

הלכות יסודי התודה פרק ח ה"א כל בית ישראל כו' לאפוקי בן נח כמש"ר פ"י מה' מלכים ה"ב.

שם ה"ב או אנס אשה כו' עכ"מ והלח"מ נדחק. והנכון דרבנו ס"ל דאפי' א"א הנבעלת לנכרי זונה היא דנעשית ולא חשוב גילוי עריות וכ"ש חלוצה לכהן ואין דברי הרא"מ שהביא המ"ל מוכרחין דשאני הך שבפרקין ה"ט דאיהו גרם לעצמו האונס שנתן עיניו בה וכדי שלא לפרוץ בעריות ומש"ה אפי' א"א להנאת עצמן שרי דאינו ג"ע וקי"ל כרבא.

שם ה"ג והוא כו' לבטל דתם עיין בלח"מ. ולית' כן בר"ן פ' במה טומנין דודאי לא מצי הש"ס להק' לרב דימי מאסתר אלא לרבין.

וכוונת רבנו דדוקא לבטל דת לרבים יהרג אפי' בצינעא מה שא"כ להעביר הדת ליחיד לא מיקרי שעת השמד ואינו נהרג אא"כ בפרהסיא בעשרה כדרבין ושאני אסתר אע"ג דהוי פרהסיא כדרבא. שם ה"ד ועבר ולא נהרג עמ"ש פ"א מהא"ב ה"ט ומש"ר ואם היה בעשרה עיין בלח"מ.

ול"נ דאי ס"ד דבצינעא ליכא עשה דק"ה האיך רשאי ליהרג על מצוה קלה בצינעא בשעת השמד כנ"ל ה"ג לדרך רבי' דפליג על התו' לעיל ה"א וס"ל דמחייב בנפשו כשנהרג ולא עבר אלא ודאי דהא בהא תליי' דכל שמדינא יהרג ולא יעבור איכא ל"ת דחילול וגם עשה דק"ה דפי' ונקדשתי כולל אף בצינעא בשעת השמד.

וה"ק רבינו דכתוך עדה ברבים עין לא ראתה. שם ה"ה נשים כו' עמ"ש ח"א.

והנה הרב מהר"י הלוי שאל ממני על לשון זה וזאת שהשבתי לו. מכ"ת הבין בכוונתי דלישנא דמתני' תנו לנו א' מכם משמע אפי' ייחדו ולזה תפס עלי דבסוגיא דקידושין שאין מסורים לביאה משמע א' מכם בלא ייחדו ואדרבה מדנקיט א' מכם ולא נקיט א' משמע בלא ייחדו.

ואין זה כוונתי דודאי אם אמר הנכרי בזה הלשון תנו לי אחת מכם היינו לא ייחד אלא דודאי הנכרי ייחד ואמר תנו לי פלונית מכם ומכל מקום שפיר נקיט מתני' אחת מכם דלישנא דמתני' הוא ולא שאמר הנכרי א' מכם. ועיקר הוכחתי וכוונתי מדחזינן שבתוספתא מחלק בין ייחדו ולא ייחדו ברציחה ובמתני' סתם ולא חילק מכלל דקי"ל כר"ל דבעינן חייב מיתה כשבע בן בכרי וזה לא שייך בטומאה דאי כר"י ה"ל למתני' לחלק דבייחדו מותר וא"כ אין מקום למ"ש מכ"ת דהל"ל א' ולמה נקיט א' מכם דודאי הוצרכה מתני' לומר מכם דאלו נקיט א' היה משמ' שאמר הנכרי שיתנו לו אחת שלא מהם ובאם לאו יטמא אותן ואין זה רבותא כלל דכה"ג ודאי מאי חזית ועיקר הרבותא שאמר א' מכם שהרי אם יטמא כלן יטמא ג"כ זו אפ"ה אסור למוסרה בידיים ומדלא חילקה מתני' מוכח דאפי' ייחדה וכדר"ל זה פשוט בכוונתי.

גם מ"ש מכ"ת על מ"ש ובהכי ניחא קו' הרמ"ך כו' וז"ל לא ידענא הלא זהו עיקר קו' הרמ"ך מדאמר ואי לא קטילנא לך ולא אמר לכם כו'. אומר אני אדמדייק מכ"ת בלשון מרי מדלא אמר לכם משמ' שלא יהרוג גם את חבירו.

ואין זה הוכח' דאפשר ה"ק מרי דוראי זה הפלוני שאני רוצה להרוג עכ"פ ידך תהיה בו להמיתו ואם לא תרצה לפגוע בו אמיתך. ואדרבה נידוק מדלא שאל רבא להאי גברא כוונת המרי אם ר"ל קטילנא לך ופ' ינצל או ר"ל עכ"פ אהרוג את פלוני וגם אותך על שאינך רוצה לפגוע בו אלא ודאי דאעפ"כ אסור להציל א"ע ע"י עון מעשה ש"ד מחמת סברת מאי חזית.

ויתר תמוה מ"ש מכ"ת ותו דהא בגמ' מייתי האי על דברי ר"י ולר' יוחנן ודאי איירי דרוצה להורגו לבדו דאי רוצה להרוג אף את חבריו מותר לר"י ע"כ. חלילה להאמין לנכרי ולעבור על ש"ד שמא משקר וע"כ לא פליג ר"י אדר"ל אלא למוסרו בידי אבל להורגו בידים אין סברא אף לר"י דלמא משקר ושאיני למוסרו בידים דלא שייך בכה"ג שמא משקר.

ויותר תמוה מ"ש מכ"ת דמש"ה נקיט ר"י אף נערה תהרג ואל תעבור ואמאי לא אמר על הבעול אלא דהיינו טועים אפי' אמר תטמא אותה ואם לאו אטמאנה וגם אהרוג אותך משא"כ לגבי דידה א"א לטעות בכך ע"כ. דאפי' תימא דאין חוששין דמשקר אין זה דומה להאומ' קטול ואם לאו אהרוג אתשניכם דשרי לדעתו אכתי באומר בעול ואם לאו אבעול ואהרוג ודאי אסו' דמה איכפ' לי' שיבעול הגוי את הנערה וקרקע עולם היא.

ותו מה עלה על דעתו דגביה דידה אי אפשר לטעות בכך דמשכחת שא"ל שתביא הערוה על עצמה ואם לאו אטמאך באונס ואח"כ אהרגך א"ו דאין זה סברא דאטו בטומאה קפדינן בעבירה תליא מילתא ומה שיטמאנה לא מעל ולא מוריד וה"ל כאומר אהרגך לבד וא"כ ה"ה מה שאומר ואם לאו אבעול לא מעלה ומוריד ובחלק שו"ת הארכתי בסתירת דברי הרב מהר"י הנ"ל.

ועיין בית יעקב שק"ז דהביא ראי' דהלכה כר"ל מסוגי' נדה דס"א הנהו בני גלילאי דנפיק עלייהו קלא דקטיל נפשא כו' ובתו' שם בשם השאלתות דחשש שיצטרך למוסרו ואינו חייב כשבע ב"ב והאריך ועיין בשו"ת ב"ח שמ"ג. שם ה"ו ואם עבר ונתרפא עמ"ש ח"א.

שם ה"ח בד"א שאין מתרפאין כו' עיין במ"ל שנדחק מאד ליישב מש"ר פ"ח מהמ"א ה' י"ו דקשה מסוגי' דמס' פסחים דכ"ד ובאמת תמוה טובא עוד ראיתי בירושלמי פסחים פ' כל שעה והוכפל פ"ג דערלה מ"א וז"ל ר' אבהו משום ר"י העושה אספלנית משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח (פי' דבחמץ בפסח תפוק לי' דלקי משו' בל יראה כיון דעביד מעשה) אינו לוקה שאין ל"ת שלו מחזור (פי' דאע"ג דכ"מ שנ' לא תאכל אסור בהנאה ד"ת מ"מ אין הלאו שלו מפורש לענין מלקות) מכלאי כרם לוקה דאר"ח פן תוקדש פן תוקד אש מערלה צריכא (פי' הרי בעי'א כדמסיק) עשה לרחקו כתיב (פי' וערלתם הוי עשה לאסור בהנאה) ל"ת לאוכלו כתיב לרחקו לא כתיב (פי' מש"ה איבעי'א לן מי נימא כיון דגלי קרא עשה להנאה ה"ז בכלל הל"ת דאכילה לא יאכל א"ד מ"מ ליכא ל"ת מפורש בהנאה וקם בתיקו) ע"כ וא"כ היאך סתם רבנו פ"ח מהמ"א הי"ו דאין לוקין על שום הנאה דמשמע אפי' בכלאים ובב"ח.

וראה זה מצאתי במנין המצו' לרבנו לאו קצ"ג וז"ל ובשני מפסחים כשאמרו כל אסורי שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן ר"ל שכל מה שנאסר' אכילתו הוא חיי באכילתו כשיהנה בו ואמר אח"כ הכל מודים בכלאי כרם שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתן כו' ע"ש. ולכאור' תמוה דלפי פי' רבנו זה שהוא כמ"ש המ"מ פ"ח מהמ"א הי"ו אלא דרך הנאתן וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתיקונו ע"כ א"כ היאך קאמר הש"ס עלה דלישנא בתרא למעוטי שאם הניח חלב שור הנסקל ע"ג מכתו כו' דאין לזה הבנה לפי פי' רבנו והרב המגיד אין זה אלא דג' רבנו והמ"מ הפוכה דבלישנ' קמא גרסי' אין לוקין אלא דרך הנאתן דשפיר קאמר למעוטי אכל חלב חי דה"ל אכילה שלא נהנה ובלישנא בתרא גרסינן אלא דרך אכילתן ושפיר קאמר למעוטי חלב שור הנסקל ע"ג מכתו דאע"ג שנהנה דליכא מלקות בהנאה.

דלפ"ז ללישנ' קמא איירי באיסורי אכיל' כמו חלב וחזיר דאין לוקין על אכילתן א"כ אכלו דרך הנאה למעוטי חלב קי דה"ל בדמיון שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור אבל באיסורי הנאה שפיר לוקה בהניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו דחשיב הנאה כדרכה (והירושלמי כל"ק אלא דס"ל דאין מלקו' להנאה מחוור א"כ בכלאי כרם) ולל"ב איירי באיסורי הנאה וקמ"ל דאין לוקין על הנאה א"כ דרך אכילה וא"כ ממעט אפי' רטייה דכלאי כרם דמחוור) וכ"ש חלב חי ונקיט הש"ס רטייה של חלב שור הנסקל דהש"ס דידן אינו מחלק בין מחוור או לא ופוטר לגמרי הנאה מן מלקות.

היינו דקאמר אביי הכל מודי' בכלאי כרם שלוקין עליו שלא כדרך הנאתן פי' דל"ק מודה בזה אם אכלו שלא כדרך הנאה וה"ה בב"ת הואיל דלא אפקיה רחמנא בלשון אכילה אבל לא אמר אביי הכל מודין שלוקין על כ"כ שלא כדרך אכילתן משום דסוב' אביי דל"ב אין לוקין על רטייה דכ"כ. ופסק ר' כל"ב דכפי הנראה להירושלמי ולל"ק דלוקין על הנאה לוקין על טעמו ולא ממשו וכיון דאמוראי גינהו אליבא דר"י הא דר"י במס' ע"ז דאמר דאין לוקין על טעמו ולא ממשו וקי"ל הכי אתאן לל"ב דכ"ש דאין לוקין על הנאה והא דאמרן בפסחים דכ"ה ע"ב מידי דרך הנאה קעבידנ' שפיר אתייה ללישנא בתרא דאין לוקין על הנאה מיהו ודאי אסו' ד"ת לזה קאמ' מידי דרך הנאה דהו"ל דשא"מ שרי שאין זה כוונתו להנות אלא לרפואה ויגיד עליו ריעו דין הנאה הבאה לאדם בע"כ דשרי מדין דשא"מ.

ואע"ג דפסק רבנו דלוקין על כ"כ שלא כדרך הנאתן ואין לוקין על רטייה דכ"כ מ"מ שפיר קאמר הש"ס למעוטי רטייה וכ"ש חלב חי דאין זה מתורת ק"ו אלא ממשמעות הלשון אלא כדרך אכילתן משתמע דאין לוקין על הנאה של רטייה שלא כדרך אכילה וכ"ש דמשתמע מלשון זה למעט אכילה שלא כדרך אכילה דהיינו חלב חי וזהו ישוב נכון לפסק רבנו לפי גירסתו כדמוכח מלשונו במנין המצות וכמ"ש.

ועמש"ר פי"ד מהמ"א הי"ט דסידר חלות האיסורים חלב ומעילה ונותר וטמא ויה"כ ושינה מן סדר הש"ס כריתו' די"ד שסידרו חלב וטמא ומעילה ונותר ויה"כ וזהו במכוון דודאי אם נטמא קודם דאקדשיה אין מקום לאיסור טומאה לחול על איסור חלב חולין. גם בגמ' פרש"י דאקדשי' שנתוסף איסור הנאה חשיב איסור מוסיף ועיין בחולין דק"א ע"א ובתוס' ד"ה איסור כולל דלדרך רבנו המשך הסוגי' דלר"מ חשיב ג"ה של נבלה

איסור כולל דמעיקרא נאסר הגיד וכשנתנבלה מיגו דחל איסור נבלה אבשר חל אגיד
בכולל אבל לרבנן לית להו כולל אלא באיסור חמור כשאוכל ג"ה של עולה ושור הנסקל
דאיכא כולל ומוסיף שהרי חל על הבשר איסור אכילה והנאה אז חייב ב' על ג"ה והש"ס
מוקי דרבנן כרי"הג מש"ה פס' רבנו פ"ח מהמ"א ה"ו כר"מ דהיינו חכמים דטמא שאכל
קדש ע"ש.

ולפ"ז הא דקאמר הש"ס אקדשי' מיגו דאתוסף איסור הנאה איתוסף בי' לגבי חלב אע"ג
דודאי לדרך רבנו א"צ דתפוק ליה כיון שנאס' הבשר משום קדש נאסר החלב בכולל
משום קדש לרווחא דמלתא נקיט הש"ס איסור הנאה דשפיר חייל אפי' למ"ד דאין איסור'
כולל חייל אלא א"כ חמור איסור הנאה גורם שיהיה חמור ויחול דרך כולל דודאי משום
איסור הנאה לא מקרי מוסיף וכמש"ר בפ"ה המשנה פ"ג דכריתות ועיין במ"ל פ"ד
מהמ"א ה"ט שנתקשה בה המגיה מ' יעקב כולי.

ובמשנה לחם כריתות די"ד כ' וז"ל אמנם לכאורה י"ל על פי' המשנה לרבנו מהא
דאמרינן דחייב ב' על חלב שור הנסקל משום דאיסור הנאה חשיב מוסיף והא גבי שור
הנסקל נמי לא אסרו הכתוב בהנאה אם לא שאסרו תחלה באכילה ואפ"ה הוי איסור
הנאה מוסיף כו'. ולפמ"ש שיבוש הוא דשאני שור הנסקל דאה"נ משום איסור מוסיף
אין מקום לחול איסור שור הנסקל דהנאה אינה אסורה אלא מכח אכילה אלא דכיון
דחייל' איסור הנאה דשור הנסקל על הבש' ממילא חל על החלב משום כולל באיסור
חמור) ומיושב קו' התו' חולין דק"א ע"א ד"ה איסור כולל הנ"ל דלפי שיטת רבנו יש
נ"ט לשבח למה אין איסור הנאה מיקרי מוסיף.

שם ה"י כל העובר עיין במנין המצות לאו ס"ג וסובר רבנו דחילול השם דד' חלוקי
כפרה היינו העושה להכעיס וסובר דישב ולא עבר עביר' מעלין עליו כעושה מצוה היינו
משום קדוש השם עיין סוטה ד"י ע"ב יוסף שקידש ש"ש בסתר כו' וכיון דזהו קידוש
ההפך חילול. פרק ו ה"ב ושבעה עמ"ש ח"א.

שם ה"ד כתב אלף למד ובהשגות עמ"ש ח"א. שם ה"ו ואם לא מצא גמי כ' הכ"מ פשוט
הוא.

ואני אומר דבאמת רבנו קמ"ל טובא דקי"ל גרם כיבוי מותר וכמש"ר שלא אמרו לכרוך
דמש"ה א"צ להזק ונמצא הפלוגת' בלא מצא גמי אי מהדרינן דלרבנן טבילה בזמנה לאו
מצוה ומהדרינן אגמי דכשמסבב בבגדיו זימנין דמשתלי ורבנו פסק כר' יוסי דטבילה
בזמנה מצוה ולא מהדרינן אגמי ומ"ש הכ"מ דרבנו פסק כת"ק לא דק.

שוב ראיתי בש"ה שהרגיש קצת והנכון כמ"ש. ואע"ג דבגמרא אמרו דמנח ידיה ניחא
לרבנו לומר מסבב בבגדיו עפ"ג מה' ק"ש הי"ז.

פרק ז ה"א גבור במדותיו עכ"מ ולח"מ והנכון דרבנו מפרש הכל דרך משל גבור
במדותיו וממילא בכלל זה עניו וכן עשיר בהסתפקות השמח בחלקו ובעל קומה שיודע
בשיעור קומה וזהו שכ"ר ומסתכל כו' מצורה ראשונה כו' ויודע מהן גדלו עיין מורה
נבוכים. פרק ח ה"ב וזהו שא"ל הקב"ה עלח"מ.

ונ"ל כוונת רבנו דה"ק עד שהודיעו קב"ה כו' פי' וזהו שאמר והאמינו לקול האות האחרון הבטיחו שיאמינו מחמ' אותות עד שיצאו אך אחר היציאה יהיה הרהור וכשיעמדו על ההר יסתלק הרהור מחמת הבטחה ראשונה וזהו פשוט. פרק ט ה"א דבר ברור עמ"ש ה"א.

שם ה"ד והלכה כדברי פלוני פי' ואנו יודעים ע"פ ב"ד הגדול שנקבע הלכה כדברי פלוני ודלא ככ"מ שנדחק בזה. הלכות דעות פרק ב ה"ד אמרו על רב עכ"מ ובשו"ת מקום שמואל עיין חגיגה דף ה' ע"ב מגיד לאדם מה שחו אמר רב אפי' שיחה יתרה כו'.

פרק ג ה"ב וכן כשיבעול עיין בהשגות ודברי הכ"מ נכוני'. פרק ה ה"ט כתם או שמנונית פי' בלבושו או בבגדו ובחנם נדחק הל"מ.

שם ולא במנעלים המטולאים פי' במקום הנר' משא"כ בגלדא או בביתו או בצנעא או בימות הגשמים שמלוכלך בטיט ואין הטלאי ניכר ודלא כמ"ש הלח"מ. שם וכן לא יצא כו' חולין דצ"א.

פרק ו ה"ז הרואה חברו שחטא עלח"ם וע' הגהות מי' ובשו"ת שער אפרים שס"ה האריך וע"ל פ"ה מה' ת"תה"ט. ומש"ר עד שיכהו עלח"מ ובשו"ת שער אפרים שס"ה ובדרושים על הפטרה הארכתי.

שם ה"ח המוכיח כו' עלח"מ שהניח בצ"ע ובש"א שס"ה תמצא יישוב. ומש"ר בד"א בדברים שבין אדם לחברו עלח"מ וש"ת שער אפרים והנכון דודאי עברות שבין אדם לחברו נמי הוי דברי שמים והמשך לשון רבנו להוליד אזהרת דהלבנת פנים דמדהזירה התורה בתוכחה שהיא מצוה ולא תשא עליו חטא כ"ש דמוזהר אהלבת פנים עיין מש"ר לאוין ש"ג וזהו שכ"ר מכאן שאסור לאדם כו' ונוסף על זה שהמלבין ברבים אין לו חלק לע"הב וזה שסיים רבנו בד"א באיסור הלבנת פנים בדבר רשות שבינו לחברו אבל בדבר שמים דוקא בתחלה לא יכלימנו אבל אם אינו רוצה לקבל מותר לדבר אתו קשות ואפי' ברבים כדכתיב סוף נחמיה ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשי' ואמרטם וגו' וזה פשוט וברור פרק ז ה"ב אבל בעל לה"ר עיין בהשגות וכ"מ.

וכוונת הר"א לפרש הא דבערכין דט"ו ע"ב במערב' אמרי לשון תילתאי קטל תליתאי למספרו ולמקבלו ולאמרו קאי על המרגל בחברו אבל זה שמספר בגנות חבירו נקרא תניין שאינו הורג אלא שנים דהיינו את עצמו וע"י זה גואל הדם שלו יהרוג את חבירו. מיהו הסוגיא מתפרשת כדעת רבנו דלכאורה מספרו היינו אומרו והכי הל"ל לדרך הר"א דזה במרגל למי שסיפ' ממנו ולמקבלו ולאמרו ומדנקי' למספרו משמע כדעת רבנו דמוסב אהא דאמרן כל המספר לה"ר מגדיל עונות כנגד ג' עברות ע"ז ג"ע וש"ד שנאמר גדולות לזה קאמר שזה המספר בגנות חברו ברבים גורם שלשה דראובן שדיבר דופי על שמעון בפני לוי אוהבו של שמעון ולוי יגלה לאזן שמעון נקרא ראובן מספרו הבעל לה"ר.

ולוי ההולך רכיל האומרו ושמעון המקבלו וזהו שכ"ר לקמן ה"ב האומרו דהיינו לוי המרגל והמקבלו דהיינו שמעון וזה שאומר עליו היינו ראובן שלוי אומר עליו שהטיל דופי בשמעון א"נ ה"ק ראובן שאומר דופי על שמעון וסוב' רבנו דעונשו של ראובן

קשה מכלן שהוא גורם הכל וכ"ש כשמספר בפני ג' כדלקמן ה"ה ולא עוד שעונשו של שמעון קשה משל לוי המרגל כדלקמן ה"ג והמקבלו יותר מן האומרו.

ומש"ר יש עון גדול מזה עד מאד לפי שמספרי לה"ר הן מכלל המינים שאין להם חלק לע"הב עמש"ר פ"ג מה' תשוב' ה"ו ומ"ש אני שם. ובודאי סיפור לה"ר גדול מג' עברות.

ובירושלמי פ"ק דפאה אמתני' דאלו דברים שאדם אוכל מפרותיהן ות"ת כנגד כולם וכנגדן ד' דברים שנפרעין מן האדם בע"הז והקרן קיימת לע"הב ע"ז וג"ע וש"ד ולה"ר כנגד כולם ויליף דאין לו חלק לעה"ב מדכת' יכרית ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות ומשמעותו במספר לה"ר ולא במרגל ודלא כמ"ש הראב"ד בהפך (ודוקא הרגיל בכך נקרא בעל ל"הר ומין עכ"מ וכן מבואר פ"ג מה' תשובה ה"ו לענין ש"ד דזה ברגיל עמ"ש שם) סוף דבר פשט הסוגיא כדעת רבנו.

הלכות תלמוד תודה פרק א הי"ג אשה שלמדה תורה עלח"מ שנדחק והנכון בכוונת רבנו שהאשה אין לה דעת פקחית לכוון האמת ותבין. בתורה שבע"פ דברי הבאי בטעות וזהו מ"ט דר"א אני חכמה שכנתי ערמה דחכמה נכנסת באדם ע"י דעת פקחית שנקרא ערמה הילכך רוב נשים יוציאו תורה שבע"פ לדברי הבאי וטעות מחמת העדר הערמה.

פרק ב ה"ג מלמד כו' עלח"מ ובקול בן לוי יישב קושייתו דליכא השמטה מהך דלקמן ה"ו ע"ש. פרק ד ה"ב ובראשונה כו' עלח"מ ובגמ' כיצד סדר משנה משה יושב כו' ובדרושים הארכתי.

שם ה"ג אין המתרגם עיין בהשגות וכ"מ ולח"מ. ואומר אני אם כוונת הראב"ד כמ"ש הלח"מ דל"ל אביו ורבו אפ"ל גדול רשאי להוסיף.

אין זה קושיא וכמ"ש הראב"ד זה מקרה חדש כו'. דקי"ל אין כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן כמש"ר פי"ב מה' תפלה הי"א ובמקרה היה שמחל רב על כבודו באתרא דלא ידעי.

דאדרבה זה סיוע לרבנו דמש"ה נקיט רבנו והירושלמי אביו ורבו שיש לזה מציאו' דבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו ותו קשה בגוף דברי הראב"ד דנהי דמוכח ביומא ד"ך ע"ב דרב גדול מרב שילא מדקאמר ליה נינח מר כדפרש"י אכתי מנ"ל דגדול רשאי להוסיף ולשנות דהא ר"ש דרש בלה"ק קריאת הגבר שהוא שם הנרדף ואפשר לתרגמו גברא או תרגולא א"כ רב שתרגמו גברא כפי מה שהשיב לו אבוב לחרי כו' וא"ל נינח מר משמע דהודה ר"ש ולימא מר קרא תרגול ואפ"ה לא חזר בו רב.

י"ל דכיון שהשיב לו אבוב לחרי כו' וא"ל נינח מר משמע דהודה ר"ש לדבריו ולעולם אימא לך דאלו עומד בשמועתו אין הגדול המתרגם רשאי לשנות (ובזה נתיישבו כל הערות הכ"מ לדרךרבנו) ואם כוונת הראב"ד לחלוק על רבנו בגוף הדין וה"ק מלתא דרב מקרה חדש דמדינא אין לגדול לתרגם וכ"ש אביו ורבו.

גם זה אינו שהרי רבנו העתיק הירושלמי והתוספתא ומוכרחת דאדרבה דוקא אביו או רבו שרי סוף דבר נתקיימו דברי רבנו. שם ה"ז אין שואלין כו' ושם ה"ח שנים כו' הכל בתוספתא דסנהדרין פ"ז.

פרק ה' ה"א אע"פ שאינו שקול עכ"מ ולח"מ ובכנסת יחזקאל ש"ז האריך דאביו שקול שבה' גזלה לאו שקול ממש אלא לישנא דמתני' נקיט והפירוש בלבד שלא יהיה אביו ע"ה ע"ש. שם ה"ד וכל תלמיד עכ"מ ולח"מ.

והנכון דודאי רבנו מפרש בשוין וכמ"ש תוס' סוטה דכ"ב ע"ב ד"ה בשוין דבשוין אינו רשאי ורבה לא היה כמותו עמש"ר פ"ג מה' סנהדרין ה"ט ופ"ך ה"ח ולפ"ז סובר רב דפחות מארבעים אסור בשוין ובן מ' מותר בשוין ואולם רבנו פסק בה' סנהדרין כאביי בברכות דס"ג באתרא דאית גבר לא תהוי גבר אפי' שוין וא"כ ליכא שום הפרש בין בן מ' לפחות מן מ' ומש"ה כתבנו דפסק כאביי נדחי' סוגי' דסוטה אבל הרי"ף פסק כסוגי' דסוטה ודחה דברי אביי א"נ דהרי"ף איירי מדינא ורבנו פסק כאביי ממדת חסידות.

שם ה"ה לקרות לרבו בשמו עלח"מ וכ"מ. והנכון בביאור דברי רבנו פ"ו מה' ממרי' ה"י עיין בערוך ערך אביי שכ' מעדות הגאונים רב האי ורב שרירא דאביי נחמני שמו ובן אחיו של רבה בר נחמני היה ותלמידו ומשום הכי לא רצה רבה לקרותו כל שעתא נחמני כפי שם אביו אלא היה קורא אותו אביי בלשון ארמית כאלו קוראו אבי וסליק ליה שם אביי ע"ש (ודלא כפרש"י גיטין דל"ד ע"ב בד"ה והלכה כנחמני שפי' בהפך ועדות הגאונים תכריע) והוקשה לרבנו מהא דכתובות דק"ג שמעון בני חכם דהאיך אסיק שם בנו כשם רשב"ג אביו לזה חילק דשם שמעון רגיל כאברהם יצחק ויעקב ושאני שם נחמני שהוא פלא וזהו שכ"ר פ"ו מה' ממרים ה"ג יראה לי כו' לקיים עדות הגאונים דרבה שינה שם אביי.

מבואר מזה דבה' ממרים ה"ג איירי רבנו דכל שאומר דבר בשם אביו לא יזכיר שמו כלל ואפי' לומר כך אמר אבי מורי ר' פלוני אסור אלא אומר אבא מארי סתם שהרי הכל יודעים שאביו הוא פלוני ואב אחד לו ובקידושין דל"א ע"ב איהו אמר אבא מארי כו' ואפי' אחרי מותו וכ"ש שלא בפניו משא"כ ברבו כיון שאדם לומד תורה מפי הרבה חכמים לא סגי שיאמר רבי מורי אלא צריך שיאמר רבי מורי פלוני וכן ביבמות דט"ו ע"ב אראב"צ כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן החורני כו' ואח"כ אמר ובאתי והודעתי את אבא כו' ולא אמר אבא מארי ר' פלוני הילכך ברבו שרי הזכרת שמו אא"כ מזכיר שם רבו בלא אמירת רבי ומורי הוא דחשיב אפקירוסות דומיא דגחזי.

ומש"ר כאן והוא שיהי' השם פלאי ר"ל שהוא כ"כ מופלא שהכל יודעים מי הוא אז אע"פ שאומר רבי ומורי אסור להזכיר שמו והכוונה דומיא דרב בבבלי ורבי א"י אסור לתלמיד שלהם לומר מורי ורבי רבי אבא ור"י הנשיא כדאיתא בפסחים דל"ז שאלתי את רבי בייחוד ומני רב כו' א"ד כו' ומני רבנו הקדוש.

הרי דבהנך שכל השומע ידע שהוא פלוני הוצרך הש"ס לפרש ומני דכל כה"ג אסור להזכיר שם רבו כלל והוי דומיא דאביו. ולזה שינה רבנו וכ' פלאי שפי' ע"ד למה זה תשאל לשמי והוא פלאי ר"ל נעלם דומיא דרב ורבי שהעלימו שמם מפני שידוע לכל כי מופלאין הם משא"כ בה' ממרים כתב פלא שהכוונה אינו רגיל וכ"ש לפי הגירסא שבד"ו ישן שהיא גירסת הלח"מ דל"ג כאן כלל פלאי דניחא ואין סתירה בדברי רבנו ומה מתוק לשונו דבה' ממרים הקדים תחלה דאביו אסור לגמרי להזכיר שמו כל שמדבר ממנו אפי' במותו וכ"ש שלא בפניו אלא יאמר אבא מארי.

משא"כ ברבו לא הזכיר התם אלא כאן ביאר דאסור לומר מורי ורבי פלוני אפי' שלא בפניו אלא יאמר רבי מורי סתם והוא כו' שכל השומע ידע שהוא פלוני אע"פ שיאמר סתם (פי' דאל"כ אין דין רבו כדין אביו וצריך להזכיר שמו שלא בפניו כך אמר מורי רבי פלוני דהא קי"ל כל האומר דבר בשם אומרו כו' צריך להזכיר שמו שיבין השומע משא"כ בפניו אומר רבי זה) ומש"ר ולא יזכיר שמו בפניו ר"ל שאם שם רבו אברהם אע"ג שהוא שם רגיל אסור להזכיר בפניו שם אדם אחר ששמו כשם רבו אבל שלא בפניו שרי בשם הרגיל.

ואח"כ מסיק ואפי' לקרות לאחרים שלא בפניו ואפי' אחרי מותם אסור כלומר בשם שאין הכל דשין בו וזהו מש"ר כדרך שעושה בשם אביו ר"ל כמ"ש בה' ממרים דזה נלמד משם אביי כמ"ש ומש"ה בה' ממרים ביאר רבנו דין זה בין בשם אביו ובין ברבו דבשם פלא צריך לשנות שמו וסיים דבשם שאינו פלא לא די שא"צ לשנות שמם אלא מותר לקרוא להן שלא בפניו אבל אסו' להזכיר שמו בפני האב כמ"ש כאן ברבו ונמצא דברי רבנו צמודים ואחדים.

מבואר מזה דלא כמו שנדחק המ"ל בפ"ד דרך ענוים אהא דקאמר דוד מפיבושת רבי דלפמ"ש לק"מ דדוד קיבל משמואל ובית דינו ועירא היארי היה רבו מובהק שפיר הוכרח לפרש מפיבושת רבי. שם ה"ו ולא יתפלל ברכות דכ"ח ועיין יומא דל"ו ועיין בכ"מ פ"ו מה' ת"ת ה"ה.

שם ה"ז וחייב אדם להקביל עלח"מ וכ"מ והנכון דלהקביל קאמר דמשמע ביומיה וממילא משמעות לשון רבנו דא"צ לילך ולהקביל ואולם ר' אילעי הלך להקביל מעי"ט. שם ה"ט וכשימות רבו עכ"מ ולח"מ ועמ"ש ש אני פ"ה מה' תענית הי"ז.

פרק ו ה"ב לא בבית המרחץ עכ"מ ולח"מ והנכון דס"ל לרבנו דאפילו באמצעי שמקצתן לבושין כיון שמקצתן ערומים לא חשיב קימה במקום הידור וכ"נ מפרש"י ולא הוצרך רבנו לבאר דבחיצון חייב לקום עיין הק"ש פ"ג דבחיצון שכלן לבושין אפי' ק"ש קורא והנר' שם דהאמצעי אסור בק"ש והרהור לדעת רבנו דלא כלח"מ שנדחק שם דמוכח בש"ס דהרהור אסור ולפ"ז אין הבדל בין פנימי ואמצעי זולת לענין חליצת תפילין דקיל שהרי יכול להכניסן בבית הכסא ע"י כיסוי כל שאינן משתמרין ועיין מ"ש פ"ג מהק"ש ה"ג.

שם ואין בעלי אומניות עלח"מ שנדחק וי"ל דסובר רבנו דברייתא יכול יהדרנו בממון לא מתוקמא כריה"ג ואיסי בן יהודה דס"ל כל שיבה משמע וה"ק קרא מפני שיבה תקום והדרת. תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה דא"כ ליכא לפרש והדרת בממון דודאי לא עדיף הידור השיבה מכבוד אב דקי"ל קידושין דל"ב דכיבוד משל אב ולא נ"מ אלא לביטול מלאכה אלא דברייתא יכול יהדרנו בממון אתאן לת"ק דבעינן תרתי זקן וחכם שפיר קס"ד אע"ג דכבוד אב משל אב שאני כבוד ת"ח בהנאת ממון כדי להחזיק ידי לומדי תורה לזה קאמר מה הידור אין בו וחסרון כיס של) ביטול מלאכה (ואפי' תימא יהדרנו בממון) אף קימה הנוקב מרגליות פטור ומינה מאי קימה אין בה א"כ דהנאת ממון ה"ה הידור לא יהדרנו בממון) משא"כ לדידן דקי"ל דכל שיבה במשמע דליכא לפרש והדרת בממון אלא ה"ק הידור שאין בו ח"כ וא"כ ודאי שאין בהידור משום ח"כ

דביטול מלאכה אלא דפירוש והדרת קימה שיש בה הידור א"נ דהידור היינו לא ישב במקומו כו' כמבואר בת"כ א"כ שפיר מקשינן מה הידור אין בו ח"כ אפ"י דביטול מלאכה ואע"ג דכבוד אב משל אב ובביטול מלאכה) ה"ה קימה דליתא בביטול מלאכה דבעלי אומניות דהוי ח"כ.

שם ה"ו הרואה חכם עלח"ם ובדברי המגיה ובחנם טרח המגיה דאפ"י תימא דגירסת הלח"מ כגירסתנו וכיון שעבר ד' אמות יושב נמי איכא לפרש דה"ק חכם עובר עומד מלפניו ד"א וכיון שעבר הנך ד"א שלפניו יושב מיד וליכא פלוגתא בין הבבלי וירושלמי. משא"כ גבי אב"ד ליכא לפרש הכי דכיון שעומד מלפניו מלא עיניו אי ס"ד דתכף משעבר יושב הכי הל"ל וכיון שעבר מלפניו מלא עיניו יושב או הל"ל וכיון שעב' מלפניו ישב אלא ודאי דה"ק גבי אב"ד כיון שעבר ד"א מאחריו ישב.

משא"כ גבי חכם ליכא לפרש הכי דא"כ הל"ל חכם עובר עומד מלפניו ומלאחריו ד"א ונתיישבה קושית הלח"מ. שם ה"ט ואפ"י זקן גוי עכ"מ ואין צורך דאפשר ר"י קם ממש אלא ברבא מפורש דלא קם וגם לא נתן יד אלא שדר שלוחי ובהכרח הידור דרבא היה בדברים ועלח"מ ובאמת הרי"ף השמיט שידור שלוחי דתינח מאן דאפשר ומודה רבא במאן דלית ליה א"נ דסובר הרי"ף דשידור שלוחים לנהוג סלסול רשות.

שם הי"ד אות ו' מי שלא קיבל עכ"מ והנכון דאע"ג דקורעין הפיתחא כשאמר ציינתא אכתי מנודה הוא עד שיתן באמת. שם אות ט' המעיד בעש"ג עכ"מ ובשי למורא ה' עדות סי' ב' חולק על הכ"מ דבאדם חשוב וקבלוהו כבי תרי בעיין לקולא כדין ספק ממון לקולא ואין מנדין אותו עד שיתן.

שם אות י"ז המכשיל את העור עיין בהשגות ודברי הכ"מ נכונים ועיין פ"ו מה' ממרים ה"ט ועמ"ש בסמוך אות כ"ג. שם אות כ"ג חכם ששמועתו רעה עיין בהשגות ודין חכם שהורה להתיר במשאל"ס הזכיר רבנו פי"ג מה' גירושין ה"ך (ודלא כמגדל עז) אלא דכפי הנראה שזהו בכלל המזלזל בדבר מד"ס או בכלל המכשיל את העור כיון שזה סומך על הב"ד ונושא עגונה זאת ודלא כמו שנדחק הכ"מ.

וכן ב"ד שנזקקין להתיר למי שעבר על נדרו הזכיר רבנו פ"ד מה' נזירות הי"ו (ודלא כמ"ע). ומבואר מלשונו שם דכה"ו.

מקרי המכשיל את העור וכן מבואר פי"ב מה' רוצח הי"ד וזה ברור. ומה שסיים הראב"ד ואיכא טובא עכ"מ בשם קונדרסין באריכות והנה העושה קלין וחמורין וג"ש לעקור דבר מן התורה הוא בכלל המזלזל בד"א מד"ס ואצ"ל בד"ת.

והשואל דבר שאי אפשר כבעיא דפלימו מי שיש לו שני ראשים מנחות דל"ז חשיב כמלגלג על דברי חז"ל והוא בכלל המבזה את החכם או מזלזל בד"ס. והמגיס דעתו כלפי שמים היינו המביא רבים לידי חלול השם כמ"ש הכ"מ ועיין במ"ל שאין דבריו מוכרחים דמותיב להסכי' הבבלי עם הירוש'.

ומי שיש לו ערעו' עם חברו הוא בכלל מי ששלחו לו ב"ד ולא בא ודלא כמ"ש הכ"מ שהוא בכלל מי שלא קיבל עליו את הדין. ויתר דברי הכ"מ נכונים דודאי מצאנו עוד המארס תוך צ' יום כמש"ר פי"א מה' גירושין ה"ך והוא בכלל המזלזל בדבר מד"ס

דמש"ה לא מנה רבנו המזלזל בנט"י והמכוון מלאכתו בח"ה שהן איסורים מד"ס ולא מנה רבנו אלא המחלל י"ט שני והעושה מלאכה בע"פ שאינם אסורים מדינא אלא ממנהגא.

ומנה רבנו המכשיל את העור הואיל דאיהו גופא לא עביד מעשה אלא גורם דבר איסור דומיא דמכה בנו הגדול והוראה במשאל"ס ודכוותיה וכמ"ש. והמסתכל היטב יראה שאין שוב דבר מהכ"ד דברים שכ"ר נלמד מחברו ע"כ עלינו לשבח המנין של רבנו שדרש והסכים למנין ריב"ל שבברכות די"ט ומי כמהו מורה לדמות מלתא למלתא כריב"ל.

שם אות כ"ד המנדה מי שאינו חייב נדוי ע' בהשגות ובכ"מ ומצאתי און לדברי רבנו בירושלמי ס"פ ***(ר"פ)** ואלו מגלחין וז"ל עד כדון חכם שנדה חבר שנדה ופירוש דבעי במי שחייב נידוי ולא נידהו חכם אלא חברו אי מהני נידוי) נשמענה מן הדא אמתא מן דבר פטא הוית עברה קומי חדא כנשתא חמית חד ספרא מחי לחד ינוקא יתר מצרכו.

אמרה ליה יהיה האי גברא מוחרם. אתא שאל לרב אתא.

א"ל צריך את חשש לנפשך הדא אמרה העושה דבר שלא כשורה צריך נדוי (פי' כיון דאהני חרם של האמה העבריה מכלל דכל המחוייב נידוי מדינא מהני מה שנדהו הדיוט) ריש לקיש הוה מעייני תינין בברברית (פי' היה שומר תאנים בפרדס) אתון לסטיא וגבון מיני' בלילא ובסופא ארגיש בהון (פי' לבסוף הרגיש שגונבים ולא הכירן בלילה) אמר להון להוי אלין עמין מוחרמין.

אמרון ליה יהא האי גברא מוחרם. חש על נפשיה אמר ממון אינון חייבין לי דלמא נפשן.

נפק פרי בתריהון. (פי' יצא ורץ אחריהם) אמר לון שרון לי אמרו ליה שרי לן ואנן שריי לך הדא אמרה המנדה את מי שאינו צריך ונידה אותו נידויו נידוי כו' ע"כ והובאה מעשה זו במ"ק די"ו בשינוי קצת למדנו מזה דהמנדה את שאינו חייב הוא בר נידוי דאל"כ למה יחוש לנידוי לסטים אלא ודאי שחייב נידוי מדינא וכמש"ר ריש הלכה זו אבל מי שנידוהו על ש"ד כו' (ומש"ה נמי זה שהכה התינוקות יתר מדאי עבר על ד"ס כמש"ר פ"ב מה' ת"ת ה"ב ואהני חרם האמה העבריה) ותמהתי על סברת הראב"ד דהא קי"ל בפרקין הי"ג דאפי' תלמיד שנדה לכבודו אינו מנודה לרב ובגמ' מוכח דאפי' ת"ח חששו לנידוי הלסטים עד שהצריכוהו התרת הנשיא א"ו דבר נידוי הוא לב"ד דמש"ה אהני נידוי הקטן שבישראל וכמ"ש וזה ברור וגם אין מקום לקושיית הרמ"ך שהביא הכ"מ דאע"ג דשרי לת"ח לבזות הלסטים אסור לנדותו ואשתמיטת' להרמ"ך לשון הירושלמי דלסטי' הו' ובלא"ה בלתי אפשר שת"ח יאכלו תאנים בגזל וא"צ למה שנדחק התשב"ץ והנכון כמ"ש ועמ"ש פ"ז מהת"ת ה"ז.

פרק ז ה"א וכן כל ת"ח עיין שער אפרים שס"ד שהאריך אם דעת רבנו דשמתא חמיר מנגדא ואם ביד הב"ד לשנות והעלה דאע"ג דשמתא חמיר איכא דקפיד טפי בנגדא ועמש"ר פכ"א מהא"ב הכ"ז ופכ"ו מה' סנהדרין ה"ה ופ"א מה' י"ט הכ"ב. שם ה"ב וכיצד עלח"מ ועמ"ש פ"א מה' נדר' הכ"ד.

שם ה"ז בכמה מתירין הנידוי עיין בהשגות ועלח"מ לקמן ה"ט. והרי מפורש בדברי רבנו פ"ו מה' ת"ת הי"ד שכל שנידוהו על ש"ד כו' אפי' נידהו קטן שבישראל חייב הנשיא כו' עד שיחזור בתשובה כו' הרי ביאר רבנו שכל זמן שלא חזר בתשובה אין הנשיא יכול להתיר אע"פ שנידוהו קטן בישראל.

וכן ביאר רבנו פ"ו מה' ת"ת הי"ב דאפי' המנודה על שביזה ת"ח דקיל משאר כ"ד דברים נמי אין הנשיא יכול להתיר עד שיחזור בתשובה. הילכך המבזה את החכם ונתנדה אפי' על ידי הנשיא אם היה הביזוי אחרי מות הת"ח כיון שעשה תשובה מהני התרה ביחיד מומחה או ג' הדיוטות אלא שאם החכם שביזה אותו עודנו תי אז אפי' הנשיא איננו יכול להתירו עד שיפייס את הת"ח ואם פייס את הת"ח יכולין שלשה הדיוטות להתיר לו כמבואר כל זה פ"ו מה' ת"ת הי"ב.

ואין חילוק בין המנודה על שביזה ת"ח ובין המנודה על שאר כ"ד דברים דבכלן אין מתירין עד שיחזור בתשובה אלא החילוק ביניהם רק לענין מי שמנודה לקטן אם מנודה לגדול ולכל מילי שוין כמבואר פ"ו מהת"ת הי"ד. ובהכי ניחא בעובדא דר"ל שנידה את הלסטים שלא כדין שהוא מכ"ד דברים דמהני נדוי הקטן שבישראל ואף הנשיא אינו יכול להתיר עד שיחזור בתשובה דהיינו שיפייס את הלסט' שפיר קאמר הש"ס ומאי תקנתא זיל לגביה כו' דאין תשובה עד שיפייסנו אלא דהואיל שאמר לא ידענא ליה וליכא תקנתא עולמית הוא דמהני התר' הנשיא ודלא כמו שנדחק הלח"מ בזה.

וזהו מש"ר לקמן ה"י מי שלא ידע מי שנידהו דהיינו כהאי גוונא ודכוותיה מי שנידהו על כבודו וחושש שהוא ת"ח ואינו מכירו דכיון דלית ליה תקנתא ה"ז צריך התרת הנשיא. ולא משום שמא אדם גדול הוא שאין על גביו אלא הנשיא אלא אפי' ידוע שזה שנידהו לכבודו קטן מן גדול העיר או לסטים שנתנדה שלא כדין ואמר אדרבה לכבוד עצמו אין גדול העיר יכול להתירו כיון דליכא תשובה גמורה ופיוס ואין לו תקנה אלא על ידי הנשיא שעומד במקום כל ישראל ויש לו כח להתיר בלא תשובה לזה שאינו מכיר וננעלו לפניו שערי תשובה וחשיב כדיעבד עמ"ש פ"ו מה' ת"ת הי"ד.

ובירושלמי דמ"ק ביומי דר"ז הוּו מרחקין ומקרבין א"ל ר' לא השתא מרחקין והשתא מקרבין אר"י חזרו ונמנו לכשיחזור בו יהיו מקרבין ***(מקרבין)*** אותו (פי' אפי' תוך שלשים כדמסיק הש"ס מ"ק די"ו טוט אסיר וטוט שרי) מיהו משמע דוקא כשיחזור בתשובה. והנה בחי' הריטב"א מ"ק די"ו גרסינן ההוא טבחא כו' אמר אביי האיך לעביד לישרו ליה לא חל שמתא עליה תלתין יומי לא לשרו ליה קבעו רבנן למיזל (פי' שאותן חכמים שנידוהו רוצים לילך מכאן לביתם וכן הוא בפרש"י של האלפסי.

והיינו דמסיק הש"ס) אלמא קסבר אביי הנהו בי תלתא דשמיתו לא אתו ג' אחרניי ושרו ליה (ולפי פרש"י בש"ס קבעי רבנן למיעל שצריכים לו פירוש לקנות בשר אין לזה הבנה ונדחק רש"י לפרש לא אתי אחרניי ושרו ליה מדמהדר איהו נפשי' למשרי) וכפי הנראה דרבנו גורס כגירסת הריטב"א ופירושו וזהו מש"ר לקמן ה"ט שלשה שנדו והלכו להן וכדמסיק אממר הלכתא הנהו בי תלתא וסובר רבנו דאממר נמי מיירי בשהלכו להן דוקא דאל"כ חוששין לכבודם של ראשונים (עיין סנהדרין) וצריכים שהם עצמם יתירו ומש"ר ה"ט וחזר זה מן דבר שנידוהו בגללו זה למד מדאמרו בעובדא דטבחא

לסוף אזל ופייסי' לבעל דינו אלמא דאין מתירין עד שיחזור בתשובה (ובהכיניחא קושיית הרמ"ך שהביא הכ"מ דודאי רבנו פסק כשמואל דטוט אסר וטוט שרי אפי' באפקירותא ודלא כאב"י וכדמסיק הרי"ף והסכים הרא"ש ומש"ה השמיט נמי דין נידוי שלנו כנזיפה שלהם וכל זמנים שלהם אלא פסק כמימרא דר"י בריה דרשב"ש משמי' דרב לעיל ה"ו ע"ל ה"ח שהכ"מ נדחק והנכון כמ"ש) ומשמעות לשון רבנו לקמן ה"ט דכל שהשלשה שנידו הם בביתם אין אחרים יכולים להתיר אפילו הן גדולים מהראשונים דחוששין לכבוד הראשונים ואם הלכו אזי יכולין אחרים להתיר אפי' פחותין מהן.

וכפי הנראה גם הראב"ד הוא כמסתפק אי בעינן שיהיו בחשיבות כמותן דפשטא דלישנא דאמימר משמע דסגי בג' אחרים כל דהו ומש"ה רוצה לחלק בין תוך זמן הנדר לאחר זמן דעובדא דר' שילא ודאמתיה דרבי שנידוהו לזמן והא דקי"ל בנדרים ד"ח דתלמיד מתיר במקום רב מוקים הראב"ד לאחר זמן או כשנדוהו יחיד אלא דעיקר השגת הראב"ד דלשון אמימר משמע דכשנדוהו רבים צריכים רבים אחרים להתיר ועיין במ"ע.

וכפי הנראה רבנו מודה בזה וסמך על מ"ש ה"ט אלא דס"ל דוקא שלשה שהן ב"ד הוא דצריך ב"ד אחר להתיר והוא שהלכו הראשונים כמ"ש) אבל אין קפידא שיהיה מנין המתירין כמנין המנדין גם מה שחילק הראב"ד בין תוך זמן לאחר זמן ליתא דקי"ל כשמואל דטוט אסיר וטוט שרי לדרך רבנו וכמ"ש.

ומשמע דהראב"ד מודה בזה אלא דסובר דמ"מ אהני הזמן לענין שלא יתירו אחרים ודוחק ודרך רבנו מרווח והא דנהגו בחרם של אמתיה דרבי ג' שנים (לזה שהכה בנו הגדול) וחרם של ר"י לחכם ששמועתו רעה א"צ לדחוק דאיירי תוך זמנו וכן מ"ש הב"ח שאני ר"י ואמתיה דרבי שהיו מופלגין דוחק והנכון כתירוץ הר"ן שלא עשו תשובה אמנם לכאורה קשה התינח האי דאמתיה דרבי י"ל שלא נודע בבירור שחזר בתשובה או שלא היה חושש לחרם שלה ולא ביקש התרה ואע"ג דודאי פייס את בנו כיון שלא הלכה ולא רצה לפייסה לא רצו להתיר.

משא"כ בחרם דר"י שהיה הנשיא רוצה להתיר מכלל שעשה תשובה קשה למה לן היתר הנשיא. מיהו י"ל דודאי לא עשה תשובה מדאמר הנשיא לר' אמי פוק עיין בדינא מפני שזה היה רוצה לברר ביטול הקול שמועה רעה ושום אדם לא רצה להזדקק לו מפני כבודו של ר"י שלא יאמרו שנדהו שלא כדין ונתן הנשיא רשות לרבי אמי לבטל הקול רבי שמואל בר נחמני נשא ק"ו אם חשו לכבוד אמתיה דרבי שיפייס אותה כל שכן שיש לחוש לכבודו של ר"י להחזיק את הקול כדי שלא יהיה ר"י ח"ו נידה את שאינו מנודה שלא יתירו לו עד שיעשה תשובה ואע"ג דר"י מת דה"ל כהלך מ"מ לא רצו לבטל הקול מפני כבוד ר"י.

שם ה"ח ויש לתלמיד עכ"מ ועמ"ש ה"ז. שם ה"ט שלשה כו' וה"י מי כו' עלח"מ ועמ"ש ה"ז.

שם הי"א ת"ח שנידה כו' עיין השגות והכ"מ הבין דהשגת הראב"ד על מה שסיים רבנו ואפי' על דבר שחייב עליו נידוי והר"א ס"ל כדע' הרשב"א דמש"ה לדעתו ניחא דלא

היה יכול יהודה להתיר לעצמו שהרי חייב א"ע וה"ל כדבר שחייב עליו שאינו מפר לעצמו אא"כ כשאינו חייב דומיא דמר זוטרא אבל לדרך רבנו יתיר לעצמו ומה שתירץ הכ"מ לדעת רבנו הואיל שאין מתירין שלא מדעת פלוני כדקי"ל פ"ו מה' שבועות ה"ז ליתא דבהכרח אין דין נידוי כנדר לענין זה דהא בהדיא כ"ר ואפ"ל נידה עצמו על דעת פ' ובאמת תפיסת הראב"ד על כך בבא דעל דעת פ' דודאי גם יהודה מקרי דבר שאינו חייב נידוי אלא הראב"ד סובר כתירוץ הכ"מ דנידוי ע"ד חברו כנדר והיינו דמשיג א"כ יהודה כו' לדעת רבנו דס"ל אפ"ל ע"ד פלוני והיינו שסיים הר"א ועל כל זה גם לדידי קשה אכתי למה לא התירו יעקב וזהו ברור בכוונת הראב"ד להולך ישר.

ומה שתירץ הכ"מ דיעקב טעה בדין דכשנתקיים התנאי א"צ התרה לא מחוור. והנכון כפמ"ש המהרש"א בחי' אגדות פ' הגולין בשם המרדכי פ' האומנין דכל המנדה עצמו לע"הב אין לו התרה ומיושב השגת הר"א.

אך אכתי לא פלטינן דמנ"ל לרבנו דאפילו ע"ד פלוני ואפילו חייב נידוי. ונראה דרבנו מפרש הך סוגיא דנדרים ד"ז ע"ב דת"ח מנדה ומפר לעצמו (ע"ל הי"ג מנדין ומתירין ברגע א' כשיחזור המנודה למוטב וכמ"ש ה"ז) דזה איירי דוקא על דבר שחייב נידוי דאל"כ ודאי אסור לקלל עצמו על מגן אלא דאם עשה א' מכ"ד דברים שחייב נידוי ה"ז מנדה לעצמו דרך תשובה וחוזר ומתיר ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא אין חבוש כו' ולזה פריך היכי דמי (פי' אכתי פשיטא כיון דידע אינש בנפשי' ששב בלב שלם למה לא יוכל להתיר עצמו מבית אסורים אלא) כי הא דמר זוטרא חסידא כו' כשראה בר בי רב שעבר על אחד מכ"ד דברים דחייב שמתא היה חושש להא דקי"ל ת"ת שחטא בלילה אל תהרהר אחריו שמא או ודאי עשה תשובה וא"כ אפשר גם ברגע כמימרי' הרהר בתשובה גמורה וכשמנדה יהיה מבזה ת"ח ח"ו לזה שמית נפשיה תחלה בעודו זכאי ואח"כ ינדה את העובר וכי עייל לביתו שרי לנפשיה תחלה ושפיר קמ"ל דסד"א כיון דיש חשש שהרהר בר בי רב בתשובה מיד ונמצא בשעה שנידהו הוי מר זוטרא בר נידוי וסד"א אין חבוש כו' דלא שייך כאן דמר זוטרא ידע בנפשיה שהרהר בתשובה דהא צריך לרצות את חברו כמש"ר פ"ו מה' ת"ת הי"ב קמ"ל דאפ"ה מתיר לעצמו ושפיר מוכת אע"ג דהיה נידוי עצמו ע"ד הבר בי רב וגם דבר שחייב עליו נידוי מתיר לעצמו ומזה הוציא רבנו.

והא דבאמת לא חש מר זוטרא לפייס תחלה קודם שיתיר לעצמו די"ל דכיון שהוא חייב לנדות מדינא כל זמן שלא נודע לו התשובה סמך עצמו דמה שנידה עצמו חשוב פיוס. שם הי"ב מי שנדוהו בחלום עכ"מ ורבנו כ' פרסה במקום פרשת דרכים עיין פ"ב מה' תפלה ה"ב דפרשת דרכים ונתינת שלום דרך עצה דודאי להדר אחרי עשרה דמתנו היינו לכתחלה ובדיעבד כשלא מצא לא גרע מנדוהו רבים והלכו להן דלעיל ה"ט דאע"ג שעתידין לחזור סגי בג' הדיוטות כשעשה תשובה עמ"ש ה"ז.

הלכות עבודה זרה פרק א ה"נ וכן ארבעים עיין השגות ועיין בב"ר פ"ל ופס"ד דהאריך שם היפ"ת דר"ח ור"י פליגי אדר"ל ולפמ"ש הכ"מ בשם הרמ"ך דלא פליגי אפשר להעמיס זה בלשון רבנו כיון שנגמל איתן כו' וכמ"ש שם הגהות מיי' והיה מקו' לנוסח

ובן ארבעים דבן מ' לבינה ובדרוש עשיתי סמך די"ג שנה ועשו בחרן ובגמ' ע"ז ד"ט
ע"א וגמירי דאברהם בהאי שעתא בן נ"ב קוי.

ולפי מה שהגיה בהג' מי"א ובן מ"ח הוא מכוון לזמן דור הפלגה עיין שבת ד"ו ע"ב ומש"ר
והיה מהלך וקורא עיין בהשגות שנדחק ובכ"מ ומ"ע והנכון לפמ"ש המ"ל בפ"ד דרך
אתרים דאין ב"נ מצווה על ק"ה ואיסור' קעביד שפיר אברהם אבינו הוא היה הראשון
לחדש הלכה למסור עצמו על קדושת השם כאינו מצווה ועושה.

פרק ב ה"ג וכל הנפנה במנין המצות לאו יו"ד רבנו גורס ספ"ק דערובין אל תפנו אל
האלילים ודלא כגי' שלנו אל תפנו אל האובות והבן. שם ה"ה ישראל שעע"ו
** (שעע"ז) ** עיין בהשגות ובמ"ע ועי' מש"ר פ"ד מהע"ז סוף ה"ב ודוק.

ומה שהחליט הכ"מ דכל עע"ז היינו מומר יש לחכוך בזה דאפשר אינו מומר עד שיוחזק
ג"פ עיין תוס' חולין די"ד ע"א ד"ה השוחט. שם ה"ז סקילה עד שיפרש עכ"מ מה
שהקשה מפרש"י סנהדרין דס"ו דר' מנחם בר יוסי פליג אדשמואל ותירץ בדוחק איברא
בלח"מ פ"ה מה' ממרים תמצא תשובה נצחת וכ"כ הר"ן בהדיא בחידושי סנהדרין ע"ש
ובת"ח ובקרבן אהרן.

ומה שהקשו הכ"מ ולח"מ למה חילק רבנו בין שם המברך ושם המתברך פשוט דבשם
המתברך כתיב ונוקב שם ה' יומת עיין סנהדרין ד"ס אינו חייב עד שיברך שם בן ד'
אותיות לאפוקי שם י"ה ופסק רבנו כאיכא דאמרי ש"מ שם בן ד' נמי שם מקרי ומפרש
רבנו אדני ודלא כפרש"י מהו דתימא עד דאיכא שם רבה שם של מ"ב קמ"ל הווייה וזה
תימא דהאיך ס"ד דשם של מ"ב שאינו מהשמות שאינם נמחקין יהיה חמור מהויה ועיין
במ"נ דשם המפורש הוא הויה ולא שם של מ"ב א"ו ה"ק מ"ד שם רבה ר"ל הויה שגדול
באיכות שהוא שם העצם קמ"ל דחייב אף על אדני (וכן בקדיש מתפללין יהא שמיה רבא
והכוונה לעתיד שיהיה נקרא כמו שהו' נכתב) משא"כ בשם המברך דכתיב בנקבו שם
יומת ודרשינן עד שיקוב בשם שפיר חייב על כל השמות שאינם נמחקים מדלא כתיב
בנקבו שם ד' יומת (שוב מצאתי כן בת"ח) נמצא דין מגדף ומקלל אביו שוין לענין שם
המברך וכן משמעות לשון המשנה שבועות דל"ה דשוין הן והא דפטרו רבנן בכינויין
היינו כינויין ממש דומיא דרחום וחנון וכמש"ר שם בפ"ה המשנה וכן דייק לישנא דמתני'
דסנהדרין דס"ו דנקיט סתם עד שיקללם בשם וכל הז' שמות בכלל מדלא נקיט עד
שיפרש השם כדנקיט במגדף אלמא דמקלל אביו חייב על צבאות ואם כן ה"ה לשם
המברך דמגדף דהא תרווייהו נפקו ממקרא חדא בנקבו שם יומת.

ודע דכל הז' שמות נקראים בלשון רבנו מיוחדים כמש"ר ריש פ"ו מה' יסודי התורה
ומש"ר כאן על י"י המיוחד מוסב למעלה כאלו אמר המיוחד של ד' אותיות וכן במכוון
נקיט י"י מיוחד ולא אמר שם מיוחד וכן תראה פ"ה מה' ממרים ה"ב שכתב אינו חייב
סקילה עד שיקלל בשם מן השמות המיוחדין אבל אם קללם בכינוי פטור מן הסקילה
ולוקה כדרך שלוקה על קללת כל אדם כשר מישראל דר"ל כינויין ממש כמו רחום
וחנון עמש"ר פכ"ו מה' סנהדרין ה"ג ובהשגות דלדרך רבנו אפי' קילל חברו ברחום
וחנון לוקה (ועלח"מ פ"ב מה' שבועות ה"ב דבשבועה דלוקין על רחום וחנון בעינן
שיאמר מי ששמו חנון ואפשר ה"ה מקלל חברו אבל הא ודאי דמקלל אביו פטור ממיתה

אפי' אמר מי ששמו חנון) ודעת הראב"ד שם תמוה דהא קללת חברו נפקא מלא תקלל חרש ועיין בספרא פ' קדושים דנראה דתפס הראב"ד כיחידאה אמרה תורה השבע ולא השבע קלל ואל תקלל כו' עיין שבועות דל"ה ע"ב ולר"ח בר אידי דגמיר כל הקללות מסוטה דבעינן שם המפורש בהכרח בנקבו שם ממעט אדני ורבנו פסק כת"ק דספרא דס"ל כר' מנחם בר יוסי סנהדרין דס"ו הילכך המקלל אביו ואמו בכינויין פטור ממיתה וחייב מלקות משום לא תקלל חרש (ועמ"ש פכ"ו מה' סנהדרין ה"ג) ומש"ר ועל שאר הכינויים באזהרה נר' דהיינו דוקא כשהשם המתברך אחד מז' שמות ואזהרתו אלהים לא תקלל (ואינו לוקה דניתן לאזהרת מיתת ב"ד) ואז באזהרה אפי' המברך כינוי ועמ"ש"ר פ"ט מה' מלכים ה"ג דב"נ חייב כשהמתברך כינוי ר"ל א' מז' שמות עיין סנהדרין דנ"ו שהתו' נדחקו בזה וי"ל דודאי חטאו ישא כרת שפירש השם ושפיר נקיט אלהיו דמשמע הויה ואדני ומשמע נמי שם אלהים אטו בני נח ע"ש ומה שהקשה הלח"מ מלשון הש"ס פשיטא יכה יוסי את יוסי תנן לק"מ לפי פרש"י יוסי בגי' אלהים קס"ד דודאי לא מתפרש יברך אלהים את אלהים מדלא קאמר יכה יוסי את עצמו א"ו הראשון בגי' והשני בן ד' אותיות וה"ק יברך אלי' את אדני והא פסיק' להש"ס דיוסי הראשון לא מתפרש בן ד' וכמ"ש.

שם ה"ח אמור מה ששמעת עיין כ"מ מה שהקשה מירושלמי ובאמת הבנת הכ"מ בפ"י הירושלמי תמוה דא"כ למה תנן שהדיינין עומדים על רגליהן וקורעין קריעה זו למה. אלא ה"ג ר"י בשם רשב"י זאת אומרת שדנין מספק.

האיך עבידא פ' הרג את הנפש יהא נידון עד שיבאו עדיו א"ל ר' יוסי ותפסין בר נש בשוקא ומבזין ליה אלא כינוי פלוני הרג את הנפש והרי עדיו שהרג את הנפש יהא תפוס עד שיבאו עדיו. ואמרין ליה גדף.

אלא אותו השם שאמרתי לפניכם אותו קילל וכו' קילל ע"כ והכי פירושו דר"י בשם רשב"י הוכיח ממתני' דכל היום דנין בכינוי כו' וגומרין הדין ואח"כ מעיד ממש וקורעין והאיך תחלה הוא בבית האסורים ומבזין אותו וגומרין דינו ועדיין ליכא עדים אלא ודאי שדנין מספק ויחיד שבא ואומר פלוני הרג את הנפש ה"ז נידון מספק ואין הורגין אותו עד שיבאו עדי'.

ור' יוסי פליג דאין סברא להושיב אדם במאס' ולבזות אותו ואטו האומר פלוני הרג את הנפש ואע"פ שאומ' והרי עדיו אטו תופסין אותו ודאי אין אוסרין ודנין אותו עד שיבאו עדיו לזה פריך ואמרין ליה גדף קודם התפיס' והדין א"ו דנין מספק. ודחה ר' יוסי דאין תופסין ודנין מספק אלא דתחלה אומר העד אותו השם שאמרתי לפניכם קילל אותו וכו' קילל דשוב לא מקרי ספק ושפיר אוסרין אותו וגומרין דינו מיהו לאחר שנגמר הדין ודאי צריך העד לגדף בפירוש דבעינן על פי עדים ואסור להורגו ע"י רמיזה וזה ברור בכוונת הירושלמי ורבנו פסק כר"י בשם רשב"י דלשון המשנ' מסייע ליה ומש"ה השמיט איקומתא דר' יוסי וכן מסיק בירושלמי כר"י בשם רשב"י שם ה"ט כיון שגידף פירוש אע"ג שחזר תכ"ד ומה שחידש הכ"מ דמגדף א"צ התראה תמוה דודאי צריך התראה להבחין בין שוגג למזיד ועיין בהשגות פ"ך מה' עדות ה"ד ועמ"ש שם ושותא דמרן לא

ידענא דודאי בכל התראה לא משכחת אא"כ אומר אעשה כך והתרו בו קודם שעשה ועל"חמ ועמ"ש ה"ז.

שם ה"י כל השומע כו' עכ"מ ולח"מ ומהרי"ק שרש ק' ועיין בירושלמי פ' ואלו מגלחין רבשקה גוי קורעין על קללת גוי ומ"ד מומר אין קורעין תני רבי הושעיא כו' אפי' מגוי קורעין מ"ט הנה אני ד' אלהי כל בשר וגו' (פי' אפי' תימא רבשקה מומר) ולא ככ"מ מיהו כיון דמודים כ"ע דמומר היה וסתם ירושלמי דאי מומר אין קורעין וכן משמעות הש"ס בבלי מש"ה פסק רבנו אין קורעין.

פרק ג ה"ד שחט לה חגב עי' בהשגות (ובר"ן על הרי"ף) ובתוס' ע"ז דנ"א ע"א ד"ה חייב מוכח כדעת הראב"ד. ועיין בכ"מ דמה שהקשה ובדין הוא דכי אמר לימא כתנאי דהמ"ל לא דכ"ע כרב וכמ"ש.

ודאי קשה טובא לדרך רבנו ותירוצו דחוק מאד. גם מה שתירץ על גוף קושיית הר"א דלמה יגרע שחיטת חגב מספת צואה דחוק טובא והלח"מ הודה דהסברא קשה מאד (ומ"ש הכ"מ בשם הרמ"ך דר"י אמר רב איירי כשעובדין אותה בקשקוש ור"נ אמר רב איירי כשעובדין בזריקת מקל ולא פליגי כן פרש"י והרז"ה מיהו הר"ן כ' די"מ דאמוראי פליגי וכן הוא דעת רבנו דמש"ה פסק דחייב בספת צואה אפי' יבשה וגם הראב"ד מודה בזה לרבנו דר"נ אמר רב פליג וס"ל דאפי' זריקה שאינה משתברת חשיב תולדת זריקה לענין חיוב אלא שאינה נאסרת דמש"ה לא השיג על בבא דספת צואה ודלא כמ"ש הלח"מ דס"ל להראב"ד דלא פליגי.

ומ"ש הכ"מ בשם הרמ"ך תימא כו' כ"ש בשחט חגב כו' האי ק"ו פריכא היא דשאני שיבר מקל שעבודתו במקל אלא דהרמ"ך סוב' כשיטת הראב"ד דשבירת מקל חשיב תולדה אפי' אין עבודת' במקל ומה שתירץ הרמ"ך לדרך רבנו דאדרבה כל שאין עבודתה בשחיטה רק בגפוף פשיטא דפטרי רבנן בחגב וא"צ לטעם גרוע גרוע דודאי לק"מ דהא מוקי הש"ס כתנאי ורבנן דפטרי בחגב פטרו נמי בשבירת מקל.

מיהו נהי דניחא ליה דשבירת מקל דומה לחגב ומחוסר אבר דבכלהו אינו חייב אא"כ דרך עבודתה אכתי היאך ניחא להרמ"ך קושיית הראב"ד למה יגרע מחוסר אבר וחגב מספת צואה דודאי כן הוא דעת רבנו כמ"ש הלח"מ וצריך טעם למה) גם מ"ש הלח"מ ליישב קושיית התוס' דהמקשה קס"ד דחגב שלא כדרכה דומה למקל כדרכה ולזה אוקים כתנאי והמדחה דחה הוא דוחק.

ומה שהקשה הכ"מ דתימה על הראב"ד דפסק כר"י לק"מ ואמרת' לבאר שרש המחלוקת שבין רבנו והראב"ד. דהנה בסנהדרין דס"ב ע"א מפורש תולדת ע"ז שיבר מקל לפניה ופרש"י דהיינו כשעבודתה במקל דוקא אבל הר"א מפרש דחשיב תולדה אפי' אין עבודתה במקל וזהו שכ' אלא מראין הדברים כו' דחכמים דפוטרין ור"י דפוטר במחוסר אבר פליגי על סוגי' דסנהדרין וס"ל דאין תולדות לע"ז אלא דהנך אמוראי אליבא דרב ס"ל כר' יהודה וכתנא דספת וכן הלכתא כיון דסתם סוגיא דסנהדרין ס"ל תולדות לע"ז וכל זריקה המשתברת הוי תולדה אפי' שלא כדרכה וה"ה שבירת מקל אפי' אין עובדין

אותה במקל כלל והא דנקיט שעבודתה במקל לרבנותא קאמר דאפ"ה בזרק פטור (ולר"נ הרבותא דבזרק אינו נאסר) וזהו פשוט בכונת הראב"ד.

ולרבנן דחיקא ליה לעשות מחלוקת בין מימרות דרב ור' יוחנן לענין אם יש תולדה לע"ז. גם הוא מפרש סוגיא דסנהדרין דס"ב כפרש"י כשעובדין אותה במקל דומיא דתולדה במלאכות דשבת דבעינן שיהיה דומה במקצת ואין מקום ודמיון לשבירת מקל לשחיטה אא"כ עובדין אותה במקל אז אמרי' כמו שבעבודת פנים שמקריבין בהמות ועובדין בבהמות חשיב שחיטה עבודה ה"ל ע"ז זאת שעובדין במקל הוי שבירת המקל תולדה דכל תולדה אינו כאב ממש אלא דומה במקצת ושבירה דומה קצת לשחיטה והיינו מימרא דר"י אמר רב משא"כ זרק מקל לא חשיב תולדת זריקה דהדמיון דוקא זריקת מים שהוא דבר הנשפך חשיב תולדה לזריקת דם שבפנים משא"כ זריקה שאינה משתברת לא חשיב תולדה.

ולזה פריך הש"ס מהא דתניא ספת לה צואה כו' והיינו אפי' אין עבודתה בכך כדפרש"י מדנקטה הברייתא סתם והטעם דאפי' זריקת מי רגלים חשיב תולדת זריקת פנים (ושאני שבירת מקל כשאין עבודתה במקל דאז לא דמיא כלל לשחיטתפנים כמ"ש משא"כ זריקת מי רגלים דהוי זריקה ממש אלא שהוא בדבר אחר לא בדם כעין פנים שפיר חשיב תולדה שאין התולדה דומה לאב לגמרי) אלא דקשה ליה צואה שאינה משתברת.

ומשני בצואה לחה. ולזה פריך לימא כתנאי שחט לה חגב כו' והיינו נמי אף שאין עבודתה בכך מדנקיט סתם וכפרש"י וחכמים פוטרין דכיון דקי"ל אין שחיטה לדגים וחגבים ה"ל כשבירת מקל ואין עבודתה בכך דאינה תולדת שחיטת פנים כלל (ואין זה מוסב על בבא דרישא דר"י אמר רב בשיבר מקל דחייב דודאי מודים חכמים דכיון שעבודתה במקל דחשיב תולדה וכ"ש כשעבודתה בחגבים דחייב לרבנן בשחט חגב) והקושיא אסיפא דר"י אמר רב דפוטר בזרק מקל אע"ג שעבודתה במקל ודומה קצת לזריקה מ"מ פטור הואיל שאינה משתברת ואמאי מחייב ר' יהודה הרי אין עבודתה בכך וגם לא דמי לשחיטה דאין שחיטה לחגבים ומדמה הש"ס שחיטת חגב כשאין עבודתו בכך לשבירת מקל ואין עבודתה במקל דלא חשיב תולדה וא"כ נימא רב כרבנן ודלא כר"י ומיושב קושיית התוס' דהקושיא דבהכרח ר' יהודה אינו מצריך תולדה כעין פנים וא"כ זרק מקל ועבודתה במקל נמי חייב לר"י.

ומדחה דלעולם דמודה ר"י דבעינן תולדה כעין פנים ופוטר בשיבר מקל שלא כדרכה ובזרק מקל אפי' כדרכה ושאני חגב דאע"ג דאין שחיטה לחגבים סובר ר' יהודה דחשיב תולדה הואיל שצוארו ארוך דומיא דבהמה. ואח"כ מסיק דר"נ אמר רב ס"ל דלענין חיוב חשיב תולדה אפי' זריקה שאינ' משתבר' ולא בעינן כעין פנים אלא לענין שיאסור משום תקרובת (ופריך מאבני מרקוליס ומשני כ"א נעשה תקרובת לחברו עפ"ח מה' ע"ז הי"ב וכיצד מבטלין אבניה עפ"ז מה' ע"ז ה"ד ודוק ופריך מפרכילין ומסיק כשבצרן עפ"ז מה' ע"ז הי"ו מצא בראשו ובכ"מ שם בשם הרמ"ך ודוק) שוב מסיק א"ר יוחנן הזובח מחוסר אבר פטור דגלי קרא בשחיטה דבעינן כעין פנים אא"כ עבודתה בכך והיינו נמי טעמא דרבנן בשחט חגב עפר"ח בק"א לא"ה ע משא"כ בזריקה דלא גלי קרא

קי"ל (כר"נ אמר רב דאפילו אינו כעין פנים כמו זרק מקל חייב אלא דאינו נאסר אלא כשעבודתה במקל ואם לאו לא חשיב תולדה.

משא"כ) בספת צואה כיון דאיכא במינה צואה לחה המשתברת חייב על הספיתה אע"פ שאין דרכה בכך. ושפיר אע"ג דזריקת מקל חשיב תולדה כשעובדין בכך אע"ג שאינה משתברת לא פריך הש"ס לר"נ אמר רב כתנאי מהך דשוחט חגב כשאין עובדין בכך לרבנן אין זביחה לחגבים כלל.

ובהכי מיושב השגת הראב"ד דשאני שחיט' חגב ומחוסר אבר דגילתה תורה דלא חשיב תולדה בשחיט' אא"כ כעין המתקבל בבמה לבני נח (או שעבודתן בכך) משא"כ בזריקה לא גלי קרא. וזה מוכרח דלדרך הראב"ד דוחק לעשות מחלוקת בין מימרות דרב ור' יוחנן.

ותו דוחק לאוקים סתם גמ' סנהדרין כרב ור' יהודה ודלא כר' יוחנן ורבנן והא קי"ל כרבנן לגבי ר' יהודה ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. גם דוחק לומר דהא דנקיט רב שעובדין אותה במקל לאו דוקא אלא לרבנותא נקיט.

גם לדרך ורש"י דוחק דאין זה סוגיית הש"ס דמעיקרא פריך כתנאי ואח"כ מדחה לא דכ"ע ומלתא דרב דלא כמאן ולדרך רבנו ניחא כמ"ש. שם ה"ו ואם עבדה ע' בהשגות והכ"מ כ' ואיני מבין דבריו כו' והדבר נראה דהיתה בגירסת הראב"ד כמו שמרשים או בא' מד' עבודות מאהבה פטור (ונשמט או מיראה שבנוסחא דידן) וראה הראב"ד בראש דברי רבנו שכ' או שעבדה מיראתו לה וקס"ד דבמכוון השמיט רבנו בסיפא מיראה משום דרבנו מחלק דכל שעובד בא' מד' עבודות החשובות השתחואה וזביחה וקיטור וניסוך דוקא מאהבה פטור אבל מיראה חייב כסברת הריב"ש שק"י שהביא הכ"מ דכיון שרבנו מפרש מיראת ע"ז (מדכתב ברישא מיראתו לה) הרי כן דרך כל עובדי ע"ז לעבוד מיראתה שחושבין כי בידה להרע ולהטיב.

מיהו זהו דוקא בד' עבודות שהן דרך חשיבו' הוא דחייב מיראה ורבא דפוטר אף מיראה זהו כשעבדה דרך עבודתה כפוער עצמו לפעור וזורק אבן למרקוליס כיון שאין זה דרך עבודה להשם אע"ג שעובדה מיראת ע"ז פטור כשאינו מקבלה באלוה ואינו עושה עבודה חשובה וה"ק ואם עבדה דרך עבודתה בין מאהבה או מיראה ולא קבלה באלוה או בא' מד' עבודות דוקא מאהבה פטור כן הבין הראב"ד בכוונת רבנו ולזה משיג ובגמ' הולכין יחד מאהבה ומיראה ושפיר פוטר רבא מיראה אפי' בד' עבודות חשובות דפי' מאהבה ויראה יראת אדם וזה פשוט בכוונת הראב"ד.

איברא לפי נוסחא דידן פוטר רבנו בד' עבודות אפי' מיראת ע"ז ולא חש לקושי' של הריב"ש דרוב ע"ז הם מיראה דהמסתכל בלשון רבנו פ"א מהע"ז ה"א וכן מפורש פ"ב מהע"ז ה"א ואע"פ שידוע כי השם הוא אלקים והוא עובד ע"ד שעבד אנוש ה"ז ע"ז היינו דוקא דומיא דאנוש שהאמין שהאל ברא אותם להנהיג העולם שמייחס להם ממשלה ואלהות.

משא"כ מי שלא קבלם באלהות אלא סובר שבידם להרע אע"פ שאינם אלהות ועובר מיראה פטור שהרי האדם ג"כ בידו להטיב ולהרע והוא אדם ולא אל (וכל מה שכ'

הפר"ח סוף א"ח אין בו כדי סתירה דהא דאמר הש"ס דומי' דהמן מיראה יש לפרש מיראת אחשורש דהיינו יראת אדם וי"ל מיראת המן דר"ל מיראת ע"ז.

והך דסנהדרין דס"א ע"ב הא שמע ואבה חייב י"ל דוקא בקיבלו למושל דומיא דאנוש. והא דסנהדרין דס"ה ע"א מקטר לשד עע"ז היינו כשמייחס ממשלה לשד ועמש"ר פ"ו מהע"ז ה"א ובלח"מ שם) ולענין קושיית הרמ"ך אין תירוץ הכ"מ מספיק דלשון פטור משמע בין ממיתה במזיד בין בשוגג מחטאת.

גם תירוץ הריב"ש הראשון דחוק דכ"הג ה"ל לרבנו לבאר דאין העובד מיראה פטור אא"כ על ע"ז שהכל עובדין אותה מיראה. וכ"ש תירוצו השני אינו מספיק כלל דהוא סברא הפוכה לומר דעובד מאהבה ויראה דמי לאנוס ומתכוון לבזות חשיב ברצון מיהו אין תלונת הרמ"ך על רבנו דזה קשה על הש"ס וכבר עמדו בזה בעלי התוס' בסנהדרין דס"ד ע"א בד"ה אע"ג ונדחקו דאירי בנתכוון לעובדה בביזוי ולשיטתם דחוק טובא דמאי האי דאמרי לרב מנשה הזורק אבן במרקוליס תנן אע"גדמכוון למרגמי' שהרי רב מנשה לא נתכוון לעובדה ברגימה ח"ו.

וכבר הרגיש בזה המהרש"א ונדחק דהתוס' ס"ל דבמזיד אינו חייב מיתה אא"כ נתכוון לעובדה בביזוי ובשוגג חייב חטאת אע"ג שמתכוון רק למרגמיה והביא ראיה מדברי רבנו ע"ש. ולא נהירא דהא שגגת רב מנשה היתה שלא ידע שזו ע"ז מרקוליס ולמה יתחייב חטאת כיון שאפי' ידע שזה מרקוליס לא היה חייב כיון שכוונתו למרגמי' ולא מצאנו בכל התורה כלה שיתחייב חטאת על השוגג היכא שאם הזיד פטור ממיתה וכרת. ותו דהא שגג בתרתי דהא אמר אבן למרקוליס תנן וקס"ד לבזותו מותר וא"כ חשוב אינו שב מידיעתו. ובחי' הר"ן בחמש שטות כ' בדרך התוס' אלא דהשיבו לו דאפי' למרגמי' פטור אבל אסור ע"ש.

וגם זה אינו מספיק דמשמעות הש"ס דפי' המשנה אפי' למרגמי'. ומתני' בודאי לחיובא קאמר.

ועיין בת"ח שהאריך והקשה על הכ"מ לעיל ה"ה דודאי סובר רבנו דאפי' פוער עצמו לפעור כדי לבזותו והתרו בו חיי' מיתה דאי ס"ד דבמזיד ליכא מיתה גם בשוגג ליכא חטאת ע"כ (ואפשר להעמיס זה בכוונת התוס' ויש להטעים דבריו דאע"ג שבדעת זה העובד לבזותו מאחר שהוא דרך כבוד לעובדי' אזלינן בתר העובדי' ובפירוש חייבה תורה אע"ג שכוונתו לבזות והזורק במרקוליס תנן וכיון שהודיע לו המתרה דין זה והתיר עצמו למיתה חיוב מיתה.

ובהכי ניחא קושיות הרמ"ך דדוקא הפוער עצמו לפעור כדי לבזות הוא דחייב מיתה במזיד וחטאת בשוגג (בין בשוגג דאומר מותר ובין ששגג ולא ידע שזה פעור כמבואר פ"ז מה' שגגות ה"א) שהרי הוא דרך כבוד אצל עובדיה ועובדה כדרכה דחייב מיתה אע"ג שלא קיבל באלוה (דאי קבלה באלוה תיפוק ליה דבל"ז חייב מיתה ובהכרח שמי שעובד כדרכה או בד' עבודות חייב על העבודה אע"ג שלא קיבלה באלוה) וכיון שהעבודה היא דרך כבוד לעובדיה והתרו בו חייב כמ"ש אפי' בשוגג חטאת שהרי במזיד חייב מיתה.

משא"כ העובד מאהבה ויראה שכשמתרין בו ואומר אין כוונתי לעבדה אלא אני מוכרח מיראה או מאהבה ודאי שפטור ממיתה ולא חשיב עבודה כל שמאהבה ויראה (ואין המתרה יכול להתרו' בו שאע"פכ תהיה חייב וזה יתיר עצמו למיתה שהרי באמת פטור לפי מה דקי"ל כרבא) שפיר בין שוגג ובין מזיד פטור.

ומש"ר ועשהו לעבדה הלח"מ נדחק וכבר בארנו דרבנו אינו מפרש כפי' התו' והכוונה פשוטה לאפוקי המנשק מאהבה ויראה דפטור אפי' דרך עבודתה בכך ועמ"ש ה"ט. שם ה"ז ישב לו קוץ עמ"ש ח"א.

שם ה"ט העושה ע"ז לעצמו ובהשגות. והנה תי' הראב"ד על קושייתו הראשונה עם היות שהכ"מ הסכים עמו איננו לדרך רבנו במנין המצות ע"ש שרש ט' שעשה רבנו ב' חלוקות דכל לאו שבכללות דומיא דלא תאכלו על הדם שכולל הרבה ושום ענין אינו מפורש אינו לוקה כלל ומש"ה כ"ר בפרקין ה"ו המגפף כו' אינו לוקה לפי שאינם בפירוש ודוקא אם עבדה דרך עבודתו חייב מיתה משום לא תעבד' דחשיב מפורש כל שדרך עבודת' בכך.

והחלוקה שנייה כל לאו שבכללות שפורט הרבה ונכללו בלאו א' חדא ודאי לוקה ואם פירשו חז"ל לוקין על כל אחד ע"ש. וא"כ אין כאן התחלת קושיא למה שהקשה הר"א דכיון דמפורש פסל כל תמונה חדא ודאי לקי.

ובלא"ה מגומגם קושייתו דאטו תפרש התורה כל התמונות שבעולם ושאיני עבודות היתה ** (שהיתה. **) יכולה לפרט גיפוף ונישוק ודכוותיה וזה פשוט.

ולענין קושיית הראב"ד השנייה עיין מ"ע וכ"מ דבהכרח התוספתא הזאת כמ"ד לוקין על לאו שבכללות ואינה הלכה. ועיין בלח"מ שהקשה דה"ל לאו שאין בו מעשה ותירץ דמעשה השליח מעשה כאלו עשאו בעצמו.

מיהו דברי הלח"מ תמוהים דתיפוק ליה דאין שלד"ע. שוב מצאתי שנשאל על זה בנו הרב מהר"ם דיבטון ע"ש שנדחק והארכתי בזה בחלק שו"ת ש"ב והעליתי דליתא לקושיית הלח"מ דמשיכת ע"ז מיד האומן או נתינת מתכת ליד האומן חשוב מעשה כמו כהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה דנתינת הכסף קידושין ליד השליח חשיב מעשה.

שם הי"א וכן אסור לצור ובהשגות מסיק דלעשות אפי' שוקע אסור אלא דלהניח הוא דשוקע מותר ולחתום אסור אפי' ע"י גוי שהרי יהיה הנחתם בולט ואסור להניחו. ובולטת אסור להניח וכן ע"י ישראל ודאי אסור לחתום שהרי בשעת חתימה עושה צורה בנחת' ולעשות אפי' שוקע אסור אלא דמותר ע"י גוי דהנחתם שהוא שוקע מותר להניחו.

וכל שאינו בולט ולא שוקע לא הכריע הראב"ד אי שרי להניח או אסור. ועיין בכ"מ הרמ"ך כ' שקשה על האומרים כו' ודבריו כבדים וכפי הנראה דה"ק דרבנו הוכיח דאפי' על הלוח אסור צורת המשמשין מדמשני של פרקים היה ולא תירץ על הלוח היה ותו דקארי לי' והא ר"ג יחיד הוא מאי קארי ליה כיון דשמע להמתרץ דאמר התם בחותמו בולט ומשום חשדא דמשמע דהוי עיקר התירוץ דוקא בולט אבל על הלוח ליכא חשדא אלא ודאי דלאו עיקר הוא (פי' וכוונת המתרץ לומר דלאו משום חשד עשייה אלא משום חשד ע"ז כמ"ש התוס' ד"ה והא רב יהודה ולפי שבטבעת שיש בו חותם לא שייך רק

שני חלוקות בולט ושוקע נקיט בולט דאיכא חשדא דע"ז ומ"מ לא תידוק דע"ג הלוח מותר ושפיר פריך והא ר"ג והוצרך לאוקים בשל פרקים וכמ"ש התוס' בד"ה והא ר"ג כו') דבחמה ולבנה אין חילוק בין בולט ושוקע וא"כ פריך והא ר"ג יחיד וניחוש אף בלוח משום חשדא דע"ז.

ולזה מסיים הרמ"ך דמ"מ צ"ע דאי מש"ה לא איריא דהא אפי' תימא דאי אמרת עיקר הוא ר"ל דוקא בולט לק"מ קושיית הש"ס והא ר"ג יחיד וא"כ שפיר הוכיח רבנו דבחמה ולבנה אף על הלוח אסור אכתי צ"ע דשפיר הוכיח דעל הלוח אסור להניח דעיקר התירוץ של הש"ס דמחלק בין שוקע ובולט היינו לענין להניח אבל הא ודאי לעשות אפי' שוקע אסור והרי הרמב"ם איירי לעשות ומאי איריא על הלוח אפי' שוקע אסור וזה ברור ומוכרח בכוונת הרמ"ך.

וכן משמעות לשון התוס' ד"ה והא ר"ג ואומר ר"י ור"ת וריב"א כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין כו' דלפי סברא שלהם ודאי אין סברא לחלק בין ע"ג הלוח לשוקע. אך דעת רבנו דע"ג רקיע נראין כמו בלוח לא בולט ולא שוקע אבל שוקע מותר אף במשמי מרום והא דלא משני בגמ' דר"ג בשוקע משום דפשטות לשון המשנה שהיה לר"ג דמות לבנה מצוייר על הלוח) ולא שוקע ומחלק רבנו בין משמשין דאסורין על הלוח משא"כ בצורת אדם כ"ר בהדיא ה"י דצורה של סמנים מותר לעשות לנו דשפיר דייק רבנו מלשון הש"ס דקאמר התם בחותמו בולט דתני' אלמא על הלוח שרי מדלא מוקים על הלוח ובצורת אדם דלאו חותם.

והא דקאמר הראב"ד אימא סיפא כו' לק"מ דבחמתם לא שייך על הלוח אלא בולט ושוקע ורבנו דייק מדתירץ התם בחותמו בולט ולא תירץ התם בצורת אדם על הלוח דלאו חותם א"ו דהש"ס מחלק בין אדם ומשמשין כמ"ש וסובר רבנו דהא בהא תליא דכל שלוקין על עשייתו אפילו עשאו גוי אסור להניחה דהיינו לקיימה משום חשדא וכל שמותר לקיימה אם עשאה גוי בהכרח מותר לעשותו הילכך אפילו ישראל מותר לחתום בחותם בולט ואסור לקיים נחתם בולט אפילו חתם גוי.

והמקשה והא ר"ג יחיד חידש דבמשמשין אפילו על הלוח אסור לקיים דאל"כ לק"מ (ולפ"ז ודאי כוונת רבנו דע"ג לוח אפי' לקיים אסור במשמשין דהא בהא תליא וסמך רבנו דכי היכי דבצורת אדם כל שאסור לעשות לוקה ואסור לקיים משום חשדא מד"ס ה"ה במשמשין ע"ג לוח) ומ"ש הכ"מ בשם הרמ"ך דהא דמות ד' פנים כו' ר"ל להביא ראיה למש"ר דאף בולט מותר בצורת בהמה אין זה ראוי דלעולם אימא לך דצורת בהמה בולטת אסור ושאני דמות ד' פנים דמשמשין נינהו ואסור אפי' ע"ג לוח וניחא נמי דלא ק"מ דתיפוק ליה משום צורת אדם דשאני ד' פנים דאסור ע"ג לוח משא"כ צורת אדם.

אלא דלמד כן רבנו מלשון הברי"י כל הפרצופין מותרין חוץ מפרצוף אדם דמשמע בהדיא דבהמה אפילו בולט שרי. ומה שסיים הרמ"ך ותימה כו' אומר אני דאין כאן השמטה דדמות ד' פנים נכלל במש"ר ומלאכים דגם חיות הקדש בכלל עמש"ר פ"ב מה' יסודי התורה ודו"ק.

ומה שהקשה הכ"מ למה השמיט רבנו היתר להתלמד לק"מ דבהדיא כ"ר ה"י אסור לעשות צורות לנוי דמשמע דוקא לנוי אבל להתלמד אינו לוקה (ולשון הש"ס דאמר שאני ר"ג דאחרים עשו לו משמע לכאורה דאפילו להתלמד אסור לעשות אלא דשרי לקיים ואפשר כיון דמסיק הש"ס ואבע"א להתלמד שאני שפיר י"ל דר"ג עצמו עשה דכל שמותר לקיים שרי לעשות לדרך רבנו) ולדרך הראב"ד דמסופק אם ע"ג לוח דינו כבולט או כשוקע לענין להניח קשה דתפשוט דכבולט דמי דאל"כ מאי פריך הש"ס והא ר"ג דיחיד הוי ואפשר דאה"נ דמחליט דע"ג לוח כבולט הוי אפילו בצורת אדם.

ודרך רבנו מרווח כמ"ש. ועיין בתוס' ד"ה לא אסרה תורה כו' דלדרך רבנו לפי המסקנא נתקיימו כל מימרות דאביי דהא דקאמר אלא שאפשר לעשות כמותן כמו תבנית היכל כו' היינו אפי' עשאן לצורך ולהתלמד ולא לנוי.

והא דאמר דמות ד' פנים היינו על הלוח משא"כ אדם דוקא בולט ובהמה אפי' בולט שרי. ולא איתותב אביי אלא במה דקאמר אלא שמשין שבמדור העליון ותניא דאף חמה ולבנה אסורין אלא דלמסקנא דלהתלמד שרי ולא שייך להתלמד במדור העליון נתקיימו כל דברי אביי.

פרק ד ה"ד אין א' מערי המקלט ובהשגות ולח"מ ועיין קו' ר"ח יונה דבספרי זוטא פ' מסעי הובא בילקוט דרנ"ו ע"ב ערי מקלט כו' תהיינה שלא נעשו עיר הנדחת ע"כ. ובמכות די"ג ע"ב מחלוק' במ"ב דמר סבר ועליהם תתנו כו' אבל בשש ד"ה לא היו מעלין להן שכר.

אלמא דאותן שש ערי מקלט לא היו מיוחדין ללויים והיה לכל ישראל תפיסת יד בהן לדירת רוצחים בלא שכר ושפיר מימעט מדכתיב באחת שעריך וזה נכון עפ"ח מה' רוצח ומש"ר ואין ב"ד א' עושין ג' עיירות ובהשגות ומ"ש הכ"מ בשם מהרי"ק שרש ק' דחוק והנכון ביישוב דברי רבנו כדרך הלח"מ אלא דיש להמתיק דלשון התוספת' פי"ד מסנהדרין אין עושין ג' עיירות הנדחות בא"י אבל עושין א' או שתים דרשב"א.

רש"א אף שתים לא יעשו אלא א' ביהודה וא' בגליל ובסמוך לספר אפי' א' לא יעשו כדי שלא יפוצו גוים ויחריבו את א"י ע"כ פי' דרשב"א לא דרש טעמא דקרא ומדכתיב עריך משמע דשתים עושין אפי' מקורבות ולא חיישינן לקרחה ומינה דלא ממעטינן אלא ג' מקורבות (ומינה דסתם מתני' אבל עושין אחת או שתים היינו אפי' מקורבות ואתאן כרשב"א ודלא כמ"ש התוס' ד"ה אחת או שתים דר"ל אחת במקורבות ושתים במרוחקות דהא רשב"א דתוספתא נמי נקט כהאי לישנא ומדפליג על ר"ש מוכח דאפי' מקורבות קאמר ואין הוכחה מדנקיט דרך לא זו אף זו אחת או שתים עיין מהרש"א דאשכחן טובא כה"ג כמ"ש המ"ל פ"ח מה' לולב ה"ז) ור"ש לטעמיה דדריש טעמא דקרא משום קרחה וממעטינן מעריך שלש אפילו מפוזרות ואף שתים לא יעשו אא"כ מרוחקות ונקיט לדוגמא אלא א' ביהודה וא' בגליל וה"ה דב' מרוחקות ביהודה שרי וכמבואר בלשון הירושלמי שהביא המ"ע והך ברייתא דתניא כוותי' דר"י אתאן כר"ש ובסנהדרין די"ו ע"ב ר"ש היא דדריש טעמא דקרא.

ולפ"ז ר"ל דקאמר לא שנו אלא במקום א' כו' רוצה לומר מקורבות אבל מפוזרות עושין שלש ומתני' בא לפרש דמש"ה נקיט לא שנו. ומודה ר' יוחנן דזהו פי' המשנה ועיין בפי' המשנה לרבנו) אלא דבא לחלוק על הדין וכגו' המ"ע ר' יוחנן אומר לעולם אין עושין משום קרחה וכ"כ הר"ן בחמש שטות וז"ל ר"י אמר לעולם כו' פי' לעולם אין עושין ג' בא"י משום קרחה אלא שתיים והשתיים עצמן דוקא א' ביהודה וא' בגליל אבל אם שתיהן ביהודה או שתיהן בגליל לא והיינו דקמייתי ת"כ דר"י דאלמא ר"י הכי קאמר כו' ע"ש.

פי' דזהו סברת ר"י ולא דמפרש כן המשנה ולפ"ז כיון דא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה צ"ל כדמשני הש"ס בכמה דוכתי אמוראי ניהו אליבא דר"י וכן מבואר מחלוקת האמוראים בירוש' שהביא המ"ע. ולפ"ז שפיר פסק רבנו כר"ל דקיי"ל הלכה כסתם משנה.

גם שפיר פסק רבנו כל"ק דרב דדרך רבנו לפסוק כל"ק ותו כיון דקיי"ל כת"ק דר"ש דלאדריש טעמא דקרא אין הלכה כל"ב דרב דחייש לקרחה. ותו דכיון דקיי"ל בספק נפשות נידון בקלה והרי כל שעושין עיר הנדחת עובדיה בסייף וכשאינן עושין נידונים בסקילה הילכך אע"ג דחשיב חומרא לענין שלל שבתוכה והטף הוי קולא לענין מיתה ואין לדחות עשה ד"ת מספק (ובהכי מיושב דברי תוס' סנהדרין די"ו ע"ב ד"ה אחת ולא שלש שהניח המהרש"א בצ"ע ורצה להגיה אית להקשות במקום אין להקשות שלא מצאנו לשון כזה בתוספות ולפמ"ש ה"ק התוס' דאין זה קושיא לומר תפסת מועט תפסת כיון דאין זה חומרא מה שעושין עיר הנדחת ועובדיה בסייף ושפיר סד"א עריך אפי' טובא).

ואולם מ"ש הלח"מ בביאור לשון הראב"ד עיין בלשון מהרי"ק דל"ג בהשגות ולא מרוחקות אלא יהודה וגליל אלא ה"ג ולא מרוחקות כגון יהודה וגליל ע"כ הרי דגם הראב"ד מפרש יהודה וגליל לאו דוקא אלא הכוונה מרוחקות אלא דפסק כל"ב דרב וכר"י. ונ"ל דהראב"ד סובר דשתיים ודאי עושין אפי' מקורבות דלא קיי"ל כר"ש דאין עושין שתיים ביהודה או בגליל אלא כת"ק ולא פליג ר"י אדר"ל אלא בשלש מרוחקות דלר"י עושין ב' אפילו מקורבות ואין עושין ג' אפילו מרוחקות ות"כ דר"י שאין עושין ג' מרוחקות וזה ברור בכוונת הר"א וכוונת רבנו כמ"ש.

שם ה"ו ואח"כ שולחין להן ב' ת"ח עכ"מ ולח"מ ולשון המגיה דברי הלח"מ והנכון כמ"ש הפר"ח בחי' מי' דרבנו סובר דהתראת עיר הנדחת היתה ע"י אלו השני ת"ח עיין תוס' סנהדרין דמ"א ע"א ד"ה ואי כתיב והא דמשמע במתני' דצריך התראה לכל א' וא' היינו במדיחין או ביחיד' אבל בהודחו רובם סגי בהתראה כוללת של ב' ת"ח ומתורץ קושיית המגיה ונתיישבה השגת הראב"ד.

ומש"ר מרבין להם בתי דינין עיין כנסת יחזקאל שק"ה ודבריו תמוהים והנכון כמ"ש הכ"מ בשם ר' אהרן בר משלם וכן הוא גירסת הילקוט פ' ראה. ומש"ר טף ונשים עיין במ"ע ומצאתי בילקוט פ' ראה דרע"ז ע"ד רע"א כו' אבל נעשית גנות ופרדסין כאן אמרו מקיימין את הטפלים אבא חנין אומר כו' וכתב הזית רענן וז"ל מכאן אמרו כל זה ליתא בגמרא ולא בספרי שלפנינו ע"כ.

ואולם לפי עדות חכמי לונל ה"ג בספרי הכה תכה מכאן אמרו חכמים אין מקיימין את הטפלים אבא חנן אומר לא יומתו אבות על בנים בעיר הנדחת הכתוב מדבר ע"כ ופסק רבנו כת"ק ובסנהדרין דכ"ז ע"ב דת"ר לא יומתו כו' התם כשאוחזין מעשה אבותיהן ושם דמ"ד ע"א אם הוא חטא בניו ובנותיו כו' כדי לרדותן ע"כ ולשון החרם משמע כחרמו של עכן כן נ"ל שם ה"ט שיירא כו' עכ"מ ולח"מ דנמשכו אחרי פירש"י וגירסתו במתני' החמרת כו' הרי אלו מצילין אותה דפי' אותה את העיר וכגון ששהו ל' יום ולפי"ז מגומגם הא דמקדים הש"ס ת"ר החמרת כו' ורמינהו דבל"ז ה"ל למרמי אמתני'.

ודוחק לומר דמתני' לק"מ דיש לאוקים בנשתהו יב"ח דאין זה סובל לשון העוברת ממקום למקום. איברא גי' רבנו כגי' משנה ירושלמי הרי אלו מצילין אותן דקאי על נכסיהן חמור וגמל בין שהודחו עמהן או לא וכגון שלא שהו ל' יום לזה לא רמי אמתני' דמתני' אפשר לאוקים בדלא שהו ל' יום לכן הקדים ת"ר החמרת כו' והדין של פירש"י הוא בעיא דלא אפשר בירושלמי פ' חלק וז"ל היה שם גרים ותושבים מהו שישלימו לרוב ע"כ אלמא דמתני' לא מתפרשה בהכי אלא בהצלת נכסיהן כשלא שהו ל' יום ואפילו תימא דלפי מסקנת הבבלי דל' יום מקרי יושביה לענין מודחין ולא לענין מדיחין וכדעת הר"ן בחי' סנהדרין ואף לענין צירוף לרוב מ"מ אין דרך רבנו לכתוב מה שלא נזכר בש"ס בהדיא) ושפיר השמיטו רבנו.

שם הי"א בהמה כו' עכ"מ ובביצה דל"ז ע"ב שאני בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי עפירש"י שם שם הי"ב בהמה כו' עפ"ד מהמ"א הכ"ב ופ"א מהאה"ט ה"ג ודוק ודלא כפר"ח אה"ע ואין להאריך. שם הי"ג יפדו ואח"כ שורפין ובהשגות ועמ"ש בפרקין הט"ו ח"א ובפר"ח כ' דזהו דין כסף הקדש עכ"מ הט"ו.

שם הי"ד ובעלי מומין ובהשגות ודברי הכ"מ נכונים וע' באר שבע. שם הט"ו מעשר שני כו' עמ"ש ח"א.

פרק ה' ה"א המסית כו' עמ"ש ח"א. שם ה"כ היה זה שהדיח כו' נביא עכ"מ והנכון דדוקא בהדיוט קי"ל סנהדרין דס"א ע"ב רבים מימלכי ולא טעו אבתריה משא"כ בנביא יחיד הוא חייב ומ"מ אין הנדחין בדין עיר הנדחת דבעינן מדיחין שנים עמש"ר ה"א.

מיהו קי"ל דאין אומרים רבים מימלכו אא"כ ברוב העיר דאז בעינן ב' מדיחין ואהנו מעשיו. שם הי"א ואינו לוקה אלא הנודר עיין בהשגו' ובכ"מ ולח"מ ועלח"מ פי"ט מה' סנהדרין ד"ה הנודר בשם ע"ז דכ' דמשכחת מלקות ע"י מעשה ועמ"ש פי"ג מהלכות שכירות ה"ב.

אמנם גם דברי הכ"מ נכונים דזהו בכלל הנשבע וקי"ל בנשבע ומומר כר"י ומדפלגינהו תנא דידן וכ' בחד בבא המגדף כו' ובאידיך הנודר כו' מכלל דלקי כמ"ש הכ"מ ועפר"ח. פרק ו' ה"א העושה אוב כו' בשער אפרים שפ"ט הניח בצ"ע דהא ידעוני אין בו מעשה והלח"מ הרגיש בהותירו צו דוחק.

והנכון דרבנו פסק בזה כר"ל ועי' מ"ל פ"ד מה' שגגות ה"א וכבר קדמו הגאון מ' העשל כמבואר בבה"ז פ"א דכריתות ע"ש ועלח"מ פ"א מה' שגגות ה"ד בד"ה בעל ידעוני במעשה. והיינו מש"ר לקמן ה"ב כיצד מעשה הידעוני כו' ומקטיר ועושה מעשים דמה

שמקטיר חשיב מעשה אבל מודה רבנו דהנחת העצם בפיו לא חשיב מעשה כי איננו מדבר בשעת שימת עצם כדפירש"י ומש"ר כיצד כו' עיין בהשגות ובלח"מ ומ"ע ופשוט בכונת הראב"ד דמפרש מבין אצילי ידי המת ובהכרח הוא בבה"ק גם נראה דמפרש הא דמשני הש"ס היינו דורש אל המתים כדתניא זה המרעיב כו' ההבדל הוא המרעיב אבל אידי ואידי בב"הק עמ"ש.

שם ה"ג כיצד היו עושין עכ"מ ולח"מ והנכון דרבנו למד זה מירושלמי פ' ד' מיתות מי"ג וה"ג ר' נסה בשם ר"א לעולם אינו חייב עד שימסרנו לכומרים ויטלנו ויעבירונו. העבירו כדרכו מהו.

תני היה מושכו ומעבירו. תני העבירו ברגלו פטור ראב"ש מחייב.

אחד המולך ואחד שאר ע"ז ראב"ש אומר אינו חייב אלא למולך בלבד ואינו חייב אלא על יוצאי ירכו. אר"י טעמא דראב"ש מהכא לא ימצא בכך בגופך לא ימצא מעביר.

והכרתי אותו מקרב עמו לרבות שארי ע"ז בכרת. עונש מנין מזרעו נתן למולך מות יומת.

והוא שהעביר עצמו לא ברגלו הוא עובר מפני שהעביר את עצמו אבל אם היה מושך כו' ומעבירו חייב. מה היא דראב"ש העבירו ברגלו פטור בהוא דאעברי' מזקר ע"כ.

פי' דשואל איזהו העברה כדרכו ומפרש שהאב מושך את הבן ומעבירו לבן ע"ג האש בתוך השלהבת אבל אם העבירו ברגלו דהיינו שנושא האב את הבן והולך עמו פטור וראב"ש מחייב משום דמעביר עצמו וכדאיתא בש"ס בבלי דס"ד המעביר עצמו פטור וראב"ש מחייב) והא דקאמר אינו חייב אלא על יוצאי ירכו לאו למעט העביר עצמו אלא לאפוקי מעביר בן שאינו מזרעו.

ואר"י טעמ' דראב"ש דמחייב מעביר ברגליו משום העביר עצמו דדרש לא ימצא בכך דה"ק לא ימצא בגופך מעביר. ופריך והוא שהעביר עצמו לא ברגלו הוא עובר ומ"מ חשיב כדרכו וחייב.

ומדחה מפני שהעבי' עצמו חשיב כדרכו לגבי עצמו משא"כ לגבי בנו חשיב שלא כדרכו אא"כ מושכו ע"ג האש ולזה מסיק דהא דראב"ש העבירו ברגלו פטור היינו שהעבירו ע"י קפיצה מעבר לעבר דנמצא אין כאן משום מעביר עצמו וגם על הבן פטור דבעינן כדרכו דהיינו מושכו ומעבירו כמ"ש וקי"ל כת"ק ולפ"ז מפרש רבנו סוגיית הבבלי מסכים עם הירושלמי וה"ק היכי דמי כדרך העברה ואמר אביי שרגא דלכני.

ורבא אמר כמשוורתא דפוריא חשיב כדרכו כדפירש בערוך ערך שוור שמעבירין צורת המן תוך האש ממש משא"כ הך דאביי דשרגא דליבני חשיב שלא כדרכו ודלא כפירש"י דפי' דברי רבא כמשוורתא דפוריא דרך קפיצה דהא מבואר בירושלמי דקפיצה חשיב שלא כדרכו ופטור על עצמו ועל בנו לראב"ש אלא כפי' הערוך שיהיה תוך האש לגמרי או ע"ג האש כפי' מושכו ומעבירו משא"כ מעביר ברגלו דהיינו שרגא דליבנא פטור פי' שורה של אבנים והמדורה משני צדדין (ודלא כפי' מהרי"ק גדר מזה וגדר מזה דכה"ג מודה אביי דפטור אלא) דאין הפסק והאב עובר ברגליו ע"ג שרגא דליבני (ובנו בידו)

בין שתי המדורות פוטר רבא דכה"ג מקרי מצד האש ולא ע"ג האש ובתוכו והיינו דתניא כוותיה דרבא משום דלא משכחת העבירו ברגליו אא"כ ע"ג שרגא דליבני דהעברה דקרא איננו שרפה אלא העברה בעלמא והאיך ילך האב תוך המדורה ע"ג גחלים ורגליו לא תכוינה א"ו שעובר במקום שאין המדורה בוערת כמו על שרגא דליבני והמדורה משני צדדין והיינו נמי דפסיקא ליה בירושלמי והוא שהעביר עצמו לא ברגלו הוא עובר ומדחה דדוקא משום שהעביר עצמו חשיב כדרכו משא"כ על בנו פטור כשהאש מן הצדדים אא"כ האב הולך ברגליו (ע"ג שרגא דליבני או שהולך בצד מדורה ארוכה) ומושך את בנו ומעבירו ע"ג המדורה הוא דחייב ובוזה נתבארו דברי רבנו דמ"ש ואותן הכהנים כו' ואבי הבן כו' הוא מימרא דר' נסה.

ומש"ר על האש לאפוקי שרגא דליבני דאביי דה"ל מצד האש. ומש"ר ומעבירו ברגליו לאפוקי קופץ שבירושלמי ומש"ר בתוך השלהבת היינו שוורתא דפוריא דרבא דלא פטרה הברייתא העבירו ברגל אלא כשלא משך והעביר את הבן ע"ג האש אלא בין המדורות משא"כ כל שמעביר את בנו כדרכו והאב הולך בצד האש חייב דבלשון הברייתא הן בבלי וירושלמי העבירו ברגל היינו שאינו מושכו ומעבירו ביד אבל כשהולך ברגליו ומושכו ביד ומעבירו מעבר לעבר בתוך השלהבת ודאי חייב שאין ההעברה ברגל אלא ביד ובמכוון נקיט רבנו ברגליו לאפוקי שלא נפרש כפירש"י וזה ברור.

ומש"ר לפיכך כו' מתפרש כמ"ש הכ"מ כיון שאין זה מקטיר ועיין במנין המצות שכ"ר בהדיא דמולך הוא ע"ז והא דקאמר הש"ס תנן כמ"ד מולך לאו ע"ז הוא מפרש רבנו דה"ק דוקא מולך אבל בשארי ע"ז חשיב העברה עבודה שלא כדרכה ודלא כמ"ד מולך דקרא היינו כל ע"ז והבן. שם ה"י אלא כל האכסדראות עיין בהשגות ובכ"מ והנה בגמ' ספ"ק דתמיד פריך ומי הוו אכסדראות בעזרה כו' אר"ח באכסדראות של בנין וכפי הנראה דהראב"ד מפרש דה"ק ר"ח בנין קבוע שרי אלא עראי הוא דאסור ולזה קאמר הראב"ד דלשכת העץ בית היה ר"ל בנין קבוע דשרי והוקשה לו בימה דהקהל וגוזזטרא דאינן קבועין ותירץ דלשעתה מותר ולא אסרה תורה אלא בנין עראי שבתמידות דומיא דאכסדרה.

ובאמת סברת הר"א הפוכה דודאי בנין קבוע דמי טפי לנטיעת אשרה. ותו דסותר דברי עצמו דבפ"א מה' בית הבחירה ה"ט תי' הראב"ד דלשכת העץ היתה בעזרת נשים אלמא דמודה הר"א דבנין קבע אסור ועמש"ר פ"ה מה' בית הבחירה ה"ט עזרת נשים היתה מוקפת גוזזטרא כו' דמשמע שהיתה מוקפת תמיד ולא לפי שעה והא דתנן בפ' החליל ומתקנין שם תיקון גדול ובגמ' מאי תיקון גדול כו' והקיפיה גוזזטרא והתקינו שיהיו הנשים יושבות למעלה ע"ש בפ"ה המשנה לרבנו דמפרש שהתיקון הוא שגזרו בכל שנה שישבו הנשים למעלה ולא שעשו גוזזטרא בכל שנה.

אלא דרבנו מפרש הא דאר"ח באכסדראות של בנין ר"ל של אבנים וכמ"ש המפרש וכן כ' התי"ט ולפ"ז גוזזטרא של עזרת נשים של אבנים היתה. וסובר רבנו דדוקא בנין קבוע שמחובר לקרקע דומיא דבית וה"ה אכסדרה קבוע דהיינו בית הוא דמרבין מן כל עץ דדומה קצת לנטיעת עץ וזהו שכ"ר וסככות היוצאות מן הכתלים דחשוב תלוש שחיברו

לקרקע משא"כ להביא שידה תיבה ומגדל לעזרה שרי וניחא בימה דהקהל שאינה מחוברת לקרקע כמ"ש ח"א פ"ג מה' חגיגה ה"ז.

ומה שתמה הכ"מ למה השמיט רבנו ל"ת דבית תמהתי דבית היינו אכסדרה שהזכיר כשמחובר לקרקע אלא דסובר רבנו דבית ואכסדרה אע"ג דאסורין ד"ת אין לוקין עליהן כיון דנפיק מריבוי כל עץ ולא נתפרש בתורה לאו אלא בנטיעה דמחובר מעיקרו וכה"ג נקרא בירושלמי לא מחוור. ועיין מש"ר פ"ח מה' בית הבחירה ה"א כת הולכת למזרח והשמיט במכוון לשון המשנה מהלכין באכסדרה דמשמע של עץ וכדמסיק רב חסדא בבנין אבנים ומש"ר פ"ד מה' בית הבחירה הי"ג שתי קלונסאות של ארז כו' צ"ל שלא היו מחוברים בבנין.

ומה שהקשה הראב"ד מלשכת העץ לק"מ דאין הכרח דלשכת העץ היתה בנין עצים עיין בתי"ט פ"ה דמדות מ"ד ועמ"ש פ"א מה' בית הבחירה ה"ט. פרק ז ה"ג בהמה עיין בכ"מ ש"כ דקרניה נלמד בק"ו מפירשה ואשתמיטת' גמ' ערוכה כמ"ש פ"ח מה' לולב ה"א.

גם מ"ש וז"ל ומ"ש שהקריבוה כלה כו' הוא דוחק והנכון כמ"ש הפר"ח, דעיקר הנוסח' בהמה שהקריבוה לעכו"ם כלה אסורה כג' המ"ע ובד"ו ישן. ומש"ר קרע עגול על"חמ ופשוט הוא דרבנו סובר דהך ברייתא אתאן לת"ק ורשב"ג פליג ולית ליה קורט דם אלא הכל תלוי בקרע עגול וכן משמעות הש"ס דמייתי הך ברייתא עלה פיסקא דת"ק.

שם ה"ה הלוקח גרוטאות עמ"ש פ"א מה' זכיה הי"ד ועשו"ת לחם רב שקנ"א. שם ה"ו והנמצאות במדינה עמ"ל שהאריך דלדעת רבנו ר"י ור' יוחנן פליגי אליבייהו דרבנן דלר"י מצרכו תרתי אנדרטי ובידו כדור ולר' יוחנן אנדרטי לא מעלה ולא מוריד אלא דמצרכו תרתי שעומדין על פאת מדינה ובידו מקל והוקשה ליה דהרי"ף מייתי דברי שניהם ודוחק לאשווי פלוגתא בין רבנו והרי"ף רבו ע"ש.

ולפי"ז לכאור' דברי הכ"מ נכונים דגם רבנו ס"ל כדעת הרי"ף ור"י קאי בין לר"מ ובין לרבנן ולרבנותא נקיט אנדרטי שחזקתו לנוי וכמ"ש התוס' ד"ה אנדרטי מ"מ אוסר ה"מ אפילו אין בידו מקל ולרבנן כשיש בידו מקל ור' יוחנן קאמר דבין לר"מ ובין לרבנן בעינן עומדין על פתח המדינה וזהו שאמרו ר"י ור' יוחנן לשון שנינו דכלה מתני' ר"מ ורבנן איירי בכה"ג.

אך דחוק קצת דא"כ דאנדרטי קולא הל"ל אף באנדרטי של מלכים שנינו א"ו ה"ק ר"י אמר שמואל דוקא באנדרטי דקיל שרו רבנן כשאין בידו מקל ועלה א"ר יוחנן דדוקא בעומדין הוא דאוסר ר"מ אפילו אין בידו מקל ורבנן כשבידו מקל וא"כ קשה דה"ל לרבנו לבאר דבצורה שאינה אנדרטי אסור לרבנן אפילו אין עומדת על פתח מדינה.

והנכון עיין בפ"י המשנה לרבנו דאינו מפרש אנדרטי של מלכים צורת מלך מת כפירוש רש"י אלא דצלמים דמתני' טלמסאות שעושיין עע"ז ונעבדין אחת בשנה כשהשמש ברום המעלה כפי עת עשיית הטלסאם ע"ש. ולפ"ז מפרש רבנו אנדרטי של מלכים הוא בריעותא כמ"ש ה"ר אלחנן בשם הירושלמי בתוספות ד"ה ובאנדרטי דדוקא טלסאם של מלך נעבד ואין כח ביד שר לעשות טלסאם לעבודה אלא לנוי והיינו דנתן ר' יוחנן

סימן דכל שעומד על פתח מדינה חזקה שהעמידו מלך והוא טלסאם לעבודה ובהא פליגי ר"מ ורבנן אם צריך מקל וא"כ שפיר סתם רבנו דכל שעומד על פתח מדינה חזקה שהעמידו המלך ואסור כשבידו מקל ואם לאו חזקה שנעשה לנוי אא"כ בכפרים שאין דרך לעשות לנוי אלא לעבודה אסור ותו לא מידי וע' מ"ש ה"ז.

ומה שנדחקו הכ"מ ולח"מ בכוונת הר"ן הנכון כמ"ש הפר"ח דלר' יוחנן הכל תלוי בעמידה על פתח מדינה ולשמואל להפך הכל תלוי באנדרטי וקי"ל כר' יוחנן. ומש"ר צורת מקל עלח"מ ובאמת דרבנו לית ליה כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו והא דפסק לקמן ה"ח כרשב"ג היינו משום דבדף מ"ג ע"ב אפליגו רב ושמואל אליביה.

שם ה"ז צלמי כו' עכ"מ ובמ"ל והגהות ר"י כולו ובל"מ. ועיין תוספות ע"ז ד"מ ע"ב ד"ה ובאנדרטי כו' ולפר"ת ק"ק דלקמן דמ"א אמר וסתמא כר"מ דשפיר אתייהא כרבנן דלא התירו אלא באנדרטי וכ' מהרש"א אך קשה ליישובו של ה"ר אלחנן דמצא שברי צלמים אפילו בשוק משמע ומינה דייקנין דצלמים אסורים אפילו בשוק שאין עומדין על פתח מדינה וכר"מ ולא איירי בכפרים.

ותירץ דר"ל דמוקים כר"מ פליג אדר"י דהכא וסובר כשמואל דאנדרטי דכרכים אסור לר"מ אפילו אין עומד על פתח מדינה והא דנקיט שברי צלמים איירי בשברי אנדרטיות ע"כ. מיהו התינוח אם נפרש לדרך ה"ר אלחנן כדעת רבנו שבארנו ה"ו דלר"י של כפרי אפילו אין בידו מקל לכ"ע אסור ובשל כרכים ואין עומדים על פתח מדינה לכ"ע שרי (ואפילו בידו כדור או אם יש בידו כדור לכ"ע אסור ואם אין בידו כדור לכ"ע שרי) ולא נחלקו ר"מ ורבנן אם צריך כדור אלא בשל כרכים העומדים על פתח מדינה ואנדרטי שפיר ר"ל דמוקים סתמא כר"מ פליג אדר' יוחנן דהכא משא"כ אם נאמר דסובר ר' יוחנן באין עומדין על פתח מדינה חות דרגא דר"מ אוסר ביש בידם כדור ורבנן מתירין אפילו בידם כדור שפיר י"ל דר"ל סבר כר"י דהכא ומוקים מתניתין בשבר יד שיש בו כדור ואין עומד על בסיסו וכר"מ דסתם שברי צלמים היינו בצלמים אסורים שבידם כדור ובשל כרכים (דבשל כפרים שמעינן מסיפא דאיירי בכפרים מדנקיט מצא ולא פירש שבידם כדור וכמו"ש מהר"ם) משא"כ לדרך ר"ת דבשל כפרים או שאין עומדין בפתח מודים רבנן דאסור בלא כדור ופליגי רק באנדרטי של כרכים שבפתח מדינה דר"מ אוסר וחכמים מצרכו כדוד שפיר הוקשה לתוס' ק"ק דלמה אוקים סתמא כר"מ דהמ"ל כרבנן דמצא דמשמע בשוק ולא נודע שעמדו על פתח מדינה ושאנינן אנדרטי קמ"ל ברישא דיוקא דשלמים אסורין אפילו בכרכים דמסיפא סד"א דוקא תבנית יד של כפרים.

ולפמ"ש הכ"מ לעיל ה"ו דשמואל ור' יוחנן קאי בין לר"מ בין לרבנן דאפילו אנדרטי שסתמו לנוי אוסר ר"מ בעומד בפתח מדינה אפילו בלא מקל ורבנן מצרכו מקל אין להק' אמאי מוקים ר"ל סתמא כר"מ די"ל כרבנן ובשברי יד בכדור דאי מסיפא סד"א דוקא של כפרים די"ל מאי קמ"ל דהא כבר שמעינן ממתני' דכל הצלמים א"ו דאיירי באין בידם כדור וקמ"ל לסתום כר"מ דה"ל מחלוקת ואח"כ סתם משא"כ לפר"ת ליכא למימר הכי דכיון שמצאן שלא על פתח מדינה ודאי אתייהא אפילו כרבנן אפילו תימא אין בידו כדור.

מיהו לפמ"ש ה"ו לדרך רבנו דאפילו צורה שאינה אנדרטי ובידה כדור אינה אסורה אא"כ עומדת על פתח מדינה בהכרח הא דאמר סתמא כר"מ היינו כפמ"ש דמודה ר"מ ביש בידו כדור דאסור אפילו שלא בפתח מדינה ודוקא לרבנן בעינן תרתי עומד על פתח מדינה וכדור. והנה בתוספות ע"ז דמ"א ע"א ד"ה ה"ה דאפילו שברי ע"ז הקשו הא דלא משני הכא כו' ותירוצם דחוק קצת.

והנה לדרך המ"ל דלעיל ה"ו דשמואל ור"י פליגי יש ליישב קו' התוס' לדרך רש"י דמפרש כה"ר אלחנן דודאי אליבא דשמואל דמוקי באנדרטי ולא בפתח מדינה ליכא למימר דקמ"ל דיוקא הא צלמים אסורין כר"מ דמאי רבותא דמצא (דבשלמא לר"י דאיירי בעומדים בפתח שפיר הוי הדיוק רבותא אע"ג דמצא בשוק דוקא שברים מותרין אפילו בידם כדור אבל צלמים שבידם כדור אסורין אפילו בכרכים כר"מ משא"כ לשמואל) הל"ל שברי צלמים מותרין דנידוק צלמים אסורין אפי' בכרכים כשבידם כדור כר"מ אפילו אינם על פתח מדינה א"ו הא דנקיט מצא מתפרש מושלכין דסתמא נתבטלו כמש"ר וכיון דלשמואל ודאי מוציא מידי ודאי אפילו בשברי ע"ז דשמואל ס"ל בסוף פרקין דעובדין לשברים כיון דהן שברים ומושלכין אומרים ודאי בטלינהו כ"ש דמוציא מידי ספק בצלמים מושלכין דמותרין וליכא למידק דצלמים אסורין.

ותו דקשה למה לא נקיט באמת מצא צלמים א"ו דנקיט שברי צלמים למידק דשברי ע"ז אסורין וקשה לשמואל. ומשני דלעולם שברי ע"ז וה"ה צלמים של כרכים מותרים והא דלא נקיט שברי ע"ז משום דבעי למתני סיפא תבנית יד דהיינו בעומדין על בסיסן כדלקמן הואיל דע"ז שלמה היא אע"ג שמצאה באשפה ואלו נקיט שברי ע"ז סד"א גם תבנית יד של ע"ז דוקא אבל של צלמי כפרים מותר להכי נקיט שברי צלמים להורות דאפילו תבנית יד של צלמי כפרים אסור וברישא ה"ה צלמים של כרכים אלא נקיט שברים ברישא (ושל כפרים) אידי דנקיט בסיפא שברים וכפסק רבנו (ובהכי ניהא, נמי קושי' התוס' ד"ה אמר שמואל וא"ת כו' ושאר קושיות התוס').

וניחא נמי קושיית התוס' בד"ה והא שברים כו' דפריך תנן מצא תבנית יד ונהי דאיירי בשל כפרים לא עדיף משברי ע"ז ומסיק בעומדין על בסיסן ובל"ז הא דשמואל לק"מ דרישא בשל כרכים וסיפא בשברי כפרים אלא לשמואל דמתיר בשברי ע"ז הוצרך לאוקים בעומדין על בסיסן) וכל זה אליבא דשמואל משא"כ ר"י ור"ל תרווייהו ס"ל כר"י דלעיל דבעינן עומדין על פתח מדינה אלא דר"י ס"ל כשמואל דעובדין לשברים ומש"ה נשתברה מאליה אסורה ור"ל מתיר דסתמא מבטל לה וודאי מוצי' מידי ודאי מש"ה שפיר פריך מהמוצא שברי צלמים וקס"ד דמוצא בתוך הכרך ולא מושלכין בבזיון ושפיר נידוק הא שברי ע"ז אסורים (דליכא למידק הא צלמים אסורין ביש בידם כדור דהא סתם מתני' אתייה אפילו כרבנן וסיפא בכפרים).

ובכרך שאין עומד על פתח מדינה מותר אפילו יש בידו כדור עיין תוס' ד"ה איתיבי' כו') ולזה משני אימא צלמים כו' וסתמא כר"מ וסיפא בשל כפרים ועומדים על בסיסן דלא מצי לשנויי אפילו אליבא דרבנן דאי הוי נקיט שברי ע"ז סד"א דוקא תבנית יד דע"ז אסור ושל כפרים מותר. דזה אינו דאליבא דר"ל דפי' מצא שלא בבזיון נהי דשל כפרים הוי ספק כיון דתבנית שלם הוא ועומד על בסיסו מהיכי תיתי יהיה מותר.

ולזה שפיר פריך מזר"מ נשמע לרבנן דמדרבנן אדרבנן ליכא למשמע דבאמת בכרך מתירין רבנן אפי' צלמים שבידם כדור דמשני הכי השתא כו'. ועוד יש בזה אריכות דברים לדרך רבנו מיהו הנכון בכוונת רבנו כמ"ש ה"ו.

וראיתי לבעל המאור דפריך דשמואל דידיה אדידיה דכאן ס"ל אפילו שברי ע"ז ולקמן ס"ל עובדין לשברים ותירץ דהא דשרי כאן היינו בשברי שברים ע"ש. ולדרכו יתורצו כל קושיו' התו' והמשך הסוגיא דשמואל קשה לי' רישא אסיפא ומוקים רישא בשברי שברים ומש"ה אמר ה"ה ע"ז דאין עובדין לש"ש.

ופריך דא"כ ליתני שברי ע"ז (אא"ב דש"ש חשוב ספק ביטול ניחא אלא לשמואל ודאי ק') ומשני משום דקבעי למתני סיפא ואי תני ש"ש דע"ז סד"א דוקא תבנית יד דע"ז דאין ספק ביטול מוציא מידי ודאי משא"כ תבנית יד דצלמים הוי ס"ס ספק עבדום וספק בטלום קמ"ל ש"ש דצלמים אבל תבנית יד דה"ל שברים דצלמים חשיב רק חד ספק דודאי עובדין לשברים ואסור.

ופריך תנן מצא תבנית יד והא שברים נינהו פי' דס"ל דיש להעלות שברים בחד דרגא על ש"ש דאם שברי' ספק אז ש"ש ודאי אין עובדין ואם עובדין לשברים הוי ש"ש ספק אבל אין סברא להעלות ב' דרגות וכיון דס"ל ש"ש של ע"ז שרי דודאי אין עובדין ה"ל שברים ספק ביטול וא"כ שברי צלמים מותרין מכח ס"ס.

ומשני אה"נ וסיפא בעומדין על בסיסן והשתא דאתית להכי אה"נ דרישא אפי' בשברים (וניחא קושיי' התו' ד"ה והא שברים דדוקא לשמואל קשה למיעל ב' דרגי דש"ש ודאי מבטלין ושברים ודאי עובדים דבל"ז לק"מ דרישא בש"ש והוי ס"ס דספק עובדין וסיפא בשברים ודאי עובדין) אך דלכאורה קשה לדרכו דמאי פריך מזר"מ נשמע לרבנן דלמא רישא בש"ש דכ"הג אפי' בע"ז שרי משא"כ שברי ע"ז אסורין ולק"מ לר' יוחנן.

וי"ל דבהכרח ר"י לא מוקים רישא בש"ש ויסבור דאפי' בע"ז שרי דא"כ מאי פריך לר"ל הא שברי ע"ז אסורין דרוצה לומר ש"ש דע"ז דתקשה לי' וליטעמך א"ו דר"י מפרש רישא בשברים. ומ"ש המגיה מ' יעקב כולי וז"ל ואיכא למימר לאידך גיסא כו' בשטה כתבתי בז"הל לכאורה מאי קושי' איתביה המוצא שברי צלמים דנהי דס"ל לר"ל דבנשתבר' מאליה ודאי מבטל לה כיון דמסיק רבא דבביטלה ישראל אסור מש"ה המוצא שע"ז אסורין דחוששין ששיברה ישראל ואין ספק מוציא מידי ודאי (וזהו כסברת הרי"ף והרא"ש בהפך) וי"ל דכיון דר"י דאוסר בנשתברה מאל' מודה במצא צורת דרקון וראשו חתוך דשרי עיין דמ"ב אלמא דאע"ג דצד איסור שכיח טפי ספק נשתברה וס' שיברה ישראל מ"מ שרי ותולין בשבירת עכו"ם כ"ש לר"ל דגם נשתברה מאל' שרי ע' דמ"ב ע"א בתוס' ד"ה ספק.

שם ה"ח המוצא כלים עיין בבתי כהונה בית דין שי"ג שהאריך כאן (ובמש"ר ה"ב) והעלה דבהנך אם הכלי נכבד חזקה שנעשו לשם ע"ז ושאר כלים חזקה לנוי ובשאר צורות אפי' בכלי נכבד חזקתן לנוי. ומש"ר ודרקון עלח"מ מיהו ע' בפ' המשנה לרבנו דגם צורת חמה ולבנה אינו כפשוטו אלא טלסאם והבן זה דא"כ נכון שלא ביאר רבנו דבש"ס דברו לפי זמנם והכל לפי הסכמת בעלי טלסאם בכל דור לפי העת וזמן.

שם ה"ט לים המלח עמ"ש ח"א ועמ"ש ל הי"ט. שם ה"י ספק עכו"ם וכו' הרי אלו מותרין עמ"ש ח"א דלענין הנאה סגי בב' תערובת משא"כ ברמוני בדין לענין אכילה מצריך ג' תערובות ע"ש.

גם י"ל דהכא נקיט רבנו פירש כוס א' וכו' וכיון דפירש קיי"ל כל דפריש מרובא קפריש אלא גזרה שמא יקח מן הקבוע ועיין תו' זבחים דע"ג ע"ב ד"ה אלא אמר רבא וד"ה ונכבשינהו) מש"ה שרי תערובת שנייה בע"ז וכ"ש בשאר איסורים ומש"ה נקיט רבנו כאן בע"ז דחמיר פירש ואח"כ נתערב.

ובפי"ו מהמ"א נקיט נפל רמון וכו' דהיינו מהקביעות לאשמועינן דממקום קבוע צריך תערובת שלישי אפי' באיסורים דקילי וכ"ש בע"ז. ומש"ר טבעת וכו' שאני אומר ובהשגות עמ"ש ח"א דאברים באברים חשיב איסור אכילת מזבח ע"ש) ועכ"מ רפט"ו מה' תרומות בשם מהרי"ק דמחלק דאברים באברים חשיב הפיל ולא חשיב נפל.

מיהו אין זה מספיק דאכתי כל הזבחים שנתערב בהן א' מחטאות המתות ימותו כלן וכבר הרגיש בזה הב"הז) זבחים דע"ד ותירץ דשאני קדשים דמאיס לגבוה. והנכון דודאי הא דאמר הש"ס רב ס"ל כר"א ר"ל בעלמא דאי באברים באברים ודאי שחוטין נדחין דלא אמר רב אלא אין ב"ח נדחין.

וגם אין סברא לומר דר"א חולק גם ברישא דלא ימותו כלן אלא כיון שמת א' מהן תולין דאיסורא מית דא"כ ה"ל לר"א לחלוק גם ברישא א"ו דאע"ג דר"א סובר דבין חיין ובין שחוטין אין נדחין מ"מ לא מהני קרב ראש א' מהן אלא בשחוטין אבל ב"ח דחשיבי חמיר דלא מהני בהו נפל א' לים הגדול או שמת א' מהן וזה מוכרח וא"כ ה"ק הש"ס רב סבר כר"א דכי היכי דלר"א דמודה בב"ח דלא מהני מת א' מהן מ"מ סובר דמהני אם קרב ראש א' אע"ג דאברים נמי באלף לא בטל.

ה"נ סובר רב אע"ג דבב"ח לא מהני מת א' מהן ונפל א' לים הגדול דבב"ח דחשיבי החמירו טובא מ"מ בטבעת של ע"ז מהני נפל לים כר"א דעד כאן ל"פ רבנן עלי' דר"א אלא באברין דשחוטין נדחין משא"כ בטבעת של ע"ז מודים רבנן לדר"נ אמר רב. ובזה סרה השגת הראב"ד והרשב"א שכ"ה.

ומש"ה סתם רבנו פי"ו מהמ"א בתערובת ב"ח שור הנסקל ועגלה ערופה ופטר חמור דלא מהני נפל א' לים או מת א' מהן להתיר אינך דשאני ב"ח דחשיבי טובא וכמ"ש: ונסתלקה ג"כ השגת הראב"ד פט"ו מה' תרומות הא"ב ע"ש בכ"מ ולפמ"ש בהכרח סובר ר"ל דאע"ג דחבית סתומה חשוב מהני בה נפילה לים הגדול שאין חשוב כ"כ כמו ב"ח: ועיין תו' זבחים דע"ב ע"ב ד"ה הראוי לערלה דיש מקום לומר דדוקא נקיט ר"ל חבית של תרומה דשרי בהנאה משא"כ בחבית סתומה של ערלה וכלאים דאית בהו תרתי דחשיבי ואסירי בהנאה לא מהני נפילה לים הגדול כי היכי דלא מהני בב"ח עיין ע"ז דע"ד ע"א.

ודוקא חבית סתומה של תרומה דאית בי' חדא דחשוב דינו כטבעת של ע"ז דאית בי' חדא דאסור בהנאה (דליכא חשיבות זולת בז' מינין וב"ח) ובהכי ניחא דבתרומה סגי בחבית א' משא"כ בטבעת ע"ז דאסור בהנאה צריך שתים דהא בנפל חדא לא הפסיד

מאומה עמ"ש ח"א. ומש"ר ונתחלקו ארבעי' וכו' ובהשגות דשמואל ור"י פליגי אדרב דס"ל הכי.

נראה דה"ק דהא לר"י אפילו תערוב' שלישי אסור ברמוני בדן וכ"ש בע"ז ובפלוגתא דר"י ור"ש הלכה כר"י. ואין זה קושיא דהא גם שמואל פסק כר"ש ברמוני בדן ושפיר פסק רבנו כרב לגבי שמואל אף בע"ז וכסתמא דברייתא דס"ל אף בע"ז ס"ס מותרת.

וראיתי בלח"מ דגורס בהשגות דשמואל ורב אושעיא פליגי אדרב וגם זה אינו מוכרח וכמ"ש הלח"מ ותו כל שנתפתחו מאה חביות בזא"ז לעולם אמרינן איסורא איתא ברוב הנשאים ותו לא מידי. שם הי"א ומותר לישב בצל השריגים עכ"מ ומ"ש בשם הרמ"ך.

והנכון דרבנו סובר דע"כ אין טעם איסור הישיבה בצלה משוב דחשיב נהנה מע"ז דא"כ מאי האי דקאמר בירושלמי כל שאלו תפול ונוגעת בו והשאר צל צלה ושרי דאכתי כשהחמה במערב והצל מאריך נהנה מע"ז א"ו דאין זה חשוב הנאה אלא מניעת צער דמש"ה צל ההיכל מותר עיין בתו' אלא טעם האיסור בע"ז דצל קומתה מחזי כעובר תחתיה (ואע"ג דלא קיי"ל כריב"ב והעובר תחתיה טהור מ"מ העובר תחתיה אסור) מש"ה גזרו על צל קומתה אבל העודף על קומתה כגון השריגין ועלין העודפין וגם הם מצדדי גוף האילן דהיינו בדמיון סככות ופרעות דלא מקרי אהל מותר ועיין בפ"י המשנה (לרבנו) ואע"ג דבבלי מדחה לל"ב דצל צלה אסור פסק רבנו כפי מה דפשיטא ליל'הירושלמי (דאפשר הבבלי שקיל וטרי אליבא דריב"ב דסתמא אליבא) ואנן לא קיי"ל כריב"ב.

ועלח"מ ובפר"ח אה"ע דכל שאין דרך אחרת היינו גוזלת את הרבים ותירץ הא דהשמיט רבנו אדם חשוב ע"ש. שם הי"ב אפרוחים ובהשגות ה"לל מפני שהן כגידולי אשרה ודברי הכ"מ נכונים דא"כ אפילו אין צריכין לאמן כבר נאסרו מש"ה כ"ר דהאשר' כמו בסיס דנמצא כשנוטלן רוצה בקיומו של אשרה והבן.

ומש"ר והקן עצמה ובהשגות דוקא שהביא ממקום אחר פי' אבל בספק נשבר מגופה אסור. ויש לדחות דמדקיי"ל רוב וקרוב הולכין אחר הרוב תולין ברוב דמייתי מעלמא: ועכ"מ והלח"מ האריך בדחוקים והמ"ל האריך בביאור רש"י ותוספות וחבל על דאבדין ביאור דברי רבנו ואטפס בקצרה על הערות הלח"מ דמה שהשמיט רבנו יתיז בקנה ומשמע דנוטל הקן בידיים הפך סוגיא דמעילה.

המעמיק בלשון רבנו בפ"י המשנה (הביאו הלח"מ והיתה בין ריסי עיניו והסיב לכוונה רחוקה ודחוקה והנכון) דרבנו גריס במעילה די"ד כגי' התוספות. ומפרש דמותיב ר"ל לר"י הקן שבראש האילן מאי לאו דאיתבר מגופי' פי' דספק איתבר מגופה (דאי ידעינן דאתבר מגופה אמאי אין מועלין אלא בספק) דאין נהנין דלמא מגופה ואין מועלין דלמא מעלמא ומייתי חולין בעזרה ומינה דבאשרה קיי"ל יתיז בקנה ושרי להנות מן הקן (והא דנקיט יתיז כשהאילן גבוה שהרי אסור לעלות באשרה) אלמא דע"ז שנשתברה מאלי' מותרת דאי ס"ד אסורה ניהוש גם בע"ז שמא איתבר מגופ' ושמא לא ביטולה ודחי לעולם כר"י וכגון שידוע דאייתי מעלמא מש"ה יתיז ויהנה.

ופריך אי הכי בהקדש אמאי לא נהנין אלא ודאי דאיירי באילן שידוע שבשעת הקדש היה עזו עב ולא היה לו שרשים דקים מה שיוכל העוף לשבר מגופו אלא דיש לחוש דאיתבר מגופו מגידולין הרכים הבאים לאחר מיכן הילכך בהקדש אין נהנים דחוששין דאיתבר מגופו מגידולין ואין מועלין כמ"ד אין מועלין בגידולין של הקדש אפילו בידוע דאיתבר מגידולין ובאשרה יתיז בקנה ויהנה דנהי דאתבר מגופו וקיי"ל פ"ח מהע"ז ה"ג דגידולי אשרה אסורין מ"מ הרי ע"ז שנשתברה מאליה מותרת וקשה לר"י.

ומסיק הגמ' דאי ס"ד דידוע דאתי מעלמא אמאי יתיז בקנה לשקלי' משקיל באילן נמוך (פי' דודאי לכאורה היה מקום ליישב לר"י דאיירי בספק מהיכן אייתו מש"ה בהקדש לא נהנין דלמא אייתי מגופה ולא מועלין דלמא אייתו מעלמא ומ"מ באשרה מותר להתיז בקנה משום ס"ס ספק מעלמא ואת"ל מגופ' נהי דלר"י נשתברה מאליה אסורה היינו הואיל דמספקא לן שמא לא ביטלה נכרי אוסר ר"י נשתברה מאלי' מספק מיהו מ"מ איכא ספק שמא ביטלה הנכרי אחר שנשתברה וחשיב ס"ס עמש"ר פ"ח מהע"ז הי"א שמא לא ביטלה כו' ועיין במ"ל פ"ט מהע"ז ה"א אך דלפי"ז קשה נשקלי' מישקל א"ו דאיירי בידוע דאתי מגופו וחוששין שמא יטול מגוף האשרה וכמ"ש התוספות וקשה אמאי לא מועלין ובהכרח מתוקם בידוע דאתי מגופו מן הגידולין וכדאוקמינן וכמ"ש וקשה לר"י) ולזה מסיק ר' אבהו משום ר"י דלעולם דבע"ז דחשיב ס"ס שרי לר"י בספק אתי מעלמא ואת"ל מגופו שמא ביטלה הנכרי אחר שבירה והא דקאמר יתיז בקנה לאו משום דאסור למשקלינהו בידיה דודאי שרי משום ס"ס א"נ דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב אלא ה"ק מתני' גבי הקדש לא נהנין בכל הקן ואפרוחים שבתוכה ולא מועלין מספק אבל גבי אשרה יתיז בקנה כדי להפריח האפרוחים ע"י נדנוד התזה בקנה ואח"כ יטול הקן עצמו ועיין בפ"י המשנה לרבנו וצריך לגרוס שם ואח"כ יקח אותה וזה מוכרח וברור בכוונתו ע"ש) ולזה פריך ר' יעקב לר' ירמי' דהא קיי"ל אפרוחים כאן וכאן מותרין אפילו בהקדש וביצים כאן וכאן אסורין אפילו באשרה אלא דבין עצמו יש חילוק דבהקדש לא נהנין ובאשרה מותר והאיך אמרת יתיז בקנה להפריח האפרוחים דהא אפרוחים מותרין אפילו בהקדש וכ"ש באשרה.

ואי להשליך הביצים לא מהני התזה והכי הל"ל נוטל הקן ומשליך הביצים. ומסיק רב אשי דאפרוחים הצריכים לאמן דינם כביצים דאסור אפילו באשרה ושפיר קאמר יתיז בקנה להפריח האפרוחין שצריכין לאמם ונתבארו דברי רבנו ונסתלקה השגת הראב"ד.

ולדרכנו זה יש ליישב סוגיא דע"ז דמ"ב ע"ב דלא פליג אסוגיא דמעילה דמותיב ר"ל קן שבראש האילן וקס"ד דאיתבר מגופה אלמא ע"ז שנשתברה מאלי' מותר. ומדחה דלעולם כר"י דנשתברה מאלי' אסור מספק אלא הב"ע בספק אייתי מעלמא דהוי ס"ס.

דיקא נמי דאיירי בספק דמש"ה בהקדש לא נהנין ולא מועלין אלא אי אמרת בודאי מגופה אמאי לא מועלין ומדחה דאיירי בגידולין הבאין אחר מיכן וכו"ל. ומסיק ר' אבהו אר"י מאי יתיז יתיז באפרוחין דהוקשה ליה כיון דספק אתי מעלמא לשקלינהו בידיה דמתני' סתמא קתני יתיז בקנה אפי' באילן נמוך א"ל ר' יעקב אסברה לך אפרוחים כאן וכאן מותרים ביצים כאן וכאן אסורין וע"כ יתיז בקנה להשליך הקן קאמר ובאילן גבוה כמ"ש (א"נ יתיז בביצים לשברן) ומסיק רב אשי דשפיר קאמר ר"י יתיז באפרוחין אותן

שצריכין לאמן (ודע דרבנו פסק פ"ה מה' מעילה דגידולי הקדש שלאחר מכן מועלין בהן ועמ"ש שם גבי קן של הקדש) ותו לא מידי.

שם הי"ג נטל ממנה עצים עכ"מ שנדחק ועלח"מ והנכון כמ"ש בפני יהושע שי"א דשאני ערלה וכלאי כרם שאפרם מותר משא"כ בע"ז דאפרו אסור מה לי עצים מה לי גחלת חשיב איסור בעין אפילו אין אבוקה כנגדו דכיון דע"ז גחלתו אסור חשיב שבה עצים בפת וכן אפילו גרף התנור החום אסור דחום התנור גרע מגחלת עיין תוספות פסחים דע"ה ע"א ד"ה וגרפו כו' ועמ"ש פי"ו מהמ"א הכ"ב והכ"ד ואין להקשות מהא דקיי"ל ה"י דשלהבת מותרת דשאני שלהבת הקשורה בגחלת כמבואר בפוסקים.

שם הי"ד בין בימות החמה עכ"מ בשם הרמ"ך דהרמ"ך מפרש הא דאמרן בע"ז דמ"ט לדידכו דאמרתו זוז"ג אסור היינו מדאמרו רבנן אף היא נעשה זבל וא"כ גם במסקנא קי"ל כסברת הרשב"ם בתוספות דמ"ח ע"ב ד"הורבנן דצל חשיב גורם איסור גרידא. אמנם רבנו מפרש לדידכו כפירש"י מדאמרו אבל לא בימות החמה (ופירש"י מחזור שהוא דבר הלמד מעניינו) אלמא אף זוז"ג כה"ג מותר לר' יוסי עיין בר"ן ואע"ג דר' יוסי אוסר נטיעת אגוז לכתחילה התם משום דחשיב מבטל איסור לכתחילה משא"כ נטיעה בצל אשרה בימות החמה דחשיב זוז"ג שרי לכתחילה ועת"ח.

שם הי"ו המוצא כסות כו' עכ"מ בשם הרמ"ך דמקשה דבע"ז דנ"א ע"א מסיק דהך דפרכילי ענבים ועטרות שבלים כגון שבצרן מתחלה לכך ופירש"י דהבצירה הוי דומיא דשבירת מקל אע"ג דאינו כעין פנים ע"כ. ואין לזה מזור ממ"ש הר"ן דלפי מסקנת ר"י דבעינן כעין פנים ממש צ"ל דפרכילי ענבים כו' הוי כעין פנים דחזי לבכורים דהא מ"מ מסיק הר"ן דבעינן שבצרן מתחילה לכך שיהיה שבירתן כעין זביחה.

ולכא למימר כיון דרבנו לא ביאר בהדיא דין פרכילין אלא כ' סתם דבר שכיוצא קרב ע"ג מזבח אה"נ דפרכילין ושבלים בעינן שבצרן כעין זביחה. דאכתי קשה למה השמיט רבנו איקומתא זו דפרכילין בעינן בצרן (עמ"ש פ"ג מהע"ז ה"ד דרבנו פסק דבעינן זריקה המשתברת וה"ל לבאר דבעינן בצרן) לכן נראה דודאי רבנו איננו מפרש איקומתא זו כפירש"י והר"ן דבצירתן הוי כעין זביחה דומיא דשבירת מקל דהא מתני' מתפרשה במצא בראש מרקוליס וכדפרש"י במתני' וכן הוא האמת כמ"ש לקמן וא"כ כיון דלא מהני שבירת מקל אא"כ בע"ז שעובדין במקל ע"י קשקוש כמ"ש פ"ג מהע"ז ה"ד מאי מהני שבצרן הרי אין עובדין מרקוליס בענבים ושבלים והבן זה אלא דרבנו מפרש דהמקשה ס"ד דמתני' כוללת ב' עניינים דרישא דמצא בראשו מעות כסות וכלים אם הוא דרך נוי וכבוד אסור משום לתא דתשמיש ע"ז וכמ"ש פ"ח מהע"ז ה"ז דכל צפוי ע"ז הוי בכלל משמשיה וסיפא דפרכילין ושבלים ויינות ושמנים וכל שקרב ע"ג מזבח אסור משום לתא דתקרובת ע"ז (והנה ההפרש שבין משמשין לתקרובת דבתקרובת כיון שהקריבום נאסר עולמית אע"ג שיצא וכמ"ש ל"ה ט"ו משא"כ בתשמיש אינו נאסר אלא בשעת תשמיש כדלקמן פ"ח מהע"ז ה"ד וה"ה ע"ש דהמכניס ע"ז לבית והוציאו הותר הבית וכן אבן שהעמיד עליו ע"ז וסילקה הותר האבן אא"כ כל שנעשה מתחלה לתשמיש ע"ז ה"ז עומד באיסורו אע"ג שסילקו והוא שנשתמש בהן דהזמנה לאו מלתא וכדמסיק הש"ס ע"ז דנ"א ע"ב בכלים שנשתמשו כו' יכול עשאום ולא גמרום

גמרום ולא הביאום הביאום ולא נשתמש בהן כו' וכמש"ר פ"ז מהע"ז ה"ד ומשמעות הש"ס דדוקא עשאום לע"ז דאל"כ לא נאסרו אלא בעודן משמשין מש"ה כ' רבנו פ"ז מהע"ז ה"א וה"ב וכל הנעשה בשבילה דאז נאסר עולמית כמ"ש ועמ"ש פ"ח מהע"ז הי"ב וזה ברור.

ואחר הצעה זו מבואר הסוגיא דנ"א ע"א דלפי מה דס"ד משום תקרובת) שפיר הוקשה לו דליכא זריקה המשתברת ולא כעין פנים ולא חשיב עבודה ותקרובת. ולזה חידש המתרץ כגון שבצרן מתחלה לכך דה"ל פרכילין ושבליים דברים של נוי ואסורין עולמית כדין תשמיש ע"ז שנעשו מתחלה לשם תשמיש ונשתמש בו דאסור עולמית.

והיינו הא דאמרן בירושלמי א"ר יונתן לא סוף דבר עטרות שבלים אלא אפילו עטרות של ורד ר"ל דלא תימא טעמא דמתני' משום תקרובת וענבים וחטים הוי כעין פנים דחזי לבכורים אלא אפי' של ורד והטעם משום תשמיש ע"ז והא דתנן אסור דמשמע עולמית משום דחוששין שנתלשו ונעשו לכתחלה לשם ע"ז ומיושב קושית הרמ"ך דשפיר סתם רבנו דכל תשמיש דרך נוי אסור שמא נעשו לשם ע"ז דאסור עולמית (ואין כאן השמטה דמבואר בכמה מקומות דבעינן נעשה לשם ע"ז כמ"ש) משא"כ דרך בזיון אפי' בשעת תשמיש שרי.

ולענין קושית הרמ"ך השניה דנגרר אחר פרש"י דמים ומלח הוי כעין פנים ובמרקוליס ופעור דליכא קלקלין אין היתר אא"כ איכא תרתי שאינם לנוי ולא כעין פנים אבל בחדא כעין פנים או דרך נוי אסור ובשאר ע"ז דאיכא קלקלין שרי חוץ לקלקלין אפי' מים ומלח דהוי כעין פנים ומשיג על רבנו דאוסר אפילו בשאר ע"ז חוץ לקלקלין בחדא.

ועיין בלח"מ ויפה השיג המגיה מדנקיט בראשו בלשון זכר מוכח דאמרקוליס קאי כפרש"י, ואע"ג שהתורת חיים האריך דבהכרח אשאר ע"ז קאי וצריך לגרוס בראשה דהא מרקוליס אין לו ראש ועיקרו ג' אבנים א' מכאן וא' מכאן ואחד על גבן ע"ש מ"מ פרש"י עיקר וצ"ל שמרקוליס צורה ולפניו ג' אבנים וכדמפורש בירושלמי פ"ד דע"ז מ"ב א"ר יוסה לא סוף דבר מרקוליס ובראשו מעות אלא אפי' ע"ז שאין לה קנקלין.

אלא הנכון דרבנו ס"ל דמים ומלח אינן כעין פנים וכמ"ש הכ"מ וגם י"ל במים ומלח מעורבין דאינו כניסוך המים) וגם ס"ל לרבנו דההיקש עמהם דומיא דעליהם מה עליהם דהיינו תשמישי ע"ז דוקא דבר של נוי אף עמהם דהיינו תקרובת דבר של נוי דהיינו מה שקרב ע"ג מזבח מקרי נוי לענין תקרובת ולמד רבנו מהירושלמי ע"ז הנ"ל דאסור בחדא דרך כבוד או שכיוצא קרב ע"ג מזבח ל"ש מרקוליס ול"ש שאר ע"ז שאין לה קלקלין.

ובגמרא מסיק דכל שהע"ז לפניו מן הקלקלין הרי כל הנמצא בפנים אסור אפי' אינו בראשה ואפי' מים ומלח דלית בהו אפי' חדא שאינם לנוי וגם אינן כעין פנים אסור משא"כ כשהע"ז לפניו ונמצא בחוץ אע"ג דאיכא חדא נוי או כעין פנים שרי. ומסיק ריב"ח דאין קלקלין הפסק בפעור ומרקוליס דאע"ג שהם לפניו ונמצא מים מבחוץ הכל אסור וזהו מש"ר בד"א בזמן שמצא חוץ למקום עבודתן ר"ל שהצלם ודבר הנמצא שניהם חוץ לקלעים.

שם הי"ז שלא בטובה כו' בד"ו ישן שלא בטובת הכומרים ואין נהנין מהן בטובתן וכן עיקר. שם הי"ח מרחץ עלח"מ.

ונ"ל פשוט דהא הש"ס מסיק דטעם דהיא באה בגבולי הוי תשובה גנובה ולא נתקיימה אלא מפני דשלא בטובת ר"ג כבטובת אחרים דמי ורבנו דאיירי בכל אדם אפ"ל אינו חשוב הו"ל תשובה גנובה. שם הי"ט סכין כ' הכ"מ מיהו כו' אך זה אינו לדעת רבנו דנאסר כל הבשר ועכ"מ בפרקין הי"ד ועמ"ש פ"ז מהע"ז ה"ט.

פרק ח ה"א תפיסת יד אדם עלח"מ והנכון דאפילו לא עשאו אדם כל שטפחינהו בידו אסור ואפ"ל אבני הר שנתדלדלו ומים שעקרן הגל מותר ואם נטלן בידו נאסרו עמש"ל ה"ב דודאי אפ"ל מים של רבים כיון שנטלן בידו קנאם בהגבהה ונעשו של יחיד. ובהכי ניחא מה שנתקשה הלח"מ במש"ר לפיכך דה"ק הואיל שלא תפסן בידו הוא דלא נאסרו המעיינות הנובעים לרבים (ור"ל אע"פ שהמעייין של יחיד וכדמסיק הש"ס דמ"ו ע"א ע"ש בתוס' ד"ה לא צריכא ולדרך רבנו נראה דודאי לפי תקנת יהושע אפ"ל מעייין של יחיד חשיב של רבים ומש"ה מסיק הש"ס דה"ק ר' יוחנן דמעייין של רבים אפ"ל לגבוה אינו נאסר אלא דוקא אותו יחיד שנובע מארצו אסור לגבוה.

וזהו מש"ר פ"ד מה' איסורי מזבח ה"ו וכן המשתחוה למעייין הנובע מארצו כו' ר"ל דוקא הוא אסור משא"כ שאר אדם אע"ג שמשתמשין בו אין יכולין לאוסרו אפ"ל לגבוה אא"כ נטלן בידו אסור אפ"ל להדיוט. ולפ"ז הא דאמרן ע"ז דנ"ט ע"א לא צריכא דטפחינהו בידו לאו למימרא דר"י ס"ל אפ"ל טפחינהו בידו בשל רבים מותר כמו שהבין הראב"ד לקמן ה"ב אלא דמסיק כיון דקי"ל כר"י וכתקנת יהושע אין שום מעייין נאסר להדיוט רק בטפחינהו בידו והיינו דקמותיב ר"י לר"ל דכל מעייין חשיב של רבים ואינו נאסר אא"כ טפחינהו וה"ק לא צריכא כו' דלא משכחת מעייין של יחיד אא"כ טפחינהו ואז אפ"ל של רבים אסור ולא תידוק הא של יחיד אסורי' אלא תידוק הא אם טפחינהו אסורין דאז חשיב של יחיד ואת"ל מעייין מימיו אסורים לנסכי' אז הדיוק כפשוטו דיחיד שנובע מארצו אסור לגבוה וכמ"ש ועפר"ח ומים חיים והנכון כמ"ש.

ומש"ר וכן חליפי חליפין עכ"מ שהניח בצ"ע ועיין תוס' ע"ז דנ"ד ע"ב בד"ה משום תימה כו' וסובר רבנו דלרווחא דמלתא קאמר הש"ס כמ"ד מלמדין ואה"נ אפ"ל למ"ד אין מלמדין יש לחלק כפי תמיהת התוס' ועיין תוס' קידושין דנ"ח ע"א ד"ה ושני כו' דיש ליישב באופן אחר. שוב ראיתי בירושלמי פ"ה דע"ז מ"א חליפי חליפין אסור מאי כדון א"ר יוסי בר בון כמהו שני פעמים על שם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם פי' דמש"ה דריש והיית חרם כמהו כאלו נאמר ב"פ כמהו דכתיב מאומה ומיושב הצ"ע של הכ"מ דלא פליגי מחמת ייתור הוא אלא אי כמהו כאלו נכתב ב"פ ע"ש.

ומש"ר בד"א בבהמת עצמו ובהשגות והנה מ"ש הראב"ד דבסוגיא דע"ז דנ"ד ע"א הוי המסקנא כרב הונא עמ"ש שביאור סוגיא זו לדרך רבנו פ"ד מה' איסורי מזבח ה"ו ושם ביארנו דרבנו מפיק לה מהלכתא וס"ל דלגבוה נאסר אפ"ל בע"ח של חברו בלא מעשה אבל אין נעבד כלל בבהמה של חברו להדיוט אפ"ל עשה בה מעשה שניסך יין בין קרניה דקי"ל פ"ה מה' כלאים ה"ח דאין אדם מקדש דבר שאינו שלו עיין תוס' יבמות דפ"ב

ד"ה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו (וחוזר בו רבנו ממ"ש בפ"ה המשנה דאין הלכה כר"ע ור"י).

ויש לתמוה על הראב"ד דמודה לרבנו פ"ה מה' כלאים ה"ח והאיך פסק כאן כרב הונא ובירו' מדמה להו כמ"ש פ"ד מה' איסורי מזבח ה"ו ע"ש. והנה רבנו פסק לענין יי"נ דנכרי אוסר לאונסו דבר שאינו שלו עיין פי"א מהמ"א ה"ד ובפי"ג מהמ"א הכ"ח.

ובפ"ב מה' שחיטה הכ"א כ"ר דשני' אוחזין בסכין ושחט א' בכוונת פסול אם יש לו שותפות בגווה אסורה ואם לאו מותרת דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (עמ"ש אני שם) שאין כוונתו אלא לצערו וכ' שם הלח"מ אבל עכו"ם אוסר כמבואר בחולין דמ"א דאוקמוה בישראל מומר ע"ש בתוס' ד"ה בישראל מומר ובחידושי הר"ן חולין בחמש שיטות נדחק דהא שחיטת מומר פסולה והנכון כמ"ש הט"ז וש"ך דנ"מ לאסור בהנאה דסתם שחיטת מומר נבלה ושרי בהנאה) וכ"כ רבנו בפ"ו מה' חובל ומזיק ה"ז המנסך יין חברו לע"ז לא נאסר היין שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו ואם היה לו שותפות או שהיה מומר או שהתרו בו וקבל התראה שהרי הוא מומר ה"ז אוסר היין והשיג הראב"ד א"א לצעורי קמכוון נראה כוונתו דכל שידוע שאינו מתכוון לצעורי אפי' ישראל אוסר דבר שאינו שלו ועיין יש"ש חולין) ואין כאן השגה דבהדיא כ"כ רבנו פ"ב מה' שחיטה הכ"א ודלא כמ"ע ע"ש.

ולפ"ז לכאורה אין כאן מחלוקת דהראב"ד נמי סובר דמודה רב הונא דבישראל אמרינן לצעורי קמכוון (ועכ"מ ולח"מ שהניחו דברי הראב"ד בצ"ע אלא דמצדד דהראב"ד ס"ל דהלכה כרב הונא דבישראל אוסר דבר שאינו שלו ובסיום דבריו להקשות לרבנו דנהי דפסק כר"נ ור"ע ור"י אכתי הוה ליה לאפלוגי דנכרי ומומר ושותף אוסר דבר שאינו שלו.

מיהו זה אינו דא"כ ה"ל להראב"ד להשיג בפ"ב מה' שחיטה הכ"א וכן מוכח בפ"ז מה' קובל דס"ל להראב"ד ישראל לצעורי קמכוון) ונ"ל עיקר בכוונת הראב"ד דר' הונא פליג אדר"נ ור"ע ור"י בישראל שידוע שאין מתכוון לצעורי דלרב הונא אסור ולדידהו תמיד אומרים לצעורי וכמשמעות לשון רבנו פ"ב מה' שחיטה שאין כוונתו אלא לצערו.

אך דקשה דהא המסכך על גפנו של חברו דקי"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל הסכך שהוא שלו נאסר וכאן לא שייך לצעורי שהרי שלו נאסר והוי בדמיון אית ליה שותפות מכלל דאין אוסר בעצם דבר שאינו שלו. ומצאתי בגליון המיי' כת"י מחו' הגאב"ד דק' הלבשרשטאט מ' צבי הירש זל"ה וז"ל הטעם של הכ"מ למה פסק רבנו כר"נ ור"ע ור"י מדאותבינן עליה דרב הונא והוצרך לדחוקי בחצי קנה פגו' הוא תמוה דאדרבה הש"ס פריך לר"נ ור"ע ור"י טעמא דחטאת העוף כו' והוצרך לתרץ כיון דקני ליה לכפרה כדידיה דמי.

ועיין פ"ד מה' שגגות ה"א דכ"ר הנך שנויי דחיקי והקשה שם הלח"מ דהא קי"ל כר"נ ור"ע ור"י ותירץ כיון דקני ליה לכפר' כדידיה דמי ובאמת א"צ דלא הוצרך הש"ס לשנויי הכא אלא לפי מה דס"ד דאין אדם אוסר כלל אבל לפי המסקנא אדם אוסר אלא

דלצעורי קמכוון בודאי השוחטקדשים שלו אע"ג דמיקרי לאו דידי' מחמת ממון גבוה מ"מ לא שייך לומר לצעורי קמכוון ודפח"ח.

וזה נוטה לסבר' הראב"ד וזה תלוי במחלוקת הפוסקים אם היכא דאית ליה שותפות יכול לאסור חלק חברו והבן. שם ה"ב מים שעקרן הגל ע' בהשגות וכבר בארנו ה"א דסובר רבנו דכל שטפחינהו אפילו של רבים אסור ואם לאו אפילו של יחיד שרי ומש"ה כ"ר ה"א ממעיינות הנובעים לרבים ולא כ' מעיינות הרבים דודאי אפי' המעיין של יחיד צריך תפיסת יד לאסור להדיוט ודלא כש"ך עיין תוס' ע"ז דנ"ט ע"א ד"ה הא דיחיד ומתורץ קו' הלח"מ דלעיל ה"א כמ"ש שם ולענין מ"ש הראב"ד דלא מסיימי כבר השיבו הת"ח והש"ך י"ד סי' קמ"ה ס"א דבירושלמי מסיימי דבני ר"ח שרי ע"ש וע' בגמרא ע"ז דנ"ט דהש"ס מדמה מים שעקרן הגל לאבני הר שנתדלדלו והא בהא תלייא.

שם ה"ג השתחזה לחצי דלעת ובהשגות ועי' תוס' חולין דקכ"ח ע"א ד"ה הרי אמרו שדחו פרש"י השני. וגם לפרש"י הראשון הוא מהדוחק לומר דהבעיא אליבא דר"ש דאנן לא קי"ל כוותיה אלא איסורי הנאה מתטמאין טומאת אוכלין כמש"ר פ"א מהט"א הכ"ה ומש"ה הוכרח רבנו לפרש לענין איסור.

שוב ראיתי בחמש שיטות דהר"ן מפרש אם החצי השניה היא יד להוציא טומאת ע"ז מי אמרינן כל העומד לחתוך ולשרוף כשרוף דמי וע' בשער אפרים ש"א דאנן קי"ל לאו כשרוף דמי לזה מפרש רבנו דהבעיא מאחר דחלק המעורה נעשה יד להוציא מי נימא כיון דהוי יד לטומאה הוי נמי יד לאיסור או דלמא יש יד לטומאה ואין יד לאיסור והוי טמא טומאת ע"ז ושרי בהנאה.

שם ה"ד אילן כו' עכ"מ ועמ"ש פ"ח מה' לולב ה"א. שם ה"ה מי שהי' ביתו כו' ובכ"מ פרש"י דהב"ע כשהבית עצמו נעבד.

ולא דק שאין כן דעת רבנו אלא דבית ע"ז דינו כמשמשי ע"ז וכמ"ש פ"ו מהאה"ט ה"ה ע"ש. שם ה"ו שוחק וזורה עכ"מ בשם הרמ"ך ובמ"ל פ"ג מה' חמץ הי"א והנה מלשון רבנו פ"ג מה' חמץ מבואר דפסק כרב יוסף לענין חמץ בשאר נהרות שא"צ פירור ושאינו מפרש הא בחטי והא בנהמא כפרש"י וגריס חמץ דמימס (כגו' דידן ול"ג דממאיס) פי' דוקא נהמא שהוא רך ונימוס במים א"צ פירור וחטין שהן קשין צריכין פירור וכך מסיק הש"ס אליביה דרב יוסף.

וא"כ מוכח דס"ל לרבנו דרבה מודה לדינא לרב יוסף דנהמא א"צ פירור. אלא ה"ק רבה דגבי ע"ז שפיר מתפרש מטיל לים המלח גרידא אבל בחמץ שצריך ביעור בע"פ משום בל יראה ואין הכל סמוכין לים המלח וצריך להטיל בשאר נהרות מתפרש שוחק ומטיל דמשכחת חמץ קשה שצריך פירור.

וכן רב יוסף מודה לרבה דביום המלח א"צ פירור לדינא דאל"כ לאיזה צורך יוליך לים המלח אלא ה"ק דבחמץ שפיר מתפרשה מתני' בסתם חמץ נהמא דמימס וא"צ פירור אבל ע"ז קשה וצריך שחיקה ומתני' סתם ים קאמר דלאו ים המלח אלא דהמקשה תניא כוותיה קס"ד דפליגי לדינא דרבה סבר ע"ז דוקא לים המלח דבשאר נהרות אסור אפילו שוחק שהמים מוליכין על יד הנהר כמ"ש התוספות וקס"ד דלרב יוסף אפילו חטין א"צ

פירור שאינם קשים כמו ע"ז משא"כ לפי המסקנא דמיישב הברייתות אליבא דתרווייהו ודאי אין לעשות פלוגתא בין הברייתות וגם רבה ורב יוסף לא פליגי לדינא אלא משמעות דורשין איכא בינייהו בפ"ה המשנה.

ומש"ר או שורף ומטיל לים המלח נראה דלצדדין קתני דשל עץ שורף ומקרא מלא הוא פסילי אלקיהם תשרפון באש ושוב א"צ זורה לרוח. ובשל מתכת דמייירי מתני' שא"א בשרפה מטיל לים המלח ושוב א"צ שחיקה.

ואם אינו שורף או מטיל לים צריך שחיקה וזרייה בשל מתכת. וע' תמורה דל"ד דאשרה אפרה אסור והיינו דוקא באשרה של ישראל כדלקמן ה"ט דטעון גניזה משא"כ אשרה של גוי אפרה מותר דאע"ג דקי"ל עובדין לשברים בע"ז שנשתברה מ"מ שרפה חשוב ביטול גמור לדעת רבנו ודלא כמ"ש תוספות ע"ז דמ"ח ע"ב ד"ה התם ע"ש ובגמרא דמ"ט ע"ב מבואר דשברי שברי' ד"ה מותרין והבן זה וכן דעת הרי"ף למסתכל בו וזה ברור ועמ"ש פ"ג מה' חמץ הי"א וע' במי' פ"ג מהמ"א הי"ו.

שם ה"ט עכו"ם של ישראל עלח"מ שכ' יש דקדוק כו' א"כ למה לא הזכיר דין דלכנות לה שם ע"כ. ואמת כן הוא ריהטא דסוגיא דמ"ה מיהו אשתמיטתי' להלחם משנה סוגיא דע"ז דמ"ח ע"א דמסיק ר' אשי דלכ"ע אילן שנטעו ולבסוף עבדו תוספתו אסור ול"פ רבנן אלא דעיקרו שרי וקאמר הש"ס בהדיא וכ"ת הא דלא מתרצינן הכי איפוך דרבנן לר' יוסי עפירש"י ולפ"ז איצטריך לרבנן ואבדתם את שמם לשרש אחריה ואין לנו לימוד על כינוי השם דהא קי"ל כשמואל ואיקומתא דרב אשי כנ"ל ה"ג ותו דלפי הס"ד דש"ס דר"י ורבנן פליגי בתוספת ולא מפכינן א"כ כיון דפסק רבנו כשמואל דהיינו כר' יוסי אין לנו ללמוד על כינוי השם ושפיר השמיטו רבנו.

ומש"ר וטעונה גניזה עכ"מ שכ' ואיני יודע גניזה זו למה ולק"מ כמ"ש פ"ק מה' לולב ה"א ע"ש. ומש"ר המבטל עע"ז ר"ל לאפוקי גר תושב עי' ע"ז דס"ד ע"ב.

ומש"ר ותקרובת ע"ז אינה בטלה לעולם עכ"מ בשם הרמ"ך נראה כונתו דמפרש הא דאמרן בע"ז ד"נ ע"א ומאן דלא פריש אמר בעינן כעין פנים וליכא כמש"ר לקמן הי"ב אלמא דאבני מרקוליס חשיבי תקרובת ובטל הואיל דלא הוי כעין פנים ולפי"ז הא דאמרין דנ"א זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת לאו למימרא דאיננה נאסרת כלל דא"כ אמאי חייב אלא ה"ק דמהני לה ביטול דומיא דאבני מרקוליס.

ולא נהירא דודאי הזורק מקל חייב משום תולדת זריקה כיון שעובדין אותה במקל ואינה נאסרת כלל דאפי' ביטול א"צ כמש"ר פ"ג מהע"ז ה"ד ושאני אבני מרקוליס דצריכין ביטול כדפריך הש"ס דנ"א ע"א אלא מעתה אבני מרקוליס ומשני נעשה כמגדל לע"ז והכי קיימא המסקנא לדידן דקי"ל פ"זמהע"ז ה"ד ע"ז של נכרי אסורה מיד והא דאמרן דנ"א ע"א דאבני מרקוליס חשיבי תקרובת היינו לאינך אמוראי דס"ל כל חדא נעשה תקרובת לחברו אבל אנן קי"ל דנעשה כמגדל לע"ז וזה ברור.

שם ה"י לצורף ישראל עכ"מ בשם הר"ן ולח"מ ודע דאע"ג דבבבלי לא מסיימי בירושלמי מסיימי וז"ל זעירא ב"ח בשם ר"ח כשמכרה לצורף נחלקו אבל מכרה

לעובדיה ד"ה אינה בטלה. ר' ירמיה בשם רב כשמכרה לעובדיה נחלקו אבל מכרה לצורף ד"ה בטלה.

ר"י בשם ר"א א"ר יוחנן דברי הכל. ר' הילא בשם ר"ל במחלוקת.

ואתייא דר"ח כר' יוחנן ודר' ירמיה כר"ל מאי כדון כשמכרה לצורף נחלקו אבל מכרה לעובדיה ד"ה אינה בטלה ע"כ. הרי בהדיא דר"י אמר רב הוא דאמר דמחלוקת בצורף נכרי ובצורף ישראל מודים חכמים דבטל ור' יוחנן איפכא כר"ח וקשה טובא על רבנו דפסק כרב נגד ר' יוחנן וע' בתוס' דנ"ג ד"ה או דלמא דמ"ד בצורף ישראל פליגי אבל לעובדיה ד"ה אינה בטלה איתותב מהברייתא אך אכתי קשה דה"ל לרבנו לפסוק בין בזו בין בזו מחלוקת ואולי ס"ל רבנו דמתני' מסייעא למ"ד בצורף נכרי פליגי דמכירה דומיא דמשכנה נקט והרי משכנה אפילו אצל צורף ישראל לא חשיב לחבלה מיהו אין זה מספיק דגם במשכנה ביד ישראל חושש שמא לא יזדמן לו מעות לפדות וישתקע בידו ועתיד לחבלה.

אמנם עינינו רואות דרבנו בהדיא מחלק בין מכרה למשכנ' וכפי הנראה דרבנו מפרש הא דאמרן בירושלמי א"ר יוחנן דברי הכל ה"ק דבמכרה דברי הכל דביטלה ול"פ רבנן אלא במשכנה ור"ל ס"ל דגם מכרה במחלוקת והיינו דמסיק ואתייא דר"ח כר' יוחנן ודר' ירמיה כר"ל פי' דר' יוחנן מפרש מתני' כר"ח בצורף ישראל מש"ה סובר דפליגי רק במשכנה אבל מכרה לצורף ישראל מודים חכמים דביטל ור"ל ס"ל כר' ירמיה דמתני' בצורף נכרי ומש"ה סובר דפליגי רבנן גם במכרה והיינו דפריך מאי כדון פי' דא"כ ר"י ור"ל לא פליגי.

ומשני דנחלקו ר"ל ור' יוחנן אליבא דרבנן במכרה לצורף ישראל דלר"י מודים רבנן דבטל ור"ל סובר דאף בזה נחלקו אבל במכרה לצורף נכרי מודים ר"ל ור"י דודאי פליגי רבנן וס"ל דאינה בטלה וזה נכון בביאור הירושלמי ושפיר פסק רבנו כר"י לגביה ר"ל ונמצא אמוראי ניהו אליבא דר' יוחנן דלפי הבבלי סובר ר' יוחנן עכ"פ בזה ובזה מחלוקת ולפי הירושלמי סובר ר"י דמודים חכמים בצורף ישראל ולא שבקינן ודאי דרב משום ספיקא דר' יוחנן ותו דרבי קאמר נראין דברי לחכמים בצורף ישראל משמע דהודו לו ותו לא מידי.

שם הי"א ע"ז שנשתברה ע' במ"ל ועמש"ל פ"ז מה' ע"ז הי"ב בענין הספק של המ"ל ותמצא סתירה לדברי ר' יעקב כולי המגיה ועמ"ש פ"ח מה' לולב ה"א. ומש"ר כיון שביטל אבר א' ע' בהשגות ולח"מ ואני אומר דודאי גם רבנו איירי בשברי שברים דאל"כ הא קי"ל דעובדין לשברים וצריך כל אבר בטול אלא דסובר רבנו דסגי בבטול אבר א' הואיל שאין הדיוט יכול להחזירן ואומן יכל להחזירן מש"ה בעינן מיהות ביטול אבר א'.

שם הי"ב עד שינתן רובו עמ"ש פ"ח מה' לולב ה"א. ומש"ר ביד גוים עלח"מ שהניח בצ"ע ודבריו תמוהים דאטו משמשי ע"ז א"צ ביטול כנ"ל ה"ט והאמת דשאני בימוס דהוא אבן א' שמעמידין עליו ע"ז סגי בסילוק וא"צ ביטול כנ"ל ה"ד ושפיר כשנפגם מסתמא יסלקנה משא"כ מזבח דחשיב בנין שלו כבית שבנאו מתחלה להכניס בו ע"ז

וכמ"ש פ"ז הי"ו דכל שנעשה מתחלה לתשמיש ונשתמשו בו לא מהני סילוק עד שיבטלנו ע"ש.

ומש"ר ואם היתה של ישראל עכ"מ בשם הרמ"ך ובהדיא אוקים הש"ס דמ"ב ע"א משום גזרה דרבא ואפילו בע"ז של נכרי הגם דדין זה של הברייתא דאין ישראל מבטל כבר כ"ר בפרקין ה"ט מ"מ אין לשון רבנו מדוקדק דה"ל לבאר גזרה דרבא (ואין זה רבותא כלל ללמדנו דאשרה של ישראל אין לה בטול כמו ע"ז של ישראל ולמה עזב רבנו לשון הברייתא) וראיתי בירושלמי פ"ג דע"ז מ"ב וז"ל ע"ז שנשברה רי"א אסורה רל"א מותרת מה נן קיימין אי בעתיד להחזיר לכליין ד"ה אסור אי באין עתיד להחזיר לכליין ד"ה מותר אלא כי אנן קיימין בסתם ר"י אמר סתם כמי שעתיד להחזיר לכליין ר"ל אמר סתם כמי שאין עתיד להחזיר לכליין ע"כ.

עוד שם מי"ג ר' יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנבייה נושרת כו' לית הדא פליגי על ר' יוחנן דר"י אמר ע"ז שנשבתה אסורה לא כן סברין מימר אם כשאין עתיד להחזירן לכליין ד"ה מותר. תיפטר בע"ז של ישראל.

לית הדא פליגא עלה דרב דרב אמר לצורכה היא אסורה ושבריה מותרין. תפטר בע"ז של ישראל ע"כ.

מבואר מזה דהירושלמי סובר דמודה ר"י דכל שבירה אשר אינו עתיד להחזיר לכליין פ"א שאינו עתיד לתקנו ולחזור לעשותו כלי מותר והיינו דפריך דמתני' דנבייה לימא דפליגא עליה דר"י דהא מודה ר' יוחנן באינו עתיד להחזיר לכליין והנבייה הזאת אין לה תקנה (פ"א וכ"ש קשה לר"ל) ומשני דמתני' באשרה של ישראל וכה"ג לרב היכא דשיפה אשרה לצרכה השיפויין הם מותרין דהא אין להם תקנה ובהכרח מתני' דנבייה באשרה של ישראל וכמש"ר (וע' בתוספות ע"ז דמ"ח ע"ב בד"ה התם ולפמ"ש לר' יוחנן ודאי איירי ר' יוסי בשל ישראל ע"ש) וע' בתוס' ע"ז דמ"ב ע"ב ד"ה והא שיפויין תימה כו' ואין תירוצם מספיק דודאי הא דקאמר הש"ס ה"נ כדרבא אין זה לשון ר"ל אלא לשון מסדר הש"ס לתרץ לר"ל.

והנרא' דודאי הך בריי' דישראל ששיפה ע"ז היא ושיפויין אסורין איירי בע"ז דשייך גזרה דרבא בתלוש משא"כ באשרה שהיא מחוברת לא שייך גזרה דרבא שהרי השיפוי הוא הביטול וא"א להגביה המחובר טרם שנעשה הביטול הילכך פסק רבנו כרב דירושלמי דלצרכה השיפויין מותרים אפילו שיפאן ישראל דלא שייך גזרה דרבא ונתיישבה קו' הרמ"ך וניחא קו' התוספות הנ"ל דתחלה דמותיב לר"ל מע"ז שהוא תלוש שפיר משני כדרבא דהך ברייתא שהביא הרמ"ך איירי בע"ז שהוא תלוש דשייך גזרה דרבא.

ולזה פריך דמתני' דנבייה דלא שייך גזרה דרבא והוצרך לתרץ תירוץ אחר שאני התם דעיקר הע"ז קיימת. ולזה פריך דהא תניא ברייתא אחרת גבי אשרה דהיא אסורה ושיפויין מותרין ומתפרשה אפילו שיפה ישראל דהא לא שייך גזרה דרבא באשרה לזה חידש הש"ס אליבא דר"ל דאין ע"ז בטלה דרך גדילתה ואנן קי"ל כר' יוחנן דשיפויין מותרין דלא שייך גזרה דרבא דאין שיפויי אשרה עתידין לחזור לכליין.

(הגם הלום ראיתי דלכאורה הש"ס דידן חולק אירושלמי בזה מדפריך הש"ס איתיבי ר"ל לר"י מקן שבראש אשרה ולדרך הירושלמי לק"מ דשאני עצי הקן שאין להם תקנה לדבר הנתלש מהמחובר א"ו דסובר הבבלי דאפילו במידי דליתא בחזרה אוסר ר"י בנשתברה מאליה. אך דיש לדחות דעצי קן שנטל העוף אינו ניכר ולא שייך לומר שביטלו הגוי כיון דאין השבירה נודעת לו והבן זה.

פרק ט ה"א עבר ונשא על"חמ ואין זה הכלל במקום דת"כ והנכון כמ"ש הכ"מ. שם ה"ב ואם חשש לאיבה עכ"מ ולח"מ וי"ל דרבצו איירי כשא"א לו להטיל לבור כלאחר יד שוב ראיתי בירושלמי פ"ק דע"ז וז"ל חד דוקינר אוקיר לר' יודן נשיאה דיסקוס מלא דינרין נסיב חד מינייהו ושלח ליה שארא.

שאל לר"ל אמר יוליך הנאה לים המלח הרי במכירו (קושיא היא הרי מכירו ואיכא איבה) הרי לשעבר (ר"ל דיעבד דכבר נטל) ואר"ל יוליך הנאה לים המלח. ר' יודן נשיאה אדם גדול היה וביקש ר"ל לגדור הדבר ע"כ וסמך רבנו על ר"י נשיאה דמעשה רב גם דמשמע דלמגדר מלתא הורה ר"ל ולא מדינא.

והנכון דכל שיכול להשמט בשום טצדקי יעשה ובאם לאו יקבל משום איבה ולא יהנה. שם ה"ה אבל גוי עיין בהשגות ודע דבמשנה ירושלמית לא הזכיר אבל יום תגלחת ול"ג לה.

וז"ל הירושלמי פ"ק דע"ז מ"ב יום הלידה ויום המיתה ע"כ לצבור מכאן ואילך ליחיד מבואר כמש"ר דפלוגתא דרבנן אהנך תרתי. עוד שם כיני מתני' כל מיתה שיש בה עישון ושרפה יש בה ע"ז וזהו מש"ר ומקטרים.

שם ה"ו דברים כו' עכ"מ והלח"מ הניח בצ"ע ובפר"ח אה"ע נדחק וגם לא העלה מזור למה השמיט רבנו הך דמוכרין להם חבילה. והנכון דבע"ז די"ד פריך וליחוש דלמא אזיל ומזבן לאחרינא אמר אביי אלפני קפדינן אלפני דלפני לא קפדינן וראיתי במקומו פי"ב מה' רוצח הי"ד גבי דין ל"ת דלפני עור השמיט רבנו מלתא דאביי לכן נראה דרבנו דחה מלתא דאביי מהלכה מהא דקי"ל בסמוך ה"ח דכל שאסור למכור לעכו"ם אסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם אלמא דמפקדינן אלפני דלפני אע"ג שבתוס' ע"ז דט"ו ע"ב בד"ה לנכרי תירצו בשם ה"ר אלחנן דשאני מוכר לנכרי שאין הנכרי מוזהר אלפני עור ורבנו ימאן בזה דבשבע מצות ודאי מצווה הנכרי אלפני עור והא גדולה מזה דנהרגו אנשי שכם שלא דנוהו כמש"ר פ"ט מה' מלכים הי"ד ע"ש ולא אשתמיט הש"ס להורות היתר למכור לבונה לגוי שנודע שאינו ** (שאינו עובד) ** ע"ז ואינו מודה בה ותו דבע"ז ד"ו ע"א איבעיא להו משום הרווחה ואפילו יש לנכרי בהמה אחרת אסור א"ד משום לפני עור ולא אפשר ונהי דנכרי לא מפקיד אלפני עור ודאי אפילו נכרי שידוע שאינו מודה בע"ז אסור למכור לו דודאי חשוד דאזיל ומזבן ואיכא הרווחה ומש"ה לא חילק רבנו כאן כמו שחילק לעיל ה"ב ובהכי ניחא הא דהשמיט רבנו דין חבילה וכל ההשמטות דכלה סוגיא שלא אליבא דהלכתא דחיישינן דילמא אזיל ומזבין לאחריני ואיכא משום לפני דלפני או הרווחה ותו לא מידי.

שם ה"ז היו מעורבים כו' עמש"ל ה"ו ומקום מוצא לדין זה דבירושלמי גרסינן ולבונה תני אם היה חבילה מותר וכמה היא חבילה ריב"ב אומר אין חבילה פחות מה' מינין היה כומר אסור רופא מותר. תגר מותר תגר חשוד אסור ע"כ וגוף הברייתא בתוספתא ספ"ק דע"ז וז"ל מכלן היה מוכר להן חבילה פירש ריב"ב בלבונה אין פחות מג' מינין מוכר לתגר ואין מוכר לבע"ה ואם היה תגר חשוד אסור ע"כ ולפ"ז נראה דרבנו מפרש ג' מינין שיהיה שחורה ולבונה שתי פעמים מלבונה זכה דהיינו מעורב דאין חוששין שילקט ואפשר דגרסינן בתוספתא מינין.

(ובירושלמי ג"כ ג' מינין) וסובר רבנו דת"ק פליג וס"ל אפילו ב' מינים זכה מעורב בשחורה אין חוששין שילקט וקי"ל כת"ק ולפ"ז נראה דרבנו גורס בש"ס כל התוספתא (או דגרסינן כו' שכן הדרך בש"ס לקצר הברייתות וסומך אסיפא) ועיקר הקושיא וליחוש דלמא אזיל ומזבן קאי אסיפא דניחוש שמא ימכור התגר לבע"ה דלדרך רבנו לק"מ מרישא דחבילה מותר למכור לבע"ה ואין חוששין שמא ילקט והא דמשני אלפני דלפני אפיק רבנו מהלכתא כמ"ש ה"ו ונדחית הסיפא אלא פסק בבא דרישא.

שם ה"ח כשם כו' דינים אלו הוכפלו פי"ב מה' רוצח הי"ב. ועלח"מ מה שהקשה ממש"ר פ"ך מה' שבת ה"ה.

ובני הרב המובהק החריף מו' חיים שי' תירץ דהא דתירצו בארי שבור היינו מקמי דידעינן הא דקיי"ל בע"ז דט"ו רב אדא שרי לזבוני חמר' וע"י סרסור משא"כ לפי מסקנת רב אדא לק"מ עליה דרב דרב קאמר דחיה גסה כבהמ' גסה לענין מכיר' משום לתא דשבת ונמצא ע"י סרסור שרי ומ"מ שפיר נקיט במתני' וכל דבר שיש בו נזק דאז אסור אפי' ע"י סרסור ואפילו תימא דדחיקא ליה להש"ס לאוקים מתני' ע"י סרסור מ"מ שפיר נקיט רבנו כאן לישנא דמתני' להורות דדובים ואריות אסורים אף ע"י סרסור וזה ברור.

שם ה"ט עיר שיש בה ע"ז כו' ובהשגות והלח"מ נדחק בביאור כוונת ההשגות. והנכון דבתוספתאבפ"ק דע"ז וז"ל יריד שבתוך הכרך אין הולכין לאותו כרך ולא לעיירות הסמוכות שנראה כהולך ליריד דר"מ וחכ"א אין איסור אלא הכרך לבד.

יריד שבתוך הכרך תוך הכרך אסור חוץ לכרך מותר. חוץ לכרך חוץ לכרך אסור תוך הכרך מותר.

עובר אדם בשיירא ממקום למקום ונכנס לכרך שהיריד בתוכה ואיני חושש מפני שנראה כהולך ליריד. יריד שנתנו מלכות או בני המדינה וגדוליה מותר אין אסור אלא יריד של ע"ז בלבד ע"כ.

ולזה מפרש רישא דמתני' כפשט התוספתא בהליכה ליריד למשא ומתן וסיפא דמתני' מהו לילך שם כו' מפרש שהכניסה והלוך מפני חשש שיחשדוהו שהולך למ"ומ אע"ג שכוונתו רק לילך שם לדבר עם אחד וסיפא דסיפא ואם יכול לילך בה למקום אחר מותר מפרש דהיינו בבא דעובר אדם בשיירא שבתוספתא (וזהו שמשיג כאן דהרישא לא מתפרשא בכניסה אלא במ"ומ וכל שיריד ע"ז בתוכה מותר חוצה לה אפי' מ"ומ

ומסיים ואפ"ל להלך אסור משום חשד מו"מ והיינו מ"ש הראב"ד בהשגתו השנייה דלקמן ה"י להשיג על רבנו דאפילו דרך מיוחדת לעבור דרך מקום ע"ז שרי ואין כאן חשד.

ואולם רבנו דרך אחרת לו דמפרש רישא דמתני' לענין איסור כניסה וכמבואר בלשונו בפ"ל המשנה לפי שאסור לכנוס לעיר שיש בה ע"ז וכ"ש לדור בה וכ"ש לסתור בה (וסיים שם אבל אנחנו תחת ידיהם בעונות ***(בעונותינו)***) ושוכנים בארצם באונס ונתקיים בנו ועבדתם שם אלהים אחרים כו' ע"ש ומש"ה השמיט רבנו דין התוספתא לענין מ"ומ דנלמד בק"ו) אבל חוצה לה שרי אפ"ל דירה ומו"מ עמש"ל ה"י.

שם ה"י בד"א בזמן שהדרך מיוחדת ע' בהשגות וכבר נתבאר כוונתו לעיל ה"ט ואולם רבנו לשטתו דמפרש רישא דמתני' דאף ההילוך אסור בעצם (ולאו משום חשד מ"ומ כמ"ש ההשגות) ובהכרח הא דבסיפא מהו לילך שם מתפרש מהו לעבור דרך העיר הזאת למקום אחר ואינו מתכוון לילך בה ואמרה המשנה דאי ליכא דרך אחר מירושלים לצפת אא"כ דרך לוד שיש בה ע"ז אסור אע"ג דה"ל דשא"מ שאין כוונתו אלא לילך לצפת כיון דליכא דרכא אחרינא חשיב פ"ר וכאלו מתכוון לילך ללוד אבל אם יש שם דרך אחרת דלא הוי פ"ר ושרי מדין דשא"מ אע"ג שהולך דרך לוד וכמ"ש רש"י בזבחים דצ"ח ע"ב גבי יין לאשים דכיון שאפשר לזלף ע"י טפין דקים אפ"ל מזלף בטפין גסים ומכבה שרי דחשיב דשא"מ ולא פ"ר וכמ"ש בסמ"ה ק"ת פ"א מה' שבת ה"א באריכות.

ובזה נתיישבו דברי רבנו דס"ל דאין התוספתא פ"ל המשנה (והשמיט רבנו דין עיירות הסמוכות דקי"ל כחכמים דאפילו בשעת יריד חוצה לה מותר ואין חילוק) והא דנקיט בתוספתא עובר אדם בשיירא מתפרש בדאיכא דרכא אחרינא דשרי אפ"ל בשעת יריד וכן המשמעות דמחמת שרוצה בשיירא והמה הולכים דרך עיר היריד שרי מכלל דאיכא דרך אחר שאין השיירא הולכין בו.

שם ה"ג המוכר בית כו' ע' בהשגות והלח"מ כ' שרש"י פ"ל בענין אחר וע' בתוספתא פ"ק דע"ז וז"ל המוכר ביתו לע"ז כו' מבואר בפ"ל רבנו. והנה כוונת הראב"ד לדמות דין זה לדין הלוקח גרוטאות דלעיל פ"ז ה"ה והבן זה.

ורבנו סובר דאע"ג דמסתבר טעם הראב"ד דאין ע"ז תופסת דמיה עד שתעשה ע"ז כיון דבתוספתא לא חילקה בכך י"ל דקנסוהו חז"ל הואיל שמוכר בפירוש לע"ז יולך הנאה אע"ג שקודם עבודה הקדימו דמיו ולהפך בגוים שאנסוהו אפ"ל העמידו הע"ז ואח"כ נוטל דמים דה"ל חליפי ע"ז מ"מ שרי כיון שהוא אנוס וזה ברור ועמ"ש פ"י מהע"ז ה"ד וכן מפורש בגמ' ע"ז דס"ב שקנסו חז"ל בחמרין ויין נסך פרק י ה"א אבל המוסרים והאפיקורוסין עלח"מ ואשתמיטת' דבהדיא כ"ר פ"ד מה' רוצח ה"י דמומר להכעיס ה"ל אפיקורוס ומורידין ולא מעלין וכ"כ רבנו לענין השבת אבדה פ"א מה' גזלה דמומר להכעיס אפיקורוס.

ואעפ"כ קראו רבנו מומר בפ"א מה' עדות ועמ"ש פ"ג מה' תשובה ה"ז וה"ט ושם ג"כ קראו רבנו מומר דשם מיירי במומרין שאין להן חלק לעה"ב מש"ה כתב דדוקא להכעיס משא"כ לתיאבון אע"ג דמומר מיקרי יש לו חלק לע"הב ובחנם הניח הלח"מ בצ"ע וע' תוס' ע"ז דכ"ו ע"ב ד"ה סמי ובאמת בנוסחאותינו ל"ג מומרין לא במס' ר"ה ולא במס'

גיטין גם לפי גירסת התוס' י"ל דבר"ה וגיטין אסמך מומרים למינים ולא הוקשה להש"ס ע"ז אלא הואיל דמסורות מפסיק בין מינין למומרים וה"ל להסמך מומרים למינים דה"ל מין במינו והיינו דקאמר סמי מכאן ואסמכינהו למינין ולא סמי מומרין לגמרי.

שם ה"ד אף במקום שהתירו עכ"מ ולח"מ שנדחקו והרלב"ח שע"ח תירץ דבמשנה דלא הוזכר שום איסור שכירות לר' יוסי שפיר הוצרך לאוקים כר"מ משא"כ רבנו שהזכיר לקמן ה"ט מימרא דרב יוסף דבשכונה אסור שכירות שפיר נקיט אף במקום שהתירו ר"ל שלא בשכונה. ומש"ר אבל משכיר ע' בהשגות והכ"מ נדחק והנכון כמ"ש המ"ע דהיתר אוצרות מפורש בתוספתא (ועמ"ש פ"ט מהע"ז הי"ג) ועם היות שהכ"מ ומ"ע הסכימו לסברת הראב"ד נ"ל דהיינו דוקא באומר בפירוש שמשכיר לו לאוצר יין אבל אם השכיר לו לאוצר סתם אע"ג שנתן בו גם יין שרי.

וה"ז דומה להא דקי"ל פי"ג מהמ"א הי"ז שכר חמור לרכוב עליו ע"ש והא דנקיט בתוספתא היתר אוצרות היינו בסתם ורבנו העתיק לשון התוספתא. וכ"ש כשהקדים לו שכרו כמ"ש פ"ט מהע"ז הי"ג.

ומש"ר וכן אסור עכ"מ וע' פ"י מה' ברכות הי"ג שכ"ר בריות סתם. שם ה"ו אפילו יושב כו' ע' בהשגות ובגיטין דמ"ה ע"א ולדרך רבנו דין שבע אומות ושאר עכו"ם שוין כמש"ר פ"ו מה' מלכים ה"א ע"ש והנה רבנו לשיטתו דפסק לעיל פ"ט מהע"ז ה"ט וה"י דאסור להלך וכ"ש לדור בעיר שיש בה ע"ז שפיר פסק דלאו דוקא ז' אומות ואפילו העובר ממקום למקום דחשיב דרך עראי דכה"ג אסור לדידן העברה דרך עיר שיש בה ע"ז פ"ט ה"י.

ומש"ר שלא בזמן היובל ובהשגות. ודברי הכ"מ בכוונת הראב"ד מגומגם והכוונה להפך דאדרבה בזמן שאין היובל נוהג מותר לישוב אפילו בעיר וכמ"ש הראב"ד פי"ד מהא"ב ה"ח ועמ"ש שם.

פרק י"א ה"א ולא יבנה מקומות ע' בהשגות. ואנכי הרואה דרבנו הוציא דין זה מהת"כ פ' אחרי וז"ל ובחקותיהם לא תלכו וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו לא ימצא בכך מעביר גו' וחובר חבר גו' אלא שלא תלכו בנמוסות שלהן בדברים החקוקין להם כגון תיאטריאות וקרקיסאות והאסטריאו' (ויגיד עליו ריעו דזהו מ"מ מוצאו דמסיים שם ריב"ב אומר שלא תנחור ושלא תגדל ציצית ושלא תספר קומי) ובערוך ערך תאטר שהן בנינים בגובה לראות משם השחוק ובמוסיף ערוך שבזמן קדמון היה בעיר רומי שלשה בנינים משוערים שנקראו כן וי"מ בתי קרקיסאות שמתקבצים שם לשתות.

וזה מבואר בדברי רבנו ודברי הראב"ד נפלאו ממני. שם ה"ד וכן המשים סימנים ע' בהשגות ובמ"ע בשם התוס' ובכ"מ בשם הר"ן ובלח"מ.

ולי נראה דרבנו אחז לשון הש"ס כל נחש שאינו סומך עליו כאליעזר כו' שתלו בטחונם על הסימן אינו נחש דאין איסור אא"כ המנחש מאמין וסומך דעתו על הסימן. אמנם הצדיקים הללו לא סמכו עצמם על הסימן אלא סמכו עצמם על צדקתם שרצון יראיו יעשה והסימן הוא לאות שהאל ימלא משאלותם והוא כעין השאלה באורים ותומים

ומפורש באליעזר שהתפלל ה' אלקי אדני אברהם אם ישך מצליח וגו' וכן יהונתן אמר יעשה ה' לנו וגו' וזה לנו האות וגו' ומסתמא התפלל תחלה הרי שבטחו ע"י האות בהקב"ה ששמע בקולם והראה להם הסימן וסרה תלונת הראב"ד.

שם ה"ה כל אלו כו' עיין בהשגות ולפמ"ש ה"ד סובר רבנו דכל סימן שאינו סומך עליו מותר ואין בו משום נחש וזה שבטוח בצדקתו שנענה בתפלתו רשאי לסמוך בדאחזיק תלת זימני וצדיקים גדולים כיהונתן ואליעזר אפילו בחד זימנא ורבנו איירי בסתם אנשים ושלא ע"י תפלה אסור לסמוך ולבטוח אפילו אתחזיק תלת זימני.

שם ה"ז שהשואל לקוסם עלח"מ ודבריו תמוהים דשואל אוב וידעוני אית בהו לאו לא ימצא וגו' ושואל אוב או ידעוני מש"ה פסק רבנו ה"ד דהמנחש ע"י מעשה לוקה ולקמן ה"ד השואל אוב ועשה מעשה לוקה משא"כ השואל קוסם או למנחש מהיכן ילקה כיון דליכא לאו בשואל עיין מנין המצות מן לאו ל"א עד לאו ל"ח ועמ"ש ה"ב.

שם ה"ט וכן האוחז עלח"מ ועמ"ש הכ"מ לקמן הט"ו ועיין הגהת מהר"מ פדבה. ועיקר ההסברה עמש"ר במנין המצות לאו ל"ב דבאמת המעונן שהוא מעשה חרטום עושה מעשה שלוקח בידו טבעת של כסף ואח"כ נתהפך ונעשה של זהב ע"י אחיזת עינים דחרטום ומש"ר ומדמה בפני הרואים שעושה מעשה תמהון והוא לא עשה ה"ק והוא לא עשה דבר תמהון שבמהירות היד ותחבולה אוחז העינים שיהיו סוברים שמהפך כסף לזהב ותמהים ובאמת אינו תימה שע"י מהירות יד ותחבולה מחליף ומטמין של כסף ונותן זהב ואינו עושה מעשה תמהון לשנות ומ"מ ודאי עושה מעשה חליפין שהרי הוא של זהב באמת מש"ה החרטום לוקה משא"כ אחיזת עינים דכשפים דומיא דהך דסנהדרין דס"ז ע"ב ופרתא מי הוי דהאחיזת עינים שנדמה להם ששחט ובאמת לא שחט ואין כאן שום מעשה שפיר פטור אבל אסור.

שם ה"י"ב הלוחש כו' עכ"מ ולא דק דבירושלמי סנהדרין מבואר דרקיקה זו היא תנאי לענין שאין לו חלק לע"הב אליבא דר"ע ואנן קי"ל כת"ק דהא רבנו מנה בפ"ג מה' תשובה הנך שאין להן חלק לע"הב כמו המתכבד בקלון חברו וכיוצא ולא מנה הנך דר"ע ואדרבה בפ"ב מה' ע"ז ה"ב כ' איסור ספרים חיצונים דהיינו ספרי צדוקים כתנא ברא ולא הזכיר שאין להם חלק לע"הב הילכך אפילו רוקק יש לו חלק לע"הב ואיסור ודאי איכא אפילו בלי רקיקה כדמוכח בירושלמי פ' במה אשה שהביא הכ"מ ובשבועות דט"ו דודאי אתאן לת"ק דר"ע ומש"ה השמיט רבנו רקיקה.

ומש"ר לא די כו' ר"ל דמש"ה נקיט ריב"ל אסור להתרפאות בד"ת דהיינו משום לתא דכופרים בתורה (דמש"ה לר"ע אין לו חלק לע"הב ברוקק) ולענין איסור מודים רבנן דמשום לתא דבזיון התורה וכפירה יש איסור נוסף בלוחש מה שאינו בשאר מנחש שברפואה ע"י סגולה שלא בדרך רפואה טבעית.

ועיין בלח"מ ודבריו תמוהים דבמקום פיקוח נפש גם לחישת פסוק שרי וכ"ש שארי ניחוש לעזור הדמיון. ועמ"ש הלח"מ בפרקין ה"ז וגם זה תמוה דרבנו הוציא זה מסוגיא דסנהדרין דק"א דהלכה כר"י בשואל לשד ואינו לוקה מדשרי רבנן עמ"ש ה"ז.

שם הט"ו המכשף כו' עכ"מ ועמש"ל ה"ט. פרק י"ב ה"א אבל איש המתגלח ע' בהשגות ועכ"מ והח"צ שפ"ב השיג על הכ"מ דאטו לאו שאין בו מעשה אין עוברין עליו בל"ת ומה ענין אין שלד"ע לעבירה של הניקף.

והלח"מ כ' דמודה רבנו להראב"ד דאיכא ל"ת איבראעמ"ש הראב"ד בהקדמה ל"ת מ"ג שהשיב על רבנו דאיכא בהקפה ב' לאוין והראב"ד לשיטתו ועיין מ"ש שם. שם ה"ב לפיכך העבדים כו' עמ"ל ואולי י"ל דרבנו מספקא ליה אי קי"ל כפי טעמא קמא או כלישנא בתרא מש"ה כ' איסור בעבדים ומודה רבנו דאינו לוקה.

שם ה"ה אע"פ שהאשה ע' בהשגות וכ"מ והנכון ומ"ש הלח"מ שאין זו השגה אלא מראה מקום מוצא הדין. שם ה"ז ואינו חייב כו' עכ"מ והנכון דע"כ לא פליג ר"א דחייב אלא בזקן דכתיב ביה גילוח והשחתה ומש"ה נמי אמרו חכמים ואינו חייב אבל איסורא איכא משא"כ בפיאות דכתיב הקפה מודה ר"א דבמספרים פטור ולרבנן שרי.

שם ה"י המלקט כו' עיין בהשגות ובחי' ריטב"א מכות ד"ך ע"ב כתב דלשון ודבר זה אפילו בחול אסור כו' משמע דמדרבנן קאמר ואתייהא כרבנן דס"ל בנזיר דנ"ט דלא ילבש גבר כפשוטו בבגדים המיוחדים לנשים מיהו אנן קי"ל כראב"י שכל זיון הנוהג באשה אסרה תורה ואפשר דאסור מן התורה קאמר ולא דק בלישנא ואתייהא כראב"י עכ"ל.

ואי משום שיעורא ודאי בכ"ש חייב דומיא דשבת כיון שהתחיל ללקט ונתכוין לעדי הרי כוונתו משוי ליה שיעור חשוב כיון שמקפיד בכך ומתכוין דאי אינו מכוון בודאי בכל התורה דשא"מ שרי שם ה"א בד"א בכותב כ' הכ"מ ולא ידעתי לו מקום כו' ומצאתי בתוספתא פ"ג דמכות מפורש כן ע"ש.

שם ה"ג גדידה ושריטה כו' עלח"מ ודבריו מגומגמין דשריטה כתיב במת וגדידה בע"ז. שם ה"ד שני בתי דינין בעיר עכ"מ והלח"מ הניח בצ"ע ובתומת ישרים שקס"ח האריך ונדחק לתת טעם דפסק רבנו כאביי דבספרי נותן טעם מפני המחלוקת וזה שייך אפילו בשני בתי דינין בעיר א' ע"ש.

וכל הדברים יגעים לא תשבע און. והנכון בהמשך הסוגיא לדרך רבנו דהוקשה ליה קושיית התוספות יבמות די"ד ד"ה כי אמרינן ולא ניחא ליה תירוץ התוספות (ודלא כמ"ש הלח"מ פ"א מה' מגילה ה"ו) אלא דרבנו מפרש כמ"ש הרשב"א בשבע שטות דלא הוקשה לר"ל מבני הכפרים דחז"ל הקלו כדי שיספקו מים ומזון ואין בזה משום שתי תורות אלא דהוקשה לו כיון דכרכים יוצאין בט"ו ועיירות בי"ד מחזי כשתי תורות.

והשיב ר"י ע"כ לא שנית מקום שנהגו כו' אלא ודאי לא שייך ב' תורות בשתי מקומות א"כ לק"מ ממגילה דכרכים ועיירות ב' מקומות. ודחה ר"ל דבשלמא ע"פ דמנהגא ואין בו משום שתי תורות דלאו תורה היא שפיר בשתי מקומות דל"ש מחלוק' מותר משא"כ מגילה דחשיב מדינא ונקרא איסור אפי' בב' עיירות דאין בו משום מחלוקת חשיב כב' תורות (ואפשר דר"ל סובר כר"ח רובה בירושלמי מגילה דהכל קורין בי"ד ע"ש ותבין) ופריך והתם לאו איסורא הוא אלמא אפי' באיסו' אין לחוש בב' מקומות ומשני התם הרוואה אומר אימור מלאכ' הוא דלית ליה מש"ה לא מחזי כב' תורות משא"כ ממגילה ודאי קשה דאפי' בב' מקומות מחזי כב' תורות.

ופריך דלר"ל קשיא צרות דאיכא לא תתגודדו בב' מקומות ומסיק דלר"ל סבר לא עשו ור"י דס"ל עשו בהכרח ס"ל דבב' מקומות לא שייך ב' תורות כי היכי דלא שייך מחלוקת ושרי בין במנהג ובין באיסור והיינו מסקנת אביי. ולזה פריך רבא דהא ב"ש וב"ה כשתי בתי דינין בעיר אחד דמי.

ולזה מסיק רבא דסברת ר"י הפך סברת ר"ל לענין איסור דלענין מנהג לכ"ע בשתי עיירות מותר דאין בו משום מחלוקת אלא ב' בתי דינין בעיר א' אסור. ולענין איסור פליגי דלר"ל אפילו בב' עיירות אסור משום ב' תורות ומש"ה לא עשו ולר"י דס"ל עשו אדרבה באיסור אפילו בתי דינין שנים בעיר א' כל א' עושה כדעתו דאין להתיר איסור משום מחלוקת ואין חשש מחלוקת דוחה איסורי וכן לא מיחזי כב' תורות דהכל יודעין שחלוקין בדין ודוקא ב"ד א' שבעיר א' צריכין לעמוד למנין ואחרי רבים להטות משום לא תתגודדו ולפ"ז שפיר השמיט רבנו דין לא תתגודדו דאיסורין כיון שאין אחר חתימת הש"ס מחלוקת ורבנו כתב כל התורה הלכה פסוקה עפ"ח מה' סנהדרין ה"א ושם פ"ט ה"ג.

וכתב רק דין לא תתגודדו של מנהגא ובזה לא נחלקו כלל ר"י ור"ל ולכ"ע שני ב"ד בעיר א' אסור משום מחלוקת וכמ"ש. שם הט"ו הטביל ה' אצבעותיו כו' ע' בתו' מכות די"ד ** (צ"ל ד"כ) ** ד"ה לא צריכא דבגופין מוחלקין סגי בהתראה א' והאריכו בזה וכ"כ המ"ל פ"א מהא"ב ה"א ע"ש.

ובאמת אין זה דעת רבנו אלא ס"ל כפרש"י דאפי' בגופין מוחלקין בעינן התראה על כל אחת והא שנדחקו התוס' מדאמרינן בקידושין דע"ז הרי גופין מוחלקין ולא דקדק הש"ס היכי דמי אי בהתראה אחת כו' ע"ש יש לדחות לפמש"ר פי"ב מה' סנהדרין ה"ב וצריך שיעבור ויעשה תכף להתראה תכ"ד אבל אחר כ"ד צריך התראה אחרת וכ"כ פ"ה מה' נזירות נזיר שהיה שותה יין כל היום כלו כו' אם התרו בו על כל רביעית כו' נמצא פשיטא בחמש גופות דאיכא הפסק בין ביאה לביאה ודאי צריך התראה אחרת דמצי למימר אשתלי אלא דבאשה אחת קס"ד דבג' ביאות רצופות שלא פירש בינתים לא מהני התראה לחלק בעברה אריכתא לזה מיייתי הש"ס מנזיר ששתה בלי הפסק דמהני התראה לחלק ובשתי אלמנות פסיקא ליה דהתראות מחלקות דהא א"א לבעול שתיהן תכ"ד להתראה.

ובהכי רווחא שמעתתא דנקיט הש"ס כגון דסך נשא משום דאין מציאות שיקרח ה' קרחות כל קרחה בשיעור גריס בה' אצבעותיו תכ"ד להתראה. הלכות תשובה פרק א ה"א וכן החובל עכ"מ ולח"מ וצרור החיים והכל דוחק וכוונת רבנו כדבספרי זוטא פ' נשא מכל חטאת האדם ממה שבינו ובין חברו על הגנבות והגזלות ול"ה הרי מפורש דדריש חטאת האדם שבין אדם לחברו.

שם ה"ב על הקלות הכ"מ הניח בצ"ע והלח"מ ובתי כהונה נדחקו ויש ליישב הצ"ע דר"ז דאוקים בעומד במרדו ורבי היא אזיל לשטתו דס"ל בכריתות די"ח דייעת ספק מחלקת לחטאת וס"ל נמי די"כ מכפר כל שעתא וקשה לר"ז חטאת דיה"כ לא משכח' לי' עמ"ש פ"ג מה' שגגות ה"ט וצ"ל דאין י"הכ מכפר עד דאתיידע לי' וקשה עשה היכי דמי אי דעשה תשובה כל יומא נמי ואי דלא עשה תשוב' אין השעיר מכפר דזבח רשעים תועבה

(וגם עצמו של י"הכ אינו מכפר עד דאתיידע ל' והוצרך לאוקים בעומד במרדו ורבי היא.

אמנם רבנו סמך על הירושלמי פ"ד (**פ"ח ה"ו. **) *דיומא ונכפל בפ"ק דשבועות (ויש ביניהם חילופי גרסאות ואנכי בררתי הנאות ע"ש ותבין) וז"ל תמן תנינן על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועל לא הודע שלהן אשם תלוי והרי כבר כיפר יה"כ (פי' דחשיב שם האוכל והעושה מלאכה בי"הכ והאיך משכחת אשם תלוי די"הכ רשב"לס במורד ביה"כ (פי' עומד במרדו) (ודלא כרבי) ולמה לא אמר בשלא נתוודע בהן בי"הכ מלתי אמרה (פי' מכלל דס"ל) אפילו לא נתוודע בי"הכ מכפר ע"כ.

פי' ודלא כמ"ד במס' כריתות אין י"הכ מכפר עד דאתיידע ליה (והטעם כמ"ש פ"ג מה' שגגות ה"ט דאין י"הכ מכפר אפילו על הקלות בלי תשובה וודוי ובלא הודע לא שייך תשובה וודוי שהוא עיקר תשובה והא דתנן הודע ולא הודע היינו בזמן דאיכא שעיר שהרי הכ"ג מתוודה בשליחות כל ישראל שפיר מכפר על קלות ועל אשם תלוי) ורשב"לס פליג די"הכ מכפר אפילו לא הודע דקלות ופסק רבנו כוותי' דשפיר מתוקם עשה בלא עשה תשובה דאע"ג דזבח רשעים תועבה מ"מ עצמו של י"הכ מכפר על לא הודע ובזמן הבית דאהני וידוי כ"ג) ודוקא בקלות מש"אכ בחמורות דסתם מתני' דיומא די"הכ מכפר דוקא עם התשובה וכד' חלוקי כפרה דר"י משר"ל ה"ד ע"ש לא מהני וידוי כ"ג בלא תשובה ואין י"הכ מכפר בלא הודע דליכא תשובה ולא השעיר דזבח רשעים תועבה.

ולשון רבנו בפ"י המשנה פ"ק דשבועות וקלות נקרא מ"ע ול"ת וחמורות כריתות ומיתות ב"ד ולא תשא וכפל אותן לפי שבא לבאר אותן באמרו הזדונות והשגגות ר"ל בין שעשה מהם שום דבר בשגגה או לא הודע שעיר מכפר דאפילו לא עשה תשובה מן הקלות אבל החמורות השעיר עם התשובה מכפרין ע"כ משמע דה"ק דוקא שוגג או לא הודע דקלות אבל לא הודע של חמורות דליכא תשובה או שוגג דחמורות דחייב חטאת אין י"הכ ולא השעיר מכפר.

והיינו דפריך בבבלי שבועות הודע היינו מזיד לא הודע היינו שוגג פי' דליכא לפרש הודע ששגג דא"כ בחמורות בר קרבן הוי א"ו הודע דמזיד והוא שעשה תשובה וכן ליכא לפרש לא הודע דמזיד דא"כ אינו מתכפר בחמורות דליכא תשובה א"ו לא הודע דשוגג דהיינו לא הודע דאשם תלוי או שנעלם ממנו ששגג דמתכפר בלא תשובה ולזה משני ר' יהודה דהודע ולא הודע מוסב על שגגות דסמיך ל' ולא ידעית ודאי קאמר אלא הודע לו ספקן דאינו בר קרבן אלא בר אשם תלוי ומתכפר בתשובה ופי' לא הודע לו ספקן דמתכפר בלא תשובה והא דאיתא בירושלמי יומא וז"ל הדה היא מכפרת על הזדונות ותולה על השגגות (פי' דהא דתנן ברישא דעל טומאת מקדש וקדשיו שעיר הפנימי וי"הכ מכפר היינו כפרה גמורה על הזדון אבל השגגה שיש לו ידיעה בתחלה ולא בסוף אין מכפר אלא תולה דכשיוודע לו בסוף חייב קרבן עולה ויורד דאין י"הכ מכפר על חייבי קרבן כנ"ל.

והדר פריך אסיפא) לא הן קלות עשה ול"ת לא הן חמורות כריתות ומיתות ב"ד אר"י כיני מתני' קלות וחמורות אותן הקלות בין בזדון ובין בשוגג. אותן החמורות בין שנתוודע לו בהן בין שלא נתוודע לו בהן.

אלו הן קלות עשה ול"ת חמורות כריתות ומב"ד ע"כ ובהכרח מתפרש ע"ד הבבלי וה"ק ואותן החמורות בשוגג בין שנתוודע לו בהן ידיעת ספק (ולפי הגי' בירושלמי שבועות ואותן הזדונות בין שנתוודע וכו' בהכרח ה"ק ואותן זדונות של הקלות בין הודע וכו' משא"כ זדונות דחמורות ולא הודע דליכא תשובה אינו מתכפר) כשם שהשעיר הפנימי מכפר על הזדונות ותולה על השגגות אף שעיר המשתלח כן ניחא לא הודע הודע ולא כן תני מחוייבי חטאות ואשמות שעבר עליהן י"הכ חייבין להביא אחר י"הכ.

א"ר בון בין שנתוודע לו בהן בין שלא נתוודע לו בהן ע"כ פי' דמדקדק דסיפא דומיא דרישא דתולה על השגגות וכו"ל וקס"ד דפי' הודע שנודע לו ודאי ששגג אחמורות והרי בר קרבן הוא. ומסיק ר' בון דה"ק בין שנתוודע לו ידיעת ספק בי"הכ ופי' לא הודע שלא ידע מאומה בי"הכ וקמ"ל די"הכ מכפר אע"פ דלא אתיידע לי' כמ"ש.

ולפמ"ש מיושב קו' הר"ן שהובא בגלאנטי חי' שבועות וז"ל קשה האיך מוקי ר"ז בעמד במרדו כרבי דהא במתני' תנן שהשעיר מכפר ורבי איירי בכפרת י"הכ גרידא דליכא למימר דרבי בעי שעיר וי"הכ דא"כ מאי פריך לקמן דאל"תה כרת די"הכ לרבי וכו' הא משכחת באכל אחר שילוח השעיר ונדחק דר' וה"ה תנא דידן שעיר או י"הכ קאמר ורבא דפריך כרת דיומא קס"ד די"הכ כל שעתא מכפר ור"ז ס"ל דאין י"הכ מכפר עד שתחשך וכדמסיק הש"ס לתרץ קושיית רבא תנא חומר בשעיר ובירושלמי הדר בי' ר"ז במסקנא ומשכחת כרת דיומא במת קודם חשכה ואהני שעיר לכפר מיד ואהני י"הכ לעברות שאחרי שילוח ע"ש.

ולדרכנו י"ל דקס"ד י"הכ כל שעתא מכפר וקשהשעיר ל"ל א"ו אין י"הכ מכפר עד דאתיידע לנו ואהני שעיר ללא הודע והוקשה ליה דבמזיד ולא הודע גם השעיר לא מהני דזבח רשעים תועבה והוצרך לאוקים בעומד במרדו כרבי די"הכ מכפר בלי תשובה ולא אהני השעיר אלא לפורק עול. אבל מדהוסיף תנא חומר בשעיר כו' דאהני השעיר לכפר קודם חשכה שפיר י"ל דאע"ג שאין השעיר מכפר על לא הודע בלי תשובה דזבח רשעים תועבה מ"מ י"הכ מכפר בלא הודע בזמן הבית דאיכא וידוי י"הכ.

ולכאורה נראה דחזר בו רבנו מפ' המשנה וס"ל דמשכחת תשובה בלא הודע ע"ד הוידוי שלנו את הידועות לנו ואת שלפניך גלויים מדכ"ר בין שלא הודע כו' והוא שעשה תשובה דליכא לפרש בין שלא הודע ר"ל שאכל ספק חלב דא"כ אין הבנה למש"ר בין שהודע (ועלח"מ בד"ה בין שעבר בשוגג).

וי"ל דדין חייבי קרבן ביאר רבנו בהדיא פ"ג מה' שגגות ה"ט והכא קמ"ל רבנו דתולה על השגגות ונ"מ להגן מיסורין וכו"ל בירושלמי, ותולה על השגגות בדבר שיש בו חיוב קרבן) איברא אפילו תימא דבלא הודע שייך תשובה י"ל הצ"ע של הכ"מ דבכריתות ד"ז מוקים במבעט ובפלוגתא האומר לא תכפר לי חטאתי כו', משמע דשתי הנושאים שוין אבל בירושלמי פ"ק דשבועות האומר אין העולה מכפרת אין י"הכ מכפר מכפר

בע"כ אי אפשי שיכפר לי אין מכפר לו בע"כ אר"ח לא מסתברא דלא חלופין לא כולא מן בר נש למימר למלכא לית את מליך ע"כ פי דמסתבר בהפך דאינו יכול לומר אי אפשי והשם אמר שיכפר אבל המבעט ואינו מאמין בכפר' חשוב מין ואינו מתכפר.

וממש"ר פ"ג מה' שגגות ה"ט נראה דפסק כר"ח דדוקא מבעט אינו מתכפר והשמיט דין אי אפשי וי"ל דלהכי שינה ר"ז בעומד במרדו ורבי היא ולא אמר במבעט כרבי דמבעט קי"ל כרבנן (ומישוב קושית הלח"מ דלקמן ה"ג מצריך תשובה לאפוקי מבעט) אבל סתם מתני' בעומד במרדו דהיינו שאומר אי אפשי קי"ל כרבי דלא מיקרי זבח רשעים תועבה ומכפר ועמ"ש ה"ג.

שם ה"ג בזה"ז כו' עלח"ם וכפמש"ל ה"ב הא דפריך האי עשה ה"ד דקס"ד כשם שאין יה"כ מכפר בלא תשובה וכן חטאת כנ"ל ה"א ה"ה שער בלא תשובה חשיב זבח רשעים תועבה. וחידש ר"ז בעומד במרדו ולא למימרא דקי"ל במבעט כרבי אלא ה"ק כי היכי דס"ל לרבי במבעט הכי ס"ל לתנא דידן בעומד במרדו בשער וכ"כ הקרבן אהרן והיינו באומר אי אפשי וכ"ש סתמא דקי"ל דשער מכפר אקלות בלי תשובה.

משא"כ בחמורות כיון דמתני' מיירי בלא עשה תשובה אבל בעשה אפילו י"הכ ותשובה מכפרין אזדון דחמורות וד' חלוקי כפרה דלקמן ה"ד היינו בז"הז ובזמן הבית ודאי שער ותשובה מכפר אפילו אחילול השם דכתיב ונשא השער את כל עוונותם אלא שאינו מכפר על שגגות חייבי חטאת אבל על אשם תלוי אפילו י"הכ מכפר בלי תשובה עפ"ג מה' שגגות.

וע' תוספות שבועות ד"ה לא דהקשו מהא דתנן פ"ב דיומא דתשובה מכפרת על עשה ול"ת ותירצו שאינו מחילה גמורה אלא מקילין לו הדין ובמ"ע מוחלין לו לגמרי (וע' עשרה מאמרות ולפי דרכם ניחא נמי הא דתנן דתשובה תולה על החמורות וי"הכ מכפר ובד' חלוקי כפרה דתשובה וי"הכ תולין ויסורין ממרקין דמתני' לאו כפרה גמורה קאמר) אמנם רבנו בפ"ה המשנה סוף יומא כ' שמור אלו העיקרים השוגג בעשה ול"ת והמזיד בעשה תשובה מכפרת לאלתר הזיד בל"ת תשובה תולה וי"הכ מכפר כו' הזיד בכריתות תשובה ויה"כ תולין ויסורין ממרקין כשאין עי"הכ אבל בשער היו מתכפרין על כל העונות ע"כ.

נראה דבא לתרץ קו' התוס' דהא דתנן התשובה מכפרת על ל"ת היינו בשוגג אבל במזיד קי"ל כד' חלוקי כפרה על עשה גרידא (ולפ"ז יתרץ נמי הא דקי"ל בד' ח"כ בכריתות תשובה וי"הכ תולין היינו במזיד והא דתנן י"הכ מכפר היינו בשוגג בר אשם תלוי ואולי דבזה"ז מכפר י"הכ אף על בר חטאת) ולכאורה קשה דא"כ מאי פריך ביומא דע"ה ע"ב השתא על ל"ת מכפרת על עשה מבעיא דהא לצדדין תני על ל"ת בשוגג ועל עשה אפי' במזיד (מיהו גם להתוס' קשה דהא לצדדין תני על ל"ת מקילין דינו ועל עשה מוחלין) וי"ל דהמשך הש"ס דפריך נימא הא דתנן מיתה וי"הכ מכפרין עם התשובה דלא כרבי.

ומשני תשובה בעי י"הכ לא בעי תשובה דלפ"ז קשה סיפא על החמורות תולה עד י"הכ וי"הכ מכפר דהל"ל תולה לבד דהא יה"כ א"צ תשובה א"ו דמתני' מלתא דפסיק' נקיט דאיירי אפילו בפורק עול כו' דבעי תשובה ע' בתוס' ד"ה עם התשובה וא"כ ע"כ

איירי הסיפא במזיד (וה"ה לדרך התוס' בכפרה גמורה) וא"כ ה"ה רישא דומיא דסיפא ושפיר פריך עשה מבעיא.

אבל לפי מה דקי"ל כרבנן די"הכ בעי תשובה אפילו בקלות דשפיר סיפא בשוגג (לדרך רבנו או לתלות לדרך התו') כי היכי דלא תקשה מד' ח"כ. שפיר מתוקמא בבא יתרה דעשה להורות אפי' במזיד (לדרך רבנו או כפרה גמורה לדרך התוס') איברא לקמן ה"ד סתם רבנו דתשובה גרידא לא מהני בל"ת דמשמע אפילו בשוגג נראה דחזר בו מפי' המשנה ומתרץ כפי תירוץ התו' א"נ כיון דאפשר לומר (דפליג מתני' על ד' ח"כ.

א"נ) כתירוץ התוס' מש"ה השמיט רבנו דאין דרכו לכתוב מחודש שאינו מוכרח בש"ס (ופשוט הוא דלענין תשובה גרידא אין חילוק בין זמן עיה"כ לז"הז). וראיתי בירושלמי פ"ק דשבועות וז"ל עשה אע"פ שלא עשה תשובה ל"ת ר"ש בשם ר"ז והוא שעשה תשובה וביפ"מ הניח בצ"ע דהא מסיק בבבלי בעומד במרדו כרבי וא"כ ל"ת נמי ולרבנן אפי' עשה נמי לא.

וע"ל ה"ב דנראה דרבנו דחה הירושלמי זה דאתי כמ"ד ביומא לא תשא וכל דדמי ליה ואנן קי"ל כמ"ד דרק לא תשא מן החמורות כמ"ש הכ"מ ומש"ה פסק רבנו דשאר ל"ת דינו כעשה דשעיר מכפר בלא תשובה דליכא לפרש הירושלמי בז"הז דהא סתם מתני' דאין מיתה ויה"כ מכפרין בלי תשובה אפי' בשוגג דעשה ואוקמתא דר"ז בעומד במרדו היינו רק בשעיר.

וכן בירושלמי על ד' ח"כ מסיק זו דברי ר"י וראב"ע ור"ע אבל חכ"א השעיר מכפר ואם אין שעיר היום מכפר מבואר דרבנן פליגי על ד' ח"כ בזמן עי"הכוכמש"ר בפ"ה המשנה דדוקא בזמן דליכא שעיר אלא היום מכפר הוא דאיכא ד' ח"כ. שם ה"ד כיצד עמ"ש ה"ג וה"ב.

פרק ב ה"ה ושבח כו' עיין השגות ולח"מ ועיין בכ"מ ולח"מ ה"ב דר"ע מפרש אשרי נשוי פשע לפני הקב"ה ופסק רבנו דלא כר"ע אלא כרב דמפרש לענין וידוי ברבים אבל צריך לפרוט לפני הקב"ה ולענין וידוי ברבים עשה רבנו ג' חלוקות דבין אדם לחברו אפילו חטא נסתר שבח הוא לו כל"ב.

ובין אדם למקום וחטא נסתר עזות הוא לו אף לל"ק ובחטא מפורסם דפליגי ל"ק ול"ב אם הוא בכלל אשרי או בכלל לא יצליח אין צריך לפרסם ואינו עזות שהרי לא גילה וכמ"ש הכ"מ ולדרך הראב"ד קשה נימא איפכא דבתרתי בין אדם לחברו המפורסמות הוא דצריך להודות ברבים והמכסה לא יצליח אבל בחזא נסתרות בינו לחברו ומפורסמות שבינו למקום (ואצ"ל נסתרות שבינו למקום) הוא בכלל אשרי דנחוש לב' הלשונות לחומרא דמאי חזי הראב"ד דרק נסתרות שבינו למקום בכלל אשרי אבל בחזא (וכ"ש מפורסמות בינו לחברו) בכלל לא יצליח.

ולדרך רבנו ניחא דפסק כר"נ דאפי' נסתרות בינו לחברו הוא דלא יצליח אבל בין אדם למקום דוקא נסתרות הוי לכ"ע עזות ובמפורסמות דפליגי הרשות בידו. פרק ג ה"ב אדם כו' ע' השגות וכבר תירצו המפרשים דבחוטא גדול רשע מאריך ברשעתו כדי להפרע ממנו לע"ה עמ"ש ר"פ ט"ה א"א ועמ"ש בפרקין ה"ה.

שם ה"ה ובשעה ששוקלין ובהשגות וכ"מ ולח"מ ומ"ש הלח"מ דלדעת הגאון אין הבדל בין ב' עברות ראשונות לשאר עברות והמדקדק בלשון הגאון שכתב ועון עצמו אינו נמחק עד שימות משמע דס"ל דאפילו איכא משלישי ואילך רוב עוונות מ"מ אינו נידון על ב' ראשונות בר"ה עד שימות משא"כ בשארי עברות.

ואין להקשות דכיון דזה רובו חייב משלישי ואילך ה"ל רשע דנידון לאלתר בר"ה למיתה. די"ל לפמ"ש בפרקין ה"ב דאין המתקלא לפי מנין העוונות אלא לפי גדלם משכחת שההכרע הוא עברה שאין בה עון מיתה בידי שמים וכתר דאינו בדין שיכתב לאלתר למיתה אלא ליסורין במקום מלקות והנראה שאין זה דעת רבנו לומר דאין נדון בר"ה על ב' עוונות הראשונים אע"ג שרובו עוונות אלא דודאי רבנו גורס כג' הרי"ף שהביא הכ"מ דיש חילוק בין יחיד לרבים ואולם בפ' הסוגיות מפרש רבנו כדעת הגאון) ושפיר יש הבדל בין ב' הראשונות לאינך דלכ"ע פ' סוגי' דיומא דב' חטאי יחיד הראשונים אין באים במנין אלא דפליגי בפירוש סוגיא דר"ה דהרי"ף מפרש הא דתדבר"י מעביר ראשון ראשון ר"ל כדאמרן ביומא דב' הראשונות מעביר וכך היא המדה פעמים עד שלש עם בבר ועל זה אמר רבא דדוקא אי ליכא רוב עוונות משלישי ואילך הוא דנמחלו הנך תרתי לגמרי ונענש רק על אינך שמשלישי ואילך אבל אי איכא רוב עוונות משלישי ואילך עון עצמו אינו נמחק ונענש גם על הראשונות.

ולדעת הגאון ורבנו לא שייכה סוגיא דר"ה בסוגיא דיומא ומא"ח ביומא דב' ראשונות נמחלו והך דתדבר"י שבר"ה ר"ל דאי ליכא רוב עוונות משלישי ואילך מעביר הכל בזאח"ז וכמ"ש שר שהשלישי נעשה ראשון וזהו שאמר וכך היא מדת רב חסד דאם יש ק"ב עוונות וק' זכיות כובש או נושא הכל בזאח"ז אבל אם יש ק"ג עוונות העון עצמו (בלשון יחיד דאפי') הראשון נענש עליו ומ"מ יש הבדל דבשתיים ראשונות לא יבאו במתקלא ואין מצטרפין לעשות רוב דנמצא לא פליגא סוגיא דר"ה אסוגי' דיומא.

ולקו' הכ"מ דהאיך משכחת בינוני כיון דכמע"מ נמי מעביר הכל י"ל דבר"ה אינו נכתב לאלתר לחיים אא"כ איכא ק' זכיות וק"א עוונות דכי בצרית ב' ראשונות איכא רוב זכיות אבל בק"ב עוונות תולין עד י"ה"כ דאז מדת רב חסד להיות כובש הכל (ואולי כל דליכא רוב זכיות ממש בר"ה חשיב בינוני ודוקא ביו"ה כמעביר ראשון ראשון).

ומ"ש הלח"מ דאם רוב העולם חייב אין המדינה צדקת ניצלת אלא צדיקים יחידים לא מחוור. אלא נ"ל דאין ממונם פלט וה"ה יחידים צדיקים שבמדינה שדנו אותה לחרבן הצדיקים שבה גופן פלט וממונם אבד דומיא דעיר הנדחת והבינוני דינו כצדיק כמדת רוב חסד (ובמדינה צדקת מ"מ הרשע ימות ברשעו).

ומש"ר וכן חסידי א"ה עיין הגהות מיי'. שם ה"ו ואלו שאין להן חלק לע"ה עכ"מ דהראה מקום לברייתא שבמס' ר"ה די"ו הנך דגיהנם כלין והן אינן כלין וסיים והשאר שכ"ר צ"ע היכי מייתי להו ע"כ.

והן ששה שלא נזכרו בברייתא ואבארם אחת לאחת. א' הכופר בביאת הגואל עמש"ר פ"א מה' מלכים ה"א דכל שאינו מאמין בו כופר בנביאים וגם בתורה כו' ונמצא הוי בכלל הכופרין בתורה (ועיין בפ' המשנה פרק חלק דכ"ר דבכלל יסוד י"ב כל החולק

על מלכות בית דוד) ובסנהדרין דצ"ז תיפח רוחן של מחשבי קיצין (שאם לא יבא משיח בזמן קצו יבא לידי כפירה) והיינו דא"ר נתן מקרא זה נוקב ויורד עד התהום ויפח לקץ (דפי' נוקב כמו ונוקב שם ה') ר"ל קללה נצחית וע"ד הא דבר"ה דל"א באנשי דור המדבר (למ"ד שאין להן חלק לע"הב) שכשנתעכבה השכינה ששה חדשים ולא חזרו בתשובה אמר תיפק עצמן שנ' ותקותם מפח נפש.

ב' המומרין בע"ז דכ"ו המינין והמסורת ומומרין מורידין ולא מעלין דלכל אבדת אחיך לרבות מומר לתאבון ובמומר להכעיס פליגי ר' אחא ורבינא חד אמר דמומר הוא ומורידין ולא מעלין ואין מין אלא עע"ז וחד אמר להכעיס מין וסמי מומר ע"ש. ובתוס' שם ד"ה סמי דגרסי במס' ר"ה המינין והמומרין יורדין לגיהנם) ועפ"ד מה' רוצח דגריס רבנו אבליהאפיקורסין והמסורת והמומרין (ודלא כמ"ש הכ"מ דרבנו גור' אפיקורו' במקום מסור' (ולא ראה דבפ"ח מה' חובל הט"ו הביא רבנו דין מסורת) ורבנו פסק כמ"ד להכעיס הוי מין (וכ"ש עע"ז והכופר בתורה ונבואה דהווי מינין) ובכלל אפיקורוס ודלא כמ"ש הכ"מ ה"ט דרבנו פסק כר' אחא לקולא דהא מבואר בפ"ד מה' רוצח דמורידין ולא מעלין ובפ"א מה' גזלה ה"ב דלהכעיס הוי כאפיקורוס שאין מחזירין לו אבדה אבל לתיאבון מחזירין לו אבדה ועכ"מ ספי"ג מהא"ב.

ובחנם נדחק הלח"מ בפרקין ה"ז דפשוט דאפיקורוס הוא שם כולל להנך דמורידין ולא מעלין (ועלח"מ פ"י מהע"ז דבחנם הניח שם בצ"ע על מש"ר לקמן ה"ט והוא שיעשה להכעיס דכאן לענין שאין לו חלק לע"הב בודאי מומר לתיאבון יש לו חלק לע"הב). ועיין מש"ר בפרקין ה"ז נראה דס"ל דהמבזה ת"ח אינו כאפיקורוס אא"כ רגיל בכך תדע דהא המבזה רבותיו אינו אלא דבר המעכב את התשובה כמש"ר פ"ד ה"ב ובסנהדרין דצ"ט נחלקו תנאי בפ"י כי דבר ה' בזה חד אמר האומר אין תורה מן השמים וחד אמר זה אפיקורוס וח"א דוקא המגלה פנים בתורה הוא דאין לו חלק לע"הב בפ"א אבל המבזה ת"ח בעינן רגיל ועכ"מ בפרקין ה"ז דאשתמיט ליה דרבנו כ' בפרקין ה"א דין המגלה פנים ודוק.

ג' והעושה ביד רמה עלח"מ ה"א שכ' דרבנו פסק כמ"ד אפיקורוס המבזה ת"ח (וליתא דהיינו דוקא ברגיל כמ"ש) ומגלה פנים הוי כמנשה ומשמעות הש"ס דהיה דורש אגדות של דופי ורבנו לא הזכיר מנשה (ואולי משום דחזר בתשובה) והכניס במקומו יהויקים דבגמרא ותועבותיו אשר עשה וגו' והא דלא מנאוהו שהיה כתוב על גלגלתו זאת ועוד אחרת (ובויקרא רבה פי"ט האריך) ומצאתי מפורש בירושלמי פ"ק דפאה על אלו שאין להם חלק לע"הב הוסיפו עליהן הפורק עול והמפר ברית והמגלה פנים אין לו חלק לע"הב הפורק עול שאומר יש תורה ואיני סובלה.

המפר ברית שמושך ערלתו והמגלה פנים כו' תני ר"ח כו' זהו שעובר על ד"ת בפרהסיא כיהויקים מלך יהודה וחבריו וע' ירושלמי פ' חלק. ד' וה' ושופכי דמים ובעלי לה"ר למד רבנו מהא דדואג ואחיתופל אין להן חלק לע"הב ובסנהדרין דף ק"י ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי כשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופרשת מספרי לה"ר מה אתה דורש בהן (ועמש"ר פ"ז מה' דעות ה"ב יכרת ה' כל שפתי חלקות ובערכין דט"ו סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד בר"הק יכרת ה' כו') ולכאורה קשה ממש"ר פ"ז מה' דעות ה"ג

ג' עברות כו' ואין לו חלק לע"הב ע"ז ג"ע וש"ד ול"הר כנגד כלם ולמה מנה כאן ש"ד ולא מנה ג"ע.

ובגמרא ליתא ש"ד ואי משום דיהרג ואל יעבור א"כ ג"ע נמי. ובירושלמי פ"ק דפאה דג' דברים נפרעין ממנו בעו"הז ע"ז וג"ע וש"ד ולשון הרע כנגד כלם ולא אמר אלא הקרן קיימת לו לע"הב ומנלן דאין להן חלק לע"הב.

ולכאורה י"ל דודאי על ג"ע יש לו חלק לע"הב כמו שהוכיחו התוספות ב"מ דנ"ח ע"ב ד"ה חוץ מהך דדוד הבא על א"א מיתתו בחנק והמלבין פנים אין לו חלק לע"הב (ועיין תוספות סוטה ד"ד ע"ב ד"ה היא) ודלא כמהרש"א בח"א דכ' דגם על א"א אין לו חלק לע"הב דלא מצינו זה בשום מקום והרי רבנו לא מנה כאן ג"ע ובהכרח מש"ר פ"ז מה' דעות ה"ג ג"ע היינו ברגיל עיין ע"ז ד"ז דמסיק כיון דאביק ביה טובא כמינות דמי משמע דוקא ברגיל דאביק ביה.

ומש"ה לא מנה רבנו כאן ג"ע דברגיל הוי בכלל מומר להכעיס ככל ל"ת שבתורה ולא הוצרך רבנו למנות לקמן הי"ד אלא הנך שאין בהן ל"ת ואפ"ה הרגיל אין לו חלק לע"הב. ולפ"ז בהכרח ש"ד ולה"ר דמנה כאן רבנו היינו אפילו אינו רגיל דיליף מדואג כמ"ש רבנו ותו דש"ד ק"ו ממלבין חברו דאזיל סומקא ולה"ר חמיר מש"ד.

ויותר נראה דלשון שופכי דמים ובעלי לה"ר משמע דוקא רגיל (מדלא קאמר ורוצח והמספר לה"ר ורבותא דהנך דבג"ע ושאר ל"ת בעינן מומר להכעיס דמשכחת לתיאבון משא"כ ש"ד ולה"ר לא משכחת לתיאבון דמה בצע כי נהרוג ואין יתרון לבעל הלשון. ו' והמושך ערלתו כבר בארנו דמפורש בירושלמי פ"ק דפיאה והכ"מ לקמן הי"ד הקשה למה השמיט רבנו המפר ברית ואשתמיטת' מש"ר פ"ג מה' מילה ה"ח וכל המפר כו' או שמשכו אין לו חלק לע"הב ובסנהדרין דמ"ד עכן מושך בערלתו היה כו' וכתוב התם את בריתי הפר כו' ובכריתות ד"ז כל עברות יה"כ מכפר חוץ מפורק עול (ובפי' המשנה לרבנו פ"ד דיומא כפירה ומרד בעוונות גדולים שעושיהן נקרא פורק עול כחילול שבת וע"ז ובחולין ד"ה חוץ ממומר ומנסך וחילול שבת בפרהסיא עפ"ג מהמע"הק ה"ד ופ"ג מה' שגגות ה"ז ובמ"ל שם ובפ"ד מה' שחיטה הי"ד וכפי הנראה דמחלל שבת בפרהסיא הוא בכלל ביד רמה א"נ דהוא רק חילול השם ומיתה מכפרת עספ"א מה' תשובה) ומגלה פנים בתורה (היינו ביד רמה שבה"יא כנ"ל) ומפר ברית שמניח ערלתו או אפילו מושך.

והנך דלקמן הי"ד המבזה מועדות והמחלל קדשים והמלבין נלמדו ממתני' דאבות ומה שהקשה הכ"מ מי קיל מבזה מועדות מלה"ר תמוה דודאי קיל דח"המ דרבנן: ועב"מ דף נ"א שלשה שירדין לגיהנם ואין עולין הבא על א"א והמלבין והמכנה (פי' שלשתן ברגיל כנ"ל) ופריך מכנה היינו מלבין ומשני אע"ג דדש בשמי' ומש"ה מנה רבנו ב' גווני מכנה המכנה שם והקורא בכינויו דהיינו דש בשמיה ואע"ג דמנה רבנו מלבין מנה המכנה שם דמשכחת שלא בפניו שאינו מלבין ולא הוקשה להש"ס מכנה היינו מלבין אלא על המנין שלשה שירדין דסוף סוף המכנה גורם הלבנת פנים שיקראנו אחד בפניו והוי ק"ו ממלבין ומשני שקוראו בכינויו שלא בפניו אבל רבנו דלא נחית למנינא שפיר מנה מכנה ומלבין אע"ג דאתי בק"ו כי היכי דמנה מכנה דאתי בק"ו מקוראו בכינויו וכן

מנה המבזה ת"ח והמבזה: רבותיו דאתי בק"ו ולמד רבנו ממ"ד דבר ה' בזה דהמבזה ת"ח הוי אפיקורוס וכ"ש רבותיו דמעכב התשובה עפ"ד.

ומש"ר והמתכבד בקלון חברו הכ"מ הי"ד נדחק ועיין מ"ש פ"ו מה' דעות ה"ג ולמד זה רבנו דבירושלמי חגיגה פ"ב אריב"ח המתכבד בקלון חברו אין לו חלק לע"הב בכבוד חי עולמים לא כ"ש והיפ"מ נדחק דרך כבוד במקום קלון ולמה יהיה קלון להקב"ה שעשה מעשה בראשית. והנכון עיין תוס' מגילה דכ"ז ע"ב ד"ה ולא כניתי דמוכת דדומיא דהא דר' הונא דרי מרא אכתפיה שבמגילה דף כ"ח ע"א יש חלק לע"הב והא דבירושלמי דהמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לע"הב היינו דוקא כשמעריך מעשיו למול מעשה חברו כדלקמן פ"ד ה"ד ודוק והיינו דאמר ומה המעריך עצמו שגדול מחברו אין לו חלק לע"הב כ"ש מי שמעריך עצמו בכבוד המקום לדרוש שמבין מעשה בראשית ודומה לחי עולמים דאין לו חלק לע"הב וכבוד אלהים הסתר דבר כבשים ללבושיך.

שם ה"ז שהוא גוף ובהשגות ותמהני דודאי כל מין בדעתו שהאמת אתו ומ"מ אין לו חלק לע"הב דחמיר שגגת אמונה זרה דה"ל למידק ולמה יגרע אמונת הגשמה משאר אמונה זרה. ומש"ר שאינו לבדו הראשון בהשגות הבין שהכוונה דהמאמין בחומר קדום שאין הבריאה יש מאין ה"ז מין ועם היות שהאמת ודאי כן הוא לא ידעתי למה לא פירש שהמאמין בקדמות כדעת היוני פשיטא דהוי מין כמבואר מלשון רבנו.

ועכ"מ ולח"מ ועמ"ש ה"ו בסתירת דברי הלח"מ. וכשתסתכל דבכלל מין מונה רבנו חמשה.

א' הכופר במציאות השם דבפ' חלק האומר אין תורה מן השמים והכופר באלוה ודאי כופר בתורה מן השמים. ב' הכופר באחדות דבפ"ב דחגיגה דאחר קצץ בנטיעות ומסיק דאמר שמא ח"ו ב' רשויות הן ונקרא מין בסנהדרין דכ"ח אדם יחידי נברא שלא יאמרו המינין הרבה רשויות כו' וכל מקום שפקרו המינין תשובתן בצדן נעשה אדם כו' הימנותא דידן דאפ"י בפרוונקא נמי לא קבילנ'.

ובברכות די"ג עול מלכות שמים זה אחדות (ושם די"ב אחרי לבבכם זו מינות וכן הוא אומר אמר נבל בלבו אין אלהים הרי דמדרגה א' הכופר באלוה נקרא בלשון חז"ל מין). ג' הכופר ברוחניות דמפורש בתורה כי לא ראיתם פסל כל תמונה ובברכות ד"י מה הקב"ה מלא כל העולם ורואה ואינו נראה אף נשמה כו' ובמגילה די"ח לך דומיה תהלה סמא דכלא משתוקתא ובב"ב דכ"ה מלמד שהשכינה בכל מקום ובחגיגה די"ו כל שלא חס על כבוד קונו זה המסתכל בקשת כו' ובעין יעקב גורס רבא אמר כל המסתכל בקשת צריך שיפול על פניו דכתיב כמראה הקשת וגו' דמות כבוד ה' וארא ואפול על פני.

לייטיה עליה במערבא משום דמחזי כמינות אלא לימא ברוך זוכר הברית כו' אלמא דהגשמה חשוב מינות ותיובתא דראב"ד ואולי לא גריס לה אלא כגי' בברכות דנ"ט דמחזי כמאן דסגיד לקשתא. ד' הכופר בחידוש אפילו מודה שהאל בראו בריאה קדומה כדעת היוני דבסוכה כל המשתף שם שמים וד"א נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה' לבדו וזהו ענין מעשה בראשית וע' סנהדרין דס"ג ונקרא מין כמש"ר במ"נ שבאמונת הקדמות ח"ו תפול התורה.

ה' שמאמין לעבוד אמצעיים דהיינו מומר לע"ז טעות אנוש עפ"א מה' ע"ז ואולי זה היה טעות אחר שקצץ בנטיעות להאמין במטטרון שהוא שליח בלשון יוני ונקרא מין בב"ב דכ"ה לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח דמורו ביה מיני ובגמ' שאני מין דאדיק בע"ז טפי ובחולין די"ג אין מינין באומות ובמנחות דק"י אין מכירין כו' לאביהן שבשמים כו' דקארו ליה אלהא דאלהא ועובד סבה שנייה ועמ"ש ה"ח.

שם ה"ח שלשה כו' אפיקורוס בלשון רבנו שאינו בעל דת. א' הכופר בנבואה ושליחות דנמצא כופר בכל הדתות.

ב' שמכחיש רק נבואת משה דהנך בכלל אין תורה מן השמים. ג' הכופר בהשגחה דבב"ק דע"ט החמירה תורה בגנב כו' עשה עין של מטה כאלו אינו רואה.

כו' לא יראה יה וגו'. ועוד יש ג' שהוא בעל דת וכופר בתורה.

א' שמכחיש אפי' פסוק א' עיין פ' חלק. ב' שכופר בתורה שבע"פ אפילו דקדוק א' עכ"מ ובקדושין דס"ו מיד נזרקה בו אפיקורסות תינח תורה שבכתב בע"פ כו'.

ג' שאומר שתנוסח התורה. הרי ה' מינין דלעיל ה"ז וששה אפיקורוסים הרי י"א.

ועם שני הכופרים בתחיית המתים ומשיח הוי י"ג (ובחלק דצ"ט א"ל האי מינא לר"א אימתי אתי משיח משמע דהכופר במשיח מין דלא כהעיקרים) וזה מכוון נגד י"ג עיקרים שבפירוש המשנה אלא דבחדא יש חזרה דשם מונה שכר ועונש וכאן בחיבורו השמיטו (לפי דמצוה לעבוד שלא ע"מ לקבל פרס מאהבה עפ"י מה' תשובה ותו דמשיח ותחיית המתים כולל שכר ועונש עה"ז ועו"הב כמ"ש העיקרים) ומנה במקומו אפיקורסות דתורה שבע"פ דבקדושין כנ"ל וממילא בכלל תורה שבע"פ שכר ועונש רוחני שלא נזכר בהדיא בתורה שבכתב ועמ"ש פ"ד מה' שחיטה הי"ד.

שם ה"ט מומר לכל התורה עיין השגות והנכון כתירוץ השלישי של הכ"מ דכל שאינו מאמין בדתם אע"פ שעובד מומר מקרי ולא מין ומה שהשיג עליו בשי למורא סי' קל"ג ממש"ר פ"ד מה' רוצח דמומר להכעיס הוי אפיקורוס לק"מ כמ"ש ה"ו דדינו כאפיקורוס שפסול לשחוט ואין לו חלק לעו"הב ומומר מקרי ועמ"ש פ"י מה' ע"ז ה"א.

שם הי"א כיהויקים כו' בירו' פ"ק דפיאה כמ"ש ה"ו. שם הי"ד שהרגיל בהן עכ"מ וכל דבריו תמוהין.

והנכון כמ"ש ה"ו. ומש"ר כל הרשעי' עכ"מ והנכון דה"ק רבנו דהנך הכופרין בי"ג עקרים כנ"ל ה"ח אין מקבלין אלא שאם עשו תשובה מעצמן יש להם חלק לע"הב אבל הנך מומרין ורשעים שמן ה"ט ואילך מקבלין והבן זה.

פרק ד ה"ג האוכל שור ובהשגות. והנכון דגרסינן שוד מלשון משוד עניים כמו שהעיד המ"ע.

שם ה"ד המתכבד בקלון עמ"ש פ"ג ה"ו ודוק. פרק ה ה"ב אל יעבור כו' או סכל עיין הגהות מיי' והכ"מ נדחק ועפ"ח מח' פרקים לרבנו דשם ביאר דברי פרק זה ובמנין המצות שורש ט' כ"ר כל המצות תלויות בד' דברים בדבור ופעולות ומדות ודעות ופשוט

דאע"ג שהבחירה חפשית הרי שנולד אלם פטור ממצות התלויות בדבור ונגד יתר השלש חלקים בחלק הפעולות הבחירה בידו להיות צדיק או רשע.

ובחלק המדות למשל במצות צדקה הבחירה בידו להיות רחמן ושוע או כילי ואכזרי וע"י הרגל כמ"שר פ"א מה' דעות. ובחלק הדעות ולפי הגי' או סכל דליכא דבר והפכו יובן ע"פ מש"ר בח' פרקים שאם ינוח האיש המוכן במזגו ולא ילמד ישאר סכל בלי ספק.

ואף לפי הגי' בד"ו או חכם או סכל) אע"ג דשפיר קאמר הש"ס טפש או חכם דהיינו מוח אטום או מחודד מ"מ הבחירה חפשית שיהיה חכם על ידי למוד ויגעתי ולא מצאתי אל תאמין אע"פ שמזגו קשה הבנה או סכל ע"י התרשלות הלמוד אע"ג שזך השכל ע"ד לא יגעתי ומצאתי אל תאמין. שם ה"ד לדרך מן הדרכים עלח"מ ולפמ"ש ה"ל לדרך מן הדרכים כלל וחוזר ופורט למדע כו' דעות או לדעה דהיינו מדות או למעשה פעולות דבשלתן הבחירה חפשית ע"ש.

שם ה"ה וכיון שכן עיין השגות וכ"כ הריב"ש דאע"ג שבדו לבחור יודע האל איך יבחר. איברא עדיין אינו מובן האיך תקיף הידיעה האפשרות וצ"ל כתירוף רבנו הנפלא ואמתי כי לא מחשבותי וגו' ודוק.

פרק ו ה"ה והלא כתיב כו' ובהשגות וע"למ וליתא דשאני ידיעה בכח שאינה מבטלת האפשרו' מה שא"כ מה שדיבר הקב"ה בפועל ודאי מבטל הבחירה והאפשרות לזה הוצרך רבנו לחדש דאין האמירה גזרה על אדם פרטי (ומש"ר וכבר אמרנו אופן ידיעת הבורא כו' ר"ל כמ"ש פ"ה ה"ה ודלא כהראב"ד וריב"ש) ומסיק דאע"ג שהדבור וזרה עכ"פ על אחד מהפרטים מ"מ כל א' ראוי לעונש שאינו מוכרח בפרט ודוק.

פרק ח ה"א למען ייטב לך הל"חמ הניח בצ"ע ולק"מ דהכפל לשון ייטב והארכת קאי על שני עניני עו"הב א' אחר מיתה ב' אחר התחייה ומיושב המשך הש"ס. שם ה"ב הע"והב ובהשגות ודבריו תמוהין דבהדיא כ"ר פ"ג ה"ו דהכופר בתחייה אין לו חלק לע"הב וע"כ כוונת רבנו כמ"ש הל"חמ דע"הב לחוד ועולם התחייה לחוד.

שם ה"ד וחכמים כו' ובהשגות ואומר אני אם הסעודה דרך משל גם כוס של ברכה דרך משל ולמה לא יברכו השם על עונג עה"ב בק"ו מברכת המזון ועמ"ע. שם ה"ז עין לא ראתה עכ"מ ולח"מ שהניחו בצ"ע והנכון דודאי הש"ס מפרש מלתא דשמואל כפשוטו דכל הנבואות רק לע"הב ואין כל חדש לימות המשיח אלא שעבוד מלכיו ורבנו פסק כרחב"א דכל הטובות מה שניבאו הנביאים הן לימות המשיח נוסף על שעבוד מלכות.

והא דנקיט רבנו פ"ט ה"ב לישנא דשמואל כוונתו לאפוקי שכר רוחני לימות המשיח אבל בודאי שיהיו שארי טובות לימות המשיח נוסף על שעבוד מלכות וכמו שביאר רבנו כאן בהדיא ואף רחב"א מודה שכל טובו' ימות המשיח ענייני ע"הז שימצאו מרגוע לעסוק בתורה ותכלי' המקווה שכר רוחני לע"הב דעין לא ראתה.

ומ"מ סובר רבנו דמודה רחב"א דהפסוקים וגר זאב עם כבש הן משל כמש"ר סוף ה' מלכים דלא ישתנה דבר מטבעו כמ"ש הלח"מ. ולק"מ מסוגיא דפ' חלק לפי גי' דידן כאן לימות המשיח כאן לע"הב כמ"ש המגיה לח"מ ואע"ג דרחב"א אמר דלא ניבאו לע"הב אין למדין מן הכללות דהא והיה אור החמה מוקמינן לרחב"א לע"הב אלא דה"ק רוב

הנבואות לימות המשיח ועיקר הכוונה דטובת עולם הבא הרוחני עין לא ראתה אפי' נביא.

(וכן וחפרה הלבנה מודה רחב"א שהוא דרך משל) כמ"ש. שם ה"ח זה שקראו עיני השגות ותמהני דאטו הצדיקים אין להם חלק לע"ה טרם כלות שית אלפי ועכ"מ.

פרק י ה"ו דבר ידוע ובהשגות והאמת דשוגה יש מלשון שגגה ומתפרש נמי שוגה ופתי מלשון תאוה כמ"ש הרד"ק שהוא ענין ערבות ושמחה. ושגיון לדוד עיקרו שיר חשוק וכוונת רבנו חשק והתמד' והתלהבות בשמח' לעבודת הבורא באהבה.

סליק ספר מדע וסכום ההשגות בהקדמה י"ט וסי' בהקדמת ס' הי"ד כספר מדע נ"ח וסי' ועץ הדעת אשר בתוך הג'ן הלכות קריאת שמע פרק א ה"ז וחוזר ומברך במטבע עכ"מ בשם הרמ"ך (ועיין כ"מ פ"א מה' ברכות ה"ו דתירץ שם קושיית הרמ"ך דשם על נכון) ועיין תוס' ברכות דנ"ד ע"ב ד"ה פטירתו ועיין ב"י א"ח סי' קפ"ו בשם הרשב"א דהך דמנימן רעייא אה"נ שהיה חותם בברוך בריך רחמנא דזן כולא.

ומ"ש הכ"מ וכו' ה"ר אשר וכו' הוא מגומגם עיין ברכות די"ד ע"ב. שם ה"ח הקדים עמ"ש ח"א.

פרק ב ה"א ולא כיוון לבו עכ"מ ודבריו דחוקים (ועיין רז"ה ומלחמות במס' ר"ה סוגיי' דמצו' צריכות כוונה ועמש"ר פ"ו מה' חמץ ה"ג ועמש"ר פ"ב מה' שופר ה"ד ובמ"מ וכ"מ ולח"מ שם) והנכון דודאי קיי"ל כרבא דמצות א"צ כוונה לצאת ומש"ה לא כ"ר התוקע לשיר דודאי יצא כיון שמתכוון לתקוע ודוקא המתעסק בתקיעת שופר לא יצא עיין ר"ה דל"ג.

מיהו סובר רבנו דר"ז מודה לרבא דהתוקע לשיר יצא י"ח עצמו אלא דפליג בתוקע לשיר דאין אחר השומע יוצא י"ח דכל מי שרוצה להוציא אחרים דאין חברו עושה רק שומע ודומיא דהמוציא חברו בברכת המזון) בעינן שיתכוון המשמיע להוציא והשומע לצאת דאז חשיב כשלוחו מתורת זכות הוא לו דבהכי נתיישבו דברי רבנו בה' חמץ ובה' שופר.

ולפ"ז פשוט דאף בק"ש א"צ כוונה לצאת אלא דצריך כוונת הלב בפסוק ראשון ר"ל פ' המלות והמקש' קס"ד דכיוון לצאת קאמרה מתני' ולזה הקשה ש"מ מצות צריכות כוונה. ומסיק מאי כיון לבו לקרות ופריך והא קרי בתורה ופשיטא שהוא לומד בעיון.

ומשני שקורא להגיה שאינו משגיח רק על האותיות ולא על הפירוש (ועיין בפ' המשנה לרבנו ברכות רפ"ב דמבואר כמ"ש) ומיושב מה שנדחק הרמב"ן: וסגי בכוונת פסוק ראשון דאפסקה הלכה כר"מ. שם ה"ב ואסור לקרות עיין בהשגות ודברי הלח"מ נכונים, שם ה"ג כשהוא מהלך עיין ב"ח לאפוקי עומד דעביד כב"ש ובית יעקב השיג עליו שע"א ובפ' המשנ' לרבנו פ"ק דברכות משמע דקמ"ל היתר הליכה בשעת קריאה שם ה"ה היה עוסק עלח"מ שנדחק ובתוספתא פ"ב דברכות אראב"צ כשהי' ר"ג וב"ד ביבנה עסוקין בצרכי צבור לא היו מפסיקין שלא להסיע מלבן.

שם ה"ו הי' עוסק באכילה עיין בהשגות וכ"מ ולח"מ. והנכון דרבנו מפרש הא דאר"ז וסוכה דל"ח) הכא בי"ט שני דרבנן לא למידק דבי"ט ראשון חייב להפסיק דכ"הג ה"ל לתנא דידן לאפלוגי בהדיא (דומי' דהא דתנן בקורא בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה) ותו דא"כ איפכא הל"ל מי שלא היה בידו לולב ליטול לכשיכנוס לביתו יטול על שלחנו.

היה בא בדרך ולא נטל שחרית יטול בין הערבים. ומש"ה מפרש דה"ק ר"ז מתני' אף בי"ט שני דרבנן עסקינן מש"ה ברישא נקיט הי' בא בדרך לאשמועינן דאפי' בי"ט שני אי ליכא שהות חייב להפסיק.

ונקיט סיפא לא נטל שחרית לאשמעינן דאפי' בי"ט ראשון א"צ להפסיק שחרית דהא יכול ליטול בין הערבים ומדנקיט לא נטל לשון דיעבד משמע דהמפסיק ה"ז משובח אפי' בי"ט שני אע"ג דאיכא שהות דמצוה להפסיק ואם רצה גומר. וכן מוכח מתני' דשבת לפי מסקנת הש"ס דסיפא דמפסיקין לק"ש אתאן לד"ת ומדלא קאמר ברישא נמי מפסיקין לק"ש משמע דוקא העוסק בתורה פוסק לק"ש (והטעם כמ"ש הלח"מ דק"ש חשיב נמי ת"ת ועדיף דאיכא נמי עשה דק"ש והרי כל הקורא ק"ש משעבר זמנו יש לו שכר כקורא בתורה) משא"כ באכילה ודין ואינך דא"צ להפסיק (כמש"ר בהדיא בפ"י המשנה פ"ק דשבת) אלא אם פסק ה"ז משובח וכל זה בדאיכ' שהות מדכתב רבנו ואם הי' מתיירא שמא יעבור זמן ק"ש.

ובהכי ניחא לדרך רבנו קושיית התו' בד"ה מאי קושיא ולדעת רבנו אין חילוק בין התחיל בהיתר להתחיל באיסור וכן מוכח מדפריך הש"ס ורמינהו אם התחילו אין מפסיקין ולא משני שאני לולב דזמנו בצפרא והוי לעולם התחיל באיסור. ומ"ש הראב"ד ורמיזא נמי במס' ברכות ר"ל דשם דכ"א ספק קרא ק"ש חוזר וקורא משא"כ בס' התפלה.

ואני אומר דאין הנושאים שוין דאע"ג דספק דאורייתא לחומרא מ"מ כל שיש שהות א"צ להפסיק. ותו לפמש"ר פ"א מה' תפלה ה"א דתפלה פעם א' ביום דאורייתא ה"ל לאפלוגי בדידי' שאם לא התפלל מאומה באותו יום צריך להפסיק א"ו אף בדאורייתא אין מפסיקין בדאיכא שהות והא דהקורא בתורה מפסיק לק"ש אע"ג דאיכא שהות היינו משום דק"ש היינו ת"ת ותו לא מידי.

שם ה"ט כיצד ידקדק עיין בהשגות וכ"מ ולח"מ ודברי הראב"ד תמוהין דהנה רבנו למד זה ממימרא דראב"ח כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה וזהו שכ"ר לא ירפה החזק וכו' ר"ל דקדוק בדגשין ורפין ומש"ר ולא יניח הנד וכו' ר"ל שלא יקרא שוא נע בשוא נח (והרמ"ך הרגיש קצת) ומש"ר לפיכך עיין כ"מ א"נ כפשוטו כיון שצריך דקדוק באותיות בענין שיהיה למודו תם ולא יבליע.

ומש"ר וצריך להאריך עיין בהשגות וכוונת רבנו ברורה דידוע שהסגול תולדת הציורי וקמץ אבי הפתח כל שחוטף החית למטה תכופה לדלת נראה אי חד אע"ג שקורא האלף כדרכה ואינו מאריך בה. שם ה"י ומדקדק עי' בהשגות וכ"מ.

והנכון דודאי צריך שלא ישנה שום תנועה אף בלשון לעז דמשתנה המשמעות ואין לדבר אף לפני מלך ב"ו אלא בצחות. שם הי"ג ספק קרא ק"ש עכ"מ ועמ"ש פ"ג מה' מגילה ה"ה.

גם יש לחלק דשאני ברכות שופר ולולב דמברך אקב"ו ואם כבר יצא הוי ברכה לבטלה משא"כ ברכות ק"ש שהן שבח והודייה אין בו משום לא תשא ולא גרע מתפלת נדבה. פרק ג ה"ב וכל מי שקרא עיין בהשגות וכ"מ ולח"מ ורבנו סובר כי היכי דקי"ל בברכות דכ"ב דהמתפלל ומצא צואה חוזר הואיל שחטא ולא בדק בשוגג עפ"ד מה' תפלה ה"ט כ"ש שקונסין המזיד להתפלל תוך ד"א של מת וק"ש הוא ק"ו מתפלה שהיא דאורייתא ותו שאין בה משום ברכה לבטלה עמ"ש פ"ב הי"ג.

ותו דמאן יימר דליכא משום ריח רע תוך ד"א של מת ונקיט משום לועג לרש דאסור אפ"י חנטוהו וידוע שאין ריח. שם ה"ג בית הכסא עיין השגות ולח"מ ואפילו תימא דהרי"ף כהראב"ד הרא"ש הסכים לדברי רבנו מה גם דמצאנו הרבה בעיות דרבנן דקי"ל לחומרא וכ"ש בחזרת ק"ש כקורא בתורה.

ומש"ר חצר המרחץ עמ"ש פ"ו מהת"ת ה"ב ולענין הצ"ע של הלח"ם עמ"ש"ל ה"ה ומ"ש הכ"מ בשם ה"ר מנוח י"ל שאני מזוזה דבעינן בית עשוי לדירת כבוד עפ"ו מהס"ת. שם ה"ה דברים של חול עיין בהשגות ועכ"מ דמצאנו רחום בצדיק והוא ע"ד צדיק חונן ונותן.

מיהו בל"ז אין זה ראייה כ"כ דמ"מ שם תואר הוא כמו נאמן אפילו לא מצאנו במקרא רחום בהדיוט. ותו למה לא השיג הראב"ד על רבנו פ"י מה' יסודי התורה ה"ה.

אין זה אלא דהראב"ד סובר דגם שלום ודאי נמחק ואפ"ה אסרו עולא בבית המרחץ ומדמה הראב"ד רחום לשלום. וא"כ עדיפא ה"ל להראב"ד להקשות קושיית הכ"מ והלח"ם למה השמיט רבנו איסור שאילת שלום.

ובאמת נראה דרבנו הוקשה לו קושיית התוס' שבת דף יוד ע"ב ד"ה ומתרגמינן וסובר רבנו דהתרגום חולק על הא דעולא וס"ל דלאו השם גופו אקרי שלום (וכן ע"ד פסקו ***(פסקי)** הטעמים שמנוגן ויקרא לו ד' במאריך וטרחא משמע שהשם קרא את המזבח שלום או שאחר ההקרב' קרא השם שלום לגדעון) ופסק רבנו כדברי המתרגם (דתירוץ התוס' אינו מספיק דהמתרגם לא פירש כלל ויקרא בלשון קריאה אלא ופלה עלוהי קדם ה' דעביד ליה שלום וע"ש פרש"י) ולא אמרה הברייתא דאין שאלת שלום במרחץ משום איסור אלא דלאו אורח ארעא (ועיין חגיגה די"ב דגנזי שלום הן בערבות ובהדיא פליג ר"ל עליה דעולא ופסק רבנו כר"ל רבו דעולא) ועפ"ד מה' תפלין הכ"א (והב"ח א"ח סי' פ"ד דרך בדרכנו זה קצת) ודלא ככ"מ שתמה וכן הלח"מ הניח בצ"ע בפרקין ה"ג והנכון כמ"ש דהברייתא אמרה שאין מנימוס דרך ארץ לכבד זא"ז במקום שכלן ערומים ותו דאפ"י ברייתא מצינו לדחות מן התרגום שהוא בר"הק ותו דר"ל פליג כמ"ש.

שם ה"ו צואת האדם ובהשגות. אמנם גירסת רבנו כגי' דידן סוף פרק מי שמתו ריב"ח אומר מרחיקין מגללי בהמה ד"א רשבי"א ברכין ובלבד של חמור רחבא"א ובבא מן

הדרך כו' מרחיקין מצואת חזיר ד' אמות ומצואת הנמייה ד"א ומצואת התרנגולים ד"א וריב"א בשם ר"ח ובלבד באדומים ע"כ הרי דלא אידכר מי רגלי' דחמור אלא צואתו ומפרש רבנו ובלבד באדומים קאי אכולהו חזיר ונמיה ותרנגולים דדוקא צואה אדומה שלהן מסרחת וגבי חמור דוקא כשבא מן הדרך ונתייגע.

והנה אין השעור'י הללו מבוררין אם אדום כדמא או ככבדא וכן שיעור הבא מן הדרך אם דרך מועט או מרובה וכן בימות הגשמים אינו יגע כ"כ והעיקר תלוי כל שמסריח וזה נכלל במש"ר וכל צואה שריחה רע וכדמסיק רבא דכ"ה דאין מרחיקין מצואת בהמה אא"כ של כלב וחזיר ויש בתוכן עורות ובאינך לא פירש וכייל כל שהסרחון נרגש ועמש"ל הי"ב.

שם הי"א היתה צואה בגומא עיין השגות ולדרך הראב"ד קשה למה פסיקא לבעל הבעיא בנוגע דהא מלשון רבא אין הכרע דאיירי אפילו נוגע וה"ל למיבעי אף במגע אלא ודאי כמש"ר דדבוקה היינו נוגע ואינו מחניך טהור דלא כר"א ומש"ר צואה מועטת עיין בהשגות ויפה השיב המ"ע דזהו בכלל מש"ר עד שמתכסה.

שם הי"ב ריח רע עיין השגות ומ"ע וכן הוא גירסת הרי"ף וז"ל ורב חסדא אומר מרחיקין ד"א במקום שכלה הריח ע"כ ול"ג ממקום במ"ם וכן מסתבר דליכא מ"ד דבעינן הרחקה ד"א ממקום שכלה הריח דדוחק לאוקים מתני' דנקיט מרחיקין ד"א בדליכא ריח כלל (דאם למשל יש להן ריח חצי אמה הרי צריך להרחיק ד"א וחצי א"ו דרב הונא סובר דמרחיק ד"א ממקום העיקר וקורא חוץ לד"א ואינו חושש לריח אע"ג שיש לו עיקר ופליג ר"ח דהא דסגי בהרחקה ד"א היינו דוקא במקום שכלה הריח ואפילו כלה הריח בחצי אמה צריך הרחקה ד"א ממקום העיקר אבל כשלא כלה הריח אחר ד"א צריך להרחיק עד שיכלה (ולפ"ז גרסינן גם בבבביתא במקום ואי גרסינן בבבביתא במקום ה"ק דכל ריח רע שיש לו עיקר אע"ג שכלה מיד צריך להרחיק ד"א).

והיינו דבעי הש"ס אליבא דר"ח דת"כ בריח רע שאין לו עיקר אי שרי אפילו במקום הריח (אבל חוץ למקום הריח פסיקא ליה דשרי) וקפשיט לחומרא לענין ק"ש משא"כ לענין ד"ת החילוק בין שלו ושל חברו כדלקמן הי"ד (ואי כסברת הראב"ד דכשיש לו עיקר צריך ד"א ממקום שכלה חות דרגא כשאין לו עיקר ודאי אסור במקום הריח והבעיא אם צריך ד"א ממקום שכלה ריח ההפחה ואין זה משמעות הסוגיא) וכ"ש דניחא לגירסת מ"ע.

פרק ד ה"י קברו את המת. עיין השגות ובכ"מ ולח"מ דמוסב אמש"ר ואם לאו לא יתחילו כו' ואחר שיפטרו והר"א סובר דזה דוקא בפנימיים דהיינו הקרובים נקראים פנימיים אע"ג שעדיין לא עמדו בשורה ואין אנו יודעין מי הם הפנימיים דהראב"ד ס"ל דלעולם מעמידין את הקרובים בשורה פנימית וכן מצאתי בתורת האדם להרמב"ן דמ"ח בשם רב האי גאון וז"ל כך היה מנהגם כו' שורה ראשונה וכל קרוביו ורעיו ומכבדיו ביותר שורה אחרת שהן באהבתו ובכבודו פחות מעט ובשלישית שהן בכבודו פחות וה"פ הפנימית הרואה פני האבל שהם קרובים לו מן הכל ע"כ ואולם לדרך רבנו דבמצב ומעמד תלוי הדבר דדוקא הרואה פני האבל פטור מק"ש אע"ג דליכא שהות משא"כ

החיצונים חייבים בדליכא שהות אלא דאי איכא שהות כל העם לא יתחילו עד שיפטרו מהן ולא שייך פנימים טרם שעמדו בשורה.

שם ה"ז כל מי כו' עיין בהשגות שדעתו דכיון דבק"ש לאו שייך הזכרת ש"ש לבטלה רשאי להחמיר אע"ג דרשב"ג אוס' מפני יוהרא בז"הו שידוע שאין מכוונים שרי ועכ"מ ולח"מ והנכון בכוונת רבנו דכל הנך פטורים הנזכרים בפרק זה משום עוסק במצוה ודכוותיה רשאין להחמיר על עצמן חוץ החתן דלעיל ה"א ואונן דלעיל ה"ג (דמש"ה כ"ר לשון שאין דעתו פנוייה בחתן ואונן ולא באינך) וכן מבואר בירושלמי שאם רצה להחמיר אינו רשאי ועיין בברכות די"ז ע"ב בתו' ד"ה ואינו ופסק רבנו כמ"ד מפני שאין לו מי שישא משאו הילכך בחתן ואונן אינו רשאי להחמיר עד שתתיישב דעתו דאע"ג דכוונה מעכבא קיי"ל כל הראוי לבילה כו' והרי פסוק הראשון עכ"פ צריך כוונה ובברכות די"ו הסכת ושמע כו' הא בפרק ראשון והא בפ' שני וכמש"ר פ"ב ונתיישבה השגת הראב"ד.

הלכות תפלה פרק א ה"א מ"ע להתפלל עכ"מ והנכון דבעל קרי סגי בק"ש וברכותיה דיש בהן תפלה והאר עינינו כו' דיצא י"ח תפלה ד"ת דבהכי מתורץ כל קושיית הרמב"ן. שם ה"ה וכן תקנו הכ"מ נדחק למה לא פסק רבנו כמ"ד אבות תיקנום.

ולי כראה דכיון דקיי"ל ה"ו דתפלת ערבית רשות מכלל שהיא נגד אברים ופדרים שקרבין ביום וכן מוכח כמ"ד נגד תמידין מזמן מנחה גדולה וקטנה דלקמן פ"ג ה"ב עמ"ש שם. שם ה"ט תפלות אלו עיין בהשגות וכ"מ ועיין ט"ז א"ח סי' ק"ז.

ועלח"מ פ"י מה' תפלה ה"ו ובמ"ש שם. שם ה"י אין הצבור עיין בהשגות וכבר שקיל וטרי ה"ר יונה על הרי"ף בטעם מחלוק' רבנו והראב"ד.

פרק ב ה"ז ביה"כ כו' עיין נוסחי החתימו' בפ"ט ממסכת סופרים ובפסחים דק"ז. שם ה"ח ובעשתי עשר' עכ"מ ולח"מ ועמ"ש פ"י ה"ג.

פרק ג ה"א תפלה בזמנה עכ"מ ולח"מ ובאחרונים סי' פ"ט והנכון דודאי תקנו האבו' התפלות כמש"ר רפ"ט מה' מלכים ועיקר תקנת האבות היתה ערב ובקר וצהרים עיין פ"א ה"ו וברכות דל"א וכל קודם חצות נקרא בקר ומן הצהרים עד הערב הכל נקרא צהרים וכמ"ש המג"א דזמן תפלת המנחה מיד אחר חצות וערבית זמנו כל הלילה.

וכל זה לפי תקנת האבות. אמנם חז"ל אסמכינהו אקרבות כדמסיק ברכות דכ"ו ע"ב ומש"ה קי"ל כר' יהודה עד ד' שעות ובדיעבד לא יצא י"ח תפלה בזמנה (דהיינו בזמן תקנת חז"ל) אחר ד' שעות אבל יצא י"ח תקנ' אבות עד חצות משא"כ לאחר חצות אף ידי תקנת אבות לא יצא דשוב לא נקרא בקר אלא צהרים ולא מבעיא הזיד דאין תשלומין אלא אפי' טעה דמשלים (דוקא בשעת תפלת מנחה כמ"ש הרשב"א) אין לו על ההשלמה שכר תפלה ואפי' שכר תפלה שלא בזמנה כפי תקנת אבות) זולת דההשלמה מכפרת על שגגתו ובהזיד הוי מעוות לא יוכל לתקון העון.

שם ה"ד שעה ורביע עכ"מ ובלח"מ בפרקין ה"ב באריכות. ובפי' המשנה לרבנו מבואר דמפרש הא דאמרו בגמ' דעבד כמר עבד היינו דוקא בדיעב' יצא ידי תפלת מנחה בזמנה מפלג המנחה ולמעלה אבל אפי' לר"י אין זמן תפלת ערבית קודם לילה (וכמו שמשש

שעות עד שש ומחצה אינו זמן מנחה ה"ה מפלג המנחה עד ערב אינו זמן ערבית) ודוקא בע"ש ומ"ש יוצא ידי תפלה בזמנה הואיל שמזכיר קידוש היום בכניסה ויציאה וכמש"רל ה"ז (ועלח"מ פ"ז מה' תפלה הי"ח) וגם שם מתפרש דוקא לצורך ובשעת הדחק שנזדמן לו כוס וכמ"ש הכ"מ ה"ז בשם ה"ר מנוח וזה מבואר להמסתכל בלשון פ"ה המשנה הילכך יש להזהר בתפלת ערבית בזמנו וע' פכ"ט מה' שבת הי"א.

שם ה"ז המתפלל עיין בהשגות וכ"מ ולח"מ והנראה מדעת רבנו דדוקא של ע"ש להקדים קבלת שבת כמ"ש הלח"ם (או של מ"ש ולצורך כוס) הואיל דמזכיר קידוש והבדלה כמ"ש ה"ד משא"כ בחול מודה רבנו דאסור להקדים כמ"ש ואע"ג דתפלת ערבית רשות ואין לו קבע ראוי לסמוך גאולה לתפלה. שם ה"י טעה עיין בהשגות ומ"ל ובברכות דכ"ו עד חצות כו' ומשני כלה יומא מצלי ואזיל משמע דמשעבר היום אין תשלומין לתפלת שחרית.

שם הי"א היו לפניו עלח"ם ודבריו דחוקי' דודאי כל שבע אין לחוש ביה"כ וזמן מוסף היא לכתחלה כנ"ל ה"ה אך לאחר שבע חשוב פושע ומקרי דיעבד למוסף ולכתחלה למנחה ובהכי איירי רבנו והיינו דקאמר כדי שלא יטעו לומר דאף תוך שעה שביעית ר"ל בשש ומחצה יקדימו מנחה. פרק ד ה"ג שחרית ע' השגות ומ"ע וכ"מ וע' שבת ד"ג דלשון בשביל קונו משמע כפי רבנו ומשום הכון.

שם ה"ד וב"ד שעמדו אח"כ עכ"מ והנה לכאורה נראה דעת רבנו דעזרא גזר רק לד"ת וב"ד שלאחריו לק"ש ותפלה ובפ' מרובה מבואר דעזרא גזר לד"ת (וה טעם מבואר בברכות דכ"ב שלא יהיו מצויין ת"ח אצל נשותיהם כתרנגולי' וי"ל מש"ה דוקא לתור' דעונת ת"ח משבת לשבת משא"כ לק"ש ותפלה לא גזר עזרא משום ביטול עונה לטיילין עיין פ"ד מה' אישות ה"א וב"ד שלאחריו גזרו אף על ע"ה משום האי טעמא גופא שלא יהיו מצויים כמ"ש ה"ה.

דבזה מתורץ מה שנדחק הרשב"א בחי' ברכות אהא דמשני הש"ס ה"ק מה טיבן במ' סאה דאין זה תירוץ אהא דפריך דהא ריב"ל סובר דבעל קרי אסור בד"ת ע"ש. ולפמ"ש י"ל דריב"ל סובר דב"ק אסור בד"ת דאורייתא ולא בתפלה וק"ש.

ולזה פריך כיון דלד"ת אסור מדאורייתא בדין הוא שיהיה אסור בק"ש ותפלה מד"ס. ושפיר משני ה"ק מה טיבן במ' סאה כיון דאין ק"ש ותפלה דאורייתא.

ומינה דלדידן טבילת בעל קרי לד"ת תקנת עזרא י"ל דלק"ש ותפלה לא גזר כלל) מיהו כל זה אינו דודאי ק"ש בכלל ד"ת (וא"כ דבל"ז יש ביטול עונה לטיילין מחמת ק"ש למה לא גזר אף לתפלה) ותו דמשני עזרא תיקן טבילה לבריא (ומדלא קאמר עזרא תיקן לד"ת ואתו רבנן והתקינו לק"ש ותפלה) משמע דתקנת עזרא אפילו לק"ש ותפלה ועיין במעשה רוקח בשם פ"ח א"ח.

והנכון דרבנו הוציא דבריו מהירושלמי וז"ל אר"ח בר ור' כל עצמן לא התקינו טבילה זאת אלא מפני תלמוד שאם אתה אומר לו שהוא מותר אף הוא אומר אני אלך ואעשה צרכי ובא ושונה ומתוך שאתה אומר לו אסור הוא בא ושונה כל צרכו ע"כ וסובר רבנו דהיינו טעמא דעזרא דזה שייך רק בד"ת דכתיב והגית בו יומם ולילה וחוששין לביטול

(משא"כ בק"ש ותפלה דלא חש עזרא כלל לשלא יהו מצויים אצל נשותיהן) והב"ד שלאחריהן גזרו אף לתפלה משום שלא יהיו מצויים אצל נשותיהן ותפס רבנו דרך הירושלמי (ובד"ו ישן ל"ג ת"ח אלא שלא יהיו מצויים) גם לדרך הבבלי י"ל עזרא לא תיקן טבילת מ' סאה לתפלה אפי' להוציא אחרים רבים וכדמסיק הש"ס אהא דטבל רמי בר חמא להוציא רבים ולית הלכתא כוותיה וסובר רבנו כפרש"י ותו' הראשון ומדנקיט סתם ולית הלכתא משמע דאפי' בבריא המרגיל להוציא אחרים סגי בט' קבין וא"כ קשה הלכתא אהלכתא דרבא בסוף הסוגיא דידן אמר הלכתא בריא או חולה המרגיל במ' סאה ובריא לאונסו ט' קבין ותולה לאונסו פטור.

אלא ודאי דרבא איירי מתקנת עזרא לד"ת דעזרא לא תיקן נתינה כלל רק טבילה לד"ת במרגיל וב"ד שאחריו גזרו נתינה בבריא לאונסו לד"ת וכלה סוגייתא קמייתא לד"ת והיינו דאמר ונחזי עזרא האיך תיקן. וסוגייתא שנייה מן ת"ר בעל קרי איירי לתפלה ולר' יהודה ות"ק תקנו טבילה לתפלה כדי שלא יהיו מצויים אצל נשותיהם ולרמי בר חמא צריך טבילה להוציא אחרים והיינו דקאמר ולית הלכתא אלא דלתפלה לעולם סגי בט' קבין וריב"ב ביטל לגמרי וא"צ לא טבילה ולא נתינה לת"ת ותפלה סגי בנט"י.

שם הי"א מי שגיהק עלח"מ והנכון לדרך רבנו דלא מפרש כפרש"י דפריך עיטוש עיטוש קשיא דעיטוש לעולם לאונסו די"ל גם בעיטוש יש מעצור לרוחו אלא דהוקשה לו כיון דאמרן שסימן רע הוא לו וניכר שהוא מכוער אין סברא שיארע לרבנו הקדוש אפילו לאונסו ולזה משני דאדרבה עיטוש מלמעלה לאונסו סימן יפה לו (אלא דלרצונו הוא מגונה) והא דמסיק הש"ס אלא רק ארק קשיא היינו משום דברק לא משכחת לאונסו דהא יכול לבולעו ובברייתא דהוי כרק לפני המלך ולזה משני דמבליעו בכסותו ומש"ה לאו חילק רבנו ברוק בין אונס לרצון ואפשר להעמיס דהיינו הא דאמרן וממשמש בבגדו שהיה ממשמש ברוק עד שנבלע בבגדו ובני הרב המאה"ג מ' חיים שי' אמר דידן ממשמש בבגדו הוא מש"ר לקמן פ"ה ה"ה ומתקן מלבושיו) והוא דחוק.

אע"ג דהסיום יש לפרש לדרך רבנו ענין העיטוף כדלקמן פ"ה ה"ה ולשון המימרא ממשמש בבגדו אבל לא היה מתעטף משמע דמישך שייכי אהדדי) עמש"ר פ"ג מה' ציצית הי"א דכפיהנראה זהו ענין עטוף בשעת תפלה שהזכיר רבנו פ"ה ה"ה שמתכסה בטלית גדול בשעת תפלה ועיין בתוס' והרי"ף כתב ואסור להתעטף ולהניח ידו על סנטרו כשהוא עומד בתפלה נראה דגריס אבל לא היה מתעטף ומניח ידו על סנטרו וכ"כ הערוך ערך סנטר ומפרש על סנטרו על צדו ועמ"ש פ"ה ה"ד ולא יניח ידו על חלציו ולפ"ז ה"ק שלא היה מעטף ידיו סביב גופו עד שיניח ידיו על צדו וזה נכון בכונת רבנו עמ"ש פ"ה מה' תפלה ה"ד.

שם הט"ו כוונת הלב עלח"מ שכתב ולא ידעתי למה לא הזכירו רבנו ואשתמיטתיה מש"ר פ"י מה' תפלה ה"א. פרק ה' ה"א שמונה דברים עלח"מ והנכון דאידי דנקט רבנו הנצרך לנקביו שהוא מדברים החופזין ומעכבין בדיעבד נקיט נמי גיהוק ופיהוק ותו דע"כ מעכבין לכתחלה אפילו בשעת הדחק.

שם ה"ג הי' עומד עלח"מ ולק"מ כיון דליכא תפלה בק"ק זולת תפלה קצרה של כ"ג
בי"הכ אין כאן מקומו ועמש"ר פ"ד מה' עיה"כ ה"א ודוק. שם ה"ד ולא יניח ידיו עמ"ש
פ"ד הי"א שזהו גי' הרי"ף ופי' העיטוף סיבוב הגוף בידי דגם כ"הג חשיב דרך גאוה.

וכפי הנראה שזהו ג"כ גירסת רש"י ומחולקים בפירושו ולשון כשהוא מפקק הוא תוספת
מאיזה מפרש. שם ה"ה באפונדתו בערוך פי' מלבוש התחתון בלא גלימא.

ומש"ר כשהן עטופין עמ"ש פ"ד הי"א. שם ה"ז לא יעמוד וכו' עיין בהשגות (ועיין
ברכות די"ו ע"א בתוס' ד"ה לפי) ועכ"מ מה שהעמיס בביאור ההשגות ולענ"ד הנכון
בכוונת ההשגות דמשיג ארישא וס"ל דכל שעומד ע"ג מטה וטורח לו לירד מותר
להתפלל במקום גבוה כדקיי"ל בפרקין ה"ח בראש הזית ורבנו סובר דבע"ה לעולם
יורד שאין דעתו מיושבת עפ"ב מהק"ש ה"ד.

שם ה"ט א"כ הי' חולה פי' וקשה עליו הדבור ה"ז מתפלל בלבו ולצדדין קאמר דכדי
לכוון לבו שרי בקול רם. שם הי"ד אדם חשוב ע' השגות ורבנו ס"ל מדמסיק ארחב"א
חזינא לי' לאביי ורבא דמצלי אלמא דהש"ס פליג על הירו' דאפילו יחיד צריך להטות
על צדו וכן דעת הרי"ף.

פרק ו ה"א אסור וכו' עלח"מ שנדחק ואין צורך דאפילו גרסינן ולא אמרן אלא דלא
רכיב חמרא שפיר השמיטו רבנו דלעבור משמעותו ברגליו ותו דכל שרכוב על החמור
עדיף מנושא משוי דהכל רואין שהולך לדרך בצרכיו (והא דבב"ק ד"ח ולא רהיט ליתא
בגירסת הרי"ף וכמ"ש הכ"מ ועיין ברכות דס"א דשם לא גרסינן בי כנישתא אחריתא)
שם ה"ד אינו סועד עכ"מ ובמעשה רוקח דסעודה ממש אסור סמוך למנחה גדולה
וסעודת עראי משהגיע זמן מנחה גדולה.

והנכון דפי' סמוך כל שלא יגמור מעשיו טרם הזמן ויכנוס קצת תוך זמן מנחה גדולה.
שם ה"ח בצרכי רבים עמ"ש פ"ב מהק"ש ה"ה.

שם ה"ט ראה נחשים עכ"מ ולח"מ ועמש"ר פי"א מה' שבת ה"ד. פרק ז ה"ד כשלושב
בש"ס גרסינן הסדר: הנותן לשכוי.

כי פתח עיניו פוקח עורים. מתיר אסורים.

מלביש ערומים. זוקף כפופים.

רוקע הארץ. כי מסגי המכין מצעדי גבר.

שעשה לי כל צרכי. אוזר ישראל.

עוטר ישראל. אמנם גי' הרי"ף ממש כגי' רבנו וסדרו.

שמע קול תרנגול שנתן לשכוי. כי לביש מלביש ערומים.

כי מכסי סדינא (להתעטף בציצית והוא ט"ס דמוכח וצ"ל) עוטר ישראל (תדע דלא
הזכיר הרי"ף עוטר ישראל) כי מנח ידי' על עיני' פוקח עורים. (וזהו שכ"ר כשמעביר
ידיו) כי תריץ ויתיר מתיר אסורים.

כי נחת לארעא רוקע הארץ. כי קאים זוקף כפופים.

כי משי ידי' וכו' (ועיין ה"ו) כי אסר המייני' אוזר ישראל. כי סיים מסאני' שעשה לי כל צרכי.

כי מהלך המכין מצעדי גבר. ועיין ברא"ש שגירסתו משונה וג' רבנו והרי"ף דווקנית דכששומע קול תרנגול נעור משנתו ואח"כ לובש חלוקו וצונף ראשו ומקנח עיניו ויושב על המטה ואח"כ מוריד רגליו עג"ק ועומד ונוטל ידיו ואח"כ חוגר אזור ונועל מנעלים ואח"כ הולך לעשות צרכיו ודלא כמ"ש הלח"מ בפרקין ה"ג דלפי ג' הרי"ף הכל בסדר הש"ס.

שם ה"ו שלא עשני אשה עלח"מ ובירושלמי פ' הרואה בור קודם לאשה וכן גריס הרי"ף במנחות הובא בפ' הרואה (ועמ"ש פ"ב מהע"ז ה"ב) וליישב דברי רבנו כ' מעשה רוקח דעבד עדיף מאשה שבא לכלל מצות ע"י שחרור. שם ה"ח בי"הכ ובהשגות ויפה כ' הכ"מ דלפמ"ש ה"ד מברכין כמה ברכות קודם נט"י ע"י מה שמנקה ידיו.

שם ה"ו מפרי זה עלח"מ שנדחק בחנם דפי' מפרי זה מפרי פלוני דמש"ה שינה מירק לפרי. שם ה"ז ומדלג קדושה עכ"מ וע' פ"ח ה"ה ובמ"ש שם.

שם ה"ח וסומך גאולה עלח"מ ועמ"ש פ"ג מה' תפלה ה"ד. פרק ח ה"א נשמעת עכ"מ ולח"מ והנכון בכוונת רבנו שאפילו מתפלל עם הצבור בביתו אין תפלתו נשמעת בכל עת אא"כ מתפלל עם הצבור בבה"כ והיינו דמסיק לקמן ה"ג דבה"מ גדול מב"הכ ועיין הגהות מי"י.

שם ה"ה וכן לא וכו' עיין השגות ובמ"ע וכן מבואר בפ' המשנה לרבנו וכ"כ הר"ן בשם הגאונים ועיין בארוך ערך פרס ועמ"ש פ"א מה' ברכות ה"ח. שם ה"ט ש"ץ עלחו"מ והכ"מ יישב בטוב וענ"י ** (ועב"י) ** סי' תקצ"א.

שם ה"א אבל פורס עלח"מ וכ"מ והנה ברישא תנן המפטיר בנביא הוא פורס שמע והוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו. ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו ובירושלמי לא צורכה די לא הפורס את שמע הוא עובר לפני התיבה הוא נושא את כפיו. ריבז"א כדי לזרזו. ואם ה' קטן וכו' והא דתנינן קטן לא יפרוס את שמע.

אר"י כאן כשהביא ב' שערות כאן כשלא הביא ב' שערות ע"כ מבואר מזה אע"ג שהתקנה שהמפטיר עושה שלשתן כדי לזרזו (שיהי' זריזין להפטיר בנביא כיון שהמפטיר זוכה בשלשתן) מ"מ כשהוא קטן שלא נתמלא זקנו אע"ג שהביא ב' שערות פורס את שמע ואביו או רבו עוברין לפני התיבה ולא הוא אלמא דלא יעבור לפני התיבה אפילו דרך עראי בשעת שמפטיר ודלא כתירוץ התו' עיין מס' סופרים ולקושיית התו' צ"ל דזו ואצ"ל זו קתני אידי דנקיט שלשתן ברישא.

שם ה"ב שכתפיו מגולות ע' בערוך ערך פחה הוכחה לפי' הרי"ף. פרק ט ה"א ועונין אמן הלח"מ הניח בצ"ע ולק"מ דכוונת רבנו שצריך הש"ץ להמתין עד שיכלה אמן מפי הציבור ע"ד מש"ר פ"ד ה"ג וה"ה וזהו שכ"ר ואח"כ אומר ברכו דזהו עיקר כוונתו.

שם ה"ג עמ"ש פי"א ה"ג. פרק י ה"ב והוא שלא טעה בג"ר עכ"מ ולח"מ: והנראה דרבנו חולק על הש"ע סי' קכ"ד ס"ב בשם הכלבו דש"ץ שנכנס לב"ה ומצא ציבור שהתפללו מתפלל בקול רם וא"צ להתפלל בלחש.

ורבנו ס"ל דדוקא מי שאינו בקי הוא דיוצא י"ח תפלה בשמיעתו תפלת הש"ץ (אע"ג דנוסח ברכה שלישיית של ש"ץ משונה משל יחיד כמש"ר בסדר התפלה שאני אינו בקי דתחלת תקח"זל היתה שיתפלל הש"ץ סדר קדושה וכל החזרה כדי להוציא את שאינו בקי) משא"כ בש"ץ שהרי הוא בקי וחייב בתפלת לחש ושיאמר נוסח אתה קדוש אינו יוצא י"ח ברכה שלישיית כשמתפלל בקול רם סדר קדושה ואע"ג דקיי"ל פ"א מהק"ש ה"ח דהכל הולך אחר החיתום הרי כ' שם הכ"מ דדוקא דפתח בא"י יוצר אור אשר בדברו מעריב ערבים משא"כ כשמשנה כל הפתיח' לא יצא דאף בתר עיקר הברכה אזלינן עמ"ש ח"א פ"ח מה' ברכות הי"א ואפילו למ"ד יצא היינו דוקא דיעבד) ואחר הצעה זאת יומתק דשפיר קאמר רבנו דכל שטעה הש"ץ בג' ראשונות אפילו סיים תפלתו צריך לחזור להתפלל ג"ר בנוסח אתה קדוש כתיקונו ובתפלת לחש) ואח"כ יתפלל וזהו אמת נכון בכוונת רבנו אע"ג שלא קדמני אדם בזה (ובבואי לק"ק קושטא רבתי וראיתי שע"פ רוב מתפללים עם הש"ץ בקול רק פעם א' הייתי חושש דעיר גדולה לאלקים כזו וכמה גאוני ארץ רבניה וחכמיה איך לא השגיחו שאין הבקיאים יוצאין י"ק בזה.

שוב ראיתי שהש"ץ בקול רם אחר שגומר הקדושה אינו אומר לדור ודור כמנהג אשכנז אלא אומר אתה קדוש וכו' והא המיי' בסדר תפלה כ' נוסח לדור ודור וכו' והספרדים שנגררים אחריו למה ישנו נוסח המיי'. אין זה אלא דמש"ר בסדר תפלה לדור ודור וכו' זה הי' בתחלה כשהיו העם מתפללין תפלת לחש) ואח"כ כשביטל רבנו תפלת לחש בכל ארצות המערב כנודע (מפני חילול השם בפני חשוכי ישמעאל שראו שהם מספרים זע"ז בשעת חזת חזרת הש"ץ ממילא הוכרח רבנו להנהיג שיאמר הש"ץ נוסח אתה קדוש שיצאו הבקיאים י"ק תפלת לחש וזה ברור ועיין מ"ש הי"ו ועמ"ש פ"א מה' ברכות ה"ו. שם ה"ג ושהה שעה עכ"מ ולח"מ. והנכון דשעה זו (אינה חלק ד"ד ממע"ל אלא) ר"ל משך זמן שהש"ץ עומד ומהרהר למידכר ומש"ה המתינו לשמואל זמן רב דכיון שהוא המתקן ודאי מידכר.

ומש"ר סרבן עיין בפ' המשנה לרבנו דמשמע דוקא השני אין להמנע יותר מדאי. אבל ראוי הוא שיסרב קצת מפני כבודו של ראשון משא"כ מי שמכבדין מתחלה להתפלל לא יסרהב כלל.

שם ה"ה האומר איני יורד עיין בהשגות והנה לשון המשנה אף בלבנים לא יעבור משמע כדעת רבנו דלדרך הראב"ד הל"ל מעבירין אותו. גם לפי הנראה מלשון רבנו בפרקין ה"ג דאפילו בטעה בברכת המינים דקיי"ל מעלין אותו נמי אין הפירוש להעבירו עולמית אלא מסלקין אותו מתפלה זו (ודלא כהר"ן) וכ"ש כאן שם ה"ו מי שהיה עומד ע' השגות. ומשמעות לשון הרי"ף כמקריב ב' תמידין בשחרית שעובר משום בל תוסיף וכו' אלמא דבערבית לא שייך בל תוסיף והבן. שם הי"ג עשרה ימים עיין השגות ובהגהות מיי' ובתוספות ברכות די"ב ע"א ד"ה והלכתא.

ומש"ר בעשתי עשרה י"ס גורסין בי"ב ותירץ הריב"ש לפי שיום הראשון שאומרין בו המלך המשפט הוא צ"ג שהש"ץ מוסיף בו עננו הוי השיבה ברכה י"ב. וי"מ בי"ב אמצעיות דברכת המינים ביבנה תקנו.

והרדב"ז שנ"ב הגיה בי"א. שם הט"ו לא הבדיל עלח"מ.

והרא"ש תירץ בשם רב האי ע"ש. והתירוץ רמוז במש"ר מפני שהקדימה וכו'.

שם הי"ו ועונה קדושה עכ"מ בשם ר' יונה. ולפמ"ש בפרקין ה"ב דוקא עונה (ולא חשיב הפסק) ואח"כ אומר אתה קדוש.

ומפרש רבנו דזהו שאמר ריב"ל אין יחיד אומר קדושה והבן. ומש"ר ואצ"ל בשאר הברכות הכ"מ נדחק והנכון כמ"ש הלח"מ א"נ באמצע ברכת הנהנין עיין מעשה רוקח.

א"נ ה"ק דאצ"ל שאסור להפסיק באמצע התפלה לומר עם הצבור שאר ברכה או לברך על התפלין או על אתרוג שנזדמן לו באמצע תפלה. פרק י"א ה"ג וכשמעמידין עכ"מ.

ועיין ב"ח ודו"פ סי' ק"ץ והנכון שהיכל הוא חדר קטן ברוח שמתפללין כנגדו (שהוא אצל בני אשכנז בכותל מזרחי ולפני החדר הזה פרוס פרוכת. והתיבה הוא כדמות ארון שפתחו למעלה או כדמות מגדל שקורין בל"א שאנ"ק) שפתחו מן הצד ומניחין התיבה עג"ק באמצע ההיכל לפני מן הפרכת לפני התיבה נפתחת כלפי הפרוכת (והתיבה זו מוציאין בימי התענית כמש"ר רפ"ד מה' תענית) והעובר לפני התיבה היינו הש"ץ בחזרת התפלה בקול רם עומד אצל הפרכת נכח התיבה משא"כ בשעת פריסת שמע שהיא לדעת רבנו ק"ש וברכותיה עומד במקומו שבבה"כ (ואינו עובר לפני התיבה) וזה ברור בכיאר התוספתא פ"ג דמגילה ובכוונת רבנו.

ומתורץ קושיית הכ"מ פ"ט ה"ג דה"ק אחר שיפסיע ויעמוד נכח התיבה אבל הפסיעות הם במקומו בב"ה. שם ה"ח קפנדריא עכ"מ והנכון דרבנו מפרש דלא כפרש"י אלא שהתנו מעיקרא שלא יתקדש השביל קב"ה כזו נלמד ממש"ר הי"ז.

שם ה"י בפתח עכ"מ ולק"מ דנקיט איסורי והדר היתרי ועמ"ש ה"ח. שם הי"ד אבל אם מכרו ס"ת עכ"מ ועיין פ"י מה' סת"מ ה"ב דלכתחלה אסור למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש ושם בכ"מ בשם ה"ר מנוח אך מ"ש הכ"מ דבשוין נמי אסור תמוה דבהדיא כ"ר לקמן הי"ז והי"ח לשון בה"כ אחר אלמא דבשוין שרי ודוקא בס"ת דלית לה עילוי הוא דבעי במגילה דכ"ז ע"א משא"כ באינך דאית להו עילוי והותרה מכירה לעילוי הותר נמי בשוין והא דנקטה המשנה בכלהו לשון דיעבד איידי דס"ת נקיט וכ"הג כ' הרשב"א בש"ש ע"ש.

ומ"ש הלח"מ ביישוב קושיית הב"י סי' קנ"ג אומר אני דהכל בהפך דהכלל הוא אין משנין מצדקה לצדקה דאי אתה יודע מתן שכרן של מצות אא"כ לפדיון שבויים דגמירי לן שהוא מצוה רבה. והכלל השני שאין מורידין בקדש וכ"ש שאין מוציאין מקדש לחול.

לזה פסק רבנו פ"ח מהמ"ע הי"א דכל שגבו מעות לצורך בנין ב"ה מותר לשנותן לכל דבר מצוה דרבנו גריס בב"ב ד"ג גבי זווי ומחתי מאי א"ל דלמא מתרמי מילי דמצוה

ויהבי להו דמי לבני ושרגי כו' זימנין מתרמי פדיון שבויים ויהבי להו. א"ה בנו נמי א"ל דירתא דאינשי לא מזבני וכמ"ש הב"ה י"ד סי' קצ"ב וט"ז א"ח סי' קנ"ג ועיין נ"י.

ודוקא גבו מעות דעדיין אין בהן קדושת ב"הכ ונמצא אין בו משום משנה קדושה למצוה הוא דשרי לשנות למצוה שהיא יתרה ממצות בנין ב"הכ כגון שאין להן שופר ולולב ויש להן בית דירה להתפלל בו הציבור. ואם קנו לבנים וקורות אע"ג דלא חייל עלייהו קדושת ב"הכ דחדתי כטווי לאריג דמי כמבואר במגילה דכ"ו ע"ב (והא דאסור להלוות לקמן ה"ך היינו בעתיקי) מ"מ כיון דמחזי כאלו חייל קדושה על האבנים וקורות אסור למכרן לשום דבר מצוה זולת למצוה רבה דפדיון שבויים שרי הואיל דבאמת הוי כטווי לארוג.

משא"כ לאחר שבנו דאיכא קדושת ב"הכ אסור לשנות מקדושה לחול ודלא כט"ז א"ח סי' קנ"ג וש"ך י"ד סי' רנ"ב שהאריכו בדחוקים דודאי אע"ג דפ"ש היא מצוה רבה מה בכך כיון שהוא קדש דמש"ה אין ב"הכ מטמא בנגעים האיך יפדו שבויים בדבר שאינו שלהן. ולמכור ב"הכ לקנות מטפחת ותיבה אם אין להן ב"הכ אחרת ויש להן מטפחת ותיבה אסור דאז מצות ב"הכ מרובה ואם שניהן שקולין דאית ליה תרווייהו ב"הכ ומטפחת או שאין לו ב"הכ (זולת בית דירה להתפלל בצבור) וגם אין לו מטפחת אז מותר דכל המקודש מחברו חשוב נמי עילוי במצוה ומש"ה משנין מקדש לקדושת עילוי דאיכא תרתי.

ובזה נתיישבה קושיית הרמ"ך דלקמן בכ"מ ה"טו דשפיר אפילו גבו מעות אסור לשנות ממטפחת לב"הכ דנהי דמעות לא נתקדשו ע"י גבייה אכתי מצות מטפחת מרובה ממצות ב"הכ ואין משנין ממצוה למצוה פחותה ועמש"ל הי"ז דזה ברור בס"ד. שם הט"ו וכן אם גבו עכ"מ בשם הרמ"ך ועמ"ש הי"ד ביישוב הצי"ע שלו.

ומש"ר וכל כלי ב"הכ כו' ופרכת ענין הארון הנזכר היינו התיבה דלעיל ה"ג וכמ"ש שם שמונח בהיכל דומיא דארון שהיה מונח בק"ק. והיינו הארון והמגדל שכ"ר פ"י מהס"ת ה"ד.

ואולם הכסת שהוזכר שם היא השלחן שעל הבימה (שעושין באשכנז באמצע ב"הכ וקורין אלמי"מרא) דהיינו כורסייא שבש"ס (והבימות שעומד עליהן הש"ץ ואוחז הס"ת יש לפרשו כמ"ש שם גם י"ל דהיינו רצפת האלמימרא (ועכ"מ ולח"מ והנראה דרבנו הוקשה לו דמימרי דרבא נראים כסותרין זא"ז דתחלה קאמרדכורסייא דהיינו השלחן חשיב תשמיש קדושה כמטפחת הואיל דזימנין מניחין עליו הס"ת בלי מטפחת והאיך הדר קאמר רבא דתיבותא דאירפט ועביד תיבותא זוטרא שרי כורסייא אסור אלמא דאלימ תיבה בקדושתה מכסא.

לזה מפרש רבנו דודאי לכתחלה ** (אין מניחין ס"ת) ** אין ס"ת ע"ג כסא עד שיפרוס מכסה תחתיו אלא דזימנין שנעתק המכסה ונמצא הס"ת נוגעת בשלחן מש"ה מחמירין בכסא דהוי כתשמיש קדושה לענין גניזה דחוששין דנגע בס"ת ערום והוי כמטפחת ומ"מ אסור לעשות מתיבה דארפט כסא דלמא לא נגעתו ס"ת ערום והוי הכסא רק קדושת ב"הכ דמש"ה לא כ' כאן רבנו דין הכסא אלא בפ"י מהס"ת לענין גניזה משא"כ דין

הפרכת כתבו רבנו כאן דמפרש שבודאי כורכין בו ומניחין אותו ע"ג הכסא והוי כמטפחת ודאי אף לקולא למכור תיבה ולקנות פרכת זה בתורת מטפחת והבן זה.

שם הי"ז ואם התנו עיין בהשגות ובכ"מ והנה עם היות שהראיות שהביא הכ"מ לדברי רבנו לקמן הי"ת טובות הנה מ"מ לכאורה פי' הראב"ד שהוא כפרש"י מוכרח בסוגי' דהא דקאמר רבא לא שנו מוסב על ענין שאין מורידין דמים מקדושתן הנזכר במשנה (דהא לא נזכר בסוגי' איסור תשמיש הלוקח שיהי' נופל עליו ל"ש דרבא) וכפרש"י אמנם הוקשה לרש"י סמיכות עובדא דרבינא וכלה סוגי' דהיתר תשמיש הלוקח מש"ה המתיק רש"י בלשונו לכלול גם פי' רבנו והא בהא תלייא והבן) אך ראיתי בפ' המשנה לרבנו דמייתי מלתא דרבא עלה מתני' דאין מוכרין ב"ה כו' הסיפא וז"ל והוא כשלא מכרו כו' אבל מכרוהו זקני המקום במעמד אנשי המקום יכולין למכור אפילו לעשות ממנו דירה לשתות בו יין תמיד ע"כ ולשון הש"ס משמע כפי' רבנו דנקיט למשתי ביה שיכרא ולדרך רש"י והראב"ד הל"ל בהו שהמעות לשון רבים.

ועיין בש"ס לרשב"א דהוקשה לי' דלשון המשנה בני העיר משמע במעמד כלם ואמאי אין מורידין בקדש הא אפילו למשתי שיכרא שרי ולדרך רבנו דל"ש דרבא קאי אסיפא ניחא דבסיפא נקיט אין מוכרין ולא נקיט בני העיר משא"כ ברישא אפילו במעמד כל בני העיר אין מורידין בקדש אא"כ התנו על מותר הדמים וכמש"ל הי"ח הכ"מ והטעם כמש"ל הי"ד דאסור לשנו' מתיבה לב"ה די' לה עילוי בקדושה ובמצוה הילכך נהי דלענין קדושה מהני תנאי בני העיר אכתי אין משנין דמי מצוה אלימתא לדמי מצוה קילתא וכמ"ש.

שם הי"ט וכן אם קבלו עכ"מ ושפיר קאמר דרבנו הוציא דין זה מהירושלמי אמנם מלתא דרב אשי נ"ל דמפרש רבנו דמתא מחסיא מפקא מכלל כפר ומכלל כרך עיין כתובות ד"ד וה"ק רב אשי דבה"כ ההיא לא נעשית ע"ד כל אנשי העולם כמש"ל הי"ו. ואע"ג דאתו לה מעלמא אינם באין לכאן להתפלל אלא שמתקבצים לכאן אדעתיה דידי ללמוד תורה ממני עיין שבת די"א וב"ב ד"ג ולעולם דבשל כרכים לא מהני קבלו עלייהו כיון שנעשו של כל ישראל כנ"ל הי"ו.

פרק י"ב ה"ח ולא ישהה בדילוג עמ"ש הי"ג. שם הי"ב מן ויאמר עכ"מ ובירושלמי איזהו מעשה עגל שני ר' סימון בשם ריב"ל מתשוב' שהשיב משה עד לשמחה בקמיהם חב"ש בשם רב מתשובה שהשיב אהרן את משה עד לשמחה בקמיהם.

ר"א בשם ר' בא ומחא ד' ית עמא על אשר עשו את העגל אשר עשה כו' ע"כ. פי' דריב"ל ס"ל כבבלי מן ויאמר עד וירא דהיינו עד ועד בכלל ורב פוחת פסוק ומתחיל מן ויאמר אהרן.

ור' בא מוסיף תרגומו דפסוק ויגוף ד' וכן לשון התוספתא ספ"ק דמגילה ועוד כתוב א' ויגוף ד' כו' ומכאן הוציאו פסוק ויגוף ועיין הי"ט. ועוד שם בתוספתא מעשה דוד ובת שבע לא נקרא ולא מתרגם ומיושב מה שנדחק הכ"מ שם הי"ג וכל המדלג עיין בהשגות והיה לו להשיג לעיל ה"ח ועכ"מ ות"ט.

והנכון דרבנו גריס כגרסת משנה ירושלמית עד כדי שלא יפסיק המתורגמן ו(ביו"ד ול"ג יפסוק בוי"ו) ונמצא פירושו כדי שלא יפסיק המתורגמן בשתיקה וכן מסתבר דלאיזה צורך ימהר טפי בדילוג כיון שצריך להמתין בקריאה עד שיסיים המתורגמן. שם הט"ו המפטיר בנביא כו' עיין בהשגות ובמ"ע כ' דיש במס' סופרים כנוסח רבנו ועיין ברכות דמ"ט דמסיק הש"ס אפילו פתח ברחם חותם בונה ירושלים וכ"כ רבנו בנוסח ט"ב.

וכן במס' סופרים הנוסח מצמיח קרן ישועה לעמו ישראל ורבנו כ' מגן דוד כפי המסקנא פסחים דף קי"ז דצלותא מצמיח קרן ישועה דאפטרותא מגן דוד. שם הי"ו ובימי התעניות הכ"מ הניח בצ"ע ובפרש"י מגילה ד"ל ע"ב ד"ה מצפרא כנופיא לפיכך אין פנאי בשחרית לקרות בתורה ורבנו מפרש כיון שעושין כנופיא מצפרא צריך לקרות בבקר מענין התענית וכמש"ר פי"ג מה' תפלה הי"ח שוב ראיתי מש"ר פ"ה מה' תענית ה"ה דבג' צומות הוא דקורין שחרית ומנחה ויחל ולפ"ז י"ל דמש"ר כאן בימי התעניות ר"ל הקבועים אבל בתעניות שגוזרין על הצרות מודה רבנו לרש"י דאין קורין בשחרית כלל אלא במנחה קורין ברכות וקללות וכן משמעות לשון רבנו ספ"א מה' תענית דאין קורין בהן בשחרית.

והא דפריך הש"ס ובתעניות ל"ל הפסקה משום דפסיקא ליה להש"ס דלא איירי מתני' בג' צומות אלא בתעניות שגוזרין מדתנן בתעניות ברכות וקללות ומש"ה הקשו דאין סברא לבטל פרשת השבוע בשביל תעניות שגוזרין ואין להן לגזור לבטל פרשת השבוע. אבל בג' צומות הקבועין שפיר קורין שחרית ויחל ודוחין פ' השבוע כשחלין בימים ב' וה'.

שם הכ"ג ענין אחד עכ"מ והנכון דרבנו מפרש דבעשור שבחומש הפקודים חשיב ענין א' עם אחרי מות ואך בעשור ואה"נ ה"ק התם תלתא גברי בתלתא ספרי ותרתי קאמר דהוי ג' עניינים וג' גברי והכא ענין א' ואדם א' והוכרח רבנו לחלק בכך דהא קי"ל הי"ז דצבור שלא היה בהם יודע לקרות אלא אחד קורא וחוזר וקורא וא"כ איך יעשה בר"ח טבת שחל בשבת א"ו בתלת ענייני קורא חד גברא בתלת ספרי ושאני יה"כ דחשיב חד עניינא.

פרק י"ג ה"ד והמפטיר קורא עכ"מ וכיון דהשביעי צריך לקרות בר"ח והמפטיר כופלו משמע לכאורה דאין להוסיף על הקוראין בשבת ר"ח כדי שתהיה פרשת ר"ח תוך ז' קרואים. מיהו מדכ"ר פי"ב מה' תפלה הי"ו דמוסיפין בי"ט מכלל דא"צ שיהיה פ' המוספין תוך מנין הקרואים ומותר להוסיף בשבת ר"ח ומ"מ קפיד רבנו שיהיה המשלים בשל ר"ח ומוסיפין ויכפול אותן המפטיר כדלקמן הט"ו שאומרין קדיש אחר המשלים ואם יפסיקו בקדיש שוב לא תהיה פרשת מוסף מן המנויים.

שם ה"ו שמנה פסוקים עיין בהשגות ודעתו כדעת ר"ת במנחות ד"ל ע"א ד"ה שמנה פסוקים גם הביא הראב"ד דעת ה"ר משלם שבתוס' שם. ובת"ח מס' ב"ב דט"ו דלשון יחיד קורא אותן משמע כפי רבנו הפך רבים ולדרך ר"ת הל"ל אחד קורא אותן.

ולי נראה דלדרך ר"ת הל"ל שמנה פסוקים אין מפסיקין בהן דומיא להא דתנן בקללות. והראיה שהביא הראב"ד מהירושלמי לא מכרעא דה"ג בירושלמי פ' בני העיר מ"ח ר"י

בר בון תומנתא פסוקיא אוחריא דמשנה תורה טעונין ברכה לפנייהם ולאחריהן בלא כן
אין הפותח והחותם בתורה מברך לפנייה ולאחריה ע"כ דה"ק דקשה אהא דתניא במס'
סופרים דשמנה פסוקים מברך לפנייהם ולאחריהן דפשיטא דכל העולין מברכין לפנייהן
ולאחריהן לפי המנהג דהאידינא כמבואר בש"ס פ' הקורא עומד.

ולא חש הירו' לתרץ כידוע דרך הירושלמי והתירוץ פשוט דקמ"ל דטעוני' ברכה אע"ג
דאשתנו ומה שהקשה הר"א הציבור להיכן הלכו יפה תירץ המ"ע. שם הי"ג וישראל
קורא ביום השלישי עכ"מ ובד"ו ישן הגי' קורא ביום הרביעי כגי' הג"מיי.

שם הי"ט נהגו העם דברי הכ"מ תמוהין מחמת ט"ס וכן צ"ל והם נו"ע אר"ק שד"ש ופי'
דשובה יש לומר בשבת שבין כפור לסכות והיינו ביש שתי שבתות בין ר"ה לסכות
אבל ברוב השנים כו' ע' במרדכי ותבין. שם הכ"א בין ראשונה ושנייה ר"ל ב"ו או ד"ד
או בין שנייה לשלישית זט"ו ופעמים כו' ובי"ו.

פרק י"ד ה"ג ומתחילין עכ"מ ומי דחקו לפרש כן ושפיר מתפרש שמתחילין יברכך
לאחר שמקריא להם הש"ץ וכמ"ר ה"ה ולאחר הברכה כדלקמן הי"ב. דמה שדקדק
הכ"מ לקמן ה"ה מדכתב רבנו פסוק שני או שלישי אין דקדוק זה מכריע דרבנו אורחא
דמלתא נקיט ואין דרך לטעות בין אמצע ובין התחלה.

שם ה"ה להקרות עכ"מ ודבריו אינם מוכרחין כמ"ל ה"ג. שם הי"י שמעון הצדיק המ"ע
הראה מקומו סוטה דמ"ט וליתא שם והכ"מ הניחו חלק וכני הרב המובהק מ' חיים הראה
מקומו במנחות דק"ט ע"ב וביומא דל"ב.

פרק ט"ו ה"ג וכהן שעבד עכ"מ והח"ץ שי"ג תירץ דבע"ז דנ"ב בעי כלים ששימשו
בבית חונו כו' כהנים הוא דקנסינהו כו' אלמא דכהן שוגג חמיר מכלים וכיון דפשט
הש"ס דכלים אסורים אע"ג דאנוסים נינהו ה"ה כהן אנוס ותו אנוס חמיר משוגג שהרי
עבר על מ"ע דקידוש השם במזיד. ומש"ר וכן כהן שהמיר עלח"מ דהיינו מודה בע"ז
ומה שתמה הכ"מ והניח בצ"ע אינו מובן עכ"מ פי"ט מה' ביאת מקדש הי"ג (והח"ץ כתב
דכוונת הכ"מ להקשות דמנ"ל לרבנו דבהמיר אפילו בשוגג לא מהני תשובה).

וה"ה דה"מ למפרך בה' ביאת מקדש אלא שסמך עצמו על מה שהניח בצ"ע בה' תפלה.
ומסיק הח"ץ דמשמע לרבנו מדסתם הש"ס בהשתחוה והודה מכלל דאיירי בין במזיד
בין בשוגג ולעניין קושיית הלח"ם תירץ דשפיר מצריך הש"ס באופן חזק דסד"א אף
זדון השתחוייה שרי ע"ש וזהו דוחק) ועשו"ת לחם רב שנדחק ליישב קושיות הלח"מ.

והנכון דאי ס"ד דבהשתחוה והודה בשוגג קרבנו ריח ניחוח הואיל שלא נעשה משרת
לע"ז א"כ ודאי ה"ה בהשתחוה והודה במזיד ושב מהני תשובה ולפ"ז בהכרח הא דקאמר
רב ששת והשתחוה והודה אין קרבנו ריח ניחוח היינו במזיד ולא שב וא"כ למה הוצרך
הש"ס לדחוק אליבא דר"ש דהא דתניא כהן שעבד ע"ז ושב היינו בשוחט בשוגג ושב
מעיקרא ה"ל לאוקים הך ברייתא אליבא דר"ש בכהן שעבד ע"ז היינו שהשתחוה והודה
במזיד ומהני תשובה.

א"ו מדלא אוקים הש"ס הכי מכלל דפסיקא להו אליבא דר"ש דלא מהני תשובה
בהשתחוה והודה במזיד וא"כ מוכרח נמי דאפילו בשוגג אין קרבנו ריח ניחוח כפי פסק

רבנו ועיין רלב"ח ש"ג. שם ה"ד והיין כיצד עכ"מ ובלח"מ ועמ"ש פ"א מה' ביאת המקדש ה"א וה"ב.

ונ"כ קיל מהוראה וגם מומין אין פוסלין בנ"כ זול' בפניו וידיו ורגליו שמסתכלין בו כנ"ל ה"ב. שם ה"ח והעומדין עכ"מ והנכון שהבעייתא בצדדין ממש שכנגד גופן והיינו צדדין שבפניו עפ"י מה' פרה ה"ז.

שם הי"ב ג' עשה עכ"מ ובמנין המצות שרש ט' כ"ר ולא יתפשט ** (יתטפש). ** א' ממוני המצות שיאמ' ברכת כהנים ג' מ"ע ציצית ה' ותפילין ח' ובזה א"צ למה שנדחק הכ"מ הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק א ה"ב וכן ס"ת שחיסר אפי' אות א' הכ"מ נדחק מהך דגיטין ד"ס ועפ"י מה' תפלה הכ"ג ובכ"מ שם.

וגם יש סברא דחסר יריעה לא מקרי כ"כ חסר במלתייהו כמו חסרון אות א' דמה שנכתב הוא בפסול. שם ה"ד כיצד מעשה הדיו כ' המ"ע קבלה היתה בידו ואני אומר גמ' ערוכה היא שבת דף כ"ג ע"א ואריב"ל כל השמנים יפים לדיו ושמן זית מן המובחר איבעיא להו לגבל או לעשן.

ת"ש דתני ר"ש בר זוטרי כל השמנים יפים לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן. ר"ש בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפים לדיו ושמן זית מן המובחר.

א"ר הונא כל השרפים יפין לדיו ושרף קטף יפה מכלם ע"כ. ומפרש רבנו דבר זוטרי ובר זוטרא פליגי בתרתי דבר זוטרי תני בין לגבל ובין לעשן ובר זוטרא דתני כל העשנים ס"ל רק לעשן אבל לגבל לא וכדמסיק רב הונא דכל השרפין יפין לדיו דהיינו לגבל.

שנית דבר זוטרי נקיט כל השמנים משמע דוקא עשן שמנים אבל עשן זפת ושעוה הפסולים לנר שבת אין יפין לדיו משא"כ לבר זוטרא דנקיט כל העשנים משמע אפילו זפת ושעוה כשר לעשן ורבנו פסק כבר זוטרא דר"ה ס"ל כוותיה דלעשן כשר אפילו עשן זפת ושעוה ולגבל בעינן שרפים. ומש"ר ובמעט דבש משום דס"ל דאינו מתגבל בשרפים בלי דבש עמש"ר פ"ו מהט"א ה"ד נחיל דבש כו' הניצוק שלהן חיבור כו' מפני שיש להן ריר והרי הן נמשכין כדבק משא"כ בשאר אוכלין ומשקין ע"ש ותו עמש"ר פ"ב מה' מקואות ה"ב הדבש והדיו כו' ושרף התות כו' יבשים חוצצין לחין אין חוצצין ושאר כל השרפים בין לחין בין יבשין חוצצין ע"כ והוקשה לרבנו דכיון שהדיו גובלין בכל השרפים אמאי דיו לחה אינו חוצץ אלא ודאי מפני תערובת הדבש שאין דבש לח חוצץ.

גם אפשר שמצא רבנו מפורש בשום מקום דין תערובת הדבש. ומש"ר ומייבשין הוא מהך דנדה ד"כ דפאלי קורטא דדיותא.

ומש"ר שורהו בפ"ק דשבת אין שורין דיו כו'. ומש"ר במי עפצא וקנקנתום עמ"ש פ"ב מה' מגילה ה"ט.

שם ה"ה אם כן עכ"מ והנכון דדוקא באזכרו' יגנוזו שאין לו תקנה ע"י מחיקה. שם ה"ט למעט דוכסוסטוס עכ"מ והנכון דלפי המסקנא שפיר מתוקם הך דתני דבי מנשה במזוזה

אבל ס"ת על דוכסוטוס פסול בדיעבד כפשטו' לשון רבנו ולשון מס' סופרים ודלא כתמיהת הר"ן.

שם הי"א ומזוזה עכ"מ והגהות מי". ובתו' מנחות דמ"ב ע"ב ד"ה תפילין הראו מקום מוצא לפסק רבנו ע"ש.

שם הי"ו אבל מקצת השם. הנה רבנו פסק כאן כר"ש שזורי וכן בפ"א מה' תרומות ה"ח. ולא פסק כר"ש שזורי בשידה ויין עפ"ג מה' כלים ה"ד ופ"ט מה' ט"א ה"א ושם בכ"מ וכן בבן פקוע' פסק דלא כרש"ש בפ"ה מהמ"א ועיין מנחות ד"ל וחולין דע"ה ובהכרח הא דקאמר רב אשי הלכה כרש"ש במסוכן ובת"מ של דמאי לאו דוקא עשו"ת פני יהושע חלק י"ד ש"ה. ועמש"ר פ"א מה' מקואות ה"ו שטובל והולך מתחלת הלילה עד הע"ש והשמיט פלוגתא דר"ש ורבנן שבביצה די"ט ע"א בטבילה בה"ש בחול וצ"ל טעם להשמיטה זו ועשו"ת ב"ח שקי"ג ועמ"ש פ"ו מה' יסודי התורה ה"ו.

שם הי"ט בכתב אשורית עכ"מ שנגרר אחר פרש"י אמנם כוונת רבנו דהן כתב יוני והן הלשון נשתקעו וכמש"ר בפ"ה המשנה בין בכתב בין בלשון. פרק ב ה"ט פרשה ראשונה עמ"ש ח"א.

פרק ג ה"ה כיצד סדר הפרשיות ובהשגות וכ"מ ועשו"ת מנחם עזריה באריכות. ועיין בכ"מ התשובה לחכמי לונל ועכ"מ פ"א מה' תפילין ה"ו ולפ"ז מדוקדק לשון במקום שער ולשון במקום בשר כי במקום שנחלק אינו חלק.

שם ה"ז גולל עיין הג"מי ועכ"מ פ"ב מה' תפילין ה"א. שם הי"ד כעין הקציעה רבנו מפרש כן הא דמנחות דל"ד אין קושרין אותן אלא במינן ודלא כפרש"י.

פרק ד ה"ב ונמצא כו' על לבבך בברכות די"ג מפיק ר"י מושמתם וגו' על לבבכם ובבית יעקב שע"א האריך בזה. שם ה"ה ברכה א' עמ"ל שהניח בצ"ע על הרא"ש ולק"מ דשפיר קאמר שלא יפסיק בכריכת הרצועה של יד דברכת להניח קאי גם על של ראש ואם יפסיק יהיה צריך לברך שתיים על של ראש.

שם ה"י וימים טובים עכ"מ שסותר ד"ע פ"ו מה' י"ט הי"ג ע"ש ודבריו שבכאן עיקר בכוונת רבנו. שם ה"ט"ו גוף נקי עכ"מ שנדחק ובנוסחאות דידן גרסינן גם בשבת דק"ל מ"ט אמר אביי שלא יפיח בהן ותו דהתוספות המה מפרשים מלתא דאביי שיוכל לעצור עצמו שלא יפיח משום דהוקשה להו דאטו אביי מתיר לישן בתפילין וכמ"ש תוספות סוכה דכ"ו ע"א בתוספות ד"ה אבל ואין זה דעת רבנו מדכתב שיזהר שלא תצא ממנו הרוח ולא כתב שיוכל ליזהר אלמא דמפרש מלתא דאביי כפשטו דאביי מתיר לישן בהן עראי ואין חוששין שירדם דאין קושיי' התו' סוכה מכרחת די"ל דסובר אביי דהך ברייתא דלא קבע ולא עראי פליג אאידיך ברייתא דישן בהן עראי ודלא כמסקנת הש"ס ופסק אביי כברייתא דישן שינת עראי דאתאן כחכמים וא"כ אדרבה פסק רבנו כרבא דרבא לשטתו דס"ל אין קבע לשינה מש"ה אסור לישן בתפילין עראי שלא בקביעות שמא ירדם ויפיח או משום היסח הדעת כנ"ל הי"ג והך ברייתא דבין קבע ובין עראי אסור מתוקמא בדמנחא ארישא כמ"ש הגהות מי"י בסמוך הי"ו ודלא כפרש"י בסוכה דמ"א ע"א בד"ה לא יישן בהן לא קבע ולא עראי שמא יפלו מידו כדאוקימנן בהישן

דכ"ו בדנקיט ליה בידו (ומהתימה על פרש"י ברכות דכ"ג ע"ב ד"ה ולא ישן בהן שמא יפיח שסותר דברי עצמו דהא היינו הך ברייתא שבסוכה דמ"א ומדקתני לא קבע ולא עראי מכלל דאיירי בדנקיט בידיה כדפרש"י בסוכה דכ"ג והטעם שמא יפלו ובדנקיט בידו לא שייך שמא יפיח וצ"ע רב) אמנם רבנו מפרש כמ"ש הגהות מי"א וכפרש"י ברכות דכ"ג וכמ"ש בסמוך הי"ו.

שם הי"ו היו תפילין כרוכין בידו ע' בהשגות ובהגהות מי"א. ומה שסיים הראב"ד והכי איתא בגמ' בפ"י נהפוך הוא דלשון בהן משמע שלובש התפילין כמ"ש הגהות מי"א ודלא כפירש"י סוכה דמ"א שהוא פירוש הראב"ד.

גם פרש"י דפריס סודרא עליה ומונח תחת מראשותיו אין זה משמעות לשון ישן אדם בתפילין. אלא רבנו מפרש כפרש"י ברכות דכ"ג דהך ברייתא לא קבע ולא עראי מתוקמא במנח בראשו ובזרועו וכן משמעות סוגיא דשבת דמ"ט תפילין צריכין גוף נקי אביי אמר שמא יפיח ורבא אמר שמא יישן אלמא דרבא אוסר שינה וכמש"ל הט"ו ורש"י נשמר שם מזה דה"ק רבא דכל שיכול להעמיד עצמו משינה ודאי יוכל להשמר מפיתה אלא דחוששין שירדם ויפיח או יראה קרי והתוספות חלוקין עליו וכתבו בד"ה שלא יישן דטעמא דרבא משום היסח הדעת וכ"כ שם בד"ה אביי דודאי מודה אביי דאסור לישן בהן כדתניא בהישן דכ"ו דאסור לישן בתפילין אפילו שינת עראי הרי דמפרש ברייתא דאפילו עראי בדמנח' ארישא כפי' רבנו וכן כתב הרשב"א בש"ש שבת דמ"ט דפי' סוגיא דסוכה דכ"ו דהיכא דמנח' ארישא אסור אפילו שינת עראי ע"ש ובהכרח מדנקט ולא יישן בהן קבע ועראי דלשון בהן משמע שלבוש תפילין ואינו מוסב ארישא לא יאחז ולא קאי אס"ת רק אתפילין ובמציעתא ולא ישתין בהן מים ל"ג בהן כפי' גירסא דידן (דא"כ דגרסינן בהן אינו מוסב ארישא ומאי האי דקאמר ר"ש לית הלכתא כהא מתני' דב"ש היא דאי ב"ה השתא בה"כ קבוע שרי כו' ופרש"י דס"ל אוחזן בידו ונכנס וקשה אכתי לא אשכחן דשרי ב"ה להשתין כשהן בראשו וזרועו) אלא הגירסא ולא ישתין מים ולא יישן בהן כו' כמ"ש הגהות מי"א דשפיר הך מציעתא מוסב ארישא דלא ואחזו (ושפיר פריך הש"ס) והך ברייתא דעראי ודלא קבע בדפריס סודרא כנ"ל הט"ו והתנה רבנו שאין אשתו עמו משום חשש קרי.

והך ברייתא דאפילו קבע בדנקיט בידו והתנה רבנו מדעתו דבעינן כרוכין משום שלא יפלו ודלא כמו שנדחק הכ"מ לחלק בין לשון כרוכים בידו ובין לשון לא יאחז דודאי אין הבדל בין דנקיט בידו ובין לא יאחז אלא שזהו לה"ק וזה תרגום והנכון כמ"ש ועמ"ש הי"ח. שם הי"ז היה לבוש עכ"מ שתמה על השמטת רבנו והרא"ש, ולק"מ דרב ששת לשטתו דמקיל בבה"כ עראי אבל אנן קי"ל דאדרבה בבה"כ עראי יש לחוש טפי לניצוצות כדלקמן הי"ח.

שם הי"ח בד"א עיין בהשגות וכ"מ. ואין הכרע דאע"ג דנראה לדעת רבנו דאסור להשתין אפילו בבה"כ עראי כשתפילין בראשו (ודלא כמ"ש הג"מ מי"א) והטעם משום ניצוצות דכיון דחייב אדם למשמש בתפילין תמיד חוששין שיגע בהן בעוד ידיו טמאות (ולדעת הרשב"א ברכות בשביל והיה מחניך קדוש דודאי נגד העמוד דאורייתא ומ"מ

שפיר בעי הש"ס בבה"כ קבוע דלא שייך ניצוצות ואוסר רבא אפילו בקבוע משום שמא
יפנה או שמא יפיח וכ"ש בב"ה עראי דאיכא חשש ניצוצות.

ואע"ג דדעת תוס' ברכות דכ"ג ד"ה חיישינן כדעת הראב"ד מ"מ שפיר י"ל כדעת רבנו
וכדמייתי הכ"מ ראייה דחוששין להפחה וכ"כ ריא"ז על הרי"ף ע"ש (ועכ"מ הי"ו
ולפ"מ כאן מודה רב דחיישינן שמא יפית אלא דפליג דחוששין אף לשמא יישן) ועמ"ש
הט"ו והי"ו והי"ז ועמ"ש"ל הי"ט. שם הי"ט היה לבוש עיין בהשגות דמפרש כפרש"י
ולדרך רבנו לא התירו להכניסן בבגדו בידו אא"כ כל שישעוד שהות ביום להניחן וכדי
שיחזור ויקיים מצות תפילין תכף משא"כ לעת ערב או בלילה אסור להכניסם אא"כ
בכלי וזה ראייה לדרכו הי"ח דכ"ש שאסור להשתין בעודן בראשו והא דנקיט בברייתא
ולא ישתין מים בעודו בידו לרבנותא קאמר וכ"ש כשלבוש בהן ופי' רבנו מחוור.

פרק ה' ה"א כתבה בשנים כו' עמ"ש ח"ק. שם ה"ג פרשה ראשונה כו' עמ"ש ח"א.

ומש"ר או שהוסיף כו' דכל יתר כנטול דמי וכמש"ר פ"ז ופ"י. שם ה"ה בין באמצע
עכ"מ והנכון דרבנו קורא לזה שבסוף שטה בלשון באמצע שיטה מחמת ההתחלה וכן
לשון רבנו פ"ח מה' ס"ת ואלו הן התיבות שבראש כל חצי שטה אחרונה שבאמצע הדף
והרי הן בסוף הדף.

שם ה"ח טפח עכ"מ ובב"ח שהוא ט"ס ואפשר דה"ק שאפי' גרר ממזוזת השער ומיעטו
מטפח הו"ל תולמ"ה. פרק ו' ה"א ויהיו לו דלתות עיין בהשגות שדעתו כדעת תוס' מנחות
דל"ג ע"א ד"ה תלי דשא ועיין מ"ע שהשיב עליהן דהל"ל עביד ציר ברישא (ע"ד
שהקשו התוס' לפרש"י דהל"ל קבע סיפי ברישא) ותו מאי האי דקאמר ריש גלותא בנה
ביתא הל"ל פתח פיתחא לזה מפרש רבנו משום תולמ"ה כפרש"י ולשון ברישא משמע
הכי ונוח לדרכו קושיית התוס' כיון דבעינן ובשעריך עכ"מ ה"ה תשובת רבנו לחכמי
לונל.

ומש"ר בתשובתו וכן מוכח בריש עירובין ר"ל שם ד"ו ירושלים אלמלא דלתותיה
ננעלות בלילה חייבין עליה משום ר"ה אלמא פתח שאין לו דלתות לא מקרי ובשעריך
(ופתחי שימאי) ור"ה מקרי ומדקדוק לשון תלי דשא ברישא משמע משום תולמ"ה. שם
ה"ב כדי לרבע עכ"מ בשם הרא"ש ובתוס' סוכה ד"ג ד"ה לא נצרכה ובמש"ר פ"ד מה'
סוכה ה"א ופ"א מה' עירובין הי"ו ופכ"א מה' שבת ה"ד ופ"ד מה' מעשר ה"ג ופי"ד
מה"ט צרעת ה"ו ותרעה דבחנם עשה הכ"מ מחלוקת בין רבנו והרא"ש וקבע בש"ע י"ד
סי' רפ"ו סי"ג שלא כדעת הרא"ש ובאמת סברת הרא"ש כניתנה מסיני והוא ג"כ דעת
רבנו דמש"ה דקדק וכ' ד"א על ד"א בשוה.

והרי בסוכה ד"ג נקיט ד"א ככל הנך דאמרן והרי בסוכה העשויה ככבשן בעינן שיהיה
שטח העגול כדי לעשות בתוכו מרובע ד"א לר"י (ורבנו בפ"ד מה' סוכה מצריך מרובע
ז' בגו עיגולא לדידן דקי"ל כרבנן) ולפי הבנת הכ"מ דרבנו מחייב במזוזת אריך וקטין
מאי האי ש"כ"ר ואצ"ל שאם היה ארכו יותר על רחבו דמהיכי תיתי נלמד ב' על ח' בק"ו
מד' על ד' ובהכרח ה"ק רבנו (דהנה בנגעים רפי"ב תנן דבית עגול וטריגון אינו מטמא
בנגעים אפילו גדול הרבה דדרשינן בספרי קירות קירות שיהי' לו ארבע דפנות משא"כ

בעלמא כל שיש בו כדי לרבע בתוכו ד"א על ד"א חשוב בית משא"כ כל שיהיה הרוחב פחות מד"א אפי' ארוך מאה פטור ממזוזה והיינו שכ"ר) דאפי' עיגול ומחומש שאין לו ד' דפנות אם אפשר לעשות בתוכו מרובע ד' על ד' חייב ואצ"ל מרובע ארוך שרחבו ג' ומחצה וארכו חמשה הואיל שאפשר להציב בתוכו באלכסון מרובע ד' על ד' שחייב והק"ו הוא מחמת שיש לו ד' קירות ועמש"ל ה"ט.

שם ה"ד שאין לו משקוף עכ"מ. ובמעשה רוקח דה"ק רבנו דכיון שאתה צריך לחשוב קצת עוגל הכיפה למזוזו' כדי להשלים לעשרה אין סברא לעשות מותר העגול למשקוף אלא הוי כל העוגל למזוזות עד למעלה ונמצא ליכא משקוף וע"ש.

שם ה"ז ומתקשטות בה עכ"מ וי"ל דכיון דהך ברייתא ואחד שערי עיירות ורפת כו' אפשר לפרש נמי במתקשטות וכמ"ש התו' ד"ה והתניא די"ל סתם רפת מתקשטות בו ואידך ברייתא מפורשת דמתקשטות בו חייב וקי"ל כרב כהנא דמתקשטות תנאי היא דחינן הך ברייתא דרפת מקמי' תרתי. ומש"ר והגינה עיין בהשגות ובמ"ע ובכ"מ והנה לקמן ה"ח העתיק הכ"מ ד"ה ומפני זה לשון הסוגיא ופרש"י מה שאין לו הבנה לדרך רבנו והנכון דרבנו מפרש הא דת"ר בית שער הפתוח לגנה ולקיטונית היינו שדרך לעשות בית קטן לנחת בתוך הגן וזה הבית נקרא בית דירה שיושבין שם בקיץ בקביעות וכל שהכניסה לבית דרך הגן לכ"ע פתח הגן חייב במזוזה דלא גרע משערי עיירות וחצרות אלא דפליגי הנך תנאי היכא דאיכא בית שער דהיינו כדמות חצר וזה הבית שער פתוח לגן וגם פתוח לקיטונית דר' יוסי סובר דהבית שער הזה דינו כקטונית וחייב במזוזה ורבנן ס"ל דחשיב בית שער לגן ופטור ממזוזה.

והיינו דפליגי אמוראי דרב ושמואל ס"ל דכל שמגן לבית ר"ל כל שאין כניסה להבית זולת דרך הגן ומגן לבית שער ומהבית שער לקיטונית דכ"ע חייב בין פתח קיטונית ובין פתח הבית שער ובין פתח הגן דהכל חשוב פתח לבית דירה כי פליגי מבית לגן פ"י כשיש לבית פתח מר"ה ויוצאין מבית לבית שער ומבית שער לגן.

רבי יוסי סבר קיטונית עיקר ורבנן סברי גן עיקר ורבה ור' יוסף ס"ל דכל שיש לקיטונית פתח לר"ה דהיינו מבית לגן לכ"ע הגן עיקר ופטור כי פליגי מגן לבית דר' יוסי מחייב דכל שאין כניסה לבית רק דרך הגן ה"ל הבית עיקר ורבנן סברי כלהו אדעתיה דגן עבדו. ומסיק דאביי ורבא עבדו כרב יוסף ורבה דנמצא אליבא דרבנן דקי"ל כוותיהו נגד רבי יוסי לעולם פתחי הגן ובית שער פטורין.

ורב אשי עביד כרב ושמואל לחומרא פ"י כמ"ש הרא"ש בפ"י הלכות קטנות להרי"ף דמגנה לבית הוא דס"ל לרב אשי כרב ושמואל לחומרא דדלמא, מודים רבנן דחייב מה שאין כן מבית לגן מודה רב אשי דפטורדאפילו תימא כרב ושמואל דפליגי הלכה כרבנן דפטרי. וזהו מש"ר דכל שבתים החייבים במזוזה פתוחים לגן ובית שער חייבין במזוזה וכדמסיק לפיכך א' שערי חצירות כו' דכל שהפנימי חייב במזוזה כלם חייבין וסיים ומפני זה אמרו כו' ר"ל כשהבית פנימי משא"כ כל שהבית פתוח לר"ה ואינו פנימי אז פתח בית השער הפתוח לגן וכ"ש פתח הגן פטורין ודוקא פתח הבית הפתוח לבית שער הוא דחייב ובוזה נתיישבה קו' הראב"ד ובהכי ניחא משר"ל ה"י חדר שבבית כו' שנתקשה הכ"מ שהוא בבא יתירה וכבר נזכרה לעיל.

ולפמ"ש ניחא דגן הפתוח לחצר וחצר לבית ויש לבית פתח אחר לר"ה אז שער הפתוח מגן לבית שער פטור כמ"ש משא"כ בחדר הפתוח לחדר כיון שכלן קבועין לדירה אז אע"ג שחדר הפנימי פתוח לר"ה ואין דריסת הרגל דרך החיצונות מ"מ כל השערים חייבין במזוזה וזה ברור בכונת רבנו שם ה"ט ובית שבספינה הכ"מ לא הראה מקומו ועמש"ל ה"ב.

ובמשנה רפ"ב דנגעים בית שבספינה אינו מטמא בנגעים והר"ש הביא מן התוספתא דבית שבים ובית שבספינה תרתי נינהו. ולכאורה קשה טובא דבעירובין דנ"ה מפורש בברייתא דבית שבים מתעברין עמה ובית שבספינה אין מתעברין עמה וכמש"ר פכ"ח מה' שבת ה"ד הרי מפורש דתרתי נינהו (ורש"י פירש בית שבים שבאיי הים והוא תמוה טובא דודאי כה"ג לא מימעט מארץ) והנכון בכונת הר"ש דה"ק דבהכרח לא ממעטינן תרווייהו מארץ אלא דבית קבוע שבים שעומד בגובה ע"ג קנים מימעט מארץ ומש"ה מתעבר עמה (דה"ה חייב במזוזה וה"ה לכל הנך הנזכ' בסוכה דף ג') משא"כ בית שבספינה אפילו הספינה על הנמל אימעט מפני שאינו נקרא בית כיון דנייד ועיין במי"פ"ד מה' צרעת דהשמיט דין בית שבים) למדנו מיהות דבית שבספינה כיון שאינו מתעבר עמה אלמא דאימעט מבית הואיל דנייד ולא חשיב בית דירה קבוע ושפיר כ"ר דפטור ממזוזה.

ומש"ר שתי סוכות עיין בהשגות ודברי הכ"מ תמוהין דודאי רש"י סובר דחשוב קבוע ואינו קבוע ר"ל דהפנימית חשיב קבוע להתחייב במזוזה ואינה קבוע כ"כ לעשות את החיצונה בית שער. וחלילה לומר שעלה על דעת הראב"ד דלפי המסקנא משום דלא קביע נמחוק הברייתא שאמרה הפנימית חייבת אלא כוונתו להשיג דלפי משמעות לשון רבנו דמש"ה החיצונה פטורה הואיל שהיא סוכה ואינה בנין קבוע דלפ"ז אף סוכה שנעשית בית שער לבית גמור פטורה וזה אינו דודאי אז חייבת אלא הואיל שהחיצונה נעשית בית שער לסוכה שהפנימית אין לה קבע מש"ה החיצונה פטורה (ודלא כמ"ש הכ"מ דלדעת רבנו סוכה שנעשית בית שער לבית פטורה) אמנם כוונת רבנו דודאי אין הפרש כלל בין בנין חזק לסכך עראי אלא עיקר הדבר תלוי אם הוא דר בו בקביעות או דרך עראי והיינו דמסיק הש"ס דאע"ג שבפנימית הוא דר בקביעות מ"מ החיצונה פטורה ממזוזה דאינה בית שער קבוע דלפעמים סותר החיצונה וזה ברור שאין הבדל בין בנין חזק וחלש אלא שידור בקביעות ובבית שער שיהיה דריסת הרגל בקביעות.

שם ה"י חדר שבבית עכ"מ ועמש"ל ה"ז. שם הי"ב והי"ג קובעין עיין בהשגות: ועכ"מ וכ"כ התוס' מנחות דל"ג ע"ב דהירושלמי חולק על הש"ס דידן ע"ש בד"ה ומאי ולפי שראיתי בעל שדה יהושע נסתבך בו אמרתי להעתיקו ולפרשו וז"ל והאי מזוזה יהבינן לה היכא.

ר"ז ריב"ש משלשו ונותנו בתחלת שלישי העליון. ר' חלבו חוצה את הפתח ומשלשו ונותנו בסוף שלישי התחתון מאי ביניהון.

מקום מזוזה ביניהון. בר טברי שאל לר"י הגע עצמך שהיה שער גבוה.

א"ל נותנו כנגד כתפו. בית מדרשו דר"ח עביד כן ע"כ והפירוש מבואר דהנה למשל אם גובה השער ששה אמות נמצא לריב"ש נותנו לסוף שתי אמות העליונות שהוא תחלת שלישי העליון.

ולר"ח חוצה ואח"כ משלש המחצה העליון ונותנו בסוף שלישי התחתון של מחצה העליון דהיינו בתחלת אמה שלישית מלמעלה. ואין ביניהם אלא מקום הנחת מזוזה.

פרק ז ה"ב והמלך כו' עמ"ש פ"ג מה' מלכים ה"א. ומש"ר ומגיהין כ' הכ"מ צ"ע מגליה ובפ"ג מה' מלכים ה"א הראה מקום מהירושלמי והלח"מ הקשה שם דהשמיט רבנו שעושה קמיע ונדחק ובאמת לק"מ דהא דגרסינן דכ"א ע"ב עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר שויתי מוחק הרש"ל ובדכ"ב ע"א אתאן לרשב"א ורבי פליג עליה.

שם ה"ח ויש אות עמ"ש ח"א. שם הט"ו שאם בא לחתוך עכ"מ ויש חסרון הניכר וכצ"ל ג' שטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה שאם בא לחתוך כו' עיין בחי' ב"ב להרמב"ן די"ג ע"ב שם הי"ו ומותר לכתוב ג' תיבות עכ"מ שזה סותר למש"ר פ"ד מה' ייבום הל"ד ובכנסת יחזקאל שע"א נדחק.

והנכון דהוקשה לי' לרבנו האיך פליג ר' יצחק אברייא לזה מפרש רבנו דלא פליגי דר' יצחק איירי בפסוקי תורה והברייא איירי בשאר כתבי קדש ומש"ה מייתי הש"ס גם הברייא לאותיב אדר' אביתר (דכה"ג מצינו דמחמירין בשל תורה לעיל הי"ד דאין כותבין מגילה לתינוק להתלמד אע"ג דחשיב אי אפשר ובאפטרותא שרי עיין גטין ד"ס) ומש"ה התחיל כאן רבנו כל כתבי קדש דדוקא בכתבי קדש שרי ג' משא"כ בה' ייבום דלא אבה יבמי פסוק בתורה אפילו ב' צריך שרטוט (ראיי' לזה דבפי' המשנה פ"ב דסוטה כ"ר דטבלא של זהב הנזכרת ביומא דל"ח ובגיטין ד"ס שהיתה כתובה בסירוגין היינו שנכתב תיבה תחת תיבה או ב' תיבותתחת ב' תיבות אלא דבמגלת סוטה שהן פסוקי תורה פסק רבנו כר' יצחק) והגם דלעיל הי"ד התיר רבנו מגילה שלש שלש תיבות אין כאן חזרה דבפי' המשנה דוקא שתיים שתיים שרי בלא שרטוט ולעיל הי"ד דאף שלשה שרי והוא שישרטט דלענין כתיבה על הטבלא שלא בגויל אפילו ג' תיבות שרי דבימות דק"ו פסק הלכה כמר זוטרא דדוקא מגילה שיש בה פרשיות אין כותבין להתלמד משא"כ לענין שרטוט מחמיר מר זוטרא אע"ג דמותר לכתוב כמה פסוקים הנזכרים בגט חליצה וכתובת יבמין ותו לא מידי.

פרק ז ה"ד אחר הדברים כו' ויאמר אלקים אל אברהם עיין הגהות מיי' דאתי לאפוקי הראשון דמסיים ואתה את בריתי תשמור אלא הוא השני שמסיים שרי אשתך ותיבת שרה שבהגהות מיי' ט"ס וצ"ל שרי והכ"מ ראה בהגהו' תיבת שרה ונדמה לו כוונתו על ויאמר אלקים אבל שרה ותמה עליו והנכון כמ"ש.

שם בכ"מ כתוב בספרי רבנו פ' ואלה שמות כו' וכן מוכח ממש"ר דסתומות של ס' שמות צ"ה אמנם באור תורה מוחק נטה ידך ומכניס במקומו בעשרת הדברות לא תחמוד בית לא תחמוד אשת ובחלק שו"ת העליתי דהנכון כמ"ש הכ"מ וליכא סתומה בלא תחמוד

אשת. שם בכ"מ ס' ויקרא וידבר דכל חלב וכן עיקר דדוחק להגיה כל הסכין ודלא כהגהות מי"ל.

שם בכ"מ בפ' והיה כי תבא כו' וידבר משה פתוחה ואין זה דעת רבנו דא"כ פשו הפתוחות ואולם מה שהוא מוחק ארור שוכב עם אשת אביו מוכרח דאל"כ פשו הסתומות. איברא בי"ס יש סתומה בארור שוכב עם אשת אביו וכן מסתבר דמה נשתנה ארור זה מכל הארורים ולפ"ז מוטב להגיה ולמחוק ולא תתאוה ולגרוס התם כלן סתומות והן עשר וכן מסתבר דמה נשתנה ולא תתאוה מן לא תחמוד אשת ועמ"ש בחלק שו"ת.

המורם מזה דמי שאינו עושה סתומה בצפרדעים צריך לעשות סתומה בלא תחמוד אשת כדעת אור תורה וא"כ גם ולא תתאוה סתומה ולא יעשה סתומה בארור שוכב. ובתשובות העליות שהנכון לעשות סתומה בצפרדעים דהיינו נטה ידך וא"כ אין לעשות סתומה בלא תחמוד אשת וא"כ ה"ה דאין לעשות סתומה בולא תתאוה אלא בארור שוכב וכן מסתבר דהא לא תחמוד כלו דבור א' משא"כ אנכי ולא יהיה לך אין ביניהם סתומה אע"ג שהן ב' דברות הואיל דקיי"ל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו' נמצא בדבור אחד נאמרו פרק ט הי"א אלו השש.

ושם הט"ו בד"א עמ"ש ח"א. פרק י ה"ב למכור ס"ת עכ"מ ועמ"ש פי"א מה' תפלה הי"ד.

והנה פשוט דאין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש אלא ה"ק רבנו ישאל על הפתחים לאכול ולא ימכור ס"ת והיינו דקאמר רשב"ג דאפילו אם אין לו מה לאכול ומוכר ס"ת אינו רואה סי' ברכה לעולם דלא יעשיר ויהיה עני עולמית. ועמ"ל ולפמ"ש שפיר השמיט רבנו הך דאינו רואה סי' ברכה דה"ק מש"ה אסור ומוטב שיחזור על הפתחים ונמצא רשב"ג דבבלי פליג על הירושלמי ועמ"ש פט"ו מה' אישות ה"ז.

שם ה"ד אבל הבימות עיין בהשגות והנה לשון הירושלמי פ' בני העיר ריב"ש בימה ולוחין אין בו משום קדושת ארון ויש משום קדושת ב"הכ אנגילון אין בו משום קדושת ארון ויש בו משום קדושת ב"הכ ופשוט הוא דאין כוונת הראב"ד להשיג דה"ל לרבנו לבאר שיש בהן קדושת ב"הכ דודאי אין כאן מקומו דבפרקין כ"ר דיני קדושת ס"ת וארון לענין שטעונים גניזה אחר שבלו ונשברו כדין תשמישי קדושה ולזה כ"ר דאין לבימה ולוחות קדושת ארון להורות שאם נשברו א"צ גניזה ולא הוצרך רבנו לבאר שיש להן קדושת בה"כ כאן ולעיל פי"א מה' תפלה כ"ר בהדיא ה"ג שמצרכי בה"כ בימה ופשוט דלא גרע מב"הכ.

אמנם כוונת הראב"ד להשיג דלא מסתבר ליה פי' רבנו שהלוחות הן שכותבין לתינוק להתלמד דא"כ מאי האי דאמרן בירושלמי שיש להן קדושת בה"כ ולזה פירש הראב"ד שהן הלוחות שהמפטיר והמתרגם עומדין עליו דשפיר מישך שייכי לקדושי בה"כ. ועיין במרדכי הס"ת דמפרש כפי' רבנו ואמרתי להסביר דהנה בפ"ז מה' ס"ת הי"ד ביאר רבנו דאין כותבין מגילה לתינוק להתלמד אא"כ כתובין שלשה שלשה תיבות בשטה א' וענין הלוחות הנזכרות כאן היינו כמו שנוהגין באשכנז לכתוב בטבלא ב' לוחות עשרת הדברות שתים תיבות ובא רבנו במתק לשונו ליישב המנהג דשרי הואיל שהוא

כדי להתלמד והוא בסירוגין כמ"ש פ"ז הי"ו ויגיד עליו ריעו ענין האנגילון ע' בערוך ומוסיף ערוך ערך אנגלי דהיינו מלאכים בלשון יון כמו גם כן מה שקצת נוהגין לעשות צורת כרובים ושתי לוחות למעלה מארון הקדש.

וכן ענין הבימה דלעיל פי"א מה' תפלה ה"ג בימה שבאמצע הבה"כ שיעלה עליו הקורא בתורה שהוא האלמימרא וכאן שינה רבנו וכתב הבימות שעומד עליהן ש"צ ואוחז הספ' דהיינו לפני ארון הקדש כמנהג דכשמוציאין הס"ת אוחזו ש"צ ואומר גדלו. והיינו דטובא קמ"ל הירושלמי דאע"ג דבימה ולוחות ואנגלין המה נויי ארון הקדש מ"מ אין להם קדושת ארון ופשוט הוא דיש להן קדושת ב"הכ ועמ"ש פי"ב מה' תפלה הט"ו.

ומש"ר רמוני עכ"מ ומלשון רבנו משמע דדוקא קדושת בה"כ יכולין למכור למשתי בי שיכר' שיוציאנו הלוקח לחולין אבל תשמיש קדושה אסור להוציא לחולין אא"כ לקנות בדמיו עילוי קדושה ורמונים הן תשמישי קדושה (אלא כיון שהן של כסף לא שייך בהו גניזה בנשתברו ולא שייך בהו בלו אלא) שאסור למוכרן לחולין אא"כ לצורך עילוי ועמ"ש פי"א מה' תפלה הי"ד והי"ז ושם בארנו דאפי' בקדושת ב"הכ אסור למוכר להוציא המעות לחולין (זולת ביחיד המוכר ס"ת הואיל שהס"ת נשאר בקדושתה ביד הלוקח עושה בו צרכי חול ואינו מוכר אא"כ ללמוד תורה או לישא אשה משא"כ שאר תשמישי קדושה אסור למוכרן לחול אא"כ ע"י עילוי) ושם נתבאר דהא דאמר רבא ל"ש כו' קאי אסיפא דמתני' אין מוכרין ב"הכ וכמש"ר בפ"י המשנה ע"ש ותבין.

שם ה"ו ולא יאחוז עמ"ש ח"א פ"ט מהא"הט ה"א. ומש"ר ואסור לישב ע' בהשגות ובכ"מ בשם תוס' מ"ק דכ"ה ע"א דהבבלי פליג אהירושלמי ובמנחות דל"ב העתיקו התוס' לשון הירושלמי ולולי דבריהם הייתי אומר דודאי לא מהני גובה טפח ע"ג מטה כפי הוכחת התוס' מדלא הניחו ע"ג מטתו דבר גובה וכן משמעות לשון ר' חלבו וכף לכדא אארעא כו' ומדלא כף כדא ע"ג המטה מכלל דלא מהני כל שהוא עם הס"ת במטה אע"ג שהס"ת גבוה ממנו.

גם מוכח דדוקא כף כדא אארעא משא"כ אם הס"ת מונחת עג"ק אסור לו לישב במטה וכן מסיק במנחות דל"ב דאע"ג דר' יוחנן שרי לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עלי' מודה שאסור לישב ע"ג מטה כשס"ת ע"ג עג"ק ולפ"ז לא נפלאות לפרש הא דאמרן בירושלמי אם היה נתון ע"ג דבר אחר גבוה טפח מותר שהדבר אחר מונח ע"ג עג"ק ולא ע"ג המטה דומיא דכף כדא ונקיט נתון ע"ג דבר אחר למעט עג"ק.

וי"ל דהיינו הא דמסיק במנחות התם ס"ת עג"ק היה אע"ג דבהדיא תני במ"ס ונזכר שס"ת מונח עליה די"ל דכל שאין המטה גבוה טפח מע"ג עג"ק הוי כאלו הס"ת עג"ק ונסתלקה ההשגה. שם ה"ז מחיצה עכ"מ ודבריו מוכרחין בסוגיא ולפ"ז צ"ל דמש"ר או עד שיעשה לו מחיצה ה"ק או אם אפשר לו לעשות מחיצה בעינן דוקא מחיצה וכל זה כשאין לו בית אחר ע' פ"ד מה' תפילין הכ"ד.

שם ה"י לא ירוק כו' עמש"ר פ"ז מה' בית הבחירה. הלכות ציצית פרק א ה"א ואין לחוטי ענף מנין מן התורה הכ"מ הניח בצ"ע ובני הרב המה"ג מ' חיים שי' אמר דאשתמיטתיה להכ"מ לשון רש"י סנהדרין דפ"ח ע"ב וז"ל ופירושו מד"ס ד' חוטיין

דילפינן גדיל ב' גדילים ד' ע"כ ואין זה תימה כמבואר במנין המצות לרבנו שרש א' די"ג מדות נקראים מד"ס ובפי' המשנה לרבנו כלים פ"ז מי"ב דאפילו שיעורין שהן הל"מ מקרי ד"ס וכ"כ הסמ"ג דשיעור חוטי ציצית הל"מ.

שם ה"ד ונפסק הלבן עכ"מ וזה אינו דודאי קושי"א הש"ס דאליבא דרבי דלא שייך לקדם בתכלת אין הבנה לתכלת אינו מעכב את הלבן. ואולי ה"ק דלדרך רבנו הקושיא התינה הוא בין אליבא דרבי בין אליבא דרבנן ועמש"ל הי"ח.

שם ה"ו ויהיה א' מח' החוטין ע' בהשגות ודע דלרש"י ותו' ד"ה התכלת ס"ל דבעינן ד' תכלת וד' לבן דגרסי בספרי פ' תצא בש"א ד' של תכלת וד' של לבן והלכה כב"ש. ואולם בספרי פ' שלח הגירסא בש"א שלשה של צמר ורביעי של תכלת והלכה כב"ש והתו' מנחות דמ"א ע"ב ד"ה בית שמאי היתה להם גירסת רש"י אלא שראו ג"כ גירסא שבפ' שלח לזה כתבו דבספרי איכא דאמרי שנים של לבן וא' של תכלת פי' אליבא דבית הלל דחוטי ציצית שלשה.

אמנם הראב"ד גריס גם בפ' תצא כפי הגירסא שבפ' שלח ומפרש בכפולין דנמצא ששה לבן וב' תכלת. ורבנו ודאי נמי גורס כגירס' הראב"ד אלא דמפרש דב"ש סוברים דא"צ אביקה נמצא בהכרח ג' לבן וא' תכלת דאין פתיל תכלת פחות מחוט א' וממילא לדידן דקי"ל במנחות דמ"ב כר' אחא ב"י דרמי ארבע ועייף מיעף ואביק מיבק כו' דנמצא כופלין גם חוט התכלת בהכרח יהיה רק מקצתו צבוע דודאי פתיל אינו יותר מחוט אחד שפותלין בו כמשמעות שומע אני יעשה חוט אחד ע"ש ועמ"ש ה"ז.

שם ה"ז ולוקח חוט א' ע' בהשגות וכבר תירץ רבנו קושי"א הראב"ד בתשובתו לחכמי לוניל דעיקר הפתיל הוא התכלת ולדרך רבנו נוח הא דאמרן דל"ט ע"א חוט של כרך עולה מן המנין דמשמע דרק בחוט א' כורכין ולא חשיב כריכות הלבן המועטת. וכן ניחא לשון תכלת שכרך רובה כמש"ל ה"ח ודלא כפרש"י ששם כל הציצית קרוי תכלת.

ובענין החוליות ע' בתוס' ד"ה לא יפחות ודברי רבנו כפרש"י. שם ה"י א' חוטי לבן ע' בהשגות וכ"מ וז"ל הספרי פ' שלח פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין.

הרי אתה דן אמרה תורה תן תכלת תן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור. והראב"ד מפרש דיליף תכלת תכלת ממשכן ורבנו ס"ל דזה אינו דא"כ נצריך שזורין מששה דומי' דמשכן אלא משמע' פתיל קדריש וכן בהגהות מיי' גריס בספרי בהדיא פתיל תכלת טווי ושזור כעין פתילה וא"כ ה"ק דס"א ** (דסד"א).

** דוקא חדא כמש"ל ה"ו ואם עשאו שזור עובר על בל תוסיף ולזה דריש פתיל כעין פתילה שזורה וכיון דשזור חשוב חוט א' וילפינן ללבן דשרו נמי להיות שזורין אע"ג דפתיל נזכר בתכלת לבד וזהו כונת המ"ע שכתב דההיא דספרי לא לעכב נאמרה (ומ"ש הכ"מ דא"כ למה הוצרך לומר ר"ש היא.

אומר אני דלדבריהם קאמר דפירשו דילפינן ממשכן וקאמר לו יהי כדבריכם אכתי סתם ספרי ר"ש ונהי דתפרשו סוגיא דעירובין כר"ש לעיכובא לא קי"ל כוותיה מדלא מצריך הש"ס שיהיו שזורין ששה. ובאמת סובר רבנו) דרק להכשיר דריש לשון פתיל ואפילו

אם חוטיין כפול שמנה ואין לנו למוד שיהיו שזורין לעיכוב דלשון פתיל מצריך ר' אחא ב"י לאביקה.

שם הי"א המשתחווה עמ"ש פ"ח מה' לולב ה"א. שם הי"ד תלה החוטיין עכ"מ וע' מעש' רוקח והנכון דכיון דהש"ס אסיק בקושיא ולא בתיובתא דרך הגאונים לתרץ הקו' כמבואר ברא"ש בכמה מקומות ושפיר פסק רבנו כרב דיש לתרץ דהברייתא איירי בתלאן בשתי כנפים דוקא שנמצא הפסול בטלית שאינה בת ד' מחמת עירווי הכנפים לא מהני הקציצה והוי תו"למה מה שא"כ בכנף א' מה לי פוסק ואח"כ קושר או קושר ואח"כ פוסק.

וע' ברי"ף דמש"ה צריך לנענע גבי סוכה דבעינן עשייה לשמה משא"כ בציצית דלא בעינן עשייה לשמה כנ"ל הי"ב ועמ"ש פ"ה מה' סוכה ה' י"ב. שם הט"ו הטיל ציצית ובהשגות וכ"מ עמ"ש בח"א.

ונשאלתי על לשון זה וזאת אשר השבתי בקצרה. הנה מה שחתר מכ"ת ליישב דברי הראב"ד פ"ג מה' ממרים ה"ג דה"ק דמשכחת שאגד הד' מינים והוסיף החמישי ואגדן יחד (דאז כשר אף לדעת הסנהדרין דהאי לחודא קאי) ואח"כ התיר האגד הראשון ונשאר האגד השני דחשיב מוסיף גורע להראב"ד שפיסולו בא אחר התוס' וקודם התוס' היה בהכשר.

ולזה שפיר תירץ דלדעת הזקן ממרא היה צריך להתיר האגד הראשון ואח"כ לעשות השני שלא יחשוב השני תולמ"ה וא"כ גרוע ועומד הוא שנפסל קודם התוספ' ולפ"ז קושייתו דמר נמי לק"מ עכ"ד. דהן אמת דתירוץ הראב"ד מתפרש דה"ל תולמ"ה לדעת הזקן ממרא וכמ"ש וכ"כ הלח"מ מ"מ אין מקום להתחלת קושיית הראב"ד לפי דרכו דכה"ג שהתיר הקשר הראשון לא חשיב מוסיף גורע.

חזא דהא אין התוס' פוסל אלא מחמת שהתיר אגד הראשון ואין כאן אגד כלל שהאגד השני הנשאר פסול מחמת חציצה לדעת הראב"ד. ותו דגרוע מעיקרא הוא כיון דשעת הפסול בשעה שמתיר האגד הראשון הוה ליה כאלו אז קושר מין הנוסף ונפסל ובל"ז לק"מ ולמה הוצרך הראב"ד לתרץ דלדע' הזקן ממרא הוי תולמ"ה.

ותו דהא ודאי ענין תולמ"ה לדעת הזקן ממרא שחידש הראב"ד אינו מובן בלולב דאטו מי שקשר לולב והדס ואח"כ עשה אגד אחר ללולב הדס וערב' יהיה חשוב האגד השני תולמ"ה (ולדעתי היינו שהוקשה להכ"מ דבלולב לא שייך תולמ"ה ושלא כדין תפס עליו הלח"מ לומר דאשתמיטתי להכ"מ דאף בלולב שייך תולמ"ה דכוונת הכ"מ דנדון דידן לא מיקרי תולמ"ה) אלא דניחא ליה להכ"מ בציצית דכה"ג חשיב תולמ"ה היכא דתחב ג' חוטיין וקשר על הכנף וחזר ותחב חוט הרביעי וקשר ארבעתן דאנן בעינן ארבעתן סמוכים לכנף וקשר הפסול הראשון מפסיק וה"ה לדעת הזקן ממרא קשר החוט התשיעי שלמעלה מהשמנה חוטיין חשוב תולמ"ה ולפ"ז אין התחלה למה שפ"ת מכ"ת שהרי אי אפשר להתיר קשר הראשון מחמת קשר החוט התשיעי שע"ג ובהכרח צריך להתיר תחלה הקשר השני ואח"כ הראשון וה"ל גרוע ועומד.

ובודאי עיקר קושייתי על הראב"ד מציצית דבלולב משכחת קושיית הראב"ד כשתחב מין חמישי לתוך הכריכה דאיכא חציצה ותמצית קושייתי דבציצית לא משכחת כה"ג דהא קשר העליון הוא ב' קשרים זעג"ז ע"ג הכנף. עוד הארכתי בתשוב' לסתור סברת השואל דאין חילוק במוסיף במינו ושלא במינו אלא העיקר דכל שמוסיף בטעות אמרינן האי לחודא קאי ועוד פלפול ארוך יעויין בשו"ת שי"ד וכאן תפסתי הנוגע לחיבורי סמ"ה בקצרה.

שם הי"ח וכן אם נתמעטו עכ"מ באריכות והנכון כפי הדרך השלישי דיש שלשה חלוקות דכאן איירי בנפסק החוט מעיקרו דהיינו שנפסק אצל הנקב שתלוי בו טרם התחלת הכריכה דודאי כל שנפסק חוט אחד ונתלש מעיקרו אע"ג שנשתיירו ז' חוטין תוך הגדיל פסול דודאי מנין החוטין חשיב פירושן מד"ס והוי כגופי תורה שהרי זקן ממרא נחנק עליו ואם הוסיף גורע ובזה מודים רבנן דרבי דבעינן שמנה חוטין ובעינן גדיל כל שהוא וכל שנפסק חוט א' מעיקרו וכ"ש כשנפסק כל הלבן ונשתייר חוט א' של תכלת או שנפסק התכלת ונשתייר ז' חוטי לבן פסול לרבנן כיון דאפילו נפסק חוט א' לבן ונשתייר בגדיל חוט תכלת וששה לבן פסול כמ"ש.

והא דקאמרי רבנן דאין מעכבין זא"ז היינו בדאיכא ח' חוטין וגדיל אלא שעשה כל השמנה חוטין לבן או כלן תכלת יצא וכמש"ל ה"ה ודברי הכ"מ לעיל ה"ד תמוהין דודאי כלה סוגיא דגרדומין אליבא דרבי וכמ"ש למטה משא"כ לרבנן אין שיעור לגרדומין זולת ב' דברים מעכבין חדא מנין החוטין פרט לנפסק חוט מעיקרו.

שנית שיהיה גדיל כל שהו וזהו שכ"ר לעיל ה"ד ונתמעט עד הכנף דהיינו דאגרדום לבן וקאי תכלת ונשאר קיים מעט גדיל חוטי לבן תוך הפתיל תכלת אע"ג שאין בחוטי לבן כדי עניבה ועיין ה"ג דאפילו בכל שהו הרי נשאר ענף קיים ונשאר פתיל תכלת דמשום הכי כ"ר עד הכנף דנמצא נשאר גדיל בתוך הפתיל כדי קשר אגודל שהוא עכ"פ מן נקב הכנף עד סוף הכנף וסגי בזה כשנשאר הגדיל ע"י כריכת חוט התכלת למטה מהכנף חוץ לבגד.

דהנה דוקא אליבא דרבי דס"ל תכלת ולבן מעכבין זא"ז (דליכא לפרש מתני' בח' חוטי תכלת או ח' לבן כמו הפי' אליבא דרבנן) הוצרך רבא לפרש דה"ק אי אגרדום תכלת וקאי לבן או להפך כשר ואליבא דרבי מסיק דשיעור גרדומין כדי עניבה דכיון שמעכבין זא"ז אע"ג שנשאר מעט לבן קיים תוך הפתיל תכלת בעינן שיהיה גם הלבן כשיעור עניבה משא"כ לרבנן גרדומי לבן כ"ש והוא שהגדיל קיים ע"י הפתיל (עיין בתו' ד"ה אלא לגרדומין) וכל זה בנשתייר תכלת ואיגרדום לבן משא"כ בחלוקה שלישית שבכאן שנתמעטו חוטי ציצית וגם בחוט תכלת לא נשאר כדי שיעור פתילו כריכה סובר רבנו דודאי אפילו אליבא דרבנן בעינן שיהיו הגרדומין כשיעור עניבה דכיון שאין לגדיל קיום ע"י פתיל תכלת צריך שיענבם לקיום ע"ד הא דבגמרא מנחות דל"ת ע"ב אמר רבה ש"מ צריך לקשור כו' דאי ס"ד לא צריך כו' כיון דאשתרי לי' עילאי אשתרי ליה כלה (והא דבעי הש"ס אי כדי לעונבן לכלהו בהדדי כו' ואת"ל כל חד לחודא באלימא דלא מיענב כו' הכל בנשתייר גדיל ע"י פתיל תכלת ואליבא דר' דמעכבין זא"ז כמ"ש

אבל לרבנן סגי בכ"ש כמ"ש דמש"ה השמיט רבנו הנך בעיות דקי"ל כרבנן דסגי בכ"ש כשיש קיום ע"י פתיל.

משא"כ בנתמעטו כלן ואינו מתקיים ע"י פתיל מודים רבנן) וצריך שיהיה כדי לענבן כלהו בהדדי ולא מחמת שיעור אלא כדי שיתקיימו באגודה א' דומיא דשיירי אזוב פי"א מה' פרה ע"ש) ועיין בתוספות ד"ה דאיגרדום ומיושב קו' התוספות ד"ה שיירי גרדומין דלפמ"ש צריך כדי עניבה) כדי לזווגן שיהיו ביצית הכנף פתיל כנ"ל ה"ג והבן זה.

פרק ב ה"א והתכלת כו' משמעות לשון זה דשאר תכלת הנזכר בבגדי כהונה כשר באסטיס אע"פ שאינו מתקיים ובעת שיכהה יפסל ודלא כמ"ש המ"ל פ"ח מה' כלי המקדש הי"ג ולא ידעתי מאי פסקא דהמ"ל ואנו לא מצאנו דין זה רק בציצית ואע"ג דטעימה משמע במנחות דמ"ב ע"ב דרחב"ג דריש כליל תכלת דפוסלת בבגדי כהונה מ"מ דיני דם חלזון ולשמה רק בציצית עיין קרבן אהרן מצורע ספ"א באריכות ועמש"ר פי"א מה' צרעת ה"א בדין טעימה דשני תולעת.

שם ה"ב וביים המלח במטפחת ספרים נלחם בזרוע שאינו ביים המלח אלא ביים הגדול בין צור לציידון. שם ה"ה בצק של שעורים כ' הכ"מ ורבנו כ' בצק במקום חמירא ואני אומר דהיינו מש"ר שמעפשינ אותו למורייס דאז חימוצו קשה כפרש"י.

והנה בש"ס מאורתא עד לצפרא ורבנו כ' מע"ל אולי כך היתה גירסתו. א"נ דמפרש לה עד למחר שהרי אין כל הלילות שוות לילי טבת או לילי תמוז.

שם ה"ז המוצא תכלת עמ"ש ח"א ועמ"ש פ"א ה"י. שם ה"ח טלית כו' עמ"ש ח"א.

ומש"ר חוץ מן השחור בכ"מ נדחק ובאמת צבע תכלת ויר"די קורא רבנו שחור כמש"ר ה"ה והושחרה יותר ועיין בפרקין ה"א. פרק ג ה"א כסות כו' ובהשגות הודה לדבריו.

ובאמת לזה א"צ ראייה דכיון דאיכא קטן בן יומו וקטן בן י"ב שנה אין כאן שיעור מבורר ומ"מ צריך טעם מנ"ל לרבנו שיעור זה דיש מקום בראש לומר דשיעור הקטנו' כשיכול להתעטף עיין לקמן ה"ט. אך די"ל דהתם מתורת חינוך מש"ה בידיעה תלייא מלתא משידע להתעטף משא"כ הכא בשיעורין הל"מ דבגד הקטן חשיב בגד סובר רבנו דיש ללמוד מסוכה ועירוב דהיינו קטן שא"צ לאמו עמ"ש פ"ו מה' סוכה ה"א וס"ל לרבנו דהתם שייך כל שא"צ לאמו דכל שצריך לאמו פטור מסוכה מחמת אמו וה"ה דיוצא בעירוב אמו כשצריך לאמו משא"כ הכא השיעור משהוא קטן שא"צ לשום אדם והטעם דבגד אשר תכסה בה משמע בגד שיוצאין בה דרך קבע אפי' של קטן והרי אין קבע לקטן אא"כ יכול לצאת לבדו בשוק דכל שצריך לאדם לשומרו אין יציאתו קבוע כיון שתלוי בדעת אחרים.

שם ה"ב אבל טלית עיין בהשגות ובכ"מ ולא ידעתי מי הכניסו לריב לומר דהראב"ד פליג בתרתי ואנחנו לא מצאנו בס' תמים דעים שיפסוק הראב"ד כרבא ועמ"ש בח"א פ"ה מה' שבת ה"ה בבאור השגת הראב"ד הזאת ויותר נראה דהראב"ד הי' סובר דרבנו מפרש דשיראין וסריקין מיני משי אבל כלך היינו צמר גפן ולזה כ' דלא מחוור דהא כלם מיני משי והאמת דכלך מפרש רבנו בפ"ה המשנה מין משי ומדעתו כ"ר צמר גפן שהרי אינו צמר ופשתים.

שם ה"ט נשים ועבדים עיין השגות ודברי הכ"מ תמוהים עיין בתו' ר"ה דל"ג ע"א ד"ה הא ר"י דהראייה של ר"ת דאין סברא שיעשה י"ט כיון דנפטר מכל ברכות המצות ופירות וקיי"ל מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות ע"ש וא"כ נהי דקס"ד דאינו מפסיד במצות דעשיית מצוה בלא ברכה למי שאינו מצווה ועושה עדיף מעשיית מצוה בברכה למצווה ועושה אכתי הפסיד טובא כל ברכות הפירות וקדוש והבדלה וברכות ק"ש אלא דיש לדחות כמ"ש התוס' דאין ראייה מסומא דסומא חייב במצות מדרבנן ויכול לברך מדרבנן שהרי הקטן מברך משום חינוך דרבנן.

ועיין בהגהות מיי' ועיין פ"ג מהמע"הק ה"ח דאשה אינה סומכת ואני מסופק אם יכולה להחמיר על עצמה כיון דסמיכה בכל כחו חשיב כעבודה בקדשים ואע"ג דאין מעכבין את הנשים מלתקוע היינו משום דתקיעה שבות משא"כ סמיכה דחשיב עבודה בקדשים דהוי ד"ת. והא דאוקים הש"ס ר"ה דל"ג כתנאי היינו משום דתנא דידן דס"ל מעכבין הנשים מלתקוע דה"ל שבות בהכרח פליג אדר"י ור"ש דס"ל נשים סומכות רשות אבל אנן קיי"ל כמ"ד אין מעכבין את הנשים מלתקוע ואפ"ה קיי"ל כר"י דמעכבין בידם מלסמוך וכ"ש דמעכבין בידם מלהתעטף כלאים בציצית.

ולענין ההשגה לא הוצרך רבנו לבאר כמ"ש הכ"מ ותו דאנן קיי"ל לעיל ה"ו וה"ז דבאנשים נמי אסור שעטנז. ומש"ר וטומטום עמ"ש פ"ו מה' סוכה הי"ג.

שם ה"י האיך חיוב כו' כ' הכ"מ גרסינן בגמ' כו' ואפילו לרבנו כו' והענין מגומגם דלדרך רבנו שמואל לשטתו דס"ל חובת מנא ולר"נ אפילו עשאו ללבוש פטור וכל שלובשו סובר רבנו דהזמנ' לתכריכין אינה פוטרתו. שם הי"א גנאי גדול כו' עמ"ש פ"ד מה' תפלה הי"א.

הלכות ברכות פרק א ה"ב ואפילו נתכוון לאכול לאפוקי מטעמת ומש"ר ומטעמת ער"מ ובבתי כהונה בית ועד האריך בביאור הכ"מ ומסיק מטעמת אפילו בולעת א"צ ברכה ועפ"א מה' תענית הי"ד ומגיה בלשון הכ"מ ממילא דרביעי' לא בעי ברכה ע"ש. שם ה"ו וכל הברכות עמ"ש פ"א מה' ק"ש ה"ז וע"ל ה"ה בכ"מ.

והנכון דכל שמשנה המטבע ואין שינוי ענין רק שינוי נוסח יצא משא"כ שינוי מטבע שמשנ' הענין לא יצא ומש"ר ה"ה אינו אלא טועה ר"ל ולא יצא כמ"ש פ"א מהק"ש ה"ז ופ"י מה' תפלה ה"ב. שם הי"ב רבים כו' ובהשגות וכ"מ ולח"מ ונ"ל בפשט הסוגיא לדרך רבנו בתשובתו לחכמי לוניל.

דיסוד מוסד הוא בדבר חשוב מסתבר טפי שכל אחד יברך לעצמו (דדוחק לומר דל"ב סובר בהפך דאדרבה בדבר חשוב מהני הסיבה דסגי שאחד יברך לכל דהאיך פליגי ל"ק ול"ב בסברות הפוכות) ובפירות ושאר משקין לכ"ע אפילו לא הסבו רצו מברך א' לכלן. אלא דל"ק ס"ל לרב דמתני' דוקא נקיט פת דחשוב טובא הוא דצריך הסיבה דאז אם רצה יוצא בברכת חברו בעניית אמן (ואם רצה כ"א מברך לעצמו) ואי ליכא הסבה אין יוצא בברכת חברו בפת מה שא"כ ביין אע"ג דחשוב קצת א"צ הסבה אלא אפילו לא הסבו יוצא בעניית אמן והיינו דקאמר הש"ס דל"ק קשיא רישא דודאי סיפא דא' מברך לכלן רשות דהסבה דיין לא עדיף מהסבה דפת שאם רצו מברך כ"א לעצמו אלא דסיפא

אתי לגלויי על רישא דחייב כ"א לברך לעצמו בלא הסבה דיין נמי חשוב קצת וצריך הסבה לצאת בעניית אמן.

ומשני דשאני הכא באורחין דדעתיהו למעקר סובר רב דאפילו בפירות חייב כ"א לברך לעצמו כשלא הסבו אלא בסתם סובר רב דרק פת צריך הסבה מה שא"כ יין דינו כפירות דאפילו לא הסבו אם רצו יוצא בעניית אמן ולל"ב דנקיט מהני הסיבה (מדלא נקיט בעי הסבה) משמ' דבפת עושה הסבה פעולה שנעשו כאיש א' כיון שנתחייבו בזימון ואין רשאי להוסיף בברכות שלא לצורך ודוקא אחד מברך לכלן ואם לא הסבו בפת להפך דדוקא כ"א מברך לעצמו דפת חשוב וקובע ברכה לעצמו משא"כ ביין אע"ג דחשיב קצת דינו כפירות דההסבה לא מהני בהו ובין הסבו ובין לא הסבו אם רצו כ"א מברך לעצמו ואם רצו א' מברך לכלן עיין בתוס' ברכות דמ"ב ע"א ד"ה הסבו כעין סברא זו ובהכי ניחא הערת הלח"מ דאע"ג דודאי פת חשוב טפי מיין מ"מ בהסבו בפת אין רשאי כ"א לברך לעצמו וביין אם רצו כ"א מברך לעצמו דהטעם דלא שייך הסבו ביין וה"ל כאלו לא הסבו (ומש"ר בתשובתו לחכמי לוניל דהנהו תרי לישני חד טעמא אית להו ואין לשם חילוק אלא בשינוי המימרא בלבד.

ר"ל דלענין יין אין חילוק בין ל"ק ול"ב דלכ"ע דינו כפירות דבין הסבו או לא רצו א' מברך לכלן רצו כ"א מברך לעצמו משא"כ לענין פת ודאי יש חילוק אם הסבו דלל"ק אם רצו א' מברך לכלן ולל"ב מהני הסיבה בפת דדוקא א' מברך לכלן כמ"ש) והיינו דקאמר הש"ס דלל"ב קשיא סיפא דודאי רישא דכ"א מברך לעצמו בלא הסבו מתפרש שאם רצו ולק"מ אלא דרישא לגלויי אסיפא דבהסבו דוקא א' מברך לכלן וכו' יוחנן דהסבו מהני ביין וקשה לרב.

ומשני מיגו דמהני הסיבה לפת נעשו כאיש א' אף ליין שצריך דוקא שאחד יברך לכלן (דבהכי נתיישב מה שקשה טובא בלשון תשובת רבנו לחכמי לוניל) ולשון רבנו ובירך א' מהן וענו כלן אמן משמע לכאורה כל"ק דאע"ג שהאב הרשות בידו לברך לעצמו ולפ"ז לא בא רבנו בתשובתו אלא לסתור פירוש שלהם דיציבא בארעא.

ואפשר דפסק רבנו כל"ב דלכתחלה דוקא יענו אמן אלא ה"ק דכל שלא ענו אמן חייב לברך לעצמו ותו לא מידי. שם הי"ח ולמה לא יענה כו' עיין בהשגות וז"ל התוספתא פ' בתרא דמגילה הפורס על שמע והמברך על הפירות ועל המצות ה"ז לא יענה אחרי עצמו אמן אם ענה ה"ז דרך בורות ע"כ והנה רבנו לשטתו דמפרש פריסת שמע ב' ברכות ראשונות דק"ש (ודלא כהראב"ד דמפרש ברכת יוצר גרידא עפ"ח מה' תפלה ה"ה) ניחא דקמ"ל דאע"ג דברכה שנייה (שהיא אהבת עולם כרבנן ולא אהבה רבה כר' יוסי כמש"ר פ"א מה' ק"ש ה"ו) סמוכה לראשונה מ"מ לא יענה אחריה אמן וזהו שכ"ר לעיל הי"ז ולמה לא יענה אמן אחרי אהבת עולם ר"ל של פריס' שמע דהוא הולך ומבאר התוספתא ונתן טעם לפי שהוא סוף ברכות ראשונות ולא חשיב סיום.

וכן מה שסיימה התוספתא והמברך על הפירות ועל המצות ר"ל על ברכה אחרונה של פירות וה"ה במצות כגון ברכה אחרונה דמגילה דסד"א דברכה אחרונה חשוב סמוכה לברכה ראשונה. ומש"ר הי"ז כגון ברכות שמברכין לפני מגילה ונ"ח דוקא נקיט לשון רבים דסד"א דזמן חשוב ברכה הסמוכה לחברתה משא"כ בברכה ראשונה דסוכה ולולב

בשאר הימים דליכא זמן אין סברא לענות אמן ובוזה תבין דלדרך הראב"ד דפורס שמע היינו יוצר אור גרידאהתוספתא מגומגמת דמשנה שא"צ היא דמהיכי תיתי יענה אמן אחר יוצר אור גרידא ותו דה"ל להתוספתא לומר בקצרה דאין עונין אמן אחר ברכה ראשונה ולדרך רבנו ניחא דקמ"ל למעט ברכה אחרונה דפירות ומצות כמ"ש.

שם הי"ט כל האוכל כו' ע' בהשגות ויפה השיב הכ"מ ומשנה ערוכה היא ספ"ק דדמאי וז"ל הדמאי מערבין כו' ומברכין עליו ומזמנין עליו משמע משא"כ בודאי והר"ש בפירושו נדחק מאד ונמשך אחר דעת הראב"ד ולדרך רבנו אתייה מתני' כפשוטו וכן משמעות פרש"י במ' שבת דכ"ג. והראיה של הראב"ד איננה כ"כ מכרח' דאע"ג דהא דתנן נשים ועבדים אין מזמנין מתפרש אבל מברכין מ"מ הא דנקיט בסיפא עד כמה מזמנין עד כזית מתפרש דה"ה דאין מברכין על פחות מכזית וכמ"ש תוספות ברכות דמ"ט ע"א ד"ה עד כמה.

ומ"ש הלח"מ דאי ס"ד דנקיט זימון לרבנות ה"ל לרבנו לבאר לקמן פ"ה האי רבותא דהנך דמזמנין. י"ל דס"ל לרבנו דהא בהא תלייה דכל שמברכין מזמנין וקמ"ל ברישא דבדמאי מזמנין דא"כ ודאי דמברכין ובסיפא נקיט לרבנות דאין מזמנין דסד"א דאע"ג דאסור לברך על הנאה שבאה בעברה משום בוצע ברך מ"מ הוי צירוף לזימון לאחרים כיון שנהנה ואינהו לית בהו משום בוצע ברך קמ"ל דאינו מצטרף וכ"ש שאינו מברך וברישא קמ"ל דגם דמאי הוי אכילה חשובה לזימון לאפוקי מסברת הראב"ד.

וסוגייה דב"ק שנדחק בה הלח"מ פשוט דרבנו מפרש אלא מנאץ ואיכא איסורא וכמש"ר פ"ו מה' חמץ ה"ז שאין מברכין בה"מ על הגזל (והתם איירי בלא שינוי וכמ"ש המ"מ והש"ס מיירי לענין ברכת חלה דאין זה ברכת הנהנין אלא ברכת המצות הילכך אע"ג דשינוי קונה חשיב מצוה הבאה בעברה כמבואר פ"ח מה' סוכה ה"א לענין לולב הגזול וע"ש בלח"מ והבן זה.

פרק ב ה"ב וכולל בה בונה ירושלים עלח"מ. והנכון דכיון שירושלים הוא חלק מהארץ מש"ה אם כוללו יצא ד"ת אע"ג דלכתחלה מצוה לפורטו ובפועלים חשיב כדיעבד ומש"ה לכתחלה המסופק אם בירך חוזר ומברך ג' ברכות שהן ד"ת שהרי לכתחלה ד"ת שצריך לפרוט משא"כ ברכת הטוב שהוא מד"ס ספק ברכות מד"ס להקל משום לא תשא.

שם ה"ג וכל שלא אמר ארץ חמדה עלח"מ ופשוט הוא דר' אבא פליג ואנן קי"ל כר"א ואינך תנאי דאין ברית ותורה מעכב וכמ"ש הרשב"א בש"ש דמ"ט דברי' ותורה מד"ס ועיקר הברכה ד"ת ארץ חמדה. והא דהשמיט רבנו דהפוחת מא' ה"ז מגונה היינו כיון דמגונה מקרי ועיכובא ליכא ודאי דה"ה הפוחת משתים נמי מגונה דצריך שיאמר הודאה תחלה וסוף כתקחז"ל ואולי ה"ק הש"ס והפוחת דהיינו פועלים שכוללין בונה ירושלים כנ"ל ה"ב ומקצרין ואין מסיימין בהודאה אלא בברכת הארץ וזה נכון.

שם הי"ב שכת כו' ע' בהשגות והרשב"א בג' שטות השיג ג"כ על רבנו דאי ס"ד דכיון שגמר כל הברכות ד"ת חשוב כעקר רגליו א"כ אפילו לא התחיל עדיין הטוב בדין הוא שיחזור לראש ומש"ה פסק כדעת הראב"ד ולענ"ד י"ל אחרי שום לב לקושיית הל"מ

דלמה בשכח יעל' ויבא בתפלה ונזכר קודם שעקר רגליו חוזר לרצה דה"ל לחז"ל לתקן שיאמר ג"כ ברוך אשר נתן.

אך דבאמת אין זה קושיא דהאיך יאמר ברוך אשר נתן קודם שעקר רגליו ואנן בעינן שיזכיר יעלה ויבא תוך ברכת רצה ואיכא הפסק ברכת מודים ושים שלום. ואפילו נזכר עד שלא התחיל מודי' אין סברא שיאמר ברוך אשר נתן שיהיה זה הפסק בין רצה למודים ואנן בעינן שיהיו סמוכים זה לזה (אלא דלדעת הש"ע א"ח סי' תכ"ב ס"א צריך לחלק דאמירת ברוך אשר נתן שהיא נוסח ברכה חשוב הפסק אבל שפיר יעלה ויבא בלא ברכה בין המחזיר שכינתו לציון ובין מודים ה"ל כחתימה ארוכה ואינו הפסק מיהו הרש"ל חולק דגם יעלה ויבא בלא ברכה חשוב הפסק ועיין בב"ח סי' קי"ד ובט"ז שם וכן נראה דעת רבנו פ"י מה' תפלה ה"י דכל שסיים המחזיר שכינתו לציון חוזר לרצה) וכל זה בתפלה משא"כ בברכת המזון שפיר לא חשיב ברוך אשר נתן הפסק בין ג' ברכות לברכת הטוב דהא ברכת בונה ירושלים אחרונה של תורה חשיב סיום ועונה אמן אחר ברכת עצמו.

מיהו להפך קשה למה תקינו ברוך אשר נתן בב"ה נהי דבונה ירושלים לא חשיב כעקירת רגליו ה"ל לתקן שיחזור לברכת רחם אך דגם זה אינו קושיא לא מבעיא לדעת הרא"ש דס"ל דג' ברכות דבה"מ כחזא חשיבי דאי אפשר לחזור לברכת רחם אלא אפילו לדידן לק"מ דודאי מדהתקינו ברוך אשר נתן ולא התקינו שיאמר נוסח יעלה ויבא קודם שהתחיל ברכת הטוב מוכרח כדעת הרש"ל ורבנו דלא כדעת אבי העזרי שהביא הש"ע סי' תכ"ב דנמצא אין תקנה שיאמר יעלה ויבא אחר סיום בונה ירושלים בב"ה והמחזיר שכינתו לציון בתפלה כיון שנתקנה אמירת יעלה ויבא באמצע ברכה אלא דתקינו ברוך אשר נתן בב"ה כדי שלא יצטרך לחזור לברכת רחם ומוטב שיאמר ברוך אשר נתן בדרך ברכה סמוך ונראה לברכת רחם דהא אין בב"ה משום הפסק בין בונה ירושלים לברכת הטוב דבונה ירושלים הוי סיום כמ"ש משא"כ בתפלה שא"א להפסיק בין רצה למודים מוכרח לחזור למודים והיינו טעמא דאם נזכר אחר שהתחיל ברכת הטוב דחוזר לראש משום דברכת אשר נתן מהני דוקא סמוך לבונה ירושלים דה"ל שתי ברכות סמוכות וכאלו הזכיר יעלה ויבא כתיקנו בתוך ברכת רצה משא"כ משהתחיל הטוב ה"ל ברכת הטוב הפסק בין רחם לברוך אשר נתן (ואע"ג דבתפלה הרגיל לומר תחנונים חוזר לרצה שאני תחנונים דלא חשיב הפסק בין שומע תפלה לרצה) וכן לא מהני שיחזור לרחם דברכת הטוב חשוב הפסק בין ב' ברכות ראשונות לשלישית מש"ה בהכרח חוזר ומתורץ קושיית הרשב"א.

ודעת הראב"ד נפלאה דכיון דברכת הטוב חשוב כתחנונים דלאחשיב הפסק דמש"ה ס"ל דאע"ג שהתחיל הטוב חוזר לברכת רחם א"כ מ"ט דר' מנשיא דקודם שהתחיל הטוב אומר ברוך אשר נתן ולאחר שהתחיל הטוב יחזור לברכת רחם ובדין הוא שיהיו שוין או אידי ואידי יחזור לרחם או אידי ואידי יאמר ברוך אשר נתן.

וצ"ל דהראב"ד מוד' במקצת דהתחלת ברכת הטוב חשוב הפסק בין רחם אל ברוך אשר נתן אבל אין ברכת הטוב הפסק בין ב' ברכות לברכת רחם. ומ"מ דרך רבנו יותר מרווח.

שם הי"ד קודם שיתעכל עכ"מ ומ"ל וכוונת הכ"מ פשוטה דמדקדק לשון ותאב אותן פירות דהכל תלוי ברעב לחודא דהיינו שנתעכלו ומעולם לא עלה על דעתו לחלק בין אכילה לשתייה דה"ה בשתייה הכל תלוי בשהוא צמא אע"ג שאינו תאב ליינן. ודברי המגיה בכוונת הרא"ש נכונים דכל שהוא תאב לאותו פרי או ליינן אע"ג שאינו רעב או צמא לא יברך דכה"ג חשוב לענין תאות פרי זו.

ועלח"מ שהניח בצ"ע ולק"מ דלא עדיף קדש הלולי' מקדושי כסף שהן לרבנו מד"ס אע"ג דנפיק מקרא דכי יקח וכל השיקלא וטיריא אי משכחת אסמכתא מקרא לברכת הנהנין אע"ג דודאי מקרי אליבא דכו"ע מד"ס ועיין בתוס' ד"ה אלא סברא. פרק ג' ה"ב אכל דגן שלוק עכ"מ ולח"מ.

והנכון בכוונת רבנו דסובר דאין סברא כלל לברך בפ"א על דגן וקמח חי ע' תוס' ברכות דל"ו ע"א ד"ה קימחא אלא פ"י הכוסס את החטה והכוסס את האורז היינו שאכלן שלוקים וההבדל בין שלוק ומבושל הוא כמ"ש הרמ"א א"ח סי' ר"ק דלא מיקרי מבושל אא"כ נתמעך ורך ממש ואם קשה קצת ה"ז שלוק והיינו שדקדק רבנו בפרקין ה"י אורז שבישלו דדוקא נתמעך יש לו חשיבו' במ"מ משא"כ אורז שלוק אע"ג שדרך לבשלו שלם ואין מסירין ממנו הקליפה כיון שעדיין קשה ה"ל שלוק ומקרי כוסס אורז ומברך בפ"הא ולא במ"מ והוא ק"ו מדגן שלוק שאין מברכין עליו במ"מ וכן ליכא למטעי דעל אורז שלוק יברכו שהכל דהשתא דגן שלוק בקליפתו מברך בפ"הא מכ"ש אורז שלוק שהרי אין לו קליפה ודרך לשלקו שלם דמברך בפ"הא וזה ברור.

גם סובר רבנו דדוקא לענין תרומה ממעטינן הכוסס שעורים שלוקין מן כי יאכל פרט למזיק משא"כ לענין ברכת הנהנין כיון שנהנה חייב לברך וכמ"ש פ"י מה' תרומות ה"ז ע"ש. שם ה"ו כיצד כו' אבל אם עירב כו' ע' ח"ץ שקכ"ט דמסיק דדברי הכ"מ בזה וכן דברי הרמ"א וב"ח א"ח סי' ר"ד תמוהי' הן דודאי מודה רבנו אפילו יש דבש הרבה במרקחת וטעמו וממשו ניכר מברך על העיקר שהוא הרוב אלא רבנו למד כן מהא דריש כיצד מברכין רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו במ"מ וכמשר"ל ה"ד ועל זה קאי המשך דברי רבנו דדין זה מיוחד בה' מינים מחמת חשיבותיהו ע"ש שהאריך ודפח"ח.

שם ה"ח הפת כו' עמ"ש ח"א. שם הי"א כל שמברכין כו' עכ"מ שדבריו מגומגמים ואולי ה"ק הירושלמי מהפך הכלל דנמצא כל שמברכין מעין ג' מברך במ"מ ואין כאן חוץ מן האורז.

ולזה קאמר דרבנו סובר דהש"ס שלנו פליג על הירושלמי ולפ"ז יש להגיה בלשון הכ"מ ונתינת טעם לדבריו דאין למדין מן הכללות (ובמעשה רוקח מגיה א"נ לא פליג אגמרא דידן ואין למדין מן הכללות) וכל זה מגומגם דודאי כלל הירושלמי לענין ברכת המזון משא"כ לענין ברכה מעין שלש בלתי אפשר להפך דהא חמש מיני פירות שנשתבחה הארץ ויין מברכין בפ"הע ובפ"הג אע"ג שמברכין לאחריו מעין ג'.

פרק ד ה"א כל המברך עכ"מ ואין הכרח שרבנו יחלוק על הרי"ף אדרבה משמע דס"ל כהרי"ף מדלא הזכיר בפ"ח גבי ברכה מעין ג' דפירו' שיהי' צריך לברך במקומו. שם

ה"ג היה אוכל כו' ע' השגות וכתב המ"ע שלמד הראב"ד הפרש שרואה את מקומו מדין גוזלות שבמסכת ביצה די"א והדר חזי לקיני' ודבריו תמוהין והנכון שהראב"ד למד כן מדין זימון דקי"ל פ"ה מה' ברכות הי"ג דשלשה שאכלו כאחד ויצא אחד מהן לשוק קורין לו ומזמנין עליו והוא בשוק ויוצא י"ח ולכשיחזור לביתו יחזור ויברך בה"מ לעצמו אלמא דעמידה בשוק לא חשיב שינוי מקום וכן למד הראב"ד דכל שרואה חשוב מקומו מהא דקי"ל פ"ה מה' ברכות הי"ב שתי חבורות שאוכלין בבית א' כל שרואין זא"ז מצטרפין לזימון.

ולדרך רבנו אין זה ראיה דזימון תלוי בראיה משא"כ בב"ה דקי"ל פ"ה הי"ג שאינו רשאי לברך בשוק בהב"מ אלמא דחוץ לפתח ביתו לא חשיב מקום לענין דין הנ"ל ה"א והוא הדין דחשיב שנוי מקום לענין שצריך לברך למפרע עה"ה. שם ה"ה במזרחה של תאנה ובהשגות וכ"מ.

ורבנו לשטתו דלעיל ה"ג ס"ל דכל שיצא חוץ לבית המוקף חשיב שינוי מקום הילכך בתאנה דליכא היקף מחיצ' חשיב שינוי מקום ממזרחה למערבה והראב"ד לשטתו דס"ל ה"ג דלא חשיב שינוי מקום הוצרך לאוקים הירושלמי כשהיה בדעתו בתחלה לגמור הסעודה במזרחה. שם ה"ו בירך על הפת כו' עכ"מ ולח"מ.

ובירושלמי פ' כיצד מברכין א"ר מרינוס בר"י אהן דאכיל גרזימתא וסלית אע"ג דאיהי מברך על גרזימתא בסופה לא פטיר סולתא. מה כב"ש דב"ש אמרי אף לא מעשה קדרה א"ר יוסי ד"ה היא בירך על הפת פטר את הפרפרת ואת מעשה קדרה כדברי ב"ה בש"א לא פטר את מעשה קדרה אבל אם בירך על פרפרת תחלה כ"ע מודים דלא פטר את הפת ולא מעשה קדרה.

ר' אבא בריה דר"פ מיבעי אהנדאכל סלת ובדעת' למיכל פתא מהו מברכה על סולתה בסופה רבנן דקסרין פשטין ליה צריך לברך בסוף ע"כ וע' בערוך ערך גרזם דמפרש דגרזימתא היינו פרפרת ממינין הרבה ובמוסיף ערוך שהוא ציר ומרק דברכתו ב"נר. ופי' סלית היינו מעשה קדרה וא"כ ה"פ דר' מרינוס אמר דאין ברכה אחרונה בנ"ר פוטרת מעין ג' ומשמע דעל המחיה פוטר בנ"ר ולזה פריך נימא דר"מ כב"ש דקס"ד דב"ש אסיפא קאי דבירך על הפרפרת בנ"ר לא פטר בה"מ אבל מעין ג' פוטר לב"ה וב"ש פליג דאף מעין ג' אינו פוטר ומסיק דד"ה היא דב"ש ארישא קאי דב"ה ס"ל דבה"מ פוטר בנ"ר ומעין ג' ופליג ב"ש דאין בה"מ פוטר מעין ג' אבל לכו"ע אין בנ"ר פוטר מעין ג' וכ"ש בה"מ (ור' אבא בעי האוכל מעשה קדרה ובדעתו לאכול פת אם יברך מעין ג' או ימתין שבה"מ יפטור ומסיק דצריך לברך מעין ג' דאף ב"ה לא קאמר דפוטר אלא דיעבד) המורם מזה דאע"ג דבבבלי קאי בתיקו נפשט בירושלמי דב"ש ארישא קאי גם נראה דהך בעיא שבבבלי מתפרשה לענין ברכה אחרונה דהירושלמי מפרש מתני' לענין ברכה אחרונה ע"ל הי"א ודלא כפרש"י דבהכי ניחא מה שהעיר הכ"מ דשפיר כ"ר דינים אלו בפרקין גבי דיני בה"מ לענין ברכה (ואע"ג דבפי' המשנה לרבנו כ' דב"ש פליג אסיפא ואין הלכה כמותו דספק ברכות לקולא חזר בו בחיבורו מחמת הירושלמי דב"ש ארישא קאי וקי"ל כב"ה לחומרא) הילכך בירך על הפת פטר את הפרפרת וכ"ש מעשה קדרה שהוא ממינו.

בירך על הפרפרת בנ"ר אינו פוטר לא פת ולא מ"ק כפי מסקנת ר' מרינוס ומשמע דסולתא פוטר גרזימתא ומש"ה פסק רבנו דמ"ק פוטר התבשיל וזה ברור בביאור הסוגיא לדרך רבנו דהרי מבואר מלשונו דפרפרת מלפתין בו הפת ודלא כפרש"י בד"ה פטר והבן זה ותו דשה"נב דתבשיל ודאי פוטר את הפת כדלקמן פ"ח מה' ברכות ה"י אלא ודאי דאיירי מברכה אחרונה (וכל זה לענין שאכל פרפרת ומ"ק קודם סעודה ואח"כ נטל ידיו ובירך המוציא לאכול פת דכשהמברך בה"מ נפטר מבנ"ר ומעין ג' אע"ג שנתחייב בהן קודם סעודה משא"כ לענין ברכה ראשונה ע"ל הי"א.

ומשמעות הירושלמי דלכתחילה יש לו לברך בנ"ר קודם שיאכל פת וכמ"ש) ועם היות שבתוס' ופוסקים שטות אחרות ולא קדמני אדם בזה מ"מ אנכי על משמרת אעמודה לפרש דברי רבנו ע"ד הש"ס ירושלמי ובבלי והאמת עד לעצמו שזהו כוונת רבנו ועפ"ה מה' ברכות ה"י. שם ה"ז גמר בלבו ע' השגות שמחלק בין אכילה לשתייה מהך דברכות דמ"ב ולית הלכתא כו' אלמא דנמלך לא מהני באכילה אלא בשתייה מעובדא דר' ברונאי ואין זה הכרע די"ל דה"ק ולית הלכתא לענין שיהי' אסור לאכול עד שיברך ב"ה ומ"מ אהני היסח הדעת שצריך לברך ברכה ראשונה וכמ"ש הלח"מ ונרמז בלשון המ"ע.

א"נ כמ"ש המ"ע דיש חילוק בין סילק השלחן דהוי רק יאוש מלאכול ובין גמר בלבו בודאי שלא לאכול. והראיה שהביא הכ"מ מהך דחולין דק"ז דהשמש מברך על כל פרוסה מכרעת דהיסח הדעת מהני אף באכילה.

ומה שנדחק הכ"מ פ"ז מה' ברכות ה"ז למה השמיט רבנו חילוק בין אי איכא אדם חשוב או לא יש ליישב דרבנו מפרש דדוקא ביין שתלוי ברצונם חשיב היסח הדעת גמור ומברך על כל כוס משא"כ באכילה כל היכא דאיכא אדם חשוב בסעודה אין השמש מסיח דעת דכיון שמצד החמל' ראוי להאכילו מכל תבשיל בטח לב השמש דהאי אדם חשוב ספי לי' ולפ"ז העיקר תלוי אם השמש בטוח דספו ליה אפילו ליכא אדם חשוב ואם אינו בטוח מברך על כל פרוסה אפילו איכא אדם חשוב כיון שאינו בטוח בו (אלא אורחא דמלתא נקיט דמסתמא נכון לבו ובטוח בדאיכא חשוב) וכיון שהעיקר תלוי בהיסח דעת השמש כבר נשמע דין זה מכאן דכל שגמר בלבו חוזר ומברך.

והשמיט רבנו כאן דין אם נטל מים אחרונים שזה ביאר לקמן פ"ו ה"ך דאסור אפילו בשתיית מים. ושינה ונמנום סובר רבנו דלא חשוב הפסק רק בפסח עיין פ"ח מה' חמץ הי"ד ובהשגות שם.

ועמ"ש פ"ז מה' ברכות ה"ז. שם ה"ח היו שותין עיין בהשגות ובפכ"ט מה' שבת ה"ה כ"ר דאסור לאכול משקדש היום עד שיקדש דשבת קובע וא"כ בהכרח איירי רבנו כאן במוסיף מחול על הקדש ואומר בואו ונקדש מבע"י.

אמנם לענין הבדלה סובר רבנו דאמירת בואו ונבדיל לא חשיב היסח הדעת עיין פסחים דק"ג ע"ב אהא דאמר רב כיון דאמירתו הב לן ונברך כו' ומר זוטרא אמר אנא דעבדי כתלמידי דרב ורב אשי אמר לית הלכתא כתלמידי דרב דהא י"ט שחל להיות אחר שבת ואמר רב יקנ"ה (ומפרש רבנו דה"ק דנהי דקידוש היום לא חשיב הפסק בין ברכת בפ"ה ג' לשתייה כדלקמן אכתי תהי' הבדלה הפסק בין ברכת בפ"ה ג' לשתייה) ומדחה

הש"ס ולא היא התם בב"ה עקר דעתי' ממשתייא הכא לא עקר דעתיא ממשתייא פי' ולא הוי הבדלה הפסק ע"כ ומינה דהשתא אמירת הבדלה בפועל לא חשיב הפסק כ"ש היכא דאומר באו ונבדיל דלא חשיב הפסק ודלא כדעת הראב"ד.

ובתו' פסחים דק"ב ע"ב ד"ה יקנ"ה וא"ת למה לא תקנו נמי בב"ה יין ברישא ותירצו שאם יברך על היין תחלה יצטרך לברך שנית דב"ה הפסק ע"כ דקשה לדרך רבנו דבאו ונקדש הוי כמו הב ונברך א"כ גם בקדוש היה לתקן קידוש תחלה ואח"כ בפ"הג. ויש ליישב לפמ"ר פ"ז מה' ברכות הט"ו שאין ב"ה צריכה יין מש"ה הוי ב"ה הפסק משא"כ בקידוש דכתיב זכור זכרהו על היין שפיר תחלת התקנה כך היא ולא חשיב הפסק (ואולי סובר רבנו דמש"ה אפסקה הלכתא כרב יקנ"ה דאמירת קידוש תחלה על הכוס כתיקונו אינו הפסק והבדלה אינו הפסק כמ"ש משא"כ לשמואל דאמר ינ"ה קיון שאמר תחלה הבדלה על הכוס שוב חשיב הקדוש הפסק) שם הי"א ולא לאחריהם עמ"ש בפרקין ה"ו.

פרק ה' ה"ז קטן דעדיף מאשה דמצות חינוך על הגדול והבן. שם הי"א שלשה בני אדם עיין השגות ומ"ש הלח"מ שדעת הראב"ד כדעת ה"ר יהודה שהביא הרא"ש הוא תמוה דהא לדעת ה"ר יהודה לא מבעיא היו שלשה וזימנו שנים מהם על השלישי בע"כ שיצא ידי זימון אלא אפילו היה ד' וזימנו ג' מהן נמי פרח מהרביעי זימון ואדרבא דעת הראב"ד כמסקנת הרא"ש דאיירי כשזימנו עליו שנים בע"כ ולקושיית פשיטא מתרץ כדמסיק הרא"ש דקמ"ל אע"ג שאכלו שלשתן אחר מכאן כמ"ש הראב"ד ודלא כמ"ש הלח"מ דמסברא כתב כן.

גם מ"ש הכ"מ דדעת רבנו כדעת הראב"ד דחוק והנכון דדעת רבנו כפרש"י דזה השלישי שהיה בדעתו לאכול עוד והוצרך לענות עם השנים ברכת זימון מדין שנים אין ממתנינים על אחד הרי זה השלישי לא יצא ידי זימון ולק"מ פשיטא דקמ"ל אע"ג שלא יצא ידי זימון מכל מקום פרח ממנו חובת זימון ורשאין לחלוק ומ"מ אם רוצים לזמן הרשות בידם ולא הוי ברכה לבטלה אע"פ שלא אכלו יחד לאחר מכאן כיון ששום א' לא יצא ידי זימון רשאין לזמן ואינם חייבים לזמן דפרח חובת זימון.

ומה שהקשה הכ"מ דאין זימון אלא במקום ברכה לק"מ דמשכחת דאכלו הנך ג' חבורות על שלחן א' בזא"ז ומכל חבורה נשאר אחד אשר ענה עמהן ואכל אחר כך והבן זה. ועתר"י על הרי"ף דמפרש בזימנו עליו דרך חלון לאחר שיצא לחוץ דנמצא לא יצא ידי זימון שאינו עמהן ומ"מ פרח מיני' זימון אע"פ שאכלו אח"כ יחד והעיקר לדרך רבנו ורש"י כמ"ש.

שם הט"ו ובן מברך לאביו ע' בהשגות ועמ"ש הכ"מ בד"ה ויש לדקדק כו' דדעת רבנו כדעת התוס' ורבנו יונה ובעל המאור והרא"ש דדוקא גדול שאכל כזית דגן מקרי בר חיוב להוציא את מי שאכל כדי שביעה מתורת ערבות ושאני אשה ועבד וקטן דליתנייהו בני חיוב כלל ועיין תוס' ברכות דמ"ח ד"ה עד שיאכל ועמ"ש"ר פ"א מה' ברכות ה"י והי"א ודוק ובצורר החיים האריך אי בה"מ מיקרי ברכת הנהנין ואני אומר כל שאכל כזית נהנה מקרי ומוציא אחרים י"ח.

מיהו מלשון רבנו בתשובה משמע כמ"ש הלח"מ דה"ק ולהוציא את הרבים י"ח עד שיאכל כזית דגן (לאפוקי שאר אוכלין) דאז יכול להוציא את אחרים שאכלו הרבה ובלבד שלא יהיה העונה שבע ממש דאז חייב מן התורה כמש"ר פ"א הי"א וכן משמע בפרקין ה"ח דדוקא לזמן עליו סגי בכזית משא"כ שיזמן הוא על אחרים ששבעו ממש ואין דקדוק התוס' מוכרח דמלתא דפסיקא נקט שאלו אכל רשב"ש כזית דגן אפשר שיוציא את ינאי דמאן יימר דינאי היה שבע ממש.

פרק ו ה"ב ומים אחרונים ע' בהשגות וע' ברכות ס"פ אלו דברים לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי ידענא הרי נדחו דברי ר' זוהמאי וידים מזוהמות כשרות לברכה דלא גרע מטמא ממש כנ"ל פ"א והא דמסיק שם דאר"י אמר רב ואמרי לה במתני' תני והייתם קדושים אלו מים אחרונים דחה רבנו דבסוגיא דחולין מוכח דמים אחרונים מפני הסכנה דמש"ה חייבים במלחמה כדמוכח ספ"ק דעירובין ואפילו המברך בה"מ א"צ נט"י אלא מפני הסכנה כמשר"ל ה"ג ודלא כהראב"ד שחילק בין לח ויבש עמ"ש ה"ג.

שם ה"ג כל פת שהמלח כו' לפי נוסח זה שלפנינו הבין הראב"ד דה"ק אם מדד פת שמלח בו אע"פ שלא אכלו צריך נט"י מפני הנגיעה וא"כ ה"ה המאכיל לאחרים ולזה השיג ששינה לשון והל"ל מדד מלח ולענ"ד כוונת רבנו דאע"ג דקי"ל ה"א דמים ראשונים אף בפת שאין בו מלח ובכל דבר שטיבולו במשקה שאני מים אחרונים שהוא דוקא בפת ודוקא שיש בו מלח לאפוקי מצה וגירסת רבנו כל מילחא מאי א"ל לא מבעיא (כגירסא שלפנינו ודלא כגירסת רש"י והראב"ד לא כ"ש) ומפרש רבנו דהפשיטות דהמודד מלך א"צ נט"י כדס"ד לבעל הבעיא שאין מים אחרונים אלא תוך הסעודה שידיו לחים וחוששין שיתדבק בו המלח שנימוח בפת משא"כ המודד מלח אין חוששין לו ומש"ה השמיט רבנו בעיא דכ"ל מלחא.

שם ה"ד וכל העולה כו' דברי הכ"מ נכונים ודלא כמו שצייד הלח"מ דלחולין אף נתן סאה כו' כשר דאין כן משמעות לשון רבנו ובה' מקואות נקיט לרבותא דאפילו לתרומה מים פסולין בטלים ברוב והוא דאיכא רביעית כשרין. שם ה"ה כל הצריך ע' בהשגות ומ"ש הלח"מ דהראב"ד פסק כמ"ד ל"ש אלא בקרקע אין הכרע די"ל דמלתא דפסיקא נקיט דלכ"ע מים שאובים שבקרקע כשרים גם מה שסיים ומ"מ קשה כו' דרבנן פליגי על זה כו' לא ידעתי מאי פסקא דמשמעות דברי רבנן דלאחרים סגי בנתינת מ' סאה דה"ל שאובין וכן מפורש בברכות דכ"ב ע"ב אלא הבו לדידי לברך דנפול עלואי מ' סאה.

מיהו נראה דרבנו ס"ל דתקנת עזרא היתה טבילה ממש וכמ"ש פ"ד מה' תפלה ה"ד ומש"ה השמיט רבנו לגמרי דין ט' קבין ולא הזכירם בה' תפלה ולא בפ"ד מהק"ש ה"ח דזה היה בב"ד שלאחריו תקנת ט' קבין ומ' סאה בנתינה דהקלו משום שלא היו רוב הצבור יכולין לעמוד בה דמש"ה ביטלה אח"כ ריב"ב לגמרי ובתקנה הוא דזלזלו דסגי בנתינה משא"כ לענין נט"י שהוא מדינא מעולם לא אמרו דסגי טבילה בשאובין וזה ברור ועמ"ש פ"א מה' מקואות ה"א.

שם ה"ט או שהפליג ע' בכ"מ דגריס ורי"א כל גופו טובל בהן פי"ו לא כ"ש (ודלא כגירסא דידן) והיא גירסת ר"ח הביאה הר"ש פ"א דידיים מ"ג וכן גירסת הרי"ף פ' אלו

דברים ומחלק שם דשאני קמי האור שהיה להם שעת הכושר ובהכי מיושב קושיית הכ"מ דשאני מים שנפסלו משתיית כלב דהיתה להן שעת הכושר מש"ה מותרין בבת בירתא ושפיר קי"ל כסתם מתני' דידים דלא פליג רשב"א אלא בחמי טבריא שלא היה להן שעת הכושר וקי"ל כוותיה מהך דחזקיה.

ומש"ר ולא אחרונים הכ"מ נדחק והנכון כמ"ש הלח"מ. שם ה"י נוטלין כו' עלח"מ ועמ"ש פי"א מה' מקואות ה"ז.

שם הי"א וכלים שנשברו עכ"מ ולח"מ והנכון דודאי לענין קידוש מי חטאת ונט"י כל הכלים שניקבו בכונס משקה פסולין אע"ג שמקבל טומאה עיין בפ"ט מה' כלים ה"ב וכרבא במ' חולין וה"ק רבנו דכל שבירה דאשכחן שמטהרת מידי טומאה פסול לנט"י הילכך אפילו כלי העשוי לאוכלין נפסל לנט"י בכונס משקה שהוא שבירה המטהרת בכלי העשוי למשקין.

והא דלא כ"ר בהדיא שיעור כונס משקה משום דרצה להורות לנו דין חדש דגיסטרא דכלי עץ טהור אע"ג דמקבל רביעית עמ"ש פח"י מה' כלים ה"י ביישוב ההשגות דשם דמש"ה נקיט רבא בשבת דצ"ה חמש מדות בכ"ח דבשאר כלים לא משכחת גיסטרא ולא משכחת צמיד פתיל ומש"ה נקיט רבנו פ"ו מה' פרה ה"י לישנא דרבא בשבת דצ"ה כ"ח שניקב לענין מי חטאת וכ"ש לענין נט"י דקפדינן אמנא מד"ס.

ונקיט כאן כלים שנשברו לכלול גיסטרא דשאר כלים וכ"ש לענין מי חטאת דבעינן כלי ד"ת ודין החרסים שכ"ר עיין פי"ח מה' כלים הי"ג והי"ד דהיינו גיסטרא של כ"ק וא"כ ה"ק רבא במוצי' משקה חשיב שיעור נקב לענין טומאה דגיסטרא ולא לענין כלי שלם שניקב במוציא משקה לקידוש אבל הא ודאי דאפילו גיסטרא שלמה פסולה לקידוש וסובר רבנו דה"ה לנט"י מד"ס דאין סברא להכשיר גיסטרא של כ"ח לקידוש ולנט"י ולפסול של עץ והבן זה (והכ"מ לא הראה מקום לחרסים שהזכיר רבנו והנכון כמ"ש) ואולי עיקר הגירסא חרסית דהיינו דבר שממרחין בו בצ"פ עמ"ש"ר פכ"ג מהט"מ ה"ח והוציא זה רבנו מהך דרבא הנ"ל דלצמיד פתיל עד שיפחות רובו אלמא דכלי שנפחת מיעוט ומוקף צ"פ פסול לקידוש דאין החרסית עושאו כלי והבן.

ולפ"ז י"ל דגיסטרא של כ"ח כשר אף לקידוש ונט"י ודוקא גיסטרא של כלי עץ פסול לקידוש ונט"י ואולם מצד הסברא שאני לענין טומאה דדרך לייחד כ"ח לגיסטרא ולא כלי עץ אבל לענין קידוש ונט"י דבעינן כלי אין סברא לפסול גיסטרא דעץ ולהכשיר של כ"ח וכמ"ש. שם הי"ב כלי כו' עלח"מ ועמ"ש פי"א מה' מקואות ה"ז.

שם הי"ג והקוף עיין בהשגות ובכ"מ ועיין בתוס' חולין דק"ד ** (דק"ז). ** ע"א ד"ה דלא אתו מכח גברא בשם בה"ג וכ"כ הרשב"א חולין מדקאמר הש"ס קפדיתו אמנא אחזותא ואשיעורא ולא הזכיר כח גברא אלמא דלאו דוקא כח גברא וסגי בכח הנותן וכח הנותן מקרי נמי קפדיתו אמנא דדוקא אריתא דדלאי דלאו מנא הוא מש"ה פסול אא"כ מקריב ידו לגבי' דוולא דקאתי מכח גברא ר"ל וה"ל כאלו נטל ידיו מתוך הדלא ** (הדוולא).

** ע"ש.

שם הט"ו מים שנסתפק לו עיין בהשגות וכ"מ והלח"מ נדחק וכבר האריך בזה המ"ל פ"ד מה' בכורות ה"א. ומתוך דבריו למדנו דמי שהלך ליטול ידיו וספק נטל דה"ל דומיא דמי שירד לטבול וספק טבל בודאי ספקו טהור ולולי דבריו הייתי אומר דגם הראב"ד אינו מחלק בין ספק נטל לספק נעשה בהן מלאכה דהכל חדא דכל שהמים ספק פסולין או ספק כשיעור היינו ספק נטל אלא דסובר הראב"ד דלא אמרו ספקו טהור אלא בדיעבד דהיינו אם נגע בטהרו' אבל לכתחלה כל שיש לו מים צריך ליטול ידיו שנית.

ואפשר דגם רבנו מודה בזה ואיירי בדיעבד דכן משמעות לשון ספקו טהור אלא דדוחק לומר כן מדהביא רבנו דין זה כאן בהנט"י דלדרך הראב"ד אף בספק נעשה בהם מלאכה יש להחמיר שיחזור ויטול ידיו. ואפשר דאין להחמיר עליו ליטול ידיו שנית משום גזרה שיגע בטהרות ויאמר שהן טמאין מפני שרואין שאתה מצריכו ליטול ידיו שנית ורבנו דינא קאמר.

והראב"ד מחמיר בז"הז דליכא טהרות ועמ"ש המ"ל פ"י מה' מקואות ה"ו. שם הי"ו צריך שישפיל ע' בהשגות וכ"מ ולח"מ.

ואני אומר דזהו מש"ר כדי שיצא כל כח המלח כו' לכף היד דאע"ג שדרך הנגיעה באצבעות היד חוששין שישאר כח המלח בכף ואח"כ ירד לאצבעות. שם הי"ח לט אדם ע' השגות והכ"מ נדחק.

והנכון בכוונת רבנו עפ"ח מהאה"ט ה"ט לט אדם ידיו ובמ"ש הכ"מ שם. ודברי המ"ע בכאן נכונים וכ"כ הג"מיי.

שם הי"ט אסור להאכיל כו' עמש"ל פ"ז מה' ברכות ה"ז. פרק ז ה"ז ואם נתנו לו יין עכ"מ וע' ברכות דמ"ה דמפורש בברייתא דאין שמש אוכל עם שלשה ולפ"ז הא דאמרן בכתובות דספו ליה מכל מין היינו מכל תבשיל מעט כדי טעימה משום קיוהא ואפשר דמש"ה השמיט רבנו דין מברך על כל פרוסה דרב ור"י באדם חשוב דאין כאן ענין לברך על כל פרוסה כיון שאינו אוכל עמהם (מה גם עיין במהר"ם שיף שפשט הסוגיא מגומגם ואפשר לדחוק דאדם חשוב אשמש קאי וה"ק אא"ב דצריך נט"י לא תקשה לך דרב ודר"י האיך נותנין לו כל שלא נתברר שנטל ידיו די"ל דאיירי שהשמש אדם חשוב אבל אסור להאכיל לאינו חשוב אלא אי אמרת דא"צ נט"י מאי האי דקאמר אא"כ ידוע שנטל ידיו דהא סגי בידוע שזהיר ליגע.

ומשני שמש דטריד שאני ורבנו פסק לעיל פ"ו הי"ט דדוקא בידוע שלא נטל ידיו אסור להאכיל לו י"ל דלפי המסקנא דאין השמש אוכל עמהן מסתמא אינו נוטל ידיו ומש"ה מצריך רב בידוע שנטל ידיו) ועמ"ש פ"ד מה' ברכות ה"ז והוא הנכון. שם ה"ט ואין זורקין את הפת בכלל זה אפילו גלוסקאו' בימות החמה ובחנם נדחק הכ"מ.

שם הי"ב הביאו להם מים ע' בהשגות וכ"כ הרשב"א ברכות דמ"ו וז"ל בקיצור בזמן שהן ה' מתחילין מן הגדול ולא דוקא גדול אלא משום דמסתמא הגדול מברך ואם כיבד הגדול את הקטן לברך אז מתחילין מן המברך כדא"ל רבי לרב קום משי ידך דלמקום שמים אחרונים חוזרין שם ברכה חוזרת.

והקדימה למברך בנטילה אינה משום כבודו דהא קי"ל אין מכבדין בידיים מזהמות אלא כדי שיעיין המברך בד' ברכות של בה"מ בעוד שהאחרים נוטלין ידיהם כדא"ל ר"ח לרב עיין בברכת מזון קאמר לך ושיעורו חז"ל שבזמן נטילת הארבע' יכול לעיין בד' ברכות וגם שבשיעור זה ליכא הפסק בין נטילה לב"ה ושמעין מזה דהא דאמרינן תכף לנטילה ברכה לאו דוקא תכף ממש אלא בכדי שיעור זה מיהו אם אפשר לסמוך ממש אין להפסיק בכדי אלא תכף לנטילה ברכה ע"כ והמורם מדבריו דבעלמא תכף לסמיכה שחיטה לכתחלה צריך תכף ממש (ושאני הכא דכדי שיעיין בב"ה צריך שיטול תחלה בדאיכא חמשה אבל ביותר מחמשה הוי הפסק בדיעבד ושפיר מוכח תרתי חדא דשיעור תכיפה בדיעבד בכדי שיעור ד' נטילות דאל"כ אפילו יותר מחמשה היה בדין שיטול המברך תחלה כדי שיהיה לו פנאי יותר לסדר לו ב"ה בלבו שני' מוכח דבפחות מן ד' נטילות אין הזמן מספיק לו לעיין בלבו ד' ברכות דמש"ה נותנין לו זמן הזה אע"ג דלכתחלה ראוי לו להסמיך תכף ממש והיה להמברך ליטול באחרונה.

דבהכי ניחא לי קושיית המג"א סי' קס"ו והחכם צבי שקכ"ח שהקשו על תוס' מס' סוטה דל"ט ע"א ד"ה כל כהן שהעלו דשיעור תכיפה למדין מתכף לסמיכה שחיטה שהוא כדי הילוך כ"ב אמה שהוא משער ניקנור עד בית המטבחים כדמוכח בזבחים דל"ג ע"א. והרי מסוגיא זו מוכח דשיעור תכיפה היא תכף ממש דהמקשה לימא מסייע ולפי מסקנת האיכא דאמרי קי"ל כרבי דרשאי לשחוט אצל הפתח ומ"מ לא מקרי תכיפה בכדי העלאת אשם מצורע מחוץ לפנים פסיעה א' והניחו בצ"ע על התוס'.

ובשלחן תמיד שחברתי והוא ת"י בכתובים יישבתי דהתוס' ס"ל כדעת הרשב"א דשיעור תכיפה לכתחלה תכף ממש וכיון דתכף לסמיכה שחיטה דאורייתא אי ס"ד דביאה במקצת דרבנן היה בדין שיודחה ביאה במקצת ולעייל ידו ולסמוך והיינו דקאמר בזבחים דל"ג לימא מסייע דמוכח דביאה במקצת דאורייתא וכוונת התוס' להוכיח דכדי הילוך כ"ב אמה לא חשיב תכיפה בדיעבד ר"ל דכהן שנטל ידיו לדוכן ושהה כדי הילוך כ"ב אמה צריך ליטול ידיו שנית דהא מפורש בבב"ב דהא תוספתא דנגעים שהיה סומך מבחוץ תוך חלל שער ניקנור שלא נתקדש וקשה מאי האי דמשני הא מני ר' יוסי בר' יהודה דאמר מרחק צפון דאכתי אי ס"ד ביאה במקצת דרבנן לעייל ידו ולסמוך כדי להסמיך סמיכה לשחיטה כל מה דאפשר אלא ודאי דכיון שאפילו יכניס ידיו איכא כדי הילוך כ"ב אמה דלא חשוב תכיפה אפילו דיעבד אין לו להכניס ידיו דביאה במקצת אסור מיהות מדרבנן ושפיר הוכיחו התוס' דעכ"פ כדי הילוך כ"ב אמה הוי הפסק ממש בדיעבד וזה ברור) וע' מ"ל שכ' ועמ"ש מרן סי' קכ"ח בשם התוס' בשיעור תכיפה ודוק.

ר"ל דבהכרח אידי ואידי חד שיעור' דשיעור ד' נטילות הוא שיעור מהלך כ"ב אמה פחות קימעא והנה עיני המעיין רואות הדוחק הזה שהוא נגד החוש להסדיר ד' ברכות דב"ה תוך הילוך כ"ב אמה וגם גוף דברי הראב"ד והרשב"א הם דברי נביאות לומר דשיעור ד' נטילות הוא שיעור עיון בב"ה ופחות קצת משיעור דיעבד דתכיפה וה' נטילות הן יותר משיעור תכף ולפ"ז צריכין הנך ארבעה למהר בנ"טי ושלא יטלו מכלי שפיו צר כדי שלא יבא המברך לידי הפסק.

לכן אומר אני דרבנו יש לו דרך אחרת בברייתא זו דא"ר ששת אנא ידענא ועיין ברש"י ד"ה ובזמן שהן מאה לאו דוקא דה"ה עשרה ולכל יותר מחמשה כו' והנה ברייתא זו שנויית בתוספתא פ"ו דברכות ובאמת ל"ג בה ובזמן שהן מאה אלא ה"ג) עד חמשה מתחילין מן הגדול מחמשה ואילך מתחילין מן הקטן עד שמגיע לחמשה וחוזר ומתחיל מן הגדול כו' ולפ"ז י"ל דודאי אפילו הן מאה ונוטלין כלם והמברך נוטל בראשונה אין בזה משום הפסק דתחלת תקנת חז"ל היתה דתכף לנט"י של כל המסובין תהיה ברכה והא דנקיט בברייתא עד חמשה כו' מתפרש ע"ד הא דתנן בברכות דף נ' שלשה שאכלו כא' אין רשאין לחלק וכן ארבעה וכן חמשה ששה נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד עשרים וכמש"ר פ"ה מה' ברכות ה"י ומש"ה קאמר דעד חמשה כיון שאין רשאין לחלוק ובהכרח הגדול מברך מתחילין מן הגדול דקי"ל למקום שמים אחרונים חוזרין לשם הברכה חוזרת וכמש"ר כדי שלא ישב הגדול וידיו מזוהמות אבל מחמשה ואילך רשאי להתחיל מן הקטן שאם היו ששה כיון שרשאין לחלק נוטלין שלשה קטנים את ידיהם ומסלקין תכא דידהו ועדיין לא מסלקין תכא מקמיה גדול והנשארים עד שמגיע לחמשה אחרונים דשוב אין רשאין לחלק (וכ"ש אם נשארו ד' או ג') חוזר ומתחיל מן הגדול.

והא דלא אמרה הברייתא עד תשעה עשר כו' עד שמגיע לי"ט דהא במתני' תנן דעשרה אין נחלקין עד עשרים דתשעה עשר אין נחלקין כדי שיברך הגדול בשם. יש ליישב מהא דאיתא בברכות ד"נ אמר רבא כי אכילנא ריפתא בי ריש גלותא מברכין שלש שלש.

ולברכו עשרה עשרה שמע ריש גלותא ואיקפד וליפקי בברכתא דריש גלותא איידי דאוושי כ"ע לא שמיעי ע"כ וכן פסק בש"ע סי' קצ"ג ומיהו אם היו רבים מסובין יחד ואין יכולין לשמוע ברכת זימון מפי המברך ואינם רשאים לחלוק לחבורות של עשרה עשרה מפני שיצטרכו לברך בקול רם וישמע בע"ה ויקפיד עליהן יכולין לחלוק לחבורות של ג' ג' ולברך בנחת כדי שלא ישמע בע"ה ויקפיד ע"כ והגם דרבנו השמיט מימרא זו דרבא וכפי הנראה דס"ל דדוקא בי ריש גלותא דגדול ומהולל כבודו משא"כ משום קפידא דבע"ה אין חוששין וצריכין להתחלק דוקא לעשרה עשרה מ"מ לא יפלא לפרש הברייתא דמלתא דפסיקא נקיט דמשכחת דתשעה עשר מתחלקין בגדול ומהולל (וכדרבא) ולפ"ז נתקיימה גירסת רש"י ובזמן שהן מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעין אצל חמשה שהרי רשאין לחלק ג' ג' מפני כבוד בע"ה ומתורץ קושיית רש"י דדוקא נקיט מאה דאוושי כ"ע לא שמיעי א"נ דקמ"ל כר"ע לאפוקי מדר"י הגלילי דס"ל במאה אומר נברך ה' אלהינו דנמצא לר"י הגלילי אין מאה רשאין לחלק.

היוצא מזה דכל שאינם נחלקין אפילו הן מאה נוטל המברך תחלה והא דקי"ל אין מכבדין במים אחרונים היינו בשאר המסובין כמש"ר. וע' בהג"מ פ"ה מה' ברכות ה"ט דהשמיט רבנו דין נתינת הגדול רשות לקטן.

וי"ל דרבנו מפרש דרב ור"ח הוו יתבי בסעודתא קמיה דרבי ורבי לא היה סועד עמהם אלא עומד ומשמש ואפשר דרב היה גדול מר"ח דקרי ליה בר פחתי א"נ שקולים היו ורבי כיבדו (עמ"ש בהקדמ') ובזה נסתלקה השגת הראב"ד לגמרי. ועמש"ל הי"ג.

שם הי"ג גמרו ליטול ידיהם עיין בהשגות וכדי לבאר המחלוקת בשלמות צריך להרחיב
דבמתני' תנן היו יושבין כ"א מברך לעצמו הסבו א' מברך לכלן. בא להם יין בתוך המזון
כ"א מברך לעצמו אחר המזון א' מברך לכלן והוא אומר על המוגמר ואע"פ שאין מביאין
את המוגמר אלא לאחר סעודה.

ובגמרא והוא אומר על המוגמר אע"ג דאיכא דעדיף מיניה ואמאי הואיל והוא נטל ידיו
בתחלה באחרונה מסייע ליה לרב דאמר הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה
ע"כ. והנה רש"י פירש והוא אומר על המוגמר מוסב על זה שבירך על היין שלאחר
המזון וכ' ה"ר יונה דוקא אם הביאו המוגמר אחר גמר אכילה קודם ב"הם זוכה בו זה
שבירך על היין שאחר המזון משא"כ אם בא המוגמר אחר ב"הם לא זכה בו זה שבירך
על היין שלאחר המזון שכבר עברה הסעודה ולפ"ז צ"ל דה"ק מתני' אע"פ שאין דרך
להביאו אלא אחר סעודה דהיינו לאחר ב"הם מכלל שאינו מצרכי סעודה מ"מ אם הביאו
אותו אחר המזון קודם ב"הם מברך עליו זה שבירך על היין שלאחר המזון.

ואין פירוש ה"ר יונה נוח בכוונת רש"י דריהטא דגמרא משמע דזה שמברך ב"הם הוא
מברך על המוגמר של אחר הסעודה ולפי פירוש ה"ר יונה לא איירי מתני' אלא בזה
שבירך על היין ובמוגמר שבא קודם ב"הם. ובהכרח כוונת רש"י כמ"ש הרשב"א בחי'
ברכות וז"ל פרש"י אע"פ שלא הביאו את המוגמר אלא לאחר ב"הם שאינו מצרכי
סעודה אפ"ה זה שבירך על היין והתחיל בברכות אחרונות גומרן ע"כ דלפ"ז ה"ק דזה
שבירך על היין מברך לא מבעיא שמברך על המוגמר שלפני ב"הם אלא אפילו הביאו
המוגמר אחר הסעודה נמי זה שבירך על היין שאחר המזון אומר עליו דכיון שהתחיל
במצוה לברך על היין גומר והוא הנוטל מים אחרונים תחלה והוא המברך ב"הם ומש"ה
זוכה במוגמר שאחר הסעודה והיינו דקאמר הש"ס אע"ג דאיכא דעדיף מיניה דאי ס"ד
שהגדול הוא המברך פשיטא שיברך על המוגמר אלא ודאי קמ"ל דאפילו גדול כיבד את
הקטן לברך על היין וב"הם מ"מ מברך על המוגמר שאחר ב"הם דלאחר סעודה לאו
מענין הסעודה היא אלא מלתא באפי נפשיה וחזר הדין שיברך הגדול או יכבד למי
שירצה דלא שייך בזה המתחיל במצוה אומרים לו גמור ולזה משני הואיל שנטל ידיו
תחלה באחרונה מש"ה מגמר ידיו תחלה להעביר הזוהמא (עיין הרשב"א בשם הראב"ד
שהמוגמר שבא אחר סעודה אינו אלא לגמר הידים להעביר הזוהמא ואין מברכין על
הריח אא"כ עשוי להריח ודוקא מוגמר הבא בתוך הסעודה עשוי להריח ע"כ ולדעת
רש"י מברכין על מוגמר שאחר ב"הם דודאי עשוי גם להריח אלא כיון שעיקרו כדי
להעביר הזוהמא) מישך שייך לסעודה ואומרין לו גמור זהו פרש"י אבל הרע"ב מפרש
והוא אומר על המוגמר מוסב על זה שמברך ב"הם זה שהתחיל גומר אע"פ שבא אחר
ב"הם ואינו מצרכי סעודה ואע"ג דאיכא דעדיף מיניה.

ומה שהקשה התי"ט דלשון והוא אומר אינו מדוקדק דמשמע דמוסב על זה שבירך על
היין שלאחר המזון כפרש"י אומר אני דלק"מ דהרע"ב סובר דהמברך על היין, שלאחר
המזון אינו מברך ב"הם ומש"ה הוצרך לפרש דמוסב על זה שמברך ב"הם כדמוכח
בגמרא ואין זה קושיא לשון והוא אומר דכי היכי דלפירוש הגאונים קאי והוא אומר על
הרישא הסבו א' מברך לכלן כמ"ש לקמן ה"נ מפרש הרע"ב דמוסב ארישא דלפמ"ש

הרא"ש וכ"כ התוספות בד"ה הסבו דהא דנקיט הסבו א' מברך לכלן קאי בין אברכת המוציא ובין על ב"ה מדקאמר הש"ס בתלמידי דרב דבחר דכריכי מבעיא להו הסבו דוקא תנן א"כ שפיר קאמר דזה שזכר ברישא דמברך ב"המ היה זוכה במוגמר אע"פ שבא אחר ב"המ וסד"א כדעת הראב"ד שהביא הרשב"א שאינו עשוי להריח קמ"ל דאפ"ה מברכין וכדמסיק הש"ס אע"ג דאיכא דעדיף מיניה ואמאי הא ענין בפני עצמו הוא ומשני הואיל והוא נטל ידיו תחלה לב"המ.

והנה דעת רבנו מפורש כפי' הרע"ב ומ"ש מרן בב"י סי' קע"ד שדעת רבנו כפרש"י ר"ל דאפשר דמודה רבנו לרש"י דהמוגמר שהביאו קודם ב"המ זוכה בו זה שבירך על היין שאחר המזון וכ"ש לפמ"ש דכוונת רש"י כמ"ש הרשב"א דהמברך על היין שאחר המזון הוא מברך ב"המ דניחא שכוונת הב"י לומר דדעתו כדעת רש"י לאפוקי מדעת הגאונים ובחנם השיג התי"ט על הב"י ע"ש.

ולפי מש"ל הי"ב דרבנו ס"ל דאין הגדול נותן רשות לקטן לברך אלא דומיא דרבי שלא היה סועד עמהם י"ל דה"ק הש"ס אע"ג דאיכא דעדיף מיניה ואמאי פ"י דודאי כשהגדול מברך ב"המ פשיטא שזוכה במוגמר שאחר ב"המ שהגדול זוכה בכל אלא ודאי דקמ"ל דאע"ג דאיכא דעדיף מיניה שלא סעד עמהם וקמ"ל שזוכה במוגמר הקטן שבירך ב"המ ואמאי הא ענין חדש הוא ולא שייך לסעודה.

ולזה משני הואיל והוא נטל ידיו והמוגמר שייך להעביר זוהמא מהידים ויומתק הא דקאמר הואיל והוא נטל ידיו ולא קאמר הואיל שבירך ב"המ ולפמ"ש ה"ק והרי הגדול לא נטל ידיו שהרי לא אכל עמהן וא"צ להעביר הזוהמא. השטה שלישית שטת הגאונים וה"ר יונה דסמכו על הירושלמי ובנוסחאותינו ה"ג והוא אומר על המוגמר מה בין יין מה בין מוגמר.

מוגמר כלן מריחין יין אחד טועם והרשב"א גורס מה בין מוגמר ובין יין שבתוך המזון התם כלם נהנים כאחד הכא כל חד שתי לנפשי' ע"כ ובהכרח ה"פ למה ביין שבא בתוך המזון כ"א מברך לעצמו ובמוגמר שבא בתוך המזון אחד מברך על כלן ומשני דשאני מוגמר שכלם נהנים כאחת. וכיון דפי' המשנה במוגמר שבתוך המזון ה"ק מתני' דהכל מוסב ארישא הסבו א' מברך לכלן המוציא ואם בא להם יין בתוך המזון כ"א מברך לעצמו מפני הסכנה שאין בית הבליעה פנוי לענות אמן.

בא להן יין אחר המזון קודם ברכת המזון שגמרו האכילה אחד מברך לכלן ואין זה המברך זה שבירך המוציא מדלא נקיט הוא מברך לכלן והטעם דכיון שנגמרה הסעודה הוי הפסק גדול אין המברך המוציא זוכה בברכת היין שלאחר המזון וכ"ש שאין המברך המוציא זוכה במוגמר שבא אחר המזון אלא ה"ק מתני' והוא ר"ל זה שבירך המוציא הוא אומר על המוגמר שבא בתוך המזון (כמשמעות הירושלמי) וה"ק ואע"פ שאין דרך להביאו אלא לאחר הסעודה ר"ל לאחר המזון (קודם ב"המ ונקיט לאחר הסעודה ולא נקיט לאחר המזון דומיא דנקיט ברישא לפי דלענין מוגמר לא שייך לשון אחר המזון אלא לשון לאחר הסעודה כמ"ש ה"ר יונה) ואלו באמת הביאו אחר המזון לא היה זוכה בו המברך המוציא כיון שסילקו השלחן מ"מ עכשיו שהובא תוך המזון זוכה בו המברך המוציא ועיין מג"א סי' קע"ד ס"ק י"ז שכ' שכפי הנר' זהו דעת הראב"ד

ולכך כ' בלשון שלילה ולא החליט שזהו דעת הראב"ד דהוקשה לו לשון הראב"ד מ"ש ואע"פ שנתן הגדול רשות לאחר לברך ברכת המזון וזה דוחק דאין דרך ליתן רשות לב"ה קודם גמר סעודה.

ובאמת דברי הכ"מ מגומגמין טובא דכפי הנראה דגם הוא סובר שדעת הראב"ד כדעת הגאונים וה"ר יונה א"כ מה זה ערבובי דברים שהצריך הראב"ד נתינת רשות לברכת המזון. והאמת יורה דרכו דהראב"ד מפרש כפי' הגאונים וט"ס נפל בדבריו שהי' כתוב ואע"פ שנתן הגדול רשות לברך ב"ה מ"ר"ת ברכת המוציא וטעה המעתיק שהוא ר"ת ברכת המזון.

א"נ דהראב"ד קורא לברכת המוציא ברכת המזון שהיא ברכה ראשונה דמזון וכן לשון המשנה הסבו א' מברך לכלן מתפרש בין ברכת המוציא בין ברכת המזון. דבהכי מפולש כוונת הראב"ד דמשיג על רבנו דס"ל שהמברך ב"ה הוא מברך על המוגמר שלאחר ב"ה והוא אומר דלא מבעיא מוגמר שאחר ב"ה שאין טעון ברכה כלל לדעת הראב"ד שאינו עשוי להריח כמ"ש אלא אפילו לפני ב"ה לאחר המזון חשיב הפסק והגדול מברך אע"ג שנתן רשות לאחר לברך ברכת המוציא כבר עברה רשותו דלא אמרה מתני' דזוכה בה המברך המוציא אע"ג דאיכא עדיף מיניה אא"כ בא המוגמר תוך המזון כדמוכח בירושלמי וכמ"ש וכן מבואר ברשב"א ברכות בכוונת הראב"ד ע"ש.

וסיים שם הרשב"א וז"ל ולפי פי' הראב"ד והגאונים אין מתיישב מ"ש בגמרא מדקתני והוא מכלל דאיכא דעדיף מיניה מסייע ליה לרב כו' דפשטא דשמעתתא משמע דעל המברך בסוף קאי עכ"ל ואני אומר לפי גירסתו הזאת דל"ג הרשב"א ואמאי הואיל והוא נטל ידיו בתחלה באחרונה אלא גורס כגירסת הרי"ף והוא מכלל דאיכא דעדיף מיניה מסייע לרב.

וכן הרז"ה יש לו שטה אחרת בפי' מתני' ע"ש וגם הוא אינו גורס ואמאי הואיל והוא נטל ידיו בתחלה באחרונה. וכן ניכר שאינו מלשון הש"ס אלא תוספת איזה מפרש מדלא קאמר הואיל שהתחיל במצוה וכמש"ל וא"כ לק"מ לדעת הגאונים והראב"ד דה"ק כיון דקתני שהזוכה בברכת המוציא זכה במוגמר שבתוך המזון אע"ג דאיכא גדול אלמא דהגדול אינו יכול לחזור מנתינת הרשות במידי דשייך אהדדי ושפיר הוי סייעת' לרב דכיון שנתן הגדול רשות שיטול ידיו תחלה במים אחרונים שוב הוא מזומן לב"ה מ ואומרים לו גמור דשייך אהדדי ואין הגדול יכול לחזור ובזה יצאנו י"ח ביאור השגת הראב"ד וזה ברור.

ועתה נבא לבאר הירושלמי לדעת רבנו ע' במ"ע דמפרש דה"ק מה בין יין שלאחר המזון דאחז מברך לכלן איזה שירצה ומה בין מוגמר שאחר הסעודה שהגדול מברך ומשני שאני מוגמר שכלן נהנין כאחד מש"ה הגדול מברך. והנכון לפי הגירסא דידן דה"ק מה בין יין דקי"ל דוקא הסבו א' מברך לכלן ומה בין מוגמר שלאחר ב"ה שסילקו השלחנות והמטות ומ"מ א' מברך לכלן ותו דלא שייך הסבה במוגמר דאין הסבה אלא בפת ויין שהם מענייני הסעודה.

ומשני דיין אחד טועם והוי הנאה בזה אח"ז מש"ה זה ששותה אינו מוציא את זה שאינו נהנה אלא א"כ הסבו שנעשו חבורה אחת משא"כ במוגמר שהנאתם בב"א שפיר אחד מברך לכלן בלא הסבה. והנה אנכי הרואה שזהו ג"כ דרך התוספות בפ"י הירושלמי דבברכות דמ"ב ע"ב ד"ה אע"פ פירשו שזה המברך על היין שלאחר המזון הוא מברך על המוגמר שבא אחר ב"המ ולא הוי ב"המ הפסק וא"כ בהכרח לא מתפרש הירושלמי במוגמר שבתוך המזון דלדעתם אין המוגמר בא אלא לאחר המזון אלא דמפרשים כמ"ש לדרך רבנו וזהו שכתבו התוס' דמ"ב ע"א בד"ה הסבו וא"ת ומ"ש מוגמר דאפילו לא הסבו א' מברך לכלן (פי' דלאחר ב"המ לא שייך הסבה ודלא כמו שהקשה המהרש"א על דבריהם.

ותירצו) בירושלמי פריך (פירוש דירושלמי סובר כר' יוחנן דקאמר דמ"ג ע"א דהא דתנן הסבו אחד מברך לכלן קאי אפת ועל יין דר' יוחנן הוא המסדר ירושלמי) ומשני משום דבמוגמר נהנים כלם כאחד מש"ה א' מברך לכלן אע"ג דלא שייך הסבה במוגמר וזה ברור ונסתלקה מעל רבנו השגת הראב"ד.

שם הי"ד אם היה שם יין עיין השגות ואני אומר אדרבה מדאוחזי הבושם בשמאלו מוכח להפך כדעת רבנו דיש הידור מצוה לברך על הכוס ועל הבושם חמרא וריחני פקחני דאי ביין ושמן של רשות אחיזת השמן למה הוה ליה לברייתא לומר בלשון הטור א"ח סי' רי"ב אוחזי היין בימינו ומברך עליו תחלה ואח"כ נוטל השמן בימינו ומברך שהטור הרגיש בזה והשמיט אוחזי השמן בשמאלו.

גם מצאתי ראייה לרבנו בתוספתא פ"ה דברכות וז"ל ארבע דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה בש"א מברך על היום ואח"כ על היין כו' בש"א נוטלין לידים ואח"כ מוזגינן את הכוס כו' בש"א מקנח ידו במפה כו' בש"א מכבדין את הבית כו' הביאו לפניו שמן ויין בש"א כוס יין בשמאלו ושמן ערב בימינו ובה"א כו' ואי ס"ד כפרש"י דיין ושמן של רשות לאחר המזון קודם ב"המ א"כ בפרטן את מוצא חמשה ולדרך רבנו ניחא דהך דהביאו לפניו יין ושמן לבה"מ לא קחשיב שאין זה בסעודה דמש"ה נמי השמיט תנא דידן בפ' אלו דברים פלוגתא זו וסובר רבנו דודאי לאו דוקא שמן אלא ה"ה כל מיני בושם והיינו הא דאמר רב אחא ס"פ אלו דברים דשמן טוב מעכב דסתם שמן הוא לסוך להעביר הזוהמא ושמן טוב במקום בשמים.

מיהו דוקא דאיכא כוס יין אבל אי ליכא יין אין מביאין בשמים לבדם ומש"ה נזכר בש"ס כוס של ב"המ ולא נזכרו בשמים דאי ליכא יין לא בעינן בשמים לבדם. ולא נחלקו ב"ש וב"ה דיין קודם דהא אם אין יין אין בשמים אלא שאם הבשמים הן שמן סובר ב"ש דשמן קודם שהוא ראשון לארץ ויין שלישי לארץ וב"ה סובר דמ"מ יין קודם שהוא עיקר דאי ליכא יין אין מברכין על השמן כלל כמ"ש ותו דברכת הנאה קודם לברכת הריח כמ"ש הטא"ח סי' רי"ב.

ועמש"ר פ"ט מה' ברכות ה"ד ובלח"מ שם כ' דאפילו ביין ושמן של רשות דאין היין עיקר מ"מ ברכת הנאה קודמת לברכת הריח אך מדכ"ר שם ושמן בשמאלו מכלל דגם התם איירי רבנו מיין ושמן של ב"המ אלא דשם מקומו של דיני קדימה וכאן ביאר רבנו סדר ברכת המזון דאי איכא יין מברכין גם על בשמים ומזה נמשך שביאר ג"כ דאוחזי

יין בימינו והשמן בשמאלו וכ' ג"כ שטח לשמן ערב בראש השמש ומש"ר וכיוצא ר"ל שמן שכבשו או שטחנו או שבשמו עיין פ"ט ה"ג.

שם הט"ו וימלאנו יין חי עמ"ש ח"א. פרק ח ה"י בירך על פירות האילן בפ"הא יצא עיין רלב"ח שפ"ט שהניח בצ"ע למה פסק רבנו כרבי יוסי דירושלמי ברכות ובכורים.

ובני הרב החרף מ' חיים שי' תירץ לפמ"ש התוספות בד"ה יבש המעיין ע"ש דלפי פירוש הנך יש מפרשים שפיר פסק רבנו כרבנן כדי דלא תקשה סתמא אסתמא. שם הי"א לקח כוס של שכר עמ"ש ח"א.

שם הי"ב שכח והכניס אוכלין עיין בהשגות והנה הרא"ש והרשב"א העידו בשם הראב"ד להפך דפליג על דעת ר"ח עיין בב"י וב"ח א"ח סי' קע"ב וצ"ע ועיין מ"ע והכ"מ כ' דדעת רבנו כדעת ר"ח וכ"כ השלטי גבורים. שם הי"ד ועל הפירות עיין בהשגות וכ"מ ועמ"ש תוספות ברכות דמ"ד ע"א בד"ה על העץ.

שם הי"ו על זה בפ"ע עלח"מ והנכון דאם אכל תפוחים ושתה יין נפטר בברכה מעין ג' שהרי רבנו לשטתו דלעיל הי"ד דהסיום על הארץ ועל הפירות אף על היין ונמצא הסיום פוטר את התפוחים ודוקא בשר ויין לא נפטר מן בנ"ר דבשר בברכת על הפירות ואע"ג שבארנו פ"ד מה' ברכות ה"ו דברכה מעין ג' של מ"ק פוטר בנ"ר של פרפת שאני התם דמעין ג' של מ"ק הוא על המחיה ואף בשר ותבשיל בכלל מחיה וכלכלה משא"כ סיום על הארץ ועל הפירות אינו פוטר בנ"ר של בשר אע"ג שפוטר בנ"ר של תפוחים וזה ברור.

פרק ט ה"א ועל הכל כו' זה נלמד מדין חנות של בשם דלקמן ה"ה והבן. שם ה"ג שמן שבשמו עכ"מ ודוחק להמציא גירס' חדשה מה שאינה גי' הרי"ף והנכון דרבנו מפרש כשרתא קושט כפרש"י ומפרש נמי שמן שכבשו וטחנו בשמן אפרסמון בוסר שאינו מריח עד שיטחנהו וכבשוהו דנמצא ריח השמן בתולדה ושייך ביה עצי בשמים.

ומש"ר שמן שבשמו בא לאפוקי מפירוש הערוך דהא ודאי כיון שאין ריח לשמן בתולדה אלא שקלטו לא עדיף ממים שקלטו ריח שהוא מברך מיני בשמים ועיין ה"ה. שם ה"ד יין ושמן עכ"מ ולח"מ ועמ"ש פ"ז מה' ברכות הי"ד.

שם ה"ו השושנה כו' היינו סימליק אבל ורד הוא סיולי, פרק י ה"ח הגומל עכ"מ וגי' רבנו כגירסת הרי"ף והגומל לחייבים טובות הוא ברכה ושגמלני כל טוב הוא הודאה ובחנם נדחק הכ"מ. ועומד לאו דוקא א"נ דדייק במושב זקנים אבל הוא יעמוד.

שם הי"ד על הרוחות ע' השגות ובתוספות ד"ה רבא ומ"ע הביא נוסחא מבוארת כדעת רבנו ובלא"ה לא מסתבר לברך ב' ברכות על דבר א' משום ברכה לבטלה. שם הט"ו הים הגדול כ' הכ"מ ים אוקינוס והוא מים כו' באמת זהו ים הגדול דקרא שהוא למערב א"י וצפון מצרים הנקרא ים האמצעי ונופל לאוקיינוס בין ספרד וברבריא ויין זה ים הגדול שבמשנה אלא הוא ים אוקינוס הסובב כל העולם ועליו מברכין.

פרק י"א ה"א כל הברכות ובהשגות עמ"ש ח"א. שם הט"ו נטל את הלולב ובהשגות עמ"ש ח"א ולענין על אכילת מצה ומרור שבלשון רבנו פ"ח מה' חמץ יש ליישב קושיית הראב"ד על דרך מ"ש הכ"מ בביאור מש"ר שמברך על הלולב.

ומש"ר וכך הוא מברך עיין בהשגות ועמ"ש ח"א. שם הי"ו כל דבר כו' עיין השגות ופ"ג מה' מגילה ה"ז ופרש"י כמש"ר.

הלכות מילה פרק א ה"א ומצוה על האב כו' עכ"מ ובאמת הכל נכלל בעשה אחת המול לכם כל זכר ע' מעשה רוקח. שם ה"ב אבל אינו חייב כרת ובהשגות ועכ"מ בשם הרמ"ך ואשתמיטת' לשון רבנו פ"ח מה' תשובה ה"א נכרת ברשעו ואבד כבהמה ע"ש ואולי זהו שסיים ואח"כ כ' הרמ"ך במותו יהיה נדון כו' והנכון כמ"ש.

ובהכי מיושב השגת הראב"ד עמ"ש רבנו פ"ה מהק"פ ה"ב דהזיד בראשון ושגג בשני חייב כרבי ור"נ ולאפוקי מרחב"ע דפותר אבל הזיד בראשון ועשה את השני לכ"ע פטור וכמש"ר שם הזיד ולא הקריב בראשון ה"ז מקריב בשני ובגמ' שם תני מזיד ואונן בהדיהו. וא"כ ה"ה הזיד במילה יום ראשון יש לו תשלומין כל ימי חייו שאינו בכרת לע"ה כל שנימול קודם מותו אא"כ לא נימול כל ימי חייו אפילו שוגג כיון שהזיד ביום ראשון דרבנו מדמה מילה לפסח ששניהם מ"ע שבכרת שיש לה תשלומין ודלא כמו שהבין הראב"ד משום התראת ספק וזה ברור.

שם ה"ג אחד עבד כו' עמ"ש ח"א ביישוב ההשגות. שם ה"ו לקח עבד כו' עמ"ש ח"א. ומש"ר אבל אם לא קבל ע' בהשגות ודעת רבנו דכל שכבוש תחת ידינו נהרג על שבע מצות אף בז"הז וכמש"ר בהדיא פ"ח מה' מלכים ה"ט. ומ"ש הכ"מ ואין בדברי רבנו הכרע עכ"מ ולח"מ פ"ח מה' מלכים ה"ט ואני אומר מדהשמיט רבנו שאסור לקיימו בדלא פסקיה מכלל דאינו מפרש לא כפרש"י ולא כפי' התוספות אלא דרבנו מפרש היכא דלא פסק עליו לימול אבל אם מגלגל עמו והמניעה מן העבד מותר וזה בל"ז ידעין דחייב הרב למול עבדו ואסור לקיימו כמש"ר ל ה"א.

שם הי"ג חוץ מיליד בית ובהשגות עמ"ש ח"א. שם הי"ג מי שנולד בחדש השמיני כו' עמ"ש ח"א מה' ייבום ה"ה ובמ"מ שם ועספ"ב מה' ייבום ועפ"א מהט"מ הי"ד.

ופ"ב מה' רוצח ה"ו ובפ"א מה' נחלות הי"ג ופ"א מה' אבל ודברי הכ"מ בכאן אין מספיקין דלשון התוספתא בן שמונה ה"ז כאבן ואסור לטלטלו בשבת. איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו.

רבי אומר סימניו מוכיחין עליו כל שלא גמרו שערו וצפרניו. רשב"גא כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש.

ח' ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום ח' והלאה ע"כ ועיין שבת דקל"ו דאפסק' הלכה כרשב"ג וביבמות ד"פ מסיק דקיי"ל כרבי ורשב"ג דאיכא בן ז' דמשתהי. וקשה א' מנ"ל לרבנו לפסוק כרבי דסגי בגמרו גרידא לא מבעיא לפי מה שמצדד הכ"מ דרשב"ג מצריך שהה אע"פ שגמרו והא הלכה כרשב"ג דמ"ש הכ"מ דאין הלכה כרשב"ג אלא לענין

שהי' ליתא דאדרבא פשט הסוגיא מוכיח דעיקר פסק הלכה על הדיוק דכל שלא שהה
הוי ס' נפל אפילו בסתם ולד שלא נודע שהוא בן ח'.

גם מ"ש הכ"מ דרשב"ג ס"ל דשהה מהני וכ"ש גמרו ליתא דמנ"ל לרבנו הא וגם הוא
הפך האמת דבפ"א מה' ייבום כ"ר דשהה גרידא מהני אפילו בודאי נולד לח' ולא גמרו
אבל גמרו גרידא הוי ס' נפל אפילו בסתם ולד (והרי הכ"מ עצמו מפרש דאין מלין בשבת
בן ח' שגמרו אלא מתורת ממ"נ ואפילו לדעת המ"מ פ"א מה' ייבום דמלין מדינא מודה
דלשאר דינים אין סומכין אגמרו גרידא אע"ג דסומכין אשהה גרידא) ומנ"ל לרבנו
דמודה רשב"ג בגמרו גרידא.

ב' קשה האיך פסק רבנו דבן ח' ששהה ולא גמרו הוי ודאי בן קיימא דריהטא דסוגיא
דיבמות ד"פ ובן ח' מי קחיי כו' אלמא דאין מציאות שיחיה בן שמנה שלא גמרו אפילו
לרבי אא"כ בגמרו פליגי ת"ק ורבי דלרבי הוא דיש מציאות שיחיה דהוא בן ז' ואשתהי
ומ"מ אין עושין מעשה עד שיהיה בן כ' כר' אבהו ודלא כרשב"א דס"ל דבגמרו ושהה
ל' יום סגי וא"צ להמתין עד כ"ש ומנ"ל דסובר רשב"ג דיש מציאות שישהה ל' יום
כשלא גמרו לא מבעיא לפרש"י אלא אף לשטת התו' ד"ה והתניא וד"ה כיון דהוכחת
המקשה מדהוי כאבן ואסור לטלטלו מכלל דא"א שיחיה דאלו היה ספק שיחיה היה
מותר לטלטלו אכתי למסקנא דבלא גמרו הוי ודאי כאבן לרבי אלא דבגמרו לרבי מהני
שהייה ל' יום והוי מציאות קרוב שיחיה ל' יום מש"ה שרי בטלטול מיד ור' אבהו כת"ק
דהוי ס' נפל עד כ' שנה אע"ג שגמרו דהוי מציאות רחוק שיחיה כ' שנה מש"ה הוי כאבן
והרי פשט התוספתא דלכ"ע בן ח' הוא כאבן אלא דפליגי איזהו בן ח' ומוכח דמודה
רשב"ג בלא גמרו דהוי כאבן דאי ס"ד דאפילו לא גמרו יוצא מתור' נפל לרשב"א.

בדשהה ל' יום וה"ל מציאות קרוב א"כ לא משכחת לרשב"ג בן ח' שהוא כאבן ובהכרח
לא בא רשב"ג אלא להוסיף דאפילו סתם ולד הוי ספק נפל עד שלא שהה וכמ"ש התו'
ד"ה כיון ולפ"ז מש"ר דבשהה גרידא הוי בן קיימא הוא דלא כמאן. ג' קשה כיון דכ"ר
דמהני שהה ולא גמרו אלמא דמשכחת לא גמרו שיחיה א"כ אמאי אסור לטלטלו דבסוגיא
דיבמות משמע דהא בהא תלייא דאין איסור לטלטלו אא"כ ודאי ימות.

ד' האיך כ"ר דבן ח' שגמרו הוי ולד שלם ובסוגיא משמע בין לפרש"י ובין לפי' תוס'
דאפילו אליבא דרבי לא אהני גמרו אלא להיתר טלטול ועודנו ס' נפל לשאר מילי, ה'
קשה למה השמיט רבנו מלתא דר' אבהו (וע' בית שמואל סי' קס"ד דלר' אבהו לא מהני
שהה גרידא וכ"ש דלא מהני גמרו גרידא).

פי' דנהי דלא גמרו הוי ריעותא טפי מלא שהה ודאי דשהה עדיף מגמרו כנ"ל. ומהתימה
על יש"ש יבמות שכ' דהרי"ף ורבנו פסקו כר' אבהו דהא בהדיא כ"ר כאן דשהייה ל'
יום מהני בבן ח' שלא גמרו) דאע"ג דנפשט במ' שבת דפלוגתא דת"ק ורשב"ג לאו דוקא
בבן ח' אלא אפי' בסתם ולדות והלכה כרשב"ג דנקיט כל ששה כו' י"ל דההלכה
כרשב"ג רק בסתם וולדות ומנ"ל לדחות מלתא דר' אבהו בבן ח' דאין עושין מעשה עד
כ"ש ואפילו תימא דרבנו פסק כרבי דגמרו מהני ד"ת י"ל דמד"ס הוי ספק עד כ"ש אפי'
גמרו וכו' אבהו וכ"ש בלא גמרו.

ואפילו תימא דסובר רבנו דפי' הלכה כרשב"ג אפי' בבן ח' ששהה ולא גמרו אכתי בפ"א מה' אבל ה"ח דפסק רבנו כדברי המקיל באבל דלא מהני בבן ח' שהה ה"ל לבאר הקצבה דר' אבהו עד כ"ש ולמה השמיט דרבי אבהו לגמרי (גם מ"ש הכ"מ לקמן הי"ד להצריך גמרו בבן ז לא יתכן דהא בברייתא נקיט בן ח' ומה שנדחק דבבן ז' וגמרו הוי ודאי בן קיימא ובבן ח' ספק ליתא דהא אפילו סתם ולד הוי ס' נפל עד שלא שהה.

ותו דלפי פירושו פתח בכד וסיים בחבית דפי' ספק בן ז' וס' בן ח' הוא בזמן לידה ופי' ואם בן ז' ואם בן ח' ר"ל בטבע והבן זה. ותו למה לא נקיט רבנו האי ממ"נ בבן ח' ודאי או בן ז' ודאי א"ו העיקר כמ"ש המ"מ פ"א מה' יבום דבבן ז' א"צ גמרו (ע' הגמ"י וכן פסק הטור ובש"ע י"ד סי' רס"ה ודלא כט"ז שהחמיר כדעת הכ"מ) ולקו' הכ"מ למה נקיט רבנו בבן ז' שיהיה שלם י"ל דרבנו מפרש הא דאמר רבי בבן ק' שלא גמרו ר"ל אע"ג שיש לו שער וצפרנים אלא שהשער לקוי והצפרנים לא גמרו כראוי חזקה שהוא בן ט' נפל דאלו היה בן ז' דאשתהי היו נגמרים הסי' לגמרי בחדש ח' מש"ה סובר רבנו דבבן ז' נמי חוששין שהוא בן ט' ונפל הילכך כל שאין לו שער וצפרנים כלל תולין שהוא נפל אא"כ נולד שלם בשער וצפרנים כדרך בן ז' אע"ג ששערו לקוי ולא גמרו כראוי לבן ט' ה"ז ולד מן התורה.

ולפ"ז יש מקום להסתפק לפי שלא מצאנו לרבנו החילוק של גמרו זולת כאן לענין מילת בן ח' דיש לצדד דדוקא בבן ח' אהני גמרו דחזקה דהוא בן ז' דאשתהי דאין בן ט' גומר סי' בחדש השמיני משא"כ בידוע שנולד בתשיעי למקוטעין אע"ג שגמרו הוי ס' נפל דעביד לגמור סי' בתחלת חדש התשיעי והיינו דאמר הש"ס הלכה מכלל דפליגי דכיון דסובר רשב"ג דבן ח' שגמרו הוי ס' נפל כ"ש בסתם ולד.

מיהו י"ל איפכא דבסתם ולד אין מציאות דלא גמרו. ומש"ר דספק בן ז' או בן ק' מלין ממ"נ אע"ג דבגמ' אר"א דבסתם ולדות מוהלין בשבת מתורת ממ"נ.

י"ל דהיינו לפי הס"ד דסתם ולד לרשב"ג הוי ס' נפל מד"ת אבל לפי מה דקי"ל פ"א מה' יבום דבנתקדשה לכהן לא תחלוץ אלמא דלא קי"ל כרשב"ג אלא להחמיר מד"ס שתחלוץ בנתקדשה לישראל משא"כ לענין מילה דלא שייך להחמיר מד"ס לדחות מילה בזמנה שפיר בסתם ולד או בן ק' שגמרו נימול בשבת מדינא לזה לא זכר רבנו האי ממ"נ זולת בספק בן ח' או בן ז'.

(וליישב דברי רבנו נראה דאינו מפרש מלתא דר' אבהו כפרש"י ותוספות לענין ספק נפל דהוא דבר תימה שיהיה אסור בטלטול עד כ"ש ותו דאטו נפל עדיף מן טרפה דאינו חי יב"ח (ולפמש"ר פ"א מהט"מ דהוא כאבן ואינו מקבל ט"מ וזיבה וצרעת לענין תרומה וקדשים מכלל שאינו חי יב"ח וגרע מטרפה.

ועפ"א מה' אבל דבן ח' ששהה ה"ז ס' נפל דאין מתאבלין עליו ואין מתעסקין עמו ואפ"ה כ"ר סתם דכל בן יב"ח יוצא במטה דמשמע אפילו בן ח') אלא רבנו מפרש הך דר' אבהו לענין גדלות דומיא דסי' סריס ואיילונית וה"ק כל שלא הביא ב' שערות אע"ג שהביא סי' סריס אינו גדול ודאי עד שיהיה בן כ' ויביא סי' סריס וכן בן ח' שמזגו וכחו חלש אפילו לא הביא סי' סריס הוי גדול לכ"ש.

ומש"ה השמיט רבנו מלתא דר' אבהו דקי"ל פ"ב מה' אישות דבלא הביא סי' סריס לא סגי בכ' שנה ובעינן רוב שנותיו דלא כר' אבהו ולפ"ז קו' הש"ס דאין לזה מציאות דבן ח' מי חי כלה האי ומשני בגמרו כרבי דה"ל בן ז' ואשתהי (וכדמות ראייה לפי' זה מצאתי בב"ש סי' ק"מ בשם הנ"י ע"ש) ומ"מ מזגו חלש לאחר סי' גדלות ובהכי ניחא קושייא ה' הנ"ל, גם ניחא קו' א' הנ"ל דמש"ה פסק רבנו כרבי בגמרו הואיל דר' אבהו ס"ל כוותיה (דאין קו' התוספות מכרחת דאי ס"ד דר' אבהו כרבי למה פריך לרבה תוספאה ולא פריך לר' אבהו די"ל דקו' הש"ס ארבה תוספאה דעביד עובדא להקל נגד ת"ק והוצרך לחדש דאפילו לקולא קי"ל כר' ורשב"ג דאיכא בן ז' דאשתהי.

ור' אבהו ס"ל דוקא כרבי בגמרו) דלרשב"ג אע"ג דנפל לא הוי בשהה ולא גמרו פסיקא להש"ס דלכ"ע לא חי כלה האי. ומה שהקשו התוספות ד"ה כיון דהאיך הוכיחו בשבת הלכה מכלל דפליגי בסתם ולדות לענין חליצה דלמא ה"ק הלכה דמהני שיהוי בבן ח' ודלא כרבנן דפליגי דלא מהני שיהוי בבן ח' (דתי' ראשון**) (הראשון**) שבתוס' דא"כ הל"ל הלכה כרבי ורשב"ג אינו מספיק לדרך רבנו דרשב"ג פליג אדרבי בשהה ולא גמרו.

וכן ליתא לתירוץ שני שבתוספות דקי"ל בבן ח' כר' אבהו ודלא כרשב"ג דהא רבנו מפרש מלתא דר' אבהו לענין גדלות. אך) י"ל כתי' ועוד**) (צ"ל ועוד**) של התוספות דקים ליה להש"ס דלענין סתם ולדות פסקו כרשב"ג גם י"ל דפסיקא להש"ס דהא בהא תליא כיון דת"ק ורבי פליגי ארשב"ג לחומרא דאין שיהוי בבן ח' מוציא מידי ספק נפל והא דכתיב ומיום השמיני והלאה היינו משום דסתם ולדות אינן בחזקת נפל ומכלל דפליגי נמי לקולא דסתם ולד הוי בן קיימא מדינא אפילו לא שהה דהא לדידהו שהייה לא מהני בבן ח' ולא בעי הש"ס אלא דלמא ת"ק ורבי איירי בבן ח' ורשב"ג בסתם ולד ולא פליגי דלכ"ע ספק סתם ולד בעינן שהה ולכ"ע בן ח' אסור בטלטול עד שלא שהה.

ופשיט כיון דאמר הלכה כרשב"ג מכלל דלת"ק ורבי נפל חי שלשים יום ולא מהני שהייה בבן ח' וממילא פליגי בסתם ולד דהוי בן קיימא אפילו תוך ל' כנ"ל. ויותר נראה דהנהגה הרא"ש כתב ותמהני על האי פסיקא דהא לא קי"ל כרשב"ג באשת כהן.

לכן נ"ל דהלכה כרשב"ג רק בבהמה דלהכי פשיט הש"ס הכל מבהמה משניות**) (ממשניות.**) דעגל ודבכור ולא פשיט ממתני' דהמפלת דתנן תינוק בן יומו ה"ז כחתן שלם ופריך התם כמאן דלא כרשב"ג ומדחה הב"ע בדקים ליה שכלו חדשיו.

והבעיא אי פליג ת"ק ורבי בבהמה ונפשט דפליגי והלכה כרשב"ג בבהמה אבל באדם לא קי"ל כרשב"ג באשת כהן רק באשת ישראל לחומרא ומתורץ תמיה' הרא"ש (ואע"ג דקי"ל כרשב"ג בבהמה שפיר פסק רבנו פ"ב מהי"ט ה"ב וה"ד דהוי מוכן דהיינו בדקים לן שכלו חדשיו כמ"ש המ"מ. א"נ דוקא לענין אכילה דאורייתא קי"ל כרשב"ג ולא לענין מוקצה דרבנן ולא רצההש"ס לפשוט אלא מדלא פי' במתני' אבל אסור באכילה.

אבל רבנו שכתב בהדיא איסור אכילה פ"ד מהמ"א ה"ד שפיר פסק דלענין טלטול שרי. וכשתסתכל מיושבין קו' אבג"ד.

ולפ"ז דלא נפסק הלכה כרשב"ג אלא בבהמה לולי דברי המ"מ היה מקום ליישב כל פסקי רבנו דאיהו מפרש התוספתא דלת"ק כלו עיקר ומ"מ סתם ולד הוי בחזקת בן קיימא ולא ס' נפל אא"כ ידוע שלא כלו הוי נפל ואסור בטלטול עד י"ב חדש אפי' שהה וגמרו. ולרבי גמרו עיקר והוי בחזקת בן קיימא אפילו בן ח' ולא שהה ואינו ס' נפל אא"כ לא גמרו אפילו סתם ולד הוי בחזקת נפל.

ולרשב"ג שהה עיקר והוי בודאי בן קיימא אפילו בן ח' ולא גמרו וכל שלא שהה אפילו סתם ולד וגמרו הוי ספק נפל מיהו בהכרח מודה רשב"ג דכל שלא גמרו הוי בחזקת ודאי נפל עד שלא שהה דודאי מודה רשב"ג דאיכא בן ח' שהוא כאבן ואסור בטלטול וכיון דס"ל לרשב"ג כרבי דאיכא בן ז' דאשתהי אין חילוק בין בן ח' לסתם ולד ואנן קי"ל כרבה תוספאה דעביד עובדא עד יב"ח אלמא דבן ז' אשתהי.

נמצא לפ"ז יש לנו ט' בבות וה' חלוקי דינים. א' בידוע שכלו אפילו לא גמרו ולא שהה. ב' וכן סתם ולד שגמרו ושהה דהוי לכ"ע בן קיימא ודאי אפילו מד"ס ולענין אבלות. ג' סתם ולד שגמרו ולא שהה דהוי לת"ק ורבי בן קיימא ולרשב"ג ספק נפל.

ד' וכן סתם ולד ששהה ולא גמרו דהוי לת"ק ורשב"ג בן קיימא ולרבי נפל. ה' וכן ודאי בן ח' שגמרו ושהה דהוי לרבי ורשב"ג בן קיימא ולת"ק נפל וקי"ל מדינא כרבים דהוי בן קיימא ד"ת לרציחה ונחלות וס' נפל מד"ס ומקילין לאבלות ומחמירין לחליצה בבן ח' ודאי אע"ג דגמרו ושהה ומש"ה כ"ר פ"א מה' יבום ה"ה אבל אם לא נודע לכמה נולד דדוקא סתם ולד שגמרו ושהה פוטר אף מחליצה מד"ס כמ"ש (ו' וכן בן ח' ששהה ולא גמרו דהוי בן קיימא לרבי ורשב"ג ונפל לת"ק ואנן קי"ל כרבה בר תוספאה מש"ה פסק רבנו כאן דהוי כשאר נולדים לכל דבר אלא דלענין אבלות הלכה כרשב"ג דמקיל באבל ומחמירין לחליצה מד"ס כמ"ש) ז אבל בן ח' שלא שהה וגמרו כיון דהוי פלוגתא דת"ק ורבי ולרשב"ג הוי ס' נפל הו"ל ספק גמור מד"ת ומד"ס הילכך קי"ל ספ"ב מה' יבום דפוטר מחליצה ד"ת דלא אסרה תורה יבמה לשוק אא"כ ודאי זקוקה וחולצת מד"ס והרוצח פטור מספק.

ולענין נחלות דכתיב ובן אין לו עיין עליו הרי הספק יורש ד"ת דהולכין אחר רוב ולדות ונוחל ומנחיל. ח' סתם ולד שלא גמרו ולא שהה דהוי בן קיימא לת"ק ונפל לרבי ולרשב"ג הוי ודאי נפל ד"ת וספק נפל מד"ס.

ט' בן ח' שלא שהה ולא גמרו דהוי נפל לכ"ע אף מד"ס וה"ז כאבן לטומאה ואסור בטלטול ומתייבמת ובחלק שו"ת ש"י הארכתי. אמנם דעת המ"מ פ"א מה' יבום ה"ה דרבנו ס"ל (יולדת לתשע' אין יולדת למקוטעין ואין הפרש בין בן ח' ודאי או פחות מט' ודאי דלא כלו דהוי ס' נפל שמא הוא בן ז' דאשתהי וכן משמעות התוספתא איזהו בן ח' כל שלא כלו חדשיו.

גם ס"ל דאין חילוק בין ודאי לא כלו או סתם ולד דכיון דקי"ל דבן ז' משתהי ליכא בעולם ודאי בן ח'. ולפ"ז אין כאן אלא ה' חלוקות.

א' שידוע שכלו. ב' סתם ולד או בן ח' שגמרו ושהה דהנך פטורין מחליצה אפילו מד"ס.

ג' סתם ולד או בן ח' ששהה ולא גמרו. ד' או להפך שגמרו ולא שהה דהנך פטורין מחליצה ד"ת וחולצת מד"ס אשת ישראל ולא אשת כהן.

ה' סתם ולד או בן ח' שלא שהה ולא גמרו דהוי ודאי נפל וזהו שכ"ר פ"א מה' ייבום דאם הפילה ר"ל שלא שהה ולא גמרו תתייבם אבל אם ילדה ולד ר"ל דגמרו סי' פטורה ד"ת אבל מד"ס דוקא בידוע שכלו חדשיו פטור' אע"פ שלא שהה ולא גמרו אבל בסתם ולד ולא שהה (וה"ה שהה ולא גמרו שלא הזכיר רבנו בביאור) חולצת אשת ישראל מד"ס.

ולפ"ז אין הפרש בין לשון לא נודע לכמה נולד שבפ"א מה' ייבום ה"ה ובין לשון ולד שלא כלו חדשיו שבספ"ב מה' ייבום דאידי ואידי דוקא בגמרו דליכא ריעותא בגופו הוא דאשת כהן לא תחלוץ ונקיט רבנו ספ"ב מה' ייבום לרבנותא דאפילו ודאי לא כלו לא תחלוץ באשת כהן אבל בלא גמרו אפילו בסתם ולד הוי ספק ד"ת ואפילו אשת כהן חולצת ורבנו איירי מסתם ולדות שגמרו מסתמא (והנה אפשר לצדד דס"ל לרבנו דשהייה גרידא פוטר מחליצה משום דרכיה דרכי נועם).

ואולי היינו דוקא בסתם ולד דמש"ה כ"ר אם לא נודע לכמה נולד הוא דמהני שהה אפילו לא גמרו אבל בידוע שלא כלו אין שהה גרידא פוטר מחליצה מד"ס) ולשון המ"מ דבחד מתלת כלו או שהה או גמרו הוי בן קיימא ד"ת ואשת כהן לא חולצת ונוחל ומנחיל. מיהו בגמרו גרידא הן בבן ח' או סתם ולד הוי ס' נפל מד"ס ואשת ישראל חולצת ואינו נהרג עליו דספק נפשות להקל וכ"ש שאין מתאבלין ובשהה גרידת הוי בן קיימא לכל מיילי אף מד"ס (חוץ באבלות לא מהני שהה גרידא) אבל כלו גרידא מהני אף לאבלות.

ואי ליכא שום חדא מתלת אם ידוע שלא כלו ה"ז כאבן (דאינו מטמא) ואסור בטלטול ובסתם ולד שלא שהה ולא גמרו הוי ספק ד"ת ואפילו אשת כהן חולצת. ודלא כהרמב"ן דס"ל בסתם ולד שלא שהה ולא גמרו הוי ספק מד"ס דאשת כהן לא תחלוץ ובן ח' אפילו גמרו הוי ס' ד"ת דלא קי"ל כרבי ואפשר דלר' נמי לא מהני גמרו גרידא אלא להוציאו מודאי נפל שאינו כאבן אבל מודה רבי דהוי ס' ד"ת דאפילו אשת כהן חולצת ע"כ הרי דפליגי בתרתי דלדעת המ"מ סתם ולד שלא גמרו הוי בספק בן ז' או בן ח' שהוא ד"ת ואין נימול בשבת אלא מתורת ממ"נ אבל בן ח' שגמרו הוי רק ס' מד"ס דאין אשת כהן חולצת (וכמ"ש הלח"מ פ"א מה' ייבום בדעת המ"מ) ולהרמב"ן בהפך דסתם ולד שלא גמרו הוי ס' מד"ס ובן ח' שגמרו הוי ספק ד"ת.

ומלשון רבנו בפרקין הי"ד משמע לכאורה דדוקא בידוע שלא כלו דה"ל ספק בן ז' דאשתהי או בן ח' הוא דנימול בשבת מתורת ממ"נ אבל סתם ולד נימול מדינא דלא אמר בש"ס סתם ולדות האיך מהלינן אלא לפי מה דקס"ד דאשת כהן חולצת וכמ"ש משא"כ למסקנא. וכן משמע לשון אבל אם לא נודע לכמה נולד שכ"ר פ"א מה' ייבום (דלדרך המ"מ דאיירי בגמרו מאי איריא סתם ולד אפילו בן ח' נמי וה"ל אבל אם נולד לפחות מט' א"ו) דאיירי בסתם ולד שלא גמרו וקמ"ל רבותא כדעת הרמב"ן ובספ"ב מה' ייבום נקט לרבנותא ולד שלא כלו ולשון סתם ולד משמע שגמרו דמהני אף בבן ח' דנמצא סתם ולד שלא גמרו ובן ח' שגמרו שקולים הן ודלא כרמב"ן בחדא וגם י"ל דאף בודאי בן ח' שגמרו מודה רבנו להרמב"ן דהוי ס' ד"ת ומש"ר ספ"ב מה' ייבום ולד שלא כלו ר"ל

שידוע שנולד למקוטעין וגמרו הוא דהוי ס' מד"ס כמו סתם ולד שלא גמרו דאיירי פ"א מה' ויבום דהוי ס' מד"ס.

ולפ"ז י"ל דגם ברוצח נקיט רבנו מלתא דפסיקא דבכלו חדשיו נהרג אפילו לא גמרו אבל אם ידוע שנולד למקוטעין אינו נהרג אפילו גמרו אבל בסתם ולד וגמרו אפשר (דנהרג) ועלח"מ פ"א מה' ייבום ה"ה שהקשה וא"ת לדעת רבנו כו' וי"ל דה"ק כו' ודבריו תמוהין דהא בהדיא קאמר רבי דאיזוהו בן ח' שאסור לטלטלו כל שלא גמרו אלמא דבן ח' שגמרו מותר לטלטלו מיד.

וקושייתו מעיקרא ליתא כמ"ש דקס"ד דת"ק ורבי איירי לענין טלטול ורשב"ג איירי לשאר דיני ס' נפל ולא פליגי. גם מ"ש הלח"מ וא"ת אמאי פשיט כו' לק"מ כמ"ש דכיון דת"ק איירי לענין טלטול או דתרווייהו מודים לרשב"ג דמהני שהייה בשאר דיני נפל או דשניהם פליגי.

גם מ"ש הלח"מ וכתבו שם התוספות דע"כ תרי מחלוקת כו' והשתא הראב"ד כו' ותירץ ורבנו נראה כו' נ' כוונתו דה"ק דלרשב"ג מהני שהה בבן ח' ולזה הוכיח הש"ס דסובר רשב"ג דבן ז' משתהי אבל גמרו גרידא לא מהני לרשב"ג בבן ח' ורבי פליג לקולא דמהני גמרו גרידא בבן ח' וקיי"ל כוותיה לענין חליצה בדיעבד באשת כהן.

ות"ק פליג על רשב"ג לחומרא לענין שהה בבן ח' וקיי"ל כת"ק דמקיל באבל אע"ג דמודה רבי בשהה. מיהו הא ליתא דודאי פליג רבי אפילו בסתם ולדות כדהוכיחו התו' שבת דק"מ ** (צ"ל דקל"ו).

(** ד"ה מימהל דליכא לפרש מימהל בן ח' שגמרו האיך מהלינן דא"כ מאי בעי מי פליגי. וליכא למימר מי פליגי בבן ח' דדלמא רשב"ג איירי בסתם ולדות ומא"ח ** (ר"ת) אלו אינם מובנים.

(** קאי ולא פליגי דא"כ מאי פשיט ת"ש עגל שנולד ביו"ט דהתם איירי בסתם עגל א"ו הבעיא בסתם ולד ונפשט דרבי פליג אף בסתם ולד לקולא דא"צ שהה והך דאשת כהן לא תחלוץ איירי אף בסתם ולד כמש"ר ה' ייבום פ"א אם לא נודע לכמה נולד. ואם כוונת הלח"מ דרבי פליג לקולא בין בסתם ולד ובין בבן ח' אלא ת"ק מחמיר דבבן ח' לא מהני שהה.

א"כ היה ראוי להיות סדר התוספתא להפך ת"ק אמר כל שלא כלו ורשב"ג כל שלא שהה ורבי אומר כל שלא גמרו. אלא העיקר דת"ק ס"ל דאין בן ז' משתהי.

מש"ה כל שלא כלו ה"ז נפל אפילו שהה וגמרו אבל סתם ולד הוי בחזקת בן קיימא אפילו לא גמרו. ורבי ס"ל כל שגמרו הוי בן קיימא אפילו בן ח' ובלא גמרו אפילו סתם ולד הוי ס' נפל (ואפשר דלרבי לא מהני שהה בסתם ולד שלא גמרו דס"ל לת"ק ורבי דלריעותא בגופא שלא גמרו לא מהני שהה) ורשב"ג אפילו סתם ולד שגמרו הוי ס' נפל אא"כ שהה מהני אפילו בבן ח' ולא אפסקה הלכה כרשב"ג אלא בבהמה כמ"ש דלא קיי"ל כרשב"ג בשהה ולא גמרו או גמרו ולא שהה אלא כרבה תוספאה דבן ז' משתהי הילכך גמרו ושהה לכ"ע פוטר אפילו בן ח' ואף בגמרו גרידא אין אשת כהן חולצת ואין

חילוק בין בן ח' לסתם ולד (אלא לענין שהה ולא גמרו דפוטר בסתם ולד משום דרכיה דרכי נועם כמ"ש) ימ"ש הלח"מ מהך דנחלות עמ"ש בסמוך בענין נחלות.

וראיתי ביש"ש יבמות דמקשה על המ"מ דס"ל דלרשב"ג מהני שהה בלא גמרו דהא בנדה דמ"ד פריך כמאן דלא כרשב"ג ומשני הב"ע בשכלו חדשיו ומדלא קאמר הב"ע בשגמרו מוכח דאפילו גמרו מצריך רשב"ג שהה וכן משמעות התוספתא והא דקאמר רשב"ג כל ששהה ולא קאמר כל ששהה וגמרו משום דס"ל בסתם ולד לא מהני גמרו גרידא ומהני שהה גרידא אבל בבן ח' מצריך רשב"ג שהה וגמרו אלא דבשהה גרידא הוי ספק נפל ובגמרו גרידא ופיהק ומת הוי ודאי נפל ורשב"א.

פליג ארבי בגמרו והלכה כרשב"ג ע"ש. ואין זה הכרע דכיון דרבי מיירי לענין בן ח' דבגמרו אשתהי ואינו כאבן ורשב"ג לא פליג בהא דאשתהי אם כן מנ"ל דפליג רשב"ג דגמרו לא מהני דלמא לרבי הוי גמרו ודאי בן קיימא ולרשב"ג ספק נפל ועמש"ל בענין נחלות דרבנו משווה פיהק ומת לאכלו ארי דבתרווייהו אשת כהן לא תחלוץ ואשת ישראל חולצת ובשו"ת הארכתי בענין זה.

והנה בפ"א מה ט"מ הי"ד כ"ר דדוקא כלו חדשיו (וה"ה סתם ולד או בן ח' ששהה וגמרו כמ"ש) ה"ז קטן בן יומו מטמא לכ"ע וה"ק דכלו גרידא מטמא ודאי וה"ז שורפין עליו תרומה וקדשים ובן ח' ודאי וכמבואר כאן בה' מילה דלא מקרי בן ח' אא"כ לא שהה ולא גמרו ה"ז כאבן ואינו מקבל טומאה כלל.

ומדלא נקיט לא כלו חדשיו ולא גמרו משמע דסתם ולד שלא גמרו (וכ"ש סתם ולד או בן ח' שגמרו) הוי ס' נפל דתולין ואין שורפין ומוכח נמי דיש הבדל בין סתם ולד שלא שהה ולא גמרו ובין בן ח' שלא שהה ולא גמרו. ובפ"ב מה' רוצח ה"י כ"ר דכל שכלו נהרגין עליו אפילו לא שהה ולא גמרו כדמוכח סוגיא דנדה אבל אם נולד לפחות מט"ח ההורגו תוך ל' יום אינו נהרג עליו ומשמע דאפילו סתם ולד וגמרו אינו נהרג עליו כל שלא שהה מדלא נקיט אבל בן ח' ומדנקיט דרך שלילה משמע דאין נהרג על בן ח' ששהה אא"כ שהה וגמרו (כדקיי"ל לענין אבלות וה"ה רציחה וכ"ש בן ח' שגמרו ולא שהה ורבנו איירי מסתמא בגמרו) ועמ"ש בה' אבל.

ואפי' ספק ולד שגמרו ולא שהה נראה דאינו נהרג דדוקא למאן דמחלק בין פיהק ומת לאכלו ארי הוא די"ל דזה שהרגו ה"ל כאכלו ארי ויש לו חזקת חיים אבל לפמש"ר בפ"ק מה' ייבום דאין חילוק ודאי הוי ספק נפל אע"פ שגמרו. אבל סתם ולד ששהה ולא גמרו י"ל דנהרג עליו דמש"ה כ"ר דנולד פחות מט' ה"ז כנפל עד ששהה ואחר ששהה ה"ז ספק נפל לאפוקי סתם ולד סגי בשהה גרידא.

וסיים רבנו וההורגו אע"ג דפתח בתרתי נהרג וגולה משום דדוקא אינו נהרג תוך שלשים דספק נפשות להקל אבל ודאי גולה על סתם ולד או בן ח' שגמרו ולא שהה דכיון דהוי ס' ד"ת אם יהרגנו גואל הדם אין לו דמים ועמש"ל בענין נחלות וענין אבל. ובפ"א מה' נחלות הי"ג כ' המ"מ ומש"ר בלא כלו חדשיו הוציא דבנדה דף מ"ד פריך באבלות כמאן דלא כרשב"ג ומשני בדקים ליה שכלו חדשיו ומדלא הקשו כן בשאר דינים זולת באבלות למד רבנו דבכלהו אפילו לא כלו ומ"מ אין זה מוכרח (פי' די"ל כפרש"י דנטר

הש"ס עד דמסיים לכלה מלת' והדר פריך וכ"כ היש"ש ותו דנהי דבכלהו לא בעינן בידוע שכלו בסתם ולד מנלן דבידוע שהוא בן ח' נוחל ומנחיל.

ותו דבה' רוצח כ"ר דודאילא כלו ה"ז כנפל. ואולי דלמד רבנו דין ירושה מדקאמר הש"ס בן יום א' אין עובר לא מ"ט איהו מיית ברישא אלמא דיצא חי נוחל ומנחיל מיהו גם זה אין נ"ל הכרח וצ"ע עכ"ל.

פי' די"ל דנקיט עובר לא אפילו כלו חדשיו וזהו השגת הראב"ד אלא שהוסיף דה"ל הוא ספק ואחיו ודאי ואין ס' מוציא מידי ודאי. ומ"ש שם הלח"מ וי"ל דודאי מדארשב"ג כו' דקיי"ל כרשב"ג בענין אבלות כו' אומר אני דמבבא דמטמאין בזיבה לק"מ כמאן דלא כרשב"ג דודאי אפילו בן ח' שלא שהה הוי לרשב"ג ספק נפל לתלות אלא דאין שורפין מספק.

וכן לק"מ מדזוקק לייבום דודאי בעינן ואח אין לו וזה זוקק מספק וכן הא דתנן ופוטר מן הייבום לק"מ עמש"ר בפ' המשנה דאתייה כרשב"ג דמש"ה לא נקיט ופוטר מן החליצה אלא דהוי מצי למפריך על בבות דמאכיל בתרומה ונוחל ומנחיל וההורגו חייב א"ו דבכלהו קיי"ל כרבנן ורק על אבלות פריך ומסיק דבאבילות גרידא איירי בשכלו מדסיים הרי הוא כחתן לכל דבריו משא"כ באינך אפי' לא כלו דהא בלא"ה צ"ל דמתני' לצדדין דהא מטמאין וזוקק ופוטר בהכרח איירי בדלא כלו ומ"ש הלח"מ עוד כתבו כו' וי"ל דהתם נמי כו' ועמ"ש בענין רוצח מיהו הא ודאי דכאן בה' נחלות איירי בגמרו.

ולפמ"ש המ"מ בפ"א מה' ייבום דבחד מתלת כלו או שהה או גמרו הוי בן קיימא ד"ת הכא דבגמרו גרידא הוי ס' מד"ס ובין בכן ח' או בסתם ולד וכמש"ל דכיון דקיי"ל דבן ז' משתהי ליכא בעולם ודאי בן ח' ואידי ואידי ספק נפל ד"ת) ואהני גמרו להוציאו מספק ד"ת ולא ידעתי מה קשה ליה להמ"מ ומיושב השגת הראב"ד.

ומ"ש הלח"מ קשה למה לא הקשה כו' וי"ל דבחליצה כו'. לפמ"ש לק"מ מייבום דודאי אפילו לא כלו פוטר מייבום ולא הצריך רבנו כלו אלא לפטור מחליצה וזה לא שייך כלל לסוגיא דנדה אלא דהמ"מ פריך דאי ס"ד דרק אבלות אוקים הש"ס בכלו ולא אינך קשה רוצח.

אך לק"מ דאע"ג דגמרו מוציא מספק ד"ת לנחלות דאזלינן בתר רובא שאני רציחה דאין הולכין בנפשות אחר רוב מש"ה אינו נהרג אא"כ כלו ובהכרח מתני' לצדדין כמ"ש. ומ"ש הלח"מ עוד אמרו שם במשנה ומטמא כו' וקשה עוד מזה כו' ולק"מ כמש"ל דבכלו שורפין ובלא גמרו בן ח' טהור ובספק תולין כנ"ל.

ומ"ש הלח"מ עוד כ' המ"מ ואולי דין הירושה כו' דבריו כבדים דודאי אנו צריכין לטעם מיית ברישא בעובר לרשב"ג בכלו ולרבנן בלא כלו ומש"ה כ' המ"מ גם זה אין נ"ל הכרח וכבר יישבנו קו' הראב"ד ועד ראייה לפסק רבנו דבפר"א דמילה מסיק לענין חליצה דבפיהק ומת לכ"ע מת הוא כי פליגי באכלו ארי כו' וא"כ קשה ל"ל להש"ס טעם דאיהו מיית ברישא תיפוק ליה דעובר לא גרע מפיהק ומת דאין לו חזקת חיים.

א"ו דכל שגמרו יש לו חזקת בן קיימא ושפיר משכחת אף בעובר חזקת חיים כשגמרו סי' והוצרך הש"ס לטעם דאיהו מיית ברישא. והך דפיהק ומת איירי בלא גמרו.

וא"כ אנו רואין דר' ששת מהדר לאוקים כרבנן אליבא דהלכתא מש"ה הוצרך לטעם איהו מיית ברישא (דודאי לרשב"ג גמרו מוציא מידי ספק נפל) וע"כ האי דפריך כמאן דלא כרשב"ג היינו דוקא באבלות דקיי"ל כרשב"ג דמקיל באבל וכמ"ש המ"מ בה' ייבום ולפמ"ש הדברים מוכרחין. גם י"ל דאפילו תימא דקושיית הש"ס כמאן דלא כרשב"ג מוסב אף אנחלות ורוצח ומאכיל בתרומה היינו לפי הס"ד דלרשב"ג כל שלא שהה הוי ספק ד"ת אפילו בסתם ולד או בן ק' שלא גמרו אבל לדידן דקיי"ל דאשת כהן א"צ חליצה אלמא דגמרו מוציא מידי ספק ד"ת ושפיר נוחל ומנחיל ד"ת דאין חוששין למיעוט בדין ירושה אלא דלענין איסור חליצה הוא דשייך לחוש לס' דרבנן.

דמש"ה נמי השווה רבנו בה' ייבום פיהק ומת לאכלו ארי מדהוצרך ר"ש לטעם מיית ברישא אלמא דפיהק ומת הוי ס' בן קיימא ומדקי"ל דאשת כהן אינה חולצת אפילו פיהק ומת ואשת ישראל חולצת אפילו אכלו ארי מכלל דבתרווייהו חשוב בן קיימא ד"ת וספק נפל דרבנן ונסתלקה השגת הראב"ד ועפ"א מה' אבל ה"ח דמשמע אפילו סתם ולד וגמרו כל שלא שהה ה"ז נפל לענין אבלות אא"כ כלו גרידא מתאבלין עליו אפילו לא שהה ולא גמרו (אא"כ נולד מת או מחותך ומסורס כיון שחין נפשו דוה עליו) ובן ח' (דהיינו שלא גמרו וכמש"ר בה' מילה דלא מקרי בן ח' אא"כ לא גמרו) אפילו שהה אין מתאבלין עליו.

והר"א השיג דהא הלכה כרשב"ג דאשתהי ופי' הכ"מ דה"ק דהא הלכה כרשב"ג דבשהה אינו נפל ואי מש"ה לאו קושיא לפמ"ש"ל דלא אפסק הלכה כרשב"ג אלא בבהמה. מיהו נראה לעין דכוונת הראב"ד דהא קיי"ל כרבה תוספאה דבן ז' משתהי ושפיר כשהה אומר אביו בלבו שהוא בן ז' ואשתהי ולבו דוה עליו אלא דלפמ"ש דבן ח' בלשון רבנו כשלא גמרו ס' שפיר הוי ס' נפל מד"ס ואין לב אביו דוה עליו מיהו בן ח' ששהה וגמרו מודה רבנו דמתאבל עליו דכל שגמרו לא מקרי בן ח' אלא בן ז' דאשתהי כמש"ר בה' מילה.

ומ"ש הכ"מ דכל שלא שהה הוי ספקא לקולא באבלות דרבנן ליתא דהא כ"ר דאבלות יום ראשון דאורייתא אלא הטעם משום דקיי"ל הלכה כדברי המקיל באבל. ומה שהקשה הלח"מ ותימה על תימה כו' לק"מ דדוקא בן ח' דהיינו שלא גמרו הוא דלא מהני שהה אבל בסתם ולד אע"ג שלא גמרו מהני שהה ומתאבל עליו וא"כ רוצח כאבל ועמ"ש בענין נחלות ומתורץ השגת הראב"ד.

פרק ב ה"ד וחוזר עכ"מ ונ"ל דרבנו מפרש כיון דמילה היתה בשבת מכלל דציצין שאין מעכבין לא מקרי צרכי מילה ואפשר דאף בחול נמי אסור משום צערא דינוקא. שם ה"ה מקום שדרכן עיין השגות ועמ"ש ח"א ועיין בהשגות פ"ב מה' שבת הי"ד ובלח"מ שם שדברי הראב"ד סותרין זא"ז.

וכנסת יחזקאל שי"ו תירץ דכוונת הראב"ד פ"ב מה' שבת כשנכרי מחמם מעצמו בלא ציווי ישראל ע"ש. וכוונת רבנו פשוטה דמ"ש מפני שסכנה הוא לו קאי רק על שלישי למילה כמ"ש המ"מ שם בה' שבת.

פרק ג ה"א ואין ראוי עיין השגות ובהג"מיי וכן מסתבר דהאיך יברכו ב' ברכות אמצוה א' ועפ"י מהלכות ברכות הי"ד ושאני האב שמיוחדת המצוה בו לעשות שליח. שם ה"ו וכן אנדרוגינוס ע' השגות וכ"מ ובתי כהונה בית ועד סי' א' תמה על הכ"מ ושם סי' ב' מיישב רבו מהר"י קונקו דברי הכ"מ ומחלק דבספק נתחייב אינו מברך אבל בספק יצא י"ח ונפטר חייב לברך ושאני דמאי שרוב ע"ה מעשרין.

ובסי' ג' סותר דברי רבו מהך דספק ערלה כבושה אין מברכין. ואין זה סתירה דגם זה ספק חיוב דחיוב המילה חל משיצא לאויר העולם וכבר הרגיש בזה קצת.

ומה שמדקדק בלשון הכ"מ דתופס החבל בתרי ראשין כאביי ורבא הוא אמת והנכון כמ"ש פ"ג מה' מגילה ה"ה ע"ש. סליק ספר אהבה סכום ההשגות בס' אהבה פ"ד וסי' למען ילמד לאהבה את ה' הלכות שבת פרק א ה"א הקדמה לה' שבת.

ושם הלכות דהוז"ח עמ"ש ח"א. שם ה"י היו לפניו עמ"ש ח"א.

ועיין כריתות ד"כ ע"א בתוס' ד"ה אלא כו' והא דפשיט ליה כו' דהכי משמע לישנא דמתני' דר"י מחייב טפי כו' ותירוצם דחוק דהא לפי תירוץ הגמרא ר"י מקיל טפי דלא כהוכחתם דר"י מחייב טפי אמנם לפמ"ש ק"א ביישוב ההשגה דמש"ה פסק רבנו במתעסק דאיסור' בשם א' חייב דלא כר"נ הואיל דפסק מקלקל בחבורה פטור הרי איתותב ר"נ ממתני' דתינוקת.

ניחא קושיית התוספות דשפיר ליכא למימר איפכא דר"י פוטר לר' יהושע מתעסק במין א' דהא לר"י דס"ל מקלקל בחבורה פטור מוכח ממתני' דתינוקת דמתעסק במין א' חייב לר' יהושע. ובהכי ניחא נמי קושיית התוספות פסחים דע"ג ד"ה לדברי שהקשו אליבא דר"י מדס"ל מקלקל בחבורה פטור פוטר נמי במתעסק ששוחט זבח זה וכסבור שהוא אחר כו' דלפמ"ש ניחא.

אך דלפ"ז קשה מאי האי דקמותיב ר"י לשמואל מדיוקא דר"י דמתני' דהא אליבא דר"י בל"ז איתותב שמואל ממתני' דתינוקת ולא קפטר שמואל במתעסק אלא אליבא דר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב. ונ"ל דבמגני שלמה הקשה דמאי פריך רבא לשמואל ממתני' דתינוקת דתקשה דהא מתני' דתינוקת חשיב נתכוון לחתוך את התלוש ונמצא מחובר אחר דהא בשעה שמל את שלאחר שבת כסבור שהוא של שבת א"ו דלק"מ לרבא דאע"ג דמילה דוחה שבת מ"מ מקרי מתעסק דאיסורא וא"כ גם לשמואל לק"מ דלא פטר שמואל אלא ממחובר למחובר משא"כ הך דתינוקת הרי נתכוון לאותו התינוק ומקרי נתקיים מחשבתו והניח בצ"ע לדרך התוספות.

נראה כוונתו שמפרש דמה שפירשו התוס' דמתעסק דשמואל היינו ממחובר למחובר הוא דוקא בנתכוון לחתוך מחובר זה והלכה ידו על מחובר אחר בלי שום כונה לחתוך במחובר אחר דאז לא מקרי מלאכת מחשבת אבל היה בדעתו לחתוך מחובר זה ואחר כך טעה במחובר אחר וקסבר שהוא מחובר זה וחתכו מקרי מלאכת מחשבת הואיל שבשעת חתיכת המחובר אחר היה בדעתו לחתכו.

אמנם זה אינו דהא מבואר בתוספות שבת דע"ג ד"ה אלא דהשוחט בהמת קדשים והיה סובר בדעתו ששוחט בהמה אחרת של תולין לא מקרי מלאכת מחשבת אא"כ מתכוון

לחתוך אותו דבר וכסבור שהוא תלוש והרי הוא מחובר אז מקרי מלאכת מחשבת ודכוותיה באין לפניו אלא תינוק א' שלאחר השבת ונתכוון למולו שכסבור שנולד בשבת מקרי מלאכת מחשבת משא"כ המתכוון לחתוך מחובר זה שחישב בלבו שהוא תלוש אחר אותו שהיה בדעתו לחתוך לא מקרי מלאכת מחשבת דהוי דומיא דב' תינוקת ומל את של אחר השבת שכסבור שזהו התינוק שנולד בשבת ונתחלף לו תינוק בתינוק ולא מל אותו שהיה בדעתו לימול וזו הסברא ברורה ובזה מתורץ קושיית המג"ש דודאי אין הש"ס מדייק ע"כ לא פטר ר' יהושע כו' אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה דליכא רק תינוק א' של אחר השבת דודאי כה"ג מקרי נעשה מחשבתו אלא ה"ק אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה שיש לפניו ב' תינוקת א' שלאחר השבת וא' של ע"ש ונתכוון למול את של ע"ש שכסבור היה דמותר למולו ומל את של אחר השבת דכה"ג דלא נעשית מחשבתו אימעט ממלאכת מחשבת וכמ"ש.

והא דבאמת לא דייק הש"ס בכה"ג להקשות לרבא דנידוק דבדליכא רק תינוק א' שלאחר השבת דלא הוי טעה בדבר מצוה חייב דמקרי נתכוון לחתוך את התלוש ונמצא מחובר וכמ"ש המג"ש י"ל דכה"ג ליכא למידק דכל מתעסק דהיתירא גבי מילה הוי טועה בדבר מצוה ודלא כמ"ש המג"ש דכה"ג לא חשיב טועה בדבר מצוה.

ואע"ג דודאי ק' לרבא מדר"א י"ל דאמר לך רבא אנא דאמרי כרבי יהושע ודלא כמג"ש שכ' דרבא כר"א וזה קשה לדרך רש"י. מיהו אכתי לפי מה דפליגי תנאי בפסחים דע"ב אי מקרי טועה בדבר מצוה היכא דקדים ומל את של שבת הואיל דלא טריד דדוקא קדם ומל את של אחר השבת דטריד.

ולפ"ז אם נאמר דהך תנא דרשב"א דמייתי הכא ס"ל דלא פטר רבי יהושע אא"כ קדם ומל של אחר השבת ודאי קשה לרבא דה"מ למידק בכה"ג דבקדם ומל את של שבת מחייב ר' יהושע אע"ג דהוי מתעסק דהיתירא ואדרבה לשמואל לק"מ דבכה"ג שקדם ומל של שבתסברת המג"ש נכונה דמקרי מלאכת מחשבת דזה דומה לאין כאן אלא תינוק א' של אחר השבת וטעה שנולד בשבת דדעתו על אותו דבר כמ"ש ה"נ בשעה שמל את שלאחר השבת סבור שהתינוק הראשון נימול שלא כדין וזהו שנולד בשבת ודעתו על זה ומקרי מלאכת מחשבת ולק"מ הדיוק לשמואל אלא ע"ד הנ"ל.

אלא די"ל דרבא דפריך מתינוקת ס"ל אליביה דרשב"א דאפילו קדם ומל את של שבת דלא טריד מקרי טועה בדבר מצוה ופטור לר"י דלק"מ לרבא דליכא למידק הא מתעסק דהיתירא דלאו טועה בדבר מצוה חייב דאין זה במציאות במילה כמ"ש משא"כ לשמואל ובמתעסק דאיסורא משכחת ליה שפיר וכמ"ש.

איברא לפמ"ש המהרש"א בסנהדרין דס"ב בתוס' ד"ה רישא בע"ז דר' יהושע דמפיק בה לדרשא אחריתא לית ליה כלל בה פרט למתעסק וכל מתעסק שנעשית מחשבתו אפי' דהיתירא חייב לרבי יהושע ולא מימעט ממלאכת מחשבת אלא מתעסק שלא נעשה מחשבתו אפילו דאיסורא הדרא קושיא לדוכתא דמאי פריך לשמואל די"ל דהיכא דלא נעשית מחשבתו פוטר ר"י אפילו מתעסק דאיסורא והא דלא קמ"ל רבותא במתעסק דאיסורא כגון ב' תנוקות א' שלאחר שבת וא' של ע"ש כנ"ל די"ל דהאי תנא ס"ל דלא קפטר ר"י אא"כ קדם ומל שלאחר השבת דטריד כנ"ל וא"כ קמ"ל רבותא טפי בהא

דנקיט א' שלאחר השבת וא' של שבת כי היכי דנידוק הא קדים ומל את של שבת חייב אע"ג דהוי מתעסק דהיתרא הואיל שנעשית מחשבתו כמ"ש וכן נידוק מיניה הא ליכא אלא תינוק שלאחר שבת חייב הואיל שנעשית מחשבתו אע"ג דנתכוון להיתרא וכן לק"מ מדר"א דאמאי מחייב והא הוה ליה מתעסק דהיתרא ולא נעשית מחשבתו וע"כ ר"א דריש בה פרט למתעסק די"ל דודאי ר"א מחייב אפילו במתעסק דהיתרא והא דקאמר בה פרט למתעסק היינו בנתכוון לעשות מלאכה זו ועשה מלאכה אחרת.

ואולם כל זה אליבא דר' יהודה אבל אליבא דר"ש דדריש אליבא דר"א בה פרט למתעסק דאיסורא כמבואר בש"ס לקמן לפי הס"ד דמתעסק איכא בינייהו א"כ מכ"ש דפוטר מתעסק דהיתרא וקשה האיך מחייב ר"א בתינוקת א"ו דהך דתינוקת איירי בקדם ומל את של שבת דחשיב נעשית מחשבתו דכה"ג לא מקרי מתעסק לדעת ר"א והא דפטר במתני' דידן מדרשא דבה אפילו מתעסק דאיסורא היינו בלא נעשית מחשבתו וא"כ מוכרח דאפילו בקדם ומל את של שבת פוטר ר' יהושע וה"ה לתינוק א' שלאחר השבת דהכל נקרא טעה בדבר מצוה וכנ"ל ושפיר קשה לשמואל הדיוק כמ"ש דליכא לדחויי דבדיוק הנ"ל א' שלאחר השבת וא' של ע"ש אף ר"א פוטר הואיל שלא נעשית מחשבתו דא"כ למה נקיט רישא לא נחלקו בב' תינוקת א' של ע"ש וא' של שבת לימא אפילו בשתים של ע"ש.

ובהכי ניחא קושייתנו הנ"ל דשפיר מוטיב רב יהודה לשמואל כיון דכל עיקר הקושיא מתינוקת אינה אליבא דר' יהודה רק אליבא דר"ש וכמ"ש. שם הי"א וכל עמ"ש ח"א. שם הי"ב אבל אם נתכוון עמ"ש ח"א. ועיין בלח"מ ומ"ש ח"א והנכון דיש ט"ס בלשון הלח"מ וצ"ל ובא לו לאחריו חייב.

ולענין השגת הראב"ד שהביא המ"מ הכוונה פשוטה דכה"ג לא מקרי ונעשית דמשמעותו שנעשית באופן אחר ממחשבתו אלא מקרי התחיל בה במקצת כדלקמן הי"ד. שם הי"ד בשבת עמ"ש ח"א.

שם הי"ו ואם אין כו' עלח"מ ועמ"ש ח"א. ועמ"ש פי"ד מהלכות שגגות ה"ח ודוק.

שם הי"ז כל והי"ט בשבת עמ"ש ח"א. פרק ב הלכות ג"ד ה"ו עמ"ש ח"א.

שם ה"ט אבל השוחט עיין במ"מ בשם השגות ועיין בפ"י המשנה לרבנו פ"ק דחולין ותמצא יישוב. שם ה"י חולה ושם הי"ג משיתחיל עמ"ש ח"א.

שם הי"ד עושין מדורה עיין מ"מ שהביא ב' השגות ועמ"ש ח"א ועמ"ש פ"ב מה' מילה ה"ח. ומש"ר אבל עמ"ש ח"א.

שם הי"ו כיצד כו' עמ"ש ח"א. ומש"ר והעלה דגים ע' בהשגות ומ"מ והנכון דגירס' רבנו הפוכה דשיטת רבנו לפסוק כרבה נגד רבא דכללא דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי הוא עד בכלל דוקא כשהן חולקין עם תלמידיהם עיין שבת דף פ' ע"א והמ"מ שכח דברי עצמו מ"ש פי"ח מה' שבת הכ"ד ע"ש (וכן הוא בכמה דוכתי).

שם הי"ט עד חוטמו עיין מ"מ ודברי הכ"מ תמוהים אולי גרסתו היתה הפוכה. הכ"א נעקרו עמ"ש ח"א.

שם הכ"ב המהלך עמ"ש ח"א. ולענין השגת הראב"ד עמ"מ וכמדומה שכוונת הראב"ד להשיג על מה שסיים רבנו ושאר הימים כו' עושה כדי פרנס' שהרי עושה בו ביום כל היום כלו ואולי אה"נ דכוונת רבנו כשאין מפסיק מלאכת אותו היום דנמצא יעשה בכל יום ששית די מחסורו.

שם הכ"ג או והכ"ד ואפילו עמ"ש ח"א. פרק ג הלכות ב' ד"ה זח"ט עמ"ש ק"א.

שם ה"י כל שמותר כו' עמ"ש ח"א בכוונת ההשגות דס"ל דאפילו באגו"ק מותר להחזיר מצטמק ורע לו ורבנו סובר כדעת הרמב"ן דלהחזיר לעולם אסור כמ"ש המ"מ: שם ה"יא אסור להכניס כו' עמ"ש ח"א ביישוב ההשגות דבמתכוון להגיס כדי לתקן התבשיל הוא דאסור אפילו עקור' שם הלכות י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ח עמ"ש ח"א.

פרק ד ה"א כגון עמ"ש ח"א. שם ה"ב ויצטרך עמ"ש ח"א וע' במ"מ בשם השגות דגם הראב"ד גורס כג"ה הרי"ף איברא בירושלמי מוכח כפי רבנו וכמ"ש ח"א.

שם הלכות ג"ד ה"ו עמ"ש ח"א. פרק ה הלכות א' דה"ו ח' ט"י י"ב י"ג י"ד י"ו י"ז י"ח כ"א עמ"ש ח"א.

פרק ו הלכות אבגדה"ו ח"ט י"ב עמ"ש ח"א. שם ה"ו מותר להשאיל ע' בהשגות ומ"מ. ועיין בהגמ"יי. ה"ז המשתתף עמ"ש ח"א.

שם ה"ט ולא ימשכנו עמ"ש ח"א. ומ"ש שם ונקיט רבנו ת"י בשבת שייך להלכה כ'.

שם ה"כ הנותן עמ"ש ח"א. ועיין בשו"ת הרלב"ח ש' ק"ה דהנה הכ"מ נגרר אחר דעת רבו הרי"י בי רב דלדרך רבנו הבי דואר קבוע בעיר ששולחין ממנה האגרת והרלב"ח חולק ומפרש דגם רבנו מפרש כפרש"י שהבי דואר קבוע בעיר שנשתלח לשם ע"ש שהאריך בראיות ואינם מכריחות זולת מה שהקשה דקי"ל ב"ש במקום ב"ה אינו משנה ולדרך הרי"י בי רב פליג ב"ה לחומרא זוהי קושיא שנדחק בה הכ"מ ולפמ"ש ח"א דפי' ביתו לב"ש בית זה שנשתלח לו דלא מהני בי דואר לב"ש כיון דפליג אפילו בקצץ ושפיר לפ"ז הוי ב"ה לקולא ונתקיימו דברי הרי"י בי רב ותו לא מידי ועמ"ש ה"ט.

שם הכ"א ואפילו והכ"ב וקדש עמ"ש ח"א. שם הכ"ד פירות שיצאו עמ"ש ח"א.

ונשאלתי על לשון זה וזאת תשובתי בקצרה מ"ש אני דפירות שיצאו וחזרו מותרין ביום טוב דלא דמי למעשר ומטביל שנעשה בגופן מעשה מיהו בשבת דאיכא איסור המעביר דאורייתא חמיר ממעשר ומטביל דהתם אסור למעשר ומטביל גרידא והכא לא יאכל לשום אדם. וזהו האמת לדרך רבנו כמ"ש"ל.

ומ"ש מכ"ת דלפ"ז לא היו התוספות מקשין מידי בשבת דמ"ג ד"ה טבל מוכן הוא אצל שבת כו' דכיון דלאחרני שרי לא הוי ביטול כלי מהיכנו ובמ"ש הרא"ש בהובא מחוץ לתחום דשרי בטלטול אף לזה שהובא בשבילו דכיון דשרי לאחרני אינו מוקצה אלא דהתוספות ס"ל דאין ראייה מהבא בשביל ישראל זה להמעשר שנעשה איסור ע"י ישראל ובתוס' עירובין דמ"א ע"ב דפירות שיצאו חוץ לתחום לא יאכלו לשום אדם הואיל שנעשה איסור ע"י ישראל החמירו טפי מהבא בשביל ישראל זה ע"ש ומדנקיט בחד בבא המעשר והמבשל משמע דהוי כמבשל דאסור להמעשר עולמית דומיא דמבשל

כמ"ש התי"ט וא"כ ה"ה נמי דאסור לכל אדם ע"כ תורף דבריו ואני אומר דאם נפרש קושיית התוספות דלשון אם עבר ותיקנו משמע במזיד וכיון דבמזיד לא יאכל הוי מוקצה ומבטל כלי מהיכנו אז מוכח דס"ל להתוספות דבמזיד אסור לאחריני והוי מוקצה וחולקים על רבנו ולא איכפת לן בזה דגברא אגברא קא רמית.

אמנם אין זה הכרע דאפשר דגם התוספות ס"ל דשרי לאחריני ומותר בטלטול אלא דהוקשה להו לשון אם תקנו מתוקן דמשמע דשרי אפי' למעשר עצמו מדלא קאמר אם עבר ותיקנו מותר לאחרים מש"ה מפרשים דהיינו ע"כ בדלית ליה פירי אחריני. והנה לשון רבנו מוכיח מדכתב פכ"ג מה' שבת הט"ו וה"ח דבשוגג מותר אפילו לעצמו בו ביום ובמזיד אסור לו לבדו עד מ"ש ובפ"ו מה' שבת הכ"ג דייק שישראל שעשה מלאכה בשבת או מבשל הוא דבשוגג אסור לו ולאחרים עד מ"ש ובמזיד אסור לו עולמית ולאחרים עד מ"ש ועמ"ש פ"ג מה' שבת הט"ו (ועמ"ש פ"ב מהי"ט ה"ט ביישוב קושיית התו' השנייה שבד"ה טבל הנ"ל) דודאי לשון במזיד לא ישתמש בהן ובמזיד לא יאכל שכ"ר פכ"ג מה' שבת מתפרש על המעשר והמטביל גרידא מדלא קאמר אסור להשתמש בהן ואסורין באכילה עד מ"ש או לא יאכלו עד מ"ש דהוי משמע דקאי אפירות וכמו שדקדקו התוספות עירובין דמ"א מדנקיט לא יאכלו משמע לשום אדם דלא יאכל משמע למעשר גרידא ודלא כמג"א סי' של"ט גם התי"ט לא דקדק מדנקיט המעשר והמבשל בחד בבא אלא לענין איסור עולמית משא"כ לענין לאסור לאחרים אי אפשר למידק כלל מדלא נקיט במתני' לא יאכלו ואדרבה אע"ג דבמבשל אסור לאחרים נקיט לא יאכל איידי מעשר ומוכח כמ"ש עיין ב"ק וכתובות ובפרש"י חולין וכיון שרבנו כתב בהדיא דהמעשר במזיד מותר לדידיה במ"ש ולא הוי דומיא דמבשל שאסור עולמית צ"ל כפי מסקנת התי"ט דנקטינהו בחד בבא הואיל דתרווייהו דבר אכילה וא"כ כ"ש דלא הוי כמו מבשל לענין דאסור לאחרים (ואולם היא צריכה רבה דמ"ש שם והא דפסק רבנו דהמעשר בי"ט במזיד לא יאכל י"ל משום מוקצה היינו משום דאע"ג דשרי לאחרים סובר רבנו דלהאי גברא קנסוהו שיהיה מוקצה אף בטלטול א"נ דאסור לטלטלו משום גזרה שמא יאכל ואין סברת הרא"ש מוכרחת אף לענין הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה ויש לי בזה אריכות דברים ואין כאן מקומו).

ומה שחזר מכ"ת והשיב דאין להעמיס בכוונת התוספות דמדקדקין לשון מתוקן דאין במשמעות לשון זה דשרי אף לדידיה. עיין בחולין דט"ו דמסיק הש"ס שחיטתו כשרה קתני ל"ש לו ל"ש לאחרים וכי היכי דהתם קאי אלאחר השבת משמע אפילו לו א"כ ה"ה הכא דמתפרש מתוקן לאותו שבת אף לדידיה דאע"ג דיש לפרש לשון מתוקן לאחר זמן כמש"ר פכ"ג מה' שבת הט"ו מ"מ משמעותו בין לאחרים ובין לעצמו אלא דאין זה כ"כ מוכרח די"ל דה"ק שהוא מתוקן ויצא מכלל טבל תדע דהא רבנו כתב בפכ"ה ואם עבר ותיקנו מתוקן והא לדעת רבנו לדידיה אסור אע"ג דלית ליה פירי אחריני ובהכרח ה"ק מתוקן ואינו טבל ונמצא שרי לאחרים בו ביום וחשוב מוכן מ"מ אפשר דניחא להו להתוספות לומר דמתוקן אף לדידיה ולא החלטתי פי' זה אלא אמרתי דאפילו תימא דכוונת התוס' דבמזיד אסור אפילו לאחריני בהכרח רבנו פליג ויש להסביר דהנה בחולין דט"ו פרש"י דר"מ דנקיט בברייתא המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל היינו דלא יאכל אפילו לאחרים בו ביום ואיידי דתני רישא יאכל לאשמועינן בשוגג מותר אף

לדידיה נקיט בסיפא לא יאכל ואית דמפרשי במזיד לא יאכל דר"מ היינו לו אבל לאחרים שרי וזה אינו דדומיא דיה"כ קתני ע"כ פרש"י.

אלמא דהנך י"מ דוקא לו מדלא נקיט לא יאכלו ולא ניחא להו לומר איידי אלא דרש"י מוכרח לפרש איידי הואיל דדומיא די"הכ נקיט וא"כ התוספות לשטת' דס"ל בחולין דט"ו בד"ה מורי להו כר"מ דהלכה כר"מ וא"כ סתמא דתרומות אליבא דהלכתא כר"מ וא"כ כיון דכילל בחד בבא המעשר והמבשל והרי המבשל לא יאכללמ"ש אף לאחרים ע"ש בתו' ד"ה המבשל ע"כ נקיט בסיפא לא יאכל איידי דרישא מש"ה ניחא להו לפרש דמעשר כמבשל ואסור אף לאחרים משא"כ רבנו דפסק במבשל כר"י וא"כ סתמא דתרומו' כר"י כמבואר בפ"י המשנה לרבנו דמפרש לה אליבא דר"י וא"כ לר"י קשה תרתי במבשל חדא דהל"ל בסיפא לא יאכל עולמית שנית למה נקיט ברישא בשוגג ויאכל במ"ש הא אף אחרים אסורים בשבת דבחולין דט"ז פרש"י בד"ה ר"י דנקיט ארישא יאכל בדידיה איידי דבעי למתני בסיפא לא יאכל עולמית א"ו דמש"ה נקיט במתני' דתרומות רישא וסיפא בדידיה משום דלצדדין קתני דבשוגג שרי המעשר עצמו בשבת ומש"ה נקיט יאכל ואה"נ דהמבשל בין הוא ובין אחרים יאכלו דוקא במ"ש ובסיפא נמי לצדדין נקיט דבמזיד המעשר לא יאכל בשבת ולאחרני שרי ובמבשל לא יאכל הוא עולמית ולאחרים שרי במ"ש וכדמסיק התי"ט דתני להו בהדדי משום דדבר אכילה נינהו.

ולדרך רבנו מוכרת דבמעשר שרי לאחרים דהנה עבר ותיקנו משמ' במזיד דמש"ה חשיב מוכן (דודאי אין סברא שיהיה חשוב מוכן הואיל אם תיקנו בשוגג דמאן יימר שישגוג) וכיון דס"ל לרבנו דלדידיה אסור אפילו לית ליה פירי אחריני כמו שהוכחתי כאן ח"א והשגתי על הלח"מ אמאי טבל מוכן הוא ובהכרח אם הזיד ותיקנו שרי לאחרני.

ועיין בב"ח א"ח סי' רנ"ג סי"א דמסיק דבדרבנן אם הזיד שרי לאחרים וכן משמע מדנקיט הש"ע אסור דמשמע לדידיה ולא לאחרני והכי נקטינן ע"כ. ודלא כמג"א סי' רנ"ג סקי"א וע"כ לא פליג המג"א אלא בלשון הש"ע דנקיט אסור עד מ"ש די"ל דה"ק התבשיל אסור משא"כ בלשון רבנו פ"ג מה' שבת ה"ט שכתב אסור לאכלו עד מ"ש בודאי אגברא קאי מדלא נקיט אסור באכילה וכמ"ש שם בח"א וא"כ הא ודאי המעשר ומטביל דינו כעבר ושהה ומותר לאחרים כמ"ש.

ומ"ש מכ"ת דמשום איידי אין לשנות טעות והביא ראייה מתוספות כתובות ד"ב ד"ה אלא לא נשאו כו' לא דמי דהתם הוכיחו התוס' דלא נישאו משמע בין דמעכבי אינהי או אינהו דאי ס"ד דלא משמע כלל דמעכבי אינהו רק אינהי א"כ אין סברא דמשום איידי יאמר לשון שמשמעו בהפך משא"כ לשון לא יאכל שהוא אמת אלא הדיוק אחרים יאכלו אינו אמת שפיר נקיט איידי כדפרש"י חולין דט"ו ולא תידוק מיניה הא אחריני דאיידי נקיט כי היכי דלא תידוק דנקיט נישאו שיתפרש דמעכבי אינהי אלא אפ"ה מתפרש אינהו משום איידי וכדפרש"י בהדיא וזה סוגיא בכל הש"ס ובחלק שו"ת כת"י שיי"ט וש"ך הארכתי.

פרק ז הלכות א"ב ה"ו ז"חט עמ"ש ח"א. פרק ח הלכות אב"ג דה"ו זחט"י י"א י"ב י"ד ט"ו י"ו עמ"ש ח"א.

פרק ט הלכות א' ג"ד הוזה"ח י' י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח י"ט כ' עמ"ש ח"א. פרק י ה"א וה"ב וה"ג ובהשגות וה"ד וה"ה עמ"ש ח"א.

שם ה"ו מותר לקשור עמ"ש ח"א. ומש"ר למדוד שיעור משיעורי התורה עיין ביאור ענין זה בפ"ה המשנה לרבנו סוף מס' שבת ובארתיך באופן נחמד פט"ו מהט"מ ה"ב ע"ש, שם ה"ח ט"י י"א י"ב י"ג י"ד י"ו י"ז עמ"מ ** (עמ"ש).

(** ח"א.

שם ה"י"ח ובהשגות עמ"ש ת"א. שם ה"י"ט וה"ך עמ"ש ח"א.

שם הכ"א אחד שמנה שרצים עמ"ש ח"א וכן צ"ל עיין בהשגות פ"א ה"ז ועמ"ש פ"א ה"א. שם הכ"ב המשלח עמ"ש ח"א.

והרי קיי"ל פ"ך מה' שבת ה"ב דפ"י אתה ובהמתך מלאכת חרישה שהאדם ובהמה שותפין בה וא"כ ה"ה בשותפין בצידה חייב. שם הכ"ג והכ"ד והכ"ה עמ"ש ח"א.

פרק י"א ה"א ב' דה"ו ז"ח ט"י י"א י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז עמ"ש ח"א. פרק י"ב ה"א וה"ב עמ"ש ת"א.

שם ה"ג דליקה כו' עיין בהשגות ועיין בהשגות פ"א ה"ז ובמ"ש שם ובפ"א ה"א. שם ה"ד עמ"ש ח"א.

שם ה"ו טלית הראב"ד השיג שתי השגות עיין מ"מ ועמ"ש ח"א. שם ה"ח וה"י עמ"ש ח"א.

שם ה"י"א המוציא כו' עמ"ש ק"א ועמ"ש פ"ג מה' גנבה ה"ה. שם ה"י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח י"ט עמ"ש ח"א.

פרק י"ג ה"א ב"ג. ו' חט"י י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח י"ט כ"א כ"ב עמ"ש ח"א.

פרק י"ד ה"א ב"ג ד' ו' חט"ט י' י"ד ט"ו עמ"ש ח"א. שם ה"י"ו עמוד כו' עמ"ש ח"א.

ומש"ר תל המתלקט ברלב"ח שי"ט מסתפק אם האורך ד"א קאי על השפוע דהיינו אורך התל דנמצא לפ"ז הקרקע פחות מכ"ב טפחים בהנדסה או שהאורך ד"א הוא בקרקע שנמצא קו השפוע כ"ו טפחים והכריע דעל אורך התל קאי מלשון רש"י עירובין דכ"ה ומלשון הרשב"א. ואני אומר בכוונת רבנו דעל אורך הקרקע קאי כמ"ש הר"א זכות וראייה לזה מהא דקיי"ל סוכה ד"ז דופן עקומה ד"א וכ' שם רבנו בפ"ה המשנה כפ"י השני שברש"י שרואין כאלו הדופן באלכסון דשפיר בסוכה מצומצמת שגבהה י"ט כד מעקמת הדופן לראש הסכך דהא א"צ דופן המגיע לסכך יהיה בדמיון תל המתלקט י"ט מתוך ד"א.

וכן בעירובין לענין מקדרין בהרים כ"ר כן בהדיא בפ"ה המשנה אין מודדין בפ"ה דעירובין דעל אורך הקרקע קאי ע"ש. ובח"י הו"ת כת"י סוכה די"ו הארכתי.

שם ה"י"ז וה"י"ח והכ"א והכ"ד עמ"ש ח"א. פרק ט"ו ה"א ג"ד חט"ט י"א י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח י"ט עמ"ש ח"א.

פרק י"ו ה"ב סלע כו' עמ"ש ח"א. ונשאלתי על לשון זה מהרב בעל תוספות שבת וז"ל ראיתי בספרו רפ"ו מה' שבת ולענין קושיית התוספות י"ל לדרך רבנו כמ"ש התוס' במס' שבת.

ותמיהני דודאי גם התוס' כאן צריכים לבא לת' התו' שבת דאל"כ אף אם נימא דשרי לטלטל מקרפף לכרמלית אחר מ"מ קשה קושיית התו' שבת לחשוב ה' רשויות וצ"ל כפי תירוצם דשם אלא דכאן קשה להו אף לפי תירוצם דשם דאי תימא דאסור לטלטל מקרפף לכרמלית אחר שוב ליכא למימר דהוי בכלל כרמלית כיון דחלוק דינו דאסור לטלטל מכרמלית לתוכו או ממנו לכרמלית אחר וזה פשוט.

ואגב אודיע למר דקשה לי בדברי תו' דבשבת הקשו ג"כ על חצר שאינה מעורבת וכתבו דלפי תירוצם דשם ניחא וא"כ לפמ"ש התו' דאי אסור לטלטל מקרפף לכרמלית ה"ל למחשבי' א"כ מה יענו התו' בחצר שאינה מעורבת דודאי אסור לטלטל ממנה לכרמלית כמ"ש רש"י ותו' ר"פ כל גגות והקשיתי זאת לכמה לומדים ולא היה סיפוק בידם לתרץ ע"כ.

וזאת שהשבתי לו מ"ש כ"ת דהתו' עירובין דס"ז ע"ב ד"ה ומ"ט צריכין לבא לתרוץ תו' שבת ד"ו אין זה מוכרח די"ל דתו' עירובין ס"ל דאי מותר לטלטל מקרפף לכרמלית תוך ד"א הוי בכלל כרמלית כיון שיש לו לכתחלה כל דיני כרמלית שאסור לטלטל בתוכו ד"א ואסור לטלטל מתוכה לא לר"ה ולא לר"ה ואע"ג דחלוק בדיעבד משאר כרמלית שהקרפף רה"י דאורייתא והזורק מתוכו לר"ה חייב מ"מ כיון דד"ת ליכא אלא ג' רשויות ר"ה ור"ה ומקום פטור וחז"ל החמירו לכתחילה בים ובקעה ואסטוונית שהן מקום פטור ד"ת שיהיו כרמלית לכתחלה ובדיעבד הן מקום פטור ושפיר לא נחית למנין ד' רשויות אלא לכתחלה וה"ה קרפף דחשוב כרמלית לכתחלה משא"כ אם נאמר דאסור לטלטל מכרמלית לקרפף הוי קרפף רשות ממש לענין לכתחלה ודלא כמ"ש כ"ת דהתו' עירובין צריכין לבא לתרוץ תו' שבת.

ומ"ש כ"ת אלא דכאן ק"ל אף לפי תירוצם דשם כו' וסיים כ"ת וזה פשוט פשיטות זה לא ידענא דאטו התו' שבת מתרצים דקרפף בכלל כרמלית והרי לשון התו' שבת וי"ל דההיא ר"ה גמור אלא דלענין שאין מטלטלין בו אלא בד"א עשאו ככרמלית והרי כבר שנה ר"ה וקרמלית ע"כ הרי שלא אמרו שהוא בכלל כרמלית אלא אמרו שהוא בכלל ר"ה שהזורק מר"ה לתוכו חייב ועיקר תירוצם דלא קחשיב אלא ד' רשויות שהן מובדלין שהכרמלית אין לו שום דין ר"ה ולא דין ר"ה משא"כ קרפף אינו רשות מובדל אלא שהוא מורכב שיש לו ד"ת דין ר"ה ומד"ס קצת דיני כרמלית ומש"ה אינו רשות חמישי אלא מורכב וזהו שסיימו התו' דלהכי נמי לא חשיב חצר שלא עירבו אע"ג שיש לו דין ר"ה וגם דין כרמלית לענין שאסור להוציא מן הבית לתוכו דהוי נמי רשות מורכב מכרמלית ור"ה.

ולפ"ז לפי תי' תו' שבת לק"מ קושיית תו' עירובין דבין שנאמר דמותר לטלטל מקרפף לבקעה ובין שנאמר שאסור אין הקרפף מובדל אלא מורכב מרה"י וכרמלית דאפילו תימא שאסור לטלטל מקרפף לבקעה דנמצא בתרתי דמי לכרמלית שאסור לטלטל ד"א בתוכו ואסור לטלטל מתוכו לרה"י ובתרתי דמי לר"ה שהזורק מקרפף לר"ה חייב

ואסור לטלטל ממנו לכרמלית ולא גרע מקצר שלא עירבו דדמי בתלת מילי לר"ה
שהזורק מחצר לר"ה חייב ואסור לטלטל ממנו לכרמלית ומותר לטלטל ד"א בתוכו אלא
דדמי לכרמלית בחדא שאסור לטלטל מבית לתוכה ומ"מ חשיב חצר שלא עירבו רשות
מורכב מר"ה וכרמלית וה"ה נמי קרפף דדמי בתרתי לר"ה ובתרתי לכרמלית ה"ל
רשות מורכב מר"ה וכרמלית ובכלל ר"ה וכרמלית.

ומ"ש מכ"ת ואגב אודיע כו' תמהתי דמאי איריא דהוקשה זה למעכ"ת הואיל שאסור
לטלטל מחצר שאינה מעורבת לכרמלית תיפוק ליה דאפי' היה מותר לטלטל מחצר
שאינה מעורבת לכרמלית אכתי לא הוי בכלל כרמלית דהא לכ"ע מותר לטלטל יתר
מד"א בחצר שאינה מעורבת כלים ששבתו בחצר. לכן אומר אני שאין קושיא של מכ"ת
דרך אגב אלא הוא נמשך ממה שנסתבך כ"ת דהתו' עירובין צריכין לת' תו' שבת
ושתירוץ תו' שבת דקרפף בכלל כרמלית וכל זה אינו כמ"ש דלפי תירוץ תו' שבת
דקרפף וחצר שאינה מעורבת הם בכלל ר"ה וכרמלית אין הוכחה שיהיה מותר לטלטל
מקרפף לכרמלית כמ"ש.

ולפ"ז מוכח דתו' עירובין שמוכיחי' דמותר לטלטל מקרפף לכרמלית לא נהירא להו
תירוץ התו' שבת וס"ל דאע"ג דיש לקרפף קצת דיני ר"ה וקצת דיני כרמלית לא שייך
לומר שהוא רשות מורכב דסוף סוף אי ס"ד דאסור לטלטל מקרפף לבקעה הוא בדין
למנותו רשות חמישי ושפיר מוכח דמותר לטלטל מקרפף לבקעה דשפיר הוי כרמלית
לכתחלה ואין לחוש למה שהזורק מר"ה לתוכו חייב וכמ"ש.

ולפ"ז דהתו' עירובין לית להו תירוץ התו' שבת א"כ בל"ז קשה למה לא מנה חצר
שאינה מעורבת רשות בפ"ע דהא לית להו סברא זאת דהוי בכלל ר"ה וכרמלית לכן
אומר אני דודאי גם תוס' שבת לא הוקשה להו מחצר שאינה מעורבת דהא באמת נקיט
בברייתא דין חצרות של רבי ומבואר שאינם מפולשין דבלא עירבו אסורין ואם עירבו
מותרין ואין זה קושיא כ"כ שיחשוב חמשה רשויות דאיכא למימר דלא נחית למניינא
אלא ד' רשויות שאין להם תקנה ע"י עירוב משא"כ חצר של רבים דאית ליה תקנה ע"י
עירוב לא קחשיב ולא הוקשה להתו' שבת אלא מקרפף אך דבתר שתירצו דקרפף הוא
רשות מורכב הוא דסיימו דלפ"ז ניחא חצר שלא עירבו ובהכי מתורץ קושיית כ"ת
דהתוס' עירובין ניחא להו הא דחצר שלא עירבו דלא מקרי רשות בפ"ע כיון דאית ליה
תקנה ע"י עירוב והוי רה"י וזה פשוט וברור ומה שהקשה מכ"ת דרש"י ריש פר"א
דמילה כ' דשרי לטלטל מחצר שלא עירבו לקרפף יותר מב"ס וזהו הפך לפרש"י בר"פ
כל גגות ודאי קושיא אלימתא היא ועדיפא ה"ל לאקשוויי דפרש"י פר"א דמילה הוא נגד
סוגי' דעירובין דכ"ג בקרפף שנזרע מיעוטו וכמ"ש רש"י עירובין דצ"א ע"א ד"ה
קרפפות ויישוב קושי' זו תמצא בחלק שו"ת שכ"ט דאין זה שייך לחיבורי זה שם ה"ו
דה"ו זחט"י י"א י"ב י"ד ט"ו עמ"ש ח"א.

שם הי"ו כל כו' עמ"ש ח"א ומש"ר ובלבד כו' עמ"ש פ"ד מה' סוכה הי"ב. שם הי"ח
ה"ך הכ"א הכ"ג עיין מ"ש ח"א פרק י"ז ה"ב גדה"ו זחט"י י"א י"ב י"ז י"ח י"ט כ' כ"א
כ"ב עמ"ש ח"א.

שם הכ"ה וכן כו' עמ"ש ח"א ומש"ר ולא יהיה עמ"ש פי"ו מהט"מ ה"ו. שם הכ"ט ל'
ל"ב ל"ה ל"ו עמ"ש ח"א.

פרק י"ח ה"א בג"ד הו"ז חט"י י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח י"ט י"כ עמ"ש ח"א.
שם הכ"ג והוצי' החצי האחר חייב והא דקיי"ל בפרקין ה"י בחזר והוציא אות שנייה
פטור.

נקיט רבנו טעמילי שכבר חסרה האות ראשונה פ"י דביני לביני בשהייה מועטת נחסר
האות שמתייבש קצת. שם הכ"ד עמ"ש ח"א.

שם הכ"ו הוציא עמ"ש ר פ"ד מהאה"ט הי"ג ובשער אפרים שנ"א. ומש"ר לאכילה
עמ"ש ח"א.

שם הכ"ז הכ"ח עיין מ"ש ח"א. פרק י"ט ה"ב הו"ז ט' י"א י"ב י"ג י"ד עמ"ש ח"א.

שם הט"ו ואין הקיטע עיין מ"מ ועמ"ש פ"ז מה' בית הבחירה ה"ב. ומש"ר אנקטמין
עמ"ש ח"א.

שם הי"ו הי"ז הי"ח ה"ך הכ"א הכ"ג הכ"ד הכ"ה עמ"ש ח"א. פרק כ ה"א גה"ז ח"י י"ב
י"ג י"ד עמ"ש ח"א.

פרק כ"א ה"א ב"ג ה"ו חט"י י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח י"כ עמ"ש ח"א.
כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט ל' ל"א ל"ב ל"ג ל"ד ל"ה ל"ו עמ"ש ח"א. פרק כ"ב ה"ב גדה"ו ט'
י"ב י"ג עמ"ש ח"א.

שם הט"ו ואין מקנחין עיין בהשגות שפירושו דחוק ולדרך רבנו כשאוחז מרחוק בבית
אחיזה הספוג נכפף ואינו מקנח בכח שיבא לידי סחיטה. ומש"ר ואין מכסין עמ"ש ח"א.
ה"ו הי"ז עמ"ש ח"א. שם הי"ט עמ"ש ח"א.

שם ה"כ וכ"מ שאסרו חכמים עמ"ש פכ"ו מה' שבת ה"ז. שם הכ"א כ"ב כ"ג כ"ד כ"ה
כ"ט עמ"ש ח"א.

שם ה"ל כילת עמ"ש ח"א. ומש"ר פקק כו' מותר לפקוק פ"י לדבר הרשות כמ"ש בטוב
טעם פט"ו מהט"מ ה"ב ע"ש.

שם ה"א כובע כו' עשו"ת פני יהושע שי"ו שהאריך בזה. שם ה"ב הנוטה עמ"ש ח"א.
ועיין בהשגות ומ"ע והנכון דה"ק הראב"ד א"נ כמשפט הקמטים לתקנן וזה הגהה נכונה
ועח"א. פרק כ"ג ה"א ה"ב עמ"ש ח"א.

שם ה"ג לפיכך עמ"ש ח"א. ומש"ר ומותר להערים בדבר זה עמ"ש ח"א ובזבח שלמים
האריך ביישוב דעת בה"ג וטור וש"ע ולדרך רבנו כ' שהוקשה לו מהא דקיי"ל פ"ג
מהש"ע ה"ד דההולך לשמור פירותיו עובר במים עד צוארו והשתא רחיצה בי"ה התירו
כ"ש שיטה במברא הילכך מפרש דודאי שיטה במברא לשמור פירותיו שרי אלא
דהוקשה להש"ס דהאי צורבא מרבנן שסובר דאסור מאי אהני ליה הערמה לזה השיב
רב אשי דלדידיה שנוהג איסור מ"מ שרי הערמה ומסיק דסובר דגם עובדא קמא דברא

דתומא לדבריהם הוא דהשיב רב אשי ובאמת לכל אדם שרי להערים ע"ש באריכות והוא דוחק.

והנכון לפמ"ש ח"א דסליק אדעתייהו דצורבא מרבנן ראוי להחמיר טפי. ניחא הכל דאע"ג דמותר לעבור במברא לשמור פירות משום פסידא מ"מ ת"ח ראוי להחמיר ומה שעושה הערמה גרע טפי ועיין שבת דל"ה ע"א) דהרואה יאמר שמותר להצניע בהערמה אפילו דבר הממרח ושמותר בהערמה לשוט במברא אפילו שלא לצורך פירות ולזה השיב רב אשי דאדרבה הרואה לא יחשוד את הת"ח שמערים בדבר האסור להערים ובהכרח כוונתו לעשות דבר היתר ומש"ה השמיט רבנו הך דמברא דשרי בלא הערמה. שם ה"ד ה"ו ה"ז עמ"ש ח"א. שם ה"ח אסור להטביל עמ"ש ח"א ועיין שער אפרים שט"ו בסתירת היש"ש ביצה.

שם ה"ט ה"י עמ"ש ח"א. שם ה"א ואפילו עמ"ש ח"א וראיתי ברלב"ח של"ה שתירץ כפמ"ש שם ותו דבדבר מאכל מותר להערים ע"ש.

שם ה"ב ה"ג ה"ד ה"ט ה"ו ה"ז ה"ח ה"ט ה"ך ה"כ"ב ה"כ"ג ה"כ"ד ה"כ"ה ה"כ"ו ה"כ"ז ה"כ"ח עמ"ש ח"א. פרק כ"ד ה"א ה"ג ה"ה ה"ז ה"ט עמ"ש ח"א.

והנה נשאלתי בענין זה מן הרב בעל תוספות שבת עלהא שכ"ד ** (שכ"ר) ** ה"ט גזרה שמא יטול צרור ויזרוק ד"א בר"ה שהיא ברייתא בפ' המוציא דמוקי לה הש"ס בהכי ונתקשיתי דבפ' המוציא יין תנן צרור כדי לזרוק בעוף ראב"י ** (ראב"י אומר) ** כדי לזרוק בבהמה ופרש"י דלא טרח אינש בהכי למשקיל צרור דאפשר בהרמת קלא בעלמא.

והא ודאי דלת"ק ס"ל דלזרוק בעוף שכיח כמו בבהמה דהא קי"ל דע"ח דלענין שיעורין דשבת אזלינן בתר דשכיח טפי אפילו לקולא ולפ"ז הך ברייתא הנ"ל דבפ' המוציא תפילין בהכרח אתאן לת"ק דלראב"י לא שייך לגזור שמא יזרוק צרור בעוף דלא שכיח לדידיה וא"כ קשה על המיי' דפסק בפ"ח ה"א כראב"י והאיך פסק כהך ברייתא ודוחק לומר דס"ל להמיי' דלענין השיעור הוא דס"ל לראב"י דמשערין בבהמה דשכיח טפי אבל מודה ראב"י דלפעמים זורק גם בעוף ושפיר גזרינן אף בעוף דמי הכריחו לזה להחמיר כיון דהברייתא מתוקמה כת"ק בפשיטות ותמהני על נושאי כלי רבנו ובפרטות על רכ"מ שהוא הרב המאסף שלא העיר בזה כו' והשבתי לו הנה מכ"ת סמך על פרש"י והרע"ב לאותיב על רבנו כאלו זה מפורש במתני' דהוי מלתא דלא שכיח כלל הואיל דבקלא בעלמא סגי (ואע"ג דהא דאמרו בגמרא שכיח ולא שכיח אין הפי' דלא שכיח ממש אלא דהולכין בתר מידי דשכיח טפי ושפיר י"ל דס"ל לראב"י דלזרוק בעוף שכיח ובבהמה שכיח טפי) ומ"מ גם לפרש"י לדעתי אין זה מוכרע כ"כ דהנה מתני' איירי בסתם הוצאה דאי כשמתכוון בהוצאתו כדי לזרוק בעוף ודאי מודה ראב"י דחייב אשיעורא זוטא אע"ג דלא שכיח וכמ"ש המשנה למלך וה"ק רש"י דלא טרח אינש להוציא צרו' מביתו כיון דבקלא סגי ומ"מ מודה ראב"י דהמשמר זרעים וצרור מצוי לפניו שכיח ושכיח שיזרוק בעוף.

ותו דהמדקדק בלשון רש"י מעולם לא עלה על דעת רש"י דמש"ה לא שכיח שיזרוק בעוף דבגערה בעלמא סגי דהדעת נוטה דהרמת קול צעקה להפחיד העוף טריחא מלתא טפי מהשלכת צרור קטן אך עיין בר"ה דכ"ה שקל קלא פתק בי' פרש"י פיסת רגבים מיטא בלע"ז וכן פרש"י בכמה מקומות עיין שבת דפ"א ע"א בד"ה אבל כו' כמו שקל פיסת רגב דהואיל ומפרכי לא חזי לקינוח.

והיינו דקאמר רש"י דלא טרח אינש ליטול צרור מביתו כדי לזרוק בעוף דסגי להבריהו בפיסת רגב בעלמא דמצוי בכל מקום ואע"ג דמפריך בזריקת העוף פורח לו מפיח מש"ה אינו טורח להוציא זולת אבן משקל עשרה זוז לבהמה דאינו מצוי בכל מקום ואין מקום לקושיית מר. והנה יתר שאלותיו ותשובותיה המה בכתובים בחלק שו"ת של"ג ואין כאן מקומו.

ה"י והי"א והי"ב עמ"ש ח"א. פרק כ"ה הלכות א"ב ד' ו' ז' ט' י' י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו והי"ט כ"א כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו עמ"ש ח"א.

פרק כ"ו הלכות א' ב' ג' ד' ז' ח' ט' י' י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח י"ט כ"א כ"ב כ"ג. עמ"ש ח"א פרק כ"ז הלכות א' ב' ד' י' י"א י"ב י"ד ט"ו עמ"ש ח"א.

פרק כ"ח הלכות ג' ה' ח' ט' י"א י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ח י"ט עמ"ש ח"א פרק כ"ט הלכות ה' ז' ח' ט' י' י"ב י"ג עמ"ש ח"א. שם הי"ד דבש או שאור עיין בהשגות וכן בחי' רמב"ן ב"ב הוכיח כדעת הראב"ד מדלא קאמר הש"ס לאפוקי יין שנתערב בו דבש ושאור א"ו דכל שאין הקלקול מחמת היין עמו אלא מצד התערובות שרי לקידוש ונסתייע מן הירושלמי פ' ע"פ.

ובאמת דיש לחלק בין ארבע כוסות של ע"פ ובין יין קידוש וכן נראה מלשון רבנו ה' חמץ פ"ז ה"ט דמשמע שם דמכשיר כל היינות דחשיב דרך חירות לפי רצונו. ועיין בר"ן ואין הכרח דא"נ דפסול לקידוש וכיון דדבש ביין נט"ל וכ"ש שאור לא גרע מטעמו פגמו.

מה גם דרבנו מנהג קאמר שנהגו במערב להחמיר גאין עליו תפיסה ועיין פ"י מה' איסורי מזבח ה"ט ופי"א מהמ"א ה"י ובב"ח י"ד סי' רכ"ג. שם הי"ו כל שהיה מלא עיין השגות ודברי המ"ע תמוהים ועיין במ"מ.

שם הי"ח הכ"ב הכ"ה כ"ו כ"ז עמ"ש ח"א. פרק ל' ה"ד הי"ב הי"ג עמ"ש ח"א.

הלכות עירובין פרק א' ה"א ג"ד ח"ט עמ"ש ח"א. שם הי"א עשרה אגוזים עמ"ש ח"א. ומש"ר בשיל ולא בשיל ע' בהשגות שהוא מפרש דסילקא היינו תרדין וכן פרש"י ברכות דל"ט וכן משמעות הערוך ואולם רבנו לשיטתו דאיהו מפרש דהא דאמרן בפ' כלל גדול האי מאן דפריס סילקא דה"ה לכל הירקות ולפת שיש להם עילוי בבשול וכמ"ש ח"א פכ"א מה' שבת הי"ח באריכות ע"ש ועמש"ר פ"ח מה' ברכות ה"ג וה"ד ופ"ד מה' דעות הי"ג.

שם הי"ב ה"טו הי"ו הי"ז הי"ח הי"ט עמ"ש ח"א. שם הי"ך וע"י אשתו עכ"מ.

והלח"מ בשו"ת לחם רב תמה על זה דהא רבנו פסק בפ"ג מה' זכיה כשמואל דס"ל כר"מ דלא סגי כשאומר ע"מ שאין לבעליך רשות בו אלא בעינן תרתי ע"מ שאין לבעליך רשות וגם שיאמר מה שתצוי תעשי וכמ"ש הריב"ש סי' רט"ו והר"ן נדרים דפ"ח. גם תמה דלדרך המיי' מאי האי דקאמר הש"ס כמאן אזלא הא שמעתתא דרב כר"מ כיון דגם שמואל ס"ל כר"מ דבעינן תרתי והניח בצ"ע ואני אומר דשמואל ודאי ס"ל כרבנן דכיון דר"מ אמר בכסף ע"י אחרים ואי ס"ד דר"מ ס"ל כשמואל הא משכחת ליה בכסף ע"י עצמו כגון דא"ל תרתי ע"מ שאין לרבך רשות וע"מ שתעשה בו מה שתצוה דשפיר יכול לעשות בו לפדות עצמו לחירות בשלמא לרב דמצריך שיאמר לו דבר מיוחד ניחא דשפיר קאמר בכסף דוקא ע"י אחרים דאי מייחד ליה ע"מ שתלבשנו א"א שיפדה עצמו בו לחירות ואי מייחד ליה ע"מ שתצא בו לחירות חשוב ע"י אחרים לרב ששת ע"ש והרי באשה לא משכחת כה"ג שיתן לה מתנה ע"מ שתתגרש בו ובאמת רבנו פסק כרבנן אליבא דר"א דס"ל בקידושין דכ"ג דע"מ שאין לבעליך רשות גרידא לא מהני אפי' לרבנן ושמואל לא פליג בהא וס"ל כרבנן אליבא דר"א ושפיר מוקים שמואל הך בריי' דאין מזכין ע"י אשתו כר"א וס"ל דאין קנין לאשה בלא בעלה אפי' נותן לה מתנה הבעל עצמו ומתני' דכיצד משתתפין כרבנן וכדפסק רבא בפ' חזקת הבתים דאשה קונית מיד הבעל ע"ש דף נ"א וכמש"ר פכ"ב מה' אישות הכ"ז והטעם דמסתמא לישנא דמהני בהו קאמר וה"ל כאלו אמר ע"מ שאין לי בו אכילת פירות וע"מ שתעשי בו מה שתצוי משא"כ בעבד אע"ג דקי"ל פ"ג מה' זכיה הי"ד דגם בעבד מהני תרתי היינו דוקא כשכותב לו אדם אחר אבל מתנת הרב לעבדו לא מהני בשום אופן כל דאיכא שיעור כמש"ר פ"ג מה' זכיה הט"ו והטעם הואיל שגופו קנוי לו ותו לא מידי.

שם הכ"א הכ"ב עיין מ"ש ח"א. פרק ב ה"א ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' י' י"א י"ב י"ג ט"ו עמ"ש ח"א.

פרק ג ה"ב ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' עמ"ש ח"א. שם הי"א ואם בא לפרוץ עיין בהשגות והנכון כמ"ש המ"מ וכ"כ המ"ע.

שם הי"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח כ"א כ"ב כ"ג כ"ד עמ"ש ח"א. פרק ד ה"ו האחין עיין בהשגות ומ"ע והנכון כמ"ש המ"מ שם ה"ח ט"י י"ב שם י"ד י"ו י"ז י"ח כ"ב כ"ג כ"ד עמ"ש ח"א.

שם הכ"ה לא עשתה העליונה ובהשגות ועמש"ל בפרקין הכ"ד: שם הכ"ו הכ"ז עמ"ש ק"ת פרק ה הלכה א"ב דה"ו ט"י י"א י"ג י"ד ט"ו י"ח כ"ב כ"ג כ"ד עמ"ש ח"א. פרק ו ה"א דהח"י י"א י"ג ט"ו י"ו י"ז י"ח כ' כ"א כ"ב כ"ג עמ"ש ח"א.

שם הכ"ד כשם שמברכין ובהשגות עמ"מ ואני אומר הא למה זה דומה לברכת על השחיטה דלא נצטוינו לשחוט אא"כ רוצה לאכול ה"נ הרוצה לילך חוץ לתחום נצטוה לערב מלא תסור פרק ז ה"א בגד"ה זח"ט עמ"ש ח"א. פרק ח ה"ה וז"ח ט"ו עמ"ש ח"א.

הלכות שביתת עשור פרק א ה"א בגדה"ו עמ"ש ח"א. פרק ב ה"א בגדה"ו ח"י עמ"ש ח"א.

פרק ג ה"ב דה"זי עמ"ש ח"א. הלכות יום טוב פרק א ה"א גדה"ו זחט"י י"א י"ג י"ד ט"ו י"ו י"ז י"ח עמ"ש ח"א.

שם ה"ך ואפילו עמ"ש ח"א. והנה נשאלתי על לשון זה וזאת אשר השבתי.

הנני חולק דבריו על ששה סעיפים. א' כ' מכ"ת וז"ל מ"ש מר פ"א מה' י"ט ה"ך ולא נהירא דנהי דהכנה דאורייתא כו' זהו שגבה ששגג בה הלח"מ והטעתו למר דהא רבנו כ' בהדיא בפ"י המשנה דהכנה דביצה שהיא הכנה בידי שמים היא דרבנן וכ"כ בהמ"א וכל דשי"למ אפילו שהוא דרבנן כגון מוקצה ונולד אפילו באלף לא בטל הרי מבואר בדעת המיי' דהכנה כזאת דרבנן ע"כ.

אי מש"ה לאו איריא דבהרבה מקומות חזר בו רבנו מפ"י המשנה וגם מלשון רבנו בהמ"א אין הכרע די"ל דאיירי שם בי"ט דעלמא ולעולם אימא לך בנולד בי"ט אחר שבת דמשום הכנה דרבה לא שגג הלח"מ והוי דאורייתא. אלא מה שהוכחתי אני ממש"ר רפ"ו מה' י"ט דבישול מי"ט לשבת הוא מד"ס הוא דהוי תיובתא דלח"מ דמוכח דהכנה דרבה מד"ס ומ"ש מכ"ת והטעתו למר טח עיניו מראות סוף דברי ומ"ש אנכי דהכנה דאורייתא ה"ך דנהי דלרבה הכנה ד"ת היינו דוקא מי"ט לשבת.

ואדרבה מכ"ת שכ' שהיא הכנה בידי שמים וכן דקדק דהכנה כזאת דרבנן נ' דס"ל דהכנה בידי אדם דאורייתא כמ"ש מכ"ת בהדיא לקמן ס"ו והוא טעות דהא בשול מי"ט לשבת שהוא הכנה בידי אדם נמי הוא מדרבנן לדעת רבנו וטעה מכ"ת בלשון פ"י המשנה דשם חילק רבנו אליבא דב"ש דס"ל הכנה בידי שמים שרי ובידי אדם אסור אבל באמת אליבא דב"ה בין בידי שמים ובין בידי אדם אסור רק מד"ס כדמוכח רפ"ו מהי"ט.

ב' כ' מכ"ת וז"ל גם מ"ש מר בשם מהר"מ שיף דמוקים הברייתא בי"ט אחר השבת אע"פ שכ"כ המהרש"א הם דברי' דחויים אצלי דמה"ת יעשה המקשן איקומתא כי היכי דלא תקשה לרבה דהא רבה עצמו מודה דה"ה בי"ט דעלמא הוי מוקצה ולא בא רבה לאוקים מתני' בי"ט לאחר שבת אלא כדי לאוקים בתרנגולת העומדת לאכילה לאפוקי מדר"נ דאוקים בתרנגולת העומדת לגדל ביצים.

והעד הנאמן בזה מדמותיב אביי אלא מעתה י"ט בעלמא תשתרי. וקושיות מהרש"א ומהרמ"ש יש לתרץ דהמקשן ס"ל כיון דאיכא ביצה דאסורה ד"ת יש להחמיר ג"כ במינה אף כשהוא דרבנן ע"ד מ"ש התוס' ד"ד ד"ה ותנן גבי תרומה ואע"ג שכ' מרן דרבנו לא ס"ל הכי בהמ"א מ"מ כיון דיש לאשתמוטי בסברא זו אין כח למקשן להקשו' לו מהבריית' מה גם שיש לחלק דאע"ג דהמיי' חולק בתרומה מודה בהאי ע"כ.

אומר אני דאע"ג שראיתי דברי המהרש"א והבאתי דבריו מ"ש באותו מימרא בשם תוס' ישנים כתבתי במכוון בשם מהר"מ שיף שכ' וז"ל בשלמא לרבה כו' ואוקי ברייתא בי"ט אחר שבת או שבת אחר י"ט אע"ג דתני סתמא דספקא אסור קאי דוקא אהא ע"כ ר"ל דרישא ודאי איירי אף בי"ט דעלמא דומיא דמתני' וסיפא שפיר מתוקמא בי"ט אחר שבת בלי דוחק דהא מסקינן דסיפא אתאן לספק טרפה כ"ש דאיכ' לאוקים בי"ט אחר שבת.

גם מה שרצה לתרץ קו' מהרש"א ומהרמ"ש מאן יימר דיש לדמות דהואיל שאין מבטלין לכתחלה איסור שעיקרו ד"ת יהיה ג"כ ספקו אסור. גם בנקל יש לחלק בין תרומת פירות

שהיא תקנת רבנן לדעת התוספות (ודלא כדעת רבנו שהוא ד"ת) דאפ"ה כיון שהיא תקנת רבנן ולא משום גזרה כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקנו משא"כ גבי ביצת י"ט דעלמא דמשום גזרה לא גזרו אספקא תדע דלפ"ד כ"ת אף לר"י ור"י נימא דגזרה משום משקין שזבו ופירות שנשרו מקרי דבר שעיקרו ד"ת כיון דכלה חדא גזרה היא ומש"ה ספקו אסור.

לכן אין לנטות מתירוץ מהרמ"ש דאע"ג דרישא איירי בסתמא סיפא איירי בי"ט לאחר שבת. ג' כ' מכ"ת וז"ל מ"ש מר נראה דרבנו פסק דלא כרב אשי משום דסתמא דגמרא ד"ז ע"ב כו' ואין זה אלא דברי נביאות כו' האיך מלאו לבו לחלוק על התוספות ודבריהם הן ב"כ כפרש"י ומנלן לאפושי במחלוקת.

גם מה שרצה אדוני להוכיח דמוקצה חמיר מנולד ומביא ראייה מדלא מקשה לר"נ כמ"ש מהרש"א בשם תוס' ישנים לא מסתבר דודאי המקשה לא אצטריך להקשות לר"נ כיון דסברתו נדחית ממתני' אבל סברתו דמר דמוקצה חמיר היה לו להוכיח מפ"ה המשנה לרבנו ומדברי רש"ל ע"כ. אומר אני אלו כתבו התוס' מצד הקבלה או מסברא לא מלאתי לבי לחלוק אך שהנראה שהכריחו כן כדי לתרץ קושייתם ואדרבה לשון הש"ס משמע שהדבר שקול מדלא קאמר כי לא בדק אזלינן בתר רובא אך דרך התוס' להמציא סברא כדי שלא לעשות סוגיות חלוקות ולהפך דרך רבנו והרי"ף רבו לומר שהסוגיות חלוקות מלהמציא סברא חדשה כידוע לבקי בדרכי ראשונים מה גם דיש ליישב קושיית התוספות באופן מרווח כדלקמן ס"ה.

ומ"ש מכ"ת דלא איצטריך להקשות לר"נ כו' כן מצד מהרמ"ש ובסוף מסיק כמ"ש מהרש"א בשם תוס' ישנים והלא גם מכ"ת מודה דמוקצה חמור ולמה לי' להרבות בראיות כיון שהוא מפורש בת"י. ד' גם מ"ש מכ"ת וז"ל גם מ"ש מר דהמיי' פסק דלא כר"י בל"ב לא יתכן דאע"ג שהמיי' תופס בכל המקומות כל"ב שאני הכא שחייב לפסוק כל"ק חדא דאף לל"ב הוי מחלוקת רב ור"י והלכה כר"י.

ותו דכל הסוגיא מהדר לאוקים מימר' דריב"ש א"ר כר"י ע"כ. אומר אני הלא רמזתי בלשוני לתרץ זה דאע"ג דרב ור"י הלכה כר"י מ"מ מדמהדר באוקימתא שנייה כו' ותו מדנקיט לאפוקי מדר"י ולא קאמר ופליגא דר"י מכלל דבעל האוקמתא מפיק דר"י מהלכתא.

ואם זה אינו מספיק לו לא עלי תלונתו כי אם על רבנו שענינו רואות דפסק דלא כר"י דלא אשתמיט להודיענו חידוש זה דכל שיצאה רובה כילוד דמי ומותר לאכלה בי"ט וצריך ליתן טעם למה לא פסק כר"י ותיתי מהי תיתי שפיר מיושב השמטה זו מה שהשמיט סוגיא דבדק בקינה. ה' מ"ש מכ"ת וז"ל וקושיית הלח"מ לענ"ד לק"מ מטעמא אחרא דלפי דברי מר שכל פלפול הש"ס אינו על נתערבה באלף א"כ היה לו לרב אשי לומר הכי רב אשי אמר כו' ודשיל"מ אפי' בדרבנן ספקו אסורה אבל אנו מפרשים קושיית הגמרא אי הכי כו' דה"ק בשלמא ספק י"ט ספק חול שפיר שאין לו הכרח להקשות מסיפא דהאי טעמא שתתן שיש להחמיר בספק מהאי טעמא נמי יתורץ למה נתערבה באלף יהיו אסורין הואיל והוא דשיל"מ.

אבל כשרצית לאוקים בספק טרפה א"כ למה אם נתערבה באלף לא בטל. לזה מתרץ רב אשי דזה הטעם דדשיל"מ אפילו באלף לא בטל הוי אפילו בדרבנן וא"כ כיון דאפילו נתערב באלף לא בטל כ"ש דספקו אסור ולפ"ז דברי המ"מ צודקין לגמרי גם מ"ש הלח"מ למה כתב המ"מ ומסיק רב אשי כו' כבר כתבתי דלדידן הכנה דרבנן וכמ"ש מר ע"כ אומר אני שאין לשון רש"י סובל זה דבהדיא כ' וכי היכי דבבטלה כו' מהאי טעמא בספק נמי ולא כ' וכ"ש בספקא.

ותו דר"פ דמוקים כתנא דליטרא קציעות דס"ל כל דבר שבמנין אפילו בדרבנן לא בטל ואפ"ה ס"ל דספק דבר שבמנין מדרבנן מותר מדמוקים בביצת טרפה כדפרש"י ולא מוקים בספק י"ט וספק חול וכן מוכרח מלשון הגמרא דר"פ מוקים וספקא אסורה בספק טרפה כדמפורש בגמרא וכ"ש בדאורייתא.

ותו דודאי קושיות הגמרא הכי מתפרש' אא"ב ספק י"ט ספק חול וכדרבה הכל ניחא דמש"ה ספקו אסור' בדין ספק דאורייתא ותערובתו אסור כדין דשיל"מ דאורייתא משא"כ לר' יוסף ור' יצחק דליכא לאוקים בספק י"ט וספק חול דא"כ קשה תרתי דספקו וגם תערובתו מותר דקס"ד דדשיל"מ דרבנן מותר דלא כר' אשי מאי אמרת דסיפא אתאן לספק טרפה אכתי קשה מתערובת.

ולזה מחדש רב אשי דדשיל"מ בדרבנן לא בטל וה"ה ספקא כפרש"י משא"כ לפי דברי מכ"ת אא"ב ספק י"ט ספק חול ותשיבני דאפילו לר"נ ור"י ספקו אסור משום דשל"מ אע"ג שהוא מד"ס בהכי ניחא נמי דתערובת לא בטל לפ"ז לא מחדש רב אשי מידי דהן הנה דברי המקשה הגם שיש מזה קצת סתירה לדברי הלח"מ מ"מ דברי מכ"ת מופרכים טפי ותו דהמקשה מעיקרא מאי קס"ד דפריך לרב יוסף ורבי יצחק והדר קאמר אא"ב ספק י"ט ספק חול ניחא לר"י ור' יצחק.

ותו שהרי הבאתי ראיה מפורשת מן הירושלמי דספק קיל מתערובת בדשיל"מ מד"ס. ואולם הדקדוק של מכ"ת נכון הוא דה"ל לרב אשי לחדש דדשיל"מ מד"ס ספקו אסור כיון דהוי רבותא טפי ועכ"פ ה"לל ודשיל"מ בדרבנן ספקו אסור ותערובתו לא בטל.

ואנא אשכחנא מרגניתא תותי' דבאמת מפרש רבנו דלא קאמר רב אשי אלא בתערובת גרידא בדשיל"מ מד"ס דלא בטל אבל ס' דשיל"מ מד"ס מודה רב אשי דמותר אלא דרב אשי מפרש הסיפא דספקו אסור בספק טרפה אבל ספק י"ט ספק חול מותר כמ"ד בירושלמי ספק הכן מותר וסיפא דסיפא ואם נתערבה באלף כלן אסורין מוסב על הרישא בנתערבה ביצה שנוולדה בי"ט.

והמקשה ס"ד דאף תערובת דשיל"מ מד"ס מותר לזה הקש' אא"ב ספק י"ט ספק חול וכדרבה שפיר בסיפא ספיקא אסור דאיירי בי"ט אחר שבת וכמ"ש מהרמ"ש דה"ל ספק דאורייתא וניחא נמי סיפא דסיפא דמוסב על הסיפא וה"ל דשיל"מ ד"ת דבאלף לא בטל משא"כ לר' יוסף ור"י דסיפא אתאן לספק טרפה קשיא סיפא דסיפא דאי קאי אסיפא נהי דהוי דאורייתא לא הוי דשיל"מ ובטל ואי קאי ארישא נהי דהוי דשיל"מ הא הוי מדברי סופרים ובטל.

לזה חידש רב אשי דלעולם דמוסב ארישא אלא דדשיל"מ אפילו מד"ס ספקו אסור וכמו שיעדתי לעיל ס"ג ומתורץ קושייתו ס"ג. ו' מ"ש מכ"ת וז"ל אלא נשאר עלינו לידע מנ"ל להמי"א דהכנה דרבנן כיון דרבה ס"ל שהוא ד"ת.

לכן נראה דהוקשה להרמב"ם קושיית התוספות דבעירובין מייתי לה בלשון בריית' ולא ניחא ליה למחוק דתניא כדמוחק ר"ת וגם תי' התוס' דרבה תני הך ברייתא דוחק דלשון דתניא משמע דנשנית ברבים ולזה מפרש רבנו דבעירובין נשנית הברייתא בהכנה בידי אדם דהוי ד"ת וכאן בהכנה בידי שמים ס"ל מסדר הש"ס דאין זה כוונת הברייתא אלא מימרא דרבה ולא קי"ל כרבה אלא לאיסורא ולא שיהיה ד"ת ע"כ: וכבר בארנו ס"א דאף הכנה בידי אדם הוי מד"ס לדרך רבנו מהך דרפ"ו מהי"ט והנכון לפמ"ש ס"ה דאף רב אשי ס"ל דסיפא אתאן לספק טרפה הוקשה לרבנו הא דמסיק רב אשי לתרץ הברייתא שלא אליבא דהלכתא כר' יוסף ור"י ואנן קי"ל כרבה אלא ודאי דסובר רב אשי דהכנה דרבה מד"ס ורק לענין איסור קי"ל כרבה ועיין בתוספות ביצה ד"ב ע"ב ד"ה והיה וא"כ גם לדין קשה הברייתא למה ספקו ותערובתו אסור והוצרך רב אשי לחדש דתערובת דשיל"מ דרבנן לא בטל וסיפא דסיפא מוסב ארישא כנ"ל וסיפא אתאן לספק טרפה ותו לא מידי ועמ"ש בחלק שו"ת כת"י שי"א.

שם הכ"א הכ"ד עמ"ש ח"א. פרק ב ה"א אפרוח כו' עמ"ש ק"א.

ונשאלתי על לשון זה שהוא סתום וזאת אשר השבתי בקצרה. תחלה אסיר את מסך המבדיל לבאר למה נטיתי מלפרש דברי המ"מ בעגל שכלו חדשיו שנולד בשבת.

משום דא"כ אין טעם להיש אוסרין בי"ט הסמוך לשבת דהא לא דמי לביצה ואפרוח שנולד בשבת שאסור בי"ט משום הכנה דרבה דהתם אלו נולד בי"ט היה אסור והשתא שנולד בשבת אם נתירנו בי"ט חשיב שבת מכין לי"ט והוית הלידה הכנה מצד זה כמ"ש התוספות בסוגיין משא"כ בעגל שאלו נולד בי"ט הוא מותר שמוכן הוא אגב אמו נמצא אין על הלידה מה שנולד בשבת שם הכנה הא חדא.

שנית דקשה קושיית הלח"מ ומ"ל דאין הבנה למ"ש המ"מ ואפילו ביומו מותר לחולה דכיון שידוע שכלו חדשיו אפילו לבריא נמי מותר א"ו דה"ק המ"מ ואפילו ביומו בשבת מותר לחולה ר"ל שיש בו סכנה ותיבת ביומו מוסב למעלה וא"כ קשה אפילו נבלות וטרפות נמי. וכדי ליישב זה פרשתי דברי, המ"מ דאיירי בעגל שנולד בשבת ולא קים לן שכלו חדשיו דכה"ג אם נולד בי"ט אסור באכילה מחמת ספק נפל ומותר בטלטול כיון שהיה מוכן אגב אמו אין מוקצה לחצי י"ט עמ"ש בפרקין ה"ך) ועכשיו שנולד בשבת נמצ' משחשכה ליל י"ט אינה מוכנת אגב אמו ואסורה באכילה משום ספק נפל אסורה נמי בטלטול כמש"ר פ"א מה' י"ט ה"ך וזהו טעם היש אוסרין שהביא המ"מ.

וטעם היש מתירין בטלטול הואיל שהיה מוכן מעי"ט אגב אמו לאכלו בי"ט ולא אתקצאי מאתמול בשבת באכילה וטלטול אלא מחמת לתא דשבת שאסור לשוחטו ולטלטלו ואי לאו איסור שבת היה עומד לאכילה ומוכן אגב אמו ונמצא שלא היה מוקצה מדעתו ומפרש מאכילה בשבת ולא דמי למחובר שנתלש בשבת ואפרוח שנולד בשבת דהנך

קודם תלישה ולידה אין עומדין לאכילה מש"ה הם מוקצין ביום טוב שלאחר שבת משא"כ הכא וזהו מה שכתבתי אפ"ה יש מתירין בטלטול הואיל והוכן אגב אמו.

אך דעדיין קשה דנהי דמתורת הכנה לא התקצי בי"ט אכתי אסור בטלטול מתורת מוקצה דלא חזי למידי (דמוקצה זה חמור דאסור אפילו בשבת משא"כ מוקצה דהכנה אסור בי"ט ומותר בשבת) דכיון שהוא ספק נפל השתא לא חזי ולא מידי בי"ט וה"ז דומה לטבל שאסור לטלטלו בשבת וי"ט לזה מסיים המ"מ בטעם היש מתירין דשפיר מקרי חזי למידי בי"ט שהרי אפילו ביום לידתו דהוי ספק נפל וגם איכא חשש ריסוק אברים קודם שהולך מ"מ מותר לחולה ר"ל אפי' אין בו סכנה דאזלינן בתר רובא ואין להחמיר בספק נפל אלא לבריא וכיון שהוא ראוי ליי"ט לחולה מותר בטלטול דלא דמי לטבל דלא חזי אלא לחולה שיש בו סכנה והו"ל כשברי זכוכית דמוקצים ניהו אע"ג דחזי לנעמיות הואיל שאין נעמיות מצויין משא"כ מידי דחזי לחולה שאין בו סכנה דשכיח לא גרע מחצב דראוי לצבאים דמותר בטלטול כמש"ר פכ"ו מה' שבת.

שוב כתבתי מיהו אין צורך כו' ר"ל דא"צ לדחוק ולפרש דברי המ"מ בטלטול גרידא דשפיר מתפרש באכילה וטלטול בנולד בשבת ואין ידוע שכלו חדשיו וטעם היש אוסרין משום ספק נפל כנ"ל וטעם המתירין אף באכילה דס"ל כדעת קצת גאונים דלא חיישי לספק נפל וזה שסיים המ"מ ואפילו ביומו דאיכא חשש ריסוק איברים נמי מותר ספק נפל ואע"ג שנוולד בשבת משכחת לחולה ר"ל שיש בו סכנה ואין לומר דא"כ נבלות וטרפות נמי הב"ע דאית ליה בהמה אחרת וקמ"ל דמותר בי"ט לשחוט ולאכול האי עגל לכתחלה ומ"ש א"נ דאיירי כו' ר"ל דלדעת היש אוסרין אפילו בעגל שכלו חדשיו שנוולד בשבת דאף על גב דמוכן אגב אמו ס"ל דהלידה חשיב הכנה ואין י"ט מכין לשבת כמ"ש התוספות ביצה דף ד' ד"ה אלא בתירוצם הראשון ודעת היש מתירין כפי תירוצם השני הילכך בנדון דידן שאלו נולד בי"ט היה מותר אין משום הכנה דרבה ומה שסיים המ"מ ואפילו ביומו ה"ק דלדעת המתירין אפילו ביומו בשבת לחולה ר"ל שיש בו סכנה (ולא תקשה א"כ נבלות וטרפות נמי הב"ע דאית ליה בהמה אחרת וקמ"ל) דלא מהדרינן אבהמה אחרת דלא דמי לנוולד דביצה בשבת שאסור משום הכנה דרבה משום גזרה דשבת אחר י"ט עיין תוספות ביצה ד"ו ע"ב ד"ה עגל.

דכי היכי דעגל שנוולד בי"ט מותר הואיל דמוכן אגב אמו לבריא ה"נ עגל שנוולד בשבת מותר לחולה דמוכן אגב אמו לחולה זאת היא כוונתי ומחמת קיצור לשון וגם נשמט בדפוס בין תיבת לחולה ובין תיבת מש"ה ג' תיבות שאין בו סכנה גם בתירוץ השלישי נשמט עיין תוספות ביצה ד"ד ד"ה אלא וזו"ג שלא עמד מכ"ת על כוונתי.

ומ"ש מכ"ת וז"ל וכוונת המ"מ פשוטה אצלי דהרמב"ם ז"ל וסייעתו ס"ל שהשוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא וכמ"ש המחבר סי' שי"ח וא"כ עגל שנוולד בשבת וכלו חדשיו יש אוסרין דס"ל השוחט לחולה בשבת אסור לבריא כל שלא היה חולה מע"ש והמתירין ס"ל דשרי כנ"ל אלא שהמ"מ קיצר בלשונו דהל"ל אגב חולה ע"כ.

ואין דבריו מובנים דאי איירי בשחטוהו בשבת ופליגי אם מותר בי"ט מאי איירי שור כי יולד ה"ל לאפלוגי בשוחט בהמה בשבת לחולה אי שרי לאכול מבשרו בי"ט הסמוך.

אלא ודאי כוונת מכ"ת שלא שחטו העגל בשבת ואין כאן משום הכנה דשחיטה זולת הכנת לידה בשבת.

וגם זה אין לו שחר אפילו אם נגיה בלשון המ"מ אגב חולה דאין הבנה להכנה זו של לידה בשום אופן. דלפי תירוץ ראשון שבתוספות ד"ה אלא הנ"ל דלידה חשוב הכנה אפילו תימא דמותר לבריא באומצא אסור בי"ט הסמוך ולא מיקרי שבת מכין לעצמו אלא שבת מכין לי"ט דלא עדיף מביצה שנולדה בשבת שלאחר י"ט דחשיב י"ט מכין לשבת כיון דמאתמול נגמרה בי"ט אע"ג שהיתה מוכנת בי"ט אגב אמה לבריא לא אגב חולה וכל שלא נולדה בי"ט תאכל היא ואמה מ"מ הגמר חשיב הכנה ה"נ כיון דלידה חשוב כגמר אסור דאין שבת מכין לי"ט.

ולפי תי' התוס' השני אפילו תימא דאסור לבריא באומצא לא מקרי שבת מכין לי"ט כיון שאם נולד העגל בי"ט שרי לא חשיב הלידה הכנה ודבריו נפלאו ממני ובחלק שו"ת שי"א הארכתי. ועיין מ"ש פ"א מה' מילה דשם ביארנו דרבנו פסק פ"ד מה' מ"א ה"ד כרשב"ג בבהמה דהוי תוך ח' ספק נפל ולפ"ז עגל דהכא בהכרח בדקים ליה שכלו חדשיו כמ"ש המ"מ גם י"ל דלענין מוקצה דרבנן לא קי"ל כרשב"ג אפילו בסתם ולד וכן מסתבר מדסתם רבנו כאן ולקמן ה"ד בבכור ולא ביאר דדוקא בידוע שכלו חדשיו מותר בטלטול.

שם ה"ב בהמות כו' בצרור החיים שקיל וטרי אם האיסור משום דיש מוקצה בי"ט או משום איסור תחומין לזה שהובא בשבילו ונפקא מיניה דספק תחומין אסור ושייך אף בבהמת עכו"ם וספק מוקצה שרי ושל עכו"ם א"צ הכן ע"ש ועיין בפרקין ה"ו. שם ה"ג וכן עמ"ש ח"א ומש"ר אסור כו' כ' המ"מ ואם עבר וביקר כו' יש מתירין לשוחטו כו' הח"ץ שפ"ה האריך דאע"ג דאינו מן המוכן לכתחלה משום דן את הדין אם ביקרו ואמר שמום קבוע הוא מותר לשחטו דאינו מוקצה כשהומם מעי"ט ע"ש באורך.

ולפמ"ש ח"א אין זה דעת רבנו אלא דחשיב מוקצה ודלא כדעת הראב"ד ועשו"ת בני משה סי' י"ז. שם ה"ד בכור עמ"ש ח"א.

ועמ"ש בפרקין סוף ה"א דאפשר אפילו לא נודע שכלו חדשיו אינו מוקצה ע"ש. שם ה"ה אבל יוני שובך עמ"מ דמסיק דדעת רבנו כדעת בעל העיטור ועיין כנסת יחזקאל ש"ך שמיישב דברי המ"מ ודלא כפר"ח ע"ש.

ומש"ר בפרדס עמ"ש ח"א. שם ה"ו וכל ספק מוכן עיין צרור החיים ובפרקין ה"ב ובמ"ש שם ועח"א.

ומש"ר זימן עמ"ש ח"א. שם ה"ז דגים עמ"ש ח"א.

ה"ט בית עמ"ש ח"א. ומש"ר העומד על מוקצה מעי"ט כ' המ"מ דשינה רבנו לשון המשנה דלשיטתו אין מוקצה בשבת ותמה הלח"מ דהא מודה רבנו במוקצה דגרוגרת וצמוקים כמבואר פכ"ו מה' שבת.

ולכאורה נראה דהואיל דפסק רבנו כמסקנא דר' יוחנן דאין שבת קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו כמבואר פ"ג מה"מש ה"ג וא"כ לאו טעמא דמתני' משום דשבת קובע

ואיירי בדאחזי ולא אחזי וכר"ש דא"כ בשאר שני שבוע נמי וגם לא רצה רבנו לפסוק דטעמא דמתני' דאמירת אני אוכל קובע דאיתמר דרך דחייה לפי מה שרצה לאוקים כר"ש ובדאחזי ולא אחזי מדחה דלמא שבת לא קבע אלא אמירת אני אוכל אבל למסקנא מנ"ל לפסוק דאני אוכל קובע כיון דאיכא לאוקים מתני' כר"י ומש"ה בשאר שני שבוע אסור דאיירי בלא יבשו כלל וכמ"ש דשפיר אהני אמירתו דחשיב גמר מלאכה ומש"ה לדידן דקי"ל כר"ש הוצרך רבנו לשנות לשון המשנה.

מיהו אכתי לא פלטינן דהא ע"כ צ"ל תירוץ בעולם על קושי' ט' שהקשינו בחי' הו"ת דלמה באמת לא נקיט במתני' עי"ט ויהיה התירוץ קושיא לרבנו. וי"ל דסובר רבנו דודאי באמת פשט המשנה דנקיט ע"ש דאלו הוי נקיט עי"ט סד"א דאיירי בלא יבשו כלל דמש"ה באומר אני אוכל אחשבינהו וה"ל גמר פרי ונקבע משא"כ בדאחזי ולא אחזי אין אמירת אני אוכל קובע והיינו טועי' דטבל אינו מוכן אצל שבת והא דלא נקיט ה"ז מן המוכן משום דבשאר שני שבוע נמי דמוכן הוא ובמקומן לפי מה דקי"ל כר"י ומתורץ קושיא ט' וא"כ טעמא דמתני' דאני אוכל קובע ואולם רבנו ניחא ליה למינקיט עי"ט כי היכי דלא נטעה דשבת קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ולא אצטריך לאשמועינן רבותא דטבל מוכן הוא שכבר ביאר זה בהדיא פכ"ב מה' שבת ופסק נמי בהדיא דין במקומן פ"ג מהלכות מעשר מש"ה ניחא ליה למנקט עי"ט.

ועמ"ש ח"א פ"ה מה' מעשר הכ"ג. ויש ראייה לגי' של רבנו דגריס חשכה בליל שבת רי"א יגמור רא"א לא יגמור ואר"נ לא כשאר"י יגמור בשבת כו' דלפי מה שמחק רש"י גירסת רבנו וגריס לר"א יגמור למ"ש הוקשה ליה מתני' דתינוקת והוכרחו רש"י ותוספות לתרץ דיש חילוק בין ייחודם או לא ייחודם דתירוץ התוספות השני בד"ה רא"א יגמור אע"ג דודאי כן הוא האמת מ"מ גם לענין ייחודם יש לחלק וקשה קושיא ו' שבחי' הו"ת דמאי פריך ורמינהו דשאני מתני' דידן דעומד ואומר וחשוב ייחודם מש"ה שבת קובע.

מיהו רבנו לא ס"ל כלל חילוק בין ייחודם או לא כמבואר פ"ה מה' מעשר ה"ך דפלוגתא בירושלמי הוא ופסק רבנו כר' יוחנן דאפילו לא ייחודם נמי שבת קובע מש"ה פריך ורמינהו מתני' דביצה אמתני' דאשכול וכמ"ש ח"א דהמקשה ס"ד דלא יגמור דר"א היינו בשבת ולמ"ש שרי והוקשה ליה דלפי מה דמסיק דר"א לטעמיה וס"ל דתרומה קבעה עולמית כ"ש דשבת קובע עולמית.

ומשני כדר"נ דאה"נ לר"א לא יגמור עולמית ולק"מ ממתני' דתינוקת לר"א מיהו אנן קי"ל כר"י בתרתי דחצר קובע עולמית טפי משבת דשבת לא קבע רק בו ביום ויגמור למ"ש ולא תקשה מתני' דתינוקת די"ל כפי תירוץ השני שבתוספות ד"ה רא"א יגמור אליבא דר"י. וניחא נמי לדרך רבנו דאע"ג דפסק כר' יוחנן דכלן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן פ"ג מה' מ"ש ה"ג שפיר פסק דשבת וחצר קובעין שלא במקומן משא"כ מלתא דר' יוחנן במקומן וכמ"ש ח"א דבהכי ניחא פסק רבנו אף לפי גירסת רש"י ע"ש ובחי' הו"ת הארכת.

שם הי"א י"ב י"ד י"ו י"ח עמ"ש ח"א. פרק ג ה"א ב' ג' ד' ח' י' י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו י"ו עמ"ש ח"א.

פרק ד ה"א ב' ג' ד' ו' ח' ט' י' י"א י"ב י"ג י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט כ"א כ"ב כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט
פרק ה ה"א עמ"ש ח"א.

שם ה"ב וכן עמ"ש ח"א ועמ"ש בזה פ"ג מה' שכירות ה"ב: שם ה"ג דה"י י"א י"ד ט"ו
ך' עמ"ש ח"א. פרק ו ה"א ב' ג' ה' ו' ז' ט' י' י"א עמ"ש ח"א שם ה"ג ואם אין לו עיין
כ"מ ועמ"ש פ"ד מה' סת"מ ה"י.

שם ה"ד ה"ו ה"כ"ב הכ"ג עמ"ש ח"א. פרק ז ה"א ב' ג' ד' ה' ו' ח' י' י"א י"ב י"ג י"ד
י"ו י"ח י"ט י"ך כ"ב כ"ג כ"ד עמ"ש ח"א.

פרק ח ה"א ג' ד' ה' ו' עמ"ש ח"א ועמ"מ ה"ה. שם ה"ח ואין בונין ובהשגות ודברי
המ"מ נכונים ועיין מ"ע.

שם ה"ט י' י"א י"ב י"ג י"ו עמ"ש ח"א, שם ה"ז אבל אין מכין כו' דמשמעות אין רואה
ס"י ברכה ממעט אפילו הכאה והא דאחז הש"ס שמותי לא משמתינן לדיוקא דבע"פ
אפילו שמותי משמתינן כ"כ שער אפרים שס"ד. ועיין מ"מ שכ' אע"ג שבטל טעם לא
בטלה גזרה.

ובצרור החיים האריך מהא דפריך בביצה ד"ד והאיזנא דבקיאתן בקביעא דירחי מ"ט
עבדינן ב' יומי. ואין זה קושיא דאין זה גזרה דגם בזמן הבית היו עושין יום א' כשבאו
עדים בבקר.

ועיין כ"מ פ"ב מה' ממרים ה"ב דכל היכא שהתנו מהני ביטול ב"ד אחר הפחות בחכמה
ומנין. ועיין פ"ט מהמ"ש ה"ה דהשמיט רבנו הא דנקיט ר' יוסי ותנאי היה הדבר אימתי.

שיבנה המקדש יחזור הדבר לקדמותו כיון דקי"ל ריש פי"א מה' מלכים דמלך המשיח
עתיד להחזיר עטרה ליושנה דחשיב ב"ד גדול בחכמה ובמנין. ומה שהקשה למה ר"ח
מותר במלאכה ויש בו קרבן מוסף.

הוא טעות דשאני ק"פ שהוא קרבן יחיד. ובזה אזדא כל האריכות של צרור החיים ע"ש.
שם ה"י"ט הכ"א עמ"ש ח"א. הלכות חמץ ומצה פרק א ה"ב שנאמר לא יאכל עלח"מ.

והרלב"ח שי"ז תירץ דכיון דמסיק הש"ס דלא פליגי רק לענין חולין בעזרה שפיר מייתי
לא יאכל שהוא למוד מבורר לד"ה ובהמ"א הוצרך ללימוד דר' אבהו ע"ש ועמ"ל לקמן
ה"ז. שם ואיסור החמץ כו' זה הוציא רבנו ממכילתא פ' בא אין לי אלא שאור שהוא
בב"י וב"י חמץ בבל ימצא מנין ת"ל לא יראה וגו' הקיש שאור לחמץ וחמץ לשאור כו'
ע"ש וע' בהשגות ומ"מ.

והל"מ שלח יד להגיה בלשון הראב"ד ב' הגהות א' א"א דוק' לשיעוריהן ולענין אכילה
אבל לענין ביעור יש הפרש כו' ב' דאי בחמץ לא שייך זה הטעם ע"ש. ואני אומר דלשון
הראב"ד נכון בלי הגהה וכוונתו להשיג דה"ל לרבנו לומר דאתקשי אהדדי אבל לשון
איסורם שוה אינו מדוקדק דשאור חמיר איסורו וחילי' דהראב"ד מתוספתא דביצה
שהביא הגהות מי"א מאימתי קרוי שאור משיפסל מאכילת כלב פי' מחמת חימוצו קשה
איננו ראוי לאכילת כלב וזהו שאמרו ביצה ד"ז ע"ב אבל שאור שאינו ראוי לאכילה כו'
וס"ל להר"א דכיון שאסרה תורה אכילת שאור אע"ג דלא חזי לכלב מחמת חימוץ א"כ

ה"ה כיפת שאור שנתעפש דלא חזי לכלב מחמת עיפוש חייב כרת על אכילתו וחייב לבערו דמה יתן ומה יוסיף העיפוש כיון דבל"ז לא חזי לכלב מחמת חימוצו קשה ואפ"ה חייבה תורה כרת על אכילתו והצריכה ביעור הואיל דחזי לחמץ בו א"כ אפילו עיפושה רב דלא חזי לכלב מחמת עיפוש אכתי חזי ע"י שחיקה לחימוץ וחייב כרת על אכילתו ועובר על ב"י וזהו מ"ש הר"א אבל לענין ביעור ולענין אכילה יש הפרש כו' וזהו שסיים הראב"ד דאי בחמץ פי' ובנפסל מאכילת אדם ולא מאכילת כלב וכדעת הגאונים לא היה צריך לזה הטעם ור"ל דאפילו תימא דגם בחמץ שייך ראוי לשוחקו ולחמץ בו דלא כהגהת הר"מ אכתי) תיפוק לי' דצריך ביעור דחזי לאכילת כלב א"ו דאיירי בשאור שנפסל מאכילת כלב מחמת עיפוש.

ומה שהקשה המ"מ דמדקא אר"ש בד"א במקוימת לאכילה מכלל דאיירי בחמץ אין זה קושייא דגם שאור שמקיימין לחמץ בו אחרים מקרי מקוימת לאכילה. גם מה שהקשה המ"מ בשם הרא"מ דאי ס"ד כדעת הראב"ד דשאור חמור מחמץ ה"ל להש"ס לאוקים ברייתא קמייתא דקילתא בחמץ וחמירתא בשאור.

אין זה קושייא דאטו בצק שבסדקי ערבה נפסל מאכילת כלב. ואולם דעת המי"י והגאונים דאף בשאור לא החמירה תורה אא"כ נפסל לכלב מחמת חימוצו קשה אבל כל שנפסל לכלב מחמת דבר אחר כמו מעיפוש פטור מביעור ואכילה דאתקיש לחמץ ותו לא מידי.

שם ה"ג אינו לוקה כו' עמ"ל בשם דבר שמואל שהקשה דבפסחים דצ"ה מוכח דבל יראה חשיב ניתק לעשה ואפילו עשה מעשה אינו לוקה ותירץ הד"ש דאיירי רבנו בחל שביעי של פסח בשבת וקנה בו חמץ מנכרי שא"א לקיים מצות שרפה. והקשה הח"ץ דהא רבנו פסק דהשבתו בכל דבר ויטילנו לים ותירץ הח"ץ דאיירי המי"י שהשהה החמץ עד אחר הפסח דכ"הג חשיב לא קיימו דהשבתה אחר הפסח לא חשיב עשה עמ"ל ור' יעקב כולי.

מיהו גם תירוץ הח"ץ אינו מספיק עיין פי"ט מה' סנהדרין במנין הלוקין שניתקו לעשה שכ"ר בכלן והוא שלא קיים העשה המעולל כרמו ולא נתן לעני וכן בלקט ושכחה ולא נתן לעני ובשילוח הקן כ' ולא שילח האם ואולם בחמץ כ' המקיים חמץ ברשותו וכגון שחיימץ עיסתו וה"ל לרבנו לסיים ולא השביתו דהיינו ולא קיימו דומיא שביאר באינך ואולי סובר הח"ץ דלשון המקיים משמע כל הפסח.

אמנם הנכון לענ"ד דבפרשת דרכים דרך מצותיך הקשה דבמנין ר"ז לוקין מנה רבנו המקיים חמץ בחדא ובמנין המצות נמנו לשתים לא יראה ולא ימצא. ולפ"ז י"ל דקושיית הד"ש וקושיית הפ"ד חזא מתרצא לחברתה יעויין בתוס' ריש מס' חולין וריש מס' תמורה שהקשו אהא דתנן שאם המיר מומר וסופג מ' וא"ת הל"ל וסופג שמנים דהאיכא תרי לאוי לא יחליפנו ולא ימיר והמהרש"א הניחבצ"ע דבתמורה ד"ד פריך אביי וכל לאו שניתק לעשה לא לקי והרי מימר דניתק לעשה ותנן וסופג ארבעים ומשני ר' דימי לא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי וא"כ מיושב קושיית התוס' דאינו לוקה פ' דחד לאו ניתק לעשה ע"ש.

וא"כ ה"ה בנדון דידן תרי לאוי ב"י וב"י חד ניתק לעשה ומש"ה כשעשה מעשה לוקה אחת ולא שתיים ומתורץ קושית ד"ש וקושיית פ"ד. ושפיר התוספתא עיקר כמ"ש המ"ל וסוגיא דפסחים דצ"ה כלשון ב' שבמס' תמורה דחד עשה מנתק ב' לאוין ואנן קי"ל כשינוייה דרב דימי הנ"ל והתוספתא ונתיישבו דברי רבנו ובחי' הו"ת הארכתי.

שם ה"ד אפילו הניחו בשגגה בשו"ת פני יהושע שי"ג מסיק דאיירי אפילו ביטלו ומייתי ראי' מהירושלמי ע"ש. שם ה"ו כותח הבבלי עיין בהשגות וכוונתו להשיג מסוגי' דפסחים דמ"ד הנח לכותח הבבלי דלית בי' כזית בכא"פ אי בעיני' דקא שריף ואכיל לי' בטלה דעתו אצל כל אדם ואי משטיר קשטיר ואכיל לית בי' כזית בכא"פ ועיין מ"מ ועכ"מ באורך ובלח"מ וכל הדברים יגעים והנכון כמו שהוכיח המנחת כהן בס' התערובת ח"א פ"ו דרבנו לא פסק כר"א דהא לר"א היתר מצטרף ורבנו כ' בהדיא פ"ה מה' נזירות דאף בנזיר אין היתר מצטרף לאיסור (ועיין בצרור החיים שהאריך) ותו דלדעת ר"א לוקה בכזית שההיתר מצטרף לאיסור בכותח אע"פ שאין כזית חמץ בכא"פ כותח רק כזית כותח לזה מסיק המ"כ דרבנו פסק כרבנן דר"א וכמ"ש המ"מ דלק"מ קושי' הר"א כיון שביאר רבנו דאין לוקין אא"כ איכא כזית בכא"פ ומפרש המ"כ דברי המ"מ דמשכחת ליה כשהטיל חמץ הרבה לתוך הכותח: וראיתי בירושלמי פ' אלו עוברין וז"ל כתיב כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי כו' שיהיו באזהרה יכול יהיו בהכרת ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה.

חברייא בעון קומיה ר' יונה הכא כתיב כל והכא כתיב כל הכא את מרבה והכא את ממעט (פי' כל מחמצת מרבה כותח ללאו וכל אוכל חמץ ממעט כותח מכרת) אמר לון כאן ריבה באוכלין כאן ריבה בנאכלין (פי' כל מחמצת מרבה נאכלין ללאו משא"כ כל אוכל חמץ דקאי באוכלין מרבה אשה כמ"ש בבבלי פסחים דמ"ג) התיבון והתניא יוצאין במצה מתובלת אע"פ שאין בה טעם דגן והוא שיהיה רובה דגן ואלו הואיל ורובן חמץ יהיה חייב (פי' כי היכי דיוצאין במצה מתובלת ואע"ג שהתבלין ביטלו טעם מצה הואיל שרובו דגן ה"נ בכותח וחבריו שרובו חמץ יהיה חייב כרת) א"ל שנייא היא דכתיב לחם ואלו אינן לחם (פי' דאין כותח לחם) ומאריך שם דבמצה הוא דכתיב מצות לחם עוני ומנ"ל דבחמץ בעינן שיהיה לחם.

ותו דבמצה הוא דקי"ל דיוצאין ברקיק השרוי ומבושל שלא נמחה אבל אם נמחה לא דלא מקרי לחם ובחמץ קי"ל המחה את החמץ וגמעו חייב אלמא דא"צ בחמץ שיהיה לחם וא"כ יתחייב כרת על כותח אף ע"ג שאינו לחם כיון שרובו דגן ומשני ר"י בשם ר' אידי דכותח הבבלי וחבריו הוי ספק אם נתחמצו כלל.

פריך דא"כ אף מלקות לא ילקה על הכותח כיון שהוא ספק חמץ ומסיק דתניא על חמץ ברור חייב כרת ועל עירובו לוקה וקאמר רב עירובו היינו שיאור שהוא ספק חמץ ור"א או ר"ל פליגי דאין לוקין על השיאור שהוא ספק אלא פירוש עירובו כותח וחבריו ואי ס"ד דכותח הוי ספק חמץ מ"ש דאין לוקין על השיאור ולוקין על הכותח: ומדחה דתיפתר דלוקין על הכותח כגון שנתערב בכותח חמץ ודאי במצה: ומקשה אכתי האיך לקי דממ"נ אי רובו חמץ יתחייב כרת ואי רובו מצה יוצא בה י"ח מצה וליכא מלקות

ומסיק דתיפטר שהכותח רובו חמץ אלא שאין בחמץ כזית ור"ש היא דאמר כ"ש למכות ע"כ תורף הירושלמי.

המורם מזה דנהי דודאי הבבלי ס"ל דסתם כותח אין רובו חמץ דאי ס"ד דמודה הבבלי דכותח רובו חמץ אלא דמ"מ אי משטר שטיר לית ביה כזית בכא"פ דא"כ מגומגם הא דפריך אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר"א דבל"ז תקשה אמאי פליגי רבנן דהא לכ"ע רוב דאורייתא ותו דתקשה לר"א אמאי לוקה ואינו חייב כרת: מיהו מוכח מיהות מדקאמר הירושלמי ואלו הואיל ורובן חמץ יהיה חייב דלאו מילתא דפסיקא הוא דאי משטיר קשטיר ליכא כזית בכא"פ דמשכחת רובו חמץ ואיכא כזית בכא"פ אפילו אם משטיר קשטיר וזהו שמקשה הירושלמי דהאיך פסק ותני דכותח רק באזהרה דהא משכחת כרת כשרובו חמץ דבזה נתחזקו דברי המ"מ וכמ"ש המ"כ ולענין קושיית הרמב"ן שהביא המ"מ דהא כזית בכא"פ אפילו בחלב ודם חייב כרת תירץ המנחת כהן דרבנו פסק פט"ו מהמ"א ה"ג דחלב שנתערב בגריסין לוקה על כזית בכא"פ ואינו חייב כרת על התערובת אלא דוקא האוכל חלב בעין כזית בכא"פ הוא דחייב כרת וזהו שכ"ר פי"ד מהמ"א ה"ח האוכל כשעורה כו' והרי הוא חייב כרת או מלקות דכל שע"י תערובת ילפינן מחמץ דפטור מכרת אלא לוקה וכן משמעות מימרא דר' יוחנן בע"ז דס"ז ע"א דכל שטעמו וממשו אסור דלוקין עליו דהיינו כזית בכא"פ ומדלא נקיט ר"י חייבין עליו מכלל דאפילו בחלב ודם פטור מכרת אלא לוקה והטעם דילפינן מחמץ וכמ"ש.

וכ' עוד המ"כ דאין להקשות דאי ס"ד דרבנו פסק כרבנן האיך מייתי דרשא דכל מחמצת דהא רבנן לא דרשו כל די"ל דרבנן לא דרשי כל כר"א על פחות מכזית בכא"פ אבל מ"מ דרשי כל לחייב מלקות על כזית בכא"פ ע"כ. ועם היות שלכאורה דבריו כבדים מ"מ האמת אתו וגם הרי"ף זה דרכו לפי גרסתנו ברי"ף וז"ל ת"ר כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח כו' יכול יהא ענוש כרת ת"ל כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו דר"א וחכ"א על חמץ דגן גמור בכרת ועל עירובו בולא כלום.

ואע"ג דאמרו רבנן על עירובו בולא כלום מלקי הוא דלא לקי אבל איסורא איכא וכי אמרי רבנן נמי דלא לקי ה"מ דליכא כזית בכא"פ כגון כותח וכיוצא אבל בדאיכא כזית בכא"פ אפילו לרבנן לקי ע"כ ומבואר מלשונו דלרבנן בכזית בכא"פ לוקה ואינו חייב כרת דסוברים הרי"ף ורבנו דהא דאמרן בפסחים דמ"ג מאן תנא דחמץ ע"י תערובת בלאו אר"נ ר"א היא היינו משום דהש"ס ס"ד דבכותח איכא כזית בכא"פ ואפ"ה פליגי רבנן וכמ"ש תוס' נזיר דל"ו ע"ב ד"ה אי הכי משא"כ לפי מסקנת הש"ס הנח לכותח הבבלי דליכאכזית בכא"פ שפיר י"ל דגם רבנן מודים דכל מחמצת מרבה עירובו שיש בו כזית בכא"פ למלקות ולא לכרת וכמש"ר דלרבנן לוקין על כותח שיש בו כזית בכא"פ דהא דקאמר הש"ס אי דקשריף ליה משריף בטלה דעתו אין הפירוש דאי מתרמי הכי מפטר שאין זה דרך אכילה אלא הכוונה כמ"ש התוס' נזיר דל"ו ע"ב ד"ה הנח וז"ל ונראה דמ"מ אי מתרמי הכי דמודים רבנן דחייב ובהכי לא איירי ע"כ פי' ולא נחלקו רבנן אדר"א בכות' אא"כ ליכא כזית בכא"פ כי משטיר דזה נכון בכוונת רבנו ומיושב השגת הר"א דשפיר פסק רבנו כרבנן דר"א ומ"מ פסק כסתם משנה דהן באזהרה ולא

בכרת דלפי המסקנא שפיר רבנן נמי דרשי כל עיין תוס' פסחים דמ"ג ד"ה מאן שמעת אלא דס"ל לרבנן דליכא לאוקים קרא דכל מחמצת אא"כ בדאיכא כזית בכא"פ בעירובו שהרי אין בדין שיהיה תערובת חמור מחמץ בעין שאם אכל כזית ושהה יותר מכא"פ אינו לוקה וכ"כ רבנו בפ"ה המשנה.

ובהכי ניחא הא דרבנו השמיט לגמרי הך ברייתא דמחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת דבר אחר מנין כו' מפני דרבנו מפרש כפי' הריב"א בתוס' פסחים דכ"ח ע"ב ד"ה מחמת דבר אחר דהיינו שלא במינו דומיא דשמרי יין דאי בנתחמץ ע"י שאור ודאי מקרי חמץ טפי ולפ"ז ברייתא זו מפקה ברייתא זו מהלכתא דהא קי"ל מי פירות אינם מחמיצין ואפי' נוקשה לא הוי ובמנחות ריש דנ"ד ת"ר אין מחמיצין בתפוחים כו' ובהכרח עיקר הלאו כל מחמצת לא תאכלו פשטיה דקרא לתערובת ומש"ה לקי וכ"ש לדרך רבנו בשרשי מנין המצות דאין לוקין על דבר הנלמד בי"ג מדות ע"כ דאמר הש"ס דטעמא דר"א דדריש כל היינו דסובר דפשטא דקרא כל מחמצת היינו בנתחמץ ע"י דבר אחר דהיינו ע"י תערובת.

ויש כאן סוגיות חלוקות דבפסחים דכ"ח ע"ב מפיך נתחמץ מחמת דבר אחר מקרא דכל מחמצת ובדמ"ג מפיך כרת לנתחמץ מחמת דבר אחר מקרא כי כל אוכל מחמצת ונכרתה וקאמר דלאו נמי להכי קאתי איברא במכילתא מפיך קרא דכי כל אוכל מחמצת לחייב כרת על השאור דפי' מחמצת שאור אלא דקרא דכל מחמצת לא תאכלו מיותר לתערובת ושפיר סמך רבנו על המכילתא כיון דלרבנן נמי פשטא דקרא בתערובת שיש בו כזית בכא"פ.

מעתה לא נשאר עלינו חומר בקודש זולת מה שהקשו כל הגדולים וגם המנחת כהן הניח בצ"ע דא"כ דרבנו פסק כרבנן וס"ל דאינהו נמי דרשי כל לתערובת שיש בו כזית בכא"פ דא"כ קשה ל"ל קרא בחמץ תיפוק ליה ממשרת דנזיר וכל האיסורים וכמש"ר פ"ה מה' גזירות ותו למה מנה זה רבנו ללאו מיוחד בחמץ כיון דכזית בכא"פ נוהג בכל האיסורין דקי"ל כר' יוחנן בע"ז דס"ז דכל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו.

ומקום הניחו לי להתגדר בו דבפט"ו מהמ"א כ"ר דבכל האיסורין שבתורה בעינן טעמו וממשו ופי' ממשו שיהיה בו כזית בכא"פ כמש"ר פט"ו מה' מ"א ופי' טעמו כפשוטו שיהיה טעם נרגש בו לאפוקי מין במינו דליכא טעמא בטל ברוב אע"פ דאיכא כזית בכא"פ וכן אפילו מין בשאינו מינו ואיכא כזית בכא"פ אי לא יהיב טעמו בטל ד"ת בכל אסורים שבתורה זולת חמץ יצא לדון בדבר חדש בלאו מיוחד על התערובת שיש בו ממשו דהיינו כזית בכא"פ אע"ג דליכא טעמו כגון מין במינו ואפילו תימא דחמץ במצה חשוב שאינו מינו מ"מ אהני קרא דלוקין על ממשו אע"ג דא יהיב טעמא משא"כ בשאר איסורין וזהו שכ"ר פט"ו מהמ"א הי"ב יראה לי כו' ואל תתמה על חמץ בפסח שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו לפיכך החמירו בו כמ"ש ר"ל שבחמץ החמירה תורה לאסור ממשו ולא טעמו לפיכך החמירו בשאינו מינו ולא נתן טעם וזה ברור בכונת רבנו בס"ד.

ועמ"ש פט"ו מהמ"א ה"ג בשם הרלב"ח ולפי מ"ש כאן מסתבר להפך דבאין בו כזית בכא"פ בטל ד"ת אפילו בחמץ ובדאיכא כזית בכא"פ ואכל פחות מפרס חשיב בחמץ חצי שיעור ובשאר איסורין יש להסתפק והבן זה. ותו לא מידי.

שם ה"ח אסור עיין בהשגות ומ"מ וראיית הלח"מ נכונה ועיין בהגהות מי"א. שם ה"ט שעה חמישית כו' שמא יטעה כו' הלח"מ הניח בצ"ע.

וברדב"ז שנ"ו מסיק דרבנו פסק כר' יהודה ללישנא בתרא דאביי דהא דפריך ומה אלו דייקנן אינו קושיא כ"כ אלא לל"ק דאביי ע"ש. ועמ"ש פי"ט מה' עדות ה"א דעיקר דלענין עדות פסק רבנו כרבא אליבא דר"מ עיין בתוס' ד"ה אלא אמר רבא דעד א' טועה שעה.

ולענין חמץ גזרינן חמישית אטו ששית משום יום המעונן דאל"כ ליכא למטעי בין חמישית לששית שהחמה באמצע רקיע. והשיקלא וטיריא אר"פ ד' זמן סעודה לכל אליבא דר"י כי היכי דלא תקשה מר"י לר"י ואנן דקיי"ל בעדות כר"מ ניחא בפשיטות כמש"ר דששית אסור מדינא ביום המעונן ושפיר גזרינן חמש אטו שש דלא חשיב גזרה לגזרה דשש אסור ביום המעונן מדינא.

פרק ב ה"ו ואוצרות שמן עיין השגות ובמ"מ. והכ"מ העיר מדלא כ"ר שכר באינו מסתפק ועלח"מ ולדרך רבנו י"ל דה"ק דסתם אוצר שכר בבבל הוא כאוצר יין בא"י שמסתפקין הימנו.

ובא"י ליכא שכר כלל דרוב שתייתם יין שהוא מצוי אצלם ועיין במ"ע מיהו נראה עיקר כמ"ש הר"ן הביאו הב"י דגם הרי"ף גורס אי הכי שמן נמי ומש"ר ובית המורייס זהו גרסתו במקום בי תמרי וכן מסתבר שם ה"י הניח תשעה עיין בהשגות ומ"מ וכ"כ המגיני שלמה ליישב שטת רש"י ז"ל דכל ספק קבוע דאסור ד"ת דנמצא ככר זה דינו כודאי חמץ לחומרא והרי ידוע שנכנס ככר זה לבית ודאי צריך בדיקה.

ואני אומר דדין קבוע כמחצה על מחצה הוא ד"ת דלא כשאר ספק דאורייתא שהוא לדעת רבנו פ"י מהט"מ לחומרא מד"ס והיינו מש"ר לקמן הי"א שאין כאן קבוע פי' הילכך אע"ג דבב' שבילין מחמירין בדאורייתא יש להקל בחמץ דרבנן אפילו נשאלין בב"א ועמ"ש"ל הי"א ועיין בדברי רבנו פ"ב מה' חמץ"ב ומה היא השבתה גירסת הכ"מ והלח"מ דנראה עיקר כפי מה שמחק הכ"מ מדמקיל רבנו בב' שבילין.

והנה לשון הראב"ד לא מחוורא האי מלתא אלא לענין ביטול לא מחוורא דאי כוונתו שחייב לבטל הוא מגומגם דהא בלא"ה חייב לבטל וממילא בטל ככר זה שאינו יודע מהותו ולא נתן דעתו עליו אלא ה"ל להראב"ד לומר כלשון התוספות דאיירי כגון שלא ביטל א"נ הל"ל דאיירי לאחר זמן איסורו דלא מהני ביטול ועמ"ש"ל הי"א.

שם הי"א שני ציבורין כו' עיין בהשגות והלח"מ נדחק בביאור ההשגה והמ"ל מסיק דדברי הראב"ד צ"ע לכן אמרתי לבאר דברי הראב"ד. הנה לכאורה תחלת השגת הראב"ד על בבא דשני צבורין דקס"ד דמה שסיים רבנו שאין כאן קבוע מוסב על כלהו כבי ולזה משיג דשיבוש הוא דודאי בבא דב' צבורין חשיב קבוע אלא הטעם דתולין שנכנס בחמץ לבית שאינו בדוק דחשיב ספק על לבדוק.

מיהו זה אינו דהאיך קס"ד הראב"ד דמוסב לשון שאין כאן קבוע על בבא דשני צבורין שהרי אין כאן תערובת כלל ולא נולד ספק במקום הקביעות ומבורר איזה עכבר נטל החמץ אלא הספק לאיזה בית נכנס בחמץ ושפיר תולין לקולא בבדיקה דרבנן שאני אומר ובהכרח מודה הראב"ד דבשני צבורין תולין שאני אומר רק לענין בדיקה כמש"ר ולא לענין ביטול כדמפורש בש"ס אטו בדיקת חמץ דאורייתא אלמא דהא דאמרן היינו ב' קופות ר"ל לענין בדיקה אבל לענין בטול דאורייתא אין אומרין שאני אומר אלא כוונת תחלת השגתו אבבא דשני בתים בדוקין וצבור א' של חמץ ולענין גוף הדין מודה הראב"ד דא"צ בדיקה אלא דמשיג דלא שייך טעמו של רבנו שאין כאן קבוע דודאי קבוע הוא דגרע מקבוע שהרי אין כאן אלא צבור א' של חמץ אלא משום דה"ל כספק ביאה לענין בדיקה מש"ה תולין זה בזה אפילו אם נשאלין בב"א וס"ל דהיינו דפשיט הש"ס היינו שני שבילין ר"ל לפשוט דלענין בדיקה תולין זה בזה אפילו נשאלין בב"א ולא איירי הש"ס לענין ביטול דמשמעות שני בתים היינו אפילו הם של אדם א' דסוף סוף צריך ביטול.

ומסיק הראב"ד וי"ל אף לענין בטול דומיא דטומאה פ"ה וה"ק היינו שני שבילין לענין ביטול דאורייתא וכגון ששני הבתים של שני אנשים ודינו כמו בטומאה דיש חילוק בין נשאלין בזאח"ז או בב"א ואח"ז כתב הראב"ד ד"א דבבא דשני שבילין דוקא באוכלי חולין בטהרה דרבנן ופשיט הש"ס דה"ה לענין בדיקה דרבנן יש חילוק בין נשאלין בב"א או בזאח"ז משא"כ לענין ביטול דאורייתא דינן כטהרות דאורייתא דאפילו נשאלין בזאח"ז טמאין וה"ה דצריך ביטול ולא כמו שנדחק הלח"מ שהראב"ד גורס בדברי רבי יוסי בין כך ובין כך כן טהורין דזה אינו דהא בפ"ט מהאה"ט ה"ב לא השיג הראב"ד על רבנו ומה שהקשה המ"ל על הראב"ד דהאיך יליף ביטול מטומאה: דשאני טומאה בר"ה דספק ר"ה טהור יש ליישב דרק ספק טומאה בר"ה היא דילפינן מסוטה משא"כ כל הספקות הם מד"ס מסברא כמש"ל ה"י (ויש ליישב השגת הר"א על רבנו דנקיט שאין כאן קבוע משום דספק קבוע אסור מדינא ד"ת כמ"ש ה"י הילכך אלו היה קבוע היה בדין להחמיר אפילו בבדיקה משא"כ בספק לאיזה בית נכנס אין להחמיר בבדיקה דרבנן אפילו בנשאלין זאח"ז ועמ"ש לקמן) ומסיים הראב"ד דבאינך בבי אזלינן לקולא אפילו בדאורייתא כמו בבבא דבדק ולא מצא דא"צ אפילו ביטול דקי"ל כחכמים אפילו בדבר שהוא בחזקת טומאה דאורייתא.

ומ"ש הראב"ד א"נ בבדק ומצא כרשב"ג כו' לכאורה ט"ס הוא וצ"ל כרבי דפליג ארשב"ג ויותר נראה דגירסת הראב"ד בש"ס הפוכה דגריס דברי רשב"ג רבי אומר תבדק כל השדה כלה וסובר הראב"ד דהלכה כרשב"ג נגד רבי אפילו בברייתא. וזהו שכ' הראב"ד וכן הניח בזוית כו' כרשב"ג לקולא כו' ומשיג על דברי רבנו לקמן הי"ב דהלכה כרשב"ג נגד רבי אף בברייתא דהראב"ד גורס בקרדום פלוגתא דרשב"ג ורבי אבל לפי גרסתנו שהוא פלוגתא דרשב"ג ורבנן שפיר פסק בהניח בזוית לחומרא כרבנן. ומהתימה על הראב"ד שלא השיג על רבנו פי"ב מה' משכב ומושב הי"ו ועמ"ש בזה לקמן הי"ב. ועיין תוספות פסחים ד"י ע"ב ד"ה הניח.

ועל מש"ר וכן שני בתים כו' המ"מ הניח בצ"ע והכ"מ כ' דהתם כשנשאלין בב"א נמי רק מד"ס טמאין דספק טומאה בר"ה טהור ד"ת הילכך לענין בדיקה אוקמו אד"ת והמ"ל כ' שזהו כוונת המ"מ ולא נהירא דאכתי כי היכי דהתם כ"א לבדו טהור אף מד"ס ומ"מ בנשאלין בב"א שניהן טמאין מד"ס א"כ גם הכא בנשאלין בב"א נאמר ששניהם צריכין בדיקה מד"ס.

אלא כוונת המ"מ מפולשת דשאני התם שא"א לטהר שניהם דמחזי כשיקרא שהרי כשיגעו שניהם בככר א' של תרומה טמא ודאי כמ"ש התוספות מש"ה צריך להורות דשניהם טמאים משא"כ הכא לא מחזי כשיקרא כשמורין להם דשניהם פטורין מטורח הבדיקה וסגי בביטול וזה חילוק נחמד אלא שסיים המ"מ וצ"ע משום דהוקשה לו דרבנו סתם ולא חילק דמשמע דא"צ בדיקה אפילו אחר זמן איסורו דלא סגי בביטול.

אך י"ל דרבנו לא איירי בחמץ שלו אחר זמן איסורו דהוי דאורייתא כשלא בטלו אלא בשל אחרים דקי"ל שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושפיר מורין להם שכ"א יבטל שלא תזכה לו חצרו וכשימצא אותו יבערו ודלא כמ"ש המ"ל דמודה רבנו בלא בטלו ואפילו בנשאלין זאח"ז צריך בדיקה כדין ספק ד"ת דזה אינו אא"כ בחמץ של שותפות ושכחו לבטל הצבור של חמץ אז הדין כן משא"כ כשהחמץ של א' השני פטור מבדיקה וגם זה שהחמץ שלו אינו חייב לבדוק אא"כ אחר זמן איסורו דלא סגי בביטול.

ומ"ש המ"ל ליישב מסוגיא דכתובות דכ"ז דכל שאיסורו מספק אפילו בב"א תולין להקל והתפאר בזה עד שתמה על התוספות וכ' דאיירו בככר גדול דל"ל אכלתיה. לענ"ד אין ראייה כלל מהך דמחבואה כמש"ר בהדיא פי"א מהא"ב הכ"ח מתוך שיכולה לומר נמלטתי כו' נאמנת לומר לא נטמאתי הרי דהתם נאמנת מכח מיגו וכ"כ הר"ן כתובות וזה לא שייך כאן בחמץ דודאי א' מהן חייב בדיקה.

והנכון כמ"ש בכוונת המ"מ דשאני לענין טומאה דמחזי כשיקרא להורות תרתי דסתרי משא"כ הכא בבדיקה לא מחזי כשיקרא אפילו נשאלין בב"א להורות כיון שא' מכם פטור מבדיקה פטרו חז"ל שניהם דהם אמרו והם אמרו ויש ראייה לפי רבנו מדנקיט הש"ס היינו שני שבילין ולא סיימהש"ס ובפלוגתא דר"י ור' יוסי על דרך הא דסיים הש"ס באינך ספק על היינו בקעה ובפלוגתא דר"א ורבנן כו' ובפלוגתא דר"מ ורבנן כו' דר' ורשב"ג כו' דר' ורבנן כו' דרשב"ג ורבנן א"ו דבצבור א' של חמץ לא שייך פלוגתא דר"י ור' יוסי וכמ"ש (ולכן יש לגמגם בפרש"י דבצבור א' של חמץ דנקיט הש"ס סתם היינו שני שבילין פרש"י דתלייא בפלוגתא דר"י ור' יוסי ובספק על דמפורש בש"ס בפלוגתא דר"א ורבנן פרש"י דגבי חמץ כ"ע מודים דתולין לקולא והנכון כמש"ר) והא דנקיט הש"ס לשון היינו שני שבילין שמגומגם לדרך רבנו י"ל אחרי שום על לב קושיית המ"מ על דברי רבנו דידיה אדידיה דכיון דבצבור א' של חמץ וב' בתים בדוקים שניהם א"צ בדיקה כ"ש ספק על ונדחק דבשני בדוקים איכא חד דודאי א"צ בדיקה מש"ה תולה א' בחברו משא"כ ספק על צריך בדיקה דכל עיקר בדיקת חמץ על הספק.

וכבר תמה עליו המ"ל דאדרבה אפילו בנשאלין זאח"ז לא שייך תולה א' בחברו בדבר שכל צד בפ"ע ראוי להחמיר ובלי ספק המ"מ הוקשה לי' קו' המ"ל הזאת מש"ה הניח

המ"מ דברי רבנו בצ"ע. איברא אומר אני שלא על רבנו תלונתם כי אם על הש"ס דמפורש דבצבור א' של חמץ היינו ב' שבילין וספק על פלוגתא דר"א ורבנן ולרבנן צריך בדיקה.

וזה נמי מה שתמה הר"י בד"ה ספק על דלעיל מדמה לה הש"ס לספק טומאה בר"ה והכא מדמה לה לספק טומאה ברה"י וכשניישוב קושיית הר"י על הש"ס ממילא יתיישבו דברי רבנו. ותחלה נדקדק למה מעיקרא קאמר הש"ס בשני צבורין כו' ולפניהם ב' בתים א' שאינו בדוק היינו ב' קופות והדר קאמר צבור א' כו' ולפניו ב' בתים בדוקים ולמה לא נקיט בגוונא דרישא בשתי צבורים ולפניהם ב' בתים בדוקים דכה"ג דמי טפי לשני שבילין.

אלא ודאי דסובר הש"ס דוקא בשני צבורין ולפניהם שני בתים א' שאינו בדוק הוא דא"צ בדיקה דה"ל ב' קופות דתולין הקלקלה במקולקל משא"כ כל שלפניהם ב' בתים בדוקים דלא שייך שאני אומר ודאי שניהם צריכין בדיקה אפ"ל נשאלו בזאח"ז וכדעת הרשב"א בי"ד סי' קנ"א דאפ"ל באיסור מד"ס כל שאין לתלות בזה יותר מזה שניהם אסורין ודלא כמ"ש הרמב"ן דהיינו ב' שבילין אלא דשאני ב' שבילין דקיי"ל ספק טומאה בר"ה טהור משא"כ ספק איסור אפ"ל מדברי סופרים לחומרא.

מיהו היינו דוקא בשני צבורין משא"כ בצבור א' וזה יתבאר בשום לב מש"ר פי"ט מהאה"ט ה"א ב' שבילין א' טמא וא' טהור הלך בא' מהן ואין ידוע באיזה מהן הלך כו' דקשה לכאור' אמאי לא מצייר שידוע באיזה מהן הלך אלא שאין ידוע איזהו השביל הטהור. אלא דזה אינו דאי ס"ד שנתערבו השבילין א"כ חשוב איסור קבוע ושניהם טמאין דהיינו שדה שאבד בה קבר שכל השדה טמא והמאהיל על מקצתו נטמא וא"כ ה"ה אם הלך בשביל אחד לבדו טהרותיו טמאות וזהו שכ"ר פי"ט מהאה"ט ה"ב ככר טמא שנתערב בט' טהורין ובאו ה' בני אדם ואכלו ה' ככרות ובאו ה' אחרים ואכלו הנשארים הראשונים טמאים וחמשה האחרונים טהורין שתולין בראשונים אלמא דכל ספק קבוע בככרות כלן טמאין ואפילו אכלום עשרה כאחד כלן טמאים ושורפין טהרות שעשו אלא דמש"ה חמשה האחרונים טהורין דה"ל כנפלו הראשונים לים דהותר התערובת.

ומש"ה כ"ר שם ברישא דבשתי ככרות א' טהור וא' טמא ואכל א' את הראשונה והשני את השנייה ועשו טהרות דבנשאלין זאח"ז שניהם טהורין דהתם לא מקרי קבוע דאין התערובת בככרות ולא נולד הספק בככרות שהיו יודעים ומבוררים לבעלים איזהו טמא ולא נולד הספק אלא לאחר שנאכלו. ובזה מפולש דודאי ב' עכברים שנטלו א' חמץ וא' מצה ונכנסו לב' בתים בדוקים חשיב קבוע שהספק נולד בגוף הככרות דלא ידעינן איזהו חמץ מש"ה אפילו נשאלו בזאח"ז שניהם צריכין בדיקה שהרי נכנס לכל בית ספק חמץ וה"ל כככר טהור וטמא שנתערבו ואכלום ב' בני אדם דשניהן טמאין ומוכרח הש"ס לצייר דוקא צבור א' של חמץ דאיכא חד בית שודאי לא נכנס בו דשפיר הוי דומיא דב' שבילין וזה ברור.

משא"כ בהך דב' קופות דאיכא בית שאינו בדוק שפיר אע"ג דנתערב חמץ במצה ואח"כ נפל אחד מהתערובת להבדוק והשני לשאינו בדוק תולין הקלקלה במקולקל. ובהכי ניחא

הא דמציירה המשנה ברישא בשני שבילין ואדם א' דשניהם תלויות וכתבו הר"ש והרע"ב דכל באדם א' חשיב ודאי כנשאל עליו ועל חברו וכמ"ש פ"א מה' אה"ט ה"א ולא מציירה באדם א' שנגע בא' מב' ככרות וא"י באיזה מהן (ועיין תוספות פסחים דט"ו ד"ה חבית דס"ל בחבית אפילו ברה"י שתיהן תלויות ד"ת שכן מוכח מסוגיא דנזיר דבר"ה שתיהן טהורות ד"ת וכ"כ המ"ל רפ"ט מהאה"ט דטמאים רק מספק.

וכוונת התוספות דאע"ג דאפשר לפרש הך דחבית בנוגע במע"ל שבנדה או במדור ארץ העמים ודכוותיה דתולין מ"מ ס"ל להתוספות דבהכרח תולין מדאורייתא קאמר דבכורות דל"ג מפיק להו מקראי) ולדרך רבנו ניחא דודאי כל תערובת א' בא' דאחד ודאי טמא שניהם נשרפין אפילו ברה"י מש"ה הוצרך לצייר בב' שבילין דשפיר תולין כמש"ר רפ"ט מהאה"ט כיון שא"א לשרוף הטהרות הראשונות ע"ש ודוק.

הן אמת דכשלא טבל בינתים שהשנייה בשרפה היה בדין שהראשונות טהורות כמו שצייד המ"ל שם דלא שייך השניות מוכיחות דתולין הקלקלה במקולקל איברא במשנה מפורש דהראשונות תלויות וצ"ל הטעם דאין סברא לטהר הראשונות הואיל שטבל בינתים עמ"ש המ"ל פ"ט מהאה"ט ד"ה עוד ראיתי בתוספתא ותבין המורם לדינא דאיסור דרבנן שנפל לתוך א' מב' קדרות של היתר היינו ב' שבילין כדעת הרמב"ן דשאני הכא בחמץ דאפילו באו בב"א מורין להם לבטל וא"צ לבדוק.

משא"כ באיסור והיתר שנתערבו ונפלו לתוך ב' קדרות של היתר הדין עם הרשב"א דשתיהן אסורות וזה ברור לדינא. וסברא זו מפורשת בתוספות יבמות דפ"ב ד"ה שתי קופות דמש"ה מצייר הש"ס ב' צבורין ולפניהם ב' בתים א' שאינו בדוק היינו ב' קופות דברייתא וכ"ש צבור א' של חמץ ולפניו ב' בתים א' שאינו בדוק דומיא דמתניתין דתרומות שהביאו תוספות יבמות דפ"ב ד"ה שתי קופות הנ"ל דלפמ"ש אפילו שתיהן בדוקות שרי באיסור דרבנן דאוקמינן כל חזא בחזקת בדוק ועיין תמים דעים סי' רמ"ה דב' עכברים שנטלו א' חמץ וא' מצה ולפניו בית א' בדוק ולא ידעינן הי עייל כתב הראב"ד דצריך בדיקה וזה ברור דלפמ"ש אפילו לפניו ב' בתים בדוקיםונשאלין בזאח"ז שניהם צריכין בדיקה.

ומעתה נבא ליישב קושיית המ"מ ומש"ל דלמה יגרע ספק על מצבור א' חמץ ולפניו ב' בתים בדוקים דהוא תמיהת הר"י על הש"ס ונאמר דבאמת לק"מ עמ"ש רפ"ך מהאה"ט ה"ט חנות טמאה פתוחה לר"ה ספק נכנס כו' ספקו טהור שכל החנות כמו שרץ המונח ברה"ה כו' ובהשגות א"א כו' והוא שיכנס למבוי או לבקעה כו' אבל אם לא ידע כו' טהור ועכ"מ דרק משמעות דורשין איכא בינייהו ובהכרח גם רבנו מודה לסברת הראב"ד.

דבפ"א מה' זכיייה הי"ב כ"ר כל דבר המפסיק לטומאה מפסיק בנכסי הגר כיצד נכנס אדם לבקעה זו וטומאה בבקעה בצדה אחרת וספק הגיע למקום הטומאה הרי כל מקום שמחזיקין אותו לטומאה הרי הוא כמקום א' מוחלק בפ"ע וכ' המ"מ דרבנו פסק כר' אסי א"ר יוחנן אלא דיליף בק"ו דכל שמפסיק לטומאה כ"ש בנכסי הגר.

וכ' הלח"מ דע"כ רבנו מפרש דגם לרבנן דר"א שייך הפסק לטומאה ואולם מ"ש הלח"מ דפי' מש"ר וטומאה בבקעה בצדה אחרת ר"ל בבקעה אחרת שיש הפסק דרך ביניהם

הוא דוחק אלא כוונת רבנו מבוארת ע"פ התוספתא שהביאה הר"ש פ"ו דטהרות מ"ה וז"ל נכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית אמרו לפני ר"א הרי היא של יחיד פירש ר' מרינוס משמו כל שיש לו שם בפ"ע ע"כ.

ועיין תוספות ב"ב דנ"ו ע"א ד"ה אין שם כו' ומלשון רבנו פ"א מה' זכייה הי"ג בקעה גדולה כו' והחזיק במקצת הבקעה כו' כל הנקרא על שם אותו הגר קונה אותו ע"כ מבואר דאיננו מפרש כפי' התוספות דאטומאה קבעי הש"ס שהרי השמיט רבנו דין זה בה' טומאה אלא דרבנו מפרש הבעיא לענין נכסי הגר ומ"מ הא דפשט הש"ס מדר' מרינוס היינו הך שבתוספתא הנ"ל והכי פירושו לדרך רבנו דפלוגתא דר"א ורבנן דלרבנן כל הבקעה חשיב' רה"י והיינו דאמרו לפני ר"א כמ"ש הר"ש ולזה פי' רבי מרינוס בשם ר"א דלא מקרי ספק ביאה אלא כל שיש לו שם בפ"ע דהיינו למשל שכל הבקעה נקראת בקעה צפונית ויש חלק ממנו שנקרא בקעת ראובן ואמר נכנסתי לבקעה צפונית וספק אם נכנסתי לבקעת ראובן אז חשיב לר"א ספק ביאה וטהור משא"כ אם כל הבקעה של אדם א' ואין לחלק שם בפ"ע ואמר נכנסתי לבקעה צפונית וס' הגעתי למקום הטמא מודה ר"א דכה"ג חשיב ספק נגיעה וטמא.

ומינה דלרבנן אין השם ורשויות מחלקות ואפילו יש בעלים הרבה כל הבקעה חשיב כרה"י א' וספק מגע ולא ספק ביאה מיהו הא ודאי דכל שאין לבקעה כלה שם כולל אלא שחלק ממנו נקרא בקעת ראובן וחלק השני שהטומאה בתוכה נקרא בקעת שמעון ואמר נכנסתי לבקעת ראובן וס' נכנסתי לבקעת שמעון מודים רבנן דספק ביאה כה"ג טהור תדע שבחנות פסק רבנו פ"ך מהאה"ט ה"ט דספק נכנס לחנות הוי ספק ביאה וטהור דאין לומר דעיקר הטעם משום שהחנות פתוח לר"ה.

דזה אינו דאטו אדם העומד ברה"י זה וטומאה ברה"י שני ור"ה בינתיים יהיה טמא בספק על הא ודאי בעינן שיהיה הוא והטומאה ברה"י אחד. דאטו נאמר דבימות הגשמים סדנא דארעא חד הוא וילך הדבר לאין סוף והרי בהדיא כ"ר פ"ך מהאה"ט ה"ט דבעינן שיאמר נכנסתי לבקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי לאותו שדה.

וא"כ הכי קפשיט הש"ס מדר' מרינוס דנהי דלענין טומאה אין רשויות מחלקות לרבנן מ"מ לענין נכסי הגר מודים רבנן לר"א דשמות מחלקין דכל שלא נקרא על שם אותו הגר לא קנה אע"ג שיש לו שם כללי א' וזהו מש"ר פ"א מה' זכיה הי"ב דכל שמפסיק לטומאה כ"ש בנכסי הגר כו' דכל מקום שנכנס תחת שם הכללי של בקעה זו שנקראת בקעת שעורים מחזיקים אותה לטומאה וצד השני שאיננו נכלל בשם זה מפסיק לטומאה וכ"ש שאין החזקה שבצד זה מהני בנכסי הגר לקנות צד השני וכמש"ר בפ"ה המשנה פ"ו דטהרות מ"ה הבקעה השדות כו' וידוע שדרך הבקעות שיש להן שם בקעה פלונית וכשאמר נכנסתי לבקעה פלונית ואיני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה שבבקעה שיש לה שם אחר מודים חכמים דס' ביאה כה"ג טהור ואין אומרים סדנא דארעא חד הוא.

ובזה אין צורך למ"ש המ"ל פי"ט מהאה"ט דטעמא דב' שבילין משום דהוי ס' טומאה בר"ה משא"כ בשרץ וצפרדע מוכרח לפרש שמונחין בר"ה דלפמ"ש אפילו שביל א' ר"ה ושביל השני רה"י ר"ל שביל היחיד מ"מ חשיב ספק ביאה וטהור אא"כ ב' השבילין המה שבילי היחיד אז יש להן דין שתי חנויות דטמא כיון דודאי נכנס לרה"י.

ובהכי מתורץ תמיהת הר"י דה"ק הש"ס צבור א' כו' ולפניו שני בתים בדוקים היינו שני שבילין דודאי דין בדיקת חמץ לא דמי לספק טומאה בר"ה דטהור והכא ספקו לחומר א וכן לא דמי לספק טומאה ברה"י דאפילו ס"ס טמאה והכא ודאי ס"ס לקולא אלא ה"ק הש"ס דספק לאיזה בית נכנס חשיב ספק ביאה ולקולא דכיון שהעכבר הכניס החמץ לחצר וספק לאיזה בית עייל כה"ג אפי' לרבנן חשיב ס' ביאה דטהור אפי' ברה"י הילכך אפילו נשאלו בב"א מורין לו לבטל וא"צ בדיקה.

משא"כ בספק על דאין שם אלא בית א' מכיון שנכנס העכבר לחצרו של ראובן וספק נכנס לבית היינו פלוגתא דר"א ורבנן דלרבנן לא חשיב כה"ג ספק ביאה וספקו לחומר א ותו לא מידי שם הי"ב הניח החמץ בזוית זו עיין בהשגות מה שהשיג על בבא זו דהניח בזוית זו ונכפל לעיל הי"א ותמהנו שם על הר"א דפסק כרשב"ג שהרי לא פליג על רבנו פי"ב מהמו"מ הי"ו וליכא למימר דה"ק דלענין בדיקה דרבנן יש להקל כרשב"ג דהא לשון הר"א הי"א דמנה לי' בכלל דברי' דאף בדאורייתא אזלינן לקולא.

ומ"ש הר"א הניח תשע אין זה השגה אלא ה"ק בזה שפיר פסק כרבנן והא דהשמיט רבנו הניח עשר ומצא תשע דלפרש"י צריך לחזור אחר כלן כרבנן עיין בתוספות ד"ה הניח עשר דלכאורה פסק רבנו בהך בבא כרבי דקיי"ל קבר שאבד הוא קבר הנמצא כנ"ל ה"א בבדק ומצא. ויותר נראה דאע"ג דודאי פסק רבנו ורשב"ג ואפילו בשני כיסין וכמ"ש ח"א פ"ב מהי"ט ה"ו.

דיש לחלק דשאני שדה שאבד משא"כ בהניח במקום מיוחד ומצא חסר צריך לחזור אחר כלן מ"מ שפיר השמיט רבנו הניח עשר דנלמד בק"ו מהניח תשע ומצא עשר דצריך לבדוק כל הבית עד שימצא עוד ט' כ"ש הניח עשר וחסר דצריך לבדוק כל הבית דבהא מודה רבי דצריך בדיקה בשביל החסר. א"נ דסובר רבנו דלפי מסקנת הש"ס ביצה ד"י דמתני' דג' ומצא ב' מותרין אף לרבנן דגוזלות עשוין לדדות ה"ה הניח יו"ד ומצא ט' תולין שאכלתו העכבר עיין תוספות פסחים ד"ט ע"ב ד"ה היינו.

ומ"ש הר"א תשעה צבורין כו' גם זה איננו השגה אלא הודאה דכפי הנראה גריס הר"א כגירסת המ"מ בדברי רבנו או שהיו ט' צבורין של חמץ וא' של מצה ופירש כו' ובא עכבר כו' ונכנס לבית בדוק וכפי הנראה דהמ"מ לא גריס לעיל הי"א או שהיו ט' צבורין של מצה כו'. א"נ דהראב"ד גריס ט' צבורין של מצה כו' כג"מ הכ"מ ובא להשיג.

ויותר נראה דלעיל הי"א גריס הראב"ד ט' צבורין של מצה כו' כגירסת הגהות מיי' והכ"מ וכאן גריס ט' צבורין של חמץ ומשיג דזה משנה שא"צ דפשיטא דסגי בבדיקה כפי קושיית הכ"מ אג"מ המ"מ ומ"ש הראב"ד בא עכבר כו' א"צ בדיקה דמפרש כפרש"י דבספק על א"צ בדיקה דהוכרח לפרש כן כי היכי דלא תקשה בבא דב' שבילין דקיי"ל לקולא משום דה"ל ספק ביאה וזהו קושיית המ"מ וכבר יישבתי לעיל הי"א בטוב טעם. שם הי"ד היה חמץ בכור עיין השגות ובמ"מ. וברש"י שלפנינו ה"ג ככר בפי נחש בעיא באנפה נפשה היא ולא דמי להנך דלעיל ול"ג ואת"ל ע"כ.

ר"ל דלא שייך לשון ואת"ל אא"כ הבעיא אחרונה תלוי בואת"ל כמו בעכבר נכנס ויוצא דאת"ל היינו האי דעל שייך למבעי בעכבר שחור ולבן משא"כ אי ס"ד אחריני נינהו

אין מקום לבעיא דשחור ולבן וכן כלם וכה"ג את"ל זימנין דנפל הוא דאכתי איכא לספוקי בבור משא"כ אי אמרת כיון דלא נחית מנפשה לא אטרחהוהו אין מקום לבעיא דבור לזה כתב רש"י דככר בפי נחש בעיא בפ"ע דאפילו תימא דלא עבידא דסלקה מנפשה מש"ה א"צ טירחא דסולם אע"ג שהוא מועט מ"מ יש בעיא בככר בפי נחש דכיון דשכיח דמשליך צריך לטרוח אפילו טרחא מרובה.

ואף לדרך רבנו והגאונים דכל ואת"ל הוא פשיטות נמי כל ואת"ל תלוי בו הבעיא האחרונה דאל"כ ה"ל להש"ס לומר לשון בתר דבעי הדר פשטה ומוכרח גרסת רבנו דל"ג ואת"ל. וסוף דברי הר"א תמוהים כמ"ש המ"מ דהיינו הך דחור שבין אדם לחברו בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו דאין בזה משום מטמין בבורות כל שלא הטמין לדעת אלא מאליו נפל וכמ"ש המ"מ.

פרק ג ה"ג חל י"ד עיין השגות שסובר כהרי"ף ודברי המ"מ אינם מוכרחין די"ס דל"ג בדברי איש ברתותא מבערין את הכל מלפני שבת וכמ"ש המ"ע ועיין רז"ה ומלחמות והר"ן וכן רבנו בפ"ה המשנה פסק בהדיא כראב"צ. אמנם כאן בחיבורו חזר בו רבנו דהא בפסחים די"ג מסיק רב דהלכה כר"י דר"ג לאו מכריע הוא וטעמיה דנפשיה קאמר ובירושלמי פ' אלו עוברין עלה מתני' דראב"צ ה"ג ר"א בשם ר"י אתי' דראב"צ כר"ג כמה דרג"א שני בין חולין לתרומה כן ראב"צ א"שני בין חולין לתרומה וכמה דתימר הלכה כר"ג כן הלכה כראב"צ ע"כ.

והירושלמי לשטתו דפסק בפ"ק כר"ג דמחלק בין חולין שנאכלין כל ארבע לתרומה שאוכליה מועטין צריך זמן טפי ונאכל כל חמש וזהו ג"כ טעמי' דראב"צ כמבואר בתוספתא פ"ג דפסחים אראב"צ תרומה מלפני השבת שאוכליה מועטין וחולין אוכליה מרובין כו' דלענין ע"ש לפי שאוכליה מועטין צריך ביעור תחלה כדי שלא יותיר ויהיה צריך לכפיית כלי.

מבואר מזה דלדידן דקיי"ל כר"י ודלא כר"ג לית הלכתא כראב"צ. וניחא נמי דאין ראייה לפסוק כראב"צ ממעשה דזונין שבא לפני ר"ג ומעשה רב דשפיר ר"ג לשטתו דמפליג בין תרומה לחולין ואנן לא קיי"ל כוותיה.

והיינו נמי מה דקאמר הש"ס מאי לאו אפילו לאכול דקס"ד הא בהא תליא כדעת הירושלמי ואע"ג דדחי ר"פ אין סומכין אדחייה לדחות הירושלמי ותו לא מידי. שם ה"ד היה לו ככרות עכ"מ שהניח בצ"ע ועלח"מ.

ותרווייהו אשתמיט להו לשון הש"ס ולשון רבנו בפ"ה המשנה דפסק שם כר"י דס"ל פסחים דט"ו ע"ב מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפין דמפרש מאי מדבריהם מדר"ח סגן הכהנים והא דקאמר ר' יוסי אינו מן המדה ה"ק דמתני' איירי בבשר שנטמא במשקין שנגעו בשרץ ור' יוסי לטעמי' דטומאת משקין לטמא אחרים ד"ת מיהו אנן קיי"ל כר"מ דטומאת משקין לטמא אחרים מד"ס כמש"ר פ"ד מהאה"ט ה"א וא"כ שפיר שמעינן מדר"ח סגן הכהנים דכי היכי דבשר שננטמא במשקין דטהור לגמרי ד"ת מותר לטמאותו הואיל שטמא מד"ס ה"נ בשש דאיכא איסור דרבנן שרי לטמאותו עיין פרש"י דף ט"ו ע"ב ד"ה אי הכי.

ובזה אין מקום לקושיית הלח"מ דשפיר לא חילק רבנו בין שש לשבע דנהי דמחלוקת בשש אכתי קיי"ל כר"מ דאף בשש שורפין הטהורה עם הטמאה. ולפ"ז דקיי"ל כר"י דפי' מדבריהם מדר"ח סגן הכהנים א"כ הא דקאמר ר' יוסי לר"מ מודה ה"ק אפילו לר' יהושע דמקיל כי מקיל בתלויין וטמאה אבל בטהורה וטמאה לא והרי בפסחים ד"כ ע"ב מפורש רב כהנא רמי פסחא אפסחא ומשני כו' ומפורש שם פלוגתא דר"מ ור' יוסי בי"ד שחל להיות בשבת ששורפין קודם שבת דלר' יוסי טהורה בפ"ע ותלוייה בפ"ע וטמאה בפ"ע והא דקאמר ר' יוסי במתני' ומודים ר"א ור"י ה"ק ואפילו ר"ש אליבא דר' יהושע דמקיל מודה בטהורה וטמאה ופסק רבנו כר' יוסי דס"ל אפילו תלוייה עם טמאה שמא יבא אליהו ויטהרו' והיינו דוקא בי"ד שחל להיות בע"ש דליכא למילף מדר"ח סגן הכהנים דשאני התם בבשר שנטמא במשקין דפסול מיהות מד"ס משא"כ הכא בי"ד שחל בע"ש דשורפין הכל לפני שבת דליכא אפילו איסור מד"ס אין שורפין אפילו תלוייה עם הטמאה ונתבארו דברי רבנו בפ"י המשנה ומתורץ הצ"ע של הכ"מ ותו לא מידי שם ה"ח לפיכך כו' עיין בהשגות ודברי המ"מ נכונים והראב"ד נדמה לו דמש"ר ושכחו בשעת הביעורר"ל תוך שש וה"ז עובר תכף בבל יראה וזה אינו דבלשון רבנו מקרי שעת הביעור כל יום י"ד עמשר"ל ה"ה ותבין.

שם הי"א או זורק לים עכ"מ ומ"ל ועמ"ש פ"ח מהע"ז ה"ו שוב ראיתי בירושלמי פ"ג דע"ז וז"ל כתוב א' אומר וישאם דוד ואנשיו וכתוב אחד אומר ויאמר דוד וישרפו באש. ריבז"א מה שהיה של מתכת וישאם דוד של עץ וישרפו באש ע"כ הרי הנכון כמ"ש פ"ח מהע"ז ה"ו דמש"ר או שורף ומטיל לים הגדול לאו תרתי בעי אלא ה"ק שורף או מטיל לים ור' יוסף ל"פ בע"ז כמ"ש התוספות ולפמ"ש שם גם בחמץ לא פליגי לדינא אלא בפ"י המשנה ועפי"ג מה' מ"א הי"ו.

פרק ד ה"ג עכו"ם שהפקיד חמצו כ' הלח"מ ומ"מ קשה לי כו' אפילו לא ייחד והוי ש"ח דאין זקוק לבער ע"כ. ואני אומר דודאי רבנו סובר דצריך שיקבל עליו אחריות גנבה ואבדה כפשטות לשון הש"ס ד"ה ע"ב דאלו מגנב ומתביד אבל ש"ח א"צ לבער ופי' הברייתא שבדף ו' לדעת רב אשי אינו לדרך רבנו כפרש"י כדס"ד הלח"מ וגם לא כפי' התוספות אלא ה"פ לדרך רבנו הפקידו אצלו זקוק לבער והוא שקבל אחריות גנבה ואבדה כמסקנת הש"ס לעיל.

והא דקאמר ייחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימצא בבתיכם היינו דוקא בלא קיבל אחריות גנבה ואבדה ולרבנותא נקיט דלא מבעיא בש"ח ולא ייחד לו בית שא"צ לבער אלא אפילו ייחד לו בית דהיינו נכרי השרוי עמו בחצר דסד"א דחייב אפילו לא קיבל אחריות כדס"ד הש"ס ד"ה ע"ב אליבא דרבא להיתרא נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר מנין ת"ל לא ימצא ומפרש רבנו דהיינו הך דר' אשי ולעיל מפיק מדכתיב לך לך תרי זימני ורב אשי מפיק מדכתיב לא ימצא בבתיכם.

ולבסוף מסיק הש"ס דאפילו תימא שכירות לא קניא נפקא ליה מגוף לא ימצא פרט לזה שאינו מצוי בידך ועמש"ר ה"ד. שם ה"ד עכו"ם אנס עיין בהשגות ועיין מש"ל ה"ג ויש ט"ס בלשון הראב"ד שכ' מן האנס הוא וע"כ היה וצ"ל וערב פסח היה גם מ"ש כשירצו וע"כ החזירוהו צ"ל וע"פ החזירוהו להם.

וכן בלח"מ ועל כרחו היה צריך למחוק ולהגיה וע"פ היה וכוונת הראב"ד דחמירא דבני חילא שהיו בעלי בתים אופים חמץ משלהם ליתן לבני חיל מחק המלך הילכך אע"ג שזיכו הבעלים ע"י אחר לבני החיל מ"מ כל זמן שלא הגיעו ליד בני החיל הוי של ב"ה כיון דאי מיגנב ומתביד כו' משא"כ כל שמסרו ליד בני חיל ולא קבלו אחריות אין התשלומין שמן האונס חשוב אחריות הגם דרש"י פסקים ד"ל ע"א פ"א אהא דפוקו זבינו חמירא נכרים אע"פ שאופהו יום זה שעבר והוא פסח ע"כ.

באמת פ"י רש"י דחוק דסתם בני חילא לאו נחתומים הם ופת נכרים של ב"ה לכ"ע אסור ומסתמא ר"נ היה נזהר אפי' מפת פלטר והאיך אפשר שיאפו ישראל בי"ט פת חמץ לעכו"ם עמש"ר פ"א מהי"ט הי"ד בני החיל כו'. לכן העיקר כמו"ש הראב"ד דלהכי לא נקיט פוקו זבינו חמירא מנכרים דודאי פת עכו"ם אסור ודוקא קאמר חמירא דבני חילא דהיינו שאפאו ישראל קודם פסח ונתנו ליד הנכרי ועבר עליו הפסח.

דבהכי ניחא קושיית הלח"מ דס"ל הראב"ד דבהכרח איירי שהיה חמירא דבני חילא מופקד אצל ישראל דאי מסרוהו קודם פסח לנכרי אכתי האיך אמר פוקו זבינו ניחוש לאחלופי שיחליף הנכרי בפת שלו שנאפה בי"ט דאסור משום פת עכו"ם דקיי"ל ע"ז דל"ט דחמפ"ג בעי מיהו חותם א' דודאי איכא למטעי בין פת שנאפה מע"פ לפת שנאפה בי"ט ראשון א"ו דא"ל זבינו חמירא מהמופקד ביד ישראל דליכא חשש חליפין ואעפ"כ לא היה צריך לבערו ומשיג דלדעת רבנו דחייב לבערו במוצאי פסח היכן יהיה נמצא ומש"ה סובר הר"א דחמץ דבני חיל המופקד ביד ישראל בלי אחריות א"צ לבער ובאמת ר"ל ציוה לקנות מהמופקד אבל ישראל דליכא חשש חליפין ולא היה שם אונס כלל שיקבל הישראל אחריות אלא היה יכול הישראל להחזיר שמירתו ולומר לנכרי איני מקבל אחריותו עלי כל ימי פסח אע"פ שהיה בבית ישראל.

ובהכרח החזירוהו להם פ"י שאמרו לו כן בע"פ ובמוצאי פסח קנאוהו ממנו כיון שהיה בבית ישראל וליכא חשש חליפין. ומוכח דתשלומין שמצד האונס אינו בכלל אחריות.

והא דאמר רבא בעירו חמירא דבני חילא היינו כשקיבל אחריות א"נ לאחר אפיה כשלא מסר עדיין לבני חיל דבהכי אזדו כל דברי הכ"מ אלא די"ל דאותן בני חיל לא היו אנסים כהנך דרבא גם דברי הלח"מ תמוהים ולדרך רבנו צ"ל דאיירי ר"נ בפת של בני חיל שהיה בבית הנכרים דליכא אחריות אונס ובאופן דליכא חשש חליפין כגון שהיה סימן בפת בני החיל או שהיו ישראל חייבין לאפות כל צרכן של בני החיל ומעולם לא קנו פת אחר או דליכא אופה נכרי.

שם ה"ה ישראל שהרהין עיין בהשגות ומ"מ ולח"מ. ולשון הר"ן נכרי שהלוה כו' אוקמו בגמ' כשהרהינו אצלו וא"ל קנה מעכשיו דאז קאי ברשות הנכרי אע"ג שקבע זמן אחר הפסח ואע"ג שבידו לפדותו לא אמרינן הואיל כיון דחסר ממון ולא דמי לחלה דאמרינן הואיל דבעי מיתשיל ועובר בכל יראה דהתם חסר רק דבור.

ואין לומר דדוקא כשהגיע זמנו קודם פסח דא"כ למה אוקים הש"ס במעכשיו דהא אין דין אסמכתא במשכון דאם אמר אם לא אפרע לך בזמן פלוני המשכון מחול לך אין בו משום אסמכתא וכן הוא בתוספת' פ' הזהב דב"ח קונה משכון בין משכנו בשעת הלואה

או שלא בשעת הלואה ודלא כמ"ש ה"ר אפרים והביא ראייה מהתוספתא דאיירי בקבע זמן קודם פסק ולית' דהתוספתא איירי בדלא אמר מעכשיו מש"ה מצריך קבע זמן קודם פסח ע"כ תורף דברי הר"ן בקצרה עיין בלשונו באריכות וזהו דעת הראב"ד.

ואולם הרמב"ן במלחמות כ' דכל שלא א"ל קנה מעכשיו לא קנה נכרי אלא משעת גוביינ' כיון דאלו הו"ל זוזי היה מסלק לו ע"ש וזה שתירץ המ"מ לדרך רבנו דכל שהגיע זמנו אחר הפסח אע"ג דא"ל מעכשיו לא קנאו הגוי עד אחר הפסח דאז נקנה לו למפרע במשיכה משא"כ כל תוך ימיהפסח הקנין תלוי ועומד ועובר בב"י כיון שבידו לפדותו ומש"ה כשעבר הפסח אסור בהנאה משום קנס דלא ס"ל לרבנו מה שמחלק הר"ן בין משכון לחלה דאף במשכון דחסר ממון אמרינן הואיל.

וכשקבע זמן קודם פסח נמי בעינן מעכשיו דאל"כ כיון שלא קנה במשיכה בשעת הרהנה אינו מוחלט לו אע"ג שהגיע זמנו ולא פרעו דהאי שעתא ליכא קנין משיכה מש"ה מצריך רבנו תרתי קבע זמן קודם פסח וגם מעכשיו. נמצא דרבנו פליג על הרמב"ן וס"ל דאפילו אמר מעכשיו לא קנה אלא דמשעת גוביינא קנה למפרע אבל כל תוך הפסח עובר בבל יראה מתורת הואיל כמ"ש.

אך עמש"ר פי"א מה' מכירה ה"ד ומה שחולק עמו שם הראב"ד דלדרך רבנו לא שייך אסמכתא במשכון מטלטלין שבידו ולפי"ז נכרי שהרהין אצל ישראל הרי ממ"נ אי קונה משכון והוי שומר שכר עיין פ"י מה' שכירות ה"א אפילו הגיע זמן אחר הפסח וגם לא אמר מעכשיו ה"ז אסור כיון דחייב באחריותו.

ואי נמי לא קנה משכון (כל שחייב באחריות כדיניהם הרי רוצה בקיומו ועובר בב"י כמ"ש ה"ד. ותו) אכתי כל שאמר מעכשיו ואפילו הגיע זמנו אחר הפסח עובר ולא הוי דומיא דרישא וכ"כ רבנו בפירוש המשנה התנאי בשניהם שיאמר לו אם לא הבאתי לך ביום פלוני מעות קנה מעכשיו ואם לא א"ל זה הרי החמץ ברשות בעליו ולא ברשות אותו שהוא ממושכן אצלו ע"כ הרי דסובר רבנו דבין ישראל מעכו"ם ובין עכו"ם מן ישראל אינו קונה משכון כרבנן דר"מ ודלא כמ"ש המ"מ אלא דכל שיד עכו"ם תקיפה וצייב כדיניהם עובר כמ"ש.

ומה שהקשה המ"מ לדעת הר"א דלמה לא אוקים הש"ס מתני' בהגיע זמן קודם הפסח. הנה לדעת הראב"ד פי"א מה' מכירה ה"ד דאפי' במשכון מטלטלין שבידו שייך אסמכתא נמצא בסיפא דמתניתין בנכרי שהרהין אצל ישראל אפילו הגיע זמן קודם פסח לא קנאו ישראל מדין אסמכתא לדעת רבנן דר"מ דישאל מנכרי לא קנה ומש"ה לא מתוקמא מתניתין אלא במעכשיו ואע"ג שהגיע הזמן אחר הפסח.

ומ"ש הלח"מ וא"ת לרבנו כשהקשו בגמרא תנן נכרי שהלוה כו' אמאי לא תירץ דאיירי שהגיע זמן קודם הפסח דאכתי לא אסיק אדעת' דגוי מישראל לא קנה משכון כו' דבריו תמוהים דהא קס"ד דלא הרהינו ובמה יקנה המשכון כיון שלא משך אע"ג שעשאו אפותיקו ובזה אזדא נמי קושייא שנייה של הלח"מ מ"ש וא"ת לרבנו כשהקשו לימא כתנאי כו' וזה פשוט ועיין בצרור החיים שהאריך בענין הואיל.

שם ה"י וכן הקילור עיין בהשגות ונראה כוונתו להשיג על בבא דתריא"ק שכלל רבנו עם קילור ורטייה ואספלנית הנזכר בתוספתא וזהו שכתב שמאחר קבל ר"ל שדין התריא"ק למד מדברי ר' האי גאון ובאמת הגאון התיר לקיים התריא"ק מטעם אחר ולא מטעמו. דז"ל הרא"ש פ' אלו עוברין תניא בתוספתא קילור ואספלנית ורטייה שנתן לתוכן קמח א"צ לבער מלוגמא שהסריח א"ל לבער ירושלמי מלוגמא שנתחמצה ואח"כ נסרחה זקוק לבער כ' ר' האי גאון דמלוגמא שהסריח א"צ לבער כ"ש טריא"ק שמערבין בו חמץ יבש שחוק עם בשר אפעה שא"צ לבער ע"כ.

וס"ל להראב"ד בכוונת רב האי שהחמץ שבתריא"ק לא נפסל מאכילת כלב ולא דמי לחמץ שבקילור ורטייה דמסריח מיד דמש"ה לא למד תריא"ק מקילור אלא למד היתר התריא"ק ממלוגמא דחזי נמי לאכילת כלב והראב"ד לשיטתו דלקמן הי"א פסק במלוגמא כהירושלמי וא"כ ה"ה בתריא"ק אפילו אם ודאי החמץ המעורב בו נתחמץ תחלה בעינן מיהות שהסריח קצת קודם שנתערב דס"ל להר"א דתריא"ק לא נפסל מאכילת כלב.

וכן משמעות רבנו לקמן הי"ב דאפילו למאכל קצת בני אדם חזי. ואולי ס"ל להר"א דהתירו שהיית תריא"ק בק"ו מן מלוגמא הואיל דחזי לרפואה ומשום פיקוח נפש.

והנראה בכוונת רבנו דס"ל דתערובת חמץ אע"ג דחזי לכלב כל שאינו מאכל אדם אינו עובר בב"י וזהו שכ"ר לעיל ה"ח דכל תערובת אפילו יש בו כזית בכא"פ דומיא דכותח מותר לקיימו הואיל שאינו ראוי לאכילה ר"ל לאכילת אדם: וזהו מש"ר ה"ט עריבת העבדנין כו' שהרי נפסד והבאיש ר"ל ונפסל מאכילת אדם וזהו שכ' כאן דברים שאין עומדין לאכילה כלל דומיא דקילור כו' שמותר לקיים התערובת אפילו לא הבאיש כלל ולא עוד אפילו התריא"ק שהוא מאכל קצת בני אדם כיון שאינו מאכל כל אדם ואינו עומד לאכילה ונפסד צורת החמץ ע"י תערובת מותר לקיימו וזהו מש"ר לקמן דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל לאדם כלל ר"ל דומיא דקילור כו' או שאינו מאכל כל אדם ר"ל דומיא דתריא"ק אע"פ שמותר לקיימו כו'.

וזהו שדקדק רבנו בלשונו ה"ט וכ' שהרי נפסד ונבאש וכאן כ' שהרי נפסד צורת החמץ דהתם לא חשיב תערובת ממש דהקמח לחוד והעורות לחוד אלא דמחזי כתערובת שהקמח דבוק בעור הילכך בעינן נבאש דנפסל לאדם משא"כ הכא דה"ל תערובת ממש כיון דנפסד צורת החמץ ואינו עומד לאכילה מחמת מיאוס אפילו לא הבאיש כלל מותר לקיימו ודלא כמ"ש הלח"מ.

ובזה מדוקדק מאד משר"ל הי"א הפת עצמו שעפשה דתי' עצמה לא נזכר בש"ס והוסיפה רבנו להורות דיש חילוק דדוקא בתערובת סגי בנפסל לאדם משא"כ בפת חמץ בעינן שנפסל מאכילת כלב מחמת עצמה או נתעפשה ממש עד דלא חזי לכלב. ואח"כ כ"ר דין מלוגמא שנסרחה אצל דין הפת ולא אצל דין הקילור עיין בערוך ערך מלוגמא דמפרש מלוגמא רפואה ובמוסיף הערוך פי' מלוגמא רטייה ומזור דלפ"ז צריך הבנה הא דנקיט בתוספתא קילור ורטייה ואח"כ נקיט מלוגמא דהיינו רטייה והיינו מלוגמא א"ו דה"ק רטייה שמערבין בו קמח דה"ל תערובת א"צ לבער אפילו לא הסריח אבל מלוגמא דהיינו רטייה שכלה חמץ דוקא כשנסרחה א"צ לבער וזה ברור דמש"ה כ"ר מלוגמא

שהוא חמץ בעין אצל פת בעין וקמ"ל דאפ"ה בנסרחה א"צ לבער אע"ג דחזי לכלב
הואיל שמלוגמא אין עומדת לאכילה.

ומפרש רבנו דזהו כוונת רב האי שלמד היתר התריא"ק בק"ו ממלוגמא שנסרחה אע"ג
דליכא למילף תריא"ק מקילור ורטייה שאין עומדין לאכילה כלל משא"כ תריא"ק
דעומד לאכילת בני אדם הצריכין רפואה לזה למדורב האי בק"ו ממלוגמא שהסריחה
ולא נפסלה מאכילת כלב שהאוכלה בכרת כדין חמץ בעין דחזי לכלב ומ"מ מותר לקיימו
הואיל שאין עומד לאכילה כ"ש התריא"ק שהאוכלו רק במלקות אפילו יש בו כבא"פ
כדין תערובת שיהי' מותר לקיימו כיון שאינו מאכל כל אדם.

וסיים רבנו דין חלב חטה וניירות שדבקן בחמץ שהם ג"כ בעין דומיא דפת ומלוגמא
ומ"מ מותר לקיימן אפילו לא הסריחה הואיל שאין צורת החמץ עומדת ר"ל שחלב חטה
נבלע וחמץ שבניירות מכוסה וזה ברור בכוונת רבנו ועמש"ל הי"א. ובמיי' ד"ו הגירסא
בדברי הראב"ד א"א זה שיבוש דמאחר קבל הטעם ולא מטעמו ע"כ ואולי ה"ק דטעם
קילור ורטייה שנתן לתוכו קמח מפני שהקמח מקבל טעם הרטייה ושוב אינו מחמיץ ולא
כטעמו של רבנו א"נ דמשיג על דין תריא"ק דשאני קילור ורטייה שהקמח מקבל טעמן
ושוב אינו מחמיץ משא"כ בטריא"ק שנתן לתוכו חמץ.

ויותר נכון בכוונת הר"א דמשיג על דין התריא"ק דרב האי דשאני קילור ורטייה שנתן
לתוכן קמת דה"ל הסריחה ולבסוף החמיץ. ומלוגמא שנסרחה טעם המלוגמא עצמה פגום
משא"כ תריא"ק שמשימין בו חמץ דה"ל נתחמץ ואח"כ הסריחה לא חשיב טעם לפגם
דמאחר קיבל הטעם לפגם ולא מטעמו של עצמו דס"ל להר"א דדוקא דבר הנפגם מחמת
עצמו שרי לקיימו משא"כ מה שמשובח מחמת עצמו ונפגם מחמת התערובת אסור
לקיימו.

וזהו דלקמן הי"א מפרש הר"א את הירושלמי דיש הפרש במלוגמא דכל שנסרחה תחלה
בתערובת ואח"כ נתחמצה חשוב פגום מטעמו מחמת עצמו ושרי לקיימו משא"כ
בנתחמצה ואח"כ נסרחה בתערובת דממקום אחר קיבל טעם לפגם אסור לקיימו וזה
נכון בכוונת הר"א. ולדרך רבנו דמלוגמא חמץ בעין ליכא לפרש כן ויש לו שטה אחרת
כמ"ש ועמ"ש הי"א.

שם הי"א הפת עצמה כו' ומלוגמא עיין בהשגו' ועמ"ש הי"י. ובירושלמי פ' כל שעה
מלוגמא שנסרחה אית תניי תני זקוק לבער ואית תניי אין זקוק לבער מ"ד זקוק לבער
בנתחמצה ואח"כ נסרחה ומ"ד אין זקוק לבער בנסרחה ואח"כ נתחמצ' ומפרש הר"א
דבעינן שטעמו פגום מחמת עצמו וכמ"ש הי"י.

ועיין מ"מ ולח"מ שדבריהם הם דחוקים דמה ענין נתחמצה בפסח אכתי משנפסל
לאכילת כלב זהו ביעורו מה גם דודאי נסרחה' לאו היינו נפסל מאכיל' כלב. ולדרך רבנו
מלוגמא כלו חמץ כמ"ש הי"י צריך לפרש הירושלמי דכל שהיה חמץ קודם סרחון ה"ז
אסור לקיימו עד שיפסל מאכילת כלב.

משא"כ כשנפסל תחלה מאכילת אדם ע"י סרחון אע"פ שהחמיץ אח"כ מותר לקיימו.
ולא חילק רבנו בזה דפשוט הוא דנתחמצה ואח"כ נסרחה היינו פת שעפישה ופשיטא

דבעינן שיפסל לכלב א"נ דקמ"ל רבנו דסתם מלוגמא שנסרחה ודאי נסרחה ואח"כ נתחמץ דמסתמא בשעת גיבול מטיל תוכו מעט סימנים ולא מתוקמא ברייתא דזוקק לבער אא"כ נוטל חמץ גמור ועושאו מלוגמא דהיינו פת שעטיפשה ולכך לא הוצרך רבנו לבאר זה וכמ"ש.

ומש"ר בגדים שכבסו עיין השגות והטעם ראשון שכתב אינו לדרך רבנו כמ"ש ה"י דאפילו חזי למאכל אדם א"צ לבער והטעם השני שכ' הר"א הוא באמת כוונת רבנו וכמ"ש ה"י ע"ש. פרק ה"א אין אסור כו' ובהשגות והשגה זו נרשמה בטעות דשייכה לקמן ה"ב.

שם ה"ב שאין מי פירות מחמיצין כאן שייך השגת הר"א דלעיל ה"א וטעם הראב"ד מסוגיא דמנחות ורבנו מפרש לה כשהיה במים תחלה וכמ"ש הגהות מ"י ע"ש. שם ה"ה הקדרות החדשות כ' הלח"מ לא ידעתי טעם לחדשות כו' וזהו מפני שהלח"מ נגרר אחר פרש"י אמנם פי' רבנו כמ"ש הערוך ערך אבושנא באגדה דמגילה פי' נוטלין שעורים שלא הביאו שלישי ונותנין אותן לתנור לייבש וכשיבשו מוללין אותו בין ידיהן ומלבנין בו הקדרה ע"כ וכפי הנראה שחפין אותו ובערוך ערך לבן ואין מלבנין את הרעפים פי' מצרפין הקדרות באש כו' ר"ל שאין זה לשון לבנות אלא לשון ליבון וצירוף והכי מפרש רבנו מה שאמרו בגמרא לא לימחי איניש קידרא בקימחא שאין שפין קדרה חדשה לצרפה שתתחסם ע"י מלילה וחיפה ושיפה של קמח קלי הבא משעורים קלויים וכרמל קלוי שמבשלין בקדרה עד שנעשה עב ושפין בהם שתתחזק אא"כ בחסיסי וכמ"ש המ"מ בפ"י חסיסי לדעת הרי"ף.

שם ה"ח תבשיל כו' עלח"מ שבא לחלוק עלינו את השוים עמש"ר פ"ט מהט"מ הי"ב דכל הספקות מד"ס וכיון דמספקא לן במתבקעין ע"פ הביב אי הוי חמץ גמור ד"ת כדעת מר עוקבא או לאו וכשמואל ה"ל ספק דאורייתא דלחומרא מד"ס ומש"ה סתם רבנו דכל שלא נתבקעו אפילו מתבקעין ע"פ הביב מותר ד"ת וה"ל תערובת של ספק.

ומה שסיים רבנו שאין הדגן שנבלל כו' בא להוסיף דאפילו אין מתבקעין ע"פ הביב נמי אסורין משום ושמרתם את המצות הילכך כל שנתבשלו ונרפו מחמת בישול אין לעמוד על שיעור הביקוע ע"פ הביב ודוקא כל שרפו בצונן משערין שאם יתבקעו ע"פ הביב הם אסורין ואם לאו מותרין משא"כ דרך בישול נרפה ע"י בישול ואפשר החמיץ.

וסיים רבנו לקמן ה"ט לפיכך דאפילו בצונן ואין מתבקעין ע"פ הביב דמותרין בדיעבד יש ליזהר לכתחלה משום שימור וחשש שהייה כדי חימוץ. שם הי"ג כל זמן שאדם עוסק בבצק ע' השגות ומ"מ ולח"מ ודברי הר"א דחוקים דאי החרשות ס"י חימוץ משהגביה ידיו יש להחמיר מספק כמו בהכסף אע"ג דליכא עיסה אחרת.

מה גם שהוא נגד החוש שהרי החמץ תופח ונתהוה אויר בחלל שבתוכו מש"ה משמיע קול והחרשות ס"י מצה ומ"מ חוששין לחימוץ. ורבנו מפרש אם יש כיוצא בו שהחמיץ פי' שיש עיסה אחרת ששהו בה כ"כ כמו בזו עיינהי"ד ועיין בפ"י המשנה לרבנו שכתב נשער אותו בזולתו או בזמן כו' והבן.

שם ה"כ מותר ליתן התבלין כו' וכן מותר כו' עיין השגות ומ"מ. ועלח"מ ונראה שהיה גורס וחכ"א תאפה מיד ואפשר שכן גי' הראב"ד ומדקאמר עלה ואר"ע משמע כדעת הר"א דר"ע ורבנן לא פליגי מיהו גי' רש"י וחכ"א יאכל ומוחק תיבת מיד דמשנאפה לא תחמיץ ושפיר שייך לשון ואר"ע כיון דסובר כרבנן דתאכל אע"ג דפליג להקל לכתחלה דאי ס"ד דמודה ר"ע דמי שאינו זריז כמותו לא ילוש לא הוצרך הש"ס לומר אתאן לת"ק דשפיר אתי כר"ע באינם זריזין.

וכל זה איירי בתערובת מים ע' בתוספות פסחים דל"ה ע"ב ד"ה מי פירות ועמש"ר פי"ב מה' מעה"ק הי"ז. פרק ו' ה"ב בלע מצה כו' ובהשגות ודברי המ"מ נכונים דרבנו נותן טעם לחלק בין סיב דחוצץ למרור שאינו חוצץ הואיל דמרור טפל למצה ושייכא אהדדי ומ"מ ידי מרור לא יצא אע"ג דליכא קציצה הואיל דהבולע מרור לבדו כמי לא יצא.

משא"כ לגי' הלח"מ שנמשך אחר המ"ע דבלע מרור יצא אין כאן בנ"ט דלמה הטפלה איננה חוצצת על העיקר והעיקר חוצץ על הטפלה דהסברא נוטה להפך. שם ה"ה העושה עיסה כו' כ' המ"מ דהיינו משום גרירה אע"ג דקי"ל פ"א מה' חמץ ה"ז דטעם כעיקר לאו ד"ת ובבית יעקב שס"א הקשה דא"כ אין מקום לקושיית הגמרא זבחים דע"ח מתיב רבא עשה עיסה כו'.

ולענ"ד לק"מ דאי אמרת דהאיסור בטל ברוב היתר מדאורייתא אפילו מין בשאינו מינו א"כ אינו בדין לצאת י"ח ברוב אורז אע"ג דגריר וזה פשוט. ועיין בהשגות ודבריו כבדים דמה בכך שיש כבא"פ הרי א"צ לאכול פרס ויוצא בכזית משום גרירה ולפי הנראה מלשון הראב"ד שסיים ויאכלנו דמצריך שיאכל פרס דנמצא אכל כזית חטין ובעינן תרתי טעם חטין וכבא"פ וכל זה דחוק בלשון המשנה.

והעיקר דהכל תלוי בטעם דגן ופסיקא לי' להתנא דכל שרוב טעמו דגן בודאי הוא יותר מכבא"פ וא"צ למ"ש המ"מ ועמ"ש פ"ו מה' בכורים הי"א. ומש"ר מצה שלשה במי פירות ובהשגות ואין זה השגה דודאי מודה הר"א דיוצאין במצה מתובלת מדלא השיג על רבנו אבבא דמותר ליתן תבלין דלעיל פ"ה ה"ך אלא כוונת הר"א לקיים דברי התוספתא בין שתבלה בקדרה בין שתבלה באלפס דמשמעותו שעושה מעשה מרחשת בשמן ודלא כר"ע ולזה תי' דהתם אחר אפייה.

ואולי רמז דה"ל לרבנו לבאר דלאחר אפייה נותן בה שמן ומקרי לחם עוני ורבנו מפרש מעשה אלפס בלי שמן כדלקמן ה"ו ותבלין שרי דלא מקרי מצה עשירה בשביל תבלין כנ"ל פ"ה ה"כ ודברי המ"מ תמוהים ועמ"ש ה"ו. שם ה"ו אחד מצה כו' עיין בהשגות (ועיין מ"ש ה"ה והר"א ומ"מ היו סוברים דדעת רבנו דאין נותנין תבלין לתוך המצה בלילה ראשונה ומש"ר פ"ה ה"ך דביום ראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד מוסב גם אתבלין דרישא וזה דוחק להעמיס בלשון רבנו א"ו דתבלין אף בי"ט ראשון שרי דאין זה ליישה (ואם גם הראב"ד הבין כן בהכרח השגתו לעיל ה"ה דמפרש התוספתא שמתבלה בשמן באלפס כמ"ש המ"מ אלא דכאן משמע דמפרש נמי מעשה אלפס במים לבד ובהכרח ס"ד דסובר דמודה רבנו דתבלין בראשון אסור ומש"ה לא השיגו פ"ה ה"כ) ועיין מ"מ וכפי הנראה דהר"א סובר דמעשה אלפס נותנין בהם מים הילכך אפילו מצה חדא נמי אסור אפילו לרבא ובפסחים ד"מ ע"א א"ל רבא אי הכי

אפילו חדא נמי דלמא נפקא מהאי רישא ובלע אידך רישא וע"כ לא שרי רבא אלא בתרי שבלי חריכי דליכא מיא אלא מי פירות אבל בנדון דידן אפילו חדא אסור ומ"ש הר"א אא"כ עשה אותן באלפס וכפה עליו את הכיסוי למד כן מהא דקאמר הש"ס והדר בי' אביי מההיא דכל אגב מדלייהו לא מחמצי ומפרש הר"א דה"ק דאע"ג דאביי סובר מי פירות מחמיצין מכל מקום מותר לחרוך יחד ב' שבלי דאע"ג דנפקו מיא מהאי ובלע אידך מ"מ כיון שהולך הקילוח מזה לזה דרך רתיחה והיינו אגב מדלייהו הקילוח רותח מאד אינו מחמיץ דה"ל כחליטה דקי"ל חולטה ברותחין והיינו דמסיק דהדר ביה אביי מדאמר אביי חצבא דאבשונא ** (דאבישנא) ** (ובערוך ערך אבשונא ** (אבשונא.

(** פי' שבלי דשערי רטיבי) סחופה שרי זקיפא אסור פי' אם הכיסוי סחוף על הקדרה דמעלה רתיחה כלפי מעלה ולא מחמיץ אבל אם כיסוי הקדרה זקוף שפיה למעלה שנמצא אין הרתיחה יכולה לעלות אגב מדלייהו אלא נדחק לעלות דרך מטה מצד זה לצד שני ואינו רותח כ"כ ומחמיץ ומזה למד הר"א בנדון דידן דלא הוי מי פירות דבעינן דוקא סחופי כיסוי דקי"ל כרבא דאפילו חדא נפק מהאי רישא ובלע אידך רישא וזה ברור בכוונת הראב"ד ורבנו ס"ל דלא אמר אביי אלא בחצבא דאבישנא דיש לחות מעט ושלא אגב מדלייהו מתקרר משא"כ באלפס מלא מים חלק א' מחמם את חברו ואפילו שלא אגב מדלייהו חשיב חליטה והבן זה.

שם ה"ח וכן עמ"ש ח"א. פרק ז' ה"ג וחוטפין מצה ובהשגות ובחר הר"א בפ' הזה כמ"ש רש"י הואיל דמייתי הא דר"ע בהדיה ומ"מ הלשון דחוק ועיין רשב"ם דלשון התוספתא חוטפין מצה לתינוקות שלא יישנו דחוק לפי הראב"ד ורבנו מפרש התוספ' דלא כפרשב"ם אלא ה"ק חוטפין מצה כדי שיראו התינוקות שינוי ולא יישנו מחמת תמיהה וישאלו: ומה שפרש"י חוטפין מגביהין את הקערה אין הלשון מכוון וע' פסחים דקט"ו ע"ב שהוא בברייתא בלשון אחר.

שם ה"א זכר לטיט עלח"מ והנכון שאין כאן חזרה ואף ת"ק מודה שהוא זכר לטיט ואין מברכין עליו שהוא טפל ועיקר מה דפליג ראב"צ לענין ברכ' ולית הלכתא כוותיה וע' בתוס' דקי"ד ע"א ד"ה אע"פ. פרק ח' ה"ב מלפני קורא ההגדה לבדו ועלח"מ ודבריו תמוהים דודאי פסק רבנו כר' הונא דאין מצה ומרור לפני כ"א זולת לפני קור' האגדה לבדו ומש"ה עוקרין לפניו לבדו.

ומש"ר והלילה הזה כלו צלי עלח"מ אמנם בהגהות מי"מ מבואר דלענין נאכלת צלי סתם לן תנא כבן תימא וכדא"ר חסדא דסתמא כבן תימא אע"ג דלענין ב' ימים ולילה א' קי"ל כת"ק. איברא יש ליתן טעם לפי מש"ר פ"י מהק"פ הי"ד דבשר חגיגה שעולה עם הפסח מתבער עמו ואינו נאכל אלא עד חצות והוציא זה מהירושלמי כמ"ש שם הכ"מ מש"ה נמי בשר חגיגה שעולה עמו אינו נאכל אלא צלי וכן מוכח כי היכי דלא תקשה סתמא דאלו דברים אסתמא דערבי פסחים.

שם ה"ד ומגביה המרור עכ"מ דכן היא גי' רבנו במשנה מרור קודם למצה וכן משמעות המ"מ לעיל פ"ז ה"ה. ובכנסת יחזקאל שק"ו היה סבור דגי' רבנו במשנה מצה קודם למרור וליתא.

ומה שהקשה דבסדר הגדה הקדים רבנו מצה למרור ותירץ בדוחק ע"ש. ולפמ"ש ניחא בפשיטות דבזמן הבית דמרור דאורייתא שפיר מקדים מרור כפמ"ש המנוח דגריס נמי במתני' מרור קודם למצה דטעם המשנה שמתחלה מררו חייהם ואח"כ נגאלו משא"כ בזה"ז דמרור דרבנן מקדימין מצה דאורייתא.

שם ה"ו ואח"כ כורך ובהשגות ומ"מ ולח"מ ועיין שער אפרים שנ"ג ושנ"ד. וכן נראה עיקר בכוונת הראב"ד כמ"ש הלח"ם וש"א דלדעת הלל אוכלין פסח ומצה ומרור יחד.

אמנם לדעת רבנו מודה הלל דפסח נאכל באחרונה. ובמכילתא על מצות ומרורים יאכלוהו מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שובע ע"כ ר"ל דפי' על בסמוך ר"ל אחרי מצות ומרורים יאכלו הפסח.

ועמש"ר פ"ה מהת"ומ ה"ב דפסיק כמ"ד על בסמוך דומיא דועליו מטה מנשה ע"ש ובגמ' מנחו' וכן משמעות מש"ר פ"ג מהק"פ ה"ג דכל עיקר אכיל' פסח רק על השבע ולא שיאכל תחלה פסח ומצה ומרור ויחזור ויאכל פסק על השבע אלא דלהליל צריך לכרוך מצה ומרור יחד ואח"כ פסח. וכן הוא בנוסח כן עשה הלל בזמן שבה"מ קיים היה כורך מצה ומרור ואוכל ביחד ודלא כמו שהגיה הט"ז פסח מצה ומרור.

דבהכי ניחא הברייתא דמייתי הש"ס ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אפילו זה בפ"ע וזה בפ"ע דתמוה האיך הלל מפיק מהאי קרא לכרוך ורבנן מפקי מהאי קרא זה בפ"ע וכבר נדחק בזה הרשב"ם דרבנן מפקי מדכתי' יאכלוהו ולא כתיב יאכלו אותו ואין זה סגנון לדרוש דזה בפ"ע מדקיצר הכתוב יאכלוהו ולא האריך יאכלו אותו אלא רבנו מפרש דהלל נפקא ליה מדכתיב בפרשת בהעלותך על מצות ומרורים יאכלוהו ובפרשת בא כתיב צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ואי ס"ד דמצה והדר מרור למה לי קרא דבהעלותך דכיון דמקרא דפ' בא ילפינן דפסח אחר מרור כ"ש דאחר מצה דהא מרור אחר מצה ותו דלפי מ"ש דפי' על בסמוך סתרי קראי דבפ' בהעלותך משמע דפסח סמוך למצה ובפ' בא משמע דסמוך למרור ומש"ה מוכיח הלל דצריך לכרוך מצה ומרור יחד דשפיר שתי המקראות אמת דסמוך למצה וסמוך למרור.

ולפ"ז טעות נפל בלשון הברייתא וצ"ל ת"ל על מרורים יאכלוהו אפילו זה בפ"ע דשפיר האי קרא דפ' בא מלמד דהרשות בידו לאכול מצה ואח"כ מרור דאז ה"ל סמוך למרור ולא למצה והנה הרשב"ם עצמו כ' וז"ל דהא כתיב לעיל ואכלו את הבשר כו' ובהכרח היינו קרא דפ' בא דכתיב ביה ואכלו את הבשר והרי בהאי קרא כתיב על מרורים יאכלוהו וזהו גירסת רבנו וט"ס נפל בש"ס.

וזהו דמסיק הש"ס והשתא דלא אתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן דאי הלכה כרבנן דרצה כורך רצה אוכל מצה והדר מרור שפיר בז"הז בדין שיאכל מצה ואח"כ מרור דמרור דרבנן יבטל מצה דאורייתא ואי הלכה כהלל דבזמן הבית דוקא כורך היה בדין שיברך על המצה ויאכל ואח"כ יכרוך ויברך על המרור דכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תיקנו וע' בתוס' ד"ה אלא מברך והבן זה.

שם ה"ז ולא עמ"ש ח"א. שם ה"ח ומטבל ובהשגות וכן משמע מדקאמר הש"ס דקי"ו ואי לאו מצוה משום מה מייתי לה א"ר אמי משום קפא מיהו משמעות הירושלמי פ'

ע"פ דר"ל סבר כבר קפרא דמטבילין מצה הילכך אע"ג שהביאו ירק מרור תחלה וא"צ שוב לטבול מרור שנית מ"מ יש ב' טיבולין דירק ומצה וזה מוכרח שם ע"ש ותבין.

שם ה"י ויש לו לגמור את ההלל ע' בהשגות ויפה השיב המ"מ ולענין קושיית הראב"ד י"ל שהיו שותין כוס ד' בארעא וגומרין את ההלל באיגרא ע' הרז"ה סוף פסחים. שם הי"ד מי שישן כו' ע' השגות ומ"מ ולח"ם.

והנה הראב"ד לשטתו דלעיל פ"ד מה' ברכות ה"ז דס"ל שינה לר' יוסי ונמנום לר"י הוי הפסק בסעודה דשפיר מתוקם עובדא דרבה לענין הפסק. משא"כ לפי שיטת רבנו דאינו הפסק לענין ברכה מוכח מעובדא דרבה דדין זה גם במצה ודוקא בליל פסח.

ומה שפי' המ"מ דנתנמנם בבה"מ דחוק. הלכות שופר סוכה ולולב פרק א ה"א וכל השופרות ע' השגות ובתוס' ר"ה דכ"ו ע"ב ד"ה של יעל כו' ולענין קושיית התוס' והר"ן מדלא נקיט בסיפא וחכ"א שופר של ר"ה של יעל לק"מ לדעת רבנו דס"ל דאין כאן מחלוקת עם הת"ק דסיפא איירי בשופר שבמקדש דהא תני וב' חצוצרות כדמוקים הש"ס ור"י פליג דאף של מקדש היה של זכרים עיין בפ"ה המשנה לרבנו דזה נכון לשיטתו.

שם ה"ג שופר של עכו"ם עמ"ש פ"ח מה' לולב ה"א. ומש"ר שופר הגזול ע' השגות ויפה השיב המ"מ מהירושלמי דפ' לולב הגזול דר"י קאמר טעם הראב"ד ור"א טעם הרמב"ם ואע"ג דסוגיית דהתם לענין שופר של ע"ז ה"ה בשופר הגזול.

ותמהתי על הראב"ד דאחז טעמיה דר' יוסי כיון דהר"א פסק פ"ח מה' לולב ה"ט דלולב הגזול פסול אף בי"ט שני משום מצוה הבאה בעברה אע"ג דלא כתיב בשופר לכם פסול משום מהב"ע. וצריך לדחוק לדעת הר"א דיום תרועה יהיה לכם הוא רבוי יום שלכם אע"ג שאינו שופר שלכם ורבנו נקיט חז מתרי טעמי והם דילפותא דר"א עדפא דנהי דלכם קאי איום תרועה אכתי קשה דניליף בבנין אב מלולב וניחא טפי טעמא דר"א דאין בקול משום משום גזל ואין בו משום מהב"ע אפילו לדרך הראב"ד.

שם ה"ה ניקב אם סתמו כו' ע' השגות והנה רש"י פי' במינו כשר אם אינו מעכב את התקיעה וכתב הר"ן דזה מוכח דכיון דשקיל וטרי ר' יוחנן אליבא דר' נתן מכלל דס"ל לר"י הלכה כר"נ והרי ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה דכל שמעכב התקיעה פסול אפילו סתמו במינו א"ו שאינו מעכב התקיעה: מיהו בירושלמי פ"ג ה"ג שופר שנסדק ודיבוק פסול למי נצרכה לר' נתן.

דיבק שברי שופרות פסול עוד היא דר"נ. ניקב וסתמו ר"ח בשם ר"י דר"נ היא דתני ניקב וסתמו בין במינו בין בשאינו מינו אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר רנ"א במינו כשר שלא במינו פסול.

ר"ח בשם ר"י כיני מתני' אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. ראב"ז בשם ר"ז והוא שסתמו אבל אם לא סתמו כשר שכל הקולות כשרים בשופר ע"כ.

והרז"ה פי' דהך ברייתא שבירושלמי היא ברייתא שבבבלי דלפ"ז הא דנקיט ת"ק במינו פסול היינו במעכב התקיעה ואתייא מתני' כת"ק ומינה דר"נ פליג דבמינו כשר אפילו מעכב התקיעה וכי היכא דלא נטעה דר"נ פוסל שלא במינו אפילו אינו מעכב התקיעה

אר"ח בשם ר"י כיני מתניתא ר"ל ברייתא דר"נ דדוקא שלא במינו ומעכב התקיעה פסול ואם אינו מעכב אפילו שלא במינו כשר לר"נ ע"כ.

הרי ביאור הירושלמי להר"ז זה דהוקשה להו דאי ס"ד דמתני' כת"ק דאין חילוק בין מינו ושאינו מינו אלא דכל שמעכב התקיעה פסול ואם לאו כשר א"כ בבי דרישא נסדק ודיבקו ודיבק שברי שופרות פסולין הוי משנה שאינה צריכה דפשיטא דפסולין שהרי מעכב התקיעה מש"ה מוקי ר"ח בשם ר"י כר"נ דסיפא ניקב וסתמו אם מעכב התקיעה פסול איירי בסתמו שלא במינו אבל במינו אפילו מעכב התקיעה כשר ושפיר איצטריך רישא להורות דוקא ניקב וסתמו כשר במינו אע"ג שמעכב התקיעה הואיל דסתם נקב הוא פחות ממחצה עכ"פ מה שאין כן ברישא בנסדק ודיבק שברים דנפחת רובו ומעכב התקיעה ה"ז פסול אע"ג שחיממו ודיבקו במינו והיינו כלישנא קמא שבבבלי דא"ר יוחנן במינו כשר והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא במינו פסול אפילו נשתייר רובו והוא שמעכב התקיעה ומתני' כדר"נ וסיפא איירי שלא במינו.

ופי' מעכב התקיעה להרז"ה היינו שמעכב התקיעה קודם סתימה (ודלא כמ"ש הרמב"ן וכן בעל המאור מודה ע"ש) ובהכי נסתלקו כל קושיות הרמב"ן מעל הרז"ה. אלא דקשה קו' הרמב"ן מלישנא בתרא דר"י איכא דמתני לה אסיפא עיין בתוס' ד"ה ניקב.

וי"ל דה"ק ר"י שלא במינו פסול והוא שנפחת רובו דאז מעכב התקיעה לגמרי ושוב לא מקרי שופר משא"כ בפחות מרוב לא מקרי מעכב התקיעה אע"ג שנשתנה קול השופר קצת דהא כל הקולות כשרין בשופר ומכלל דבמינו כשר אפילו נפחת רובו. ותנא דידן דנקיט אם מעכב התקיעה פסול ר"ל שנפחת רובו דאז חשיב מעכב התקיעה וכמ"ש ופסול לת"ק אפילו סתמו במינו משא"כ נשתייר רובו אפילו סתמו שלא במינו כשר דאין הסתימה מגרעת מאלו היה נקוב ולר"נ סתמו במינו כשר אפילו נפחת רובו דבמינו חשיב תיקון גמור ומתני' מתוקמא כר"נ וכשסתמו שלא במינו דכן משמעות לשון וסתמו שלא במינו מדלא נקיט ודיבקו או ותיקנו.

ודוקא ניקב וסתמו דאע"ג שנפחת רובו היה עליו שם שופר קצת הוא דמהני סתימה במינו לר"נ משא"כ בנסדק כלו לאורכו או שדיבק שברי שופרות מודה ר"נ דאפילו במינו פסול. ולפ"ז הא דארב"ז בשם ר"ז והוא שסתמו כו' משום דהירושלמי לשיטתו דס"ל כלישנא קמא דר"י דאפילו נשתייר רובו מקרי מעכב את התקיעה ופסול לר"נ בסתמו שלא במינו ולת"ק אפילו במינו דשופר א' אמר רחמנא וכמ"ש התוס' ושפיר קאמר והוא שסתמו דהסתימה מגרע דמערב קול שופר בקול סתימה (ודלא כמ"ש הרא"ש וז"ל ולפ"ז אם אחר הסתימה מעכב התקיעה כשר דלא נשתנה קולו מחמת דבר אחר אתמהה ע"כ).

ואין כאן תימה דודאי אחר הסתימה נשתנה קולו קצת מחמת הסתימה ואפילו לא מיהדק טובא ומעורב קול שופר בקול סתימה) אבל אם לא סתמו כשר דסתם נקב נשתייר רובו ומקרי שופר וכל הקולות כשרים בו ובהכי מיושב להרז"ה קושיות הרמב"ן. מיהו אין כן דעת רבנו דפוסל כל סתימה שלא במינו ואינו מכשיר אא"כ איכא תלת במינו ונשתייר רובו ואינו מעכב התקיעה.

ולדרך הרז"ה פסק הלכה כהירושלמי וכל"ק דר"י לחומרא וכדר"נ דר"י מפרש דבריו
דבנפחת רובו בין שלא סתמו ובין שסתמו אפילו במינו פסול. ובפחות מרוב אם לא
נשתנה קולו כלל לא מבעיא לא סתמו אלא אפילו סתמו ואפי' שלא במינו כשר ואם
נשתנה קולו אם לא סתמו כלל או שסתמו במינו כשר סתמו שלא במינו פסול ודעת
הראב"ד נראה דמפרש הירושלמי כהרז"ה דר"נ לקולא פליג ומשיג על רבנו דאם סתמו
במינו מיהות כשר.

וגם משיג למה השמיט רבנו דניקב ולא סתמו כשר והנה הרמב"ן במלחמות לקח לעצמו
דרך אחר דפי' הא דנקיט בירושלמי אם היה מעכב משמעותו עיכוב הקול שקודם
הסתימה וה"ק הירושלמי שופר שנסדק ודיבק שברים אתאן לר"נ דלרבנן כל שניקב
וסתמו פסול אע"ג שסתם היטב ואינו מעכב התקיעה אחר סתימה הואיל שהי' מעכב
קודם סתימה וכ"ש בבי דרישא.

וכן מתני' דניקב וסתמו דוקא כר"נ דתני בתוספתא ניקב וסתמו אפילו במינו אם מעכב
את התקיעה פסול ואם לאו כשר (כן גורס הרמב"ן בברייתא שבירושלמי אם מעכב
ול"ג אם היה מעכב אלא) ר"ח בשם ר"י מסיק להגיה הברייתא אם היה מעכב התקיעה
פסול והיינו דקאמר כיני מתני' כו' ועלה פליג ר"נ לקולא דבמינו כשר אפילו היה מעכב
ושלא במינו פסול אם היה מעכב וסתם מתני' בהכרח בסתם נקב גמור שהיה מעכב
ואפ"ה קאמר שאם אינו מעכב אחר סתימה כשר והיינו ע"כ כשסתמו במינו וכר"נ
דלת"ק לעולם פסול אע"ג שאינו מעכב אחר סתימה במינו הואיל שהיה מעכב קודם
סתימה.

וגם שיטה זו לא יתכן לדרך רבנו דמוכח מיהות כל שלא היה מעכב קודם סתימה לכ"ע
כשר אפילו סתמו שלא במינו ומשמעות רבנו דכל סתימה שלא במינו פסול אפילו לא
היה מעכב קודם סתימה ותלתא בעינן. גם למסקנת הרא"ש דהא דנקיט בירושלמי אם
היה מעכב לאו דוקא אלא ר"ל שמעכב אחר הסתימ' ולפ"ז בהכרח הא דקאמר בירושלמי
כיני מתני' קאי אסיפא דברייתא דר"נ דשלא במינו פסול דוקא במעכב אחר סתימה כיון
דמפורש בברייתא דלת"ק אין חילוק בין במינו ושלא במינו ליכא למימר דרבנו פסק
כת"ק וה"ל לפסוק כר"נ דפליג לקולא דבמינו כשר אפילו מעכב אחר סתימה ולמה פסק
רבנו דצריך תלת.

וי"ל דשיטת רבנו כדעת הי"א שברא"ש דהיינו שיטת רש"י דר"נ פליג לחומרא דהש"ס
איירי בנסתם יפה ולר"נ במינו כשר אם לא היה מעכב קודם סתימה ושלא במינו פסול
אפילו לא היה מעכב קודם סתימה ולפ"ז פי' הירושלמי דבבי דרישא נסדק ודיבקו
והמדבק שברי' משמע בדבק דהוי שאינו במינו ומדלא התנה במתני' והוא שהיה מעכב
מכלל דאפילו לא היה מעכב התקיע' והיה ראוי לתקוע בשופר שנסדק ושברי' השופרות
אפ"ה פסול הואיל שדיבקו בדבק דה"ל שאינו מינו והיינו דקאמר עוד היא דר"נ פי'
דמשכח שברי' שופרות הראויין לתקיעה.

ואח"כ מסיק דסיפא דניקב וסתמו נמי דר"נ היא דלשון וסתמו משמע במינו הילכך אם
לא היה מעכב כשר ונקיט לשון סתימה דהיינו במינו דאז אם לא היה מעכב כשר וקמ"ל
כדר"נ משא"כ בדיבקו בדבק שאינו מינו אפילו לא היה מעכב פסול והא דאמר ר"ח

בשם ר"י כיני מתני' כו' מלתא באפיה נפשי' הוא להגיה לשון המשנה אם מעכב את התקיעות פסול דר"ל אם היה מעכב קודם סתימה וכלשון הברייתא וזה ברור וכן הגירס' במשנה ירושלמית אם עיכב את התקיעה פסול.

(וזה ברור בכוונת רבנו כפי מ"ש הגהות מיי' ודלא כהבנת המ"מ וכ"מ ולח"מ דכן משמעות לשון רבנו שדקדק וכ' ולא עיכבו הנקבים לשון עבר כלשון המשנה ירושלמית דלדרך הכ"מ הל"ל ואין הנקבים שנסתמו מעכבין את התקיעה' וכן לשון רבנו בפ"י המשנה ואם נקב כו' ולא עיכבו הנקבים את התקיעה ע"ש והא דנקיט רבנו הנקבים שנסתמו ה"ק לסימנא אותן הנקבים שעתה נסתמו לא עיכבו קודם סתימה וגם הראב"ד הבין כוונת רבנו דמעכב קודם סתימה קאמר כהרמב"ן אלא דהר"א מפרש כהרז"ה דר"נ לקולא פליג ומשיג דא"צ תלת וכמ"ש) והא דמסיק בירושלמי ראב"ז בשם ר"ז והוא שסתמו כו' ס"ל לרבנו מדלא קאמר אראב"ז אר"ז משמע דבא לחלוק על הסוגיא הנ"ל ור"ז סובר דכל שופר שניקב ולא סתמו כשר כלישנא בתרא דר"י בבבלי והוא שלא נפחת רובו דשופר מקרי וכל הקולות כשרים בו אלא שהסתימ' מגרע דה"ל כב' שופרות דקס"ד ר"ז דודאי מתני' איירי בסתם נקב שלא נפחת רובו ואפ"ה פסול מכלל דהסתימה גורמת הפסול היכא שהיה מעכב דנמצא נשתנה קולו על ידי הסתימה נמצא לר"ז דאפילו נקב המעכב התקיעה ואין ראוי לקול שופר כשר דכל הקולות כשרים אין טעם לדברי ר"נ דחילק בסתם במינו בין היה מעכב או לא דממ"נ אי חשיב סתימה כשופר א' הואיל שהוא במינו א"כ אפילו היה מעכב כשר ואי לחודא קאי אפילו לא היה מעכב פסול אפילו במינו משום תערובת קול של דבר אחר כיון שאינו שופר א' ובהכרח פליג ר"ז אדר"ח בשם ר"י וס"ל לר"ז דר"נ פליג לקולא דכל במינו חשיב סתימה מעלייא ושופר א' וכשר אפילו היה מעכב את התקיעה ובשלא במינו יש חילוק לר"נ דאם היה מעכב פסול דנמצא יש כאן תערובת קול שאינו מינו ואם לא היה מעכב כשר דאין כאן אלא קול שופר לבדו.

ורבנן אפילו סתימה במינו לחודא קאי ולא מהני אא"כ לא היה מעכב ונמצא פליג ר"ז אדר"ח אר"י דלר"ז בהכרח תנא דידן דנקיט שסתמו דמשמע במינו פליג אדר"נ דלר"נ אפילו מעכב קודם סתימה כשר כשסתמו במינו. ור"ת בשם ר"י פליג אדר"ז וס"ל דבעינן שופר דחזי לקול שופר הוא דכל הקולות כשרים בו משא"כ נקב המעכב דלא חזי לקול שופר פסול ולא מהני ביה סתימה לכ"ע אפילו במינו דזהו קול סתימה אלא דוקא נקב שאינו מעכב הוא דמכשיר רבי נתן בסתמו במינו אבל שלא במינו גרע מניקב ולא סתמו שהרי מעורב בקול דבק שאינו מינו ולת"ק כשר אפילו שלא במינו כיון דלר"ח בשם ר"י ניקב עד דלא חזי לקול שופר פסול שפיר פליג ר"נ לחומרא ומתני' כר"נ דס"ל לר"נ דדוקא כשלא היה לו קול שופר לא מהני סתימ' להכשירו שהרי אין בסתימה כשיעור שופר וה"ל קול סתימה לבדו וה"ל זוז"ג ופסול מה שא"כ כשהיה לו קול שופר וסתמו כשר דה"ל זה יכול וזה אינו יכול והרי הקול לא נשתנה דגם הסתימה אין שופר הוא מה שא"כ כשסתמו בשאינו מינו דאיכא: עירבוב קול דבק גרע מלא סתמו ופסול ות"ק לאחייש לערבוב קול מש"ה כל שלא היה מעכב אפילו סתמו שלא במינו כשר.

והבן אלו הסברות ואני קצרתני. ובהכי נתבארו דברי רבנו דשפיר השמיט מלתא דר"ז דניקב ולא נסתם כשר דקי"ל כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ודוקא בדחזי לקול שופר הוא דכל הקולות כשרים בו וקי"ל כר"ח משום ר"י דר"נ פליג לחומרא ובעינן תלת במינו ופחות מרוב ושלא היה מעכב קודם סתימה וכמ"ש.

ומה שהוכיח הלח"מ דכוונת רבנו דמעכב אחר סתימה דאי היה מעכב קאמר תקשה לישנא בתרא דר' יוחנן וכי אפשר שנפחת רובו ולא יעכב התקיעה וכמ"ש התוס'. אין זה קושיא לפמ"ש דלישנא בתרא דר"י ס"ל כר"ז דירושלמי דכל הקולות כשרין ולא מקרי מעכב התקיעה אא"כ נפחת רובו ור"נ לקולא ואנן קי"ל דלא כר"ז ול"ב אלא כר"ח אר"י דירושלמי וכל"ק ור"נ לחומרא ושפיר כוונת רבנו כמ"ש הג' מי' ונתבארו דבריו ביישוב ההשגות ותו לא מידי.

פרק ב ה"ב אנדרוגינוס ע' השגות ונראה כוונתו לפמ"ש תוספות יבמות דפ"ג ע"א ד"ה בריה דת"ק דר' יוסי סובר דחשיב כשניהם במקצת קצת איש וקצת אשה. ומ"מ דבריו תמוהים דבהדיא אפסקה הלכתא כר' יוסי דברייתא ודלא כת"ק והרי בפ"ב מה' נזירות ה"י פסק רבנו כת"ק אף ע"ג דפסק כר' יוסי והעיקר לדעת רבנו שהוא ספק מצד הטבע אלא דלענין דיני תורה הוי כבריה וכמ"ש פ"ד מה' אישות הי"א ובכמה מקומות מבואר במי' דאנדרוגינוס ספק ולא השיגו הראב"ד.

והרמב"ן בקונטרס אחרון ליבמות האריך להשיג על התוספות דבריה בפ"ע הוא ובודאי אינו זכר ממש ולא נקבה ממש. ודרך רבנו מחזור ועלח"מ.

הן אמת דמעולם תמיהני על דברי תוספות הללו דהאיך ס"ד דפי' נושא שחייב בפ"ו דהא קי"ל פ"ו מה' ייבום ה"ב דאנדרוגינוס אין לו זיקה מפני שאינו ראוי לילד והאיך יתחייב בפ"ו ע"ש וצ"ע. מיהו בלא"ה ליכא לפרש דאסור לכתחלה משום לתא דנשים המסוללות דשאני אנדרוגינוס שיש לו זכרות ואין זה מעשה מצרים וכמ"ש התוספות וי"ל דהש"ס מקשה דנושא משמע נשואין ודאין דקדושין תופסין ממש וקשה לר"ל.

ואולם לזה דקדק רבנו פ"א מה"אב הט"ו ומותר לישא. שם ה"ד המתעסק עמ"ש פ"ב מהק"ש ה"א.

שם ה"ז ומותר לגדול ע' בהשגות ולפי גירס' דידן שהביא הלח"מ תנ"ה מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין מלתקוע בשבת ואצ"ל בי"ט הא גופא קשיא אמרת מתעסקין לכתחלה בשבת והדר קאמר אין מעכבין אבל לכתחלה אין אומרים תקעו לא קשיא כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן שלא הגיע לחינוך שמעינן מיהו' דבשלא הגיע לחינוך אין מעכבין אפילו בשבת והאיך כתב הראב"ד דשלא הגיע לחינוך תוקעין בי"ט אבל בשבת לא אך דגירסת הראב"ד כגירסת התוס' תנ"ה מתעסקין עמהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין מלתקוע בי"ט והאמרת רישא אפילו בשבת אין מעכבין כאן בקטן שהגיע לחינוך כו' ונראה דהראב"ד גריס והאמרת רישא אפילו בשבת מתעסקין ותרתני פריך דברישא נקיט מתעסקין אפילו בשבת ובסיפא משמע דאפילו מעכבין בשבת וזהו מוכרח לפי גירסת התוספות בברייתא דליכא למימר דקס"ד דאין חילוק בין מעכבין למתעסקין דודאי בקטן שלא הגיע לחינוך אסור להתעסק עמו כיון

דלאו בר חינוך הוא וכן משמע בערכין דף ב' ע"ב הכל חייבין בתקיעת שופר לאתווי קטן שהגיע לחינוך דתנן אין מעכבין את הקטן מלתקוע ב"ט וע"ש בתוספות דכפי הנראה גרסינן במתני' מלתקוע ב"ט והש"ס מביא ראיה מסיפא דמתני' אבל מתעסקין כו'.

איברא כה"ג כתב וזה לשונו אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביום טוב ומתעסקין עמהן כדי שילמדו אר"א אפילו בשבת תנ"ה מתעסקין עמהן שילמדו אפילו בשבת ואם הגיע לחינוך ע"כ נראה מזה דמפרש כאית דאמרי שברי"ף דאדרבה כשהגיע לחינוך אסור להתעסק עמו וכ"כ הסמ"ג עשין מ"ב וז"ל אבל בה"ג ובס"י ה"ג תניא מתעסקין שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין מלתקוע ב"ט הא בשבת מעכבין והא אמרת רישא אין מעכבין.

רישא בלא הגיעו לחינוך וסיפא שהגיעו לחינוך הילכך מעכבין בשבת וזו הגירסא תפס המי' עיקר עכ"ל ועיין בביאורי הרא"מ וכן דעת הגהות מי' דרבנו גריס גי' בה"ג וכמ"ש המ"מ ועלח"מ הגם דכפי' המשנה לרבנו כ' ואין מעכבין התינוקות מלתקוע אפילו בשבת ובתנאי שיהיו סמוכים לגדלות כדי שידעו לצאת י"ח כשיבא ר"ה ע"כ וזהו כפי סוגיא דערכין והפך דעת בה"ג מ"מ סובר הסמ"ג דיש כאן חזרה בחיבורו.

וליישב דעת רבנו שנדחק בהן הלח"ם טובא וגם קשה טובא מסוגיא דערכין לרבנו נקדים ירושלמי הביאו הר"ן וז"ל מתני' בגדול ב"ט של ר"ה שחל בשבת ותני כן מלמדין לתקוע בשבת ואין מעכבין מלתקוע ב"ט ופי' הר"ן בגדול היינו קטן שהגיע לחינוך. והנראה בביאור הירושלמי דבברייתא גרסינן כג' התוס' מתעסקין שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין מלתקוע ב"ט וקשה קושיית הש"ס תרתי דהא בשבת מעכבין וכ"ש דאין מתעסקין (והגירסא במתני' כפי' גי' שבערכין אין מעכבין מלתקוע ב"ט אבל מתעסקין עמהן שילמדו) ולזה מפרש הירושלמי דהא דתנן מלתקוע ב"ט לאו למידק אבל בשבת מעכבין אפי' בר"ה שחל בשבת (דשבות שבת חמור א"נ כדלקמן ה"ח וה"ט דאין תוקעין בשבת של ר"ה אלא בפני ב"ד מש"ה מעכבין) אלא דבגדול ר"ל בהגיע לחינוך מניחין אותו לתקוע בר"ה שחל בשבת וה"ק אין מעכבין מלתקוע ב"ט אפילו חל בשבת כדין קטן אוכל נבלות שאין ב"ד מצווין להפרישו אלא דלומר להן תקעו אסור אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו עיין בתוס' ערכין.

ולענין להתעסק עמו שילמדו כל שהגיע לחינוך עדיף דאם לא הגיע לחינוך אסור על דעת אביו כמש"ר פי"ב מה' שבת ה"ז ומש"ה מוקים מתני' בגדול ר"ל שהגיע לחינוך מתעסקין עמו אפילו בר"ה שחל בשבת והברייתא ה"ק מלמדין את שהגיע לחינוך אפילו בשבת והוא שחל בו ר"ה וקמ"ל רבותא אע"ג שאין תוקעין אלא בפני ב"ד וכמ"ש.

וסיפאבלא הגיע לחינוך דאין מתעסקין עמהן אלא אין מעכבין ונקיט ב"ט לרבותא שאפילו חל ר"ה בחול דוקא אין מעכבין אבל אסור ללמדן וכמ"ש ועפי"ז מהמ"א הכ"ז והכ"ח. א"נ דה"ק אין מעכבין את שלא הגיע לחינוך אבל התעסקו' אסור ומשהגיע לחינוך מותר אפילו בר"ה שחל בשבת משא"כ בשבת דעלמא וכן מטין דברי רבנו כאן דמפרש מתני' דה"ק אין מעכבין מלתקוע בשבת דעלמא דלאו ר"ה והוא שלא הגיע לחינוך דמשהגיע לחינוך מצוה להפרישו דאין חינוך שייך אלא ביו"ט של ר"ה ואח"כ

קאמר דמותר לגדול להתעסק ללמדן בי"ט של ר"ה אפילו חל בשבת בין שלא הגיע לחינוך דאיכא צד להחמיר דאין חיוב ללמדו בין שהגיע לחינוך דאיכא צד להחמיר הואיל שמצוה להפרישו מתורת חינוך.

ולפ"ז פ"ה הברייתא מתעסקין ללמדו אפילו בשבת דוקא שבת שחל בו ר"ה כפי הירושלמי ויש מקום לומר דרבנו גורס בסיפא כג"י דידן ואין מעכבין מלתקוע בשבת ואצ"ל בי"ט והיינו בלא הגיע לחינוך דאין מעכבין אפילו בשבת דעלמא ואצ"ל בי"ט של ר"ה שחל בשבת ומש"ה דקדק רבנו וכו' בשבת שאינו י"ט של ר"ה דהא דנקיט ברישא מתעסקין שילמדו אפילו בשבת היינו דוקא שחל בו ר"ה.

ובהכי ניחא נמי סוגיא דערכין דמוכיח מדתנן אין מעכבין כו' אבל מתעסקין דה"ק ולא עוד אלא דמצוה נמי איכא ללמדן אלמא דקטן חייב משום מצות חינוך דאל"כ היה בדין אדרבה הואיל שהגיע לחינוך מצוה להפרישו. וכ"ש אי גרסינן במתני' בי"ט כפי סוגיא דערכין ע"כ הא דקאמר ר"א אפילו בשבת ר"ל בר"ה שחל בשבת וכדעת הירושלמי ורישא דברייתא נמי בי"ט שחל בשבת וסיפא מפרש רבנו אפילו בשבת דעלמא דכשלא הגיע לחינוך ודאי אין אביו מצווה להפרישו וזה ברור.

ויש להסביר דהירושלמי וגם הבבלי ס"ל דבהכרח מתני' מתוקמא בי"ט שחל בשבת דאי ס"ד בחול אטו קטן גרע מגדולים דאע"ג שכבר יצאו י"ח מותרין לתקוע כל היום דהואיל והותר' א"ו דאיירי בר"ה שקל בשבת דאסור לתקוע חוץ לב"ד וקמ"ל דמ"מ אין מעכבין על הקטן והיינו הא דבבבלי אר"א אפילו בשבת ר"ל ר"ה שחל בשבת וגם לשון רבנו כפי' המשנה יש לפרש דאין מעכבין בר"ה שחל בשבת הואיל שהותר בב"ד והוא שהגיע לחינוך כדי שילמדו לשנה הבאה וגירסת הברייתא היא מלמדין לתקוע בשבת ר"ל שחל בו ר"ה.

ואין מעכבין מלתקוע בי"ט ר"ל נמי שקל בשבת דאל"כ פשיטא כמ"ש אלא דנקיט לאפוקי שבת דעלמא דמעכבין דסיפא בהגיע לחינוך דחייב להפרישו ורישא בלא הגיע לחינוך וקמ"ל דאפי' הכי מותר לחנכו אפילו בי"ט שחל בשבת. גם י"ל דגריס רבנו בברייתא מתעסקין שילמדו בשבת ואין מעכבין מלתקוע בשבת ול"ג ואצ"ל בי"ט ופריך הא גופא ק' אמרת מתעסקין והדר תני אין מעכבין ולכתחלה לא ומשני דסיפא בלא הגיע לחינוך וה"ק אין מעכבין אבל אין מחוייב להתעסק ורישא נקיט למצוה בהגיע לחינוך ומ"מ סובר רבנו דרשות להתעסק אפילו לא הגיע לחינוך והירושלמי וסוגיא דערכין מפרשים מתעסק עמהן למצוה בהגיע לחינוך והיינו בר"ה שחל בשבת דהותרה בב"ד וכמ"ש.

גם י"ל דרבנו מפרש הך דר"א אפילו בשבת ר"ל בשבת דעלמא וארישא קאי דאין מעכבין אפילו בשבת וביום טוב מתעסקין נמי שרי וה"ג תנ"ה מתעסקין בהן עד שילמדו (ול"ג בשבת) ואין מעכבין בשבת ואצ"ל בי"ט ומייתי ראייה דאין מעכבין אפילו בשבת דהכי מתרצא מתני'. ופריך אמרת מתעסקין עד שילמדו משמע דבי"ט אומרים תקעו והדר קאמר דאין מעכבין בי"ט מדנקיט ואצ"ל בי"ט ומשני דבהגי' לחינוך מצוה נמי איכא ללמדו.

א"נ ה"ק דכל שהגיע לחינוך בי"ט מצוה להתעסק בשבת שלפני ר"ה אע"ג שלא הגיע לחינוך עדיין בשבת אבל לא הגיע לחינוך בר"ה אסור להתעסק עמו בשבת שלפני ר"ה והבוחר יבחר. שם ה"ח כשגזרו כו' (עמ"ש ח"א) ומה שהניח הלח"מ דברי רש"י בצ"ע עמד על זה התי"ט ותי' דרש"י ס"ל דהא דאמר ברישא אבל לא במדינה לאו כללא הוא וסמך אפרט דסיפא דבמדינה יש חילוק שבירושלים וכל עיר שרואה אין תוקעין אא"כ בזמן שב"ד יושבין במקדש אבל במקדש תוקעין אפילו בזמן שאין ב"ד יושבין שאין שבות במקדש.

ורבנו לשטתו עיין פ"א מה' שקלים ה"ט שכ' בט"ו בו ישבו השולחנים בכל מדינה ומדינה דאין פי' מדינה ירושלים וכמש"ר בפ"א המשנה פ"א דשקלים מ"א וע' פ"ב מה' שקלים ה"א ועפ"י"ד מה' תפלה ה"י וצ"ל דאנשי ירושלים כלם התפללו במקדש דבהכי ניחא מש"ר פ"ז מה' לולב הי"ג וניחא מש"ר פ"ק מה' נזירות ה"ג.

פרק ג ה"ד שיעור תרועה ע' השגות וכ' הר"ן דהראב"ד מפרש כיון דמסיק הש"ס אמר אביי בהא ודאי פליג טוב א"צ לדחוק דחשיב תקיעה דכלהו בבי אלא דשיעור תקיעה ט' טרומיטין שהן ג' תרועות. וכן שלשה שברים הם ט' טרומיטין דכל שבר ג' טרומיטין.

ועמ"מ דעת רבנו. ובר"ן סתר פי' רבנו דא"כ יהיה שיעור תקיעה חצי שבר דהיינו טרומיט וחצי וכן הלח"מ נדחק טובא והנראה דרבנו סובר דלא בא תנא דידן להורות שיעור תקיעה דודאי רשאי להאריך ולקצר בין בתקיעה ובין בתרועה אלא דה"ק שעכ"פ יאריך בתרועה כמו בב' תקיעות קצרות.

דלמ"ד בירושלמי צריך להריע מתוך פשוטה דמסתבר דשיעור קול פשוט שבתחלה וסוף מצטרפין ותרועה שבאמצע כשיעור ההתחלה והסוף ופשוט נמי דג' שברים הן כב' תקיעות והיינו דקאמר רבנו ג' שברים כתרועה דנמצא אין תקיעה פחות משבר ומחצה ואולם היבבות שבתרועה הם ט' או יותר בכדי ג' שברים שהן ב' תקיעות ובירושלמי ליכא הכרע לשיעור תרועה דה"ג איזהו הרעה ר"ח ור"מ חד אמר אהן טרימוטה וחד אמר תלת דקיקין ע"כ.

ואין במשמעות זה אלא דמר סבר טרימוטה ר"ל יבבה ומר סבר שלשה שברים ולא נתבאר כלל מנין היבבות אלא שיהיו כב' תקיעות כאורך ג' שברים והא דקאמר דפליגי לאו בשיעור פליגי דודאי תרועה כג' שברים שהן ב' תקיעות ובכל יבבה יש כמה טרומיטין וארכה כשיעור שבר ומדנקיט מר ג' יבבות ומר נקיט ג' שברים מכלל דפליגי במהות תרועה וסרה מעל רבנו תלונת הר"ן ומה שנדחקה מ"מ שלא ביאר רבנו יפה שיעור הטרומיטין.

ולפ"ז בתשר"ת לדרך רבנו צריך שתהיה התקיעה כשיעור ג' שברים דה"ל כתרועה כיון דגנוחי ויליל הוי תרועה. שם הי"ג התקיעות ע' השגות ובלח"מ וצ"ל דהראב"ד מחלק בין יחיד לציבור דבציבור תקיעות מעכבין הברכות כפרש"י מיהו בנוסח המ"מ ומ"ע ליתא השגה זו ועמש"ר בפרקין ה"ו וה"ח ובהלכות תענית השמיט דאינן מעכבין ואולי נלמד מסתמא מדלא הזכיר עיכוב אלא כאן בר"ה וה"ה ביובל דיום הכפורים כנ"ל ה"ח.

פרק ד ה"י סיכך ע"ג מבוי שיש לו לקי ע' בתו' דמוקמו כשהניח חלק לצד דופן האמצעי בלא סכך ודוחק להעמיס זה בכוונת רבנו דכה"ג ה"ל לפרש ולא לסתום. והנראה דרבנו מפרש במבוי מפולש יש לה צורת הפתח מצד זה ולחי מצד זה ובסוכה בעינן פס ד' ועמש"ל הי"ב.

שם הי"א נעץ ד' קונדיסין ע' השגות ובמ"מ והנה לשון הברייתא השנייה ת"ר נעץ ד' קונדיסין בארץ כו' שהיה רי"א דיומד סוכה טפח וחכ"א עד שיהיו שתים כהלכתן משמע כגירסת הראב"ד ויש לדחות. והראייה של המ"מ חזקה.

שם הי"ב ואע"פ שפרוץ מרובה כו' עמ"מ ועמ"ש פי"ו מה' שבת הי"ו. ועלח"מ שנדחק טובא בדברי המ"מ.

והנכון בכוונת רבנו בפ"י הברייתא דלענין שבת מצטרפין הפרצות של ד' רוחות שכשהקף פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה ואסור לטלטל ואע"פ שיש להפרצות צורת הפתח דומיא דפתחים וחלונות ואין שום פרצה יתר מעשר עד שיהיה עומד כפרוץ בהיקף מד' רוחות. משא"כ לענין סוכה כל שאין בה פירצה יתר מעשר ויש לה שתים כהלכתן ושלישית טפח ה"ז כשרה אע"ג דע"י הצטרפות הפרצות שבד' רוחות פרוץ מרובה ואין להפרצות צורת הפתח והוא שיהיה בקרן ז"ט על ז"ט שלמים כשיעור הכשר סוכה כמ"ש הרא"ש סוכה דף ז' והטור וש"ע סי' תר"ל ואם יש פירצה יתר מעשר אע"ג שיש לה צורת הפתח בעינן אף בסוכה שיהיה עומד כפרוץ ע"י הצטרפות העומד שבד' מחיצות ההיקף ושיהיה בקרן ז"ט על ז"ט ובשלישית טפח שוחק בפחות מג'.

נמצא בסוכה גדולה עשר על עשר כשיש לה ב' דפנות כעין גאם ובשלישית טפח שוחק בפחות מג' לדופן דהו"ל ב' דפנות וד"ט עומד דפחות מג"ט הוי לבוד ממילא אע"ג דמותר דופן ג' וגם כל דופן רביעי פרוץ והפרצות יתר מעשר כשרה שהרי עומד מרובה אבל אם בהנך ב' דפנות שכעין גאם יש פתחים וחלונות יתר מד"ט דהוי פרוץ מרובה בהצטרפות ד' רוחות ההיקף פסולה אפילו יש צה"פ לפרצה ועל פני מותר הדופן ג' וכל הדופן ד'.

משא"כ בסוכה קטנה פחות מעשר ושתים כהלכתן ושלישי טפח שוחק אע"ג שיש באותן הדפנות השתים פתחים וחלונות הרבה יותר משמנה דנמצא בהצטרפות ההיקף פרוץ מרובה ואינה מחיצה לשבת מכל מקום בסוכה כשרה שהרי אין כאן פרצה יתר מעשר שהרי דופן הרביעי כלו אין בו עשר וכיון שיש בקרן ז"ט על ז"ט הסוכה כשרה.

והיינו דאמרה הברייתא יתרה שבת על סוכה ודלא כפירוש המ"מ על דופן שלישיית. וא"כ אזדא מה שנדחק הלח"מ לדרך המ"מ דשפיר קאמר רבא מיגו דהוי דופן לסוכה דהא משכחת בסוכה פחותה מעשר דליכא פרצה עשר והפרוץ מרובה ע"י פתחים וחלונות דאהני מיגו בשבת שבתוך החג (וזהו לדרכנו מיהו גם לדרך המ"מ אין התחלה לקושיית הלח"מ כיון שהדופן רביעי פרוץ במלואו ואין לה דין מבוי אלא דין חצר ובעינן פסין או פס ד' ושפיר איצטריך מיגו בשבת שבתוך החג ודברי הלח"מ תמוהין).

גם מה שהקשה הלח"מ לפי מה שצייד המ"מ פ' י"ו מה' שבת הי"ו דמודה רבנו דאף בשבת מהני צה"פ לפרוץ מרובה דא"כ האיך יפרש רבנו יתרה שבת על סוכה ונדחק דפרוץ מרובה ברוח שלישית הוא דיתרה שבת על סוכה. הן אמת שזהו משמעות המ"מ.

אך דבלא"ה אפילו תימא דמודה רבנו דמהני בשבת צה"פ לפרוץ מרובה ואין בפרצה יתר מעשר יש לפרש יתרה שבת בפרצות פחות מעשר ופרוץ מרובה וליכא צורת הפתח. והא דנקיט רבנו סוכה שיש לה פתחים הרבה ר"ל בפתחי שימאי ומשכחת לה בסוכה פחות מעשר מיהו לפמ"ש לקמן האמת בכוונת רבנו אפילו בפתחים ממש אמנם מה שסיים הלח"מ בבאור מ"ש המ"מ וכן מבואר פ"ק דערובין דסוכה ושבת שוין לדבר זה דכוונתו מסוגיא דעירובין דט"ו וסוכה דט"ו.

דבריו תמוהין דמה ענין לפרוץ כעומד דסכך לפרוץ מרובה דדפנות דהא אנן קי"ל כר"פ דפרוץ כעומד מותר בדפנות כמבואר כאן ובפי"ו מה' שבת הי"ו ומ"מ קי"ל פ"ה מה' סוכה הט"ו דפרוץ כעומד בסכך פסול וכ"כ רבנו בפ"ה המשנה עלה מתני' דהמקרה סוכתו בשפודין והטעם כיון דר"פ הוא דאמר כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת בהכרח אף ר"פ מוקים בנכנס ויוצא ע' סוכה דט"ו וזהו שכ"ר פ"ה מה' סוכה הי"ו מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב פ"ה ומש"ה פסול מתורת חמתה מרובה מצלתה עמ"ש פ"ה מה' סוכה הי"ו.

ותו אין הבנה כלל לדברי הלח"מ דהא מרוצת דברי המ"מ להוכיח כדע' החולקין דס"ל דצה"פ מהני בפרוץ מרובה כשאין פרצה יתר מעשר והאיך מוכח מסוגיא דעירובין דט"ו אי צה"פ מהני או לא. ובמ"כ הלח"מ כוונת המ"מ פשוטה לסוגיא דעירובין די"א דמשמע התם דדוקא אליבא דרב סובר רב יוסף דחצר שרובה פתחים וחלונות אינו נותר בצה"פ משא"כ לסתם מתני' דקי"ל כוותיה מתוקמה הברייתא בפתחי שימאי וזהו שכ' המ"מ דחלקו על מש"ר דיתרה שבת דצה"פ לא מהני בפרוץ מרובה דבעירובין די"א מבואר דגם בשבת אליבא דרבנן מהני צה"פ בפירצה פחות מעשר ופרוץ מרובה כמו דמהני בסוכה וזה ברור בכוונתו ועמ"ש"ל דמצינו לפרש יתרה שבת בפרוץ מרובה וליכא פירצה יתר מעשר ואין להפרצות צה"פ.

אמנם בקושטא אין הכרח מסוגיא דעירובין די"א עמ"ש בחלק שו"ת שמ"ז בענין פיתחא בקרן זוית באלכסון דרבנו ס"ל דאיכותא דר' כהנא בפתחישימאי דחייה בעלמא דדוחק הוא דא"כ לנקוט בברייתא דפנות שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד שהם כתיקונם ר"ל בשקפי ותקרה ותו דגוף לשון פתחים וחלונות דחוק דהל"ל שיש בהן פרצות מרובות ולא סמכינן אשינוייה ונשאר הסייעתא לדרב יוסף קיימת אפילו לדידן דקי"ל כסתם מתני' דמהני צה"פ ליתר מעשר מ"מ פרוץ מרובה גרע דלא מהני צה"פ דברייתא זו הלכה היא הובא בעירובין די"ו.

והכלל דפסיקא לרבנו דאין צה"פ מתיר בפרוץ מרובה כמו שהוכיחו התוס' עירובין די"א ד"ה אלימא מדהצריכה מתני' בשיירא שלשה חבלי' והוכחה זו מפורשת בירושלמי כלאים וירושלמי עירובין אמנם ממשנה זו ליכא הוכחה אלא בפרצה יותר מעשר ופרוץ מרובה אלא מן ברייתא זו דדפנות שריבה בהן פתחים וחלונות דנקיט סתם משמע אפילו

בפרצות פחות מעשר דמ"ה לא אוקים רב כהנא ביתר מעשר והוצרך לדחוק בפתחי שימאי.

והא דפריך הש"ס לר' יוחנן אילימא בעשר בהא לימא בשבת לא מתרין רבנו כתירין הריצב"א שבתוספות ד"ה אילימא הנ"ל. א"נ דודאי אף לר"ל דאמר כשם שהתירו לכלאים כך התירו לשבת בהכרח לא איירי בפרוץ מרובה על העומד מד' רוחות דהא סתם שדה יתר מעשר ומוכח ממתניתין דשיירא דלא מהני צה"פ א"ו דאיירי ר"ל מרוח א' ועלה פליג ר' יוחנן ואוסר אפילו מרוח א' ושפיר מוכח דר' יוחנן ס"ל כרב ברות א' ע' ריטב"א עירובין.

גם י"ל דהוקשה לרבנו האיך ס"ד דר' יוחנן ס"ל כרב והאר"י הלכה כסתם משנה א"ו ה"ק דס"ל כרב בפרוץ מרובה ובעומד כפרוץ ס"ל כסתם משנה. והא דהשמיט רבנו מימרא דרבא דאמרינן מיגו אף מקילתא לחמירתא ראיתי שהרא"ש נתן טעם להרי"ף שהשמיטו משום דכיון דקי"ל דבעינן נמי צה"פ נמצא יש בסוכה ג' דפנות דחשיב רה"י ד"ת אף לשבת.

ואין זה מספיק דאכתי הא ודאי דאסור לטלטל בשבת בסוכה בת ג' דפנות והד' פרוץ במלואו עד שיעשה פסין או פס ד"ט. וכ"ש לדרך רבנו דפרוץ מרובה כשר בסוכה דלא ה"ל להשמיט מיגו זה בשבת שבתוך החג.

והנכון דדוקא בהנך תרי מימרי דרבא דמהני מיגו מחמירתא לקילתא הוא דקי"ל כוותיה דרבא אבל לומר מיגו מקילתא לחמירתא קי"ל כאביי דאע"ג דאביי ורבא הלכה כרבא זולת יע"ל קג"מ רבנו גריס כגירסת הרי"ף דגריס רבה בהנהו תלת מימרי ושפיר פסק כאביי לגביה רבה להחמיר בד"ת דפרוץ מרובה אינה מחיצה ד"ת וגם סתמא דברייתא מסייעה לאביי וזה ברור.

שם הי"ג סוכה שאוירה גבוהה כו' היתה גבוהה כו' יחשבו כג עבה עיין עירובין ד"ג ע"ב דקי"ל כרבא דחלל סוכה וחלל מבוי תנן וע"ש בתוספות ד"ה חלל סוכה ושם בגמרא ע"א נעשית כצלתה מרובה מחמתה וזהו מש"ר יחשבו כג עבה פי' דלא קלשינן לה. שם הי"ו ועושה אדם ע' בהשגות ודבריו תמוהין כמ"ש המ"מ ואולי הוקשה להראב"ד לשון וכן עושה בכלים.

ועיין מ"ע ודבריו תמוהים. והנכון דתוספת אהל לא שייך באדם רק בכלים הוצרך רבנו לאשמעינן דשרי תוספת אהל עראי.

פרק ה' ה"ד סיככה בפשתן ע' בהשגות ובמ"מ (ועמ"ש פ"ה מהט"מ הי"ב דלדעת רבנו אניצי פשתן מטמאין באהל ומ"מ י"ל דסובר רבנו כדעת תוספות סוכה די"ב ע"ב ד"ה באניצי דבעינן דבר המטמא בשאר טומאות ע"ש והנה רבנו בפ"ה המשנה מפרש כפי' התוס' דאונין של פשתן היינו טווי. ולענין קושיית הלח"מ נראה דבדדייק ולא נפיץ סובר רבנו דאין מסככין לכתחלה וכשר בדיעבד אבל דייק ונפיץ פסול בדיעבד.

שם ה"ו מחצלת כו' ע' השגות ובמ"מ ולח"מ ולא זכיתי להבין דבשלמא לדרך רש"י וראב"ד שפיר ברישא דשל שיפה ושל גמי שהן רכין אין חילוק בין גדיל ואריג דאפי' גדיל אין מסככין בקטנה דראוייה לשכיבה ומ"מ מסככין בגדולה אפילו ארוגה דסתם

גדולה לסיכוך כת"ק דר"א ומכ"ש דמסככין בגדולה דקנים וחלף אפילו ארוגה כיון דקשים הן אלא דבקטנה של קנים וחלף דקשים הן כל שהיא גדיל אין מסככין אא"כ ארוגה.

משא"כ לדרך המ"מ האיך אפשר דבגדולה אריג של קנים וחלף קשים אין מסככין ובשיפה וגמי הרכין מסככין בכל גדולה אפילו אריג. וכה"ג יש לתמוה על הרא"ש שדבריו ביישוב דברי הרי"ף מתפרשים כדברי המ"מ.

וכפי הנראה דהמ"מ מפרש דהך בבא דארוגה קאי גם ארישא ונקיט לה בסיפא לרבותא דאפילו בקנים וחלף הקשים נמי אין מסככין בגדולה שהיא ארוגה ומש"ה הוצרך לפרש גדולה דסיפא בחולם מלשון גדלות כיון דרישא נמי איירי בגדיל אלא דקמ"ל בסיפא דכל שהוא גדול דוקא מסככין בו אפילו בקנים וחלף הקשים משא"כ בקטנה אע"ג שאינה אריג דבהכי מיושב קושיית הלח"מ.

ומ"מ אין זה מספיק דה"ל לכרוך מחצלת של שיפה וגמי וקנים וחלף קטנה אין מסככין גדולה מסככין. ארוגה אין מסככין וליכא למימר דהמ"מ מפרש בהפך דשיפה וגמי קשים וקנים וחלף הם רפים לגבייהו דמש"ה דוקא בקנים וחלף הרכין הוא דגדולה שהוא אריג אין מסככין בה משא"כ בשיפה וגמי הקשין אפילו אריג אין מסככין בגדולה.

דזה אינו דבהדיא כ"ר פרק כ"ה מה' כלים הי"ג מחצלת הקש מתטמאה במדרס ושל קנים וחלף טהורין מפני שאינה ראוייה למדרס ושאר המחצלאות אם עשאה לשכיבה מקבלת טומאה עשאה לסכוך טהורה עשאה סתם גדולה סתמא לסיכוך קטנה סתמא לשכיבה ע"כ. מבואר מזה דשל קש שהיא רכה ממש טמאה אפילו סתם גדולה ושל קנים וחלף טהורין אפילו סתם קטנה ושאר המחצלאות דהיינו ודאי אפילו שיפה וגמי שהם קשין יותר מקש ורכין מקנים וחלף הוא דיש חילוק בין גדולה לקטנה.

ומוכרח מזה דרבנו ג"כ מפרש כפרש"י והראב"ד דבקנים וחלף אפילו קטנה מסככין בה כל שהיא גדיל ולא אריג וכבר העיר בזה הלח"מ ומה שתירץ דמודה רבנו דשלקנים וחלף מטמאין טומאת מת אע"ג שאין ראויין למדרס והביא ראייה ממש"ר פ"א מה' כלים הי"ג כל הכלים העשויים מן הגומא ומן הערכה ומן הקנים כו' ומן החלף כגון הכפיפות והטרסקלין והמחצלות והמפצות הכל בכלל כלי עץ כו' אינו ראייה כלל דהא מבואר פ"א מה' כלים הי"ג דפשוטי כלי עץ אינו מקבל שום טומאה אלא מד"ס זולת טומאת מדרס מקבל ד"ת כל שעשוי למשכב ומרכב ע"ש.

דלפ"ז ה"ק רבנו דהכפיפות וטרסקלין שהם כלי עץ של בית קיבול טמאין ד"ת והמחצלות והמפצות יש להן דין פשוטי כלי עץ שטמאין בכל הטומאות מד"ס אבל טמאין מדרס ד"ת כל שעשאן למשכב ומרכב ודלא כמ"ש הלח"מ דטמאין בשאר טומאות וטהורין מן המדרס. גם מ"ש הלח"מ וא"ת אכתי אמאי אינה מטמאה מדרס כו' וכמ"ש בפכ"ז שלשה מפצין הן ע"ש ה"ט.

נראה כוונת הלח"מ לפמש"ר פכ"ג מה' כלים הי"ג המפץ הוא המחצלת שאורגין אותו מן הסוף והחבלים והגומא וכיוצא ואינן בכלל כלים האמורים בתורה ואע"פכ הוא מתטמא מדרס ד"ת שהרי ריבה הכתוב כל המשכב וזה ראוי למשכב ועשוי לו וכן

מתטמא במת ובשאר טומאות מד"ס כדין פשוטי כלי עץ וזה כלל גדול שכל המתטמא מדרס מתטמא בשאר טומאות ע"כ פ"י שכל המתטמא מדרס ד"ת מתטמא מיהות מד"ס בשאר טומאות ועיין בפ"י המשנה לרבנו פכ"ד דכלים מ"י שהאריך בביאור מפץ שהוא מחצלת ארוג וכפי הנראה שדקדק רבנו המחצלת שאורגין מן הסוף והחבלים והגמי דהיינו של שיפה וגמי שהן רכין הוא דכל שהוא אריג דהיינו מפץ אין מסככין בה אפילו היא גדולה משא"כ העשוין מקנה וחלף אע"ג שהיא ערוגה כל שהיא גדולה מסככין בה וכדרי"י בר יוסי ור' דוסא.

והנכון ביישוב דברי רבנו דלענין מדרס פסק כריב"י ור' דוסא דשל קנים וחלף אין טמאין מדרס אפילו ארוגה וקטנה ורבנו מפרש נמי כפרש"י והראב"ד וכמ"ש אלא דמ"מ לענין סכך פסק רבנו כסתם מתני' דאפילו של קנים כל שהוא קטנה סתמא לשכיבה ואין מסככין בה דאע"ג שטהורה ממדרס ד"ת עדיין מקבלת טומאה מד"ס כדין פשוטי כלי עץ וסובר רבנו דאין מסככין בדבר המקבל טומאה מד"ס ועיין תוס' סוכה ד"ב ע"ב ד"ה בחצץ ושם בתוספות ד"ה בית קיבול דס"ל לרבנן דשאני סוכה דמחמירין בה טפי ומש"ה אין מסככין בחצים נקבות אע"ג דקי"ל בית קבול העשוי למלאות טהור עמש"ר פ"ב מה' כלים ה"ג ובמ"ל שם ותו לא מידי.

שם ה"ח ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר ד"ט. הרא"ש תמה על רבנו מסוגי' דסוכה דט"ו בביטולי תקר' קמפלגי.

ויש ליישב דקשה לפי' רש"י למה קיל טפי ביטול תקרה דאע"ג דאיהו גמיר ובקי בתולמ"ה כ"ע מי גמירי ובכל התורה קי"ל דגזרינן מפני הרואים שלא ידעו אם פקפק או לא. לכן מפרש רבנו דהמקשן פריך מדסתם במתני' ש"מ דאפילו ברחב ד' מיירי ומשני דמש"ה סתמה מתני' משום דלא איירי כלל לענין גזרת תקרה מד"ס דלענין זה שאני לן בין ד' לפתות מד' אלא איירי בביטול תקרה דפסול ד"ת משום תולמ"ה דר"י ס"ל דאף בפקפוק מותר ד"ת משום תולמ"ה ור"מ ס"ל דבפקפוק עדיין חשוב מן העשוי ופסול ד"ת.

וע' די"ב סוגיא דהחוטט בגדיש דיש משניות דאיירי ד"ת ובזה מתורץ קושיית התוספות ד"ה ר"מ. שם ה"י ואין חבילה עיין בהשגות ומ"מ ולח"מ וכ"כ ה"ר מנוח דמה ענין חבילה לאגד.

שם הי"א חבילות קטנות עכ"מ ולק"מ דה"ק קטנות באורך ר"ל שהן קצרות שעומדין להמכר בשוק ומ"מ לעולם דאיכא כ"ה וזה פשוט. שם הי"ב העושה כו' לשון הראב"ד א"א ראיתי ששנה בדבר זה ב"פ כו' כמו שהעתיק המ"ע לשונו לקמן הי"ד ועמ"מ ולח"מ.

ואנכי הרואה בכוונת הראב"ד דרש"י פ"י בשחבטן שהשפיל ענפיו למטה ועירבן ורבנו והראב"ד ס"ל דכה"ג לא חשיב ביטול ברוב כפרש"י כיון שהתערובת נודע וניכר שהרי הפסול מחובר ויכול להפרידו. וכן אף בתלוש אם עירב סכך פסול המקבל טומאה עם סכך כשר נמי מינכר איסורו שהרי מין אחר הוא וכבר העיר הר"ן סברא זו ונדחק בה ובתומת ישרים סי' רמ"א השיג הראב"ד על הרז"ה וז"ל א"א לא כמו שאמר זה שאם

העליונה למעלה מכ' אע"ג שחמתה מרובה מצילתה התחתונה פסולה דפוסל את שתחתיו מן התחתון ונמצא אין צילתה מרובה מחמת הסכך כשר ורובה חמתה וסכך פסול והיינו דאשכחן דפריך באילן וגפן ודלעת והא קמצטרף סכך פסול ומשני כשחבטן ר"ל שעירב הכל והניח ע"ג סוכה שכל א' תופס מקומו ואין א' מונח על חברו וכיון שהסכך כשר רוב ביטל את הפסול ועיקר הגירסא מהו דתימא לגזור דלמא מצטרף כלומר דזימנין דהוי סכך עליון נגד התחתון וקמצטרף סכך פסול דמשום דלא משתמש בעליונה לא דייק ביה קמ"ל דלא גזרו וזהו העיקר עכ"ל.

מובן מזה דזהו פי' האחר שהזכיר בהשגה ועיין תוספות סוכה ד"ט ע"ב בד"ה הא משם ר"ת. וסובר הראב"ד דאדרבה כל שהסכך מונח זה בצד זה לא שייך הא מצטרף סכך פסול ודוקא כשזה עומד ע"ג זה מבטל צל הפסול את צל הכשר והיינו דקאמר שחבטן מפני שעלי האילן כשהן נפרדים צלם מרובה וכשחבטן ר"ל שקיביץ עלי האילן ועירבן והניחן זה בצד זה עלי האילן בצד הסכך כשר בטל ברוב ודלא כדעת ר"ת דס"ל דלמעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול וגורס מהו דתימא לצטרף סכך פסול כלומר דחשוב סכך פסול מה שלמעלה מעשרים אלא להראב"ד מה שלמעלה מעשרים הוי סכך פסול ואין התחתונה כשרה אא"כ חבטן זה בצד זה וגריס מהו דתימא לגזור דלמא מצטרף דזימנין דלאו אדעתיה הואיל דאין משתמש בעליונה ואינו משגיח בה ויהיה עומד זעג"ז ומצטרף חמתה עם זה שתחת העליון ויהיה רוב סוכה בפסול קמ"ל.

והבין הראב"ד בכוונת רבנו מדכתב לקמן הי"ג עירב דבר כו' סיכך בזה לעצמו כו' וכ"כ לקמן הי"ו זה בצד זה כו' דעיקר החילוק לדעת רבנו דכל שהן מעורבין מצטרף סכך כשר לפסול ופסולה ואם אינם מעורבין אלא זה בצד זה כשר ושזהו פי' חבטן לדעת רבנו שהפרידן זה מזה ולזה כתב אם הלכה נקבל דאפילו במעורבין מצטרף ופסולה אלא שיש להק' ממ"ש התחתונה כשרה כו' והכא ליכא עירוב כלל פי' דאע"ג דבסיכך תחת האילן יש לפרש תחת האילן ממש שהן מעורבין מ"מ בסוכה תחת סוכה ודאי ליכא עירוב כלל ומש"ה מסיק דיש לו פי' אחר דעיקר תלוי דכל שעומד זה בצד זה אין מצטרף וכל שעומד זעג"ז בין שמעורבין או לא ה"ז מצטרף ופסולה (ומ"ש המ"מ וקושיא זו אינה כדאי עלח"ם).

ואולם באמת הראב"ד אוהב לטעון ולא ידעתי מה ראה על ככה דודאי י"ל דכוונת רבנו ג"כ כדעת הראב"ד והר"ן דכל שעומד זעג"ז צל העליון מבטל התחתון ופסול וה"ה להפך סכך כשר המונח ע"ג פסול צל התחתון מבטל העליון והיינו טעמא שכ"ר עירב דבר שמסככין כו' דכל שמעורבין מונחין זעג"ז וכ"ר בבא זו דעירב דבר לאפוקי מפרש"י דודאי ידע רבנו פי' זה דכל פרש"י הוא מקיצור ביאורי רגמ"ה וקמ"ל דתערובת הניכר אינו בטל.

ועיין רז"ה שדחה פרש"י מדקאמר הש"ס שחבטן אהך דהדלה את הגפן והתם הסכך על גביו ולא שייך לשון השפלה אלא לשון העלאה ומש"ה מפרש הרז"ה שחבטן שחבט ענפי האילן עד שנשרו העליון ממנו כו' וסיים שלמד פי' זה מדברי הגאונים שכתבו הדלו עליה את הגפן פסול ואפילו הסכך כשר מרובה ממנו ואם חבטן עד שנשרו עליון שלהן כשרה ע"כ.

וגם זה דוחק דא"כ אפילו צלתה מרובה מחמת האילן נמי מתכשר כשהסיר צל האילן דלא שייך תולמ"ה אא"כ הסכך פסול מצד עצמו וכמ"ש הרמ"א סי' תרנ"ו ס"ב מותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסירו אח"כ ולא מקרי תולמ"ה הואיל ואין הפסול בסכך עצמו. והנכון דרבנו ס"ל כהרמ"א מש"ה אינו מפרש כפי' הרז"ה וכן אינו מפרש כפרש"י כיון דלא שייך ביטול ברוב היכא דמינכר אע"ג דהך דלעיל ה"ג סוכי תאנים ובהם תאנים דמתכשר בפסולת מרובה על האוכל משמע כפרש"י יש לאוקים כשצלתה מרובה בלא מקום התאנים וענבים א"נ דהן חשיבי נוי סוכה כדלקמן הי"ז וגם אינו מפרש שחבטן כפי' הראב"ד והר"ן והרשב"א דא"כ עיקר חסר מן הספר דהל"ל כשחבטן זה בצד זה אלא רבנו מפרש כפירוש הי"מ שברש"י ד"ט ע"ב בד"ה מאי למימרא והמפרש חבטה תלישה או שליפה טועה דאי מחובר הוא כו' וזהו פי' רבנו כפי' המשנה שלו וכמ"ש הכ"מ וזהו ג"כ כוונת הגאונים שהביא הרז"ה שכתבו ואם חבטן עד שנשרו עליהן דאין ר"ל שנשרו העלין כמו שהבין הרז"ה אלא ה"ק שחבט ענפי האילן והשפילן ע"י תלישה או שליפה כדאיתא בגמ' די"א ע"ב דשלפינהו שלופי עד שמחמת שליפה זו נשרו ענפי האילן ע"ג סכך כשר א"נ ה"ק שחבטן ע"י נענוע ומחמת זה נשרו העלין ע"ג סכך דנמצא היינו קציץ את העלין והיינו נמי דתנן הדלה עליה את הגפן וסיכך ע"ג פסולה פי' שהדלה בחבטה וע"י זה נשרו העלין ונעשה סכך מעלין שנשרו הילכך כל שלא היה סכך כשר מרובה מהן פסולה אע"ג שנשרו כדמסיק הש"ס די"א או שקצצן אמר רב צריך לנענע וכמ"ש הכ"מ דאע"פ שקצצן והתנענעו בנפילתן על הסכך לא מהני עד שינענע בידים ובהכי מיושב מה שהקשה רש"י על המפרש חבטה תלישה ושליפה דהא דנקיט או שקצצן ר"ל שקצצן והניחן בידים דחשיב נענוע ודוקא כשצלתה מרובה מחמתה הוא דבעינן קציצה כדרכה ע"י נענוע משום תעשה ולא מן העשוי משא"כ כשהאילן חמתה מרובה מצלתה ואיכא רוב סכך כשר אע"ג שצל הפסול מבטל צל הכשר שתחתיו סגי כשחבטן בלי נענוע ואין בו משום תולמ"ה כיון שנעשה מקצת הסכך שלה לצל הא למה זה דומה להא דקי"ל ה"ט דהחוטט בגדיש אם עשה תחלה חלל טפח במשך שבעה כשרה ואין בו משום תולמ"ה הואיל שנעשה מקצת סכך שלה לצל.

ה"ה ה"נ מה שהסכך כשר העדיף על האילן עד שנעשה צלתה מרובה מחמתה מהני להכשיר ואין בו משום תולמ"ה מה שהמותר את שהוא תחת ענפי האילן חשוב תולמ"ה מפני שצל הענפים תחלתו בפסול דאכתי הוי דמיון החוטט בגדיש והשלימה לעשרה דכשר ודוקא באילן צלתה מרובה מחמתה דהסכך כלו חשיב תולמ"ה דה"ל כחוטט בגדיש שאין לו חלל ונמצא האילן שנקציץ בפיסולו עומד משום תולמ"ה והוא מבטל הצל סכך כשר שתחתיו עד שינענע ענפי האילן והבן זה.

ואפשר דרבנו גריס די"א ע"א יתיב רב יוסף קמיה דרב ואמר והוא שקצצן או שקצצן כשרה אמר רב צריך לנענע כמבואר מלשונו כפי' המשנה ומ"ש הראב"ד בתומת ישרים דאפילו בסוכה תחת סוכה והעליונה למעלה מעשרים נמי מצטרף הסכך פסול ע' הכ"ב שכ"ר שהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת ונדחק שם הלח"ם בביאורו ולדרך הראב"ד ה"ק דוקא שאין בשתייהן גובה כ' דאז אע"פ שמצטרף העליון בתחתון הרי התחתונה ניתרת בסכך העליונה מה שא"כ כשהעליונה למעלה מכ' דה"ל סכך פסול ומצטרף.

מיהו יותר נראה כפר"ת דסכך שלמעלה מ' אינו מצטרף לפסול שאין פסולו מחמת עצמו וכמ"ש. ותו דלדעת ר"ז בריש סוכה דעד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אינו יושב אלא בצל דפנות נמצא אין כח בצל הסכך שלמעלה מ' לבטל צל התחתונה דליכא צל סכך אלא דכשהעליונה צלתה מרובה חשיב סוכה תחת סוכה ופסול מגזרת הכתוב ועמש"ל הל' כ"ב בזה.

שם הי"ג עירב כו' עמ"ש בזה הי"ב דכוונת רבנו לדחות פרש"י ואולי למד מלשון המשנה המקרה סוכתו בשפודין אם יש ביניהן ריוח כמותן כשרה אלמא כשאין ריוח ביניהן ומונח סכך כשר ע"ג שפודין פסול דאין כאן צל שם הי"ד חצר המוקפת עיין בהשגות שנשמט מלפניו בבא דסיכך בזה הנ"ל הי"ג וכמו שהעיר שם המ"מ שיש בקצת ספרים חסרון וט"ס בכאן ונתכוון ליישב השגת הראב"ד הזאת.

שם הי"ו סיכך בדבר הפסול עיין בהשגות ובתומת ישרים משיג על הרז"ה וז"ל כ' שם ל"ק כאן מלמעלה כו' א"א אלו החכמים מקילין הן ואין משגיחין בהן ולעולם בעינן עומד מרובה למעלה כדי שלא יהי' למטה החמה מרובה אלא כי הדדי ואפילו לר"פ משום דבצל וחמה לא בתר סכך אזלינן אלא בתר צל וחמה ממש שיהיו כי הדדי ותו שאין פירושם נכון דמה ראה התנא לשנות בדיבורו בין המביט למעלה בסמוך או למטה מרחוק וכי מזלזלינן בשיעורין להביט מרחוק ולטעות ע"כ.

הרי דמשיג על ר"ת שבתוס' סוכה דכ"ב ע"ב ד"ה כזוזא ומפרש כמש"ר בפ"י המשנה ראשונה דסוכה וכ' דר"פ עצמו מודה בסוכה דפרוץ כעומד אסור וכמש"ר בפ"י המשנה המקרה סוכתו וכדלקמן הי"ט דבעינן שיהיה הסכך מרובה מאד מהאוויר כיון דכזוזא מלעיל כו' נמצא בעינן שיהיה הסכך נגד האוויר כערך איסתרא אל זוזא.

ורבנו כ' כאן כל שהסכך כשר מרובה מפסול כשר משמע אפילו יתר קימעא שעדיין חמתה מרובה ובהכרח צ"ל כסברת הר"ן דיש חילוק בין אויר לסכך פסול דלא כמ"ש הכ"מ. דבהכי מיושב לדעת הראב"ד קושיית התוספות דודאי מודה ר"פ באויר דכזוזא מלעיל כו' והא דאר"פ פרוץ כעומד לענין שבת איתמר משא"כ בסכך דבעינן צלתה מרובה למטה פסול אויר מחצה.

ובהכי אזדא תירוץ המ"מ ושפיר משיג הראב"ד אע"ג דהוא מודה דבעינן חמתה מועט מצלתה למטה מ"מ היינו דוקא באויר אבל כשמיעט האויר בסכך פסול חשיב פרוץ כעומד דכשר לר"פ דאפסקה הלכתא כוותי' עירובין די"ו וכמש"ר ה' שבת פי"ו אלא דסובר הראב"ד דאפשר לדינא שפיר קאמר דנהי דקיי"ל פרוץ כעומד מותר היינו אם יעיד אליהו שהוא פרוץ כעומד דאל"כ פסול כיון דקיי"ל פ"ט מה' רוצח ה"ח שאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ע"ש.

ולפ"ז צ"ל דהא דהסכים הראב"ד פי"ו מה' שבת למש"ר שם דפרוץ כעומד מותר דניחוש שעומד מרובה כיון שא"ת לצמצם משום דס"ל דדין פרוץ מרובה על העומד דאסור בשבת הוא מד"ס ושפיר מקילין בשא"א לצמצם בדין ספק מד"ס אבל הכא בשיעור הכשר סוכה ד"ת יש להחמיר דפרוץ כעומד אסור וזהו שכ' הראב"ד משום שא"א לצמצם וסיים אבל הטעם שכ' לא יבא על זה הדרך פי' מה שסיים רבנו מפני

שהסכך פסול כפרוץ הוא נחשב דה"ל מפני שא"א לצמצם דאלו העיד אליהו שהוא מע"מ היה כשר.

ואולם התחלת ההשגה לא ידעתי למה אמרו ואולי בסוכה גדולה אמרו כו' מגומגם לכאורה דאם משיג דקיי"ל כר"פ דפרוץ כעומד מותר מה זה לשון לא ידעתי למה ה"לל זה אינו ותו דהאיך יתיישב זה בסוכה גדולה. ואם כוונתו להשיג על מש"ר ואין במקום א' מן הסכך הפסול רוחב ג"ט דמשמע דאיירי בסוכה קטנה שפוסל בה סכך פסול בג"ט בין מן האמצע בין מן הצד דבסוכה גדולה אין סכך פסול פוסל בג"ט וזהו שכ' לא ידעתי למה אמרו אין הבנה למה דסיים ואולי בסוכה גדולה אמרו רבנו דהאיך יתכן דסכך פסול יפסול סוכה גדולה בג"ט.

והנכון בכוונת הראב"ד דתיבת אמרו הראשון בחולם הרי"ש והשני במלאפום הרי"ש דהוקשה להראב"ד מש"ר ואין במקום א' סכך פסול ג"ט גם הוקשה לו מש"ר שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב דהא קיי"ל כר"פ לזה נדמה לו דרבנו איירי בסוכה קטנה דמש"ה סכך פסול פוסל מג"ט ומש"ה נמי פרוץ כעומד פסול כדין האויר מה שא"כ בסוכה גדולה שאין דין הסכך פסול כדין האויר פרוץ כעומד מותר ולזה השיג לא ידעתי למה אמרו בחולם ר"ל למה אמר זה רבנו ואין במקום א' מסכך פסול ג"ט לאוקים מתני' בסוכה קטנה ואי כדי שלא תקשה מתני' אהלכתא דפרוץ כעומד מותר זה אינו דאולי אמרו חז"ל כן אפילו בסוכה גדולה והא דפרוץ כעומד אסור משום דא"א לצמצם וזהו שסיים ואולי בסוכה גדולה אמרו במלאפום ר"ל אולי אמרו חז"ל אפילו בגדולה אסור משום שא"א לצמצם.

אך דהיה מקום לומר דא"נ דרבנו מפרש מתני' אף בסוכה גדולה ומטעם א"א לצמצם והא דנקיט ואין בסכך פסול ג"ט אינו ר"ל דוקא בסוכה קטנה אלא מלתא דפסיקא נקיט דכשאין בסכך פסול ג"ט ואיכא רוב סכך כשר ה"ז כשר אף בסוכה קטנה ובפרוץ כעומד לעולם פסול דא"א לצמצם. לזה סיים הראב"ד דהטעם שכ' דסכך פסול כפרוץ לא יבא על זה הדרך וזה ברור בביאור ההשגה.

וליישב דברי רבנו עיין תוספות סוכה דכ"ב ד"ה כוזא שהקשו דר"פ גופא ס"ל פרוץ כעומד מותר דלא ס"ל כמ"ד א"א לצמצם ובתוספות סוכה דט"ו ד"ה פרוץ פסקו כמ"ד אפשר לצמצם בידי אדם ולא ניחא להו לחלק בין סכך פסול לאויר דנהי דסברת הר"ן נכונה בדאיכא רוב סכך כשר דבטל הפסול וממעט מ"מ היכא דאיכא מחצה אין סברא שיהיה הכשר סוכה ע"י הסכך פסול שבצדו כיון דד"ת בעינן רוב סכך כשר למעלה.

לזה סובר רבנו דהן סוגיות חלוקות דהא דפריך לימא תהוי תיובתא דר"ה בריה דר"י דאמר פרוץ כעומד אסור קס"ד דר"ה לית ליה התירוץ כאן למעלה כאן למטה אלא דאף למטה חמתה כצילתה אסור כיון דקיי"ל א"א לצמצם דבהכי ניחא ליה הרומיא הא כי הדדי פסולה והתנן שחמתה מרובה מצלתה הא כי הדדי כשרה דכיון דא"א לצמצם אין במציאות כי הדדי ומתני' הוצרכה לומר רוב בצלתה ורוב בחמתה והיינו טעמא דר"ה דפרוץ כעומד אסור ואנן דקיי"ל שינוייה דכאן למעלה כדלקמן הי"ט בעינן רוב סכך כשר ופרוץ כעומד פסול בסוכה.

שם הכ"א והוא שיהיה מכוון עכ"מ ולח"מ והנכון כמ"ש פי"ז מה' שבת הכ"ה דודאי היכא דאיכא חבוט יתר מג"ט בעינן שיהיה מכוון ממש דאין אומרים חבוט ולבוד אא"כ ליכא ג"ט במשך לבדו וליכא ג"ט בגובה לבדו אלא שבאלכסון המשך והגובה איכא יתר מג"ט בזה אמר רב אשי בעירובין ד"ט ע"א דאמרינן חבוט ולבוד ובוה מתורץ קושיית התוספות ד"ה שאין והבן זה.

שם הכ"ב בד"א כו' עיין בהשגות שהרכיין ראש לדברי רבנו וז"ל בתומת ישרים שמשיג על הרז"ה שפסק כר"ח ורבה בר ר"ה מדקיי"ל כוונתייהו בנוי סוכה לעיל הי"ח. א"א טעה בזה כו' ואני תמה לדבריו דפסק כר"ח ורבה בסוכה ע"ג סוכה שנפסלת בהרחקת ד"ט ומאחר שאינה ראוייה לדירה מה לנו בקבלת כרים וכסתות ומעולם לא הסכים הרי"ף ע"ד שאלמלא כן לא היה שותק (פי' ודלא כג' שברי"ף לפנינו דפסק כר"ח ורבה) כי כבר פסק הרי"ף כשמואל דכל שאין גובה המטה י"ט ואין לו גג לאו אהל הוא (עמש"ר הכ"ג) ועל זה ודאי סמך הרי"ף שהשמיט זההמחלוקת.

וטעם כוי סוכה ד"ט דכל שמופלג ד"ט לאו נוי סוכה הוא וה"ל סכך המקבל טומאה משא"כ לענין סוכה ע"ג סוכה אין שם סוכה על העליונה היכא דלא חזי לדירה ע"כ ובוה נתבארו דברי הראב"ד. ומש"ר אף התחתונה עכ"מ ולח"מ וחנם נדחקו דלשון הש"ס שאין יכולה לקבל כרים וכסתות משמע דהנך שהן משוי כבד הוא דאין יכולין לקבל אבל יכולה לקבל את האדם.

ותו דאפילו בפחותה מעשרה משכחת שעומד בתחתונה ומוציא ראשו לתוך העליונה דרך הסכך. ומש"ר שהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת עלח"מ ועמ"ש בפרקין הי"ב.

ולכאורה נראה דה"ק רבנו אפילו התחתונה חמתה מרובה מצלתה והיינו דר' ירמיה פעמים ששתיהן כשרות (ומ"ש הלח"מ וא"ת אפילו שיהיה תוך ד' דבריו תמוהים דמה ענין מצטרף לפסול למצטרף להכשיר עמ"ש הי"ב) והשמיט רבנו פעמים ששתיהן פסולות דהיינו שהעליונה למעלה מן' מגג התחתונה דזה פשיטא ודין העליונה כשרה והתחתונה פסולה כשתרווייהו צלתה מרובה מחמתה זהו סתם סוכה ע"ג סוכה שהזכיר רבנו ודין תחתונה כשרה ועליונה פסולה השמיט רבנו דהיינו כשהתחתונה צלתה מרובה ועליונה חמתה מרובה וקיימא תחתונה תוך ד' מהו דתימא לצטרף סכך פסול כו' קמ"ל.

דרבנו ס"ל כפר"ת בתוספות ד"ה הא מצטרף וכבר כ"ר דין זה דאין מצטרף לפסול פ"ד מה' סוכה הי"ג. שם הכ"ג וכן כילה כו' עמ"מ.

והלח"מ האריך ביישוב דברי רבנו והגאונים ולבסוף נדחק ביישוב דברי התוס' סוכה די"א ד"ה אי קביעי. וגם המהרש"א תמה על התוס' ושלח יד להגיה ודברי מהר"מ סתומים ובפני יהושע ג"כ נדחק.

ואולם אחרי רואי בש"ש לרשב"א וז"ל אר"י אמר שמואל מותר לישן בכילה שיש לה גג והוא שאינו גבוה י"ט פי' דס"ל כיון שאינה קבועה כל זמן שאינה גבוה י"ט אפילו אהל עראי לא חשיב ומותר לישן תחתיה אפילו לרבנן. ובאידך לישנא אמרינן מותר לישן בכילה שאין לה גג אע"ג שגבוה י"ט.

וי"מ דפליג אל"ק ואם יש לה גג אין ישן בה אע"ג שאין גבוה י"ט. וליתא דהא נקליטין קביעי טפי ושרי כשאין גבוה י"ט כל שאין לה גג דזהו קולא דאית להו מקינופו' דפסילי בחדא מינייהו או בגובה י"ט או בגג.

ותו דהא רב תחליפא אמר בישן תחת הכילה ערום בסוכה שאם אינה גבוה י"ט לא חשיבא אהל כלל. והנכון דהאי ל"ב לא פליג אל"ק כלל ומש"ה אמרו לישנא אחרינא ולא נקיט איכא דאמרי ולעולם ישנים תחת הכילה עד דאיכא תרתי לריעותא גג וגבוה י"ט ואם לאו אינו אהל.

ונקליטין דקביעי טפי סלקו חד דרגא דמפסלי בגובה י"ט אע"ג דלית להו גג אבל בלא גובה י"ט אע"פ שיש לה גג לא הוי קביעות. וקינופת דקביע טפי סלקא דרגא אחרינא דפסל בחד מינייהו או בגג לחוד או בגובה י"ט לחוד ע"כ.

ודבריו כבדים חזא במ"ש וליתא דהא נקליטין כו' דאדרבה הואיל שאין לנקליטין גג ואין גבוהין י"ט הוא דשרי אע"ג דקביעי טפי ולעולם אימא לך דכילה דלא קביע ויש לה גג אין ישנים בה אפילו אין גבוה י"ט. ואם כוונתו לדמות חזא לריעותא דקביעות לחזא לריעותא דגג אין זה מוכרח והאיך אמר לשון וליתא.

גם מה שסיים דזהו קולא דאית להו מקינופת כו' אינו מוכן. ויותר תמוה מה שסיים ונקליטין דקביעי טפי כו' דהאיך שייך גג בנקליטין.

גם מה דמסיק וקינופת כו' בגובה י"ט לחוד אינו מוכן דהא יש לו גג לקינופת. אמנם אחר העיון יפה סיים שם הרשב"א והכא רהטא שמעתתא דוק ותשכח.

דודאי אין הבנה לקושיית הש"ס אי קביעי להוי כקינופת דשאני קינופת שיש לו גג וכמוכן לכאורה בכוונת התוס' ד"ה אי קביעי הנ"ל. אך מצאתי בשבת דקל"ח ע"ב כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה אר"ש בריה דר"א לא אמרו אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסורה וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן שאין בפחות מג' סמוך לגגה טפח אבל אם יש בפחות מג' סמוך לגגה טפח אסור וע"ש בתוס' ד"ה שאין.

מבואר מזה דאשכחן נקליטין שיש להן גג כגון שיש בפחות מג' סמוך לגגה טפח ובלא"ה משכחת בנקליטין שיש להן גג לפמ"ש הערוך ערך נקלט נקליטין שנים קינופת ארבע פ' עמוד דבראש המטה וא' בסוף המטה ומשימין יתד ארוך מזה לזה ומשליכין סדין עליו ונעשה אהל בלא גג ופ' קינופת ד' עמודים בד' קצוות המטה ועליהן מלמעלה ד' יתדות ברוחב ופורסין עליהן סדינין ע"כ.

ונמצא שפיר משכחת גג בנקליטין כשהיתד רחב טפח. וכן משכחת קינופת שאין לה גג כגון שיהיו ב' קנים סמוכים זה לזה בראש המטה וכנגדן ב' קנים סמוכים בסוף המטה והיתד שבין הקנים אין בו טפח.

והרי משמעות הברייתא דעיקר הקפידא והחילוק ביניהם דנקליטין ב' וקינופת ד' משמע אפילו יש לנקליטין גג טפח כשר והוא שאינו גבוה י"ט וזה מוכרח מדלא נקיט נקליטין שנים ואין להן גג מכלל דכשר אפילו יש לה גג ומינה הא דנקיט בסיפא ובלבד שלא

יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה דמשמע הא גבוהין מן המטה עשרה פסולה אפילו אין לה גג.

ובזה מובן קושיית הש"ס דפריך אי קביעי להוי כקינופת פ"י ויהיו נקליטין שיש לה גג פסולין אפילו אינם גבוהין י"ט. ומפולש כוונת הרשב"א דלפי מסקנת הש"ס דקינופת קביעי טפי הילכך כילה שאינה קבוע כלל לא מפסיל עד דאיכא תרתי לריעותא.

ונקליטין דקביעי קצת פוסל בהו ריעותא דגובה י"ט אפילו אין לה גג אבל ריעותא דגג לחוד כשאינה גבוה י"ט אינו פוסל בנקליטין ובקינופת דקביעי פוסל אפילו ריעותא דגג לחוד. ובזה תבין דמ"ש הרשב"א וליתא דהא נקליטין כו' כל שאין לה גג הוא ט"ס וצ"ל אע"פ שיש לה גג וכמ"ש וזה שסיים דהיינו קולא דאית לה מקינופת (ואף לפי מה דגרסינן כל היכי שאין לה גג יש לפרש כל שאין לה גג למעלה אע"ג דיש בפחות מג' סמוך לגגה טפח דכה"ג חשיב כגג) וזה ברור בכוונת הרשב"א.

ודבריו לקוחים מדברי התוס' ד"ה ובלבד דלפי תירוץ א"נ ל"ב לא פליג אל"ק דהשתא חדא לריעותא דגובה י"ט ואין לה גג כשר בכילה כ"ש דכשר ריעותא דגג לחודא כשאין גבוה י"ט אלא דל"ק פליג אל"ב וס"ל דדין הכילה כדין נקליטין דריעותא דגג לחוד כשר כשאין גבוה י"ט אבל ריעותא דגבוה י"ט לחוד פוסל בכילה כמו בנקליטין אפילו אין להן גג וזהו שכתבו התוס' א"נ בהכי פליגי פי' דא"צ לומר כתירוץ תו' הראשון וכדאמרינן לאידך לישנא דנקליטין לגביה כילה קביעי אלא דבאמת בהכי פליגי דל"ק גם נקליטין לא קביעי הילכך דין הכילה כדין נקליטין.

ולפ"ז ביאור דברי התוס' ד"ה אי קביעי דמעולם לא נתכוונו להקשות דשאני קינופת שיש להן גג דא"כ תירוצם אינו מובן דאכתי שאני בין נקליטין לקינופת דבנקליטין איכא תרתי לריעותא וכמ"ש הפני יהושע אלא דבאמת התוספות מפרשים קושיית הש"ס כמ"ש הרשב"א דאי קביעי להוי כקינופת פ"י ויהיו נקליטין שיש להן גג פסולין בהאי ריעותא אפילו אין גבוה י"ט.

אלא דהוקשה להו למה תלה הש"ס הקושי' בשינוי' דקביעי דהא בל"ז בין שיהיו נקליטין קבועין או לא תקשה נקליטין אנקליטין. דמדפריך להוי כקינופת מכלל דפסיק' ליה דבנקליטין פחות מי"ט כשר אפילו יש לו גג: ולמה לא יפסל בחדא לריעותא דגג כי היכי דפסול בחדא לריעותא דגובה י"ט אפילו אין להן גג.

ולתרץ זה כתבו התוספות כי הסוגיא אע"פ שזה יש לו גג כו' ר"ל הכל בנקליטין דברישא שאין גובה י"ט כשר אפילו יש לו גג ובסיפא פסול אפילו אין לו גג דאידי ואידי חדא לריעותא וזהו שכתבו מ"מ לא חשיב גג כו' פי' דידע הש"ס לחלק דריעותא דגג לחוד לא מהני בנקליטין וריעותא דגובה י"ט חמירא טפי לפסול בנקליטין וזהו שכ' ובשניהם אית בי' חדא לריעותא דכילה אין לה גג כו' פי' אבל השתא מכח קביעות שפיר פריך הש"ס דכיון דבכילה כשר אפילו אית בה חדא לריעותא דגובה י"ט אמאי בנקליטין פסול בחדא לריעותא דגובה י"ט מכלל דנקליטין קביעי א"כ יפסלו נקליטין אפילו בחדא לריעותא דגג ולהוי כקינופת ומש"ה הוצרך הש"ס לחדש דקינופת הן קביעי טפי מנקליטין ונתקיימו דברי התוס' בלי הגהה וזה ברור בכוונתם בס"ד.

ובזה נתיישב כל קושיות הלח"מ דמ"ש דנהי דאדחי הך סוגיא דנקליטין מהא דלקמן ד"ט ע"ב אכתי מנ"ל לרבנו לדחות דקינופת שיש להן גו אסור אפי' אין גבוה י"ט. עם היות שהרמב"ן במלחמות נטה אחרי דרך זה בכוונת הרי"ף.

מ"מ כיון דנדחה הך ברייתא לענין נקליטין גבוה י"ט כמ"ש הרשב"א בש"ש מדמשני רב יוסף דברייתא איפכא תני ולא אמר אנא דאמרי אפילו כרבנן דמכשירין בסוכה העשויה כעין צריף הואיל דקביעי וחשיב אהל עראי דומיא דנקליטין ושאני כילה דלא קביעי. אלא ודאי דהאי סוגיא ס"ל דאין הקביעות מועיל כלל לעשות שיפוע אהלים כאהל וא"כ השתא ריעותא דגובה י"ט ישנים תחתיו כ"ש ריעותא דגג לחוד אינו אוסר דהרי הברייתא מודה דריעותא דגג קיל מריעותא דגובה י"ט.

וכל מה שפלפל הלח"מ בענין דמ"ש סוכה דפסול בפחות מי"ט וקינופת שאין גבוהין עשרה חשיב אהל אין כאן סתירה לפמ"ש הרמב"ן במלחמות שאני סוכה דבפחות מי"ט אין ראוי לדירה אע"ג דחשיב אהל. מיהו הסוגיא דלקמן סוברת דאהל הפוסל סוכה צריך שיהיה גבוה י"ט ויש לה גג וכל האריכות שלו שלא לצורך.

ומ"ש הלח"מ אדעת הגאונים י"ל לפמ"ש הרמב"ן במלחמות בשם הראשונים דמן הסוגיא שבדי"ט מוכח דלמ"ד גבי סוכה שהיא קבוע' דשיפוע אינו כאהל כ"ש דאין כילה אהל לפסול ולעולם אימא לך דשיפוע אהל קבוע פוסל ע"ש. מיהו סוברים הגאונים דנקליטין לא חשוב קבוע אלא קנופת שהן ארבעה אפילו אין להם גג וכמ"ש ותו לא מידי.

פרק ו ה"א קטן שא"צ לאמו שהוא כבן שש. גירסת המ"מ והכ"מ ולח"מ כבן חמש או כבן שש ובכתי כהונה בית ועד האריך דהא דמסקינן עירובין דפ"ב ע"ב הא דאיתא אבזה במתא כו' היינו אליבא דר' ינאי ור"ל אבל אליבא דר"א אין חילוק והלכה כרב אסי דקיי"ל כוותיה בכתובות דס"ה ע"ש.

ולפי הגירסא כבן שש ניחא בפשיטות דפסק רבנו ממש כרב אסי עפ"ו מה' עירובין הכ"א ואי גרסינן כבן חמש או כבן שש צ"ל דמספקא ליה לרבנו אי עד ועד בכלל ובעירובין הלכה כדברי המקיל ועמ"ש פ"ג מה' ציצית ה"א. שם ה"ח מי שהיה ראשו ורובו עיין סוכה ד"ג ע"א ובתוס' ד"ה דאמר.

שם הי"א גמר מלאכול ובהשגות עמ"ש ח"א. שם הי"ב כל זמן עיין בהשגות ומ"מ.

ונ"ל דלישב לשון שהייה וגם אשהייה בלא אכילה צריך לברך לדעת הגאונים ומקרי עובר לעשייתן דכשבא לסוכה עדיין לא שהה. ומנהג רבותיו של רבנו לפי שפעולת הישיבה הוא סימן להתחלת שהייה מש"ה דקדוק מצוה הוא לברך קודם התחלת הישיבה דלאחר שישב מחזי כמברך אחר השהייה וקודם הכניסה א"א לברך דבעינן ברכה תכופה למצוה עט"ז סי' תרמ"ג.

שם הי"ג וכן טומטום עכ"מ שדבריו מגומגמין ועמ"ש פ"ג מה' מילה בשם הר"י קונקו לחלק בין ספק חיוב לספק נפטר והוא סברא נכונה ומסכמת למ"ש פ"ג מה' מגילה ה"ה דבהך סברא יש נמי לחלק בין ספק קיים העשה ובין ספק לאו ספק אם הוא אסור לכן בדמאי ספק קיים העשה הוא ד"ת וספק טבל מד"ס והבן זה.

ועפ"ד דלדרך הרמב"ן בדברים הטובלים דומיא דתרומה וחלה הוי הפרשת תרומה וחלה מצוה בפ"ע ונתינתה מצוה בפ"ע ולדרך רבנו חלק מן המצוה. דבהכי יש ליישב דעת הראב"ד דס"ל דמאי מד"ת דסובר כדעת הרמב"ן וה"ל ספק אם קיים העשה דנתינה.

פרק ז ה"ב הדס שוטה ע' השגות ומ"מ וכ"מ. ולדעתי רבנו איירי מהמין דמסתמא החלק יגיד על הכל ומקצתו עבות מעיד שכלו עבות ודעת הר"א שאם נשאר רובו ולא נשאר עבות פסול כמ"ש בתומת ישרים סי' רכ"חשם ה"ו מברך תחלה על נטילת לולב עכ"מ ולקמן הט"ו והרדב"ז שנ"ב תירץ דאיירי שכבר הגביהו בביתו והוא מביאו לבה"כ לצאת בו ידי הנענועים ע"ש.

שם ה"ז ואם רצה להוסיף בהדס עמ"ש פ"ח מה' לולב ה"ה. ומש"ר ואם הוסיף ובהשגות עמ"ש ח"א.

שם ה"ח כמה שיעור אורך ע' השגות ונראה דעתו כדעת התוס' נדה דכ"ו ע"א ד"ה שדרה דלולב לא קאי אטפחים קטנים כי אם אטפחים של הדס וערבה ולפ"ז לולב ארכו י"ד אצבעות. ובחלק שו"ת ש"ד בארתי דלדעת הר"י"ף ורבנו שיעור הדס וערבה י"ב אצבעות ושיעור לולב ט"ז אצבעות והיינו כפמ"ש התוס' בסוכה דל"ב ע"ב ד"ה צא כו' דהך ברייתא דחמשה שיעורין טפח לא אתייהא כר"ט דלר"ט טפח דלולב לא שוה לאחרים ולפ"ז לא קי"ל כר"ט אלא כברייתא דנדה דאתייהא כר' פרנך אר"י ושם בארתי מה דקשה לדרך הראב"ד האיך יפרש והשאר לולב.

שם הכ"ב הואיל ואינה בפירוש בתורה עמ"מ ולח"ם והנכון דרבנו לא גריס תיבת בגבולין ופי' עיקר מן התורה ממעט אף הל"מ ואפילו תימא דגריס תי' בגבולין מוסב למטה וה"ק הש"ס שאין לערבה עיקר מן התורה אפילו במקדש אע"ג דמקרי דין תורה פ"ב מהט"מ ה"י כל הל"מ מ"מ עיקר מן התו' לא מקרי) ומש"ה בגבולין לא עבדינן זכר.

פרק ח ה"א ארבעת המינין כו' מאשרה הנעבדת עמ"מ שנדחק לדרך רבנו מסוגיא דסוכה דל"א ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה באשרה דמשה באריכות וכ' המ"מ דרבנו גורס הב"ע באשרה דמשה ומשום מצוה הבאה בעברה פי' ומש"ה פסק דפסול אפילו אחר ביטול. והכ"מ השיג עליו ולק"מ דשפיר פסק רבנו כמ"ד מצוה הבאה בעברה ובפי' המשנה כ' וז"ל מצוה הבאה בעברה אינה מצוה לפיכך לולב הגזול ושל אשרה ועיר הנדחת פסול וזו האשרה שיהי' האילן הזה נעבד כו' ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ע"כ ונראה לכאורה דגריס כגירסת המ"מ ומה שהקשה הכ"מ מדכ"ר דגזול כשר בי"ט שני כבר תירץ הלח"ם.

מיהו קשה קושיית הכ"מ דהכא אין המצוה באה מחמת העברה ע' תוספות סוכה ד"ל ע"א ד"ה משום הגם דלפמש"ר בפ"ה המשנה שנאמר ולא ידבק שפיר בשעת נטילה הוא עובר על לא ידבק זה אינו דהאיך פסק רבנו אע"פ שביטלו והרי אחר ביטול לא שייך ולא ידבק ותו למ"ד מצות לאו ליהנות ניתנו לא שייך לא ידבק ותו קשה דדוחק למחוק הא דקתני דייק' נמי דומיא דעיר הנדחת ומה שנדחק הלח"ם דה"ק דייקא נמי דפסול אף

אחר ביטול דומיא דעיר הנדחת דפסול מכלל דאיירי באשרה דמשה עפ"א מה' שופר ה"ג דברי הלח"ם באריכות.

ומ"מ הדברים כבדים דלמא של אשרה היינו בעודה אשרה וכבר העיד המ"מ דצ"ע והכ"מ מסיק דרבנו פסק כדעת ר"ת דע"ז של ישראל שאין לה ביטול או דעכו"ם וקודם ביטול לא יצא והא דקאמר רבא אם נטל יצא היינו דוקא אחר ביטול ושאני אשרה דמשה שהוא נטוע לשם ע"ז דנמצא מתחלת ברייתו מכתית שיעור' מש"ה פסולה אפילו אחר ביטול וכבעיא דר"ל בע"ז דמ"ז באשרה שביטלה אם לולבו כשר למצוה ולא אפשטה ולחומרא ועי' בלח"מ כאן ובלח"ם פ"א מה' שופר ה"ג כ' שכן כוונת המ"מ ודלא כפי שהבין הכ"מ אלא דפסק כר"ת דקודם ביטול לא יצא בשום ע"ז אך דהשמיט רבנו דין זה דע"ז אפילו של נכרי קודם ביטול נלמד בק"ו דפסול מאשרה שביטלה ולסוף מסיק הלח"ם פ"א מה' שופר ה"ג דלא כדברי המ"מ אלא דגירסת רבנו היתה כגירסתנו באשרה דמשה אלא דדין אשרה שבטלה למד רבנו מבעיא דר"ל וגם זה לא יתכן כמ"ש לקמן.

ותו קשה למה להש"ס לאוקים באשרה דמשה שנטעו ולבסוף עבדו נוקים באשרה דישראל שאין לה ביטול ומה שצידד הלח"ם דלא ניחא להש"ס גם בפ' כיסוי הדם לאוקים בע"ז דישראל אכתי קשה לוקים באשרה של נכרי קודם ביטול ומ"ש הלח"ם דלא מתוקם בהכי וכמ"ש התוספות דמשנקצץ הלולב מן הדקל נתבטל וע' מהרש"א יבמות דק"ד דמפרש בכוונת התוספות דהתם דאפילו נקצץ הלולב מעצמו נמי בטל דהנכרי זורק השפאין ואינו עובדן.

ועמש"ר פ"ח מהע"ז הי"א כיצד מבטלין אשרה קרסם ממנה עלה כו' או ששפאה שלא לצרכה ביטלה ואפילו שפאה לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין אא"כ באשרה של ישראל זבין לצרכה או שלא לצרכה היא ושפאיה אסורין מיהו דברי התוספות ומהרש"א נפלאו ממני דהיינו דוקא אליבא דר"ל דס"ל בע"ז דמ"א דע"ז שנשתברה מאליה מותרת ואנן קיי"ל כרבי יוחנן.

ותו דאפילו לר"ל דוקא נשתברה מאליה אבל נקצץ ע"י ישראל מודה דלא בטלה כדפריך בע"ז דמ"ב בישראל ששיפה דתהוי כע"ז שנשתברה מאליה ומשני כדרבא גזרה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וא"כ כשקצצה ישראל לא ביטלה לר"ל מדרבנן וכ"ש לר"י דלא בטל אפילו ד"ת. עכ"מ פ"ח מהע"ז הי"ב בשם הרמ"ך דלדידן דקיי"ל כר"י אין ישראל מבטל ע"ז דנכרי מדינא וכמ"ש המ"ל פ"ח מה' ע"ז הי"א הגם דמצדד התם דאפשר דאף לר"י ע"ז שנשתברה מאליה הוי ספק כבר דחה המגיה דבריו ועי' תוספות ע"ז דס"ד ע"ב ד"ה מסתברא תדע דאפילו לר"ל כשנקצץ ע"י ישראל פסול מדרבנן דהא בעי ר"ל בע"ז דמ"ו באשרה שבטל' לולבו מהו למצוה וק' תפשוט ממתני' דשל אשרה פסול והרי משנקצץ הלולב מן הדקל נתבטל.

וע"כ צ"ל דר"ל מספקא ליה דלמא איירי מתני' באשרה דישראל שאין לה ביטול ודלא כמ"ש הלח"ם דלא ניחא להש"ס לאוקים בע"ז דישראל ואם נאמר כדברי הלח"ם צ"ל דאפילו תימא באשרה דנכרי מ"מ ליכא למפשיט דיש דיחוי דלמא איירי מתני' כשנקצץ ע"י ישראל ופסול מדרבנן משום גזרה דרבא ונסתרו דברי הלח"ם ממ"נ.

והכ"מ חתר דדחיקא להש"ס לאוקים מתני' באשרה של ישראל או דנכרי קודם ביטול דקשה פשיטא א"ו דלאחר בטול וקשה לרבא ומשני באשרה דמשה דמכתת מתחל' ברייתו ולא מהני ליה ביטולמשום דיחוי וגם זה אינו דכיון דמתני' בהכרח אחר ביטול דאל"כ קשה פשיטא מאי האי דבעי ר"ל באשרה שביטלה תפשוט ממתני' גם מ"ש הלח"ם פ"א מה' שופר ה"ג דאה"נ סוגיא דסוכה מתוקם באשרה דמשה דישראל או דנכרי קודם ביטול ורבא נמי איירי קודם ביטול ובאילן שנטעו ולבסוף עבדו כרבנן ומ"מ לכתחלה לא יטול ודין אשרה של נכרי שנטעה שיהי' נעבד ולאחר ביטול היינו בעיא דר"ל.

גם זה תמוה חדא דאפילו לרבנן באילן שנטעו ולבסוף עבדו מודים דהתוס' אסור כשמואל אליבא דר' אשי וכמש"ר פ"ק מה' ע"ז ה"ג מאי אמרת דרבא איירי בעיקר האילן והלולבין שעליו קודם השתחוייה ומ"מ לכתחלה לא יטול אע"ג דשרי להדיוט כדין המשתחוה להר שהוא מחובר דקי"ל פ"ד מה' איסורי מזבח דאע"ג דשרי בהנאה אסור למזבח ליטול מאבניו א"כ ק' כיון דלפ"ז סובר רבנו דמצות כגבוה דמי ומש"ה לכתחלה לא יטול בדין הוא שיפסול אף בדיעבד וכמש"ר פ"א מה' ציצית הי"א דהמשתחוה לבהמה צמרה פסול לציצית דלשון פסול משמע אפילו אם עשה בדיעבד ובבעיא דר"פ דמ"ז דקאמר היינו בעיאי דר"ל הרי דקל שנטעו ולבסוף עבדו לרבנן שרי להדיוט ופסול למצו' אע"ג דבהמה ומחובר לא נאסר בנעבד להדיוט מ"מ נפסל מספק למצוה אפילו דיעבד.

ותו דא"כ מאי האי דקאמר הי' א' מהן של ע"ז לא יטול לכתחלה הכי הל"ל היה א' מהן מאשרה שנטעה ולבסוף עבדה דלפמ"ש אפילו אשרה שנטעה ולבסוף עבדה פסול ללולב של מצו' דומיא דציצית ולא משכח' של ע"ז שיהי' כשר בדיעבד אא"כ באשרה שנטעה ולבסוף עבדה ואח"כ בטלה וכה"ג הל"ל לבאר.

גם תמוה מ"ש הלח"ם דמש"ר פ"א מה' שופר ה"ג שופר של ע"ז אין תוקעין בו ואם תקע יצא היינו כשהשתחו' לבהמה דמותרת להדיוט. דמאי שנא מציצית דפסול בדיעבד ונהי דבכאן אפשר לדחות דמוסב ארישא וה"ק הי' א' מהן של ע"ז וביטלו לא יטול לכתחלה.

הרי בשופר ליכא לפרש הכי דאיירי כשביטלו. ותו דהא לכל הפירושים סובר רבנו כפר"ת דקודם ביטול ודאי פסול בק"ו מאשרה שבטלה וקשה קושיית הכ"מ ממש"ר פ"ד מהלכות ייבום ה"ך סנדל המוסגר ושל מוחלט ושל ע"ז שמניחין אותה ברגלי הצורה לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה אע"פ שהוא אסור בהנאה אבל סנדל של תקרובת ע"ז ושל עיר הנדחת פסולה הרי מדכ"ר אע"פ שהוא אסור בהנאה דמיירי קודם ביטול ואפ"ה בדיעבד כשר ומה שתי' הכ"מ דאסור בהנאה קאי רק אמוסגר ומוחלט אבל של ע"ז איירי אחר ביטול הוא דוחק.

וכן מה שתירץ דבחליצה לא שייך מכתית שיעור' כיון שאין לה שיעור קצוב ובלבד שחופ' רוב הרגל ומש"ה כשר מוחלט ומוסגר דוחק ובודאי מש"ה כשר מוחלט ומוסגר הואיל דבשעת שרפה קרוי בגד ומאן דמכשיר ס"ל דגילוי מלתא הוא וילפינן איסור מטומאה. וליישב דברי רבנו נקדים דבע"ז דנ"ב דלכ"ע ע"ז של ישראל טעונה גניזה

שנאמר ושם בסתר ולר"ע דמפיק ושם בסתר שאין ע"ז של ישראל נאסרת עד שתעבד מפיק מהיקש' דלא תטע לך אשרה אצל מזבח דאתקש אשרה דישאל למזבח שיהיה טעון גניזה עלח"ם פ"ז מהע"ז ה"ד וכמש"ר בהדיא פ"ח מהע"ז ה"ט וכפי הנראה דגניזה היינו קבור' וכדפרש"י בהדיא דכשהיא שלמה גונזה בקרקע משא"כ בע"ז של נכרי' טעון שריפה או שוחק וזורה לרוח.

ואע"ג שבתוספות ד"ה מאי מזבח צידדו דפי' גניזה היינו ביעור בלא הנאה כמו שוחק וזורה לרוח מסקנא היא דליכא למילף מעגל אלא כדפרש"י ועכ"מ פ"ח מהע"ז ה"ט שהניח בצ"ע גניזה למה ולא הבנתי כוונתו דאין תלונ' על רבנו דגמ' ערוכה היא אליבא דכ"ע ומקרא ילפינן ואם כוונתו להפליא על טעמא דקרא למה קבע גניזה בע"ז דישאל ויש להסביר דנהי דקיי"ל תמורה דל"ד כל הנשרפין לא יקברו והנקברין לא ישרפו היינו משום דהנשרפין אפרן מותר והנקברין אפרן אסור וכיון דמסיק התם חוץ מאשרה והקדש דנשרפין ואפרן אסור למאי נ"מ ציוותה התורה גניזה בע"ז דישאל כיון דבהכרח מודים רבנן לר"י בע"ז דישאל דאע"פ שהוא מהנקברין אם רוצה לשורפה רשאי כיון שאפר אשרה אסור אכתי אין זה קושיא דאטו אנן טעמא דקרא נדרוש דאפשר הקלה תורה באשרה וע"ז דישאל משום תקלה וקלון ותיתי מהי תיתי גזרת הכתוב הוא ונאמר ויטמון אותם יעקב תחת האלה.

ובתוספות יבמות דק"ד ד"ה סנדל הקשו דבע"ז של ישראל לא שייך מכתית שיעורא דהא טעון גניזה ותירצו דכיון שטעון גניזה אין לך מכתית שיעורא גדול מזה א"נ בע"ז של נכרי שעבדה לדעת ישראל שטעונה שרפה ע"כ ותירוצם הראשון במחלוקת שנוייה כדמוכח מלשון התו' סוכה דל"ה ד"ה לפי דבנקברין לא קיי"ל מכתית שיעורא הואיל דמתקיים בקרקע וא"צ כתיבה מיד אלא דוקא בע"ז דנכרי דטעון שרפה או שחיקה הוא דקיי"ל מכתית שיעורא וכמ"ש בשו"ת בשער אפרים של"ח באורך ועיין בית שמואל סי' קכ"ד.

ובגט פשוט תמה על הר"ן שכ' דאם כתב גט על דבר הטעון שרפה למ"ד כל העומד לשרוף פסול דמאי שייך למ"ד דהא אליבא דכ"ע קי"ל במס' סוכה דדבר העומד לשרוף מכתית שיעורא דאפילו למ"ד כל העומד לזרוק לאו כזרוק דמי נ"ל פשוט דהיינו משום שמא ישפך ולא יבא לכלל זריקה משא"כ העומד לשרוף לכ"ע מכתית שיעורא.

ולפ"ז אפילו תימא דמותר לשרוף ע"ז של ישראל אכתי לא מכתית שיעורא כיון דאפשר בקבורה. ולפ"ז י"ל דרבנו מפרש כפי' רש"י יבמות דע"ז דנכרי לאו לשרפה קאי כיון דאפשר בביטול ואי משום איסור הנאה מצות לאו ליהנות נתנו הילכך שפיר פסק פ"ד מה' ייבום ה"ך דסנדל שמשמין ברגלי ע"ז לא תחלוץ בו לכתחלה ובדיעבד כשר בין שהוא של ישראל או דנכרי דשל ישראל הוא מן הנקברין דלא מכתית שיעורא ואע"ג שאין לו ביטול ואסור בהנאה עולמית מצות לאו ליהנות נתנו אלא דלכתחלה אסור דמאוס וכן של נכרי לא מכתית שיעורא דאפשר בביטול ולפ"ז הא דנקיט הש"ס באשר' דמשה דמכתית שיעורא היינו כתי' התוס' השני בע"ז של נכרי שעבדה לדעת ישראל שטעונה שרפה והיינו מה שפרש"י באשרה דמשה אותן שהיו בשעת כיבוש א"י דכתיב ואשריהם תשרפון באש וזה בנוי אהא דאיתא בע"ז דנ"ג ע"ב אלא מדפלחו ישראל לעגל

ע"ש ותבין דדבר של ישראל שגילה הישראל דעתו דניחא ליה בע"ז ועבדו נכרי דומיא דישאל שזקף לבנה של עצמו והשתחזה לה נכרי וה"ה ישראל שנטע אשרה לעבדה שעדיין לא נאסרהדקי"ל כמאן דאמר ע"ז של ישראל אינה נאסרת עד שתעבד כשהשתחזה לה נכרי יש לע"ז ואשרה זו חומרא דע"ז דישאל שאינה בטלה עולמית וחומרא דע"ז דנכרי דטעונה שרפה או שחיקה ושפיר מכתית שיעורא כיון שאין לה ביטול ועומדת בהכרח לשרוף ולכתות וזהו פי' הסוגיא לרש"י (ולפי מה דמסיק בע"ז דנ"ג ע"ב אימא כל דבהדיה עגל מתסרי מכאן ואילך נשתרי ומשני מאן מוכח ופרש"י מכאן ואילך שחזרו בתשובה ומשני מי יודע איזו היתה בעת שעבדו העגל ואיזהו נעבד אח"כ ע"כ.

משמע מזה דאותה אשרה שידוע שנטעה נכרי בז"הז סגי לה בביטול אע"ג שנטעה ע"מ לעבוד וכה"ג לא מקרי אשרה דמשה) וכן משכחת דמכתית שיעורא בתקרות ע"ז שאין לה ביטול וזהו מש"ר פ"ד מה' ייבום ה"ך דסנדל של תקרות פסול וכדפי' המ"מ כגון שזבח בהמה לע"ז ועשה מנעל מעור' משא"כ כשהקריב סנדל לפניו לשם דורון אין זה תקרות דאין תקרות אא"כ משתפך כעין פנים לפיכך לא משכחת תקרות בלולב ואולם בשופר כ' הש"ע דין תקרות ס' תקס"ו.

ועמש"ר פ"ז מה' ע"ז ה"ג בהמה שהקריבו' כלה לע"ז אסור בהנאה אפילו פירש' וקרניה ועורה וכ' הכ"מ דקרניה נלמד בק"ו מפירשה ואין צורך דמבואר מבעיא דר"פ בע"ז דמ"ז קרנה מהו לחצוצרת מיהו הכ"מ פ"ז מהע"ז כ' דדוקא הקריבוה כלה אבל אם הקריב רק אבריה ודמה לא נאסרה קרניה דבזה יש קצת יישוב למה שהשמיט רבנו שופר של תקרות דאין דרכו להזכיר מה שלא נמצא בביאור בש"ס והואיל דמשכחת שופר דתקרות דשרי כשלא הקריבוה כלה מש"ה נקיט הש"ס מלתא דפסיקא שופר של עיר הנדחת.

איברא כל זה ניחא אלו היינו אומרים דמצות אינם כגבוה ודלא כהנך בעיי' שבע"ז דמ"ו ובהכרח רבא דאמר אם נטל יצא אע"פ שלא ביטלו פליג אהנך בעיי' דר"ל וכמ"ש התוס' סוכה דל"א ד"ה באשרה דרבא פליג אלישנא קמא ולא אמרינן דלענין מצוה מאוס לגבוה וכ"כ הר"ן דרבא פליג אבעיי' דר"ל והא דקאמר רב דימי אשרה שביטלה קמבעי ליה היינו דרך את"ל דמחובר לא נאסר למצוה אכתי מבעי ליה אם יש דיחוי אצל מצות.

אך מה אעשה דבהדיא פסק רבנו פ"א מה' ציצית הי"א דהמשתחזה לבהמה צמרה פסול לציצית ופסול משמע דיעבד הרי דפסק בבעיא דר"פ לחומרא וממילא קיי"ל כל"ק דבעיא דר"ל באילן שנטעו ולבסוף עבדו לרבנן ואפ"ה לולבו פסול דיש נעבד במחובר למצוה כמו לגבוה ובעיין לחומרא וכן משמעות מש"ר או שיהי' מאשרה הנעבדת מדלא קאמר או שיהיה מאשרה שנטעה ע"מ לעבוד א"ו דה"ה בנטעו ולבסוף עבדו וכן מוכח דמ"ש לולב מציצית והרי בין בהמה ובין אילן המחובר אין בהן תפיסת יד אדם ושרי להדיוט ואסור לגבוה וכי היכי דציצית פסולין ה"ה לולב.

גם הלום ראיתי מש"ר פ"ב מה' בכורים הי"ו אשרה שביטלה אין מביאין ממנה בכורים שהבכורים כקדשי המקדש הן והכ"מ לא הראה מקומו. וראיתי בירושלמי פ"ק דבכורים אהא דתנן הגזלן אינו מביא שנאמר ראשית בכורי אדמתך וז"ל עד כדון כשגזל קרקע

גזל זמורה ונטעה (פי' תוך קרקע שלו) מהו ולא דמים הוא חייב לו (פי' ופשיטא דמביא ומשני) לא צריכא מצות כגבוה הן (פי' הבעיא אי דין מצות כדין הקדש) אין תימר כגבוה הן אינו מביא ואין תימר אינו כגבוה מביא הכל מודים באשרה שביטלה שאינו מביא ממנה גזרין למערכה (פי' דיש דיחוי בקדשים) ר"ל בעי מהו שיביא לולב ממנה מצות כגבוה דמי או אינן כגבוה אי תימר כגבוה הן אינו מביא אי תימא אינן כגבוה מביא פשיטא שהוא מביא ממנה לולב שאין מצוה כגבוה (פי' ואת"ל אין מצוה כגבוה אכתי בעיא) מהו שיביא בכורים כר"י דו אמר הוקשו לקדשי גבול מבית כרבנן דאמרי הוקשו לקדשי מקדש אינו מביא ע"כ נראה מזה מדהוצרך רבנו להטעם שהבכורים כקדשי מקדש דה"ל כרבנן מכלל דלר"י שהוקשו לקדשי גבול מביא דנפשט בואת"ל דאין מצוה כגבוה ואין דיחוי במצות וא"כ קשה האיך כ"ר דלולב פסול אע"פ שבטלו האשרה.

וי"ל דרבנו פסק מצות כגבוה והא דהוצרך לטעם שהבכורים כקדשי מקדש משום דבכורים אין להן שיעור וא"כ לא חשיב דיחוי כיון דלא שייך מכתית שיעורא אף קודם ביטול אבל לולב חשיב דיחוי. ולפ"ז צ"ל דדוקא אשרה הנעבדת חשיב דיחוי שאין בידו לבטל משא"כ אשרה שמעמידין תחתיה ע"ז דקיי"ל פ"ח מהע"ז ה"ד דנטלה מתחתיו מותרת שנמצא בידו ליטול הע"ז מתחתיה כשר בלולב אפילו טרם שנטל הע"ז מתחתיה משא"כ בבכורים דלא שייך דיחוי ואינו פסול אלא משום דמאיס לגבוה דהן כקדשי מקדש אפשר אפילו באשרה שמעמידין ע"ז תחתיה וביטלה ר"ל שנטל הע"ז מתחתיה נמי פסול בבכורים משא"כ בלולב כשר אפילו בעוד הע"ז תחתיה דאין אומרין מצות כגבוה אלא לענין דיחוי ולא לענין מאוס.

ויותר נראה דהוצרך רבנו לטעם שהבכורים כקדשי מקדש אע"ג דפסק כבבלי דמצות כגבוה סליק בתיקו ודלא כהירושלמי דאפשטה בואת"ל מ"מ שפיר בלולב בעיין לחומרא דאפשר בלולב אחר משא"כ בבכורים אלו היה משום מצות כגבוה בעי' דלא אפשרה לא היה בדין לפוטרו ממצות עשה דבכורים אלא בדין שיפריש ולא יעלו לגבוה ולכהנים אך משום דפסיקא לן דהן כקדשי מקדש מש"ה פטור מלהביא ולהפריש כלל.

והנכון בכוונת רבנו דמתרץ דלא תקשה לרבא דס"ל נטל לולב דע"ז יצא מבעיא דר"ל דמשום דיחוי במצות יפסול בדיעבד אפילו אחר ביטול דמחלק רבנו דבעיא דר"ל בלולב שהוא עצמו ע"ז דהיינו שנעבד. וכיון שאין דרך לעבוד ללולב דמש"ה כל ששיפה עכו"ם לולב מן דקל שהוא אשרה חשיב ביטול מש"ה בעי ר"ל באשרה שביטלה שנמצא הוי הלולב עצמו ע"ז וקיי"ל לחומרא בתרתי בעיי דר"ל דמצות כגבוה הילכך אפילו נטעו ולבסוף עבדו נאסר במחובר למצוה מספק גם קיי"ל דמספק יש דיחוי במצות דכגבוה דמי הילכך אפי' איכא תרתי שנטעו ולבסוף עבדו ואח"כ ביטלו פסול ללולב מספק.

מיהו דוקא בלולב שהיה עצמו נעבד אבל מודה ר"ל לרבא בלולב של ע"ז דהיינו לולב שמכבדין בו לפני ע"ז דמקרי תשמישי ע"ז בין של גוי או של ישראל דשרי למצוה אפי' בלא ביטול ואע"ג דאסור בהנאה יוצאין בו בדיעבד כמו סנדל שלובשין בו ע"ז לחליצה. ודוקא המשתחוה לבהמה צמרה פסול לציצית דהצמר עצמו חשיב נעבד והטעם בזה לפמ"ש הר"ן פ' ר' ישמעאל עלה דמתני' ע"ז של נכרי אסורה מיד כו' דהביא בעיא דרב המנונא שבדףכ"ב ע"א דמספקא ליה אליבא דר"י במשמי ע"ז דישאל אי גמרינן

משמשין ממשמשין דנכרי דאין אסורין עד שיעבדו או דלמא מינה גמר מה ע"ז דישראל אסורה מיד ה"ה משמשיה אסורין מיד ומסיק דאע"ג דלדידן לא נ"מ מידי דקיי"ל כר"ע דיליף מקראי דע"ז דישראל אין אסור עד שתעבד ובמשמשין אפילו דנכרי עד שתעבד רק ע"ז דנכרי אסורה מיד.

מ"מ נ"מ להא דבעי הרמב"ן דומיא דהך בעיי' במשמשי ע"ז דישראל אי ילפינן ממשמשין דנכרי דיש להן ביטול או דלמא מינה ילפינן דהוי כע"ז דישראל שאינה בטלה עולמית ומסיק בשם הראב"ד דאין למשמשי ע"ז דישראל ביטול וסמך לדבר מדכתיב ונתצתם את מזבחותרם מכלל דלא אפשר בביטול הואיל שעבדו ע"ד ישראל והרי מזבח חשיב משמשין.

והר"ן דחה דברי הראב"ד דכיון שישראל לא עבדו על המזבח הזה אין הנכרי נעשה שלוחו לבטלו ולעולם אימא לך דישראל מבטל משמשין של עצמו. מיהו עלה מתני' דע"ז שהניחו עובדיה מייתי הר"ן סמך לפשיטות הראב"ד מהא דבע"ז דנ"ד ע"ב דהמשתחוה לבהמת חברו לא אסרה ואם עשה בה מעשה אסרה דגמר מכלים דאחז דכתיב הכנו שגנזום והקדשנו שהקדישו אחריהם תחתיהן אע"ג דכלי המקדש לא היו של אחז א"ו כשעשה מעשה אסרם (וכ' הרמב"ן דיכול הנכרי שעשה בה מעשה לבטלה והוכיח כן מדפריך הש"ס דנ"ג ע"ב מכדי ירושה כו' דלמא ע"י מעשה אסרום א"ו דאפ"ה סגי בביטול והר"ן דחה דלמא ר"י לית ליה אדם אוסר שאינו שלו ע"י מעשה ומסיק דאדרבה מדגנזום מוכח דאינם בטלים ואף להדיוט אסורין דאל"כ ה"ל לפדות כלים דאחז דבהכרח סוגיא זו פליג אהא דמשני דנ"ב ע"ב כיון דאשתמש בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי ביה להדיוט באבני מזבח ששקצום יונים דאי ס"ד דס"ל האי סברא מנ"ל דעשה בה מעשה אסרה להדיוט מכלים דאחז דלמא משום דלאו אורח ארעא א"ו דלית ליה להש"ס הך סברא) והרי כלים דאחז משמשין הן ואי ס"ד דבביטול סגי לבטלינהו ולשתמש בהן הדיוט מכלל דמשמשין דישראל אין להן ביטול ע"כ תורף דברי הר"ן.

ולפמש"ר פ"ח מהע"ז ה"א דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו להדיוט אפילו ע"י מעשה מכלל דדחה סוגיא זו וס"ל דאין ללמוד מכלים דאחז אלא דאסור לגבוה ולגבוה פסק רבנו פ"ד מה' איסורי מזבח ה"ו דאסור אפילו בלי מעשה ובהכרח הוא דגנזום משום דלאו אורח ארעא להשתמש בהן להדיוט ונסתר הוכחת הר"ן.

וכן הוכחת הראב"ד כבר דחה הר"ן ותו דאין מקום לקושיית הראב"ד דבהכרח מזבח חמור משאר משמשין דלא סגי בביטול כ"ש עד שינתן רובו וכמש"ר פ"ח מהע"ז הי"ב ושפיר קאמר קרא ונתצתם את מזבחותרם דהיינו ביטול דמזבח ואדרבה מוכח מזה להפך דאע"ג שעבדו ישראל את העגל ובשליחותיהו קעבדי מ"מ מהני ביטול דנתיצת רוב מזבח וכן ברור בכוונת רבנו דאין משמשי ע"ז דישראל אסורין לעולם מדלא הזכיר פ"ח מהע"ז ה"ט זולת ע"ז דישראל.

ולא עוד דכפי הנראה סובר רבנו דמשמשי ע"ז בין דישראל בין דנכרים א"צ ביטול כלל עמש"ר פ"ח מהע"ז ה"ד וה"ה דהוא גורס נטלה ולא גריס במתני' בטלה עיין בתוס' דמ"ז ע"ב ד"ה העמיד תחתיו ע"ז ובטלה ורש"י דגריס נטלה נדחק דהואיל שנשתמש

ויש כדמות ראייה לזה דבע"ז דנ"ד חזקי' אמר כגון שניסך לע"ז יין על קרניה מתקיף לה רב אדא האי נעבד הוא בימוס בעלמא הוא ופרש"י דב"ח לא מתסרי משום משמשי ע"ז דוחק דכיון דקיי"ל דיש בב"ח משום נעבד לגבוה אע"ג דלהדיוט שרי נימא דה"ה דב"ח נאסר לגבוה משום משמשי' ולפמ"ש ניחא דכיון דבמשמשי' סגי בסילוק בעלמא שפיר משסילקו הותר אף לגבוה שהרי ביד הישראל לסלקו ולבטלו ע"י אמירתו וכל שבידו לא הוי דיחוי.

ועמש"ר פ"ח מה' ע"ז ה"ד באילן שמעמידין ע"ז תחתיו שהקשה שם הכ"מ דכיון דקיי"ל כרבנן דאין נעבד באילן במחובר אטו גרע מעמיד ע"ז תחתיו מנעבד ונדחק דאיירי שנטעו מתחלה ע"מ להעמיד שם ע"ז. א"נ דבאמת קיל מאשרה שנטעו ולבסוף עבדו דמהני סילוק אף להתוספת שהוסיף בעודו תחתיו אלא דקודם סילוק אסור אפי' עיקרו דמנכרא מלתא טפי.

ובאמת קושייתו מעיקרא ליתא דהא קיי"ל ציפוי הר אסור אע"ג דהר עצמו הנעבד מותר דלא אמעיט מחובר אלא מנעבד דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומינה דוק' נעבד לא הוי במחובר משא"כ משום משמשי' שפיר נאסר במחובר ואשרה שהועמד ע"ז תחתיו הוי רק תשמיש ע"ז וכל שנטל ע"ז מתחתיה ע"מ שלא להחזירה ביטל האשרה מתשמיש וכן בתלש ממנו לולב ע"מ שלא יהיה מונח ע"ז תחתיו עולמי' ביטלו מתשמיש ובהכי ניחא כל מה שנדחקו התוספות סוכה דל"א ועיין תוספות ר"ה דכ"ח ד"ה אר"י שהקשו תימה מברייתא דתולין והתניא תקע לא יצא נטל לא יצא ובאמ' לק"מ דבהכר' הך ברייתא בשל עיר הנדחת דמש"ה לא פריך מינה הש"ס בר"ה וביבמות דידע הש"ס לחלק דשל עיר הנדחת מכתית שיעורו משא"כ תשמיש ע"ז אלא דבחולין הוקשה ליה לולב ושופר של עיר הנדחת על כיסוי בעפר עיר הנדחת ומשני דכל היכי דמכתית מעלי לכיסוי ומש"ה כשר לכתחלה לכיסוי כמ"ש התוס' חולין דלכיסוי לא חיישינן למה דמאיס.

ויותר נראה דבאפר עיר הנדחת לא שייך כלל מאוס דהשלל הנשרף אינו לא ע"ז ולא משמשי' וכמש"ר פי"ד מה' שחיטה הי"ג והכ"מ שם ודלא כמ"ש הלח"ם דה"ל עפר קרקעה אלא אפילו עפר אפרה כדרבא מצות לאו ליהנות ניתנו ולא הוקשה להש"ס אלא במס' סוכה דנקיט אשרה וקס"ד דכל אשרה משמע דשילש אשרות תנן בע"ז דמ"ח.

וקס"ד דהיינו אפילו באשרה שמעמידין ע"ז תחתיה דהוי תשמישי' והאמר רבא דאם נטל לולב תשמיש ע"ז יצא. ולזה משני דמתני' רק באשרה דמשה דכתיב ביה תשרפון דהיינו אשרה הנעבדת לרבנן כדאית להו ולריב"י כדאית לי' דייקא נמי דתני דומיא דעיר הנדחת שבשרפה ואי באשרה שמעמידין תחתיה סגי בסילוק.

ומינה דלפי מאי דבעי ר"ל באשרה שנטע' ולבסוף עבד' או שביטל' אי מצו' כגבוה נינהו ממילא אפילו נטעו ולבסוף עבדו וגם ביטלו פסול מספק דלמא מצות כגבוה דיש נעבד במחובר ויש דיחוי ודוקא בנעבד אבל בלולב של ע"ז דהיינו תשמישי' וה"ה אשרה שמעמידין ע"ז תחתיה דתשמיש היא אפילו קודם ביטול יצא דבידו לסלקו ולא חשיב דיחוי ואע"ג דאסור בהנאה מצות לאו ליהנות ניתנו ובין דנכרי ובין דישראל וכמ"ש.

ואע"ג דאפשיט בסוכה דל"ב ע"ב דדחוי מעיקרא במצות לא חשיב דיחוי י"ל כמ"ש תו' סוכה דשאני אשרה שנעבדה שאין בידו לבטל אפילו באיסור משא"כ תשמיש עבודת אלילים אפילו קודם ביטול לאו דחויים נינהו דמצות לאו ליהנות ניתנו ומעולם לא מכתית שיעורא דבידו לבטלו מתשמיש ע"ז כגון שיטמינהו שלא יהיה שוב לעולם תשמיש ע"ז ולפמ"של דוקא אשרה דמשה שעבדה נכרי ע"ד ישראל דאית ליה חומרא דע"ז דנכרי לשרפה ***(לשרפה ולא מהני בטול כחומר ע"ת דישאל הוא דמכתית שיעורא אבל וכו')** דמכתית שיעור' דלא מהני ביטול כחומר ע"ז דישאל אבל ע"ז דישאל לגניזה קאי או דנכרי דאפשר לבטל לא מכתית שיעורא כמ"ש) ותו לא מידי.

ומש"ר ובשעת הדחק ע' בהשגות ובתומת ישרים סי' רל"ג האריך ע"ש וע' בכפות תמרים. שם ה"ב אתרוג של תרומה טהורה עמ"מ ובאמת צריך טעם כיון דלא מסיימי למה קבע הלכה כמ"ד מפני שמכשירה וע' בתוס' ד"ה מפני שכתבו דהמ"ל איכא בינייהו שכבר הוכשר וקו' אלימתא היא דלמה נדחק הש"ס למצוא מציאות רחוק שקרא עלי' שם חוץ מקליפ' כיון דאיכא נ"מ טובה שכבר הוכשר.

ולפמ"ש פי"ב מה' תרומות הי"א ניחא דמחמת קו' התוס' מוכח דלכ"ע אסור להפסידה אלא דפליגי בהכשר שהוא רק גרם טומאה מש"ה הוצרך לחדש שקרא שם חוץ מקליפתה. ובהכי ניחא דשפיר פסק רבנו לחומרא כמ"ד מפני שמכשירה לאסור אפילו קרא שם חוץ מקליפתה.

ולכאורה י"ל קו' התו' באופן אחר לפמ"ש הכפות תמרים ליישב קו' התוס' סוכה דל"ה ע"א ד"ה לפי למה פליגי בערלה בטעם היתר ממון או היתר אכילה תיפוק ליה דמכתית שיעורא דמש"ה אסור אפילו בי"ט שני והתוספות נדחקו והכ"ת תירץ דמתני' איירי אף בח"ל דאין ערלה ותרומה טמאה טעונין שרפה ד"ת אלא בא"י מש"ה הוצרכו לחדש משום היתר אכילה או דין ממון דמספיק אף בח"ל ע"ש.

דבהכי ניחא קו' התוס' הנ"ל דכיון דמתני' מיירי אף בח"ל א"כ לא משכחת תרומה טהורה אא"כ לא הוכשר' דבהוכשר' תיכף כשנוטלה ונוגע בה נטמאת שהרי האדם טמא ט"מ מחמת אויר ח"ל ולעולם אימא לך דבתרומת א"י איכא נמי קולא למ"ד מפני שמכשירה היכא שכבר הוכשר' דמותר והדרא קושיא לדוכתא למה פסק רבנו כמ"ד מפני שמכשירה מיהו אפילו תימא כתירוץ הכ"ת דמתני' איירי אף בח"ל דמתורץ קו' התוס' א"ב שכבר הוכשרה אכתי ק' לפי מה דקי"ל ריש מכשירין דאין הכשר אלא ברצון וכמש"ר פי"ב מהט"א הי"א דבעינן שינתן עליהן מים ברצון בעלים א"כ איכא נ"מ לקולא דלמ"ד מפני שמכשירה מותר לאחרים דלאו בעלים ליטול כיון שאין הכשר אלא מרצון בעלים ולמ"ד מפני שמפסידה אסור אפילו לאחרים להפסיד ומדלא קאמר הש"ס האי איכא בינייהו מכלל דלכ"ע אסור להפסידה ופליגי רק בהכשר ושפיר פסק רבנו לחומרא כמ"ש.

אך דיש לדחות כשנתרץ קו' התוס' דל"ה ד"ה לפי הנ"ל דל"ל לחדש בערלה היתר אכילה ודין ממון תיפוק ליה דמכתית שיעורא ואסור אף ביו"ט שני אלא דלפי מ"ש כאן בחלק א' דטעם פיסול תרומה טמאה אע"ג דאיתא בשאלה הואיל דאי מתשיל עלה הדר לטיבלא ושל טבל פסול ע"ש דלפ"ז י"ל דהוצרכו לחדש היתר אכילה או דין ממון משום תרומה

טמאה דאיתא בשאלה ולא מכתית שעורא דהא לאו לשרפה עומדת כיון דאפשר בשאלה אלא עיקר האיסור משום היתר אכילה ואע"ג דמציין הש"ס פסקא ושל ערלה סמך אסיפא דתרומה טמאה ומתורץ קו' התוס' ד"ה לפי.

ולפ"ז מוכרח דמתני' איירי רק בי"ט ראשון דאי בי"ט שני אמאי תרומה טמאה פסול הא איתא בשאלה מאי אמרת אכתי הדר לטיבלא ואין כאן היתר אכילה אכתי יפריש עליו ת"ומ ממקום אחר ואי ליכא אחר יפריש מיני' ובי' דהא חסר מותר בח"המ א"ו דמתני' איירי ראש' דאין מגביהין ת"ומ בי"ט וכ"ש מיניה וביה דה"ל חסר דפסול בי"ט ראשון דזה החלק שמפריש אחר שאלה לא חזי לאכילה.

דבהכי מתורץ קושייתנו הנ"ל דליכא למימר איכא בינייהו לאחרים דלאו בעלים דשרי למ"ד מפני שמכשירה דאין הכשר אלא מרצון בעלים דכיון דמתני' איירי בהכרח רק בי"ט ראשון בל"ז פסול לאחרים דלאו בעלים דבי"ט ראשון בעינן לכם ולעולם אימא לך דאיכא נ"מ לקולא דלמ"ד מפני שמכשירה מותר לאחרים ליטול אתרוג של תרומה טהורה בחה"מ והדרא קושיא לדוכתא למה פ"ר כמ"ד מפני שמכשירה איברא לפמ"ש בפרקין ה"ט דפיסול אתרוג שאין בו היתר אכילה אסור אף בח"המ מכלל דס"ל דאתרוג של תרומה טמאה פסול בח"המ וכגון שהוא תרומה טמאה שביד כהן דליתא בשאלה א"נ דמ"מ מכתית שיעורא דמי ימר דמזדקק ב"ד להתיר ולא מקרי פרי כמ"ש ח"א דהיתר אכילה נפקא לן מפרי ודוקא מה דנפקא לן מלכם מותר בח"המ דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון אבל סיפא דקרא פרי עץ הדר בעינן אף בח"המ והדרא קושייתנו לדוכתא דכיון דמתני' מיירי אף בי"ט שני המ"ל איכא בינייהו תרומה טהורה לאחרים בח"המ דלמ"ד מפני שמכשירה מותר אלא ודאי דלהפסידה לכ"ע אסור כמ"ש פי"ב מה' תרומות ה"א ושפיר פסק רבנו כמ"ד מפני שמכשירה להחמיר בד"ת אפילו קרא עליה שם חוץ מקליפתה וכמ"ש.

ומש"ר ושל טבל עמ"ש ח"א ונשאלתי על לשון זה וזאת אשר השבתי בקצרה. מ"ש מכ"ת תמהני על הרשב"א דמדמה מודר הנאה לתרומה ובנדרים דנ"ט בשלמא קונמות מצוה לאתשולי דכל הנודר כאלו בנה במה תרומה מאי מצוה לאתשולי.

ואפשר דגם כאן איכא מצוה לקיים מצות אתרוג אע"ג דהוי מצוה הבאה ממקום אחר וראייה לזה מעירובין ד"ל מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה סומכוס אומר בחולין ולנזיר ביין לא פליג סומכוס מ"ט אפשר דמתשיל אי הכי תרומה נמי ולפרוש עלה מיניה וביה כו' וה"נ קשה שאני נזיר דמצוה למתשיל א"ו כיון דאין מערבין אלא לדבר מצוה תרומה נמי מצוה למיתשל אע"ג דהמצוה באה ממקום אחר ע"כ.

לא ראה מכ"ת בגוף שער אפרים של"ז שכ' דברי רשב"א תמוהים דבנדרים אמרו שאני קונמות דמצוה לאתשולי כו' ויש רוצים ליישב דגם בתרומה טמאה מצוה למתשיל כדי לקיים מצות אתרוג אבל זה אינו דמנ"ל דמצוה לאתשולי כדי לקיים מצוה אחרת ע"ש. וכיוצא בזה במהרש"א עירובין ד"ל בד"ה אלא לסומכוס דלא התירו לשאול בשבת אלא משום כבוד שבת דאל"כ לא הוצרכו התוס' לכך כיון דאין מערבין אלא לדבר מצוה ושני הגדולי' ימאנו בסברא זו כשהמצוה באה ממקום אחר ומה שהקשה על הש"ס עירובין לק"מ דשאני לענין דשיל"מ כמ"ש הר"ן בנדרים דנ"ט דבעינן שההיתר יבא

מעצמו מש"ה דוקא קונמות דמצוה לאתשולי חשיב דשיל"מ שההיתר בא מעצמו בהכרח דאתי למתשיל דמצוה לאתשולי משא"כ בתרומה אין הכרח שיבא ההיתר לא חשיב דשיל"מ משא"כ בעירובין לענין סעודה הראוייה מבע"י (וה"ה לענין אתרוג דבעינן היתר אכילה מקרי סעודה הראוי') הואיל דאי בעי מיתשל חשיב ראוי' מבע"י בודאי דשייך מיגו אע"ג דליכא מצוה למתשיל ועדיפא מיני' קיי"ל בביצה ופסחים הואיל דאי מיקלע אורחים פטור.

ולפ"ז גם קושיית השער אפרים על הרשב"א מסוגיא דנדרים אינה מכרעת דשפיר חשיב תרומה טמאה היתר אכילה הואיל דאי בעי מתשיל דהואיל אמרינן אע"ג דליכא מצוה לאתשולי ובאמת מסיק שם דלק"מ לרשב"א מסוגיא דנדרים יע"ש. ומ"ש מכ"ת אבל קשה לי על הש"א שדחה ראיית הרשב"א ונעלם ממנו סוגיא דעירובין הנ"ל דאי הדר לטיבלי' מפריש עליו מיניה וביה ואין לומר כפי תירוץ הש"ס דאין מגביהין תו"מ בי"ט דהתינח ביום ראשון ולפי סברת מכ"ת דתרומה טמאה פסול כל ז' דכי מתשיל הדר לטיבליה קשה עכ"ל.

שארי ליה מאריה דבהדיא כתב השער אפרים ואע"פ שאמרו בעירובין סומכוס כו' ואין לתרץ דהרשב"א מביא ראייה מתרומה טמאה למה יפסול בזה"מ הא אי בעי מתשיל עלה ויפריש תיכף תו"מ מטבלו זה אינו דבגמרא אמרו הטעם דלא מקרי לכם דאיירי ביום ראשון שאין מגביהין תו"מ בי"ט דליכא למימר דאיירי בטבל הטבול האידנא דקיי"ל בפ' משילין דמגביהין תו"מ דא"כ קשה סוגיא דעירובין כו' הרי שאין תלונתן על הש"א אלא עלי ובמ"כ לאו השגיח בלשוני שכתבתי ואין להקשות דבאמת מ"ט פסול כל ז' כיון דדרשא דלכם לא קאי אלא בי"ט ראשון כו' בין בי"ט שני אפילו טבל דלא חשיב פרי ומחוסר מעשה ע"כ ר"ל דודאי ההפרש בין שיטת הבבלי והירושלמי דלשיטת הבבלי דבעינן היתר אכילה מדכתיב לכם שפיר הפי' ולקחתם מה שהוא לכם ביום הראשון וכמ"ש הש"א דבאתרוג בעינן דבר הראוי לאכילה בו ביום של הנטילה ומש"ה אחז הקושיא דאין מגביהין תו"מ בי"ט דאלו היינו אומרים דאינו נעשה טבל למפרע אלא מאידנא דמיתשל ולהבא היה יוצא בתרומה טמאה דכשמתשיל אינו תרומה טמאה למפרע ועכשיו נעשה טבל וה"ל בדמיון חלה הנילוש בי"ט דמותר להפריש בי"ט ונמצא ראוייה לאכילה בו ביום אלא דנעשה טבל למפרע מעי"ט דמש"ה אסור להפריש בי"ט ולזה תפשי הקושיא בפשיטות מדאסור כל ז' ואין אומרים מגו דאי בעי מתשיל ומפריש מיניה וביה ועדיפא מיניה דלפי שיטת הבבלי אפילו ליכא מיגו לא בעינן לכם בח"ה משא"כ הירושלמי דמפיק היתר אכילה מפרי ודאי אסור אף בזה"מ כמ"ש הכפות תמרים דפרי מוסב על ולקחתם ולפ"ז לא מהני מה שיהיה ראוי לאכילה בו ביום אחר שאלה והפרשה דאנן בעינן ולקחתם פרי שיהיה פרי בשעת לקיחה וזהו מה שכתבתי דלא חשיב פרי ומחוסר מעשה ההפרשה בשעת נטילה ואע"ג דמתשיל ה"ל טבל למפרע.

ובהכי אזדא מ"ש מכ"ת ולדעתי אף בי"ט ראשון כשר אי אמרינן הואיל מטעם שיכול להפריש למחר דבשלמא גבי עירוב בעינן שיהיה ראוי לאכילה בשעת קניית העירוב משא"כ באתרוג אפילו יהיה ראוי למחר כשר מדפריך הש"ס למ"ד דין ממון מתרומה טמאה הא ראוייה להסיקה תחת תבשילו והא אין שורפין קדשים בי"ט וע"כ כיון דראוי

למחר מקרי דין ממון וה"נ בטבל כיון דאי בעי מתקן למחר דאין חילוק בין אי בעי מתשיל ואי בעי מתקן וצ"ל כהרשב"א דלא אמרינן הואיל והיסוד של הש"א משום דאי מתשיל הדר לטבליה נופל דמאי בכך הא אי בעי מתקן ע"כ והכל אזיל בתר איפכא דהא כ' הש"א דלמ"ד היתר אכילה כיון שאסור להפריש ב"ט אין אומרינן מיגו דאי בעי מתקן למחר דבעינן לכם ביום הראשון אלא דאלו היינו אומרים דנעשה טבל להבא והוי כנילוש ב"ט ושרי להפריש היה נקרא לכם ביום הראשון וכמ"ש.

והא דפריך למ"ד דין ממון דראוי להסיק תחת תבשילו אינו קושיא לפמ"ש פ"ה מה' שבת ה"ח דלדרך רבנו מותר להסיק תבשילו בתרומה טמאה ב"ט אלא אפילו לדרך התוס' לק"מ דשאני דין ממון דכל מידי דחזי לשנה הבאה חשיב דין ממון היום ושוה כסף תכף משא"כ היתר אכילה ביום ראשון לא מקרי חזי בו ביום.

ולפ"ז אין ראייה כלל מסוגיא דעירובין דהתם מיקרי סעודה הראוייה בתחלת בה"ש זמן קניית העירוב הואיל דאי בעי מתשיל וגם מפריש בה"ש הילכך אפילו לא אתשיל מהני וה"ה להבבלי יוצאין בזה"מ בטבל דאי בעי מתשיל ומפריש ותו דאין לכם בזה"מ משא"כ להירושלמי דבעינן ולקחתם פרי כל ז' צריך שיהיה פרי בשעת לקיחה.

ומ"ש מכ"ת ואפשר דהש"א ראה סוגיא דעירובין אלא דקוש' דוקא לשטת הרשב"א דבפסחים דמ"ו בתוספות ד"ה הואיל ורשב"א פ"א תרי הואיל לא אמרינן וה"נ הוי תרי הואיל הואיל ובעי מפריש והדר הואיל ובעי מתקן ולא אמרינן תרי הואיל ע"כ טעה בזה בין הרשב"א בעל התו' שהוא רבנו שמשון בר אברהם והוא הר"ש משנזא או מקוצי המפרש זרעים וטהרות ובין הרשב"א שבזמן הרא"ש שהוא רבנו שלמה בן אדרת.

ומ"ש מכ"ת אבל על מר קשה שכתב גבי תרומה הואיל למה לא אמרינן גבי טבל הואיל דאי בעי מתקן ע"כ ולא דק דלא השגיח בלשונו כנ"ל. מה גם דהמקשה בעירובין ולפרוש מיניה וביה קס"ד דמגביהין תו"מ בה"ש קשה קושיית התוספות אמאי אין מערבין בטבל דליכא למימר כתירוף התוספות דבמידי דלא חזי לשום אדם לא שייך מיגו דא"כ דברי הרשב"א תמוהין דשאני תרומה טמאה דלא חזי לשום אדם ליכא מיגו משא"כ באוסר על עצמו נכסי חברו וע"כ לא ס"ל לרשב"א תירוף התוספות וקשה קושיית התוספות א"ו סובר הרשב"א שאני טבל דאין אומרים מגו דאי בעי מפריש דמחוסר מעשה בה"ש ושאני מיגו דמיתשל דשרי למפרע וה"ק הש"ס ולפרוש עלה מיניה וביה באמת שקודם שאלה יפריש מקצת תרומה בפ"ע דלא חשיב תיקון כל זמן דלא מתשיל ואח"כ יערב ויהיה נשאל ונמצא העירוב חולין מתוקנין ע"י מה שהפריש קצת תרומה.

ומשני ס"ל כרבנן וכמ"ש התוספות דאף שאלה חשיב שבות אבל אפילו רב מודה דאין מעשרין ודאי בה"ש ובחלק שו"ת של"ח הארכתי שם ה"ג נפרדו עליו עיין השגות וביאור דעתו באריכות בתומת ישרים סי' רכ"ט ע"ש ובגמרא ב"ק דצ"ו ועיקר ראיית הראב"ד מסמיכות בעי' דר"פ בנחלקו התיומת משמע דמישך שייכי אהדדי עם נפרצו.

דנפרצו היינו שנסדקו גופי העלין לארכן ודאי פסול והבעי' בנחלקו התיומת ומזה נראה דחופיא מחלקין כל עלה דפנותיה לחצאין והבעי' בחילוק התיומת ודעת התוס' כדעת הראב"ד ועיין בערוך אות ה' ערך הפיא. והרי"ף מחולק עם רש"י וס"ל דנפרצו לאו

נתלשו לגמרי ונאגדו מדנקיט סיפא בהדס נפרצו עליו דא"כ היינו נשרו עיין בר"ן ותי"ט ודברי הלח"מ מגומגמין דודאי כוונת הרי"ף שעדיין תלויין בהן דומיא דסיפא דנפרצו עלי הדס אלא שתלויין כלפי מטה דומיא דעלי חריות ומפרש דעבדי כעין חופיא ר"ל שנתלשו קצת ועדיין תלויין ועומדין כלפי מטה וכ"כ רבנו בפ"י המשנה.

ומ"מ מישך שייך בעיית דר"פ בנחלקה התיומת בבבא דנפרדו עליו ר"ל כענפי אילן לצד מעלה ואינן סמוכין לשדרה דע"י חלוקת התיומת ג"כ מחציתו נפרד מהשדרה ואיכא תרתי לריעותא והבן זה. וכפי הנראה מלשון רבנו פ"ב מה' גזלה הי"ד גזל לולב והפריד עליו קנה העלין גזל עלין ועשאן חופיא קנה ע"כ משמע שהכלי שקורין חופיא אוגדין שרשי העלין ואח"כ נשבר קצת אורך העלין ותלויין כלפי מטה כלפי האגד והיינו נפרצו כעין חופיא והבן.

שם ה"ד בריית העלין ובהשגות א"א זהו דסליק בחד הוצא ע"כ והנראה שלא היתה למראה עיני המ"מ וכ"מ ולח"מ דהא לשון ההשגה מבואר כמ"ש הכ"מ וקאי אבבא דהיו עליו אחת אחת. שם ה"ה הדס שנקטם עיין השגות ובמ"מ בשם הרמב"ן.

והמ"ע העתיק כל דברי הראב"ד בתמים דעים סי' רכ"ח ודברי הרמב"ן במלחמות שסתר הוכחת הראב"ד מלשון דליות שבת"כ ובירושלמי דפי' דליות ענפי הדס יהיו מה שיהיו אפילו קטומים מיהו אין זה מזור להראייה מהמשך הירושלמי שהביא הראב"ד. ועלינו לבאר הירושלמי לדרך רבנו.

דהנה בבבלי מסיק ור"י ממ"נ אי שלמים בעי נבעי נמי כלהו אי לא בעי שלמים אפילו חד נמי לא אמר ביראה אר"א חזר בו ר"י. וה"פ לדרך הרי"ף ורבנו אי שלמין בעי ולא קטומין משום הדר לבעי כלהו תלת דלר"י שלשתן ד"ת מדרשא דענף עץ עבות ואי לא בעי שלמין דס"ל קטומין נמי חשיב הדר אפילו חד נמי לא צריך שיהיה אינו קטום ומשני חזר בו ר"י ממה דמפיק מענף עץ עבות שלשה אלא דס"ל דד"ת סגי בחזא עיין תוס' ד"ה ענף ולא הוצרך ר"י תלת אלא להידור דנוי הדס הוא שיהיה אגד גדול הילכך חד מינייהו שהוא ד"ת צריך אינו קטום משום הדר ואינך תרתי דמשום הידור מצוה רשאי להיות קטומין וכ"כ הרשב"א בש"ש וז"ל והנכון שחזר בו ר"י בסוף כשאמר וא' אינו קטום ממה שאמרתחלה דצריך ג' הדסים והודה לר"ע דסגי בחזא ובעינן שלא יהיה קטום והא דבעינן שנים קטומין לאו מדינא אלא להידור מצוה וחד דמדינא צריך שאינו קטום ושנים קטומין להידור וכן מפורש בירושלמי עכ"ל ויש להמתיק מדלא פריך הש"ס הך קושיא אר"י דמתני' מכלל דאמתני' ודאי לק"מ דידע לחלק דחד דמדינא צריך שאינו קטום ואינך דלהידור סגי בקטומין אלא דלר"י דברייתא דמפיק שלשה מקרא דענף עץ עבות והווי שלשתן ד"ת קשה ממ"נ ומסיק דסיפא דברייתא אחר חזרה דס"ל חזא ד"ת.

ולפ"ז גם הירושלמי ס"ל דבהכרח ר"י דמתני' ס"ל דחד ד"ת ואינך תרתי מד"ס ומשום הידור והוקשה ליה דהאיך מוסיפין על הדס א' ד"ת עמש"ר פ"ז מה' לולב ה"ז ובמ"מ וכ"מ שם א"ו כיון דאיכא הידור מצוה מותר להוסיף בהדס וז"ל הירושלמי ר' אבא בר ממל בעי קומי ר' אמי כמה דר"י מרבה בהדס בשאר כל המינין א"ל מסביר את סבור על דר' ישמעאל קטום הדר והתנינן ר"ט אמר אפילו שלשתן קטומין לית בר נש אמר אפי' אלא דהוא מודה על קדמייתא.

ר' חגי בעי קומי רבי יוסי מה בעי ר"ט להוסיף על דברי ר"י. א"ל ר"י לא סבור קטום הדר ור"ט סבור קטום הדר ע"כ וה"פ לדרך רבנו דהקשה ר' אבא כיון דמתיר ר"י להוסיף בהדס אמאי קאמר לולב א' ואתרוג א' וערבי נחל שתיים שהוא משנה שא"צ דליכא מאן דפליג דסגי בלולב א' וערבות שתיים מכלל דקמ"ל דאסור להוסיף ומאי שנא לולב וערבה מהדס והשיב רבי אמי מדפריך אתה כך מכלל דסבירא לך דרק חד שאינו קטום ד"ת ושנים הקטומין משום הידור והתנן ר"ט אפילו ובהכרח ר"ט ס"ל שלשתן ד"ת מדלא קאמר אפי' אחד שאינו קטום אלא דס"ל לר"ט דקטום בהדס חשוב הדר והואיל שהוא עבות לא מינכר נקטם ראשו כמ"ש הפוסקים וח"כ לא שייך אפילו דמשמע דמודה לר"י דחד שאינו קטום כשר אלא הכי הל"ל ר"ט א שלשה ואפילו קטומין אלא ודאי דר"י נמי סבר דבעינן שלשה ד"ת ומ"מ סגי בחד שאינו קטום דא"צ הדר אלא בחד דמפורש בקרא ולא בהנך תרתי דאתאן מריבוי א"נ דכל דאיכא חד שאינו קטום באמצע הוי הדר ושפיר לר"ט אפילו שלשתן קטומין ונמצא לר"י אין רשאי להוסיף אף בהדס דשלשתן ד"ת ומתורץ קושיית ר"א בר ממל.

ור' חגי בעי כו' פי' דקס"ד נמי דלר"י חד ד"ת ושני קטומין מוסיף להידור מצוה והוקשה ליה לשון אפילו דמשמע דר"ט מוסיף (וקס"ד דר"ע מיקל טפי דאפילו בחד דלא קטום סגי ובבבלי ולדרוש להו כר"ע דמקיל טפי) ומאי מקיל ר"ט. ותירץ ר' יוסי דר' ישמעאל נמי ס"ל בעינן ג' ד"ת ומ"מ סגי בחד מהודר וכמ"ש ומוסיף ר"ט דקטום חשוב הדר ומקיל דסגי בתלת קטומין.

וכל זה לדרך הירושלמי אבל הבבלי סובר דשפיר בא ר"ט להוסיף קולא וכדמסיק תלתא קטימי שכיחי חד ולא קטים לא שכיח ושפיר נקיט ר"ט אפילו אע"ג דר"י מכשיר בחד ולא קטים וכן ל"ק אמאי מתיר ר"י להוסיף בהדס ולא בשאר מינין דס"ל לש"ס דידן דוקא תוספ' הדס שרי משום נוי מצוה כשעושה אגד גדול עבות משא"כ בשאר מינין ליכא נוי בתוספות וכמש"ר פ"ז מהלכות לולב ה"ז ונתיישבה השגת הראב"ד אחר שהופיע רה"ק בביאור הירושלמי לדרך רבנו.

ומש"ר עבר וליקטן כו' עכ"מ שנדחק למה השמיט רבנו אוקמת' הש"ס כגון דאית ליה הושענא אחריתא וכבר נתיישב בדברינו ח"א פ"א מה' שבת ה"א ע"ש. שם ה"ו ערבה כו' עיין השגות ומ"מ.

ועיון בפ"י המשנה לרבנו דמפרש בערבה דכשר בנקטם וסובר דבענף חשיב הדר ודוקא בלולב חשיב מום ולולי דברי המ"מ י"ל דכוונת הראב"ד להשיג למה כ"ר בערבה דנפרצו עליה פסולה והשמיט פסול זה בהדס. ולעיל ה"ה תירץ המ"מ דרבנו גרס בהדס נפרטו ר"ל נשרו כדפרש"י וצריך טעם למה נקיט בהדס נפרטו ובערבה נפרצו ואולי דנפרצו לא שכיח בהדס ועיין פ"ז מהלכות לולב ה"ח ועיין תמים דעים ס"א רל"ב.

שם ה"ז אתרוג שניקב. עיין השגות ומ"מ ובלח"ם ועיין כפות תמרים דכ' דאי חדא קתני א"כ חסר גרידא נמי כשר וא"כ ק' סוגיא דסוכה דל"ז ע"ב והא ר"ח מטבל בה כו' ולר"ח קשיא מתני' כו' אלמא דחסר גרידא פסול גם הקשה על הראב"ד דנקב בלא חסרון כשר א"כ למה נקיט כלל ניקב דהל"ל חסר כ"ש פסול ע"ש ותמהתי עליו וביותר על הלח"ם דאשתמיט להו גירסת המשנה ירושלמית ניקב נקלף נסדק חסר כ"ש פסול הרי דישי

הפסק בין ניקב לחסר כ"ש דזהו גירסת רבנו בפ"ה המשנה דמפרש תחלה ניקב ואח"כ נקלף ואח"כ חסר כ"ש ע"ש וזהו שאמרו בירושלמי ניקב ולא פילש מבפנים כשר כ"י דתנן תמן ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כ"ש כשר ר"ל דניקב דרישא במפולש ואינו חסר וכמ"ש.

שם ה"ט כל אלו כו' עיין השגות ובתמים דעים סי' רכ"ו ביאר דהא דפריך הש"ס ר"פ לולב הגזול בשלמא יבש בעינן הדר וליכא ה"ק בשלמא יבש י"ל דסובר תנא דידן ממקרא נדרש לפניו ולא לאחריו עיין בתו' ד"ה בעינן מיהו באמת קי"ל מקר' נדרש לפניו ולאחריו וכדר"ח דמטבל ונפיק בי"ט שני (פ"ה ודלא כמ"ש התוס' דחסר נפקא לן מולקחתם לקיחה תמה דמקרא נדרש לפניו אלא חסר הוא ג"כ מכלל המומין ומשום) הדר וכדאמרין בירושלמי אבבא דעלתה חזזית ריב"נ בשם שמואל כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביום הראשון ואע"ג דקי"ל כוותיה בכל הפסולין מ"מ לא קי"ל כריב"נ בגזול ומשום מצוה הבאה בעברה.

ובירושלמי מאי פליגין כשגזלו משופה אבל גזלו ושיפהו דמים הוא חייב לו פ"ה דקנאו בשינוי והיינו בגזל ושיפהו בי"ט שני ע"ש. ובתמים דעים סי' רל"ג העלה דיבש פסול בי"ט שני וזה מוכרח מדמייתי ר' יהודה ראייה ומעשה בשני כרכים שהיו מורישין לולביהן לבניהן ואי ס"ד דבי"ט שני כשר מאי ראי' מייתי דלמא עשו כן משום י"ט שני וזהו שהמתיק הראב"ד כאן דאע"ג דבמידי דמפסיל משום הדר כשר בי"ט ב' דומיא דחזזית שאני יבש דחשיב כמת לפמ"ש בירושלמי ונתבאר כוונת הראב"ד.

אמנם דעת רבנו דקי"ל בגזול כריב"נ דלאו משום מצוה הבאה בעברה הוי אלא דנפקא לן מלכם ומש"רל ה"א אפילו לאחר ייאוש אין הטעם משום מצוה הבאה בעברה כמו שנדחק הלח"ם שם אלא משום דגם לאחר ייאוש לא מקרי שלכם דייאוש כדי לא קנה אלא דוקאבהקדש דה"ל ייאוש ושינוי רשות וכמ"ש פח"י מהמע"ה ק הי"ד עמ"ש שם והילכך היכא דגזלו ושיפהו דאיכא שינוי באמת יוצא בי"ט ראשון כדבירוש' ולא נקיט רבנו אחר ייאוש אלא בייאוש כדי ודוקא גזל והקדיש דהשינוי בא בשעת הקדש חשיב ההקדש מצוה הבאה בעברה דאני ה' שונא גזל בעולה שייך רק בקדשים ולא בשאר מצות עמ"ש בפרקין ה"א ושפיר קי"ל כריב"נ דיוצא בי"ט שני ואין זה מהב"ע שאין בנטילתו משום גזל אלא דה"ל כשאוול וחזר בו רבנו ממ"ש בפ"ה המשנה משום מהב"ע.

ולענין יבש עמ"מ לעיל ה"א ד"ה וראיתי כו' שהרמב"ן סתר דעת הראב"ד דר"י לא מייתי ראייה מירושא אלא מברכה בי"ט ראשון וסובר רבנו כש"ס דידן דיבש משום הדר. ומ"ש הכ"מ דמסופק בחסרי השיעור תמוה דודאי פסול ע"ז ושאסור באכילה משום דמכתית שיעורו ושיעורין הל"מ ועלח"ם דנדחק לדרך רבנו דמאי פריך הש"ס אלא לרב קשיא אימא ה"ק רב אין זה הדר ופסול בראשון.

ונ"ל דלק"מ דליכא למימר דרב פוסל רק בי"ט ראשון דקשה במאי מיירי אי בנקבוהו עכברים נקב שאין בו חסרון אלא שהוא מופלש או כאיס' מאי משני שאני עכברים דמאיסי הא אין כאן מיאוס כיון שלא עשו אלא מעשה קוץ בעלמא א"ו דאיירי בנקב שיש בו חסרון שאכלו ממנו דמינכר נשיכתייהו ומאיס (וכ"ש לדרך הראב"ד דאפילו בנקב מפולש בעינן חסרון משהו וא"כ קשה ל"ל לרב לומר דאין זה הדר תיפוק ליה

דחסר פסול א"ו ה"ק רב דאפילו ב"ט שני דלא בעינן לקיחה תמה וחסר כשר מ"מ פסול כל שבעה משום הדר וקשי' לרב.

ומשני שאני עכברים דמאיסי ופסול כל ז' משום הקריבהו נא לפחתך: ולל"ב דאמר רב זה הדר ה"ק דאינו מאוס דאיכא תקנה לחתוך מקום הנשיכה דהא ר"ח מטבל בה ואי משום דפרי חסרה אינו הדר אנן לא בעינן הדר בשני וכדמסיק וזה פשוט. הלכות שקלים פרק א ה"א אפילו עני כו' עפ"ז מהמ"ע ה"ה וגיטין ד"ז וב"ב ד"ט.

שם ה"ד ועוד מטבע כו' עכ"מ ודבריו תמוהין דהנך דרכונות בהכרח של זהב למעט במשוי וכמש"ר לקמן פ"ב ה"ד ואלו היו מצרפין שקלי כסף לדרכונות כסף אין כאן מיעוט במשוי ודרכונות שהזכיר רבנו כאן הן של כסף כדלקמן ה"ו. שם ה"ו בזמן שהיה מטבע עיין השגות.

והרע"ב כ' דהיה להם מטבע של מלכות מדי מש"ה היתה גדולה דרכונות אע"ג שעניים היו. ובגוף הענין פי' הראב"ד תמוה דהאיך ס"ד להוסיף והכתיב העשיר לא ירבה בשלמא לדרך רבנו בקשו לשקול דינרין דכסבורים היו דפי' העשיר לא ירבה ומחצית המטבע וקמ"ל דה"ק הדל לא ימעט מחצי שקל של תורה אבל מחצית מטבע גדולה לא חשיב ריבוי משא"כ לדרך הראב"ד דע"כ מפרש דה"ק העשיר לא ירבה מהעני אבל שניהם רשאיין להוסיף בזמן שהן מתי מעט א"כ ר"י דקארי ליה מאי קארי ליה הרי מוכח בפסוק דיש לו קצבה דכ"כ נותן העני כמו העשיר.

ותו דהתורה אמרה מחצית השקל דע"כ מתפרש או מחצית השקל של תורה או מחצית השקל לפי עת וזמן ועכ"פ אין מקום לומר שיהי' רשאי להוסיף על מחצית השקל כשהן מתי מעט. שם ה"י ותובעין אותן עד שיתנו.

דוחק לפרש דברי רבנו דקאי על כל שאין חייבין כו' אלא פשטות דבריו דדוקא כהנים שחייבין מדינא תובעין ומ"מ אין ממשכנין מפני ו דרכי שלום אבל נשים ועבדים וקטנים דפטורין מדינא אף מיתבע נמי לא תבעינן. ודע שהרב ר"א גורס בירושלמי הא לתבוע תובעין הדא דתימר בשהביא ב' שערות אבל לא הביא ב' שערות לא בדא ולמשכן אין ממשכנין אע"פ שהביא ב' שערות.

ומפרש דה"ק מדנקיט אין ממשכנין משמע אבל תובעין וקאמר לא כן דלמשכן אין ממשכנין אפילו הביא ב' שערות כל שהוא פחות מבן ד' ותובעין משהביא ב' שערות אבל לא הביא אפילו לתבוע אין תובעין. וכה"ג מפרש הירושלמי אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים אבל שקלו מקבלין מידן.

הא לתבוע אין תובעין הכא את אמר תובעין והכא את אמר אין תובעין כאן כשהביא ב' שערות כו' וכ' הר"א ונשים ועבדים נמי אין תובעין והא דתנינן להו לעיל גבי אין ממשכנין איידי דתני קטנים תני להו בהדיהו וזה הר"א נמשך אחר פי' הרע"ב דמפרש נמי אע"ג שהביא ב' שערות אין ממשכנין פחות מבן ד' וכבר השיג עליו התי"ט והביא ראייה מדברי רבנו דמשהביא ב' שערות והוא בן י"ג מצות שקלים עליו.

מיהו הירושלמי צריך ביאור לשטת רבנו וראיתי בפ"י המשנה לרבנו וז"ל וקטן שלא הביא ב' שערות אין ממשכנין אותו אלא מניחין אותו ואם נתן מקבלין מידו אמרו אין

ממשכנן עד שיביא ב' שערות כו' נראה דגריס כג' ירושלמי ד"ו הא לתבוע תובעין
הדא דתימר כשהביא ב' שערות אבל אם לא הביא ב' שערות לא בדא ולמשכן אין
ממשכנן עד שיביא ב' שערות כיני מתני' אין ממשכנן את הכהנים מפני דרכי שלום
ע"כ וכן בש"ס דידן גרסינן אין אין ממשכנן עד שיביא ב' שערות שזהו ג' רבנו בפ'י
המשנה.

ולפ"ז ה"פ דס"ד כל שלא הביא ב' שערות אפילו לתבוע אין תובעין והוקשה לו במאי
עסקינן דלתבוע תובעין בהכרח בשהביא שתי שערות ולא בדא דהתניא אין ממשכנן
כו' אלמא משהביא ב' שערות אפי' ממשכנן. לזה מסיק דנקיט לשוןאין ממשכנן אידי
כהנים דחייבין מדינא ותובעין ולא ממשכנן וכשלא הביא ב' שערות א"הנ דאפילו
לתבוע אין תובעין.

ועדיין סיפא דירושלמי צריך ביאור דרמי רישא אסיפא דרישא נקיט אין ממשכנן אבל
תובעין וסיפא נקיט דאין תובעין אלא אם שקלו מקבלין מידם ומשני כאן כשהביא כו'
ורבנו לא חילק בזה. והנכון דה"ק דכל פחות מבן י"ג שודאי לא הביא אין תובעין היה
בן י"ג וספק הביא ונשרו תובעין ואין ממשכנן אא"כ ודאי הביא.

והוקשה לרבנו התינח קטנים נשים ועבדים מאי איכא למימר ולזה תירץ דנשים ועבדים
אם היו רגילין ליתן תובעין אותן. ומש"ר או הוא עתיד ליתן ר"ל שקרוב להביא ב'
שערות והיינו שכ"ר בדרך שלילה שתובעין אותן דרך רשות משא"כ כהנים תובעין
דרך חיוב אלא שאין ממשכנן.

פרק ב ה"א שתי תיבות כו' כתב הכ"מ ומדקתני שופרות במדינה מכלל דשתיים היו: וזה
דוחק די"ל בכל מדינה שופר א' והתי"ט מדקדק דתיבת שופרות מיותר לגמרי דהל"ל
וכך היה במדינה. ומ"מ קשה טובא דבירושלמי גרסינן מתני' בתקלין חדתין אבל בתקלין
עתיקין לא בדא ותני כן עתיקין במקדש אבל לא במדינה.

איברא באמת גוף הענין תמוה דלמה לא יגבו במדינה עתיקין דהיינו שקלים שנשארו
חייבין משנה שעברה ובהכרח האמת כן שאף במדינה גובין ממי שלא שקל בשנה
שעברה אלא דה"ק דין שקלים עתיקין במקדש ולא במדינה דבמקום שהיה יכול לשקול
בזמנו קודם תרומת הלשכה בר"ח ניסן הרי שאיחר להביא אחר ניסן כיון דקיי"ל תורמין
על הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה הוי ליה תוך שנה זו שירי לשכה חדתין ומשהגיע
ניסן הבא נעשו עתיקין.

משא"כ במדינה שלא היה יכול להביא קודם ר"ח ניסן מחמת מרחק הדרך ואפילו מקום
קרוב מהלך יום משהגיע ר"ח ניסן שאי אפשר שיבואו השקלים למקדש היום אינם
נעשים שירים. ר"ל דאע"ג דקיי"ל לקמן ה"ט תורמין על הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה
ועל העתיד לגבות אחר ר"ח ניסן מ"מ החילוק דבמקדש דהיינו בירושלים העתיד לגבות
אינו נעשה שירים ולא עתיקין לשנה הבאה אלא תורמין מהן לשנה הבאה דאע"ג דבשעת
תרומה מתכוון על העומד לגבות היינו כדי שיהיה להן חלק בקרבנו' צבור ומ"מ אין
נעשין שירים אלא הגבוי בירושלים אע"ג שלא הובא לתוך הלשכה כיון שראוי לבא
ובידו להביאו לתוך הלשכה קודם ר"ח ניסן כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי וה"ל

כמונח בלשכה ונעשה שירים וממילא כשיבא למקדש תוך שנה נעשו עתיקין בניסן הבא שאין תורמין ממנו משא"כ במדינה אפילו מה שנגבה קודם ר"ח ניסן כיון דמשהגיע ר"ח ניסן א"א להביאו למקדש הוי מחוסר מעשה מש"ה אע"ג שתורמין על הגבוי שלא הגיע למקדש כדי שיהיה להן חלק בקרבנות ציבור אינם נעשין שירים הילכך כל השקלים שלא הגיעו למקדש ממדינה אפילו מכמה שנים אינם נעשין שירים ולא עתיקין ודינם כחדתין דמותר לתרום מהן לשנה הבאה (גם י"ל דאפילו בירושלים דוקא מה שבא למקדש עצמו לתוך הלשכה הוא דנעשה שירים בשעת תרומה ועתיקין לשנה הבאה משא"כ כל הגבוי אפילו בירושלים אם לא הגיע ללשכה ובשעת תרומה אינו נעשה שירים ותורמין מהן לשנה הבאה דנקראין חדתין ולא עתיקין) וחילוק זה נתבאר בדברי רבנו ממ"ש בפרקין ה"ד והכל מתקבצין למקדש דמשמע דבין שקלי שנה זו ובין שקלי שנה שעברה הבאין ממדינה מתערבין דאל"ה ה"ל לרבנו לפרש דשקלי שנה שעברה הבאין מהמדינה יפלו לשופר השני שבמקדש של עתיקין א"ו אין עתיקין במדינה והכל מתקבץ ללשכה לתרום ממנו לשנה הבאה.

והא דהיו שתי שופרות במדינה ולא סגי בשופר אחד שיפלו בו חדתין ועתיקין משום שהגבאים כדי שלא יתבלבלו בחשבון היו גובין חדתין בפ"ע ועתיקין בפ"ע זה גובה שקלי שנה זו וזה גובה ע"פ פנקס הנשאר חייב מאשתקד ואחר הגבייה טרם ששלחו למקדש היו באמת מערבין השופרות כיון דלהכל דין חדתין.

ולפ"ז י"ל הא דקאמר בירושלמי מתני' בתקלין חדתין כו' מוסב אבבא דסיפא דתנן בני העיר ששלחו את שקליהן ונגבבו או נאבדו אם נתרמה תרומה נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר כו' כמש"ר פ"ג ה"ח ולא מתוקמא אלא בחדתין דאי בעתיקין כיון דתורמין על העתיד לגבות הרי תמיד כבר נתרמה תרומה בשנה שעברה א"ו בחדתין וה"ק אם נגבבו אחר ניסן ה"ז נשבעין לגזברין נגבבו קודם ר"ח ניסן נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן.

ולזה מסיק אין עתיקין במדינה ושפיר איירי מתני' אפילו בשקלי שנה שעברה דבנגבבו קודם ר"ח ניסן שוקלין תחתיהן דאע"ג שתורמין על העתיד לגבות אין לשקלים שבמדינה דין שירים ועתיקין וכמ"ש. שם ה"ב שמינית למותר חטאת.

הכ"מ הראה מקום להירושלמי והתוספתא ואשתמיטתיה שהוא גמר' ערוכה וארוכה מנחות דק"ח והש"ס מדחה שם כל הדעות שבירושלמי ומסיק רנב"י כר' אושעיא דאלו הן הששה כנגד מותר החטאת ומותר אשם מותר אשם נזיר ומותר אשם מצורע ומותר קינין ומותר מנחת חוטא וכן הוא סתם גמרא מנחות דק"ז ששה לנדבה כנגד מי כו' וכן אשתמיט סוגיא זו להכ"מ פ"ה מהפ"ה ה"ח על מש"ר מותר לחמי תודה ירקבו שזה נלמד מדין מותר לחמי נזיר שבירושלמי שקלים והרי הוא מפורש במנחות דק"ח (גם איתא במנחות דף ד' מנחת קנאות מותרה נדבה ולא ראיתי לרבנו שהזכיר דין זה) ועיין לח"מ פ"ה מהפ"ה מ"ה ה"ח והוא ראה סוגיא זו ותמה על רבנו דלר' אושעיא השופר י"ג מותר מנחת חוטא ורבנו כ' במקום השופר י"ג מי שהתנדב מעות לעולת בהמה גם הקשה שם שרבנו פסק בתרתי ירקבו בין מותר עשירית איפה בין מותר לחמי תודה ונדחק שם וגם הוא לא השגיח דבהדיא כ"ר פ"ה מהפ"ה המ דהמפריש מנחת חוטא והותירה המותר

יבא מנחת נדבה נראה מזה דרבנו סובר דאע"ג דר' אושעיא מפרש ששה לנדבה שהשופר י"ג מותר מנחת חוטא מ"מ מודה ר"א דאין מותר שופר י"ג דומה לאינך חמשה דאינהו יפלו לנדבה לעולת בהמה לקיץ המזבח משא"כ השופר י"ג מותר מנחת חוטא יפול למנחת נדבה (ע' תוס' תמורה דכ"ג ע"ב ד"ה וששה לנדבה) וסמך רבנו בשופר י"ג על התוספתא שקלים וז"ל וששה לנדבה כנגד מותר חטאת ואשמות ומותר קני זבים וקני יולדת ומותר קרבן נזיר ומצורע.

האומר מנה זו לנדבה סלע זו לנדבה מביא ונותן לשופר של נדבה והכהנים מקבלין אותה ולוקחין בהן עולות הבשר לשם והעור הכהנים ע"כ. והנה מונה קינין בשתים ומפיק מנחת חוטא דלא דמי לאינך שנופלין לנדבה וקונין בהם עולות ומותר מנחת חוטא יקנה בהן מנחת נדבה כן משמעות הרישא אמנם משמעות הסיפא דמונה קינין באחת והשופר י"ג למי שאמר מנה זו לנדבה ר"ל לעולה וכדעת רבנו בשופר י"ג וכן בסתם מתני' דשקלים פ"ה מ"ה מותר עשירית האיפה מותר קני זבים קני זבות וקני יולדות וחטאת ואשמות מותריהן נדבה מפרש רבנו דלצדדין נקיט דמותר עשירית האיפה דהיינו מותר מנחת חוטא כדמפרש ר"י בירושלמי אזדא לנדבת מנחה כדתני בסיפא מותר מנחה למנחה ואינך אזדי לנדב' עולת קייץ המזבח.

ועיין מש"ר פ"ט מה' נזירות באריכות והא דהשמיט רבנו מותר מנחת קנאות דבזבחים ד"צ דמנחת סוטה אינה מכפרת ועפ"ד מה' סוטה ה"ד והט"ו. שם ה"ד והכל מתקבצין למקדש עמ"ש ה"א ועיין בהשגות שהביא הכ"מ וכפי הנראה דלדעת רבנו עיקר התרומה היה בר"ח ניסן בקופות הגדולות עמ"ש ח"א ולקמן ה"ו וה"ז.

שם ה"ו חוזרין ותורמין משירי הלשכה עכ"מ וכל דבריו תמוהין חדא מ"ש דרבנו פסק כר"י דיחזיר לשירים ומועלין בעתיקין ומועלין בשירים ליתא דבהדיא פסק רבנו פ"ו מה' מעילה הי"ג ולעולם אין מועלין בשירי לשכה וכתב הכ"מ שם פלוגתא דר"מ ור"י קידושין דנ"ד ושכח הכ"מ דברי עצמו.

ותו דאפילו לפי המסקנא דגרסינן רי"א מועלין בעתיקין שהיה רי"א מועלין בשירי הלשכה אכתי הלכה כת"ק וכגירסת הרש"ל בקדושין וכמ"ש התוספות דבהכרח ל"ג ברישא דר"י מדלא קאמר הש"ס איפוך ודלא כמ"ש הכ"מ. והנכון דרבנו מפרש דלא כפי' התוספות אלא דת"ק ס"ל דמשלמו התרומה השלישית חוזר ותורם מן השירים וגריס כגירסת הש"ס ותורם מן השירים ודלא כגירסת הירושלמי ושוקל מן השירים א"נ דפי' ושוקל הוא ונוטל ר"ל דתורם מן השירים ור"מ סבר דא"צ שוב לתרום מן השירים אלא נוטל מן השירים בעין מה שחסר ומש"ה לר"מ מועלין בשירים שמא יצטרכו לבסוף מה שא"כ לת"ק אין מועלין בשירים שהרי אם נצרך להן צריך לחזור ולתרום מחדש ועד שלא תרם אין מועלין בהן ומשתרם מועלין בתרומה ולא בשירים וזהו ביאור הירושלמי.

וכן בקידושין מועלין בחדתין ולא בעתיקין רמ"א אף בעתיקין שהיה רמ"א מועלין בשירי לשכה ה"ק כי היכי דמועלין בשירים דשמא יצטרך להן ה"נ מועלין בעתיקין שמא לא יספיקו שירי לשכה ויצטרך ליטול מן תרומה ישנה או מן שירים עתיקין עמש"ר פ"ד מה' שקלים הי"א. ולפ"ז רבנו פסק כת"ק דחוזר ותורם משירי לשכה ואינו

נוטל משירים בעין ואינו מועל בשירים עד שלא הוצרכו ולא עד שלא תרם וכן אין מועלין בתרומה עתיקין עד שלא הוצרך להן ועתיקין היינו מותר תרומת הלשכה ומותר שירי הלשכה (ומה שהקשו התוספות קידושין מהך דבירושלמי שקלים אבני מזבח והעזרות וההיכל מועלין בהן ופריך וכי יש מעילה בשירים והרי משירים נעשין וכ"ת דר"מ היא דאמר מועלין בשירים כלום אר"מ אלא תוך שנתו ואנן חוץ לשנתו קיימינן פ"ל דמזבח והיכל מכמה שנים והקשה התוספות דהא הכא אר"מ מועלין בעתיקין י"ל לדרכנו דמודה ר"מ דאין מועלין בשירים עתיקין אלא בתרומה עתיקין דסובר ר"מ דאין נוטל משירי' עתיקין אא"כ יחזור ויתרום).

שם ה"ז שלש הקופות הקטנות עיין השגות והכ"מ הניח בצ"ע שאין א ב ג לשון הירושלמי מסכים עם רבנו ובבתי א"י כרכין בבל כהונה בית ועד מפרש הירושלמי לדרך כרכין בבל א"י רבנו באופן זה דכיון דבשלש קופות בבל א"י כרכין הקטנות הראשונות לשם א"י והשניי' א ג ב לשם כרכין המוקפין והשלישית לשם בבל ומדי ובעינן שיתרום מכל קופה גדולה בשלשתן כדי שיהיה מכל קופה גדולה ניטל לשם כלם הרי כשתרם מהראשונה בקופת א"י ומן השנייה בקופת כרכין ומן השלישית לשם בבל צריך בפעם שנייה כשמתחיל מן השלישית שסיים בה לתרום מן השלישית בקופת א"י ומן הראשונה בשל כרכין ומן הב' בשם בבל ובפעם שלישית מתחיל מן השנייה בקופת א"י ומן השלישית בקופת כרכין ומן הראשונה בקופת בבל דנמצא תרם מכל קופה לשם שלשתן והיינו דאמר בירושלמי כמבואר בלשון פ"ל המשנה לרבנו שלמה שלישית חוזר לשנייה שלמה שנייה חוזר לראשונה וה"ק לאחר שהשלים בפעם ראשון בשלישית חוזר בפרוס עצרת להשלים בשנייה ואחר שסיים בשנייה חוזר בפרוס החג לסיים בראשונה כאשר תראה בצורה ומיושב השגת הראב"ד ע"כ תורף לשונו והלצתי בעדו.

ולענ"ד נראה להמתיק פשט הירושלמי דהוא קורא הקופה שלצד שמאל שנייה הואיל שבה מסיים וממנה מתחיל פעם שנייה בפרוס עצרת והקופה האמצעית קורא שלישית לפי שממנה מתחיל פעם ג' בפרוס החג וא"כ ה"ק נוטל מהראשונה לשם א"י ובפרוס עצרת אע"פ שיש בראשונה חוזר ונוטל לשם א"י מן השנייה דהיינו השמאלית ובפרוס החג אע"ג שיש בשנייה חוזר ליטול לשם א"י מהשלישית דהיינו האמצעית.

והיינו שסיים שלמה שלישית כלומר בפרוס החג כשנטל לשם א"י מהאמצעית שנמצא כבר השלים ליטול לשם שלשתן מהאמצעית ה"ז חוזר לשנייה דהיינו שנוטל לכרכין מהשמאלית ואח"כ כששלמה השמאלית שכבר נטל ממנה בשלשתן חוזר לראשונה ונוטל ממנה לשם בבל ועיקר הכוונה ללמדנו דאע"ג דבפרוס עצרת לאחר שנטל מן השמאלית לשם א"י חוזר תחלה ליטול מהראשונה לשם כרכין ואח"כ מאמצעית לשם בבל מ"מ בפרוס החג אינו כן דאחר שנוטל מאמצעית לשם א"י נוטל בקופה שנייה דכרכין מהשמאלית ואח"כ באחרונה משלים ליקח בקופת בבל מהראשונה שממנה מתחיל ובה מסיים ומוכרח להפך הסדר בפרוס החג כדי שיהי' מכל קופה שלשתן והבן שזה נכון בס"ד שם ה"ט על הגבוי רבנו ל"ג ועל האבוד ועמ"ש ח"א.

שם ה"י כשיכנס התורם ע' השגות וכ"כ הערוך ערך קוץ אמנם לא הביא הירושלמי הזה ואולי דגריס נמי קבץ כג' המ"ע ועיין פ"א מה' בה"מ מק ה"ט ודוק. פרק ג ה"ד

האחין כו' עיין בהשגות ובמ"ע באריכות והכ"מ הניח דברי רבנו בצ"ע וכבר בא רעהו וחקרו הלח"ם פ"ו מה' בכורות ה"י והראה מקום מוצא חילוק של רבנו מלשון פי' המשנה לרבנו בבכורות פ' מעשר בהמה ותמה שם על הראב"ד למה לא השיג על רבנו בענין מעשר בהמה.

ואנכי הרואה דודאי לענין מעשר בהמה מודה הראב"ד בכל הדינים לרבנו עיין פרש"י ביצה דל"ט ע"ב ד"ה גדיים שכ' ויש פותרין הטעם משום לקוחות כו' וזהו דעת רבנו והראב"ד דס"ל דבאמת אין בהמת השותפין פטורה ממעשר אא"כ מטעם לקוח. ומ"ש רש"י וטעות הוא בידם כשהולדות לקוחין כו' אבל הלוקח עשר בהמות וילדו חייב והכא לגמרי פטר להו כו'.

הרי באמת כ"ר פ"ו מה' בכורות ה"י וז"ל ועדיין לא ילדו להן ברשותן אחר שיתוף זה השני ע"כ ואין הכרע ממשנתנו דלגמרי פטר להו אפילו ממה שילדו אח"כ וכמ"ש בפ"י המשנה וסוברים הרמב"ם והראב"ד דודאי הטעם משום לקוח ולא משום שותפות. חדא דלשון המשנה קנו מתפיסת הבית חייבין קשה לפרש"י דהא לקוח הוי ולזה נדחק רש"י וגריס וקנו בתפיסת הבית בבי' ור"ל שירשו ועדיין מגומגם למה האריך הל"ל יכול אפילו אחין בתפיסת הבית.

ותו דא"כ דשותפין פטורין ממעשר מגזרת הכתוב האיך קאמר ל"ש אלא גדיים כנגד תיישים דאין ברירה הילכך הולדות שבשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח והעתידין לבא פטורין משום שותפות וכמו שהסביר רש"י בבכורות דנ"ו ע"ב דמש"ה נמי בטלה הירוש' ותפיסת הבית ע"י חלוקה ראשונה שחשובה מקח משא"כ כשחלקו גדיים כנגד גדיים חשיב ירושה מכח ברירה ושפיר כשנשתתפו שנית חזרה תפיסת הבית למקומו וולדות שישנן בשעת חלוקה לא נפטרו משום לקוח ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות.

וזה דוחק דנהי דמכח ברירה לא חשיב החלוקה מקח אכתי מצד הסברא חלוקה הוית ואדרבה מכח הברירה הוית חלוקה אלימתא וכשנשתתפו הוו כשאר שותפין דעלמא ואמאי יחזור תפיסה למקומה. ותו דמשמעות המשנה דהך בבא דהאחין השותפין מוסב ארישא דהלוקח או שניתן לו במתנה פטורין ממעשר בהמה.

ואלו היה מתורת שותפו' הוי למתני' להקדי' דבהמת שותפות פטורה ממעשר ותו דבאמת שותפות חייב במעשר בהמה דבחולין דקל"ו ע"א מעשר אע"ג דכתיב מעשר דגנך דילך אין דשותפות לא כ"ר מעשרותיכם ובכורות דנ"ג מפורש דמעשרותיכם בב' מעשרות הכתוב מדבר א' מעשר בהמה וא' מעשר דגן ועמ"ש פ"א מה' תרומות ומש"ר פ"ד מה' תרומות ה"ח ובפ"ב מה' מעשר ה"ב ולקמן בפרקין ה"ט"ו דדין מעשר בהמה ומעשר דגן שוין דכל שנלקח אחר זמן חיוב נפטר ביד לוקח אבל הלוקח קודם זמן החיוב ונתחייב ביד הלוקח (ובודאי כי היכי דשותפות חשיב מקח לענין מעשר בהמה ה"ה לענין מעשר דגן והשמיטו רבנו שאין דרכו להביא מה שלא נתפרש בש"ס) הילכך מודה הר"א דשותפות בהמה חייבת במעשר והא דבברייתא דריש יהיה לך ולא של שותפות היינו כשנשתתפו בבהמות דגלי קרא דשיתוף חשיב כמקח (א"נ דגלי קרא דמקצתו לקוח פטור משא"כ במעשר דגן דשותפות דהיינו מקצתו לקוח חולין וטבל מעורבין בו ומש"ה

לא הוזכר דין שיתוף במעשר דגן א"נ הואיל דמ"מ לקוח חייב מד"ס דאדרבה מקח קובע מד"ס) דבהכי ניחא דנקיט קנו מתפיסת הבית חייבין במעשר בהמה הנולדים מהן אח"כ דלא חשיב לקוח ובהמת שותפין חייבת בבכורה.

וניחא הא דאמר ל"ש אלא גדיים כנגד תיישים דאיירי באחין או שותפין שחלקו ולא חזרו ונשתתפו דנמי פטורין ממעשר בהמה דהחלוק' נמי חשיב מקח והיינו דתנן פ"ק דחולין ובמס' שקלים רק רישא דמתני' ולא איירי כלל בקנו מתפיסת הבית או שחלקו ואחר כך נשתתפו אלא איירי כמש"ר בפ"י המשנה שקלים דכל זמן שהן שותפין מה שנולד במשך השותפות חייב במעשר דהא אינו לקוח ופטורין מקלבון שהם כאדם א' ומשחלקו כיון דאין ברירה חשיב כמקח ונפטרו הולדות בשעת חלוקה וכיון שנתפרדו חייבין בקלבון וכ"כ בפ"ק דחולין.

ועלה דרישא שפיר קאמר ל"ש אלא גדיים נגד תיישים דאין ברירה וחשיב מקח משא"כ גדיים נגד גדיים יש ברירה ולא חשיב החלוקה מקח מש"ה חייבין במעשר הולדות שהיו בשעת חלוקה וגם חייבין בקלבון שהרי נתפרדו ואנן קי"ל כר"נ דאפילו גדיים כנגד גדיים אין ברירה. משא"כ כשנשתתפו אח"כ אע"פ שחלקו תחלה גדיים כנגד גדיים מודה רב ענן דפטורין ממעשר דנהי דהחלוקה לא מקרי מקח השיתוף מקרי מקח וזה ברור.

ומודה הראב"ד בכל זה דלענין מעשר דין השותפין כדין האחין דהחלוקה והשיתוף מקרי מקח אלא דפליג לענין קלבון דדוקא האחין שהן שותפין בתפיסת הבית ה"ל כאלו עדיין אביהן שוקל בעדם ופטורין מהקלבון משא"כ שותפין דעלמא חיוב הקלבון אקרקפתא דגברי מנח ולא על כיס השותפות ואין סברא שהשותפות יפטור אותן מקלבון ומש"ה מוחק הראב"ד הוי"ו וגורס האחין השותפין דשותפין דעלמא חייבין במעשר מה שנולד ברשותם דליכא מקח וגם בקלבון וליישב דברי רבנו י"ל דהיינו הא דגרסינן בגוף הירושלמי ד"ו וז"ל ר"א אמר ר' שמי בעי מפני שעשייתן כאדם א' לענין מעשר בהמה את פוטרו מן הקלבון א"ל לא שנייה היא שהוא נותן סלע א' שלמה.

מעתה אפילו חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון ותנינן חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה ע"כ. וה"פ דרב שמי מקשה קושיית הראב"ד דמהיכי תיתי לפטור שותפין דעלמא מקלבון וא"ל דל"ש דבדין הוא דכיון שכיס השותפות חייב סלע א' שלמה א"צ ב' קלבונות.

ולזה פריך דא"כ דשותפין כאדם א' לקלבון משכחת לי' להפך דכשחלקו וחזרו ונשתתפו חייבין במעשר בהמה במה שנולד אחר שנשתתפו ופטורין מן הקלבון דכיס השותפות חייב סלע ואנן איפכא תנן דכשחלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון ופטורין מן מעשר בהמה ולא חש לתרץ כדרך הירושלמי במקום שהתירוץ מבואר וכפמש"ר בפ"י המשנה בכורות דהסיפא איירי בחזרו ונשתתפו ועדיין לא נשתנה המעות דחייבין בקלבון דעדיין לא מקרי כיס השותפות ודכוותי' הנך וולדות שהיו בשעת חלוקה נפטרו ממעשר ואה"נ דלאחר שחזרו ונשתתפו נשתנה המעות אחר מו"מ פטורין מקלבון וכה"ג ולדות שנולדו חייבין במעשר.

ובגמ' ירושלמית שבש"ס דידן ל"ג האי ותנינן חייב בקלבון ויש לפרש דבניחותא קאמר אלא מעתה כו' דא"כ משכחת נמי להפך בחזרו ונשתתפו ונשתנה כיס השותפות פטורין מקלבון וחייבין במעשר ונתיישב' השגת הראב"ד. הגם דלכאורה לפי גירסת הירושלמי ד"ו נראה סייעתא להראב"ד וה"ק מעתה חלקו וחזרו ונשתתפו כו' והתנינן חייבין בקלבון ולמה לא תני איפכא דמשכחת בנשתנה המעות ומה שנולד אח"כ דחייבין במעשר ופטורין מקלבון אלא ודאי שותפין דעלמא חייבין בקלבון אלא דאחין שותפין בתפיסת הבית פטורין מקלבון ומש"ה לא מתנייא ליה בחלקו ונשתתפו פטורין מקלבון דאזו הוי להו כשותפין דעלמא ודלא כסברת רש"י וא"כ כשנשתנה חייב במעשר וגם בקלבון.

ונראה דליישב זה כתב רבנו במתק לשונו נשאו ונתנו ואחר זמן חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון עד שישאו ויתנו בשותפות זו האחרונה וישתנה המעות דרמז בזה לתרץ קושיית הירושלמי דמש"ה לא נקטה מתני' להפך דבנשתנו חייבין במעשר ופטורין מקלבון דאין בזה שום רבותא דפשיטא דדין שותפות השנייה כדין שותפות הראשונה ועיקר הרבותא להפך דכשלא נשתנו בשותפות השנייה אע"ג שנשתנה בשותפות הראשונה סד"א כיון דאין ברירה וחלקו וחזרו ונשתתפו ה"ל כאלו ביטלו למפרע החלוקה וחזרו הדבר לקדמותו דמה שנשתנה בשותפות ראשונה חייב במעשר ופטור מקלבון קמ"ל דהחלוקה קיימת וה"ל כנשתתפו מתחלה וזה יישוב מספיק לדברי רבנו.

ולענין קושיית הלח"מ פ"ו מה' בכורות ה"י דלמה הוצרך תנא דידן לומר קנו מתפיסת הבית כו' לא הל"ל אלא ילדו לאחר השותפות חייבין. לק"מ דלדרך רבנו היינו בבא דרישא האחין והשותפין שחייבין בקלבון כו' דמתפרש כמש"ר בפ' המשנה שקלים וחולין דקודם שינוי ואחר חלוקה חייבין בקלבון ופטורין ממעשר ולאחר שינוי להפך דסיפא לאו לפרושי רישא קאתי מדלא נקיט בבא דסיפא בשקלים וחולין אלא מלתא באפי נפשה היא ומתנייא רק במס' בכורות להורות דין מעשר בהמה ונקיט בבא דקנו מתפיסת הבית לרבותא דלא תימא דוקא נשתתפו בבהמות הוא דלא חשוב הולד לקוח מה שאין כן בלקוח גמור בעד כסף חשיבי הולדות נמי לקוח קמ"ל דהולדות חייבין הואיל ונשתנו והיינו דקאמר ואם לאו פטורין וכמש"ר בפ' המשנה דכל שנשתתפו בבהמות ולא נשתנו פטורין.

ויש להסביר דה"ק קנו מת"הב דהיינו הולד שנולד אחר השותפות שנולד להם מבהמה זו שהיא שותפות וקנו מתפיסת הבית משא"כ בנשתתפו בבהמות שלא נקנה להם מכיס השותפות והשיתוף נקרא מקח. וכפי הנראה דהיכא דנשתתפו במעות ונשאו ונתנו בהם שנשתנו המעות ואח"כ קנו בהמה בעד המעות הזה בדין היה שתתחייב בבכורה דהיינו קנו מתפיסת הבית דמרבין מדכתיב יהיה ולא מקרי של שותפות אלא דבלא"ה פטורה מתורת לקוח ולא אתי קרא לרבות קנו מתפיסת הבית אלא לענין ולדות.

ובהכי מיושב קו' התוס' ריש בכורות ובדף נ"ו ע"ב ד"ה דהא. דשפיר איצטריך ובכורות בקרכם לרבות בהמת השותפות לבכורה ולא ילפינן מדאיצטריך למעוטי שותפות עכו"ם דסד"א שותפות גוי אפילו נשתנה דהיינו הולד של בהמה שיש לגוי חלק בה ושותפות ישראל אינו פוטר בבכורה אא"כ לא נשתנה דהיינו שנשתתפו בבהמות מש"ה איצטריך בקרכם דאפילו נשתתפו ישראלים בבהמות או שקנו בהמה בשותפות חייבין בבכורה

וקרא יהי' לך ולא של שותפות אתי להורות דאם נשתתפו בבהמות חשיב במעשר כמו לקוח ולפ"ז שפיר איצטריך סיפא לגופה להורות דכי היכי דולד בהמת השותפות חייבת במעשר הואיל שנעשו כאיש א' ואח"כ נולד ה"ה ולד לקוח חייב והא דנקיט ואם לאו פטורין לא מתפרש ואם לאו שקנו אחר שחלקו השותפות פטורין דהא ולד לקוח חייב אלא דה"ק ואם לאו שאינו ולד לקוח ולא ולד שותפות אלא שהבהמה עצמה לקוח או של שותפות דהיינו שנשתתפו בה פטורין ועמש"ל ביישוב קוש' שלישית.

ולענין קושייתו השנייה דמאי קאמר אם אין ענין לבכור כו' דנוקים קרא דובכורות בקרכם כשנולד קודם שותפות ויהיה בנולד אחר שותפות. אינו מובן כיון דסתרי קראי בקרכם ויהיה מרבינן בין שנולד אחר שותפות או לא א"כ איך משכחת מיעוט יהיה לך ולא של שותפות ובלא"ה כבר בארנו לעיל דמדאיצטריך למעוטי שותפות עכו"ם נמי שמעינן דבקרם מרבה אפילו מה שלא נולד אחר שותפות.

ולקו' השלישית שהניח בצ"ע לכאורה אלימתא היא ועדיפא הל"ל דהא גזל הגר אי נימא דירשים הוו בודאי הוית בהמת השותפו' דהא זוכין בה כל אנשי המשמר. מיהו אחר הבטה לק"מ דהלח"ם נדמה לו מדכ"ר פ"ו מה' בכורות ה"י וכן האחין שירשו טלאים מאביהן הרי הן פטורין מן המעשר.

דה"ה כל ירושה שיש שתי יורשין פטורה ממעשר מתורת שותפות וזה ליתא אע"ג דלכאורה משמע כן מלשון רבנו בפ"י המשנה פ"ט דבכורות וז"ל ומ"ש ואם לאו פטורין ר"ל שלא נולדו הבהמות אחר שיתוף רק נשתתפו בבהמות כמ"ש או שירשו מאביהן בהמה והיא משותפת ביניהם פטורין. מ"מ אין הכוונה כפי הבנת הלחם משנה דא"כ דברי רבנו סותרין זא"ז תכ"ד שסיים שם וז"ל אבל אם נשאו ונתנו כו' פטורין מהקלכון וכן מה שירשו בעצמן לפי שאין מכיר חלקו פטורין מהקלכון הפך מה שחייב במעשר בהמה הרי דמה שירשו בעצמו חייב במעשר.

לכן נראה ברור דמודה רבנו לרש"י דהאחין השותפין שנפל להן ירושה לא מקרי שותפות כלל וחייבין ודאי במעשר ופטורין מקלכון אלא דמש"ר תחלה או ירשו בהמה והיא משותפת ביניהן הוא תנאי דוקא שנתרצו שתהיה משותפת ביניהם דהריצוי מהני שתהיה שותפות וה"ל כלקוח דפטורין דהרי לא נשתנה ומש"ה כ"ר והיא משותפת בתחלת דבריו.

ולבסוף גבי מה שירשו מעצמו לא הזכיר והיא משותפת דעדיין אין שום א' מכיר חלקו ולא זכו בו ע"מ להשתתף דבכה"ג מודה רבנו לרש"י דחשיב עדיין כממון האב ואינו לקוח ואע"ג שלא נשתנה פטורין מקלכון וחייבין במעשר ולפ"ז מש"ר פ"ו מה' בכורות וכן האחין תיבת וכן מוסב אבבא דשותפין וכאלו אמר וכן האחין שירשו טלאין מאביהן ונשתתפו בבהמות ה"ז פטורין מן המעשר.

וכן משמעות לשון רבנו כאן דנקיט בד"א בשותפין כו' ומדשביק לבר זוגיה ולא נקיט בד"א באחין ושותפין כו' מכלל דבאחין לא שייך חלוקה זו דכשנפל להם בהמות בירושה ולא נשתתפו ע"פ ריצוי פטורין מקלכון וחייבין במעשר ואע"ג שלא נשתנו המעות חשיבי עדיין נכסי האב ודוקא בנשתתפו כל זמן שלא נשתנה חייבים בקלכון ובהכי ניחא

הצ"ע של הלח"ם דשפיר אי גזל הגר ירושה הוי כל שלא נתרצו אנשי משמר בשיתוף אין כאן דין שיתוף ולא דין לקוח וחייב במעשר וכמ"ש.

והא דקאמר הש"ס דאמר מר קנו בתפיסת הבית חייבין ר"ל דחייבין הולדות שאינן לקוח וכ"ש ירושה שאינן לקוח כל שלא נתרבו לשיתוף בפירוש. ולא נפלא ולאו רחוקה דזהו כוונת רבנו בפ"י המשנה בכורות במ"ש או שירשו מאביהן בהמה והיא משותפת ביניהן פטורין דבא ליישב לשון המשנה קנו מתפיסת הבית חייבין ואם לאו פטורין דלפמ"ש אין זה דבר והפכו דאם קנו מתפיסת הבית הולד חייב דהבהמה עצמה לקוח הוא ובסיפא נקיט ואם לאו פטורין אם נשתתפו בבהמות פטורין הבהמות שלא נשתנו.

לזה קאמר רבנו דתפיסת הבית נקרא הממון המשותף בין האחין קודם שיחלקו הירושה ר"ל שכבר נשתתפו בממון וקנו בעדו בהמה אז העדר חייב במעשר דהיינו ולדות שלהם שאינם לקוחין והם לקוחין ואם לאו שלא קנו מתפיסת הבית דהיינו שעדיין לא נשתנה ולא החזיקו בירושה אלא ירשו עדר מאביהן והולדות משותפות ביניהן בלא חלוקה הם פטורין דהא אין על הולד שם אביהן שהרי נולד אחרי מות האב וברשותם נולד וה"ל בהמת השותפין שלא נשתנה שלא החזיקו עדיין בירושה שיהיה על הולד שם נשתנה וכאלו בשעת לידת הולד חל השותפות דפטור ממעשר מדין שותפות שלא נשתנה אע"ג שאינן לקוח מאחר שעדיין לא חלקו ולא נשתתפו בפירוש.

מה שא"כ בקלבון להפך דכל שנשא ונתנו בממון אביהם בלא חלוקה ונשתנה המעות חייבין בקלבון דדוקא אותו מעות עצמו שירשו ולא נשתנה פטור מקלבון דכשל אביהם דמי. והיינו דאמרו בברייתא יהיה לך ולא של שותפות משא"כ כשקנו מתפיסת הבית לא חשיב בהמת השותפין אלא דפטור מתורת לקוח ומש"ה הולדות שאין לקוחין חייבין וכיון דגלי קרא דכל שקנו מת"ב חשוב כאדם א' למעשר הואיל ונשתנה א"כ ה"ה בשותפין שקנו מכיס השותפות חשיבי הבהמות שקנו של אדם א' ולא שותפות אלא דהיא פטורה משום לקוח אבל הולד חייב כדין ולד לקוח.

ובהכי ניחא קוש' הלח"ם הראשונה והשלישית דודאי גזל הגר עצמו חייב במעשר כיון שאינן מכיר חלקו לא חשיב שותפות ולא לקוח אלא ולד גזל הגר מקרי שותפות הואיל שנולד אחר מיתת הגר אע"ג שאינן לקוח. ולפ"ז מש"ר פ"ו מה' בכורות ה"י וכן האחים שירשו טלאים כו' היינו שירשו טלאים שנולדו אחר מיתת אביהן הוא דפטורין מן המעשר דה"ל שותפות אע"ג שאינן לקוח דודאי טלאים שנולדו בחיי האב כבר נתחייבו במעשר ואין כאן חלוקה לפטור מתורת מכר אא"כ אותן שנולד להן בשותפות מאלו הבהמות לאחר מכאן בין לשותפין ולד שני בין לאחין ולד שלישי דהא נולדו ברשותן והן כאיש אחד והבוחר יבחר.

ומה שהקשה הלח"ם דכיון דקי"ל אין ברירה למה התיר רבנו פ"ד מה' איסורי מזבח הי"ז שאם יש בעשרה שכנגדו א' שדמיו כדמי כלב מוציאו והשאר מותר עיין תוספות תמורה ד"ל ע"א ד"ה ואידך דהרמ"ר מחלק דכל שהאיסור נולד אחר התערובת סמכין אברירה ולפ"ז י"ל דאחזו הש"ס למ"ד יש ברירה דק' טפי ובאמת סתם ש"ס תמורה ס"ל כדעת הרמ"ר ועמש"ל ה"ה.

שם ה"ה האחין והשותפין כו' עיין בהשגות ומדלא השיב על רבנו פ"ו מה' בכורות הי"א מכלל דס"ל דודאי לענין לקוח אפילו היה המעות רוב כל שחלקו הבהמות פטורין ממעשר דחשיב לקוח וכל שחלקו במעות אע"ג שהבהמות עומדין לחלוק כיון שהמעות רוב מ"מ עדיין לא נפטרו ממעשר בהמה שעדיין לא נעשה לקוח אלא דוקא הכא בקלבון הוא דמחלק בירושלמי דכל שהבהמה רוב וחלקו בבהמה כיון שהן עיקר נכסים שוב אינם כאיש א' וכ"א מינייהו חייב בקלבון.

והנה בבכורות דנ"ו ע"ב א"ר ירמיה פעמים כו' ופריך פשיטא ומשני חלקו בבהמה ולא בכספים קמ"ל דסד"א כיון דחלקו בבהמה כו' ומדלא קאמר חלקו בכספים קמ"ל סד"א כיון דחלקו בכספים כו' אלמא דס"ל להש"ס כדאיתא בב"מ דס"ט זוזי כמאן דפליגי דמי חמרא איכא דבסיס כו' ע"ש ומש"ה חלקו בבהמה הוי רבותא טפי דסד"א זוזי כמאן דפליגי דמי קמ"ל דגם זוזי איכא טבי ותקילי ולפ"ז הש"ס דידן פליג דמסתמא משמע אפילו רוב בהמה דאי ס"ד דברוב מודה דהולכין אחר רוב נכסים אע"ג דזוזי לאו כפליגי דמי ואינם כאיש א' האיך אמר חייבין בזה ובזה בחלקו בזה ובזה והל"ל שחלקו בבהמה והיא רוב נכסים.

גם י"ל דר' מנא בא לתרץ קוש' ר' ירמיה דלמה לא תני פעמים שחייבין בשניהם פעמים שפטורין משניהם והוצרך לתרץ דכל שהבהמה עיקר נכסים חלקו בבהמה חייבין במעשר ופטורין מקלבון וה"ה איפכא כשחלקו במעות והוא רוב הילכך לא מיתנייא ליה להתנא דידן דלאו מלתא דפסיקא היא והש"ס דידן פליג דר' ירמיה לא אמרה בדרך קושיא אלא שהאמת כן ולא חשה מתני' לבאר וק"ל כבבלי ולפי הגירסא שבירושלמי שבש"ס דידן הדא דתימר עד שלא היתה הבהמה רב אבל היתה הבהמה רב הן הן עיקר נכסי' י"ל דמלתא בפ"ע היא ולא קאי כלל אמלתא דר' ירמיה רק ר' מנא בא לפרש סיפא דמתני' דהא דאמרת חלקו וחזר ונשתתפו פטורין ממעשר היינו דוקא כשלא נשתנו בשותפות שנייה ופי' רב ר"ל שנתרבו דהיינו שילדו אבל אם ילדו ולדות אחר שיתוף השני אז הנך ולדות הן עיקר נכסים של שותפות שנשתנה דה"ל כאיש א' דנמצא לא פליג ר' מנא דירושלמי על ר' ירמיה דבבלי ומקום מוצא לחילוק רבנו בין נשתנו או לא נלמד ממש"ר פ"ד מה' שלוחין ה"ג וכמ"ש המ"ע ה"דשם ה"ז והקלבנות עיין השגות.

והנה כלהו תנאי פליגי אדר"מ דס"ל לשקלים אלא רא"א לנדבה רשש"א לריקוע פחין ובע"א לשכר שולחנין ולא הכריע רבנו ביניהן ותלה הדבר בדעת ב"ד למה שיצטרכו. שם ה"ט יש מי שאומר ע' השגות ומ"ע ובספק כזה יעשה כמו שירצה.

שם הי"א היה של עיר הנדחת הכ"מ נדחק למה אחז רבנו עיר הנדחת ולא שאר איסורי הנאה והנכון עמ"ש ח"א פ"ד מהע"ז הט"ו וה"ק רבנו שאם היה הכסף מ"ש של עיר הנדחת (וה"ה שביעית דחד טעמא הוא) וכיון דיגנוזו ואין להם פדיון לא עשה ולא כלום ואיירי בנכסי צדיקים שבתוכה והבן זה.

שם הי"ב המפריש שקלו ע' בהשגות. והנה הכ"מ הבין בדברי רבנו דמש"ר והשני מותר שקלים היינו לקייץ המזבח דומיא דהך שבפ"ד מה' שקלים ה"ט ואלו העולות הבאין ממותר השקלים הן הנקראין קייץ למזבח והיינו הא דאפשיט ה"נ אלו לנדבה ושאני

בזאח"ז דהא בשעה שהפריש את השנייה ה"ל כסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב מש"ה האחרון אינו קדש.

וכן הבין ג"כ הראב"ד בכוונ' רבנו דמדפליג להו כתרתי דבזאח"ז האחרון לא קדש ובב"א האחד מותר שקלים מכלל דבב"א קדוש השני קדושת מותר שקלים לזה השיג עליו ולבאר ההשגה אעתיק הירושלמי אהא דתנן פ"ב דשקלים המכניס מעות ואמר הרי אלו לשקלי בש"א מותרה נדבה ובה"א מותרה חולין כו' ר"י בשם ר"א במאי פליגין במכניס פרוטרוט אבל באומר אלו לשקלי מודין דמותרה נדבה (פי' מדנקיט המכניס כו' ולא נקיט האומר הרי אלו לשקלי מכלל דדוקא שהיה מלקט פרוטרוט וכשהתחיל ללקט אמר הריני מלקט מעות לשקלי כמש"ל הי"ג דס"ל לר"י דוקא בפרוטרוט ס"ל לב"ה דמותרה חולין דכיון דשקלים יש להן קיצבה הכי אמר הריני מלקט מעות ומהם אבחור לשקלי אבל הנוטל מעות בידו ואמר אלו לשקלי מודה ב"ה דמשמעו דמנדב הכל לשקלים ומותרה נדבה.

ולפ"ז הא דנקיט בסיפא אלו לחטאת שוין שמותרה נדבה מתפרש בהכרח נמי בפרוטרוט דמוסב ארישא וכדמפרש ר"ש הטעם מה בין שקלים לחטאת שקלים יש להן קצבה חטאת אין לו קצבה ואפילו בפרוטרוט מותרה נדבה וכן הא דתנן בסיפא מותר שקלים חולין איירי בפרוטרוט דהאומר אלו אפילו אלו לשקלי מותרה נדבה כדמסיק הש"ס לקמן) ר"ח ורב ביבי בשם ר"א במאי פליגין במכניס פרוטרוט אבל באומר אלו לשקלי מודין דמותרה חולין (פי' מודין ב"ש בלוקח מעות ואמר אלו לשקלי דאין המותר נתפס בקדוש' שקלים כיון שיש להן קצבה והוי המותר חולין אלא דבפרוטרוט פליגי ב"ש דהמלקט מעות ואמר לשקלי כוונתו שיהיה מחצית השקל מהן לשקלו וכיון דאין ברירה הרי כל התערוב' ספק שקלים וה"ל המותר נדבה וב"ה סוברין דגם בפרוטרוט מסתמא כוונתו שיהיה הכל שקלים וכיון שיש לשקל קצבה דינו כמותר שקלים שהן חולין) אר"ח מתני' מסייע לרב ביבי דתנן אר"ש מה בין שקלים לחטאת כו' במה נן קיימין אי באומר שאביא מהן שקלי מודין שמותרה חולין אלא כי אנן קיימין באומר אלו לשקלי ע"י שקצובין ד"ת מותרה חולין אבל חטאת שאין קצבתן ד"ת מותרה נדבה (פי' דס"ד דהא שבסיפא מותר שקלים חולין אתאן אף לב"ש וכן הא דאר"ש מה בין שקלים קאי גם לב"ש וליכא לאוקים באומר שאביא מהן דא"כ בין בשקלים בין בחטאת שוין שמותרה חולין אלא דאיירי באומר הרי אלו דיש חילוק דמותר שקלים חולין מה שא"כ בחטאת ול"פ אלא בפרוטרוט וע' בפ"ה המשנה דפסק רבנו כר"י ובחיבורו חזר בו ופסק רבנו כרב ביבי כמ"ש הכ"מ בסמוך הי"ג וכן הראב"ד מסכים דהלכה כרב ביבי כמ"ש בסמוך).

מה עביד לה רבי יוסי פתר לה במכניס פרוטרוט כב"ה (פי' דאע"ג דאיכא סיוע לרב ביבי דמתוקמ' מתני' אף כב"ש מ"מ ליכא תיובתא לר' יוסי דאיהו מפרש מתני' רק כב"ה ובפרוטרוט) והא אנן תנן מותר שקלים חולין כו' (פירוש וסתמא היא בלי מחלוקת אף כב"ש) עוד היא במכניס פרוטרוט כב"ה (פי' דהוי מחלוקת ואח"כ סתם כב"ה) הפריש שקלו וסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדיש הפריש שנים וסבור שהוא חייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד שנייה מאי את עביד ליה.

(פי' פשיטא לי בהפריש שקלו בטעות ונמצא שאינו חייב דלא קדיש בק"ו מחטאת דאין הקדש טעות הקדש כי קמבעי לי בהפריש שנים וחדא בטעות מהו דין השנייה) נשמעיני' מן הדא הפריש חטאתו וסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שנים וסבור שהוא חייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותה שנייה מאי את עביד ליה אלא רועה הכא נמי אלו לנדבה.

האיך את אומר אלו עכ"ל הירושלמי (והנה הכ"מ השמיט זה הסיום האיך את אומר אלו ובאמת הוא בכל הנוסחאות ונראה דגירסא נכונה היא וה"ק דפשיט דכי היכי דבחטאת השנייה נדבה ורועה ה"ה בשקלים השנייה נדבה מיהו זה הפשיטות תלוי האיך את אומר אלו ר"ל האיך שאתה אומר בלוקח מעות ואמר אלו דלרב ביבי דס"ל דשוין שמותרה חולין ה"נ זה שכסבור שחייב שנים דודאי כוונתו שיהיו שניהם שקלים דינו כמותר שקלים שהן חולין ולר' יוסי דס"ל באומר אלו מודים ב"ה דמותרה נדבה ולא פליג ב"ה כמותר שקלים לומר שהן תולין אלא בפרוטרוט הואיל שיש לשקלים קצבה אומדין דעתו שהקדיש רק מחצית השקל וא"כ כאן שכסבור שחייב שנים ודאי כוונתו להקדיש שניהם הוי מותרה נדבה.

היוצא מזה דלדידן דקיי"ל כרב ביבי הוי מותרה תולין וזהו כוונת הראב"ד בהשגות להשיג דאין חילוק בין בב"א או בזה אח"ז דלא מבעיא בזאח"ז שהאחד חולין דבשעת הפרשת שנייה ה"ל כסבור שהוא חייב ואינו חייב אלא אפילו בב"א לא גרע מהלוקח מעות ואומר אלו לשקלי דמותרה חולין לב"ה.

ועמש"ר פ"ה מהפה"מ ה"ו וה"ז והכ"מ והלח"מ שם שניהם שבחו השגת הראב"ד שבכאן ובאר הלח"מ שם דרבנו נמי ס"ל כדעת הראב"ד דאפילו בב"א הוי השני חולין כדין מותר שקלים וה"ק רבנו דבזאח"ז הראשון קדוש ודאי והשני חולין ובב"א הברירה בידו לעשות שקלים איזה שירצה ואיך חולין וכמש"ר לקמן הי"ג דדוקא במותרות תרומת הלשכה דהוי ודאי שקלים גמורים שנותרו מצרכי הצבור כמש"ר פ"ד מה' שקלים ה"ט הוא דהווי לקיץ המזבח אבל מותרות שנתן יחיד בשקלים מותר כזה הוי כחולין בין באלו ובין בפרוטרוט כב"ה אליבא דרב ביבי.

והנה אשתמיטתיה להלח"מ שם סיום הירושלמי האיך את אומר אלו הנ"ל וקס"ד דהירושלמי מדמה בהחלט שקלים לחטאת ותמה למה חילק רבנו בין שקלים לחטאת ונדחק דהקלו בשקלים הואיל שהמותר חולין ונעלם ממנו דבאמת היינו הך דכל שהפרשתו ב' שקלים בב"א שכסבור שחייב שנים היינו ממש אלו דחשיב מותר שקלים חולין.

גם מה שנדמה להלח"מ דס"ל לרבנו בחטאת דאפילו בזאח"ז נמי השאר נדבה לא מחזור דבזאח"ז חשיב בדמיון כסבור שהוא חייב השני ואינו חייב דאפילו בחטאת אינו קדוש וכמשמעו לשון הראב"ד עפי"ד מה' מע"הק ה"ח. גם מה שנדחק שם הלח"מ ביישוב קושיית הכ"מ פ"ה מהפה"מ ה"ז דמנ"ל לרבנו להשוות דין אלו לדין פרוטרוט בחלוקה דשאביא מהם.

ובאמת לק"מ אליבא דרב ביבי דכיון דב"ה סוברין דגם במלקט ה"ל כאומר ודאי אלו דה"ל המותר חולין שפיר לא חילק רבנו ובלא"ה בלשון שאביא מהם אין סברא לחלק בין אלו לפרוטרוט גם מה שהקשה שם הכ"מ למה השמיט רבנו חלוקה דאלו לחטאתי הוא תמוה דהיינו דין מות' חטאת דמשונה ממותר שקלים כמש"ר פ"ה מה' פ"ה המ"ה וה"ט דאליבא דרב ביבי פ"ה מותרות בין באלו בין בפרוטרוט וכאן השמיט רבנו דין שאביא מהן בשקלים כיון דקיי"ל אפילו במותרות הוי חולין כמ"ש.

ומה שהשיג הראב"ד פ"ה מהפה"מ ה"ז על רבנו לא מחוור דכל שמפרש שאביא מהם מהיכי תיתי יהיה המותר נדבה אע"ג דעולה ושלמים מתנדבין אכתי מדלא קאמר שאביא אותן עולה הרי פירש דשייר ולא הקדיש הכל). ולפמ"ש י"ל דדעת רבנו ודאי כדעת הראב"ד דאפילו בב"א הוית הב' כמות' שקלים אלא דנשאר לדקדק בדברי רבנו למה ביאר דבזאח"ז השני חולין בשקלים ולא ביאר כן בחטאת ולפ"ז היה מקום לומר דרבנו מפרש הא דמסיים בירושלמי האיך את אומר אלו קושיא הוא דכיון דבכסבור שהוא חייב שנים השני נדבה האיך אתה אומר לרב ביבי דאם אמר אלו המותר חולין.

ולא חש הש"ס לתרץ כדרך הירושלמי במקום שהתירוץ קל דהחלוק מבואר דבשלמא הלוקח מעות ואומר אלו לשקלי ויודע שאינו חייב אלא שקל א' אינו יכול להקדיש המותר דכתיב העשיר לא ירבה לכן מושך מהן איזה חצי שקל שירצה דה"ל כאומר יקדשו מ' מתוך פ' דקי"ל פי"ב מהפא"ה הט"ו מושך מהן מ' אע"ג דקי"ל אין ברירה דה"ל כאילו פירש איזה מ' שארצה וה"נ כיון שאינו בזאח"ז אף בב"א לא קדשו ונעשה כאומר יקדש מהם איזה חצי שקל שארצה משא"כ בכסבור שחייב ב' והפריש ב' בב"א אין ברירה וה"ל שקל וחולין מעורבין זה בזה וזהו מש"ר דה"ל האחד שקל והשני מותר שקלים וכיון דמעורבין ואין ברירה ע"כ יפול לנדבה דבנדון זה לא שייך לומר דהוי כפירש איזה מהן שארצה דהא כסבור שחייב שתים.

אבל בהפריש זאח"ז הרי השני ודאי מותר שקלים ואינו קדוש. מה שא"כ בחטאת אפילו בזאח"ז אין אומרים השני ודאי חולין הואיל דכסבור שהוא חייב בה אלא הוי השני מותר חטאת לנדבה וה"ה בב"א נמי אין אומרי' שהן חטאת ומותר חטאת מעורבין זה בזה דכיון שחטאת אין לו קצבה הוי על הכל שם חטאת ואין השניה נעשית מותר חטאת עד שיקריב הראשונה והבן זה ומש"ר הפריש שקלו ומת ירושלמי רפ"ז דשקלים.

שם הי"ד מחצה על מחצה. כ' הכ"מ כ' הרע"ב כו' ואיני יודע למה השמיטו רבנו.

והמעייין בגוף הירושלמי נהפוך הוא שדברי הרע"ב תמוהין דהירושלמי ז"ל במה היא מתכפרת א"ר יצחק תנאי ב"ד הוא המספק את הקנין הוא מספק את הפסולות והן דברי ר' יוסי ספ"ז דשקלים כדפסק רבנו פ"ז מה' כלי המקדש ה"ט ולא גרע נדון דידן מדמי קן שנאבדו שהממונה על הקנין נותן אחר תחתיו ומתכפרת בהן ושפיר חטאת העוף נאכל דלא כהרע"ב וכדין השמיט רבנו.

פרק ד ה"א והמלח במנחות דכ"א ע"ב מה עצים משל ציבור אף מלח משל ציבור ובפי' המשנה לרבנו ספ"ז דשקלים ובכל מקום שאומר משל ציבור הכוונה מתרומת הלשכה. ומש"ר אם לא הביאו עצים בירושלמי דשקלים רפ"ד התנו נביאים שביניהם שאפילו

לשכה מלאה עצים ועמדו אל והתנדבו עצים משלהן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחלה.

ומש"ר והקטרת כתובות דק"ה ע"ב. ומש"ר ושכר עשייה כתובות דק"ה ע"א.

ומש"ר ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו עמ"ל שנמשך אחר פ"ה הרע"ב ונדחק להגיה בדברי רבנו ובאמת פ"ה הרע"ב מגומגם טובא דאי ס"ד דאיירי בלשון זהורית של פרה אדומה למה לא נקיט עץ ארז ואזוב והנכון דכלם בכלל פרה אדומה. גם מה שרמז המ"ל בשם הסמ"ג העיה"כ ג"כ דחוק טובא.

והנכון לדרך רבנו דמפרש החלוק שבין רישא דמתני' לסיפא דביומא דס"ז ת"ר בראשונה היו קושרין לשון של זהורית בפתח האולם מבחוץ (פ"ה וכדתנן ספ"ו דיומא ועתי"ט רפ"ד דשקלים דנסתפק בזה שעל פתח ההיכל והנכון כמ"ש) התקינו שיהיו קושרין בפתח אולם מפנים כו' התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו כו' מבואר מזה דמתחלה היה נקשר בפתח אולם לבד ולא היה נקשר כלל בין קרניו ושפיר רישא איירי במשנה ראשונה דהלשון נקשר באולם דחשיב מצרכי מקדש דבא מתרומת הלשכה.

וסיפא במשנה אחרונה שאינה על פתח אולם דחשיב כצרכי העיר מאחר שהוא נקשר בקרניה ובסלע בצוק מש"ה בא משירי הלשכה והנה בר"ה דל"א ע"ב פליגי ר"פ ורנב"י ולרנב"י תקנת ריב"ז לשון של זהורית וכיון דרנב"י לדרך רש"י ורבנו קודם אביי ורבא ור"פ אחר אביי ורבא הלכה כרנב"י ועמ"ש ר"פ ז"מ מה' לולב הט"ו דכל התקנות שהתקין ריב"ז משחרב בה"מ יחזור הדבר ליושנו כשיבנה בה"מ מבואר מזה דכל תקנה שבטל הטעם יחזור הדבר ליושנו כפי הנראה דלעתיד שתמלא הארץ דעה ויראת השם לא שייך טעם שיהיוכל העם מסתכלין דודאי ילבין חוט השני הרי דלעתיד יהיה הלשון זהורית בפתח האולם ויהיה בא מתרומת הלשכה ומתורץ תמיהת המ"ל דודאי מש"ר ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו ר"ל מה שבזמן בית שני היו קושרין בין קרניו ולסימן בעלמא נקיט כי היכי שנדע דאיירי בלשון של השעיר ולא בשתי לשונות של פרה ומצורע ומש"ה כ"ר דבא מתרומת הלשכה כיון דלעתיד יהיה בפתח האולם ושפיר השמיט רבנו לקמן ה"ח בבא דסיפא ולשון שבין קרניו בא משירי הלשכה כיון דלפמ"ש אין דין זה לעתיד ועמ"ש פ"ז מה' כלי המקדש תש הי"ג ועמ"ש פ"ח מהי"ט ה"ז ודוק.

שם ה"ב אבל פר העלם ע' מנחות דנ"ב דלמסקנא הלכה כר"י לגביה ר"ש. ומש"ר המנורה וכלי שרת כו' עכ"מ שכ' דפסק כר"ע ואי ליכא מותר נסכים מודה ר"ע לר"י ויש לתמוה דבגמ' מסיק ר' אבהו כו' וצ"ל דכי לב ב"ד כו' ומ"מ יש לתמוה למה השמיט רבנו דבגבו והותירו אתו מקדב"ה.

ובמ"ל תמה על הכ"מ ותירץ דר"י ור"ע איירי בדליכא מותרות קדב"ה כו' אבל מה שתירץ הכ"מ כו' ע"ש אמנם לפ"ד המ"ל פשיטא קשה למה השמיט רבנו דלכתחלה באין ממותר קדב"ה. גם קשה דהתוס' הוכיחו דסובר ר"י ממותר תרומת הלשכה והאיך כ"ר מתרומת הלשכה והנכון דודאי פ"ה התוס' דחוק ורבנו מפרש כפרש"י דכלי שרת באין מתרומת הלשכה דבאמת קושיית התוס' לק"מ דבברייתא בפלוגתא דר"י ור"ע

קתני דמותר תרומה בהכרח נותנין אותו לכלי שרת ודלא כר"ע דאמר לקיץ המזבח אבל מש"ה שפיר מצי ר"י לומר דמותר לקנות כלי שרת מתרומת הלשכה עצמה וכדאמר רב דאין נעשין אלא מתרומת הלשכה ופסק רבנו לכתחלה כר"ע ובדיעבד כר"י הואיל דרב ס"ל הכי אלא רב הונא ורב תרווייהו מודים דהלכה כר"ע דלכתחלה יבא ממותר נסכים אלא דבעי רב הונא בדליכא במקדש מותר נסכים אם יעשה מקדשי בדה"ב או מתרומת הלשכה ופשיט רב שאין נעשין אלא מתרומת הלשכה ולא מקדשי בד"הב ומשמע אפילו איכא מותר קדב"ה ודלא כהבנת הכ"מ וכ"ש דלא כמ"ש המ"ל.

והיינו דפריך איתיביה וככלותם כו' דפשטא דקרא מתפרש בקבד"ה ומשני דאקרייך כתובי כו' ופריך אכתי קשיין קראי אהדדי ומשני דבד"ה איירי שגבו והותירו. ופריך וכי גבו והותירו מאי הוי ר"ל כקושיית המ"ל דהאיך משנין קבד"ה למזבח.

ותירין א"ר אבהו לב ב"ד כו' ולא למימרא דלעולם לב ב"ד מתנה כך דא"כ למה לא הזכירו ר"י ור"ע דכלי שרת באין מקדב"ה ורב אמר בהדיא אין באין אלא מתרומת הלשכה אלא ה"ק דבזמן יואש היה תנאי ב"ד כמבואר בפסוק והיינו דמייתי הש"ס אח"כ תנא דר"י כו' שהוא תירוץ אחר על קושיית וכי לב ב"ד מתנה כו' דתדר"י ס"ל דאף בימי יואש לא הביאו מקדב"ה ולא קשיין קראי אהדדי דפי' שאר הכסף אינו הנשאר מקדשי בד"ה אלא תרומת הלשכה נקרא שאר הכסף הואיל שהוא כסף שיש לו שירים ודלא כפי' התוס' דשאר ר"ל מותר תרומת הלשכה אלא גוף תרומת הלשכה נקרא שאר הכסף ר"ל כסף שיש לו שירים.

ופריך דלמא שאר הכסף כפשוטו שירים ומ"מ מוכח ממותר תרומת הלשכה דקדשי בד"ה אין להם מותר ומשני הכסף כו' ונתיישבו דברי רבנו בטוב טעם ומש"ר בגדי כהונה הכ"מ לא הראה מקומו והוא בתוספתא ספ"ק דיומא. שם ה"ד כ"ג שמת כו' עכ"מ ודבריו דחוקים ועתי"ט פ"ז דשקלים שהביא ראיה שאין דברי רבנו מדוקדקים דהא בה"ג כ"ר ולא שלח עמה דמי נסכים ואנן קי"ל דאין מקבלים נסכים מנכרי אפילו שלח כמש"ר פ"ג מהמה"ק ה"ו.

וגם זה אינו מוכרח. וי"ל דסובר רבנו דאין מקבלין מנכרי נסכים ששלח ואם שלח דמי נסכים מקבלין ממנו ועמ"ש פ"ג מהמה"ק ה"ה ובמי"ד ד"ו ישן בלא כ"מ יש גירסא אחרת לעיל ה"ג ע"ש.

ועלח"מ פ"ג מה' ת"ומ דרבנו פסק ד"ת כר"י ומצד התקנה פסק כר"ש הואיל דר' יוסי ס"ל כר"ש. ולכאורה י"ל דכאן מיירי בכ"ג שמת קודם שיקריבו בבקר אז קרב משל צבור מתרומת הלשכה אבל כשמת אחר שהקריבו חצי עשרון שחרית כיון שבא בבקר משל כ"ג צריך שיהיה ג"כ מחציתו בערב משל יורשי הכ"ג ויש להעמיס זה בלשון רבנו פ"ג מהת"ומ הכ"ב שכתב בסיפא מקריבין אותו עשרון שלם כו' די"ל דבסיפא משל ציבור ולא משל יורשים.

מיהו בסוגיא דמנחות אין מקום מוצא רמז לחילוק זה. והנכון כמ"ש הלח"ם א"נ י"ל דסובר רבנו דאף ר"י מודה היכא דליתא ליורשים בירושלים קרבין מתרומת הלשכה

ומש"ה לא כ"ר באין מתרומת הלשכה אלא כתב מקריבין דהיינו אי ליכא משל יורשים והבוחר יבחר.

שם ה"ו מי שהתנדב עמ"ל באריכות וע' בפ"י המשנה לרבנו מ' שקלים פ"ד מ"א ובשי למורא שנ"ב תמה שדברי רבנו אינם כפי מסקנת הש"ס ב"מ דקי"ח ונדחק ע"ש. ואישתמיטתיה שדברי רבנו מפורשי' בירושלמי שקלים דמסיק במאי פליגי בגופן של קרבן אבל במכשירין של קרבן כ"ע מודים דמשתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור ע"כ.

ואין זה סותר המסקנא דב"מ דקי"ח דמסיק דכ"ע הבטה בהפקר לא קנה והכא בחיישינן לבעלי זרוע קמפלגי כו' ומאי אתה אומר ה"ק ליה מדברין לדברינו אין באין משל ציבור דודאי רבנו אינו מפרש כפרש"י דכיון דתיקנו רבנן ד' זווי וזה מוחל עליהן נמצא אין תמידין באין משל צבור דאע"ג דתיקנו רבנן לא קנאם היחיד כל זמן שלא הגיעו לידו אלא ה"ק כיון דתיקנו רבנן ד' זווי נמצא משועבדין לו הנך ספיחין ששמר וה"ל קרבן יחיד.

והירושלמי לשיטתו דמחלק בין מכשירין לגוף הקרבן מיהו אף לפי פסק רבנו פ"ח מה' כלי המקדש ה"ז דכל קרבנות ציבור שהתנדב היחיד משלו כשרין ובלבד שימסרם לציבור מ"מ שפיר קאמר הש"ס מדברין לדברינו דלפי דברין שלא תיקנו לו שכר שמירה ונמצא אין הספיחין משועבדין לשומר וא"צ השומר למסרן לציבור אלא הן קוצרין בליל ט"ז והרי יש לשומר חלק בהן נמצא משתנה העומר מיחיד לציבור בלא הקנאה.

ואין להקשות אכתי אמאי סברי חכמים דאין יחיד מתנדב לשמור יתנדב היחיד וימסור חלקו שיש בו מכת שמירה לציבור. דאין זה קושיא דלפמש"ר תיקנו שכר כדישימסור נפשו נגד בעלי זרוע ובהכי מיושב כל מה שנדחק המ"ל והבן זה: שם ה"ח וכן מזבח העולה עח"א מ"ש פ"ז מה' כלי המקדש ה"ג.

שם ה"ט אבל לא עולת העוף שבועות די"ב ע"ב. שם ה"י שקלים שלא הספיקו עיין השגות והנה בתוספתא דתמורה פ"ד חומר בקדשי מזבח מה שאין בקדשי בדק הבית כו' נותנין הימנו מה שראוי לו מאילך ושלא מאילך להקדש הבית והקדש בדק הבית אינו אלא מאילך ואברייטא זו אמרו בירושלמי ספ"ה דשקלים אר"ח כיני מתני' קדשי מזבח מוציאין הראוי להן מקדבד"ה ואין קדב"ה מוציאין את הראוי להן מקדשי מזבח (פירוש אע"פ שצריך קדב"ה) ופריך והתנינן כלי שמצאו בו צורך לבדה"ב מניח אותן והשאר נמכרין ודמיהן נופלין לבדה"ב (פי' וקס"ד לגופא לא אצטרין דפשיטא שיפלו ללשכת בד"הב א"ו ה"ק דוקא לבדה"ב ולא לצורך מזבח) אר"ח כיני מתני' לצורך לשכת בדה"ב (פי' דאדרבה ה"ק דוקא הוצרכו ללשכת בדק הבית ולא הוצרכו למזבח אבל כל שהוצרכו ללשכת מזבח מוציאין מלשכת הכלים שהיא לשכת בדה"ב ונתבארו דברי הירושלמי ודברי רבנו מ"ש הכ"מ שצריכין תלמוד.

וכוונת ההשגות לחלק בין לשכת הכלים שנעשית מתחלה על תנאי זה להוציא ממנו להמזבח משא"כ קדב"ה. ויש ט"ס בדברי הראב"ד מ"ש אבל קדשי בדק הבית אין משנין אותן שהרי שנינו כן במעילה דלכאורה ר"ל דשם ד"ט ע"ב כל קרבנות המזבח כו' ואין

הנדון דומה לראייה וגם לשון שנינו משמע דמתני' קאמר ובודאי ט"ס הוא וצ"ל שהרי שנינו כן בתמורה דהתם דל"ב ע"א תנן בהדיא אחד קדשי מזבח וא' קדשי בדה"ב אין משנין אותן מקדושה לקדושה ועפ"ו מה' ערכין ה"ח דאין קדושת מזבח חל על קדב"ה שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והאיך אפשר להקריב קרבנות ממצעות בדה"ב לזה מחלק הראב"ד דדוקא לשכת הכלים שתחלתה לכך נעשית ודלא כמו שנדחק הכ"מ בהבנת ההשגה.

ועמש"ר פ"ב מה' ערכין הי"ב והי"ג ובהשגות שם וכ' הלח"ם דשם הוסיף הראב"ד להקשות מלשון הראוי לו דהל"ל הצריך לו ותירוץ הכ"מ שם אינו מספיק עיין בפ"י המשנה לרבנו סוף תמורה. והנכון לדרך רבנו דס"ל דוקא כשהוצרכו הציבור לתמידין הוא דהוי תנאי ב"ד להוציא מקדשי בדק הבית דאין זה משנין מקדושה דמתחל' התנו בית דין על זה ודוקא היכא דאיכא בלשכת מזבח הוא דאין קדב"ה תופסת קדושת מזבח וגם לשון הראוי מתפרש טפי על תמידין שבחובה מלשון הצריך דמשמע אפילו קיץ המזבח או נדבות ציבור.

וכדרך שמפרש הראב"ד דלשכת הכלי' על תנאי ב"ד ה"ה נמי לרבנו לשכת בדק הבית וע' בהשגות פ"ד מה' תמורה הי"א שכתב והרי מודה שמשנין בדק הבית כו' והכ"מ שם לא הבין כוונת הראב"ד שהוא מהך דהכא. הלכות קדוש החודש פרק א ה"ג הלבנה נסתרת כו' כמו ב' ימים כו' עלח"ם שתמה על רבנו מסוגיא דר"ה ד"ך ע"ב נולד קודם חצות כו' אר"ז אר"נ כ"ד שעות מכסי סיהרא לדידן ו' מעתיקא וי"ח מחדתא לדידהו ו' מחדתא וי"ח מעתיקא ותירוץ הלח"ם תמוה.

והרז"ה האריך בביאור הסוגיא דהארץ כדורית ובקר וערב משתנה לפי מצב המדינה. ונחלק הארץ לארבע נקודות א' קצה היישוב המזרחי ב' א"י באמצע היישוב.

ג' קצה היישוב למערב. ד' תחת הארץ נכח א"י ובין כל נקודה מהלך השמש שש שעות ר"ל שהחמה זורחת בבקר בקצה המזרח.

ואחר ו' שעות הוא בקר בא"י ואחרי יב"ש בקצה המערב. ואחר חי"ש תחת הארץ ואחר כד"ש חוזר להיות בקר בקצה המזרח.

ומציון תצא תורה שהעיקר תחלת ליל שבת בירושלים ואחר ו"ש תחלת ליל שבת בקצה המערב ואחר יב"ש תחת הארץ ואחר חי"ש בקצה המזרח. נמצא רגע תחלת ליל שבת בציון הוא חצי ליל ששי בקצה המזרח וחצי ליל שבת בא"י הוא בקר יום ששי בקצה מזרח ובקר שבת בא"י הוא חצי יום ששי למזרחים וחצי יום שבת בא"י הוא תחלת ליל שבת לבני מזרח דסדר מנין ימי השבוע מקדים בא"י חי"ש קודם לבני מזרח אע"ג שאין ביניהם רק ו"ש.

ולהפך תחלת ליל שבת לבני מזרח הוא חצי יום שבת בא"י וחצי ליל שבת לבני מזרח הוא תחלת ליל א' בא"י ובקר שבת לבני מזרח הוא חצי ליל א' בא"י וחצי יום ששי ** (צ"ל שבת) ** לבני מזרח הוא בקר יום א' בא"י. והיינו דאר"ז צריך שיהיה הלילה ויום מן החדש דבשעת המולד שהירח תחת השמש הצד העליון מאיר ואין הצד התחתון מאיר לנו עד שתתרחק הלבנה מהחמה י"ב מעלות שהוא שיעור יתרון מהלך הלבנה על

מהלך החמה בכד"ש דנמצא החמה שוקעת ועדיין הלבנה גבוה מעל הארץ י"ב מעלות ומאירה בתכלית הדקות שבתחלת חדש.

ולהפך בסוף חדש דקות הלבנה נראית קודם הנץ החמה כשהירח י"ב מעלות בגובה קודם הזריחה ומש"ה בעינן לילה ויום מן החדש דכשהמולד בתחלת הלילה אז תראה הלבנה החדשה בסוף היום וקובעין בו ר"ח. והיינו דאמר אבא נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעה פי' דכל שנולד בא"י בשבת קודם חצות היום הרי נולד בקצה מזרח תחלת ליל שבת דשם הילכך אע"ג שא"א שתראה בירושלים בסוף יום שבת כיון שמ"מ נראית בקצה מזרח בסוף יום שבת דשם שהוא חצות יום א' דא"י קובעין ר"ח בוביום דהא איכא לילה ויום מן החדש לבני מזרח אבל נולד אחר חצות בא"י דהיינו אחר תחלת ליל שבת לבני מזרח דליכא לילה ויום מן החדש בשום מקום ולא תראה אפילו לבני מזרח אין קובעין ר"ח בשבת וזהו דחיית מולד זקן.

ולזה פריך מאי נ"מ דהא סוף סוף אפילו נולד קודם חצות אין מקדשין אלא ע"פ עדי ראיה בא"י והרי אינה נראית בא"י. ומשני לאכחושי סהדי שאומרים שראו את הלבנה תוך כד"ש למולד דעדי שקר הן.

ואר"ז כ"ד שעות מכסי סיהרא לדידן בני מזרח שית מעתיקא וי"ח מחדתא ר"ל שאם נראית הישנה בא"י שבת שחרית שהוא חצי יום ו' לבני מזרח נמצא אור החמה מכהה לבני מזרח ומקדמת להיותה מכוסה ו' שעות מעתיקא ולהפך כשנראית החדשה בא"י סוף יום שבת שאז חצי ליל שבת לבני מזרח שהלבנה תחת האופק שלהן וא"א שתראה הלבנה אצלם עד סוף יום שבת לבני מזרח שהוא חצי יום א' בא"י מאחרת הכיסוי ח"י שעות מחדתא.

וכן פי' לדידהו ו' מחדתא וח"י מעתיקא שכשתראה לבני מזרח החדשה סוף יום שבת שלהן שהוא חצי יום א' בא"י שהשמש מכהה אורה מאחרת לבני א"י שית מחדתא ואם נראית הישנה לבני מזרח שבת שחרית שאז חצי ליל א' לבני א"י שהלבנה תחת אופק שלהן וגם קודם זה כל יום שבת שאור החמה מכהה אותה הרי מקדמת להתכסות בא"י ח"י מעתיקא מן שבת שחרית של בני א"י שהוא קצי יום ששי דבני מזרח ע"כ תורף דברי המאור והלצתי בעדו אך ק' דהא פי' כ"ד שעות מכסי סיהרא משמע ע"י הצירוף שית מעתיקא ותמנסרי מחדתא לדידן והאיך פירש הרז"ה שית מעתיקא כשנראית הלבנה בבקר שבת שבא"י דנמצא המולד בא"י יום א' שחרית שהוא חצי יום שבת לבני מזרח והוית הראיה בסוף יום א' לבני מזרח דהיינו תלתין מחדתא לבני מזרח מן חצי יום שבת שלהן עד סוף יום א' שלהן.

ולבני א"י הראייה חדתא סוף יום ב' שלהן דהוי ל"ו שעות מן בקר יום א' עד סוף יום ב'. וכן קשה לדידהו ו' מחדתא דכשנראית לבני מזרח החדשה סוף יום שבת שלהן דנמצא המולד תחלת ליל שבת שלהן שהוא חצות יום שבת לבני א"י והאיך יאמר ח"י מעתיקא הרי לבני מזרח נראית הישנה בבקר יום ה' שלהן דה"ל ל"ו מעתיקא ובא"י נראית הישנה בבקר יום ו' שלהן דה"ל תלתין מעתיקא.

והאיך אמר הרז"ה דלדין בני מזרח מקדמת שית מעתיקא ומאחר' ח"י מחדתא נגד א"י
דזה אינו דלפמ"ש כשהמולד בא"י בבקר מתכסה בחדתא בא"י לו"ש והבני מזרח רק
ל"ש וא"כ אדרבה בני מזרח מקדימין שית מחדתא. וכן להפך האיך אמר הרז"ה דבני
א"י דהיינו לדידהו מאחרין שית מחדתא ומקדימין ח"י מעתיקא נגד בני מזרח והרי
כשהמולד בסוף יום לבני מזרח נעלם מבני מזרח לו" מעתיקא ולבני א"י רק ל"ש
ואדרבה בני א"י מאחרין בהעלם שית מעתיקא והרי שרש הדבר דכל שהמולד בבקר
מכסי סיהרא כ"ד מעתיקא ול"ו מחדתא.

היה המולד בחצי היום מכסי ל' מעתיקא ול' מחדתא היה המולד בסוף היום מכסי לו"ו
מעתיקא וכ"ד מחדתא. היה המולד בחצי הלילה מכסי סיהרא פ"ד שעות מ"ב מעתיקא
כיון שא"א שתראה הישנה אלא בבקר וקודם כ"ד שעות למולד וכן מ"ב מחדתא שלא
תראה אלא בערב ואחר כד"ש למולד אבל כשהמולד בבקר או בצהרים או בערב מכסי
סיהרא רק ס' שעות כמ"ש.

נמצא כשהמולד לבני מזרח בבקר יום א' שהוא חצי ליל ב' בא"י שהרי מכוסה לבני
מזרח כ"ד מעתיקא ול"ו מחדתא ולבני א"י מכסי מ"ב מעתיקא ומ"ב מחדתא שפיר
לדידהו בני א"י מאחרין שית מחדתא ומקדימין ח"י מעתיקא דיש תוספת כד"ש דמכסי
לבני א"י. ולהפך כשהמולד לבני מזרח בחצי ליל שבת דה"ל תחלת ליל א' לבני א"י
דמכסי לבני א"י לו" מעתיקא וכ"ד מחדתא ולבני מזרח מ"ב מעתיקא ומ"ב מחדתא
שפיר לדין מכסי טפי שית מעתיקא וח"י מחדתא אבל כשהמולד לבני מזרח בחצי היום
שבת דמכסי לדידהו ל' מעתיקא ותלתין מחדתא דה"ל בבקר יום א' לבני א"י דמכסי
כ"ד מעתיקא ול"ו מחדתא הרי בני מזרח מוסיפין ו' מעתיקא ונגד זה פוחתין שית מחדתא
וכן להפך כשהמולד סוף יום שבת לבני מזרח דמכסי להו לו" מעתיקא וכ"ד מחדתא
והרי המולד בא"י חצי יום א' דמכסי תלתין מעתיקא ותלתין מחדתא הרי בני מזרח
מוסיפין שית מעתיקא ופוחתין שית מחדתא וליתא לכללא דכייל הרז"ה.

והנה לפמ"ש ר' פי"ז מהק"ה הי"ז דחצי הראייה הן ט' מעלות דנמצא הלבנה מכסי רק
ח"י ש סמוך למולד ונמצא כשהמולד תחלת הלילה נעלמת לו" מעתיקא וכ"ד מחדתא.
היה המולד בחצי הלילה נעלמת רק ח"י מעתיקא וח"י מחדתא.

היה המולד בבקר מכסי כ"ד מעתיקא ול"ו מחדתא. היה המולד בצהרים מכסי תלתין
מעתיקא ול' מחדתא.

נמצא כשהמולד לבני מזרח בצהרים דה"ל בא"י בבקר דה"ל לדין תלתין ותלתין
ולדידהו בא"י כ"ד מעתיקא ול"ו מחדתא פוחת שית ומוסיף שית וכן כשהמולד בערב
לדין דה"ל לו" מעתיקא וכ"ד מחדתא דה"ל בא"י בצהרים דמכסי תלתין ותלתין נמי
מוסיף שית ופוחת שית. אלא דכשהמולד לבני מזרח בבקר דה"ל בא"י בחצי לילה
שלאחריו דנמצא לדין כ"ד מעתיקא ול"ו מחדתא ולבני א"י ח"י מעתיקא וח"י מחדתא
שפיר לדין מוסיפין שית מעתיקא וח"י מחדתא וכן להפך כשהמולד לדין בחצי לילה
דהוי לבני א"י תחלת לילה דלדין ח"י מחדתא וח"י מעתיקא ולדידהו לו" מעתיקא וכ"ד
מחדתא הרי לדידהו מוסיפין ח"י מעתיקא ושית מחדתא.

היוצא דבין לדרכנו זה בין לדרך הרז"ה מיושב לשון הגמ' לדידן שית מעתיקא כו' לדידהו כו' כשחל המולד בא"י תחלת הלילה או חצי הלילה משא"כ כשחל המולד בא"י בבקר או בצהרים ליתא אלא פוחת שית או מוסיף שית (ולדרכנו הא דאר"ז צריך שיהיה לילה ויום מן החדש ר"ל רוב לילה דרובו ככלו).

א"נ דלפעמים בא בארוכה וצריך שיהיה כל הלילה מן החדש ולפעמים בא בקצרה ואז קיצי ראייה ט' מעלות שהן ח"י שעות. דלקמן פ"ב מהק"ה ה"ו משמע דאפשר שתראה בכ"ט שחרית ול"א ערבית שפעמים בא בקצרה ע"ש ובלח"ם שם והבן) ולפי דרכנו הא דקאמר אבא נולד קודם חצות ר"ל קודם חצות הלילה דשפיר בידוע שתראה אח"כ בסוף היום דחצי ראייה ט' מעלות שהן ח"י שעות ושפיר איירי בזמן הראייה דכל שנולד בא"י קודם חצות לילה קובעין ר"ח ודלא כמו שנדחק הרז"ה דהיינו מולד זקן.

ואין בידינו ליישב דרך הרז"ה אלא א"כ נאמר דה"ק ר"ז אר"נ דבזמן שהמולד בחצי הלילה לבני מזרח אז התוספת לדידהו ח"י מעתיקא ושית מחדתא ואם המולד בחצי הלילה לבני א"י אז התוספת לדידן שית מעתיקא וח"י מחדתא ולדרכנו נוח טפי דמוסב למעלה אהא דקאמר אבא נולד קודם חצות דפי' לדרכנו קודם חצות הלילה לזה אמר דכשנולד בחצי הלילה אז תוספת העלמה כ"ד שעות לדידן או לדידהו וכמ"ש א"נ ה"ק דנוסף על ח"י שעות של קצי הראייה דה"ל כיסוי עתיקא וחדתא ל"ו שעות מוסיף כ"ד שעות כל שאין המולד מכוון בחצי הלילה מחמת שאור היום מכהה אור הלבנה ונכסית ס' שעות (ולדרך הרז"ה להפך ה"ק דנוסף על ס' שעות דמכסי סיהרא חדתא ועתיקא משכחת עוד כ"ד שעות שיהיה פ"ד שעות מכוסה בזמן שהמולד בחצי הלילה לדידן או לדידהו) ובהכי אין מקום לקושיית הלח"ם דהנך כ"ד שעות תוספת נינהו כמ"ש.

שם ה"ז מ"ע כו' וישלחו משמע דס"ל לרבנו שלא היו שולחין שלוחין אא"כ בחדש חסר וכן נראה בר"ה דכ"ב בראשונה היו משיאין כו' התקינו שיהיו שלוחין יוצאין כו' וכי היכי דמשיאין רק אחסר ה"ה לשלוחין. ועיין תוס' ר"ה דכ"א ע"ב ד"ה על ניסן וא"ת ומה טעם כו' ותירוצ' דחוק ולפמ"ש ניחא.

תדע דתנן עד שישמעו מפי ב"ד מקודש וקי"ל כראב"צ דאין מקדשין יום ל"א והטעם דבניסן ותשרי בעינן שישמעו מפי ב"ד מקודש עפ"ג הי"ח. פרק ב' ה"ב זוממין עמ"ש ח"א וע' בירושלמי פ' אין מכירין.

שם ה"ח יום ל"א וה"ט ראוהו ב"ד עמ"ש ח"א. פרק ג' ה"א עדים וה"ה בראשונה עמ"ש ח"א.

שם ה"ו סמוך לשקיעה הלח"מ הניח בצ"ע ולק"מ דלעיל פ"ב ה"ט אין לב"ד רק לומר מקודש וסגי עד שלא יצא כוכב א' אבל הכא צריכין לקבל עדים לזה בעינן סמוך לשקיעה. שם ה"ט על ששה חדשים הלח"ם הניח בצ"ע למה השמיט רבנו על אדר שני מפני הפורים כיון דפסק רצו שלשים רצו חדש דקי"ל כרבי.

ולק"מ עתוס' ר"ה די"ט ע"ב ד"ה מתני' דלא כרבי וא"כ כיון דכ"ר פ"ד הי"ז דכשב"ד מעברין כותבין אגרות היינו שלוחין דאדר שני ועפ"ד מהק"ה הי"ג. שם הט"ו ב"ד שישבו עמ"ש ח"א.

שם הי"ח יראה לי עמ"ש ח"א בפרקין הט"ו ועמ"ש פי"ח מהק"ה ה"ט. ויש לתמוה לפמש"ר כאן דבניסן ותשרי אפילו לאחר שיצא שמו מעובר אין מאיימין כשבאו עדים וכן אין מעברין לצורך א"כ בהכרח הא דאמר עולא עברוה לאלול ומסיק מאי טיבותא משום ירקא ומתיא הרי דעברוה קודם יה"כ טרם שעברו הרגלים מכלל דלא היו עדי ראייה דהא לכ"ע אין מעברין קודם יה"כ אפילו יצא שמו מעובר ואין מאיימין לצורך לפי הך יראה לי שכ"ר א"ו דלא היו עדים כלל ועיברוהו בקביעות לצורך ירקא ומתיא אע"ג שהיה בדין לחסר אלול בקביעות (עפי"ח מה' ק"ה ה"ט) כגון שע"פ החשבון תראה הירח בליל כ"ט ואפ"ה עיברוהו לצורך וא"כ קשה טובא מאי פריך הש"ס ר"ה ד"כ איני והתני רבה בר שמואל יכול כשם שמעברין כו' הא עולא איירי בדליכא עדי ראייה ובקביעות וברייתא דרבה איירי בדאיכא סהדי כדמסיים כזה ראה וקדש.

ותו דפשט הברייתא יכול כשם שמעברין השנה לצורך כשחל תקופת ניסן בי"ו כך מעברין חדש אדר כדי שתחול תקופת ניסן בט"ו ששוב לא יצטרכו לעבר השנה (ע"ד דפריך בסנהדרין די"ג ע"ב ולעברי' לאדר) ת"ל הזה כזה ראה וקדש דמוכרח לקדש ע"פ עדים ולעבר השנה הרי דהברייתא בדאיכא סהדי.

הגם דהא ליתא כיון דקי"ל כשמואל דאין מעברין השנה בשלשים של אדר הואיל וראוי לקבוע ניסן ובהכרח עיבור שנה קודם שלשים דאדר דאכתי ליכא עדי ראייה (ואם יודעין הב"ד בחשבון שלא תראה בליל שלשים שבודאי יהיה החדש מעובר ואפ"ה תהיה התקופה בי"ו ודאי מעברין השנה אלא) אכתי ה"ק אם החשבון שאפשר שתראה הלבנה בליל שלשים ואם לא יבואו עדים שיהיה ר"ח יום ל"א תחול התקופה בט"ו ולא יהיה צורך לעבר שנה מ"מ חוששין הב"ד לעדי ראייה שיהיו צריכין לקדש לזה מעברין השנה ולק"מ אדעולא.

וי"ל דרבנו אינו מפרש הברייתא מעברין לצורך מפני התקופה דכה"ג מקרי מדינא כמש"ר פ"ד ה"ה ולא מקרי לצורך אא"כ לצורך שעה כגון מפני קלקול הדרכים והבשמים וה"ק יכול שמעברין ג"כ חדש לצורך שעה כגון משום ירקא ומתיא ת"ל הזה כזה ראה וקדש ר"ל שצריך לכוון בקביעות שאם תראה בחדש הבא יקדשוהו אלמא שאם יעברו חדש הזה תראה בחדש הבא ביום כ"ט אסור לעבר לצורך ירקא ומתיא וקשיא לעולא.

ולזה משני רבה ומגי' הברייתא יכול כשם שמעברין השנה והחדש לצורך כך מקדשין החדש לצורך כו' (ובהכרח גרסינן רבה וכן מוכרח מפרש"י לקמן רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים הוא ופרש"י הא דתני שאין מעברין ולא מקדשין לצורך וכן מוכרח דהא לאחרים לעולם א' מלא וא' חסר אלמא דרבא אינו מגיה הברייתא כנ"ל ובהכרח גירסת רש"י אמר רבא ל"ק כאן לעברו כאן לקדשו והבן זה.

הגם דלכאורה יש לדחות פרש"י דשפיר גרסינן אמר רבא כאן לקדשו כאן לעברו ואפ"ה שפיר קאמר דברייתא אחרים היא דלאחרים דאמר ואם היתה שנה מעוברת חמשה מכלל דס"ל חדש עיבור לעולם חסר ושפיר תני רבה ב"ש שמעברין החדש בשנה שאח' מעוברת דאל"כ בשני עיבורים חסר יום א' ונראית הלבנה בכ"ט והבן זה.

מיהו מפורש בערכין ד"ט ע"ב דר' משרשיא מוקי אליבא דאחרים כגון שהיתה שנת עיבור ועיבור שנה שלשים יום וא"כ בהכרח גרסינן רבה) וה"פ לפי הגהת רבה יכול כשם שמעברין החדש בקביעות לצורך אד"ו אע"פ שהיה ראוי לחסרו בקביעות הואיל שע"פ חשבון תראה הלבנה לחדש הבא בכ"ט ה"ה איפכא שאם יעברוהו בקביעות תראה בחדש הבא בליל שלשים יהיה מותר לקדש בקביעות משום אד"ו ותראה בחדש הבא בליל ל"א ת"ל כזה ראה וקדש שאין מקדשין בקביעות אא"כ תראה בחדש הבא בליל כ"ט (דבאופן אחר לא משכחת שאם יקדשוהו בקביעות תראה בחדש הבא בליל ל"ב שהרי כשראויה עכשיו לראות אי אפשר שיהיה חדש יותר משלשים יום ודוק) המורם לפי הגהת רבה אין החשבון עיקר ואסור לחסר ע"פ חשבון לצורך אד"ו והרי תראה בחדש הבא בליל ל"א כיון דליכא עדי ראייה אא"כ שתראה בחדש הבא בליל כ"ט יש לחסר בקביעות כדי לקיים בחדש הבא כזה ראה וקדש אבל רשאי לעבר משום אד"ו אע"ג שע"י זה יתראה בחדש הבא בליל כ"ט כיון דעת' ליכא עדי ראייה ולא מחזי כחוכא ואטלול' דחד יומא טעו אנשי ומסיק וכדריב"ל דאמר מאיימין לעברו אבל לא לקדשו פ"י והאי דריב"ל לא בקביעות קאמר דהא נקיט מאיימין על העדים הרי דאיכא עדים גם ליכא לפרש מאיימין על העדים לעברו כשבאו בזמנו ביום שלשים דאין סברא לאיים לעבר כיון דקי"ל דעדי ראייה מחללין שבת אלא דאיירי בבאו עדים לאחר זמן שכבר יצא שמו מעובר.

והא דאין מאיימין לקדשו מתפרש בבאו עדים בזמנו והוכחשו בבדיקו' או דאיכא עדי הזמה ונראה לב"ד שהן שקר שלא ראו שע"פ חשבון היה אפשר שיראה בזמנו קמ"ל דאין החשבון עיקר אלא עדי ראייה. ולכן נמי להפך ביצא שמו מעובר ובאו עדים אחר זמן מאיימין שיוכחשו דנמצא ליכא עדי ראייה ואין משגיחין בחשבון ומש"רל הי"ז דמעברין לצורך נלמד ממתני' דר"פ ראוהו ב"ד דבלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה מעברין קודם אור היום ואין אומרים שיקבלו העדים למחר ויקדשו למפרע דחשיב עיבור לצורך בשביל קרבן מוסף וכמ"ש ח"א בפרקין ה"ט"ו ולדעת החולקין דאין מעברין לצורך כלל בדאיכא עדי ראייה צ"ל דהוא מעובר רק לענין קרבן מוסף כמש"ר פ"ב ה"ח דר"ח יום ל"א ואר"נ ביום ל"ב חוזרין ומקדשין למפרע למנות מיום שלשים וכ"ש בניסן ותשרי דלכ"ע מונין הרגלים מיום שלשים) ופריך שלח ר"י נשיאה מאיימין לקדשו שיאמרו ראינו הואיל שראוי ע"פ חשבון אלמא החשבון עיקר ולא עדי ראייה ומשני אביי כפי מסקנת הירו' דבניסן ותשרי כדי שיהיו הרגלים בזמנם החשבון עיקר ומאיימין לקדשו אע"פ שהוכחשו ולא לעברו כדרי"נ ובשאר חדשים להפך עדי ראייה עיקר כדריב"ל וברייתא דרב"ש.

ונקיט רבנו יראה לי הואיל דרי"נ דאיירי בניסן ותשרי אמר מאיימין לקדשו ולא ביאר דאין מאיימין לעברו וקמ"ל רבנו דהא בהא תלייא כיון דמאיימין לקדשו אלמא החשבון עיקר ממילא אין מאיימין לעברו. וכל זה לפי הגהת רבה אבל רבא מקיים גירס' הברייתא דרב"ש דאין מעברין לצורך אפילו בקביעות וכי היכי דלא תקשה לעולא דאמר עברוהו לאלול בקביעות מוקים הברייתא כאחרים ואנן קי"ל כרבנן דמעברין לצורך בקביעות בשאר ירחי וכדריב"ל משא"כ בניסן ותשרי להפך כדר"י נשיאה.

ורב דימי מהפך דברי ריב"ל מאיימין לקדשו ולא לעברו וכדריב"נ דשוב א"צ לחלק בין ניסן ותשרי לשאר ירחי וזהו דעת יש מן החכמים הגדולים שכ"ר הי"ז וכי היכי דלא תקשה לעולא שהעיד מעשה רב שעברו לאלול צריך לחלק דאע"ג דהחשבון עיקר היינו דוקא ע"פ עדים אבל בדליכא עדים כלל מעברין בקביעות לצורך וכן מוכח בערכין ד"ט.

ואע"ג דלרבנו בניסן ותשרי החשבון עיקר אפ"ה פסק ה"י דאין שלוחי ניסן יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש והטעם דכתיב מועדי ה' אשר תקראו אתם דנמצא קריאת הב"ד עיקר ברגלים (ודלא כמ"ש הרז"ה דבניסן ותשרי חוששין שיעברו הב"ד לצורך ומפרש הא דאמר אביי הא בניסן ותשרי כדעת ה"מ איפכא שבתו' ע"ש) ואכתי לא פלטינן דממשר"ל הי"ט ומאיימין לקדשו משמע אפילו בשאר ירחי וכיון דלא קבע הלכה כרב דימי לענין דאין מאיימין לעברו וחשש לדריב"ל דלעברו ולא לקדשו ה"ל למיחש נמי דאין מאיימין לקדשו בשאר ירחי.

וי"ל דלענין מאיימין לקדשו פסק רבנו לחלוטין כר' דימי אפילו בשאר ירחי מדקי"ל פ"ב מהק"ה ה"ב בנמצאו זוממין ה"ז מקודש דהוא תוספתא הובאה בירושלמי מ' ר"ה אלמא החשבון עיקר ולא מהדרינן עובדא אפילו בשאר ירחי אבל לענין מאיימין לעברו ומעברין לצורך חש לדריב"ל דאליביה ניהא טפי מתני' דראוהו ב"ד דמשמע כשיצא שמו מעובר מעברין לצורך ויש לפרש הא דר' דימי אין מאיימין לעברו בלא יצא שמו מעובר ועמ"ש פ"ד מהק"ה הי"ד.

פרק ד ה"ב על שלשה סי' מעברין ע' השגות הרמ"ה ובכ"מ בפרקין הי"ו. ונ"ל בכוונת הרמ"ה דכפי הנר' דהך ברייתא על ג' דברים מעברין שבסנהדרין די"ג אתייהא כתנאי דדרשו חג האסיף תקופת השנה כשנמשכה תקופת תשרי עד י"ו יום לר"י או כ"א יום לר' יוסי ומש"ה ס"ל הברייתא דעל א' מהן אין מעברין דאין מעברין על תקופת תשרי גרידא (ועי"ש בתוס' ד"ה י"ו לפני הפסח דהכלל לר' יוסי דכשתקופת ניסן נופלת בי"ז אפילו תחלת הלילה מעברין דהא בין תקופת ניסן לתקופת תשרי ב"פ צ"א וז"ח דהיינו קפ"ב יום טו"ש והרי ו' חדשים א' מלא וא' חסר עולה קע"ז יום הרי היתרון ה' ימים טו"ש הוסף על י"ו יום תהיה תקופת תשרי בכ"א יום טו"ש ונמצא כל החג בתקופה ישנה אבל כשתקופת ניסן נופלת בי"ו אם היא בתחלת הלילה או בחצי הלילה דנמצא תקופת תשרי בג' שעות או בט' שעות על יום כ"א אין מעברין אבל כשהיא בתחלת היום או בצהריים דה"ל תקופת תשרי בג"ש או בט"ש של ליל כ"ב מעברין) ובתו' ר"ה דכ"א ד"ה עברוה מחלקין דבשביל תקופת ניסן גרידא מעברין ולא בשביל תקופת תשרי גרידא אלא א"כ בהצטרף אביב או פירות האילן וסיימו שם וצריך טעם למה.

והנראה דלתרץ זאת המתיק הרמ"ה דכשיודעין הב"ד בר"ח אדר שתחול תקופת ניסן בי"ו חשיב תרתי דאין ניסן בזמן אביב וגם תקופת תשרי תהיה אחר התחלת החג אבל הך ברייתא מיירי בחל תקופת ניסן קודם י"ו ואתאן כר"י דמעברין כשחל תקופת תשרי בי"ז (וניסן בזמנו) הרי עיקר השגת הרמ"ה דהוא אינו מפרש על האביב כפי רבנו ה"ג שהיא שנה אפילה שאין אביב בזמן הפסח אע"ג שהתקופה קודם י"ו.

אלא דאין משגיחין כלל אם השנה בכירה או אפילה אלא פ"ה הברייתא האביב שתהיה תקופת ניסן קודם י"ו ועל פירות האילן שילבלבו בשעת הפסח ועל תקופת תשרי שתהיה קודם י"ו ושפיר אין מעברין על תקופת תשרי גרידא כיון דאיכא אביב דהיינו תקופת ניסן ופירות האילן בזמנו לא דחינן תרתי להקדים אביב ופירות משום תקופת תשרי גרידא אבל משום אביב גרידא דהיינו כשמשכה תקופת ניסן עד י"ו ודאי מעברין דהא ממילא איכא תרתי אביב ותקופה.

ולפי פ"ה הרמ"ה דאביב היינו תקופת ניסן מיושב קושיית הת"ח סנהדרין די"ב אהא דאמרן חשובי מחשבי גלויי לא מגלי דהא קודם ר"ה א"א לעמוד על אביב ופירות אילן דעדיין לא הגיע זמן זריעה וט"ו בשבט הוא ר"ה לאילנות ואין יכולין לעמוד רק על התקופה גרידא והרי קי"ל דאין מעברין על חדא ומזה הוכיח הת"ח כדעת רבנו דעל תקופת ניסן גרידא מעברין.

ולפי דרך הרמ"ה כד משכה תקופת ניסן עד י"ו איכא תרתי אביב ותקופת תשרי. איברא אין קיום לפ"ה הרמ"ה אלא אליבא דר"י דס"ל כלה חג בעינן ומשכחת תקופה בלא אביב מה שא"כ לר' יוסי דהלכה כמותו נגד ר"י דבמקצת חג סגי ואין מעברין על תקופת תשרי אא"כ חל בכ"א ליכא לפרש אביב תקופת ניסן דא"כ אביב ותקופה חדא מלתא וע"כ פ"ה אביב שנה אפילה כפרש"י ורבנו וקשה קו' התו' ד"ה עברה הנ"ל וצ"ל כתירוץ התוס' דאתקופת ניסן לבד מעברין והא דתניא דאין מעברין על תקופה גרידא אתאן דלא כרבי יוסי.

ולפ"ז לכאורה כיון דהך ברייתא אתאן לר"י שפיר י"ל דפ"ה אביב תקופת ניסן כדעת הרמ"ה. אך דעדיין אינו נוח דנהי דלר"י משכחת תקופת תשרי בלא אביב וברייתא כר"י אכתי לא משכחת אביב בלא תקופה ולא שייך לשון על ב' מהן מעברין ולא על א' דמשמע דמשכחת אביב ופירות בלא תקופה וזה אי אפשר וע"כ פ"ה אביב שנה אפילה כפירש"י ורבנו: אך פ"ה תקופה אינו כפירוש רש"י בין שמשכה תקופת תמוז עד י"ו תשרי ובין תקופת טבת אלא דהברייתא כר"י כמ"ש רמ"ה ואירי מתקופת תשרי גרידא שחל בי"ו אבל חל תקופת תשרי בכ"א דממילא תקופת ניסן בי"ו לכ"ע מעברין כדמסיק ר"ה דכ"א ודלא כפרש"י שם דהך מימרא לקבוע הלכה כאחרים אלא דכ"ע מודים כשחל תקופת ניסן בי"ו וניחא הך דסנהדרין די"ב חשובי מחשבי אפילו קודם ר"ה וכמ"ש ר' בפרקין הי"ג דמעברין מפני תקופת ניסן גרידא וכמ"ש הת"ח.

ואין סברא לומר דברייתא זו במחלוקת שנוייה דמעשה רב שקבעו נציב בירח שמת בו אהרן. וע"כ ר' יוסי דס"ל סגי במקצת חג פליג אברייתא זו וס"ל דמעברין אתקופת תשרי גרידא שחל בכ"א דהא חל ניסן בי"ו ובענין שמור את חדש אביב ועיקר פשטא דקרא תקופת ניסן אלא דכולל נמי פירות האילן ואביב.

וכיוצא בזה כ' הר"ן בחי' סנהדרין די"ב לתרץ קו' התוס' סנהדרין די"ג ד"ה ור' יוסי ושם ע"ב ד"ה ולעבריה דאין קו' לעבריה לאלול כיון דאין מעברין אתקופת תשרי גרידא בלי צירוף אביב ופירות לא מהני לעבר אלול משא"כ לאחרי' דמעברין אתקופת ניסן גרידא דאביב מפורש בתורה שפיר פריך ולעבריה לאדר עכ"ל הר"ן בשם הרמב"ן ומינה דהברייתא איירי מתקופת תשרי בי"ו כר"י ופ"ה אביב בשנה אפילה ומודה

דמעברין על תקופת ניסן גרידא ורבנו פסק כר' יוסי ומש"ה השמיט תקופת תשרי כשחל בכ"א ממילא ניסן בי"ו ומעברין אתקופה גרידא אלא אביב ופירו' בעינן תרתי. ומש"ר תקופת ניסן בי"ו בסנהדרין די"ג ע"ב מסיק ראב"י תנא ממטה למעלה קחשיב ופרש"י אבל כשחסרה י"ד ותקופת ניסן בט"ו אין מעברין דמעברין לאדר ורבנו השמיט הא דכשהתקופה בט"ו מעברין לאדר דקי"ל פ"ג מהק"ה הי"ח דבניסן ותשרי אין מעברין לצורך כשבאו עדים וקו' הש"ס רק אליבא דאחרים שלא אליבא דהלכתא כמ"ש בפרקין הי"ד.

שם ה"ה מפני הצורך ר"ל צורך שעה והרשות ביד ב"ד דק"ל אתם אפילו מזידין משא"כ הנך תלת דלעיל ה"ב שמעברין ע"י מדינא וכ"כ הת"ח וע"ל ה"יו. שם ה"ח עושין אותן סעד נ"ל ברור דכוונת רבנו דפי' סעד דאינו מועיל כלל אלא לייפות וליישב הדבר כמ"ש התו' דכ"א ע"ב ד"ה על ניסן ודלא כפרש"י סנהדרין די"א דמהני שמצרפין חז מהנך לא' מג' דאביב ותקופה ופירות דלפ"ז מה דאמרן שט דגוזלייא רכיכין ואומרין דקיקין וזימני דאביב לא מטי לא משום צירוף אלא לפי דזימנא דאביב לאו היינו אביב אלא פירושו תקופת ניסן דמעברין עליו גרידא וכ"ה הת"ח סנהדרין די"ג.

ואע"ג דלפ"ז מוכח דלרשב"ג מעברין על תקופת ניסן גרידא מ"מ שפיר בעי הש"ס די"א ע"ב אליביה דרשב"ג אם על התקופה שמחין או מעברין וקאי בתיקו דלפמ"ש בפרקין ה"ב דתקופה הנזכרת בברייתא היינו תקופת תשרי שפיר בעי אי רשב"ג ס"ל כר' יוסי דמקצת חג בעינן וממילא כשחל בכ"ב תשרי הרי תקופת ניסן בי"ו ומעברין קאמר א"ד דרשב"ג ס"ל כר"י דכלו חג בעינן ושמחין קאמר ורבנו דפסק כר' יוסי מש"ה השמיט לגמרי תקופת תשרי דהא מעברין אתקופת ניסן גרידא כמ"ש ה"ב.

שם הי"ב אלא ביהודה שנאמר לשכנו תדרשו אע"ג דרבנו פסק כת"ק דאם עברוה מעוברת מ"מ מייתי קרא דחנניא איש סוכו ע' סנהדרין די"א ע"ב משום דהיתה לרבנו גי' התוספתא העיד חנניא איש אונו לפני ר"ג שאין מעברין אלא ביהודה ואם עברוה בגליל מעובר' וכ"כ הת"ח. שם הי"ד הגיע יום ל' כו' מקדשין כו' משמע לכתחלה ולכאורה זה נגד משמעות הש"ס סנהדרין די"ב עברוה מאי אמר עולא אין מקדשין החדש.

ואפילו לר"נ דאמר מקודש ומעובר ר"ל דיעבד אבל מודה לעולא דלאחר שעברו אין מקדשין לכתחלה ובזבח שלמים הרגיש בזה ונדחק דדוקא כשבאו עדים ביום שלשים מקדשין לכתחלה. והא דאמר עולא אין מקדשין היינו בבאו אחר כמה ימים כמש"ר פ"ג מהק"ה הט"ו דכה"ג קי"ל מעברין לצורך ואין לך צורך גדול מזה לקיים עיבור השנה (ואין להקשות דהא קי"ל פ"ג הי"ח דבניסן ותשרי לכ"ע אין מעברין לצורך וא"כ לרבא דס"ל בטל העיבור נמצא ה"ל ניסן צריכין לקדש לכתחלה ולבטל עיבור השנה דזה אינו דאדרבה שפיר לרבא אין מקדשין לכתחלה ומעברין החדש לצורך דכיון דאין מקדשין נשאר עיבור השנה ושפיר מעברין חדש אדר ראשון לצורך דכשנתקיים עיבור השנה לא הוי ניסן.

והא דקאמר עיברוה אין מקדשין משום דאי לא עיברוה אדרבה מוכרחין לקדש דאין מעברין ניסן ותשרי. גם אין להקשות דהא משכחת שעיברו השנה מפני תקופת ניסן שחל ב"ו ומן הדין מעברין קודם ל' אדר וכגון שהב"ד יראים שמא יבאו עדי ראייה ביום ל' ויהיה ר"ח דאז תחול תקופת ניסן ב"ו ומש"ה עיברוה ואילו היו יודעין שלא יבאו עדים ויהי' ר"ח ביום ל"א שאז תחול התקופה בט"ו א"צ לעבר השנה נמצא לפ"ז אדרבה כשאין מקדשין החדש הוי העיבור שלא לצורך כדבסנהדרין די"ג ע"ב ולעברי' לאדר וא"כ אדרבה בדין לקדש החדש דאז העיבור כדינא.

דזה אינו דאף על גב דכשמקדשין הוי העיבור כדינא לצורך התקופה מ"מ העיבור מקולקל מפני דאין מעברין ניסן) מיהו לא נהירא דכיון דעכ"פ בבאו עדים ביום ל' ס"ל לרבנו דמודה עול' דצריכין לקדש ה"ל להש"ס לומר עיברוה ובאו עדים ביום שלשי' מהו ומאי פסקא דאמר עולא אין מקדשין הרי אם באו עדים ביום ל' צריכין לקדש.

והרב הנ"ל נדחק בזה ומסיק דאם היה דעת ב"ד לעבר אפילו באו עדים ביום ל' מעברין החדש לצורך כדי שיוכלו לעבר השנה אלא אם כבר עיברו ואח"כ באו עדים ביום ל' צריכין לקדש החדש שהרי נתעבר' השנה קודם ביאת העדים. וליתא דאין לשון הש"ס סובל זה דבהדיא אמר עיברוה מאי אמר עולא אין מקדשין.

הגם דהענין מגומגם דהאיך אפשר שלא יקדשו החדש בדאיכא עדים ומש"ה נדחק רש"י לפרש אין מקדשין החדש לומר שהוא מקודש לאדר השני. מ"מ א"א להלום זה בכוננת רבנו דכה"ג ה"ל לבאר כפרש"י דשתקי וכי מטי ריש ירחא אוחרא מקדשין לי' לניסן.

ולכאורה היה מקום לומר דהוקשה לרבנו קושיית רש"י דהאיך אפשר שלא יקדשו כשבאו עדים ולזה מפרש דאין מקדשין בקביעות הוא דקאמר עולא וכמבואר פח"י מהק"ה וכמ"ש ח"א פ"ג מהק"ה הט"ו דאדר הסמוך לניסן ברוב שנים חסר בקביעות וכמ"ש פ"ג מה' ק"ה הי"ח ועמ"ש פח"י מהק"ה ה"ט ולפ"ז הא דקאמר עולא אין מקדשין הוא שלא בדקדוק דהא בהדיא כ"ר פח"י מהק"ה ה"ח וקובעין חדש מעובר וחדש חסר בקביעות ולא בקידוש שאין מקדשין אלא על הראייה ובדרך העברה נקיט עולא אין מקדשין וכוננתו דאין מחסרין בקביעה והא דאמר הש"ס קידשו מאי ר"ל אם חסרו בקביעות או שבאו עדים והוכרחו לקדש מאי והשמיט רבנו דין זה שאסור לחסר לכתחלה בקביעות דזה נלמד ממש"ר באו עדים כו' מקדשין אלמא דאם לא באו עדים אסור לחסר לכתחלה.

איברא זה דוחק לפרש אין מקדשין דאמר עולא ר"ל אין מחסרין בקביעות וקי"ל בהדיא בר"ה ד"כ ע"א דמצוה לקדש על הראייה וכמ"ש ח"א פ"ג מה' ק"ה הט"ו ובהכרח צ"ל דהא דאמר עולא בר"ה ד"ך ע"א עברוה לאלול וידעין חברין בבלאי טיבותא היינו שבאו עדי ראייה וסובר עולא דמעברין לצורך אפילו איכא סהדי ואנן לא קי"ל הכי אלא כמסקנת רב דימי דבדאיכא סהדי אין מעברין לצורך כלל וכמ"ש פ"ג מהק"ה הי"ח.

ולפ"ז הנך יש מן החכמים הגדולים שהזכיר רבנו פ"ג מהק"ה הי"ז הם להקת הגאונים להלכה והבן זה. מיהו זה אינו וכמ"ש פ"ג מהק"ה הי"ח והנכון ועיקר דרבנו אינו מפרש

כפרש"י דלשון הש"ס עברוה מאי דחוק דהל"ל עיברוה מהו שיקדשו את החדש כשבאו עדים א"נ דה"ל לעולא לומר עיברוה מעוברת ואין מקדשין החדש.

לכן נראה דג"ל רבנו עברוהו מאי פ"י דבעי לשמואל דקאמר אין מעברין הואיל וראוי לקבעו ניסן אם עיברו הב"ד תחלה את החדש דשוב אין ראוי לקבעו ניסן מהו שיהיה מותר לעבר השנה ואמר עולא דאפ"ה אסור לעבר השנה לפי שאין מקדשין את החדש פ"י דבשלמא כשב"ד מקדשין חדש חסר ע"פ עדים ואח"כ הוזמו הוא דקי"ל דאין סותרין דמאחר שאמרו מקודש אפילו קודם זמנו ביום כ"ט קרינן ביה אשר תקראו אתם אפילו מזידין משא"כ אם עיברו החדש ביום שלשים שהרי אין אומרין מקודש דקי"ל כראב"צ דאין מקדשין אלא חדש חסר שפיר מקרי הואיל וראוי לקובעו ניסן שהרי אם יבאו עדים יחזרו ויקדשוהו בהכרח.

ולזה בעי קידשוהו אחר העיבור מהו מי נימא דוקא אם לא קדשו החדש ועברוהו הוא דמעוברת דיעבד דאין מעברין השנה לכתחלה הואיל וראוי וכי איגלי מלתא שעברו החדש הוא דהוי מעוברת אבל אם קדשו תגלי מלתא למפרע דגרע מהואיל וראוי לקובעו ניסן והיינו פלוגתא דרבא ור"נ והבן.

ועיין בתוס' ד"ה מכדי מפוריא ולולי דבריהם י"ל דרבא דלא סליק אדעת' סברא דבחושבנא תלייא מלתא קס"ד דמ"ד מעברין את השנה כל האדר ס"ל כרשב"ג דאמר ב' שבתות ובזה מדוקדק דמייתי רבא מלתא דרשב"ג ומסיים וכי מטי ריש ירחא כו' וזה ברור והא דבסנהדרין די"ג ע"ב פריך הש"ס לאחרים ולעבריה לאדר לכאורה אין לזה מקום לפי מש"ר פ"ג מהק"ה הי"ח דניסן ותשרי לעולם אין מעברין לצורך וכן ליכא לפרש דפריך ולעבריה לאדר בקביעות דהא כיון דאין מעברין בשלשים של אדר ובהכרח מעברין קודם יום ל' וא"כ מאי מהני עיבור החדש שמא יבאו עדים ביום ל' כמ"ש והנכון דרבנו מפרש דאחרים דס"ל אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים ס"ל דאין מצוה לקדש ע"פ הראייה ושפיר ס"ל מעברין לצורך לזה פריך הש"ס דוקא לאחרים ולעבריה לאדר עיין בתוס' ד"ה ולעבריה לאדר תימה קושיא כו' ולפמ"ש פ"ג מה' ק"ה הי"ח דלפי גירסתנו דרבא הוא דמגיה יכול כשם שמעברין החדש כך מקדשין ורבא הוא דאמר אחרים הוא שפיר לאחרים מעברין לצורך ולא מקדשין (גם י"ל דאע"ג דסובר דאין מעברין החדש לצורך משום קלקול המועדות מ"מ מוטב לעבר החדש יום א' מלעבר השנה חדש שלם) ולפי דרכנו זה דדוקא לאחרים דס"ל אין מצוה לקדש ע"פ הראייה הוא דקשה ולעבריה לאדר מיושב קוש' רש"י ותוס' סנהדרין די"ג ע"א ד"ה ור' יוסי דשפיר לק"מ לכלהו תנאי ולעברי' לאלול דדוקא לאחרים פריך ולעברי' לאדרשם הי"ו יראה לי כו' עיין השגת הרמ"ה והכ"מ האריך בשם הר"א בר משלם והדברים תמוהים שלא הרגיש דזה דוקא לפרש"י דפי' סעד לצרף לא' מהג' סי' כנ"ל ה"ח משא"כ לדרך רבנו הנ"ל דפי' סעד לייפות וליישב הדבר ולא אהני כלל צירוף גוזלות וטלאים קושיי' הרמ"ה חזקה דממ"נ אם מפרש רבנו כמ"ש תוס' סנהדרין די"ב ע"א ד"ה ראויה גם פירות האילן לא צמחו ואיכא תרתי הרי סובר רבנו דעל ב' מעברין אפילו בשנת רעבון דס"ל דכל שהעיבור מדינא מעברין אפילו בשנת רעבון ושביעית ודוקא מפני דרכים וגשרים דהעיבור רק לצורך שעה כדבפרקין ה"ה הוא דאוקמו אדינא בשנת

רעבון ושביעית ואם ימאן רבנו בפ' התוס' ודאין דבריהם מוכרחין דכיון דאמרה הברייתא על ב' מהן מעברין מכלל דמשכחת תקופה ואביב וכבר צמחו הפירות וא"כ מנ"ל לומר דלא משכחת צמחו בדליכא אביב בבעל שלישה) א"כ תקשה לי מאי האי דקאמר ראויה היתה להתעבר לולי היתה שנת בצורת דמנ"ל להש"ס שהיה שם קלקול דרכים וגשרים.

ואולי דסובר רבנו דגם על חד מג' סי' מעברין לצורך כל היכא דליכא אלא חד מינא והרשות ביד ב"ד לצורך שעה אי ליכא אביב כלל דלא גרע מדרכים וגשרים וה"ק הש"ס ראויה היתה להתעבר לצורך שעה בשנת רעבון דאדרבה אע"ג דאיכא תקנה בשביל עומר איכא קלקול לאסור החדש. והא דהשמיט רבנו דין זה דמערבין על האביב גרידא לצורך שעה היכא דיש דוחק גדול באביב משום דלא משכחת דוחק גדול באביב אא"כ בשנת רעבון וה"ל מאמר הסותר א"ע דהא קיי"ל דאין מעברין לצורך שעה בשנת רעבון דתקנתו קלקלתו להאריך איסור חדש כן נ"ל להליץ בעד רבנו.

שם ה"ז כשמעברין כו' שהסכמתי אני וחבריי לכאורה זהו הפך מסקנא בסנהדרין ד"א ע"ב דלמא בתר דעברוה ע"ש הרי דבעודו נשיא קיי"ל כרשב"ג דסגי ושפרת מילי באנפויי. איברא בירושלמי סנהדרין גריס גם בדרשב"ג באנפיי ובאנפי חבריי כו' ע"ש ואולי היתה גי' זאת לרבנו גם בבבלי והא דקאמר תא חזי מאי איכא בין תקיפי קדמאי כו' היינו דבאגרת ר"ג נזכר שלומכן יסגא לעלם ולא באגרת רשב"ג ומש"ה השמיט רבנו שלומכן יסגא לעלם דהיינו בתר דעברוה.

פרק ה"ט אין עשיית י"ט כו' עד סוף הי"ב מקור דין זה דסוריא ומצרים עיין בירושלמי ס"פ בכל מערבין. פרק ו' ה"ז ומפני מה כו' עיין בהשגות.

ובתשב"ץ ח"א סי' קל"ו האריך דודאי אין טעם ירקא ומתייא מספיק לדחות הקביעות אלא כיון שהוצרכו לעשות יום קביעה ויום דחייה בחרו שיהיו ימים אד"ו ימי דחייה משום ירקא ומתייא ויום ערבה ע"ש. ובלא"ה אין קושיית הראב"ד חזקה דאטו אנן שעושין סי' בסכין חולבת ולא בשל בשר יבא א' להקשות נעשה סי' בשל בשר ולא בשל חלב דאז יהי' ג"כ קשה ניזיל בתר איפכא אלא תורף ההשגה דכיון דאיכא נ"ט שימי הדחייה אד"ו משום ירקא ומתייא למה השמיט רבנו ירקא ומתייא ואין לזה מזור במ"ש התשב"ץ.

ואולם רבנו תפס עיקר הטעם של סוד העיבור שיהיו ימי דחייה כדי לפגוע ביום מולד האמתי שזה הטעם מספיק לבדו דמש"ה בזמן שקידשו ע"פ הראייה לא היו דוחין כלל והא דהשמיט רבנו טעם ירקא ומתייא דס"ל דאין הטעמים האלו מוסכמין דמ"ד משום מתייא לית לי' משום ירקא דאפשר בחמימי ואפ"ה סובר דדוחין אד"ו (ולא אמרו טעם הזה בש"ס אלא כדי להסתיר סוד העבור) ותו דכלה האי סוגי' דלא כהלכתא דקאמר עברוהו לאלול משום ירקא ומתייא ואנו אין מעברין אלול בשום זמן רק הקביעות תלוי במרחשון וכסלו נמצא בחשבון קביעות דידן עיקר הטעם כמש"ר.

והא דקאמר עברוהו לאלול היינו בזמן הראייה בדליכא סהדי וכמש"ר פח"י מהק"ה והיינו דקאמר טיבותא דעבדי בהדין ומפרשים האי טיבותא אבל חשבון דידן שקבע ר"י

נשיאה סגי בטעם רבנו וא"צ שום טעם אחר ועיין ברז"ה ובישועה בישראל. פרק ח ה"ג אלו היה חדשו של לבנה עמ"ש ח"א.

שם ה"ה ואדר שני חסר עיין מפרש והלח"מ פ"ז מה' בכורות ה"ז שגו בכוונתו ותמה עליו ולק"מ כמ"ש שם. פרק י"ח ה"ה עדים כו' עמ"ש ח"א.

שם ה"ט ומכוונין כו' לא שיראה קודם זמנו שהוא ליל כ"ח לכאורה פתח רבנו שצריכין לכוון שתראה בזמנו ליל שלשים או בליל ל"א ליל עבורו כמבואר פ"א מה' ק"ה ה"ד משמע שיתכוונו שלא יראה בליל כ"ט ואח"כ סיים רבנו שלא יראה בליל כ"ח. איברא כוונתו מפולשת דהיכא שיראה בליל כ"ט בחדש הבא נמי מחסרין בקביעה אלא דלצורך רשאין לעבר החדש אע"ג שתראה בחדש הבא בליל כ"ט דלמד כן רבנו מסוגי' דערכין ד"ט ע"א ואכתי חד יומא לאו אדעת' דאינשי והיינו מש"ר בפרקין ה"א דמעברין לצורך והיינו בהכרח דאם תראה לחדש הבא בליל כ"ט דאע"ג שראוי לחסר בקביעה רשאין לעבר לצורך (דאלו תראה בחדש הבא בליל שלשים בזמנו ודאי מוכרחין לעבר כשלא באו עדים ולא מקרי עיבור לצורך) אלא שאם תראה לחדש הבא בליל כ"ח אסור לעבר אפילו לצורך דומיא דירקא ומתיא וצריכין לחסר בקביעה עכ"פ.

ועיין בירו' ר"פ ראוהו ב"ד יכול אם היה צריך לשני ימים נותנין לו ב' ימים ת"ל אותו אין נותנין לו אלא יום א' בלבד הדא אמרה אין מאיימין על שלאנראה לקדשו ע"כ. פי' דליכא לפרש הברייתא כפשוטו שאין נותנין לו ב' ימים לעשות חדש של ל"א יום דפשיטא דליכא רק חדשים של כ"ט או ל' א"ו ה"ק דכל שע"פ חשבון ראוי שתראה הלבנה בליל שלשים ולא באו עדים והיה בדין לחסר בקביעה כדי שלא יראה בחדש הבא בליל כ"ט אך שצריכין לעבר חדש זה כדי שלא יחול ר"ה באד"ו ה"ז מעברין חדש זה ואין אנו חוששין שתראה בחדש הבא בליל כ"ט דחד יומא לית לן בה כנ"ל.

משא"כ אם יעברו חדש זה יראה בחדש הבא בליל כ"ח אין נותנין לו ב' ימים וצריכין לחסר חדש זה בקביעה ואסורין לעבר לצורך ומינה דאין מאיימין על שלא נראה לקדשו דאל"כ היה להם לב"ד לעשות חדש העבר חסר בקביעות אע"ג דאז תראה הלבנה בחדש זה בכ"ט דהא חד יומא לית לן בה ויעשו גם חדש זה חסר דנמצא ר"ח זה מוקדם יום אחד דשוב לא מיכלע ר"ה באד"ו אלא בהכרח דלא היו רשאין לחסר חדש העבר בקביעות הואיל שלא היתה הלבנה ראוייה להראות בליל שלשים של חדש העבר דאין מאיימין על שלא נראה לקדשו.

ועמ"ש ח"א פ"ג מהק"ה הט"ו בביאו' הא דקיי"ל כמ"ד מאיימין לקדשו ולא לעברו ועמ"ש פ"ג מהק"ה הי"ח. הלכות תענית פרק א ה"א מצות עשה כו' המ"מ הניח בצ"ע והמ"ל בפ"ד הוסיף תימה דאפילו תימא דענין התקיעה בחצוצרו' הוא אחד מ"מ ראוי למנותן בשתיים בזמני' מתחלפין כי היכי דמונין שביתת י"ט בשש הואיל שהן בזמני' מתחלפין אע"ג שענין השביתה א' והניח ג"כ בצ"ע.

ונ"ל דבמנין המצות עשה כ"ג מנה רבנו עשה דועבד הלוי שכוללת נעילת השערים והשיר עפ"ג מה' כלי המקדש פ"ג ה"ב ולפ"ז לק"מ דאה"נ דחצוצרות דקרבתות ודתעניות הן תרתי אלא דשל קרבתות כלול במ"ע ועבד הלוי וכאן מונה של תעניות

ועמ"ש פי"א מהמ"א ה"א. שם ה"ה וכן על סדר עמ"מ ועלח"מ דיפה תמה דאין הלכה כר' יוסי נגד רבים וכן כ"ר בהדיא בפ"י המשנה דאין הלכה כר"י.

והנכון דחזר בו רבנו מפ"י המשנה מהא דבירושלמי אתי עובדא קומי ר' יהודה בר יוסי כו' שבקין סתמא ועבדין כיחידאה אשכח תני לה בשם ר"מ כו' פי' דמסיים בת"ק דר"מ ושפיר הלכה כר' יוסי. שם הי"ג וכן אם אכל ושתה ובהשגות ועמ"מ ולח"מ ועלח"מ בפרקין הי"א ועמש"ר פ"ד מה' נדרים הי"ו הנודר לצום עשרה ימים באיזה יום שירצה והוצרך לדבר מצוה כו' ה"ז אוכל ופורע יום א' שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר ע"כ.

מבואר מדבריו דאיירי שקיבל התענית ואע"פכ לזה ופורע דהא קבלת התענית אינו נדר חדש אלא שמקבל על עצמו יום זה לפרעון נדרו ולפ"ז היינו דקאמר שמואל דכל תענית שלא קיבל עליו מבע"י אינו תענית לצאת בו ידי נדרו וכ"כ הסמ"ג עשין דרבנן ג' הלכתא מתענין לשעו' ואומר עננו כו' והא דאמר שמואל כל תענית שלא קבל עליו מבע"י מיירי במי שנדר להתענות יום א' ולא בירר באיזה יום וכשבא להתענות יום אחד ולא קבלו מאתמול אינו יוצא בו ידי נדרו ע"כ וזהו דעת רבנו בלי ספק וס"ל דלא מהני קבלה בלילה דאע"ג שמותר לאכול בלילה מ"מ בעינן שיהיה בדעתו כל הלילה להתענות למחר הילכך כל שלא קיבל מבע"י והגיע לילה לא מהני קבלתו בלילה דהוית כנדר חדש ואין עולה לתשלומין ואע"ג דודאי מתפלל עננו אפילו בתענית שעות כמש"ר כאן דכל קבלה קודם שעת תעני' הוי כנדר דמהני מכאן ולהבא אפילו אכל ושתה כדעת הירו' וג"י רבנו כג"י ר"ת שהביא הר"ן ר"ח לטעמיה דאר"ח כל תענית שלא שקעה עליו החמה והכל חדא והעיקר שאינו אומר עננו אא"כ אינו טועם עד הלילה עיין הגהות מ"י ועיין רמ"א ס"א תקס"ב.

שם הי"ד שכח ואכל עיין השגות ומ"מ. ולי נראה דס"ל לרבנו דבכל תענית שקיבל עליו חייב להשלים אלא לענין אם אבד תעניתו תלייא בהא שאם נדר לצום יום א' משלים מחמת הקבלה ואבד תעניתו עמש"ר פ"ד מה' נדרים הי"ו.

שם הט"ו יחיד כו' עיין השגות ומ"מ וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ן ובשם רבו כמשזר. שם הי"ז בכל יום הלח"ם תמה דבג' ראשונות לא היתה אסיפה ע' תענית די"ב ע"ב.

ואין הכרח די"ל ה"ק קרא קדשו צום ג"ר קראו עצרה ג' אמצעית ואידי ואידי אספו זקנים. פרק ב ה"ט שאר מיני רמש עיין השגות ומ"מ וכ"מ ועמש"ר פי"א מה' שבת ה"ד ושם ספ"י ונ"ל טעם רבנו דכיון דשכיח ביישוב לא חשיב משולחת.

שוב מצאתי כן בריטב"א. שם ה"י אלא כנף אחד הלח"ם הניח בצ"ע ואפשר דכל שנראה כנף א' חזקה שיש מהן הרבה בכמה מקומות ואין זה מקרי סביבותיה.

ומש"ר אבל על החגבעיין השגות ומ"מ מיהו אין דרך רבנו לכתוב מה שלא נתפרש בש"ס דאפשר חסיל וארבה וגובאי בכ"ש וחגב כלל לא ושאר מינין עד שיהא הרבה מהן ואפשר דחגב הוא שם המין. ואף על גב דילק וגזם השחיתו בימי יואל אפשר דלא מקרי משולחת אלא דוקא ארבה וחסיל דלא שכיחי בא"י וכמ"ש ה"ט ועיין גמ' די"ד חיכוך חגב ועמ"ש פ"ד הי"ז שם הי"ג וכן חיכוך לח הלח"מ הניח בצ"ע והנכון דרבנו

ס"ל דמלתא דר"פ בב"ק ד"פ אליבא דשמעון התימני דס"ל תענית די"ט אף על הדבר אבל לדידן דקיי"ל כת"ק ודאי לא גרע חלאים מדבר.

פרק ג הי"א בד"א כו' ובהשגות עמ"ש ח"א. פרק ד ה"א וע"ג ס"ת עמ"מ ולכאורה י"ל דה"ק ע"ג התיבה וע"ג הס"ת שבתוכה ועפ"א מה' תפלה הי"ג די"ל דסובר רבנו דלא סגי בנתינ' אפר ע"ג התיבה מבחוץ והס"ת בתוכה אלא דנותנין ע"ג הס"ת ממש כדמשמע תענית די"ו עמו אנכי בצרה ולר"ז מזדעזע כל גופו ואין התיבה תכלית הקדושה.

שם הי"ז ונמצאו הכהנים כו' ובהשגות. ועמ"ש בפרקין ה"ה דרבנו מפרש הא דתנן ואלו הן זכרונות כו' אין הכוונה דהנך שש הן גופי הברכות ועליהן אמרה המשנה ואומר חותמיהן אלא דהנך שש מוסיפין בברכה ראה בענייניו הארוכה אבל השש ברכות אומר תחנונים ופסוקים כפי מה שהוא רגיל ואומר חותמיהן וכמשר"ל.

ולכאורה יש ראייה לזה מירושלמי פ"ק דברכות ופ"ב דתענית כל הברכות אחר חותמיהן ואין אומרים ברכה פסוק (פי' דכיון דבעינן ברכה מעין החתימה אין אומרים ברכת פסוק דה"ל הברכה תורה ואינו מעין החתימה שהיא תפלה) התיב רבא קומי ר"י מכיון דו אמר אחר חותמיהן. יאמר ברכה פסוק (פי' דלשון אחר חותמיהן משמע דהכל הולך אחר החיתום שהוא עיקר ומה איכפת לן לומר ברכה פסוק) אמרי חכימין הדין עלייא דהוא סבור מהו אחר חותמיהן שאם היה עומד שחרית ואומר של ערבית יצא.

א"ר אחא כל הברכות מעין חותמיהן (פי' זה מובן לתינוקת דאת מפרש דה"ק אם פתח בשחרית מעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא דהחיתום עיקר מיהו זה אינו דה"ק כדר' אחא דבעינן מעין החתימה מש"ה אין אומרים פסוק ושאיני פתח במעריב ערבים דכולל מדת יום בלילה וה"ל מעין חתימה) ואלין דאמרינן צהלי ורוני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל אין בו משום ברכה פסוק ע"כ פי' דאם אמר בברכת נחמה נחמנו ושמחנו ככתוב צהלי ורוני וגו' ומסיים משמח ציון בבנין ירושלים אין בו משום ברכה פסוק כיון שהתחיל בתחנונים נחמנו ושמחנו וזהו מש"רל ה"ו ומתחנן בכל א' מהן ברכ' ותחנונים ופסוקים דאין אומרים ברכה פסוק אא"כ אומר תחנונים ומסיים ככתוב.

ומזה סתירה להמפרשים דהנך שש הן נוסח הברכות דהא אין אומרים ברכה פסוק. מיהו מ"מ נראה עיקר דנוסח הברכות הן זכרונות ושופרות שהן מהן החתימה.

והנכון בכונת רבנו דמפרש מתני' ואלו הן ההוספות זכרונות ושופרות ואינך ד' שכל השש מוסיף בברכת ראה הארוכה והא דמסיים ואומר חותמיהן ר"ל דאחר שכלל השש בברכה הארוכה חוזר ופורט כ"א מהשש בברכה בפ"ע וחזתם בהן חותמיהן והיינו דפליג ר"י את"ק וס"ל דאין מזכיר בברכת ראה הארוכה הנך שש אלא דאומר בברכת ראה רעב כי יהיה ועל דברי הבצורת (דליכא לפרש דר"י פליג לומר רעב כי יהיה ועל דברי הבצורת בנוסח השש ברכות דמה שייכות לחתימה זוכר הנשכחות על רעב כי היה ועל דברי הבצורת שומע תרועה א"ו) דבנוסח השש ברכות מודה ר"י לת"ק דאומר הנך שש והוי החתימה מעין הברכה ואין בו משום ברכה פסוק כיון שמוסיף תחנונים מעין החתימה ואין הפלוגתא אלא בנוסח ברכה הארוכה דלת"ק כולל בה השש ולר"י אינו מזכיר בה רק רעב ובצורת (והנה בפי' המשנה לרבנו כ' והלכה כר"י והעיקר דט"ס הוא

וצ"ל ואין הלכה כר"י כמ"ש התי"ט ודלא כמו שנדחק הריטב"א תענית) ואתה המעיין כשתסתכל בלשון פסוקי מלכים א' ח' ודברי הימים ב' י"ו דאייתי ר"י תראה שכל משניות תענית בנויות על הפסוקים הללו דהא דתנן די"ט מתריעין על השדפון כו' דמפורש בפסוק שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה.

וחיה רעה נלמד דביחזקאל י"ד כ' ארבעה שפטי הרעים חרב ורעב וחיה ודבר שלחתי וגו' הרי דהוקשו הנך ארבע שפטים שהן משולחת ואתקש חרב לרעב ודרשו חז"ל אפילו חרב של שלום. ומפורש שם בפסוק ושברתי לה מטה לחם והשלחתי בה רעב דהיינו על המזונות שכ"ר פ"ב מה' תענית ה"א והיינו רעב כי יהיה בארץ דהעדר המזונות בכלל המטר דמפורש בהעצר שמים ולא יהיה מטר ומפורש דבר כי יהיה בארץ ומפורש בהנגף עמך ישראל.

ועל הצרת שונאי ישראל שכ"ר פ"ב ה"א וה"ג מפורש כי יצר לו אויבו ונזכר כל נגע ומחלה דהיינו חיכוך וחלאים. ואולם מפולת הנזכר במתני' ע' ישעיה כ"ה קרא בצורה למפלה וביחזקאל י"ג ונפלה וכליתם וגו' ונלמד מפסוקי מלכים מהריבוי ולענין השגת הראב"ד בריטב"א תענית האריך דאין סברא דמתריעין ותוקעין ומריעין דמנ"ל הא דדוקא תר"ת ניחא דכל תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה וגריס בתענית די"ו ע"ב ת"ר על הראשונות כו' תוקעין ומריעין ועל הב' כו' על ים סוף כו' ותוקעין ומריעין ותוקעין (וכן הגי' באמת בתוספתא) והנראה מלשון הריטב"א דגורס בברייתא זו א"ר יהודה ובתוספתא פ"ק דתענית גרסינן עונין אמן על כל ברכה וברכה תוקעין ומריעין ותוקעין בד"א בגבולין אבל במקדש כו' וזו היא סברת הראב"ד דסובר דבמקדש היה רק תקיעה או תרועה בחוזר חלילה ודלא כמו שתמהו הלח"ם והתי"ט וזהו מ"ש הראב"ד ואפשר שהיה תלת בגבולין דאפשר לפרש דגם הא דתני בגבולין תוקעין ומריעין ותוקעין היינו בחוזר חלילה.

וגם לשון המשנה מתפרש כדעת הרי"ף ואולם גי' רבנו כגי' דידן דברייתא קמייתא כדתניא בגואל ישראל מאריך כו' משמע דאף בגבולין היו תוקעין על סדר הברכות וההבדל רק לענין אם עונין אמן או בשכמ"לו) והגי' שבש"ס שלנו מי שענה לאברהם כו' בא"י זוכר הנשכחות הוא ט"ס דמוכח וצ"ל מי שענה את אבותינו על ים סוף בא"י זוכר הנשכחות) ובברייתא שניי' גורס רבנו ע"פ התוספתא ואית דאמרי כדתניא אומר לפנייהם כ"ד ברכות והן עונין אחריו אמן על כל ברכה (ותוקעין ומריעין ותוקעין) וכך היו נוהגין בגבולין כו' ומפרש רבנו שהיתה התקיעה בסוף כל הברכות בגבולין ופסק רבנו בגבולין כהנך אית דאמרי ואח"כ ת"ר על הראשונות כו' גריס רבנו כגי' דידן והיינו במקדש כדמסיק לא היו נוהגין כן אלא בשער המזרח ופסק רבנו כן במקדש וכן מתני' מתפרשה על דרך זה ונתבארו דברי רבנו.

פרק ה' ה"ה חל להיות בע"ש הלח"ם נדחק בדברי הראב"ד ובבתי כהונה תירץ דבעירובין דמ"ט תניא אר"י כו' ולא שהיה תאב אלא להראות הלכה לתלמידים כו' משמע דתאב לאכול אסור לכנוס בשבת כשהוא מעונה ואם אינו תאב רשאי לאכול להראות הלכה ע"ש. שם ה"ו וללבוש כלי מגוהץ עלח"ם דמה שהוא מכובס רשאי ללבוש וכ"כ בתי כהונה בית ועד ע"ש.

שם ה"ז מליח שיש לו ג"י עלח"ם וכן היא הגי' בסנהדרין ד"ע כל זמן שהיא כשלמים אמנם בתענית ד"ל גי' דידן וגי' התוס' כל זמן שאינו כשלמים עמ"ש פ"ז מה' ממרים ה"ד. שם הי"ז כל הקרעים כו' עיין השגות.

ועפ"ט מה' אבל ה"ג ובכ"מ ולח"מ שם ועפ"ה מהת"ת ה"ט ובכ"מ ולח"מ שם שהקיפו את רבנו חבילות תשובות. א' קושיית הרמב"ן שהביא הכ"מ פ"ה מהת"ת דבגמרא מנלן דקריעה טפח שנאמר ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחות מטפח והרי דוד קרע על נשיא ואב ב"ד ושמועות רעות אלמא דסגי בטפח ומה שתירצו בזה דוחק.

ב' קושיית הלח"ם פ"ט מה' אבל דלדרך רבנו דקריעת רבו שאני מנ"ל לר"י למילף דצריך להבדיל על הקרובים מאלישע דרבו שאני. ג' קושיית הלח"ם שם האיך יליף רבנו קריעת שפה מאלישע דהא הך דרשא אתאן לר"י ותו מנ"ל ב' דרשות מחד קרא הבדל שפה ושאיין מאחיין לעולם.

ד' קושיית הלח"ם פ"ט מה' אבל הי"א דדברי רבנו סותרין זא"ז דבפ"ה מהת"ת פסק דכל שאינו רבו סגי בטפח ובפ"ט מה' אבל כ' דעל חכם שאינו רבו קורע עד שמגלה לבו (ה' קושיית הלח"ם פ"ט מה' אבל על הטא"ח סי' תקס"א דפסק בקרעים דערי יהודה וירושלים ומקדש דמגלה את לבו כדעת רבנו ובי"ד סי' שי"ו וסי' ש"מ פסק כהרמב"ן דסגי בטפח) ו' השגת הראב"ד והרמב"ן בתורת האדם בשער הקריעה דהא מפורש במ"ק דכ"ב ע"ב דלא הושוו אלא לאיחוי בלבד ואף למסקנא דלבר מנשיא היינו לענין קריעה מבחוץ ולא לענין שאר מילי.

ז' קושיית הרמב"ן בתורת האדם על מש"ר וכן יראה לי שהקורע על הנשיא וכיוצא שולל למחר דלמה יאסר בו ביום ומנ"ל פ"ט מה' אבל הי"ב והי"ג דעל החכם מאחה למחר ושולל בו ביום ובנשיא שולל למחר. ח' קושיית הכ"מ פ"ה מהת"ת דלמה השמיט רבנו מלתא דר"ח וכן לנשיא דקורע מבחוץ בהא ליכא מאן דפליג עליה.

ט' קושיית הכ"מ פ"ה מה' ת"ת דמנ"ל לרבנו דחכם שמת קורע עד שמגלה לבו ומ"ש הלח"ם פ"ט מה' אבל הי"א דלמד כן רבנו מדלא קרעו רבנו על רב ספרא וקשה קושי' הראב"ד תיפוק ליה משום אדם כשר א"ו דה"ק שלא קרעו עליו עד שיגלה את לבו אין זה הכרע לדחות ברייתא דלא הושוו אליו לאיחוי די"ל קושיית הראב"ד כתירוץ הרמב"ן דעל אדם כשר אין קורעין אלא בשעת מיתה עכ"מ פ"ט מה' אבל הי"ג.

וכל מה שפלפלו בזה אינו מספיק. והנכון בכוונת רבנו למדקדק בלשונו דס"ל דאין הבדל בין אביו ואמו לשאר קרובים בשיעור קריעה דגם על אביו ואמו סגי טפח אלא ה"ק דעל כל המתים סגי בקריעת חד טפח בבגד עליון ואינו מבדיל דנמצא אין לבו מגולה ועל אביו עד שיגלה לבו ר"ל שיבדיל שפה ויקרע כל בגדיו דממילא לבו מגולה א"נ דסד"א אע"ג שקורע כל בגדיו ומבדיל השפה רשאי לקורען זה שלא כנגד זה חדא מדלייא וחדא מיתתא קמ"ל שצריך לקורען זה כנגד זה שיגלה לבו וכיון שכ"ר פ"ט מה' אבל ה"ג דכל אלו קרעים מגלה לבו כייל דצריך להבדיל השפה דאל"כ הקרע מקמיט ואין לבו מגול' ונכלל נמי דקורע כל בגדיו וכאן הוסיף רבנו דכל אלו הקרעים ביד (ומש"ר מעומד ה"ה לכל הקרובים דהא במ"ק דכ"א יליף הקריע' מעומד מדכתיב ויקם

המלך ויקרע שקם לקרוע וזה היה על מיתת בנו אלא דקמ"ל רבנו דאף הנך קרעים שאין בהן אבלות בעינן מעומד מסתמא כיון דאשכחן דחמירי לענין איחוי ושאר דברים) ולפ"ז הא דא"ר אבהו א"ק ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחות מטפח קאי אשיעור כל קריעה אף דאביו ואמו וה"ה נשיא ואב"ד ושמועות רעות שקרע דוד כשיעור אחיזה ומפיק נמי שמגלה לבו על הנשיא ואב ב"ד ושמועות רעות מדכתיב בבגדיו ויקרעם דמשמע לשון רבים כל בגדיו ולא סגי בטפח בבגד העליון גרידא.

וכן משמע בירוש' פ' ואלו מגלחין מהו להבדיל קנה שפה ויחזק דוד בבגדיו אין חזקה פחות מטפח ויקרעם מכאן שצריך להבדיל קנה שפה ע"כ הרי שצריך להבדיל ודלא כמ"ש הרמב"ן דלא הושוו אלא לאיחוי בלבד ומישוב קו' א'. וניחא נמי הא דקאמר מ"ט דר"י דכתיב ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים דר"י ס"ל דקריעת רבו דינו כקריעת קרובים דלאו אביו ואמו והיינו דפליגי רבנן וס"ל שאני קריעת רבו דדינו כקריעת אביו ומישוב קושיות ב"ג.

וליישב קו' ד' הנכון דלא מקרי חכם אא"כ שואלין אותו דבר הלכה בכל מקום אפילו במ' כלה דאז חמיר מרבו שאינו מובהק שאינו בקי בכל התורה כלה. וליישב קו' ה' על הטור נ"ל דסובר הטור דהא דתני לא הושוו לאביו ואמו אלא לאיחוי בלבד ומסיק לבר מנשיא קאי רק על רבו ואב"ד ונשיאאבל הנך קרעי דערי יהודה וירושלים ומקדש הושוו לכל מילי וכן משמעות פרש"י אבל דעת רבנו דהך תוספתא לא הושוו לאביו ולאמו היא סיפא דברייתא שבמ"ק דכ"ו ע"א ת"ר וכלן רשאי לשוללן ולמוללן וללקטן ולעשותן כמין סולמות אבל לא לאחותן ועלה מסיים דלא הושוו לאביו ואמו אלא לאיחוי בלבד ולא בא למעט אלא שלילה ומלילה ולקיטה וסולמות דכוותיה אבל לכל מילי דקריעה הושוו דהא דין להבדיל קנה שפה לא למדנו אלא מויקרעם לשנים מ"ב ב' קרע של רבו.

והא בירושלמי מפיק בפ"י להבדיל קנה שפה מויחזק דוד בבגדיו ויקרעם דנשיא ואב"ד ושמועות רעות ודין קורע כל בגדיו נלמד מלשון רבנו כנ"ל. ובלא"ה מוכח דאף אחכם שאינו רבו קורע כל בגדיו דבמ"ק דכ"ד דשמואל קרע על רב תליסר מני ור"י על ר"ח תליסר אצטלי.

וכן מוכח מלשון ויחזק דוד ויקרעם שקרע ביד ולא בכלי ולא קאי לא הושוו אלא אתיקוני קרע שלילה ומלילה דומיא דאיחוי. והא דפריך מתיבי לא הושוו כו' ה"ק דודאי הא דאר"ח וכן לנשיא קאי על כל מילי דעצם הקריעה ומהותה הנזכר שם קורע כל בגדיו ביד ויגלה לבו דינו כאב (וה"ה אב"ד ורבו ושמועות רעות וערי יהודה דינם לקריעה כאב) אלא לענין המקום דלאביו ואמו קורע דוקא בחוץ דהיינו בפרהסיא בשוק דעשה דכיבוד אף אחר מיתה משא"כ בשאר קרובים ולזה אר"ח וכן לנשיא יקרע בשוק דנשיא כמלך דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא יראתו עליך ושפיר פריך מתיבי לא הושוו אלא לאיחוי אבל שולל מיד כמש"ר פ"ט מה' אבל ה"ג ואי ס"ד דבעינן בנשיא פירסום האיך שרי לשלול מיד ומסיק לבר מנשיא דאסור לשלול מיד משום פרסום וכדאר"ח לרחב"ר כפי אסיתא וקם עליה ואחוי לעלמא הקריעה וזהו פי' מחזור (דלדרך הרמב"ן קשה מה נשתנה קריעה מבחוץ ודוחק לפרש לא הושוו לצדדין ונתיישב קו' ו'.

ומיושב נמי קו' ז' דמש"ה כ"ר דנשיא שולל למחר דהואיל דקי"ל פ"ג מה' אבל ה"י דהכל אונגין עליו בעינן פרסום כל אותו היום משא"כ חכם דלא עדיף מרבו א"צ פרסום ושולל מיד רק מאחה למחר ומש"ר על הנשיא וכיוצא ר"ל אפילו אינו נשיא ממש דומיא דמלך עפט"ו מה' שגגות ה"ו והוריות די"א התם שבט והכא מחוקק דהא בימי ר"ח נשיאה דשכיב ודאי היה ג"כ ריש גלותא.

והשמיט רבנו גוף הדין לקרוע על הנשיא מבחוי' (וה"ה בשא' קרעין שאין מתאחין) וסגי בקריעת כל בגדיו ושולל למחר משום פרסום דס"ל דהא דכפי אסיתא מילתא יתירה קעביד דאף באביו שרי לקרוע בחדר ובלבד שלא ישלול כל זמן אבלות ומתורץ קו' ח'. וניחא קו' ט' דמוכח דעל חכם מגלה לבו מדקרע שמואל תליסר מני כמ"ש.

הלכות מגילה וחנוכה פרק א ה"ו בני הכפרים עלח"מ ועמ"ש פי"ב מהע"ז הי"ד ודוק. שם ה"ז וכל אלו שמקדימין ובהשגות ומ"מ והלח"מ מקשה על המ"מ ובכנסת יחזקאל מיישב קו' הלח"מ.

ובשער אפרים שמ"ו מקשה על המ"מ דכיון דרב ס"ל שלא בזמנה כר' אסי מנ"ל לרבנו דאלו שמקדימין אין קורין בפחות מעשרה אע"ג דלא אפשר. ותירץ דרבנו איירי מבני כפרים שמקדימין דחשיב אפשר לקרות בזמנה ביחיד אבל הקורא שלא בזמנה מפני שחל י"ד בשבת מודה רבנו להרי"ף דבדלא אפשר בעשרה קורין ביחיד וזהו שכ"ר וכל אלו שמקדימין לאפוקי אחרים שמקדימין וא"א ע"ש.

שם ה"ח ואם אין שם עשרה עיין השגות ודבריו נפלאו ממני דבהדיא בירושלמי פ"ק דמגילה תני עשרה בטלנין ממלאכתן בבה"כ רי"א כגון אנא שאין אנו צריכין לתלמודנו תני כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו ונעשה כעיר ע"כ ומ"ש הראב"ד כ' אותו ואין לו טעם אומר אני דטעמא רבה איכא בדבר דבירושלמי ר' בא בשם ר"י כל שאמרו ידחה מקומו ובלבד בעשרה כו' רח"א אתפלגין ר"ק ור"י חד אמר ובלבד בעשרה וחורנא אמר אפילו ביחיד מתיב מ"ד בעשרה למ"ד אפילו ביחיד עד שהוא במקומו יקרא א"ל סלקת מתני' בי"א י"ב י"ג י"ד ט"ו.

תני כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו ונעשה כעיר ע"כ. פי' דמותיב דאי ס"ד דהכפרים שנדחו ממקומן קורין אפילו ביחיד למה ידחה ביום הכניסה יקרא בכפר בי"ד ביחיד והשיב לו גמרת המשנה דמפורש שהכפרים מקדימין ליום הכניסה וסתם כפר אפילו פחות מעשרה.

ומסיק תני כפר כו' סייעתא למ"ד ובלבד בעשרה וכן הוא בבבלי בזמנה ביחיד שלא בזמנה בעשרה וכמש"ר ה"ז ואפילו לדעת ר' אסי דפסק הראב"ד כמותו בזמנה הוא רק למצוה ושלא בזמנו עיכובא הוא בעשרה ואם יאמר הראב"ד אכתי כשיתקבצו הכפרים הקטנים יהיו עשרה אין זה כדאי לדחות ברייתא המפורשת בירושלמי.

ומה שנדמה להראב"ד שרבנו למד זה מעיר הנדחת הנה בירושלמי פ' חלק גרסינן מתמשה ועד עשרה ועם היות שודאי גי' הראב"ד נכונה דהיינו דר"מ ס"ל כר' יאשיה שבסנהדרין די"ט דס"ל מעשרה ועד מאה הרי רבנו פסק בהדיא פ"ד מהע"ז ה"א כר' יונתן דכל פחות ממאה כפר קטן ורובו של שבט כרך גדול ומה ענין זה לזה דלענין

מגילה מקרי עיר כל שיש בה עשרה בטלנין דאיכא מנין עשרה ודאי וכפר מקרי כל שאין בו עשרה בטלנין ואיכא עשרה דכשיקדמו ליום הכניסה יהיה מנין ודאי אבל כל פחות מעשרה כיון שאין בירור שיתכנשו לעיר משארי כפרים מוטב שיקראו בזמנה ביחיד.

שם ה"י בן עיר הקשה הלח"ם למה השמיט רבנו מימרא דבן כפר שהלך לעיר. ונ"ל כיון דבהכרח איירי כשלא קרא במקומו ביום הכניסה דאז קורא עמהן.

דאי קרא ביום הכניסה ודאי כבר יצא י"ח וא"כ הוי מימרא שא"צ דכבר כ"ר ה"ח בזמן שאין נכנסין בו כו' איברא בחלק שו"ת שי"ב בארתי דלרבא אפילו קרא ביום הכניסה חוזר וקורא עמהן ומברך וגדולה מזו משמע בירושלמי דאפילו למ"ד הקורא בכרך בי"ד יצא מ"מ חוזר וקורא בט"ו בברכה דה"ג בירושלמי ד"ו בט"ו בו קורין המגילה בכרכים לא כן א"ר חלבו הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה.

לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר שני נוהגות באדר ראשון אר"י לר"א לא מסתבר לשעבר אלא לבא והתני מקום שנהגו לקרותו ב' ימים קורין אותה ב' ימים א"ל אוף אנא סבור כן א"ר מנא ויאות אלו משקרייה בי"ד וחזר וקרייה בט"ו שמא אין שומעין לו אם אמר את כן נמצאת את עוקר זמן כרכים בידיך ע"כ והרב ר' אלי' שלח יד להגיה וא"צ דה"ק לא כן אר"ח דאפילו בני כרך יוצאין בי"ד והאיך פסיק ותני דקורין בט"ו ומשני דשפיר פסיק ותני בט"ו דאפילו קרא בן כרך בי"ד חייב לחזור ולקרות בט"ו ולא בא ר"ח אלא ללמדנו דבדיעבד אם קרא בי"ד ולא בט"ו יצא וכ"ת למה נ"מ דיצא דמאי דהוי הוי בא ללמדך שכל המצות הנוהגות בשני נוהגות בראשון וקמ"ל דבן כרך שקרא באדר ראשון בי"ד ולא בט"ו יצא ושוב א"צ לקרות בט"ו דאדר שני ואר"א לר"י דפליג דלא מסתבר לפרש מלתא דר"ח לשעבר ר"ל בדיעבד אלא להבא לכתחלה דכל שקרא בי"ד פטור מלקרות בט"ו ומתני' מתפרש דלכתחלה לא יקראו בי"ד אלא בט"ו ומייתי סייעתא דתניא מקום שנהגו לקרות ב' ימים כו' מכלל דכל שאין מנהג אע"ג דספק מוקף חומה מימות יב"ן אין קורין ב' ימים דאפי' תימא שהוא כרך יצא בי"ד וא"צ לחזור ולקרות בט"ו.

ומדחה ר' מנא ויאות פ"י ותסברא דאיירי ר"ח לכתחלה שפטור מלקרות בט"ו נמצא אתה עוקר זמן כרכים בידיים א"ו דבאמת חוזר וקורא בט"ו אלא ה"ק דוקא מקום שנהגו לקרות ב' ימים אבל במקום שאין מנהג לא חזקה שהוא עיר דאזלינן בתר רוב ובשו"ת הארכתי דבן עיר שעקר דירתו בליל ט"ו ובא לכרך מבואר בירושלמי דכבר נפטר ויצא י"ק והא דבן עיר שהלך לכרך קורא עמהן היינו דוקא כשהיה ביום י"ד בכרך ולפ"ז בנדון דידן זה שקרא ביום הכניסה הרי עביד כדינו אע"ג שהיה בעיר כל שלא היה בדעתו לעקור דירה וכבר יצא י"ח ונתקיימו דברי הראשונים.

שם הי"א ומברכין על קריאתה בי"ד עמש"ל ה"י ובחלק שו"ת שי"ב הארכתי. שם הי"ד כיצד כו' עמ"ש ח"א ביישוב ההשגה.

פרק ב ה"ג כתובה יונית עלה"ם ולשון רבנו פ"א מהסת"מ ה"ט משמע דכתב יוני נשתקע ולא לשון יוני וכאן איירי רבנו מלשון יוני ועכ"מ ה"ד. שם ה"ה הקורא את המגילה

עמ"מ ולח"מ ועתי"ט סוכה פ"ג מ"ה ונ"ל דאפילו למ"ד מצות א"צ כוונה מ"מ כל שלא נתכוון לצאת חזקה שדילג ושפיר לק"מ ממתני' דמגילה.

שם ה"ט ואם כתבה במי עפצא וקנקנתום כשרה עמ"מ דהוקשה לו דמפורש במתני' בקנקנתום פסולה לזה הוכרח לתרץ דרבנו איירי במי קנקנתום דמושך עצמו ואחר עמו וה"ק רבנו במי עפצא ובמי קנקנתום כשרה ע"ד הא דמשני בגיטין די"ט הא באברא הא במיא דאברא והוא דחוק. ותו דבמגילה די"ט דקנקנתום הוא חרתא דאושכפי שצובעין בו מנעלים שחורים וזהו ויטריאולי בלע"ז שנימוח במים וצובעין במימו והחוש מעיד שא"א לעשות צבע שחור מקנקנתום בלא מים.

ועכ"מ פ"א מה' תפילין ה"ד דמי עפצא אינו דיו אא"כ מערב בו גומא וע' ש"ע א"ח סי' תרצ"א דהעתיק הש"ע לשון רבנו והביאו שם ר"מ רבקה והט"ז דברי המ"מ דדוקא מי קנקנתום ודברי הכ"מ דדוקא מי עפצא שבו גומא ותמה הט"ז למה לא הביא הש"ע דבריו שבכ"מ והניח בצ"ע ובאמת א"א להעמיס בלשון רבנו לא דברי המ"מ ולא דברי הכ"מ דכה"ג ה"ל לרבנו לבאר.

ומן השמים הראו לי פי' המשנה לרבנו פ"ב דסוטה אהא דתנן ואינו כותב לא בקומוס ולא בקנקנתום אלא בדיו שנאמר ומחה כתב שיכול למחות ומשיג שם רבנו על חכמי א"י שפוסלין כתב ס"ת במין דיו שקורין אלחייב"ר דמסקנת הש"ס ד"כ בכל מטילין קנקנתום חוץ מפרשת סוטה שבמקדש (וכן הוא בתשובות לרבנו שנדפסו מחדש) והמעתיק ביאר שם דאלחייב"ר הוא דיו המפורסם שאנו עושין מתערובת מי עפצא וקנקנתום שאינו נמחק וקמ"ל רבנו דכשר בדיעבד ע"ש ובזה אין מקום לקו' המ"מ ולא לקו' הכ"מ דודאי מי עפצא גרידא ומי קנקנתום גרידא אינן דיו אלא דשניהם יחד הוי דיו טוב שאינו נמחק ומכשיר רבנו (ובודאי הכ"מ בסוף ימיו ראה לשון פי' המשנה הזו מש"ה העתיק בש"ע לשון רבנו והשמיט דבריו ודברי המ"מ ומיושב הצ"ע של הט"ז) וראה זה מצאתי בירשלמי שבת פ' הבונה ז"ל וכתב לא השופך אר"ח בר בא אלין בני מדינחאי ערומין סגין כד חד מינהון בעי משלחה מילי מסטריקין לחברי' הוא כותב במי מילין וההן דמקבל כתבא שופך דיו שאין בו עפץ והוא קולט מקום הכתב עשה כן בשבת מהו ע"כ פי' דבני מזרח ערומין הרבה שכשא' רוצה לשלוח דברי סתר לחברו הוא כותב במי עפץ לבד שאינו ניכר וחברו שופך עליו מי קנקנתום וקולט מקום הכתב ובעי אם עשה כן בשבת אם חייב משום כותב או דלמא וכתב ולא ושפך (וזאת התחבולה מפורסמת דכשא' כותב במי קנקנתום שקורין ויטריאולי ובל"א קופר ווא"ס והשני שופך עליו מי עפץ שקורין גאליס או להפך נראה הכתב דכל א' מהן לבדו אינו ניכר) ומקום הניחו לי להתגדר שנעלם מהפוסקים.

ועמ"ש פ"א מה' תפילין ה"ד במעשה הדיו. שם הי"ד אמרו חכמים עלח"ם והנכון דרבנו פסק כל"ק דבזמן רבי לא נהוג ושרי אפילו נטיעה דלאו שלשמחה דבשל סופרים הלך אחר המקיל ומ"מ אינו רואה סי' ברכה מדלייט רב.

שם הי"ח כל ספרי נביאים ע' השגות והנראה בכוונת רבנו שכל הנביאים לא התנבאו אלא לימות המשיח וכשיתקיימו הנבואות אינם לצורך ואי משום שאין ספר שאין בו

לימוד מדיני תורה מי איכא מידי בנביאים דלא רמיזא באורייתא כדאחז"ל הא מקמיה דאתי יחזקאל מנא ידעינן כו' והרי תורה שבע"פ קיימת לעד.

פרק ג ה"ד וכל הרואה אותה ולא בירך עמ"מ והלח"ם נדחק בביאורו ודריש כל וכוונת המ"מ פשוטה דהוקשה לו מש"ר ולא בירך ומפרש דקמ"ל אפי' הדליקו עליו ויצא. שם ה"ה ולמה מברכין על י"ט שני ובהשגות דאתאן לאביי והמ"מ תירץ דרבא מודה לטעם אביי דבברכות משמע דלכ"ע א"צ לברך בספק מד"ס אלא דרבא סובר דמשגזרו על הדמאי חשיב ודאי מד"ס לזה חידש רבא דרוב ע"ה מעשרין.

וע' לח"ם שהניח דברי המ"מ בצ"ע. ולכאורה י"ל קו' הל"ם מ"ש וא"כ יש לתמוה טובא כו' (וא"צ למה שנדחק הלח"ם דהוצרך רבנו לטעם שלא יזלזלו בו לדידן שהוא מנהג) די"ל כוונת המ"מ דלכ"ע ספק מד"ס א"צ ברכה כסתם סוגיית דברכות אלא דנחלקו דלאביי מה שתיקנו על הספק חשיבי ספק דדבריהם ולרבא ה"ל ודאי דדבריה' ולזה חידש דרוב ע"ה מעשרין ודוקא בדמאי שגזרו בהחלט לעשר משא"כ בי"ט שני דלא חשיב גזרה בהחלט בכל מקום דהיכא דמטו שלוחי ניסן ותשרי עושין רק יום א' כמש"ר פ"ה מה' ק"ה הילכך אפילו במקום דלא מטו שלוחין לא מקרי ודאי אלא ס' מד"ס לזה מודה רבא דהא דמברכין בי"ט שני כדי שלא יזלזלו.

אך אכתי קשה קו' ב' של הלח"ם דלדרך המ"מ מאי האי שכ"ר אבל דבר שהוא מדבריהם כו' מפני הספק כמעשר דמאי אין מברכין ומ"ש הלח"ם דה"ק דומיא דדמאי שאין הספק שקול דרוב ע"ה מעשרין דוחק להעמיס והנכון דלא כמ"ש המ"מ אלא דרבנו פסק כאביי וטעמו לפמ"ש ח"א פ"ט מהט"מ הי"ב דר"נ ורבא נחלקו ביבמות דקי"ט דרבא מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת וכל ספקא דאורייתא לחומרא ד"ת ולר"נ דוקא ספק כרת ד"ת מדחייבה תורה אשם תלוי אבל ספק לאו לחומרא רק מד"ס דכל התורה בלשון ודאי נאמרה ע"ש דרבנו פסק כר"נ (דקדים לרבא דכללא דהלכה ככתראי היינו רק מאביי ורבא ואילך אבל הלכה כרבה נגד רבא כמ"ש בכמה מקומות) ושפיר דרבא לשטתו דספק לאו לחומרא ד"ת הוצרך לחדש דרוב ע"ה מעשרין מש"ה הוי מד"ס אבל לדידן דקי"ל כר"נ דאפי' ספק לאו שקול מד"ס אין מברכין אפי' תימא אין רוב ע"ה מעשרין ומש"ה בפ"ט מה' מעשר ה"ד כ"ר הטעם דאין מברכין מפני שהוא ספק וכאביי ודלא כמו שנדחק הכ"מ שם ומיוש' השגת הראב"ד וכל קו' הלח"ם ומדוקדק לדרך רבנו לשון הש"ס ודאי דדבריהן בעי ברכה ס' דדבריהן לא בעי ברכה ומה שתמה הלח"ם על רבנו יונה והראב"ד וחכמי לוניל דהא דמאי הוי ספק ד"ת ניחא לדרך רבנו דס' דאורייתא אסור מד"ס דה"ק ודאי מד"ס בעי ברכה אבל ספק ד"ת דשרי ד"ת ואסרו חז"ל מספק א"צ ברכה.

וע' לשון תשובת רבנו לחכמי לוניל בה' מילה ואין כוונתו שם לפסוק כרבא דלפמ"ש פסק כר"נ ואביי וכל שעיקר תקנתו מספק אין מברכין דהספקות מד"ס ולמ"ד ק"ש מד"ס ס' קרא ק"ש פטור אלא ר"ל דאפילו לרבא דמברכין על דבר שתקנתו מד"ס מודה באנדרוגינוס שאין מברכין דומיא דסוכה בח' דאנדרוגינוס וכוי וסוכה בשמיני ודכוותיהו הם חשיבי ספק מצוה ולא דמו לדמאי וי"ט שני דחשיבי מצות מתחז"ל ותיקנו ברכה בי"ט שני ובזה מתורץ מה שהקשה הרמ"ה בה' מילה על תשובת רבנו

לחכמי לוניל דודאי אע"ג די"ט ב' ד"ת הוי ס' דבריהם כיון דהספקות מד"ס ורבא לשטתו הוצרך לחדש בדמאי רוב ע"ה מעשרין ומ"מ מודה רבא דעל סוכה בשמיני ואנדרוגינוס כו' אין מברכין דאינם מצוה אלא ספק מצוה כמ"ש ודלא כמ"ש הרמ"ה דמאי חזית למילף מסוכה ניליף מי"ט דשאני י"ט שני דתקנו ברכה ועשאוהו כודאי מצוה לרבא (ולאביי כדי שלא יזלזלו בו) אבל באנדרוגינוס דלא ידעינן אי תקנו ברכה מסתמא דמי לסוכה וכוי.

ועמש"ר פ"ו מה' סוכה הי"ג דטומטום ואנדרוגינוס אין מברכין לישב בסוכה והשיג שם הראב"ד מהא דרבא והמ"מ נדחק שם ע"ד מ"ש הכ"מ פ"ט מה' מעשר ה"ד והנכון כמ"ש דרבנו פסק כאביי. גם מ"ש המ"מ שם דס"ל לרבנו בס' שמע קול שופר וס' נטל לולב אע"ג שחוזר לשמוע וליטול אינו מברך דומיא דמילת אנדרוגינוס וברכת לישב בסוכה בטומטום ואנדרוגינוס ולענ"ד לכאורה מברך על השמיעה ונטילה כמש"ר פ"ב מה' ק"ש הי"ג דבס' קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך.

וע"ש בכ"מ קושיית הרשב"א דמאי שנא ברכת ק"ש מספקות ומילת אנדרוגינוס דאין מברכין ותירץ בדוחק וגם הלח"ם כאן נדחק ליישב דאיירי בידוע שלא בירך ברכות ק"ש וספק קרא ק"ש (וע' מ"ש אני פ"ב מהק"ש הי"ג ועיקר. גם) נלענ"ד דדוקא ספק לאו הוא דאסור רק מד"ס דהתורה בלשון ודאי נאמרה מש"ה דמאי שהוא ספק טבל פטור מת"ומ ד"ת דאין הפרשת ת"ומ דבר שבחובה דאי בעי לבער הכל ושלא לאכול רשאי אבל מצוה שבחובה בעשה דומיא דק"ש וסוכה ולולב דעשה נאמרה בלשון ודאי ודברת במ' וכל שספק קרא חייב לקרוא שנית ד"ת שפיר מברך וכמדומה שראיתי סברא זו בכפות תמרים דספק לאו מד"ס וספק עשה ד"ת וה"ל כספק בירך בה"מ דקי"ל ספ"ב מה' ברכות דחוזר ומברך ד"ת וה"ה בספק שמע שופר ונטל לולב ושאיני מילת אנדרוגינוס וברכת סוכה לטומטום ואנדרוגינוס וכיסוי דם הכוי דהתורה נאמרה בלשון ודאי והספקות פטורין ד"ת והחילוק הזה דק וברור.

ועפ"ד מה' שחיטה ה"ד דכלאים הבאים מבהמה וחייה ובריה שהיא ספק בהמה או חיה יכסה בלא ברכה והראב"ד לא השיג שם מכלל דמודה הר"א בכוי שהוא בריה בפ"ע דאין מברכין וה"ה במילת אנדרוגינוס למ"ד שהוא בריה בפ"ע אלא בה' מילה משיג על מש"ר דמפני שאינו זכר ודאי הוא דאין מברכין דכיון שאינו בריה אלא ספק מברכין חוץ מדמאי שרוב ע"ה מעשרין.

ופשוט דס"ל להראב"ד דלולי רוב ע"ה מעשרין איסור דמאי ד"ת ולזה הוקשה להלח"ם להראב"ד וחכמי לוניל לשון הש"ס ס' דבריהם ונדחק דמקרי ס' דבריהם לפי שהברכה מדבריהם ולא נהירא דא"כ הכי הל"ל ספק ברכה מדבריהם לא מברכין וכן תמה הלח"ם על ה"ר יונה שכתב בהדיא דמאי חשיב ספק דבריהן.

ויש לתרץ דה"ר יונה ס"ל כדעת רבנו פ"ב מה' מעשר ה"ב דהלוקח קודם מירוח חייב בת"ומ ד"ת אבל הלוקח אחר מירוח פטור שנאמר תבואת זרעך ולא לקוח דחייב רק מד"ס ולפ"ז י"ל דהלוקח מע"ה קודם מירוח דמסתמא לא עשרן קודם גמר מלאכה הוי ודאי ולא משכחת דמאי אלא בלוקח מע"ה אחר מירוח ושפיר הוי ס' מד"ס ולפ"ז הא דפריך והרי י"ט שני דס' דבריהן היינו בזה"ז דבקאיאם בקביעא דירחא אלא דעושין

מד"ס במקומות הרחוקות דלא מטי שלוחין אך דלפי מ"ש הכ"מ פ"ב מה' מעשר ה"ב דכל לקוח בין קודם או אחר מירוח מד"ס דלא כהריב"ם דלוקח ממורח חייב ד"ת ודאי קשה האיך כתב הראב"ד דדמאי הוי ספק ד"ת אך לדרך רבנו ניחא דהוי ספק מד"ס באות מ' ** (לא נתברר מובן שתי התיבות באות מ') ** דכל הספקות מד"ס אע"ג דלא מקרי ספק ד"ס כמ"ש.

וע' בתי כהונה דתמה על הכ"מ פי"א מה' ברכות הי"ו דארכיב אתרי ריכשי קצת כאביי וקצת כרבא ומיישב לשון הראב"ד פ"ג מה' מילה הי"ו דנראה דס"ל ספק דמאי מד"ת אע"ג דלקוח מד"ס דמשכחת דמאי מד"ת במתאכסן בבית ע"ה ומצדד דמ"מ כיון דרוב דמאי מד"ס לא תקנו חז"ל ברכה משום לא פלוג ומפלפל בדברי הלח"ם ולא הרגיש במה שהעליתי דהעיקר דכל ספק של תורה מד"ס דהתורה בלשון ודאי נאמרה כדמוכח בסוטה מדר' גידל אמר רב וכמ"ש ר' פ"ט מה"טמ הי"ב מיהו ס' עשה חייב ד"ת כמו ספק קרא ק"ש ושופר ולולב ושאני אנדרוגיננס דפטור ממילה דודאי זכר אמרה תורה ועמ"ש פ"ג מה' מילה הי"ו ופ"ו מה' סוכה הי"ג.

שם הי"ו ולא הלל ובהשגות עכ"מ והנכון כמ"ש הכ"מ וכמבואר במנין המצות לרבנו. שם הי"ז ומנהג זה בציבור ע' השגות דרמז על מ"ש פי"א מה' ברכות הי"ו ע"ש.

ומ"ש הר"א אלא יקרא כמו שירצה נראה דמפרש אם התחיל גומר שגומר כל ההלל אם ירצה והוא תמוה יציבא בארעא כו' ואטו עדיף יחיד מצבור לכן נראה דס"ל דוקא ציבור שמברכין איכא קפידת שיקראו בדילוג אבל יחיד שאינו מברך רשאי לגמור ופי' ואם התחיל גומר ר"ל שגומר ברכה אחרונה עם הצבור אע"ג שאינו מברך לפניו.

ולדרך רבנו צ"ל דאף בלא ברכה יש קפידא שלא יגמור בר"ח והא דקאמר ואם התחיל גומר ר"ל בדילוג דהא לדרך רבנו אפילו בצבור אין מברכין. שם הי"ח ומדלג ואומר מן המצר מבואר מדעת רבנו לדלג הללו וגם הוודו ודוק.

שם הי"ב מנהג קריאת הלל עמ"מ שהראה מקום למדרש שוחר טוב תלים ק"כ על פסוק ואתה קדוש הובא בילקוט קע"ה פרשיות שבתורה שבהן ציווי ואמירה כנגד שנות אברהם קמ"ז מזמורים בתלים נגד שנות יעקב ומ"ט תהלות ישראל. ק"כ פעמים עונין הללויה נגד שנותיו של אהרן.

שנאמר יראו את ה' קדושו אהרן שנקרא קדוש ומצאתיו נשנה בירושלמי פ' כל כתבי ע"ש ביפ"מ ומשולש במס' סופרים פי"ו מ"י י"א י"ב. וע' ירושלמי פ"ג דסוכה ר"ז בעי קומי ר"א מה נעני (ר"ל מה לענות על הלל) א"ל רא"כ קומי ר"י עני הכין והכין (פי' מה שאומר הש"ץ וענה אחריו) ר"א לא עני הכין והכין (רק הללויה ענה) רבב"ח בשם רב והוא שענה ראשי פרקים (מה שאומר הש"ץ) ר"ז בעי והיילין אינון ראשי פרקים (עמ"ש הי"ג) הללויה הללו עבדי ה' הללו שם ה' ע"כ פי' אם יענה תכף על הללויה או לאחר שאמר הש"ץ הללו עבדי ה' יענה הללויה הללו עבדי ה' או דלמא כשגומר הש"ץ כל הפסוק יענה אחריו כל הפסוק.

אמנם לפמש"ל הי"ד פסק רבנו קכ"ג הללויה דהיינו על כל נתח קטן הללויה ע"ש פרטן ונמצא עונה על פסוק ראשון שיש בו ג' נתחים קטנים שלשה פעמים הללויה ועל הפסוק

השני רק פ"א דסיפא דקרא מעתה ועד עולם אינו מאמר בפ"ע ובבבלי סוכה דמ"ג ע"ב מפורש הוא אומר הללויה כו' הוא אומר הללו עבדי ה' והן עונין הללויה וממילא דעונין הללויה על הללו את שם ה' ודלא כפרש"י שבזמן רבא היה מנהג אחר ועמש"ל.

ובכפות תמרים הקשה דמאי אמרו הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה תיפוק ליה דמצוה לענות ראשי פרקים ונדחק ולפמ"ש ה"ק מכאן שמצוה לענות הללויה על תי' הללויה לבד וא"צ להמתין עד שיגמור הש"ץ הללו עבדי ה' (ואפשר להעמיס דהיינו בעיא דר"ז בירושלמי היילון ראשי פרקים) וחוזר ומדייק מדחוזר לענות הללויה על הללו עבדי ה' מכלל דעונה על כל נתח קטן הללויה כשהגדול מקריא.

שם הי"ג לראש כל פרק הקשה הלח"ם למה השמיט רבנו הוא אומר הודו והן אומרים הודו מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים ותירוצו תמוה. גם קשה למה השמיט רבנו הוא אומר לא לנו והן עונין לא לנו דגם זה ראש פרק כמ"ש התוס' ד"ה מכאן.

ותו קשה קושיית הכפות תמרים למה לא אמר הש"ס הוא אומר בצאת ישראל וגו' אהבתי וגו' עד שמחמת זה נדחקו התוס' דשמא מתחלת הלל עד הודו פרק א'. ואנכי הרואה דאשתמיט להתוס' מס' סופרים פ"ק ה"ט בג' פרקים ראשונים אין משיבין ואצ"ל לשאול בשנים אחרונים שואלין מפני היראה ואלו הן ג' ראשונים הללו עבדי ה' בצאת ישראל אהבתי.

שנים אחרונים הללו את ה' הודו לה' הרי מפורש דלא כדעת התוס'. וניחא נמי הא דהשמיט רבנו לא לנו שאינו פרק (והיינו דבירושלמי שהבאתי בפרקין הי"ב אומר קמ"ז מזמורים שבתהלים דהקשה היפ"מ דלדידן ק"ן הוי ותירץ דבפ"ק דברכו' אשרי ולמה רגשו חזא הו' וא"כ ה"ה ב' מקומות אחרים מונין חז"ל שנים לחדאע"ש.

ולפמ"ש מפורש במס' סופרים דבצאת ישראל ולא לנו נמנה לאחד. ואולם מקום השלישי נראה כיון דמפורש בברכות דברכי נפשי הוא מזמור ק"ג לפי דאשרי ולמה רגשו חזא הרי מוכרח דמקום השלישי אחרי ברכי נפשי והרי פרקי הלל וט"ו שיר המעלות ותהלה לדוד וחמש הללויה הן מזמורים נפרדים וה"ה בשאר מזמורים אין לפקפק זולת שבהכרח הלל הגדול ועל נהרות בבל מזמור אחד ושבהלל הגדול מפסיקין באמצע מזמור וכשתסתכל אין לך מקום שלישי זולת זה בלבד שאין על נהרות בבל פרק בפ"ע) ובהכי ניחא קושיית הלח"ם כמ"ש הכפות תמרים דלא הוצרך רבנו לבאר דהודו ראש הפרק.

ונ"ל להוסיף דהודו מבואר ממש"ר פ"ז מה' לולב ה"ז בהודו לה' תחלה וסוף מבואר דהודו פרק בפ"ע ולא הוצרך רבנו לבאר זולת הפרקים שנזכרו במ"ס כמ"ש משא"כ הודו דמפורש במתני' שהוא ראש פרק ומש"ה תפס הש"ס הודו לה' שהוא ברור במתני' מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים א"נ דתפס פרק האחרון הואיל שמבאר אנא ה' וברוך הבא.

שם הי"ד הוא אומר ברוך הבא הלח"ם הניח בצ"ע ובכפות תמרים שמצא בספר מוגה והעם אומרים בשם ה' (ואולי היה כתוב בספרים ר"ת ב"ה ר"ל בשם ה' וטעו לכתוב

ברוך הבא) ולפי מה שתלי הכפות תמרים דלפי מה דמסיק רבא לא לימא ברוך הבא והדר בשם ה' א"כ אם יענו בשם ה' מחזי כמוציא ש"ש לבטלה נסותרו דבריו הראשונים ואם נאמר דה"ק רבא הוא אומר ברוך הבא לבד והם עונין ברוך הבא בשם ה' ויוצא הש"צ באמירתם בשם ה' דשומע כעונה.

אכתי ה"ל לרבנו לבאר דעונין ברוך הבא בשם ה' (ועפרש"י ד"ה לא לימא דרמז לתרץ קושיא זו) ולשון הירושלמי פ"ג דסוכה בעו קומי ר"ח בר בא מנין שאם שמע ולא ענה יצא א"ל מן דחמין רבנן רברבייא קיימין בצבור ואלון אמרין ברוך הבא ואלון אמרין בשם ה' ואלו ואלו יצאו י"ח ע"כ משמע לכאורה דהש"ץ היה אומר ברוך הבא בשם ה' ומקצת ענו ברוך הבא ומקצת ענו בשם ה'.

והנכון דרבנו פסק כמסקנ' ר"ח שמע ולא ענה יצא בדיעבד אבל לכתחלה לא עפ"א מה' ברכות הי"א לפיכך מוטב לכתחלה שיענה כיון שאינו אומר הללויה וזה נכון דמש"ה פסק רבנו דלכתחל' אומרים ברוך הבא. ואחר הצעה זו שלא היו עונין הללויה בראשי פרקים ולא באנא ולא בברוך הבא (ולפי שיצא מפי רבנו זהו מנהג הראשון ובו ראוי לילך אמרתי לבאר הנתחים קטנים שיש בהם גזרת המאמר קצת לבקי בפסקי הטעמים) ואלו הן הקכ"ג הללויה נגד שנותיו של קדוש אהרן כסדר.

א'.

הללויה.

ב' הללו עבדי ה'. ג' הללו את שם ה'.

ד' יהי שם ה' מבורך מ"וע. ה' ממזרח שמש עד מבואו מש"י, ו' רם על כל גוים ה'.

ז על השמים כבודו. ח' מי כה' אלהינו ה"ל.

ט' המשפילי לראות ב"ו. י' מקימי מעפר דל.

י"א מאשפות ירים אביון. י"ב להושיבי עם נדיבים ענ"ע.

י"ג מושיבי עקרת האה"ש. י"ד הללויה.

הוא אומר בצאת ישראל ממצרים והם עונין. ט"ו בית יעקב מעם לוועז.

י"ו היתה יהודה לקדשו. י"ז ישראל ממשלותיו.

י"ח הים ראה וינס. י"ט הירדן יסב לאחור.

כ' ההרים רקדו כאילים. כ"א גבעות כבני צאן.

כ"ב מה לך הים כי תנוס. כ"ג הירדן תסב לאחור.

כ"ד ההרים תרקדו כאילים. כ"ה גבעות כבני צאן.

כ"ו מלפני אדון חולי ארץ. מלפני אלוה יעקב.

כ"ח ההופכי הצור אגם מים. כ"ט חלמיש למעינו מים.

ל' לא לנו ה' לא לנו כלת"כ. ל"א על חסדך על אמתך.

ל"ב למה יאמרו הגוים אנ"א. ל"ג ואלהינו בשמים כאח"ע.
ל"ד עצביהם כסף וזהב. ל"ה מעשה ידי אדם.
ל"ו פה להם ולא ידברו. ל"ז עינים להם ולא יראו.
ל"ח אזנים להם ולא ישמעו. ל"ט אף להם ולא יריחון.
מ' ידיהם ולא ימישון. מ"א רגליהם ולא יהלכו.
מ"ב לא יהגו בגרונם. מ"ג כמוהם יהיו עושיהם כאב"ב.
מ"ד ישראל בטח בה'. מ"ה עזרם ומגנם הוא.
מ"ו בית אהרן בטחו בה'. מ"ז עזרם ומגנם הוא.
מ"ח יראי ה' בטחו בה'. מ"ט עזרם ומגנם הוא.
נ' ה' זכרנו יברך. נ"א יברך את בית ישראל.
נ"ב יברך את בית אהרן. נ"ג יברך יראי ה'.
נ"ד הקטנים עם הגדולים. נ"ה יוסף ה' עליכם.
נ"ו עליכם ועל בניכם. נ"ז ברוכים אתם לה' עש"ו.
נ"ח השמים שמים לה' ונל"א. נ"ט לא המתים יהללו יה.
ס' ולא כל יורדי דומה. ס"א ואנחנו נברך יה מו"ע.
ס"ב הללויה. הוא אומר אהבתי כי ישמע ה' אק"ת והן עונין.
ס"ג כי הטה אזנו לי ו"א. ס"ד אפפוני חבלי מות.
ס"ה ומצרי שאול מצאוני. ס"ו צרה ויגון אמצא.
ס"ז ובשם ה' אקרא אי"מנ. ס"ח חנון ה' וצדיק.
ס"ט ואלהינו מרחם. ע' שומר פתאים ה'.
ע"א דלותי ולי יהושיע. ע"ב שובי נפשי למנוחיכי כי"גע.
ע"ג כי חלצת נפשי ממות. ע"ד את עיני מן דמעה.
ע"ה את רגלי מדחי. ע"ו אתהלך לפני ה' ב"ה.
ע"ז האמנתי כי אדבר אע"מ. ע"ח אני אמרתי בחפזי כ"הכ.
ע"ט מה אשיב לה' כ"תע. פ' כוס ישועות אשא וי"א.
פ"א נדרי לה' אשלם ננל"ע. פ"ב יקר בעיני ה' ה"ל פ"ג אנה ה' כא"ע.
פ"ד אני עבדך באפ"ל. פ"ה לך אזבח זבח תוי"א.
פ"ו נדרי לה' אשלם ננל"ע. פ"ז בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים.
פ"ח הללוי'. הוא אומר הללו את ה' כל גוים והן עונין.

פ"ט שבחזוהו כל האמים. צ' כי גבר עלינו חסדו.

צ"א ואמת ה' לעולם. צ"ב הללויה.

הוא אומר הודו לה' כי טוב כל"ח והן עונין. צ"ג יאמר נא ישראל כל"ח.

צ"ד יאמרו נא בית אהרן כי ל"ח. צ"ה יאמרו נא יראי ה' כל"ח.

צ"ו מן המצר קראתי יה עב"י. צ"ז ה' לי לא אירא מיל"א.

צ"ח ה' לי בעזרי וא"ב. צ"ט טוב לחסות בה' מ"ב.

ק' טוב לחסות בה' מ"ב. ק"א כל גוים סבבוני ביכ"א.

ק"ב סבוני גם סבבוני ביכ"א. ק"ג סבוני כדבורים דכ"ק.

ק"ד בשם ה' כי אמילם. ק"ה דחה דחיתני לנפול ו"ע.

ק"ו עזי וזמרת יה ול"ל. ק"ז קול רנה וישועה ב"צ.

ק"ח ימין ה' עשה חיל. ק"ט ימין ה' רוממה.

ק"י ימין ה' עושה חיל. ק"יא לא אמות כ"א ומ"י.

ק"יב יסור יסרני יה ול"ב ק"ג פתחו לי שערי צדק אבא"י. ק"ד זה השער לה' צי"ב.

ק"טו אודך כי עניתני ול"ל. ק"ו אבן מאסו הבונים הל"פ.

ק"יז מאת ה' היתה זאת הנ"ב. ק"יח זה היום עשה ה' נו"ב.

הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והן עונין. הוא אומר א"י הצליחה נא והן עונין.

הוא אומר ברוך הבא בשם ה' והן עונין. ק"יט ברכנוכם מבית ה'.

ק"כ אל ה' ויאר לנו. קכ"א אסרו חג בעבותים עק"ה.

קכ"ב אלי אתה ואודך. קכ"ג אלהי וארוממך.

הוא אומר הודו לה' כי טוב כל"ח והן עונין. הרי קכ"ג הללויה כמ"ש פרק ד ה"ג מנהג פשוט עלח"מ ובכנסת יחזקאל תירץ קוש' הלח"מ ומחלק דשאני לדידן שמדליקין בפנים ובבתי כהונה תירץ דבחרו בהידור זה גרידא ע"ש.

שם ה"ט ומותר להדליק נ"ח מנ"ח עלח"מ ועמ"ש ח"א והנה מה שנדחק הלח"מ דרבנו לא גריס סלע של מ"ש דודאי סלע של מ"ש יכול לשקול נגדו סלע של מ"ש אחר דלא שייך כאן טעם שהוא חסר לא דק דבהדיא כ"ר פ"ח מה' גנבה ה"ד אין עושין משקולת של ברזל ועופרת ושאר מתכת מפני שמעלין חלודה ומתחסרין אלא עושין צחיח סלע ושל זכוכית ושל אשכורע וכיוצא.

ותו דבירושלמי פ"א דמ"ש בעי היה לו סלע של מ"ש והיא מסויימת לו מהו שישקול כנגדו סלע של מ"ש אחר ותהא מסויימת לו ולא אפשטה ובפ"ג מהמ"ש ה"כ כ"ר וכן מעות של מ"ש אין שוקלין כנגדן דסובר רבנו דיש להחמיר בבעיא דלא אפשט' כי היכי דמחמיר רבנו ג"כ באחין שחלקו דהוי בעיא דלא אפשטה ותמה שם הכ"מ דה"ל לרבנו

לפסוק לקולא כדין ספק מד"ס (ועם היות דאפשר בכה"ג דהוי שלא לצורך יש להחמיר אפילו בדבר מדרבנן י"ל נמי) דלפמ"ש דשייך חסרון גם במטבע שפיר אסור משום גזרה שמא יכוון משקולת וכמ"ש ק"א דבמעוה מ"ש שייך גזרה זו הואיל שצריך להשהותו כל זמן שהוא בגבולין והא דכ"ר טעם זה בפ"ג מהמ"ש הי"ט גבי פירות מ"ש כו' ונמצאו הפירות חסרין לאו דוקא דה"ה במעוה ונמצא לפי הטעם שבבבלי נפשטה הבעיא שבירושלמי.

דהירושלמי קס"ד דוקא מעוה נגד פירות אסור דהוי דומיא דקינס' משום ביזוי מצוה אבל סלע של מ"ש נגד סלע של מ"ש דלא שייך ביזוי מצוה ולא אכחושי מצוה שרי אלא דלפי טעם הבבלי הכל אסור ומיושב קושיית הלח"מ דהוצרך רבנו לטעם שמא יכוון משקלותיו משום הנך דליכא ביזוי ולא אכחושי מצוה ולא עוד אפילו ב' אחין שחלקו לא ישקלו דכל שנתיר להעלות מ"ש בכף המשקולת חוששין שיכוין משקלותיו ומש"ה פסק רבנו הכל לחומרא ועיין פי' המשנה לרבנו ריש מס' מ"ש דגנאי הוא למ"ש שיעשוהו משקולת ודע דגי' הלח"מ שמא יכוון משקלותיו ליתא בד"ח אלא בד"ו ישן נמצא כדבריו.

שם הי"ב מצות נ"ח עמ"מ והלח"מ הניח דברי המ"מ בצ"ע. ולק"מ דאע"ג דיליף מתחלה כמה מצינו דכי היכי דד' כוסות משום פרסום נס החיוב על עני שבישראל ה"ה בנ"ח.

והדר קאמר המ"מ וכ"ש בנ"ח דעדיף מקידוש פי' דהשתא בד' כוסות דודאי מי שאין לו אלא כוס א' אומר עליו קידוש היום אע"ג דבכוס קידוש לא מינכר כ"כ נס יציאת מצרים ואין אומרים דמוטב שלא יקדש על היין רק יקח הכוס לאגדה והלל דמנכר פרסום נס יציאת מצרים א"ו קידוש היום עדיף מכ"ש נ"ח דקי"ל דעדיף מקידוש דחוששין טפי לפרסום נס נ"ח ממה שחוששין לפרסום נס דד' כוסות ושפיר הוי ק"ו.

סליק ס' זמנים וחלק ראשון בס"ד. סכום ההשגות שבס' זמנים רנ"ג וסי' עד עדן ועדנין ופלג עידן.